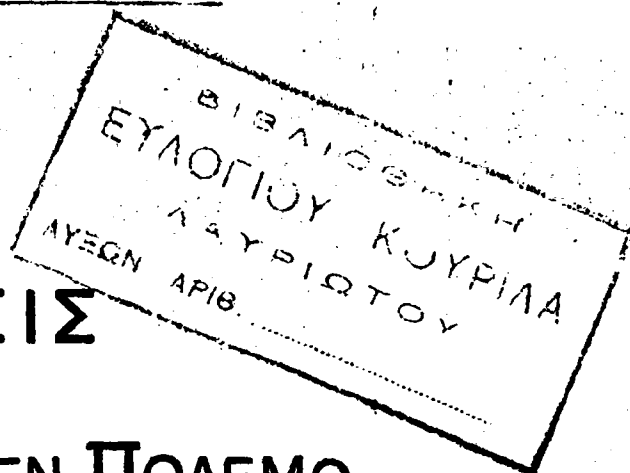

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Θ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ
ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

ΜΕΓΑΛΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΕΝ ΠΟΛΕΜΩ

1918—1922

- ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ (ΣΕΡΒΙΑ, Μ. ΑΣΙΑ)
- ΜΙΚΤΗΣ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ ΚΟΥΡΤΣΑΣ
- ΒΟΡΕΙΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ (Μ. ΑΣΙΑ)
- ΝΟΤΙΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ >
- Β' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ >
- Α' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ >

«Σταγόνα τύχης θέλω, οὐ φρενῶν πίθον»
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1935

BK
T.40

Handwritten signature or initials in black ink on a textured, speckled background.

BK
T51

Βεβασιώτατον Εργοῦν ἐφ' ἐπισημοῦν Κορυθαῖ
με' αὐτῇ σεβασμῶν Α.ε.σ. 139903

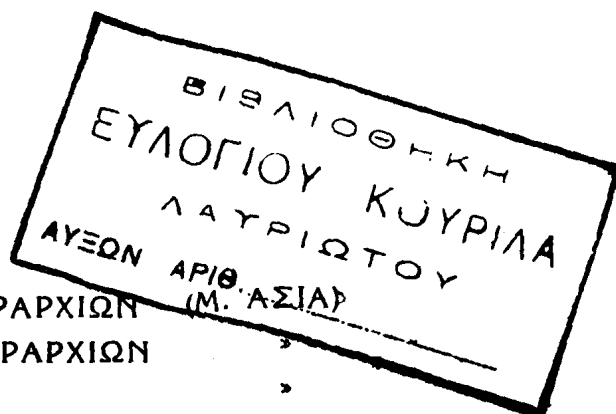
ΝΙΚΟΛΑΟΥ Θ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ
ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

ΜΕΓΑΛΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΕΝ ΠΟΛΕΜΩ

1918—1922

- ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ (ΣΕΡΒΙΑ, Μ. ΑΣΙΑ)
- ΜΙΚΤΗΣ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ ΚΟΡΥΤΣΑΣ
- ΒΟΡΕΙΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ
- ΝΟΤΙΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ
- Β' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ
- Α' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

«Σταγόνα τύχης θέλω, οὐ φρενῶν πίθον»
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ: Α. ΔΙΑΛΗΣΜΑ
1934

ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΘΕΜ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ (*)

Ἡ παλαιὰ καὶ ἀρχοντική ἐκ Μεσολογγίου οἰκογένεια Τρικούπη, εἶναι ἴσως ἡ μοναδικὴ Ἑλληνικὴ οἰκογένεια, ἡ ὁποία συνεχῶς ἐπὶ ἓνα καὶ ἥμισυ περίπου αἰῶνα προσέφερε δι' ὅλων αὐτῆς τῶν μελῶν κατὰ διαδοχικὴν σειρὰν γενεῶν, πλείστας ὕσας καὶ πολυτιμοτάτας ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πατρίδα καὶ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτῆς εἶναι ἀντάξιος γόνος καὶ ὁ Ἀντιστράτηγος Νικόλαος Θεμ. Τρικούπης.

Ὁ προπάππος αὐτοῦ Ματθαῖος Τρικούπης πλοίαρχος Τριῦστιου Φρεγάτας καὶ κατόπιν προεστὼς (ναξίσης) ἔζησεν ἐν Μεσολογγίῳ μέχρι τοῦ 1770.

Ὁ Πάππος αὐτοῦ Ἰωάννης Τρικούπης γεννηθεὶς ἐν Μεσολογγίῳ περὶ τὸ 1750 καὶ διακούσας ἐν τῇ γενετείρᾳ τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς μετέβη κατόπιν ὅπως ἀκολουθήσῃ ἀνωτέρας φιλολογικὰς σπουδὰς εἰς Ἰθάκην καὶ Πάτρας, ἔνθα καὶ συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν καὶ μετέπειτα Πατριάρχου Γαβριὴλ Δ' παρὰ τοῦ ὁποίου προσκληθεὶς ἀργότερον μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἐπιστρέψας εἰς Μεσολόγγιον διηύθυνε τὰ πράγματα τῆς κοινότητος καὶ μυηθεὶς εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρίαν ἐξελέγη ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του, ὅταν ἐξεργάγῃ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, πρόεδρος τῶν Δημογερόντων καὶ κατόπιν πρόεδρος τῶν Ἐφόρων.

Κατὰ τὸ 1822 ὅτε κατήρχετο ἡ Τουρκικὴ Στρατιὰ πρὸς τὸ

(*) Ἡ συνοπτικὴ αὕτη βιογραφία καὶ γενεαλογία τοῦ ἀντιστρατήγου Ν. Θ. Τρικούπη, ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ἀντιστρατήγου Ἀναστ. Παπούλα διατελέσαντος διοικητοῦ τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἑλληνικῆς Στρατιᾶς ἀπὸ τῆς 9ης Νοεμβρίου 1920 μέχρι τῆς 20ῆς Μαΐου 1922 καὶ συμπολεμήσαντος μετ' αὐτοῦ καὶ κατὰ τοὺς πολέμους 1897 ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ 1912 καὶ 1913 ἐν τῇ III Μεραρχίᾳ.

Μεσολόγγιον, ριφθείσης τῆς γνώμης νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ πόλις ἀντέστη ὡς ἐκπρόσωπος τῶν συμπολιτῶν του εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν ταύτης καὶ παρέσχεν αὐτὸς κυρίως ἐνίσχυσιν εἰς τὸν Μαυροκορδάτον πρὸς ἀντίστασιν καὶ ἄμυναν ἐν τῇ πόλει Μεσολογγίου (πρώτη πολιορκία 1822).

Συσταθείσης τῆς Γερουσίας τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἐξελέγη Γερουσιαστής, ὕστερον δὲ μέλος τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως αὐτῆς καὶ μέλος τῆς τριμεροῦς Ἐπιτροπῆς τῆς ἀναπληρώσεως τὴν Διοίκησιν ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Μαυροκορδάτου. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο διτήρησε μέχρι τοῦ θανάτου του ἐπισυμβάντος ἐν Μεσολογγίῳ κατὰ τὸ 1824. Ἐγκατέλιπε δὲ πέντε τέκνα, τὸν Μάνθον, φονευθέντα ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων τοῦ Μεσολογγίου, τὸν Κωνσταντῆν, φονευθέντα εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν ἀγῶνα πρὸ τῆς Κλεισῶβης, τὸν Ἀπόστολον, τὸν Θεμιστοκλέα καὶ τὸν ἱστορικὸν καὶ πολιτικὸν Σπυρίδωνα.

Ἐκ τούτων ὁ Θεμιστοκλῆς Τρικούπης ἀκολουθήσας τὸν Στρατιωτικὸν κλάδον κατέλαβε τοὺς ἀνωτέρους βαθμοὺς τῆς ἱεραρχίας ἐν τῷ τότε σώματι τῆς ὁροφυλακῆς διακρινόμενος πάντοτε διὰ τὴν σταθερότητα καὶ ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρος του, διὰ τὴν ἀπαράμιλλον ἀνδρείαν καὶ γενναιοψυχίαν του καὶ διὰ τὰ φλογερὰ πατριωτικὰ του αἰσθήματα. Ἀπεβίωσε δὲ ἐν Μεσολογγίῳ κατὰ τὸ 1890.

Υἱὸς τούτου ὁ Ἀντιστράτηγος Νικόλαος Τρικούπης, ἐγεννήθη ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1868. Διακούσας τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν Μεσολογγίῳ εἰσῆλθε κατόπιν εἰς τὴν Στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων ὁπόθεν ἐξῆλθε τῷ 1888 εἰς τὸ ὄπλον τοῦ Πυροβολικοῦ μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀνθυπολοχαγοῦ.

Τῷ 1889, τυχὼν ἐκπαιδευτικῆς ἀδείας, μετέβη εἰς Γαλλίαν πρὸς ἀνωτέραν Στρατιωτικὴν ἐκπαίδευσιν ἔνθα παρέμεινε μέχρι καὶ τοῦ 1895 ἐκπαιδευθεὶς διαδοχικῶς εἰς τὸ 26ον Σύνταγμα Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ Au Mans (1889 — 1890), εἰς τὸ σχολεῖον ἐφαρμογῆς Πυροβολικοῦ ἐν Φονταινμπλώ (1890—1892), εἰς τὸ σχολεῖον Ἴππικοῦ ἐν Saumur (1892—1893) καὶ εἰς τὸ Ἀνώτατον σχολεῖον Πολέμου ἐν Παρισίοις (1893—1895), διακρινόμενος πάντοτε διὰ τὴν φιλοπονίαν του, τὴν ἐπιμέλειάν του, τὴν φιλομάθειάν του, τὸν εὐγενῆ χαρακτῆρα του καὶ τὴν ἰδιαι-

πέραν ἐπίδοσίν του εἰς τὴν Τακτικὴν καὶ τὴν Ἱππασίαν, μεθ' ὃ ἐπέστρεψεν ἐν Ἑλλάδι.

Ἐχόμενος τῶν εὐγενῶν παραδόσεων τῆς μεγάλης του οἰκογενείας καὶ διαπνεόμενος ὑπὸ τοῦ χαρακτηριστικοῦ ἐκείνου βαθέος αἰσθήματος τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα, τυχὼν δὲ βαθυτάτης καὶ ἀρτίας ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως δὲν ἤργησε νὰ ἀναδειχθῇ ἐφάμιλλος καὶ ἀνώτερος τῶν ἐνδόξων προγόνων του.

Μετασχὼν τοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμου τοῦ 1897 (ὑπηρετεῖ τότε παρὰ τῇ 1 Μεραρχίᾳ) διεκρίθη τάχιστα μεταξὺ τῶν ἀρίστων. Φύσει δὲ γενναῖος καὶ περιφρονητὴς παντὸς κινδύνου ἐπισύρει ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ Διοικητοῦ Στρατηγοῦ Μακρῇ διὰ τὴν ἡρωικὴν του δρασίαν, ὅστις τὸν προτείνει ὅπως τῷ ἀπονεμηθῇ ἡ μεγαλητέρα τῶν ἠθικῶν ἀμοιβῶν (ὄρα φῦλλον ποιότητος).

Φιλόπonos πάντοτε καὶ ἀκούραστος ἐξεπόνησε μετὰ ταῦτα δύο ἔργα του, τὸ μὲν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐκγύμνασις Ἱππου», τὸ δὲ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ταχεία μέθοδος πρὸς κανονισμὸν βολῆς Πυροβολικοῦ», τὰ ὅποια καὶ ἐφηρμόσθησαν ἐν τῷ στρατῷ ἐγκριθέντα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν.

Τῷ 1904 ἐκλέγεται μεταξὺ τῶν δώδεκα ἀξιωματικῶν τῶν ἀποτελεσάντων τὸ συσταθὲν τότε Σῶμα τῶν Γενικῶν Ἐπιτελῶν μέχρι τοῦ 1909 ὁπότε, καταργηθέντος τοῦ Σώματος τούτου, ἀνέλαβε διοίκησιν μονάδος Πυροβολικοῦ.

Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912 καὶ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν τοῦ 1913 Ἐπιτελάρχης ὢν τῆς III Μεραρχίας καὶ τοῦ τμήματος Στρατιᾶς Δαμιανοῦ, διακρίνεται ἰδιαιτέρως διὰ τὴν ψυχραιμίαν του καὶ τὸ ριψοκίνδυνον κατὰ τὰς μάχας (Δαμιανός). Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς ὤθει αὐτοπροσώπως τὸ Πυροβολικὸν εἰς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ τὴν μάχην τῆς Δοϊράνης παρὰ τὸ Κιλινδίρ, διὰ τῆς ταχείας καὶ ἀποφασιστικῆς ἐπεμβάσεώς του αὐτοπροσώπως ἀψηφὼν πάντα κίνδυνον, καταστέλλει τὸν προκληθέντα εἰς τὰ Συντάγματα τῆς Μεραρχίας πανικὸν ἐκ τῶν αἰφνιδιαστικῶν πυρῶν τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ καὶ μεταβάλλει τὴν ἀπειληθεῖσαν πρὸς στιγμὴν ἄτακτον φυγὴν πῶν Πεζικῶν Συνταγμάτων εἰς ἐνθουσιώδη ὁρμὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ περιλάμπρος ἐκείνη

νίκη καθ' ἣν συνελήφθησαν πλεῖστοι αἰχμάλωτοι καὶ κατελήφθησαν ἐχθρικά πυροβόλα καὶ ἄφθονον ὕλικόν.

Τέλος κατὰ τὴν μάχην τοῦ Πεχτσόβου μολονότι δὲν εἶχον ἀπομείνει παρὰ μόνον δύο θρειβτικά πυροβόλα, ἐν τούτοις φονεuthέντος τοῦ ἀειμνήστου Παπαδοπούλου, ἀναλαμβάνει αὐτοπροσώπως τὴν διοίκησιν τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἀντιτάσσεται ἀποτελεσματικῶς κατὰ τῶν πολυαρίθμων πεδινῶν καὶ μεγάλου διαμετρήματος ἐχθρικῶν πυροβόλων. Ἡ δὲ ἐπιβλητικὴ του στάσις κατὰ τὸν καθορισμὸν τῆς οὐδετέρας ζώνης μεταξὺ τῆς παρατάξεως τῆς Ἑλληνικῆς Μεραρχίας καὶ τῆς παρατάξεως τοῦ ἐχθροῦ ἅμα τῇ ὑπογραφῇ τῆς ἐκκεχειρίας (19 Ἰουλίου 1913), καταπλήσσει καὶ αὐτὸ τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς Βουλγαρικῆς Στρατιᾶς, ὅπερ ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ καὶ νὰ δεχθῇ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνοῦ Ἐπιτελάρχου Ν. Τρικούπη ταχθεῖσαν γραμμὴν.

Μετὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913 ἀνέλαβε διαδοχικῶς διοίκησιν Συν|τος Πυροβολικοῦ, Ἐπιτελάρχης τοῦ Ι' Σώματος Στρατοῦ, Ὑπαρχηγὸς τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου καὶ Ἀρχηγὸς Πυροβολικοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Τῷ 1918 κατὰ τὸν διασυμμαχικὸν πόλεμον ἐνταχθεὶς εἰς τὴν Γαλλικὴν Στρατιάν τῆς Ἀνατολῆς, ἀνέλαβε τὸν τομέα «Καμπὴ Ἑριγῶνος», ἐνθα ἡ διοικητικὴ του ἐπιβολή, ἡ εὐρεῖα καὶ βαθυτάτη ἐπιστημονικὴ του μόρφωσις, ἡ ἀπαράμιλλος ψυχραιμία του καὶ ἀξιοθαύμαστος πνευματικὴ του διαίγεια καὶ κατ' αὐτὰς τὰς κρισιμωτέρας περιστάσεις, καθ' ἃς διεκρίνετο διὰ τὴν ταχείαν καὶ ἀκριβῆ ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ πρακτέου, ἀπέδωκαν τὰς τιμώσας τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα ὥραίας ἐκείνας ἐπιτυχίας τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ἰδίᾳ κατὰ τὰς περὶ τὸν Περλεπὲν μάχας, αἱ ὁποῖαι τὸν κατέστησαν σεβαστὸν καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς συμμάχοις, πρὸς τιμὴν τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Σώματος τῶν Ἑλλήνων Ἀξιωματικῶν. Ἐν συνεχείᾳ δὲ τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῶν προήλασεν εἰς Σκόπια καὶ ἐκεῖθεν διὰ Καϊσανίκ, Πριστίνας, Πρισερένης, εἰς Κοσσυφοπέδιον, Παλαιὰν Σερβίαν, εἰς Νῆς καὶ Πιρώτ, ὁπόθεν μετὰ δίμηνον παραμονὴν ἐπέστρεψεν εἰς Μακεδονίαν διελθὼν μετὰ τῆς Μεραρχίας του ἐκ Σόφιας.

Τῷ 1920 προελάντων πρὸς κατύληψιν τῆς Κορυτσᾶς κατ' ὁρθεώσε διὰ τοῦ ὄντως θαυμασίου χειρισμοῦ τῶν ἀνακυψάντων σοβαρῶν ζητημάτων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ ἐν-

τολῆς, νὰ ἐξανάγκαση τοὺς Ἀλβανοὺς νὰ ὑποκύψουν εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς Ἑλλάδος, μεθ' ὃ ἀνεκλήθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἡ προέλασίς του πρὸς τὰ σύνορα τῆς Ἀλβανίας, ὥς περιττὴ πλέον.

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1921 ὡς Διοικητῆς τῆς III Μεραρχίας ἀνεδείχθη κατ' ἀκριβολογίαν αὐτόχρομα ἥρως ἐν ταῖς περὶ τὸ Σεϊγκούτ καὶ Ἀβγκίν μάχας.

Τὸν Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1921) διοικὼν τὸ Βόρειον Συγκρότημα ἀποτελούμενον ἐκ δύο Μεραρχιῶν (III καὶ XI) κατώρθωσε μαχόμενος περὶ τὸ Καράκιοϊ νὰ συγκρατήσῃ ἑπτὰ ἐχθρικάς Μεραρχίας, αἵτινες οὕτω δὲν ἐπέτυχον νὰ ἐνισχύσωσι τὸν ἐχθρὸν εἰς τὰς περὶ τὴν Κιουτάχειαν διεξαγομένης μάχας καὶ ἡ νίκη ἔσπευε τὰ Ἑλληνικὰ ὄπλα.

Τὸν Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον τοῦ ἰδίου ἔτους (1921) μετὰ τὴν μάχην παρὰ τὸ Τσαϊ διοικὼν τὸ περὶ τὸ Ἀφιὸν-Καρὰ-Χισὰρ Νότιον Συγκρότημα Μεραρχιῶν καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἐξασφάλισιν στρατηγικῶς τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῆς Στρατιάς προελαυνούσης πρὸς Σαγγάριον, ἥρξατο προελαύνων πρὸς Ἰκόνιον καὶ κατέλαβε μετὰ μάχην τὸ Τσαϊ. Ἀλλὰ συμπτυχθεῖσων τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων ἐκ τοῦ Σαγγαρίου, διετάχθη νὰ συμπτυχθῇ περὶ τὸ Ἀφιόν.

Ἀμέσως τότε διὰ τῆς χαρακτηριστικῆς του ταχείας καὶ ἀκριβοῦς ἀντιλήψεως καὶ τῆς Στρατηγικῆς του ἰδιοφυίας προεῖδε τὴν μέλλουσαν ἐνέργειαν τοῦ ἐχθροῦ πρὸς Ἀφιὸν καὶ εἰδοποιήσας περὶ τούτου τὴν Στρατιάν, ἠδυνήθη νὰ ἀνατρέψῃ τὴν ἐχθρικὴν ἐνέργειαν ἀποκρούσας ἐπιτυχῶς τὴν ἐπίθεσιν.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1921) ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ εἰς Σεϊντή-Γαζῇ ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τοῦ εἰς Ἀφιὸν-Καρὰ-Χισὰρ κινδυνεύοντος Α' Σώματος Στρατοῦ, ὅπερ καὶ ἔσωσεν. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ ἐπιτυχὴς του δράσις, ὥστε ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Τουρκικοῦ Ἐπιτελείου Φεβζῇ Πασᾶς ἔγραψεν ἐν τῇ ἐκθέσει του, ὅτι «ἡ ἐπιτυχὴς δράσις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ (Τρικούπη) εἰς Σεϊντή-Γαζῇ πρὸς Μπορντί, νῶτα τοῦ Στρατοῦ, μᾶς ἠνάγκασε νὰ ἀποσυρθῶμεν μὴ προφθάσαντες νὰ καταστρέψωμεν τὸν ἐχθρὸν εἰς Ἀφιὸν-Καρὰ-Χισὰρ».

Ἀναλαβὼν τὴν Διοίκησιν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ εἰς

᾽Αφιών-Καρὰ-Χισὰρ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1921 συνέταξε μελέτην ἐν ἣ προέβλεπε μὲ τὴν ἀλάνθαστον Στρατηγικὴν του διορατικότητα ὁκτὼ μῆνας πρότερον τὸν πιθανὸν τομέα εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ἐπετίθεντο οἱ Τούρκοι καὶ τὸ σχέδιον τῆς ἐπιθέσεώς των.

Κατ' Αὐγούστον 1922 ἀντιληφθεῖς ἐγκαίρως τὴν παρασκευαζομένην κρυφίως ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων ὥς καὶ τὸ σχέδιόν των, καὶ προῖδὼν τὴν μετὰ τὴν διάσπασιν τοῦ Μετώπου πρόθεσιν κατευθύνσεως τῶν Τούρκων πρὸς Τουμλοῦ Πουνάρ, εἰδοποίησε δι' ἀμφοτέρω τὴν Στρατιάν.

Τέλος, κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν σύμπτυσιν τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων μετὰ τὴν διάσπασιν τοῦ πολεμικοῦ Μετώπου ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, γενομένην ὅπως τὴν εἶχε προῖδη καὶ ἀναφέρη ὁ ἴδιος εἰς τὴν Στρατιάν, συνεχῶς κυκλούμενος ὑπὸ πολλαπλασίων ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ διασπῶν τὴν κύκλωσιν, (μάχη Οὐλου-πζάκ 16 Αὐγούστου καὶ Ἀλῆ-Βεράν 17 Αὐγούστου 1922), εὐρέθη τῇ 20 Αὐγούστου 1922 πρὸ τοῦ Οὐσάκ ὅπου ἤλπιζε νὰ συναντήσῃ Ἑλληνικὸν στράτευμα, ἀλλ' ὅπερ ὁ ἐχθρὸς εἶχε καταλάβει ἀπὸ τῆς προηγουμένης. Μολονότι δὲ περικυκλωθεῖς ὑπὸ δεκαπλασίων ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ τὰ ἐλάχιστα ἐναπομείναντα περὶ αὐτὸν τμήματα καταπεπονημένα καὶ ἐξηντηλημένα, ἄνευ πυρρομαχικῶν, εἶχον καταστῇ κυριολεκτικῶς ράκη, ἐν τούτοις διέταξεν ἄμυναν μέχρις ἐσχάτων. Πλὴν ὅμως τὰ κατερρακωμένα ἐκεῖνα τμήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ στερούμενα ἐπὶ πλεόν καὶ πυρρομαχικῶν δὲν εἶχον τὴν δύναμιν νὰ ἀμυνθοῦν καὶ οὕτω ὁ ἐνδοξώτερος τῶν Ἑλλήνων περιέπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ.

Ἐπανελθὼν ἐκ μικρᾶς Ἀσίας ὅπου παρέμενεν ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1920 χωρὶς οὔτε μιᾶς ὥρας ἄδειαν ποτὲ νὰ ζητήσῃ, προήχθη εἰς Ἀντιστράτηγον καὶ ἀπέτέλεσε μέλος τοῦ ἐννεαμελοῦς Συμβουλίου τῶν Ἀντιστρατήγων διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῶν ἀποτάκτων καὶ τὴν ἐκκαθάρσιν τοῦ Στρατεύματος.

Ἡ παροῦσα ἱστορικὴ ἀφήγησις τῆς πολεμικῆς δράσεως μεγάλων Μονάδων Στρατοῦ κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους τοὺς ὁποίους διεξήγαγεν ἡ Ἑλλὰς καὶ ἰδίᾳ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐκθέτουσα τὰ γεγονότα καὶ παραθέτουσα τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα (ἀναφοράς, διαταγάς, ὁδηγίας, πληροφορίας κλ. κλπ.), τὰ συνδεόμενα πρὸς ἐκάστην ἐνέργειαν καὶ δράσιν ἐρχεται νὰ χύσῃ ἅπλετον φῶς καὶ εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας μέ-

χει τῆς ἀποχωρήσεως ἐκεῖθεν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δ' αὐτῆς πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ὁ Ἀντιστράτηγος Νικόλ. Τρικούπης προσφέρει ἀκόμη μίαν ὑψίστην ὑπηρεσίαν καὶ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν καὶ ἔναντι τοῦ ἱστορικοῦ τοῦ μέλλοντος παρέχων τὰς ἐν τῷ παρόντι πονήματι πολυτιμοτάτας πληροφορίας, ἐκ τῶν ὁποίων, καταφαίνεται ἡ ὅλη ἀλήθεια.

Καταδεικνύεται ἐν τῇ συνοπτικῇ αὐτῇ ἀφηγήσει καὶ ἐκ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῶν ὁποίων ἄλλα μὲν παρατίθενται, ἄλλα δὲ ἀπλῶς μνημονεύονται, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ οὐδέποτε ἐκάμφθη καὶ οὐδέποτε ὑστέρησαν οἱ Ἕλληνες εἰς αὐτοθυσίαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος· τὰ δὲ θλιβερά γεγονότα τοῦ Αὐγούτου τοῦ 1922 εἶναι συνέπεια καὶ ἀναπότρεπτον ἀποτέλεσμα πλείστων ὅσων ἄλλων συντελεστικῶν παραγόντων μηδεμίαν σχέσιν ἔχόντων οὔτε μειούντων τὴν μαχητικότητα καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς τοῦ Ἑλλήνος στρατιώτου. Καταφαίνεται ἀκόμη ἐκ τῶν γεγονότων αὐτῶν κατὰ τὸν πλέον ἀναμφισβήτητον τρόπον, ὅτι ὁ Ἀντιστράτηγος Νικόλαος Τρικούπης ὑπῆρξε πάντοτε σεμνὸς ἐξιδανικευμένος ἥρως, διακεκριμένος Στρατηγὸς καὶ ἀνώτερος ἄνθρωπος. Ἡ εὐρυτάτη μόρφωσίς του, ἡ ἀκεραιότης τοῦ χαρακτῆρος του, ἡ ἀφοσίωσίς του εἰς τὸ καθῆκον, ἡ περιφρόνησίς του πρὸς πάντα κίνδυνον καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν θάνατον, ἡ παρουσία του πανταχοῦ ὅπου τῆς πατρίδος ὁ κίνδυνος, τὸν κατέστησε σεβαστὸν καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς ἀπροκαλύπτως ἐκδηλώσαντας τὸν θαυμασμόν των πρὸς αὐτόν. Ὅντως, εἶναι δίκαιον νὰ ἀναγνωρισθῇ ὅτι ἐτίμησε πάντοτε καὶ πανταχοῦ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ τὰ Ἑλληνικά ὅπλα καὶ τὸ Σῶμα τῶν Ἑλλήνων Ἀξιωματικῶν. Ἡ ἀφήγησίς του τῆς πολεμικῆς δράσεως τῶν ὑπὸ τὴν διοίκησίν του Μεγάλων Μονάδων Στρατοῦ διακρινομένη διὰ τὴν ἀκρίβειαν τὴν ἱστορικὴν ἀλληλουχίαν, τὴν καλλιέπειαν καὶ τὴν ἀντικειμενικότητα, ἀποτελεῖ ὄντως πολύτιμον ἔργον τὸ ὁποῖον πᾶς Ἕλλην ὀφείλει νὰ μελετήσῃ. Ἡ δὲ ἐν τῇ ἀφηγήσει ταύτῃ ἐπιστημονικὴ θέσις τῶν στρατηγικῶν ζητημάτων τὸ καθιστᾷ ἀπαραίτητον ἐφόδιον παντὸς στρατιωτικοῦ

Ἀθῆναι 8 Ἰουλίου 1934

Ἀντιστράτηγος Α. ΠΑΠΟΥΛΑΣ
Διοικητὴς τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἑλληνικῆς Στρατιάς
9 Νοεμβρίου 1920 — 20 Μαΐου 1922

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ ἔργον, ὅπερ ἐπετελέσθη παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ τῆς συγχρόνου γενεᾶς καὶ ἰδίᾳ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἔτους 1921 μέχρι καὶ τῆς μοιραίας ὑποχωρήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εἰς κατορθώματα, ἡρώισμόν, εἰς θυσίαν αἵματος καὶ χρήματος, εἰς ἀντόχην, εἰς ὀργάνωσιν, εἶναι τόσον μεγαλειῶδες καὶ τόσον τεράστιον, ὥστε ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπὸ τῆς εἰς τὸν κόσμον ἐμφανίσεώς του ὡς Φυλῆς καὶ ὡς Ἔθνους, δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἄλλο ἰσομέγεθες καὶ ἰσάξιον.

Ἀλλὰ τὸ Μικρασιατικὸν δράμα τοῦ Αὐγούστου 1922 ἔσχε βαθὺν τὸν κλονισμόν καὶ ἔτι βαθύτερον καὶ ἀλγεινὸν τὸν ἀντίκτυπον πρωτίστως μὲν καὶ ἀμέσως εἰς τὸν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἀνθοῦντα ἕως τότε Ἑλληνικὸν πληθυσμόν, ἐμμέσως δέ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὀλιγώτερον, εἰς ὁλόκληρον τὸν Ἑλληνισμόν.

Ἄς μὴ λησμονῇται ὅμως ὅτι ὁ στρατὸς εἶναι τὸ ὄργανον μόνον, ἀλλαχοῦ δὲ εἶναι ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία ὀφείλει νὰ ἐμπνέῃ τὸ ἔθνος καὶ τὸν Λαόν, διὰ νὰ διεξαγάγῃ ἕνα πόλεμον. Ὅταν δὲ τὸ ὄργανον αὐτὸ καταστῇ ἀμβλῦ, διότι ἔλλειψαν αἱ ἐκ τοῦ Ἔθνους προερχόμεναι ἠθικαὶ καὶ ὕλिकाὶ δυνάμεις, εἴτε λόγῳ κοπώσεως τοῦ ἔθνους, εἴτε δι' οἰονδήποτε ἄλλον λόγον, τότε δὲν χρησιμεύει παρὰ διὰ νὰ συντρίψῃ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος τὸ χειρίζεται.

Ἐνεκα τῶν μεγίστων συνεπειῶν, τὰς ὁποίας ἔσχεν ἡ κατ' Αὐγούστον 1922 μοιραία ὑποχώρησις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, πλείσται ὅσαι καὶ διάφοροι ἠκούσθησαν καὶ ἐγράφησαν κρίσεις καὶ ἐπικρίσεις καὶ δὲν ἔλλειψεν ἡ ποικιλόμορφος καὶ πολυποίκιλος ἀναγνώσματοποίησις καὶ αὕτη καὶ ἐκεῖναι τόσῳ ἐτερόπλευροι, μονομερεῖς καὶ ἐλλειπεῖς, ὥστε θὰ ἔλεγέ τις, ὅτι βεβουλευμένη καὶ συστηματικὴ καταβάλλεται προσπάθεια σημαντικῆς καὶ οὐσιώδους ἀλλοιώσεως πραγμάτων καὶ γεγονότων.

Ἀδιαφόρως ὅμως καὶ ἀσχέτως πρὸς τὴν ἀλλοίωσιν ταύτην, πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι, ἡ κριτικὴ δὲν εἶναι ἀπλὴ μελέτη, ἡ καὶ ἱστορικῶς μεθοδικὴ ταξινόμησις γεγονότων, ἀλλ' εἶναι κἄτι πολὺ διάφορον καὶ πολὺ δυσκολώτερον.

Ὁ εὐρισκόμενος ἐν τῇ γαλήνῃ καὶ ἡρεμίᾳ τοῦ γραφείου του καὶ ἑνώπιον αὐτοῦ ἔχων ἐκ τῶν ὑστέρων τοὺς σκοπούς, τὰς προθέσεις καὶ κινήσεις ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπάλων καὶ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων ἅπαντα τὰ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν γεγονότα καὶ πράγματα κατὰ τὴν σειρὰν τῆς διαδοχικῆς αὐτῶν ἐξελίξεως καὶ δὴ σαφῇ συγκεκριμμένα καὶ καθωρισμένα μέχρι τῆς ἐλαχίστης αὐτῶν λεπτομερείας, δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ἐπιδίδεται εἰς ἱστορικὴν ταξινόμησιν τῶν γεγονότων, ἀλλὰ δὲν δύναται δι' αὐτῶν νὰ ἀσκῇ κριτικὴν. Διὰ νὰ γίνῃ κριτικὴ, εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταστήσῃ τις ἑαυτὸν εἰς τὴν θέσιν καὶ τὸ περιβάλλον ἔνθα εὕρισκετο ἐν τῇ δεδομένῃ στιγμῇ ὁ κρινόμενος. Νὰ καθορίσῃ, ὅχι τίνα ἦσαν ἐν τῇ πραγματικότητι, ἀλλὰ τίνα ἦσαν ὑπ' ὄψει καὶ ἐν γνώσει τοῦ κρινομένου, γεγονότα καὶ πράγματα. Νὰ γνωρίσῃ τίνες ἦσαν οἱ φυσικοί, οἱ τεχνικοὶ καὶ οἱ ψυχολογικοὶ ὅροι τοῦ περιβάλλοντος κατὰ τὴν δεδομένην ταύτην στιγμὴν καὶ τότε θὰ δύναται νὰ κρίνῃ κατὰ προσέγγισιν, ἐὰν καλῶς ἢ κακῶς ἔκρινεν, ἀπεφάσισε καὶ ἐνήργησεν ὁ κρινόμενος. Διάφορόν τι ἡ μελέτη καὶ ἀπολύτως διάφορος ἡ κριτικὴ.

Ἐντεῦθεν, ἐξ ἀφορμῆς δηλαδὴ τῶν διαφόρων αὐτῶν κρίσεων καὶ ἐπικρίσεων καὶ τῆς ἐν αὐταῖς ἀλλοιώσεως πραγμάτων καὶ γεγονότων, πλεῖστοι συμπολεμισταὶ ἀξιωματικοὶ τῶν διαφόρων ὀπλῶν μόνιμοί τε καὶ ἔφεδροι ὑπηρέτησαντες εἰς τὰς ὑπ' ἐμέ Μονάδας καὶ δὴ κατ' αὐτὰ τὰ Μικρασιατικὰ γεγονότα τοῦ Αὐγούστου 1922, τῶν ὁποίων ἔσχον πλήρη καὶ ἄμεσον τὴν ἀντίληψιν, με παρώτρυναν ὅπως προβῶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γεγονότων αὐτῶν, ἡ δὲ δίψα τῆς κοινῆς γνώμης, ὅπως πληροφορηθῇ παρ' ἐμοῦ τὰ γεγονότα αὐτά, οὐχὶ ἅπαξ ἔφθασε μέχρι τῆς ἀκοῆς μου ὥς μία κοινὴ ἀπαίτησις,

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι, ἡ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ στρατηγικοῦ Κωνστ. Αἰν. Μαζαράκη συσταθεῖσα ἐπιτροπὴ τῶν

δοσιλόγων κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν διαδραματισθέντων ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατ' Αὐγούστον 1922. Ἐδέησε μάλιστα νὰ προβῇ εἰς κατ' ἀντιπαράστασιν ἐξέτασιν ἐκείνων μεταξὺ τῶν ἐκθέσεων ἢ κατὰ θέσεων τῶν ὁποίων παρατηρεῖτο ἀντίφασις ἢ καὶ ἀσυμφωνία, ὥς συνέβη μὲ τὴν ἔκθεσιν τοῦ διοικητοῦ τῆς IX Μεραρχίας, ὅστις ἠναγκάσθη ἐνώπιόν μου νὰ ὁμολογήσῃ εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν, ὅτι ἐξ ἀγνοίας ἢ πλάνης περιέλαβεν ἐν τῇ ἐκθέσει του τινὰ ἀφορῶντα ἐμέ.

Πλὴν ὅμως, κατόπιν ὅλων αὐτῶν, ἐθεώρησα καθήκον μου νὰ ἐκθέσω εἰς τὸν ἱστορικὸν τοῦ μέλλοντος τὰς σκέψεις, αἵτινες μὲ ὠδήγησαν εἰς τὴν ἐκάστοτε ἐνέργειαν καὶ νὰ παράσχω πᾶσαν πληροφορίαν ἀφορῶσαν τὴν δρᾶσιν Μεγάλων Μονάδων Στρατοῦ, τῶν ὁποίων ὑπῆρξα διοικητὴς κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πολέμων, οὓς διεξήγαγεν ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τοῦ Διασυμμαχικοῦ 1918 μέχρι καὶ τοῦ 1922, ἐκτεινόμενος πλειότερον βέβαια ἐν τῇ ἱστορήσει τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ γεγονότων τοῦ Αὐγούστου 1922. Ἐθεώρησα ὅτι, ὁ ἱστορικὸς τοῦ μέλλοντος, ἐν τῇ αὐστηρᾷ πλάστιγγι τῆς κρίσεώς του, σταθμίζων καὶ κρίνων τὴν Ἑλλάδα, τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν, αὐτὴν τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν, πρέπει νὰ ἔχῃ ὁλόκληρον τὴν ἐκδήλωσίν της, ἢ ὅποια δὲν ἀποτελεῖται μῆτε ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης κριτικῆς ἐνὸς ἀτόμου, μῆτε ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης καὶ μάλιστα τεχνοποιημένης ἐμφανίσεως ἐνὸς μεμονωμένου γεγονότος, ἀλλ' ἀποτελεῖται ἐκ τῆς συνεχοῦς δράσεως μιᾶς ὁλότητος, τοῦλάχιστον Μεγάλης Μονάδος Στρατοῦ.

Μόνον, ὅταν θὰ ἔχῃ τις ἐνώπιόν του τὴν συνεχῇ δρᾶσιν τοῦλάχιστον μιᾶς ὁλότητος, ἐν τῇ συνεχῇ δράσει τῆς ὁποίας ἡ ὁμοιομορφία τῶν γενικῶν χαρακτηριστικῶν κατὰ τὰς διαδοχικὰς ἐκδηλώσεις της διαμορφώνει καὶ παρέχει τὸν κανόνα, τότε, καὶ μόνον δύναται νὰ κρίνῃ καὶ νὰ καθορίσῃ τὴν ζωτικότητα, τὴν ψυχικὴν δυναμικότητα καὶ τὸν χαρακτήρα ἐνὸς λαοῦ. Μία μονομερὴς πρᾶξις καὶ μάλιστα, ὅταν αὕτη ἐξετάζεται μόνον ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος, χωρὶς νὰ ἐρευνῶνται οἱ συντελεστικοὶ πα-

ράγοντες ἐκ τῆς τυχαίας συμπτώσεως καὶ τοῦ τυχαίου συνδυασμοῦ τῶν ὁποίων ἐπῆλθε τὸ ἀποτέλεσμα, δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ κριτήριον ἐκ τοῦ ὁποίου νὰ χαρακτηρισθῇ εἰς Λαός, ἀπαράλλακτα ὡς καὶ τὸ ἄτομον. Ἀνάγκη συνεπῶς νὰ ὑπάρξῃ διὰ τὸν ἱστορικὸν τοῦ μέλλοντος ὁλόκληρος ἡ ἐκδήλωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῶν τελευταίων πολέμων, οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν συνεχεῖς, μὴ παραλειπομένων μάλιστα μηδὲ τῶν κατ' ἄτομον γενικωτέρων δράσεων καὶ ἐκδηλώσεων, κατὰ τοὺς πολέμου αὐτοὺς, ὅσαι ἐν τῇ ὁμοιομορφίᾳ τῶν ἢ ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ τῶν ἀποτελοῦν καὶ παρέχουν γενικά χαρακτηριστικά τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Ἐν τῇ συναισθήσει τοῦ καθήκοντος τούτου, ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν προβαίνω εἰς τὴν παροῦσαν ἱστορίαν.

ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Ν. Θ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ ⁽¹⁾

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ III ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΕΝ ΣΕΡΒΙΑ ⁽²⁾

1918 (ΝΙΣΣΑ - ΠΙΡΩΤ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ — ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΣ

Φεβρουάριος. Ἀνέλαβον ἐν Πάτραις τὴν διοίκησιν τῆς III Μεραρχίας κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1918.

25 Ἀπριλίου. Ἡ ἐπιστράτευσις αὐτῆς ἐγένετο τὸν Ἀπρίλιον, τῆς 25ης τοῦ μηνὸς ὁρισθείσης ὡς πρώτης ἡμέρας προσελεύσεως τῶν ἐφέδρων.

15/28 Μαΐου. Μετὰ 20 ἡμέρας, ἦτοι τὴν 15ην Μαΐου, ἤρξατο ἡ μεταφορὰ τῆς Μεραρχίας ἀτμοπλοϊκῶς ἐκ Πατρῶν καὶ Μεσολογγίου μέχρι Βόλου, κατόπιν σιδηροδρομικῶς μέχρι Λαρίσσης, ἐκεῖθεν διὰ ξηρᾶς πρὸς Κοζάνην μὲ σταθμοὺς πορείας : 1) Τύρναβον, 2) Ἐλασσῶνα, 3) Σαραντάπορον, 4) Σέρβια, 5) Γέφυραν Ἀλιάκμονος καὶ 6) τόπον καταυλισμοῦ παρὰ τὴν Κοζάνην. Στρατηγεῖον εἰς Τζιτζιλιέρ.

1) Εἰς τὸ σχεδιάγραμμα τοῦ κειμένου ὑπ' ἀριθ. 1 Κλίμαξ 1 : 1.000.000, δύναται τις νὰ παρακολουθήσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας. Διὰ τοὺς ἐπιθυμοῦντας ὁμῶς νὰ παρακολουθήσωσι λίαν λεπτομερῶς, ἀναγκαιοῦσι τὰ φύλλα χάρτου Κλ. 1 : 200.000. Μοναστήριον—Σκόπεια—Πρισερνή—Πριστίνα—Νύσσα—Ἐγκρι Παλάνκα—Ἐδεσσα.

2) Διασυμμαχικός πόλεμος 1918

Ἡ ΙΙΙ Μεραρχία ἐκεῖ, ὑπήχθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Διοικητοῦ τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς τῆς Ἀνατολῆς στρατηγοῦ Ἀνρύ, ὃ ὁποῖος ὑπῆρξε συμμαθητὴς μου εἰς τὸ Ἀνώτερον Σχολεῖον Πολέμου τῶν Παρισίων (1893—95) ³⁾ ὁπότε ἔφερε τὸν βαθμὸν ἱλάρχου τῶν Κυνηγῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ μεθ' οὗ στενῶς συνεδέομην.

27 Ἰουνίου.

10 Ἰουλίου

Ἐκεῖθεν, ἡ Μεραρχία μετεστάθμευσε κατὰ φάλαγγας ἀπὸ τῆς 27ης Ἰουνίου, εἰς χῶρον παρὰ τὴν Φλώριναν ἐν μικτῇ σταθμεύσει, μὲ σταθμοὺς πορείας : 1) Καραγάτς, 2) Καϊλάρια, 3) Τσεντζιλέρ, 4) Ἐξισοῦ, 5) Μπάνιτσα, 6) Κοτσκόβιανη—Νεβόλιανη καὶ 7) χῶρον σταθμεύσεως : Κλαδερόπ (Στρατηγεῖον), Ὀψίρηννα, Ράκοβον, Σφέτα—Πέτκα, Κλαμπούτσιστα, Μπίτουσα, Ἀνω καὶ Κάτω Κλεστίνα, Σακούλεβον, δυτικῶς Λέσκοβατς, ἔνθα συνεπλήρωσε τὴν ἐκπαίδευσιν αὐτῆς.

Ἡ πορεία μέχρι Κοτσκόβιανη ἐγένετο ἀπὸ χαραυγῆς μέχρι 9ης ὥρας, καὶ εἶτα, ἀπὸ 17ης ὥρας. Ἀπὸ Κοτσκόβιανη, ἐξετελέσθησαν νυκτεριναὶ πορεῖαι, κανονιζομένων τούτων ὥστε νὰ περατῶνται πρὸ τῆς 6ης ὥρας.

12 / 25 Ἰουλίου.

Ἡ Μεραρχία εὐρίσκεται συγκεντρωμένη περὶ τὴν Φλώριναν 12 Ἰουλίου.

Εὐθὺς ὥς τὰ Τμήματα ἔφθανον εἰς τὸ τόπον σταθμεύσεώς των, ἀμέσως ἤρχιζον τὴν ἐκπαίδευσίν των πρὸς τακτικὴν ἐκμάθησιν τῆς χρήσεως τῶν νεωτέρων ὅπλων καὶ τοῦ πολέμου χαρακωμάτων, δι' ἣν διετέθησαν Γάλλοι Ἀξιωματικοί (1 ἀνώτερος ἀξιωματικὸς καὶ 3 κατώτεροι κατὰ Σύνταγμα Πεζικοῦ, καὶ 4 κατώτεροι ἀξιωματικοὶ διὰ τὸ Πυροβολικόν).

6 / 19 Αὐγούστου.

Ἡ ἐκπαίδευσις διήρκεσε μέχρι τῆς 6ης Αὐγούστου, καθ' ἣν τὰ Συντάγματα τῆς Μεραρχίας ἤρξαντο νὰ εἰσέρχωνται εἰς τομεῖς, ἐντασσόμενα εἰς Γαλλικὰ στρατεύματα πρὸς ἔμπρακτον ἐκμάθησιν τοῦ Πολέμου χαρακωμάτων, χρησιμοποιηθέντα κατ' ἀρχὰς ὥς ἐφεδρεία.

3) 19ον ἔτος συμφουτήσεως (promotion).

Πολεμ. βολή Πυροβ. ΙΙΙ Μεραρ.
έν Λεσκοβέτς — 3 Αύγ. 1918.

1. Συντ. Διοικ. Πυροβ. 35ης Ίταλ. Μεραρχίας
2. » Τρικούπης Διοικ. ΙΙΙ Έλλην. »
3. Στρατ. Άνρὺ » Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς
4. Συντ. Διοικ. Πυροβ. » » »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΑΓΩΝ ΧΑΡΑΚΩΜΑΤΩΝ

Ἡ 11 Γαλλικὴ Μεραρχία Ἀποικιῶν, τεταγμένη μεταξὺ τῆς 1ης Σερβικῆς Στρατιάς (ἀνατολικῶς) καὶ τῆς 3ῆς Ἱταλικῆς Μεραρχίας Ἀποικιῶν (δυτικῶς), κατεῖχεν ἀμυντικὴν τοποθεσίαν περὶ τὰ 25 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τοῦ Μοναστηρίου ἐκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ Ἑριγῶνος (Τσέρνα), περιλαμβάνουσαν τοὺς τομεῖς τοῦ Μοράβα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης καὶ τοῦ Μακόφκα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς, τῶν χωρίων Ράπες, Γρουνίστα, Μπουδίμερτσι εὐρισκομένων ἐντὸς τῶν ἡμετέρων τομέων, τῶν δὲ χωρίων Κάνιστὰ, Τσέβρεν, Ζόβικ, Γκραδέσνιτσα ἐντὸς τῶν ἐχθρικῶν τοιούτων.

Εἰς τὴν Γαλλικὴν ταύτην Μεραρχίαν, περιλαμβάνουσαν δύο Ταξιαρχίας, τὴν 21ην καὶ 22αν, ἐνετάχθησαν τὰ ἡμέτερα Συντάγματα Πεζικοῦ. Τὸ μὲν βον μετὰ τῆς 21ης Ταξιαρχίας ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, τὸ δὲ 12ον μετὰ τῆς 22ας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς (ἐναντι). Τὰ Συντάγματα Πεζικοῦ βον καὶ 12ον εἰσελθόντα ἀπὸ τινων ἡμερῶν κατὰ λόχους εἰς τὰ χαρακώματα, ἀνέλαβον ἀπὸ 31 Αὐγούστου τελικῶς εἰς τοὺς ὑποτομεῖς αὐτῶν ὑπηρεσίαν, ἀποχωρησάντων ἀπάντων τῶν Γαλλικῶν τμημάτων. Κατέχοντα δὲ τὸ πρὸς τὸν ποταμὸν μέρος τῶν Τομέων τῶν Γαλλικῶν Ταξιαρχιῶν, ἦσαν συμπαρατεταγμένα ἵππαστι ἐπὶ τοῦ Ἑριγῶνος, διαθέτοντα ἑκάτερον, ἀνὰ δύο τάγματα ἐν 1ῃ γραμμῇ καὶ ἐν ἐν ἐφεδρείᾳ.

Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης, ἦσαν τεταγμένοι ἐπίσης ἡ III α Μοίρα Ὀρ. Πυροβολικοῦ καὶ ἡ Πυροβολαρχία Χαρακωμάτων. Ἡ III β Μοίρα Ὀρ. Πυροβολικοῦ εἶχε τὰς πυροβολαρχίας τῆς ἵππαστι ἐπὶ τοῦ Ἑριγῶνος εἰς τὸ ὕψος τῆς γεφύρας (1.800 μ. ΒΑ τοῦ ὕψους Τσέρνα-Τσοῦκα).

Εἰς τὴν 30ὴν Γαλλικὴν Μεραρχίαν (2ου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν), κατέχουσαν τὸν Τομέα Πρέσπας, ΒΑ ὄχθης λίμνης Πρέσπας, τῶν χωρίων Κράνη, Χαρβάτι εὐρισκομένων ἐντὸς τοῦ ἡμετέρου τομέως μὲ ΒΑ κατεύθυνσιν, μέτωπον πρὸς Περιστερί.

ἐνετάχθησαν τὸ 2]39 Εὐζωνικόν, ὅπερ διέθεσε 2 τάγματα ἐν 1η γραμμῇ καὶ τὸ 3ον ἐν ἐφεδρείᾳ, καὶ ἡ Ἡμιλαρχία, εἰς ἣν ἀνετέθη ἡ φύλαξις τῆς ἀνατολικῆς καὶ νοτίας ὁχθῆς τῆς λίμνης Πρέσπας, πρὸς παρακώλυσιν πάσης ἀποβάσεως εἴτε ἐχθρικῶν τμημάτων, εἴτε μεμονωμένων ἀτόμων (κατασκόπων).

Ἀναλόγως ἐνετάχθησαν καὶ οἱ βοηθητικοὶ Σχηματισμοί.

Οὕτω, κατὰ τὴν ἐναρξιν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ Μεραρχία διέθετε : 1) Ἐπὶ τοῦ Ἑριγῶνος, δύο Συντάγματα Πεζικοῦ ἐν 1η γραμμῇ καὶ ὁλόκληρον τὸ Πυροβολικόν της μετ' ἀναλόγων βοηθητικῶν Σχηματισμῶν. 2) Ἐν τῷ τομεῖ τῆς λίμνης Πρέσπας, ἐν Σύνταγμα Εὐζώνων ἐν τῇ 1η γραμμῇ καὶ μίαν Ἡμιλαρχίαν μετ' ἀναλόγων ἐπίσης βοηθητικῶν Σχηματισμῶν. Πρῶται ἐκ τῶν Μονάδων Μεραρχίας εἰσῆλθον εἰς τὸν ἀγῶνα Χαρακωμάτων αἱ Μοῖραι Ὁρ. Πυροβολικοῦ, ἡ μὲν IIIα τὴν νύκτα τῆς 12—13 Αὐγούστου, ἡ δὲ IIIβ τὴν νύκτα τῆς 13—14ης. Ἀπὸ τῆς 1ης ἡμέρας τῆς ἐγκαταστάσεώς των, αἱ Μοῖραι ἤρξαντο, δι' ἀμφοτέρων τῶν πυρβολαρχιῶν των, βολὴν κανονιστικὴν καὶ δραστικὴν ἐναντίον διαφόρων σημείων τῆς ἐχθρικῆς γραμμῆς. Τὴν βολὴν ταύτην ἐξηκολούθησαν καὶ τὰς λοιπὰς ἡμέρας μετὰ μείζονος ἢ ἐλάσσονος ἐντάσεως. Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐπίσης ἡμέρας, τόσον αἱ πυρβολαρχίαι τῶν Μοιρῶν, ὅσον καὶ τὰ παρατηρητήρια αὐτῆς, ὑφίσταντο καθημερινῶς βομβαρδισμόν ἐκ μέρους τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Βαρέος.

21 Αὐγούστου. Ἐξ ἄλλου, εἰς τὸν τομέα τῆς λίμνης

3 Σ/βελου

Πρέσπας, ἀπὸ τῆς 21ης Αὐγούστου, ἦτοι τῆς ἐπομένης τῆς καταλήψεως τοῦ τομέως ὑπὸ τοῦ Συντάγματος τῶν Εὐζώνων, παρετηρήθη ζωηρὰ καὶ ἀσυνήθης κίνησις ἡμέρας τε καὶ νυκτός, παρέχουσα τὸ ἐνδόσιμον ὅτι, ἡ ἀντικατάστασις τῶν Γάλλων ὑπὸ τῶν Εὐζώνων ἐγένετο ἀντιληπτὴ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Τὴν νύκτα τῆς 24—25 Αὐγούστου, οἱ Βούλγαροι μετὰ σφοδρὸν βομβαρδισμόν, ἐπετέθησαν αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τοῦ προκεχωρημένου καὶ μεμονωμένου ἔργου «ΡΙβολάν», πλήν, ἀποκρουσθέντες ἰσχυρῶς, κατεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Εὐζώνων, μέχρι τῶν συρματοπλεγμάτων των. Ἡ αὐτὴ αἰφνιδιαστικὴ ἐπίθεσις ἐπαναληφθεῖσα τὴν νύκτα τῆς 26—27 Αὐγούστου κατὰ τῶν ἔργων Μπερζέ, Μπουρντέ, Πο-

μιέ, Ριβολάν, ἔσχε τὴν αὐτὴν τύχην. Ἐκτοτε, δὲν ἐξῆλθον πλέον οἱ Βούλγαροι τῶν χαρακωμάτων των. Τοῦναντίον, κατὰ τὰς νύκτας 3—4 καὶ 4—5 Σεπτεμβρίου ἐξετελέσθησαν λίαν ἐπιτυχεῖς νυκτεριναὶ ἀναγνώσεις ὑπὸ τοῦ Συντάγματος Εὐζώνων.

Τὸ σχέδιον ἐπιχειρήσεων τοῦ Συμμαχικοῦ Ἐπιτελείου ἐπεδίωκε :

α) Τὴν διάσπασιν τῆς ἀμυντικῆς Βουλγαρικῆς παρατάξεως δι' ἐπιθέσεως κεντρικῆς. β) Τὴν μετὰ τοῦτο ἐξακολούθησιν τῆς ἐπιθέσεως καὶ τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ὡς πρῶτος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς πρώτης περιόδου τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐτίθετο ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν διὰ τοῦ Ἀξιοῦ γραμμῶν Συγκοινωνιῶν.

Ἐκ τῶν δύο Συνταγμάτων πεζικοῦ, τὸ μὲν 12ον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ Ἐριγῶνος θὰ συμμετεῖχε τῆς κυρίας κεντρικῆς ἐπιθέσεως μετὰ τῆς I Σερβικῆς Στρατιᾶς καὶ τῆς ἀριστερᾶ ταύτης 22ας Γαλλικῆς Ταξιαρχίας, τὸ δὲ 6ον ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς μετὰ τῆς 21ης Γαλλικῆς Ταξιαρχίας θὰ συνεκράτουν κατ' ἄρχας τὰς ἔναντι ἐφεδρείας τοῦ ἀντιπάλου καὶ κατόπιν, μετὰ τὴν διάρρηξιν τῆς Βουλγαρικῆς παρατάξεως, θὰ ἐπετίθεντο δραστηρίως πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ.

Τὸ Πυροβολικόν, τεταγμένον κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ λοιποῦ Συμμαχικοῦ Πυροβολικοῦ, θὰ προπαρασκεύαζε καὶ ὑπεστήριζε τὰς ἐπιθετικὰς αὐτὰς ἐπιχειρήσεις.

1/14—3/16 Σ/βρίου. Τῇ 1ῃ Σ/βρίου ὥρα 8, ἄρχεται ἡ προπαρασκευὴ τῆς γενικῆς ἐπιθέσεως ὑπὸ τοῦ Συμμαχικοῦ Πυροβολικοῦ.

Ἡ IIIα Μοῖρα Ὁρ. Πυροβολικοῦ ἔλαβε διαταγὴν νὰ ἀνοίξῃ ρήγμα ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν συρματοπλεγμάτων πρὸ τοῦ μετώπου τοῦ 12ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

Ἡ IIIβ Μοῖρα Ὁρ. Πυροβολικοῦ, διετάχθη ν' ἀνοίξῃ δύο ἕτερα ρήγματα ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν συρματοπλεγμάτων καὶ πρὸ τοῦ μετώπου τοῦ ἰδίου 12ου Συντάγματος.

Ἀμφότεραι αἱ Μοῖραι διήνοιξαν τὰ διαταχθέντα ρήγματα, ἐξηκολούθουν δ' εἰτα ἐκτελοῦσαι βολὴν παρενοχλήσεως καὶ παρεμποδίσεως ἐπισκευῆς τῶν ρηγμάτων. Ἐκτὸς τῆς βολῆς αὐτῆς,

αἱ Μοῖραι κατὰ τὰς 1—3 Σεπτεμβρίου ἐκτελοῦσι βολὴν κατὰ διαφορῶν στόχων.

Μέση ἡμερησία κατανάλωσις βλημάτων :

Διὰ τὴν IIIα Μοῖραν Ὁρ. Πυροβολικοῦ 2.307

» » IIIβ » » » 1.688

Κατὰ τὸν χρόνον αὐτόν, τὸ Πεζικόν (6ον καὶ 12ον) παραμένει εἰς τὰς ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ θέσεις του, κρατοῦν διὰ παρενοχλητικῶν πυρῶν πεζικοῦ καὶ πολυβόλων τὸν ἐχθρὸν καθηλωμένον ἐπὶ τῶν θέσεών του, κατὰ δὲ τὴν νύκτα, ἀνησυχοῦν τὸν ἐχθρὸν δι' ἐπιδρομῶν, προχωρουσῶν μέχρι τῶν συρματοπλεγμάτων αὐτοῦ.

4]17 Σ]β ρ ι ο υ. Τῆς ἐπιθέσεως τῆς 1 Σερβικῆς Στρατιᾶς ἀχθείσης εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Γραδέσνιτσα, ἄρχεται συμμετέχουσα τῆς ἐπιθέσεως ἡ δυτικῶς εὐρίσκομένη 22α Γαλλικὴ Ταξιαρχία, ὥς καὶ τὸ 12ον Σύνταγμα Πεζικοῦ κατὰ τῆς ἑναντι αὐτοῦ ἐχθρικῆς ἀμυντικῆς οργανώσεως.

Τὸ 12ον, προχωρεῖ καὶ καταλαμβάνει τὰ ἑναντι αὐτοῦ ἀμυντικὰ ἔργα ὥς καὶ τὸ χωρίον Ζόβικ. Κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐχθρικῆς ἀμυντικῆς οργανώσεως, κατελήφθησαν μεγάλαι ποσότητες ὑλικοῦ πολέμου, τροφῶν καὶ παντοειδοῦς ὑλικοῦ, αἵτινες συνελέγησαν ὑπὸ τῆς πρὸς τοῦτο οργανωθείσης εἰδικῆς ὑπηρεσίας.

Τοῦ ἐχθροῦ ἀποσυρθέντος ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Ἑριγῶνος, τὸ 12ον Σύνταγμα ἐνεκατέστη ἐν ἐπιτηρόσει ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς, ἐκατέρωθεν τῆς γεφύρας τοῦ Τσέβρεν.

Τὸ 6ον Πεζικόν Σύνταγμα, καθ' ἣν ὥραν ἐπετίθετο τὸ 12ον, ἐκυρίευσεν τὸ ἑναντι αὐτοῦ προκεχωρημένον ἐχθρικὸν ἔργον.

Ἀμφότεραι αἱ Μοῖραι Ὁρ. Πυροβολικοῦ, προχωρήσασαι, κατέλαβον θέσιν νοτίως τοῦ χωρίου Ζόβικ καὶ ἤρχισαν νὰ βάλλωσι τὴν γέφυραν Τσέβρεν καὶ τὰς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς ἀμυντικὰς οργανώσεις. Αἱ Μοῖραι ἐβάλλοντο σφοδρῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ.

5]18—6]19 Σ]β ρ ι ο υ. Ἐξακολουθεῖ ὁ ἀγὼν πεζικοῦ με ἐπιθετικὰς ἀναγνωρίσεις περιπόλων.

Ἡ IIIα Μοῖρα Ὁρ. Πυρ. ἐκτελεῖ βολὴν ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν

ὀργανώσεων τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Ἑριγῶνος, καὶ πρὸς Κάνιστα ἐναντίον ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων.

Ἡ ΙΙΒ Μοίρα Ὁρ. Πυρ. βάλλει ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν ὀργανώσεων καὶ τῆς γεφύρας Τσέβρεν.

7]20 Σ] β ρ ί ο υ. Κατὰ τὴν νύκτα 6—7 τὸ 12ον Σύνταγμα ἐπροχώρησε βορειότερον ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Λακοτελέτ.

8]21 Σ] β ρ ί ο υ. Τὸ 3ον Τάγμα τοῦ Συντάγματος ὑπὸ τὸν Ταγματάρχην Παναγιωτακόπουλον, ἐπιτεθὲν κατὰ τοῦ Κάνιστα ἀποτόμου ὑψώματος 777, κατώρθωσε νὰ τὸ κυριεύσῃ μετὰ νυχθήμερον πεισματώδη μάχην ἐκ τοῦ πλησίον, ἀναρριχόμενον ἐπὶ τῶν ἀποκρήμνων καὶ πετρωδῶν κλιτύων τοῦ ὑψώματος τούτου διὰ χειροβομβίδων καὶ ὀπλοπολυβόλων. Κατὰ τοῦ ὑψώματος τούτου, εἶχον προηγουμένως ἐκτελεσθῇ δύο ἀνεπιτυχεῖς ἔφοδοι ὑπὸ ταγμάτων τοῦ 42ου Γαλλικοῦ Ἀποικιακοῦ Συντάγματος.

Ἡ κατάληψις τοῦ ὑψώματος τούτου, κατέστησεν ἀμέσως δυνατὴν τὴν ἐπίθεσιν τοῦ 6ου Συντάγματος κατὰ τῶν ἔναντι αὐτοῦ ἀμυντικῶν ὀργανώσεων, ὅπερ κατὰ τὴν νύκτα κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὸ δυτικῶς τοῦ Κάνιστα ὕψωμα 875.

Τὴν ἰδίαν ἡμερομηνίαν (8 Σ)βρίου) εἰς τὸν Τομέα Λίμνης Πρέσπας διετάχθη, ἵνα δύο νυκτεριναὶ περιπολῖαι ἐνισχυόμεναι ἐπαρκῶς καὶ διὰ διμοιρίας πολυβόλων ἐκάστη, εἰσχωρήσωσιν εἰς τὰ ἐχθρικά χαρακώματα καὶ ἐὰν καταστῇ ἐφικτὸν καταλάβωσιν ἡ μὲν, τὰ περιχεαρακωμένα σημεῖα ἀντιστάσεως Μπόν, Μπερλέν, Ἑρφουρντ, ἡ δέ, τὰ Ἑσσην, Ντίσελντορφ, μολονότι καὶ τὰ συρματοπλέγματα καὶ τὰ χαρακώματα ἦσαν ἄθικτα. Καὶ ἡ μὲν πρὸς Ἑσσην κατευθυνομένη, γενομένη ἀντιληπτὴ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐβλήθη διὰ δραστικῶν πυρῶν παθόντων δὲ τῶν πολυβόλων τῆς ἐμπλοκῆς καὶ ὑποστᾶσα σφοδρὰν ἀντεπίθεσιν διετάχθη καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὰς γραμμὰς τῆς ἀποκομίσασα καὶ τοὺς τραυματίας. Ἡ ἑτέρα ὁμως ἡ ἔχουσα κατεύθυνσιν πρὸς Μπόν, Μπερλέν, Ἑρφουρντ, καίτοι βαλλομένη ὑπὸ σφοδροτάτων πυρῶν πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, ἐν τούτοις ὠθεῖται ὑπὸ τοῦ ἡγήτορος αὐτῆς. Ἐφ. Ἀνθυπολοχαγοῦ Ἰωάννου Πεπονῆ μέχρι τῶν ἐχθρικῶν συρματοπλεγμάτων, ἐνθα τραυματίζεται οὗτος διαμπερῶς εἰς τὸν ἀγκῶνα καὶ τινες τῶν εὐζώνων. Ἐν τούτοις μολονότι τραυματι-

σμένος ὁ ἀνθυπολοχαγὸς καὶ παρ' ὅλην τὴν σφοδρότητα τῶν πυρῶν διατάσσει καὶ ἀνοίγεται δίοδος διὰ τῶν ψαλλίδων καὶ ὠθεῖ τοὺς ἡρωϊκοὺς εὐζώνους του μέχρι τῆς δευτέρας γραμμῆς συρματοπλεγμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπίσης ἀνοίγουν δίοδον διὰ τῶν ψαλλίδων καὶ διερχομένη ἡ περίπολος φθάνει εἰς τὴν τρίτην γραμμὴν συρματοπλεγμάτων εἰς τὴν ὁποίαν ἀρχίζει ἐπίσης νὰ διανοίγῃ δίοδον. Κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ὅμως ὁ ἐχθρὸς ἐνεργεῖ ἀπὸ τῶν χαρακωμάτων συγκεντρωτικὴν ἐκσφενδόνησιν ἀμυντικῶν χειροβομβίδων κατὰ τῆς δρασκὸς ἐκείνης τῶν εὐζώνων. Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς τραυματίζεται ἐκ δευτέρου εἰς τὸ στῆθος, φονεύονται τρεῖς εὐζωνοὶ καὶ τραυματίζονται ἅπαντες οἱ λοιποί. Ὁ Ἀνθυπολοχαγὸς Πεπονῆς, καίτοι τραυματισμένος καὶ εἰς τὸ στῆθος διατάσσει, ἵνα οἱ ἐλαφρότερον τραυματισθέντες παραλάβουν τοὺς λοιποὺς καὶ οὕτω ἀποσύρονται ὅλοι ἐγκαταλεπόντες μόνον τοὺς τρεῖς ἡρωϊκοὺς τῶν νεκρῶν.

9]12 Σ]β ρ ι ο υ. Τὸν βον Σύνταγμα προχωρῶσαν, κατέλαβε κατὰ τὴν νύκτα τὸ χωρίον

Κρουσεβίτσα.

Τὸ 12ον Σύνταγμα, καταδιώκον τὸν ἐχθρόν, καταλαμβάνει τὴν Κάνιστα καὶ προχωροῦν πρὸς βορρᾶν, διέρχεται τὴν νύκτα 9—10 ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν τῆς Κρουσεβίτσας ὑψωμάτων. Αἱ δύο Μοῖραι Ὅρ. Πυροβολ. διέρχονται τὸν Ἑριγῶνα.

Τὴν 10ην Σεπτεμβρίου ἡ γενικὴ τακτικὴ κατάστασις εἶναι ἡ ἑξῆς :

Ἡ II Σερβικὴ Στρατιὰ εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ Ἀξιοῦ, εἰς τὸ ὕψος τοῦ Νεγκοτίν. Ἀριστερᾷ αὐτῆς ἡ I Σερβικὴ Στρατιὰ, ἀκολουθεῖ τὴν προχωρητικὴν αὐτῆς κίνησιν μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν πρὸς Ποποντίτσα.

Ἡ 11η Γαλλικὴ Ἀποικιακὴ Μεραρχία καὶ ἡ III Ἑλληνικὴ εὐρίσκονται εἰς τὸ ὕψος τοῦ Κρουσεβίτσα.

Οὕτω, ἡ ἐπιζητουμένη διάσπασις τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως ἐπετεύχθη, ὃ δ' ἐχθρὸς ὑποχωρεῖ καθ' ὅλον τὸ Μέτωπον, πλὴν τοῦ τομέως Πρέσπας, εἰς ὃν ἀφθίσταται ἀκόμη.

Τῆς διασπάσεως τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως ἐπακολουθεῖ σύντονος καταδίωξις τοῦ ἐχθροῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΜΕΧΡΙ ΣΚΟΠΙΩΝ

10]13 Σεβρίου. Ἡ 11η Γαλλικὴ Ἀποικιακὴ Μεραρχία καὶ ἡ III Ἑλληνικὴ περὶ τὴν

15ην ὥραν, ἤρξαντο ἀναπτυσσόμεναι πρὸς ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ Περλεπέ. Διαρκούσης τῆς κινήσεως, ἐλήφθη πληροφορία περὶ ὥραν 17ην, ὅτι ὁ Περλεπὲς εἶχεν ἤδη καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ προπορευθέντος Γαλλικοῦ Ἴππικοῦ.

Ἐνεκεν ἀνάγκης στενῆς συνεργασίας τῆς 11ης Γαλλικῆς Ἀποικιακῆς Μεραρχίας (ἐκ δύο Ταξιαρχιῶν) καὶ τῆς III Ἑλληνικῆς (ἐκ δύο Συνταγμάτων) (1) ἐτέθη ἡ τελευταία αὕτη προσωρινῶς διὰ τὴν ἐνιαίαν διοίκησιν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Φαρρέ, Διοικητοῦ τῆς 11ης Γαλλικῆς Ἀποικιακῆς Μεραρχίας.

Κατόπιν διαταγῆς τοῦ Διοικητοῦ τῆς Γαλλικῆς ταύτης Μεραρχίας ἐξεδόθη ὥραν 18.30, ἡ διαταγὴ σταθμεύσεως τῆς III Μεραρχίας συμφώνως τῇ ὁποίᾳ, αὕτη ἐστάθμευσεν εἰς τὸν χώρον Σέλτσε-Γκαρίπ, Λάκ, Τσούμοβον. Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας: Τσούμοβον.

11]24 Σεβρίου. Τὴν μεσημβρίαν τῆς 11]24 Σεπτεμβρίου ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 194 Γεν. Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων τῆς 11ης Γαλλικῆς Ἀποικιακῆς Μεραρχίας πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας, ἐξέδωκα τὰς κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 36 καὶ 37 τοιαύτας τῆς III Μεραρχίας.

Γενικὴ διαταγὴ ἐπιχειρήσεων ἀρ. 36

I. Αἱ ὀπισθοφυλακαὶ τοῦ ἐχθροῦ εὐρίσκονται πρὸς Β. τοῦ ρεῖθρου Τρέσκα. Σύνολον ἀναγνωρισθεισῶν δυνάμεων: Πρὸ

1) Τὸ 2]39 Σύνταγμα Εὐζώνων, κατὰ τὴν στιγμὴν ἐπιθέσεως εὐρισκόμενον διὰ τὴν εἰς τὸν πόλεμον χαρακωμάτων πρακτικὴν αὐτοῦ ἐκπαίδευσιν εἰς τὸν τομέα Πρέσπας (ὡς εἴρηται ἀνωτέρω) ἠδυνήθη νὰ συνενωθῇ μετὰ τῆς Μεραρχίας μόνον τὴν 8ην Ὀκτωβρίου εἰς Πριστίναν (σύνορα Μαυροβουνίου).

Νοβοσέλιανης, δύο λόχοι περίπου. Πιθανῶς ὑπάρχει Βαρὺ Πυροβολικὸν εἰς Μαργκάρι καὶ μία Πυρβολαρχία τῶν 77 εἰς Μπρατίλοβον. Αἱ ἔξοδοι τοῦ χωρίου Βαρὸς ἐβλήθησαν ὑπὸ Βαρέος Πυροβολικοῦ.

Τὸ Γαλλικὸν ἱππικὸν καλύπτει τὸ μέτωπον τῆς Μεραρχίας πρὸ τοῦ ρεῖθρου Τρέσκα.

Κέντρον πληροφοριῶν, ὕψ. 641 ΒΔ. Μαντζουίτσιστας ἐπὶ τῆς ὁδοῦ.

II. Ἡ Μεραρχία θὰ διέλθῃ αὔριον τὸ ρεῖθρον Τρέσκα, ἵνα συνεχίσῃ τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν Μπρόντ.

III. α) Τὸ βον Πεζ. Σύνταγμα θὰ ἐγκαταστήσῃ προφυλακὰς Ν. τοῦ ρεῖθρου Τρέσκα, μὲ γραμμὴν ἀντιστάσεως τὰ Β. ἀντερείσματα Σλατοβρέχ, ὕψ. 1427, 823, Κάτω Μραμόρακι. Ἐφεδρεῖται προφυλακῶν εἰς τὸ χωρίον Μαντζουίτσιστα. Αἱ προφυλακαὶ συνδεθήσονται δεξιᾷ μὲν μετὰ Γαλλικοῦ Συντάγματος τῆς 22ας Ταξιαρχίας, κινουμένου ἐπὶ τῆς γραμμῆς Πεστέριτσα Νεμπρέκοβο, ἀριστερᾷ δὲ μετὰ Γαλλικοῦ Συντάγματος τῆς 21ης Ταξιαρχίας ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Περλεμπέ—Μπρόντ.

β) Τὸ 12ον Πεζ. Σύνταγμα εἰς Ζαγκράδ.

γ) Ἡ IIIα καὶ IIIβ Μοῖραι Ὁρ. Πυροβολικοῦ ὀπίσω τῶν ΒΑ ὑψωμάτων τοῦ Ζαγκράδ καὶ εἰς θέσεις ἐκλεγησομένας παρὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ.

Ὁ Ἀρχηγὸς Πυροβολικοῦ νὰ ἐκτελέσῃ ἐγκαίρως ἀναγνώσεις πρὸς ὑποστήριξιν τῆς διαβάσεως τοῦ ρεῖθρου Τρέσκα.

δ) Τὸ βον Πεζ. Σύνταγμα δέον νὰ ἔχῃ διέλθῃ τὸ Ζαγκράδ τὴν 18ην ὥραν τῆς σήμερον. Τὸ 12ον Πεζ. Σύνταγμα, νὰ ἐκκινήσῃ τοῦ καταυλισμοῦ του ἡμίσειαν ὥραν μετὰ τὸ βον Πεζ. Σύνταγμα, τὸ δὲ Πυροβολικὸν τὴν 17.30 ὥραν.

ε) Ἡ διάβασις τοῦ Τρέσκα θὰ ἐκτελεσθῇ κατόπιν νεωτέρας διαταγῆς μου.

στ) Σταθμὸς Διοικήσεως Μεραρχίας τὸ Ζαγκράδ ἀπὸ τῆς 18ης ὥρας.

Σ. Δ. τῇ 11 Σεπτεμβρίου 1918. Ὡρα 15.10.

Ὁ Μέραρχος
Ν. Τρικούπης

Γενική διαταγή ἐπιχειρήσεων ἀρ. 37

I. Ὁ ἐχθρὸς ἐξακολουθεῖ ὑποχωρῶν. Ἡ II Σερβικὴ Στρατιά, ἥτις τὴν 22αν Σεπτεμβρίου εὗρίσκετο εἰς Βαρδάρ, ἐξώθησεν ἐμπροσθοφυλακὰς εἰς Ἰστὶπ καὶ Βελεσά.

Ἡ I Σερβικὴ Στρατιὰ κατευθυνομένη πρὸς Β. θὰ βαδίσῃ τὴν 23ην Σεπτεμβρίου πρὸς Βαρδάρ μὲ τὸ ἀριστερόν της ἐπὶ γραμμῆς Βορίλα—Ποπαδίτσα—Βόζνιτα—Βελεσά.

Τὸ Ἰταλικὸν Σῶμα κατέλαβε τὴν Τοπόλτσανη τὴν νύκτα τῆς 22ας--23ης Σεπτεμβρ. καὶ συνέλαβε νέους Γερμανοὺς αἰχμαλώτους.

Τὸ 2ον Συγκρότημα Μεραρχιῶν ἐσταμάτησε πρὸ ἰσχυροτάτης ἀντιστάσεως περὶ τὸ ὕψ. 1248 καὶ ἀριστερᾷ.

Ἡ 156η Μεραρχία Πεζικοῦ κατέλαβε τὸ Βεράντσι καὶ προχωροῦσα πρὸς Στάρι-Στέρι εὗρίσκεται πρὸ τῆς Βασάρμπιτσα, ἥτις κατέχεται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ πληροφορίας, ὁ ἐχθρὸς θὰ ἀπεσύρετο τὴν νύκτα τῆς 23—24 Σεπτεμβρίου πρὸ τοῦ μετώπου τοῦ 2ου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν καὶ ἐπὶ τῆς τρίτης τοποθεσίας τοῦ Λοπατίτσα—Γκόπεσι.

Τὸ Ἰππικὸν τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς διετάχθη νὰ ἀχθῇ ἐπὶ τῶν ΒΑ ὑψωμάτων τοῦ Περλεπέ καὶ νὰ καταδιώξῃ πρὸς Σκόπια. Ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς του ἐν τῇ περιφερείᾳ Περλεπέ, δεόν νὰ ἀποστείλῃ ἀναγνωρίσεις πρὸς τὴν διεύθυνσιν Κίσσεβο διὰ νὰ καθορίσῃ ἐὰν ἡ 11η Γερμανικὴ Στρατιὰ ὑποχωρῇ πρὸς Β. ἢ ΒΔ.

II. Ἡ 11η Ἀποικιακὴ Μεραρχία θὰ βαδίσῃ πρὸς Μπρόντ διὰ νὰ συνεχίσῃ τὸν πρὸς ΒΔ ἐλιγμὸν καὶ νὰ ἀποκόψῃ τὴν ὁδὸν Μοναστήρι—Καλκαμπίλ.

Τὸ Ἰταλικὸν Σῶμα ἀριστερᾷ τῆς 11ης Ἀπ. Μερ. θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν καταδίωξίν του πρὸς Κρούσοβον.

III. Ἡ 11η Μεραρχία θὰ δράσῃ διὰ δύο φαλάγγων τηροῦσα μίαν Ταξιαρχίαν ἐν ἐφεδρείᾳ.

Δεξιὰ φάλαγξ. Ἡ III Μεραρχία (6ον καὶ 12ον Συν]ματα Πεζικοῦ δύο Μοῖραι Ὀρεινοῦ Πυροβολικοῦ τῶν 6.5 καὶ 1ος Λόχος Μηχανικοῦ).

Ἀριστερὰ φάλαγξ. Ἡ 21η Ἀποικιακὴ Ταξιαρχία.

Δεξιὰ Πλαγιοφυλακή. Ἐν σύνταγμα τῆς 22ας Ταξιαρχίας μετὰ μιᾶς Μοίρας Πυροβολικοῦ.

Ἐφεδρεῖαι Μεραρχίας ἡ 22α Γαλλικὴ Ταξιαρχία.

Ἡ Ἰλὴ τῆς 11ης Γαλλικῆς Μεραρχίας θὰ ἐκτελέσῃ ἀναγνωρίσεις πρὸ τοῦ μετώπου τῆς Μεραρχίας καὶ πρὸς τὴν γενικὴν διεύθυνσιν Μπρόντ.

Ἐνέργεια Μεραρχίας.

α) Τομεὺς Μεραρχίας. Δεξιὸν ὄριον ἡ γραμμὴ ἡ καθοριζομένη ὑπὸ τῶν σημείων Δάμπνιτσα—Γκρν—Δουμπιάτζανι—Δέλτσανι—Ρίλοβο.

Ἀριστερὸν ὄριον. Κεντρικὴ ὁδὸς Περλεπὲ εἰς Μπρόντ συμπεριλαμβανομένη.

Ὅπισω ἡ ἐφεδρεία παρὰ τὸ χωρίον Ζαγκράδ.

β) Ἡ Μεραρχία θέλει ἐγκατασταθῇ τὸ ἑσπέρας τῆς σήμερον εἰς τὴν Ν. τοῦ ρεῖθρου Τρέσκα περιοχὴν, συμφώνως πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 36 Διατ. Ἐπιχειρήσεων.

γ) Διὰ τὴν διάβασιν τοῦ ρεῖθρου Τρέσκα, ἐκδοθήσεται νεωτέρα διαταγὴ μου.

δ) Ἀξων συνδέσμων : Αὐχὴν τοῦ Πισοκόλ—Περλεπές, ὁδὸς Περλεπὲ—Μπρόντ.

Κεντρικὸς Τηλεφωνικὸς σταθμὸς : Λάκ ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς 11ης Σεπτεμβρίου.

ε) Τὰ Μεταγωγικὰ Σώματος μετὰ τὴν διανομὴν τῆς 11ης Σεπτεμβρίου θὰ παραμείνωσιν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Λάκ.

Ὁ Μέραρχος

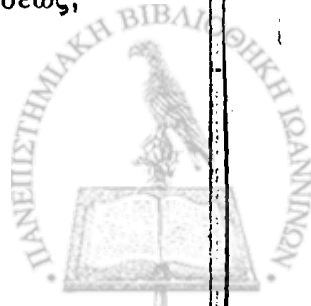
Ν. Τρικούπης

Τὸ βον Σύνταγμα, διελθὼν τὸ χωρίον Βαρός τὴν 17ην ὥραν, διέθεσε τὸ 1ον Τάγμα διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν προφυλακῶν.

Ἀμα τῇ ἐξόδῳ ἐκ τοῦ χωρίου Βαρός, ἤρξατο βαλλόμενον παρὰ Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ. Ἐβλήθη ἐπίσης καὶ τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας (1ον Κλιμάκιον Μέραρχος) ὅπερ συνεπορεύετο μέχρι τοῦ χωρίου Ζαγκράδ μετὰ τοῦ βον Συντάγματος.

Τὸ βον Συν)μα ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του, λαβὼν διατάξεις προσπελάσεως ὑπὸ τὰ πυρὰ τοῦ Πυροβολικοῦ.

Ὅταν τὸ 1ον Τάγμα διῆλθε τὸ χωρίον Ματζουίτσιστα, ὃ μὲν 2ος Λόχος αὐτοῦ μετὰ τῆς 1ης Πολ)χίας, προχωρὼν Δ. τοῦ ρεύματος Ματζουίτσιστα πρὸς κατάληψιν τῆς γραμμῆς ἀντιστάσεως,

δὲν εὗρεν ἀντίστασιν τινα, οἱ δὲ Λόχοι 1ος καὶ 3ος, οἱ βαίνοντες Δ. τοῦ Ματζουίτσιστα ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ ἰσχυροῦ πυρὸς πεζικοῦ καὶ πολυβόλων.

Ἡ Δ. τοῦ ρεύματος Ματζουίτσιστα γραμμὴ ἀντιστάσεως προφυλακῶν κατείχετο ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ ἐχθρὸς ἔβαλεν ἐπίσης διὰ Πεδινοῦ Πυρικοῦ τὴν ὁδὸν Περλεπέ—Μπρόντ καὶ τὸν αὐχένα τοῦ χωρίου.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ 6ου Συν]τος διέθεσε Δ. τοῦ ρεύματος Ματζουίτσιστα τὸ 3ον Τάγμα καὶ δύο λόγους τοῦ 2ου Τάγματος, τηρήσας ἐν ἐφεδρείᾳ τοὺς ὑπολοίπους λόγους τοῦ 2ου Τάγματος, διέταξε δὲ νὰ ἐνεργηθῇ πίεσις κατ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως, δοὺς τὴν ἐντολὴν ὅπως κυρίως ἐπιζητηθῇ ἡ ἀποκοπὴ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῆς ὁδοῦ Περλεπέ—Μπρόντ.

Συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 36 Γ. Δ. Ε. τῆς III Μεραρχίας, τὸ 12ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἀφίκετο εἰς Ζαγράδ, ἐπειδὴ ὁμως ὁ περὶ τὸ Ζαγράδ χώρος ἐβάλλετο σφοδρῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα, ἐνέκριναν κατόπιν αἰτήσεως τοῦ Διοικητοῦ τοῦ 12ου Συντάγματος, ὅπως τὸ Σύν[μα τοῦτο σταθμεύσῃ κατὰ τὴν νύκτα ταύτην ὀπίσω τῶν ΒΑ τοῦ Ζαγράδ ὑψωμάτων.

Μετὰ τοῦ 12ου Συν]τος Πεζικοῦ ἐστάθμευσαν καὶ αἱ δύο Μοῖραι Πυροβολικοῦ.

12/25 Σεπτεμβρ. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα διήρκεσεν ἐπίμονος ἀγὼν διὰ χειροβομβίδων πρὸς κατάληψιν τῆς ὀρισθείσης γραμμῆς ἀντιστάσεως, ἐξ ἧς ὁ ἐχθρὸς ἤρξατο ὑποχωρῶν περὶ τὴν 2αν ὥραν.

Τὴν 2.10 ὥραν, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 195 Γεν. Διατ. Ἐπιχ. τῆς 11ης Γαλ. Ἀποικ. Μερ. πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας ἐξέδωκα ὥραν 3.5 τὴν κάτωθι ὑπ' ἀρ. 38 Γ. Δ. Ε. τῆς III Μεραρχίας.

III Μεραρχία

Ἐπιτ. Γραφ. 3ον

Σ. Δ. τῇ 12ῃ Σεπτεμβρίου 1918

Γενικὴ Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων ἀρ. 38

I. Τὴν 18ην ὥραν αἱ κάτωθι πληροφορίες περὶ τοῦ ἐχθροῦ, ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰππικοῦ.

α) Ὁ ἐχθρὸς κρατεῖ δι' ἀποσπασμάτων τὴν βορείαν ὄχθην τοῦ Τρέσκα.

Τρεῖς Λόχοι ἐθεάθησαν βορείως τοῦ Τρέσκα μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Νότον περὶ ὥραν 6.30.

β) Τὸ Ἴππικὸν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Περλεπέ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Μαγκάρι καὶ τὸ κέντρον τοῦ ὄρεινου ὄγκου Β. τῆς ὁδοῦ Περλεπέ—Μπρόντ—Κίσεβο. Θὰ χρησιμοποιήσῃ πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς κινήσεώς του τὴν ὁδὸν Βελεσσῶν. Περὶ τὴν 19ην ὥραν, τὸ Ἴππικὸν πληροφορεῖ, ὅτι Οὐλαμὸς ἀναγνωρίσεως, μεταβάς τὴν 15ην ὥραν ἐκεῖθεν τοῦ αὐχένος τῆς Μπαμπούνας 14 χιλμ. ἐκ Περλεπέ, συνέλαβε 16 αἰχμαλώτους, καὶ ὅτι ἡ στενωπὸς φαίνεται ἐλευθέρα.

γ) Κατὰ πληροφορίας τοῦ βου Πεζ. Σν)τος, ὁ ἐχθρὸς κατέχει τὰ ἀμέσως Ν. τοῦ Τρέσκα ὑψώματα, ἅτινα προσπαθεῖ νὰ καταλάβῃ τὸ βον Πεζ. Σ(μα).

II. Ἀπόσπασμα τεθωρακισμένων Αὐτοκινήτων μὲ 7 Πολυβόλα τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Διοικητοῦ τῆς 11ης Μεραρχίας.

III. Αἱ φάλαγγες, δεξιὰ (Τρικούπης) καὶ ἀριστερὰ (Μπετριξ) θὰ διαβῶσι τὸν ρύακα Τρέσκα σήμερον τὴν 5.30' καὶ θὰ προελάσωσιν ἀποφασιστικῶς. Ὁ ἐπιτενταῖος σκοπὸς τῆς σήμερον 12ης Σεπτεμβρίου, εἶναι ἡ κατάληψις τῆς γραμμῆς τῆς καθοριζομένης ὑψ. 1200 (11 χιλ. Β. Κρουσσόβου), κορυφῇ Α. Κράππα. Αἱ δύο φάλαγγες θὰ ἐνεργῶσιν ἐν συνδέσμῳ, οὕτως ὥστε ν' ἀποθήσωσι τὰς ὀπισθοφυλακάς τοῦ ἐχθροῦ, καταλαμβάνουσαι τὴν στενωπὸν Μπρόντ.

IV. Ἡ Πλαγιοφυλακὴ θὰ καλύπτῃ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας.

V. Ἡ ἐφεδρεία τῆς 11ης Γ'αλλ. Μεραρχίας θὰ συγκεντρωθῇ Ν. Α. Βαρός.

VI. Ἡ Ἰλη τῆς 11ης Γ'αλλ. Μεραρχίας ἔχει διαταγὴν νὰ καλύψῃ τὴν προχωρητικὴν κίνησιν τῶν φαλίγγων.

VII. Πρὸς τοῦτο, τὸ βον Πεζ. Σύν)μα καὶ δύο Τάγματα τοῦ 12ου Πεζ. Σ)τος ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Μεραρχ. Πεζικοῦ, θέλουσιν ἐπιτεθῇ ὅπως γίνωσι κύριοι ἐγκαίρως τῶν Ν. τοῦ Τρέσκα ὑψωμάτων, ἵνα δυνηθῶσι νὰ διέλθωσι τὴν 5ην ὥραν καὶ 30' τὸν Τρέσκαν, καὶ καταλάβωσι τοὺς ἐν τῇ παραγράφῳ III ἀντικειμενικοὺς σκοπούς, τοὺς εὗρισκομένους εἰς τὸν τομέα τῆς Μεραρχίας.

Τὸ Πυροβολικόν, εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ, θέλει καταλάβει θέσεις ἐπὶ τῶν ΒΔ. τοῦ Ζαγραδὸς ὑψωμάτων, ἵνα ὑποστηρίξῃ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Πεζικοῦ. Οἱ Διοικηταὶ τοῦ Μεραρχιακοῦ Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ θ' ἀποστείλωσι συνδέσμους.

Τὸ Τάγμα τοῦ 12ου Πεζ. Συν|τος τῆς ἐφεδρείας, νὰ ἀποστείλῃ σύνδεσμον παρὰ τῷ Σ. Δ. τῆς Μεραρχίας (Ζαγραδ).

Οἱ Διοικηταὶ Μεραρχ. Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ, θὰ ἐκλέξωσι τὸν Σ. Δ. των, ὃν νὰ μοὶ ἀναφέρωσι, νὰ μὲ τηρῶσι δὲ ἐνήμερον διὰ πᾶσαν μεταβολὴν τούτου.

Τὸ Τάγμα τῆς ἐφεδρείας ν' ἀποστείλῃ μίαν Διμοιρίαν ὑπὸ Ἀξιωματικὸν εἰς τὸν Σ. Δ. τῆς Μεραρχίας, ἵνα χρησιμεύσῃ διὰ τὸν σύνδεσμον διαδρομέων.

VIII. Διακομιδὴ Τραυματιῶν εἰς Περλεπέ.

Ὁ Μέραρχος

N. Τρικούπης

Τὴν 4.30' ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 196 Γεν. Δ. Ἐπιχ. τῆς 11ης Γαλλ. Ἀποικ. Μεραρχίας. Ἐχων ὑπ' ὄψει τὴν ἀποστολὴν τῆς Πλαγιοφυλακῆς, πλὴν τοῦ Τάγματος τοῦ ὀριζομένου ὑπὸ τῆς ἀνωτέρω Γαλλικῆς Διαταγῆς, ἀπεφάσισα νὰ τὴν ἐνισχύσω ἐπὶ πλεόν καὶ δι' ἑνὸς οὐλαμοῦ ὄρ. Πυροβολικοῦ, καὶ ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 39 Γεν. Διατ. Ἐπιχειρήσεων.

III Μεραρχία

Ἐπιτελ. Γραφ. 3ον

Σ. Δ. τῇ 12ῃ Σεπτεμβρίου 1918 ὥρα 5η

Γενικὴ Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων ἀρ. 39

I. Ἡ Σερβικὴ Στρατιὰ κατέλαβε τὸ Ἰσβὸρ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Περλεπέ—Βελεσσά, συνέλαβε πολλοὺς αἰχμαλώτους, 40 Πυροβόλα καὶ βαδίζει ἤδη πρὸς Σκόπια.

II. Ἐνεκα τούτου, αἱ Γαλλικαὶ δυνάμεις αἱ προορισθεῖσαι διὰ τὴν δεξιὰν πλαγιοφυλακὴν, διετέθησαν πρὸς κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ τῆς I Σερβικῆς Στρατιᾶς.

III. Ἡ III Μεραρχία πρὸς κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ της, συγκροτεῖ ἀπόσπασμα ἐξ ἑνὸς Τάγματος τοῦ 12ου Σ|τος καὶ ἑνὸς Οὐλαμοῦ ὄρ. Πυροβολικοῦ χορηγηθησομένου ὑπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ

12ου Πεξ. Σ)τος Σ)χου Σουμπασάκου με την ἐντολήν νὰ καλύπτῃ τὸ δεξιὸν τῆς Μεραρχίας καὶ νὰ εὐρίσκεται ἐν συνδέσμῳ μετὰ τὸν Π. Σ.

Δρομολόγιον Ζαγράδ—Νεμπρέγκοβο—ΒΑ. ἀντερείσματα χωρίων Δέσοβον, Κουστράκ, ὑψ. 1450 (3 χιλμ. ΒΑ. τοῦ Κράππα).

IV. Τὸ ἀπόσπασμα ἵνα δυνηθῇ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀποστολήν του, δέον νὰ ἀναχωρήσῃ τὸ ταχύτερον.

V. Κατόπιν τῆς συγκροτήσεως τῆς πλαγιοφυλακῆς τροποποιῶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 37 διαταγὴν μου, καὶ ὁ Διοικητὴς τοῦ Μεραρχικοῦ Πεξικοῦ θὰ ἔχῃ εἰς τὴν διάθεσίν του μόνον ἐν Τάγμα τοῦ 12ου Πεξ. Συν)τος. Τὸ Τάγμα ἐφεδρείας θέλει παραμείνῃ κεκαλυμμένον εἰς τὰ Ν. τοῦ Ζαγράδ ὑψώματα, καὶ θέλει ἀποστείλῃ ἀξιωματικὸν σύνδεσμον παρὰ τῷ Σ.Δ. τῆς Μεραρχίας.

Ὁ Μέραρχος

N. Τρικούπης

Ἡ ὀλικὴ κατάληψις τῶν νοτίως Τρέσκα ὑψωμάτων συνεπληρώθη τὴν 5.30' ὥραν.

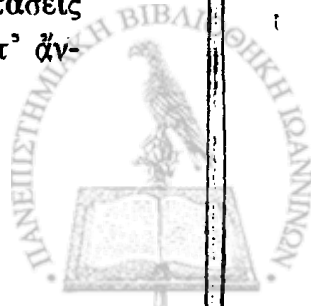
Τὴν κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων αὐτῶν, ἐπηκολούθησεν ἡ διάβασις τοῦ Τρέσκα καὶ ἡ προχώρησις τῆς Μεραρχίας πρὸς τοὺς ὀρισθέντας διὰ τὴν 12)25 Σ)βρίου ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς.

Τὸ Πυροκὸν IIIα Μ.Ο.Π. καὶ IIIβ Μ.Ο.Π., πλὴν ἑνὸς οὐλαμοῦ (διατεθέντος εἰς τὴν πλαγιοφυλακὴν) ἐτέθη εἰς κίνησιν, ἵνα συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 38 Γ.Δ.Ε. καταλάβῃ τὰ ΒΔ. τοῦ Ζαγράδ ὑψώματα.

Ἐπειδὴ ὁμοῦ ὁ ἐχθρὸς, εἶχεν ἤδη ὑποχωρήσῃ εἰς ἀπόστασιν τοιαύτην, ὥστε δὲν ὑπῆρχε πλέον λόγος ἐκτελέσεως βολῆς, τὸ Πυροβολικὸν ἠκολούθησε τὸ Πεξικὸν ἐν τῇ προχωρητικῇ αὐτοῦ κινήσει.

Μόλις ἡ Ἐμπροσθοφυλακὴ (3ον Τάγμα 6ου Συν)τος) τῆς Μεραρχίας ἐφθασεν εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Σέκιρτσι (11ην ὥραν), ὁ ἐχθρὸς ἤρξατο βάλλων κατὰ τῆς προχωρούσης Μεραρχίας διὰ σφοδροῦ πυρὸς βαρέος Πυροβολικοῦ.

Τὸ ἐν φάλαγγι πορείας βαδίζον Πεξικόν, λαβὼν σχηματισμὸν προσπελάσεως ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ Πυροβολικοῦ (ἀποστάσεις ἠϋξημέναι μεταξὺ τῶν Λόχων, καὶ παράταξις ἐνωμοτιῶν κατ' ἄν-

δρα μετ' εὐρέων διαστημάτων ἐν ἐκάστῳ λόγῳ) ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του.

Τὸ ἡμέτερον Πυροβολικόν, ἅμα τῇ ἐνάφξει τοῦ βομβαρδισμοῦ ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του, λαβὼν διατάξεις προσπελάσεως ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ Πυροβολικοῦ, προερχόμενον ἐκ τῶν ὑψωμάτων ΒΑ. Σέκιρτσι (ἡῤῥημέναι ἀποστάσεις μεταξὺ τῶν τμημάτων) μέχρις οὗ διετάχθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ νὰ ταχθῇ πρὸς πυροβόλησιν ἐν τῇ πεδιάδι περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς Σαραντίνοβο.

Καίτοι τὸ βαρὺ ἐχθρικὸν Πυροβολικὸν εὐρίσκετο ἐκτὸς τοῦ βεληνεκοῦς τοῦ ἡμετέρου Πυροβολικοῦ, ἐν τούτοις ἡ IIIα Μ. Ο. Πυροβολικοῦ διὰ μιᾶς τῶν Πυροβολαρχιῶν (τῆς 1ης) ἔβαλε βολὰς τινὰς πρὸς ἡθικὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἡμετέρου Πεζικοῦ, προχωροῦντος ὑπὸ τὸ σφοδρὸν πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ.

Ἡ IIIα Μ. Ο. Πυροβολικοῦ ἐβλήθη ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ, ἄνευ ἀπωλειῶν.

Ἐκ τῆς ἐχθρικῆς βολῆς, προῦκλήθη πυρκαϊὰ εἰς τοὺς περὶ τὴν θέσιν τῆς IIIα Μ. Ο. Πυροβολικοῦ πυκνοὺς θάμνους. Διὰ ταχείας ἐνεργείας ὅμως, προελήφθησαν δυστυχήματα, ἅτινα ἠδύναντο νὰ προκληθῶσιν ἐκ τῆς ἀναφλέξεως τῶν βλημάτων.

Τὸ Πεζικὸν ἐξηκολούθησεν ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας (προσπέλασις ὑπὸ τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ) τὴν προχωρητικὴν του κίνησιν, ἀφικόμενον περὶ τὴν ἑσπέραν ἐγγύς (N) τοῦ χωρίου Ρίλοβο.

Τὸ Πυροβολικόν, ταχθὲν ἐν φάλαγγι πορείας (σχηματισμὸν προσπελάσεως ὑπὸ τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ) ἠκολούθησε τὸ Πεζικόν.

Ἡ Δεξιὰ πλαγιοφυλακή, κινηθεῖσα ἐπὶ τοῦ ὁρισθέντος αὐτῇ δρομολογίου, ἀφίκετο περὶ τὴν ἑσπέραν 1000 μέτρα νοτίως τοῦ χωρίου Κοστίντσι. Κατὰ τὴν προχωρητικὴν τῆς πορείαν συνέλαβε πέντε αἰχμαλώτους.

Τὸ διαθέσιμον Τάγμα (3ον τοῦ 12ου Σ. Π.) ὤθηθη ἐκ Ζαγραδ εἰς Δόλνενι, ὅπου εὐρίσκετο ἀπὸ τῆς 13ης ὥρας.

Τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας ἀφίκετο εἰς Δόλνενι (Σ.Δ. διὰ τὴν 12ην|25ην Σ|βρίου) ἀπὸ τῆς 13.50' ὥρας, ἐγκαταστήσαν τὸ παρατηρητήριον τῆς Διοικήσεως εἰς χαρακτηριστικὸν κωνικὸν

λόφον κείμενον παρὰ τὴν Β. κορυφὴν τοῦ χωρίου, ὅστις πολλάκις ἐβλήθη.

Ἐν τῷ παρατηρίῳ ἔλαβον τὴν προφορικὴν ἀναφορὰν τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Πυρροῦ ἐπὶ τῆς τακτικῆς καταστάσεως, συνεδέθη δὲ μετὰ τῶν Συν|των Πεζικοῦ δι' Ἀξιωματικῶν συνδέσμων καὶ Ἀξιωματικῶν τοῦ Ἐπιτελείου.

Μορφώσας τὴν γνώμην ὅτι ὥς ἐκ τοῦ προχωρηκότος τῆς ὥρας καὶ τῆς κοπώσεως τῶν ἀνδρῶν δὲν θὰ ἦτο συνετὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ προχωρητικὴ κίνησις ἡ ὁρισθεῖσα διὰ τὴν 12ην|25ην Σ|βρίου, ἀπεφάσισα τὴν παῦσιν τῆς προχωρητικῆς κινήσεως διὰ τὴν ἡμέραν ταύτην καὶ ἐξέδωκα πρὸς τοῦτο σχετικὴν διαταγὴν.

Κατόπιν τούτου, ἡ μεραρχία διηνυκτέρευσε εἰς τὸν χῶρον περὶ τὰ χωρία Σέκιρσι, Κόστινσι, Δόλνενι. Προφυλακαί. 1ον Τάγμα 6ου Συντάγμ. ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων νοτίως Ρίλοβο.

13|26 Σεπτέμβρ. Τὴν 1.50' ὥραν, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀρ. 198 Γεν. Δ. Ἐπιχ. τῆς 11 Γαλλ.

Ἀπ. Μερ. πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀρ. 41 Γ. Δ. Ε. τῆς III Μερ.

III Μεραρχία

Ἐπελ. Γραφ. 3ον

Σ. Δ. 13|9|18 ὥρ. 3

Γεν. Διατ. Ἐπιχ. ἀριθ. 41

I. Ὁ ἐχθρὸς κατέχει διὰ Πυροβολικοῦ τὰ ὑψώματα, ἐφ' ὧν τὰ χωρία—Δολκαῆς—Πεστιίλοβο—Ζάπιανι—Ραμπότοβο—Μπόρινον.

Εἰς τὸ μέτωπον τοῦ 2ου συγκροτήματος Μεραρχιῶν, ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησε, καταληφθέντος τοῦ Γκόπεσι. Ἡ προχωρητικὴ κίνησις ἐξακολουθεῖ πρὸς Πρίμπιτσι.

II. α) Ἐντολή : 1) Ἐξακολουθήσεις ἐπιθέσεως πρὸς κατάληψιν τῶν ὁρισθέντων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 38 καὶ 39 γενικῶν διαταγῶν ἐπιχειρήσεων, 2) Προχώρησις πρὸς Μπρόντ.

β) 6ον Πεζ. Σύν|μα.

Τάγμα 12ου Συν|τος (Κατσαρέλης).

Δεξιὰ πλαγιοφυλακὴ (Συν|της Σουμπασᾶκος).

IIIα καὶ IIIβ Μοῖραι Ὁρ. II. (εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐπιθέσεως τοῦ πεζικοῦ).

Τὸ διαθέσιμον Πυροβολικὸν τῆς 11ης Γαλλικῆς Μεραρχίας ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ Συν)χου Λεμερσιέ θὰ ὑποστηρίξη τὴν ἐπίθεσιν τῆς Μεραρχίας. Θὰ ἐπιζητήσω τὸν ταχὺν μετ' αὐτοῦ σύνδεσμον.

γ) Διαθέσιμον Τάγμα (Ταγμ. Παναγιωτακόπουλος) ἐν Δόλνενι ἔτοιμον πρὸς ἐκκίνησιν.

III. Διαδοχικοὶ Σταθμοὶ Διοικ. Ἀρχηγοῦ Πεζ.: Σέκερτσι. Πεστάλοβο, Ζέρζε. Διαδοχικοὶ Σταθμοὶ Σ.Δ. Ἀρχηγοῦ Πυροβολικοῦ : Δόλνενι, Τσέκερσι, Πεστάλοβο, Ζέρζε.

Σ. Δ. Μεραρχίας : Δόλνενι.

IV. Προκεχωρημένον κέντρον πληροφοριῶν 11ης Γαλλικῆς Μεραρχίας : Σαραντίνοβον».

Ὁ Μέραρχος
N. Τρικούπης

Τὸ Πεζικὸν ἤρξατο τὴν ἡν ὥραν τῆς προχωρητικῆς κινήσεως πρὸς κατάληψιν τῶν νοτίως τοῦ Ρίλοβο ἡρωμάτων, ἅτινα κατέλαβε, τοῦ ἐχθροῦ ὑποχωρήσαντος περὶ τὴν χαραυγὴν.

Τὴν 13ην ὥραν, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 200 Γ. Δ. Ε. τῆς 11 Γαλ. Μεραρχίας, κατόπιν τῆς ὁποίας, ὥραν 14.15', ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 42 Γεν. Δ. Ἐπιχ. τῆς III Μεραρχίας.

III Μεραρχία

Ἐπιτελ. Γραφ. 3ον

Σ. Δ. 13)9)18 ὥρ. 14.45'

Γεν. Διατ. Ἐπιχειρήσεων ἀρ. 42

I. Αἱ ἀναγνωρίσεις τῆς ἀεροπορίας σημειοῦσι μεγάλην κίνησιν ἐφοδιοπομπῶν ἐκ Κίσσεβο πρὸς Βορρᾶν.

II. Ἀνάγκη ταχείας ἀπωθήσεως τῶν τυχόν ὑπαρχουσῶν εἰσέτι ἀσθενῶν ὀπισθοφυλακῶν, ἵνα ἐπιτευχθῇ ἀποκοπὴ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ ὑποχωροῦντος διὰ τῆς ὁδοῦ Μοναστηρίου—Κίσσεβο, πρὶν ἢ ἐπιτύχη ν' ἀποσύρῃ τὰς ἐφοδιοπομπὰς του.

III. Ὅθεν, ἀπαιτεῖται σύντονος καταδίωξις τοῦ ἐχθροῦ.

Πρὸς τοῦτο, τὸ 6ον Πεζ. Σύνταγμα καὶ τὸ Τάγμα (Κατσα-

ρέλη) 12ου Συντάγματος, νὰ βαδίσωσι ταχέως πρὸς Μπρόντ.

Ἡ δεξιὰ πλαγιοφυλακὴ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Σουμπασῆκον, ἐγκαταλείπουσα τὸ πρὸς 1450 δρομολόγιον, νὰ βαδίσῃ πρὸς Μπρόντ, ἀκολουθοῦσα τὸ δρομολόγιον Κράπα—Μπαρμπαρέτς—Μπρόντ.

Τὸ Πυροβολικόν, ν' ἀκολουθῇ τὸ Πεζικόν (τὸ 6ον Συν|μα Πεζ. καὶ Τάγμα Κατσαρέλη), οὕτως ὥστε, νὰ δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ τοῦτο, ἐὰν παραστῇ ἀνάγκη.

IV. Γενικὴ προσπάθεια πάντων, ἡ ταχίστη προχώρησις πρὸς Κίσσεβο.

V. Ὁ ἐχθρὸς ὅπουδήποτε συναντηθῇ νὰ καταδιωχθῇ δραστηρίως.

VI. Ἡ Δημοσία ὁδὸς Μπρόντ—Κίσσεβο ἀνήκει εἰς τὴν Μεραρχίαν, συνεπῶς θέλει τὴν χρησιμοποιήσῃ πρὸς ταχύτεραν καταδίωξιν, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ σοβαρὰ ἀντίστασις.

VII. Τηρεῖτε με ἐνήμερον ἀνὰ δύο ὥρας».

Ὁ Μέραρχος

N. Τρικούπης

Τὸ ὕψωμα 1.300 κατέχεται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

Τὸ 6ον Σύνταγμα, ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τοῦ Πυροβολικοῦ ἐπιτίθεται διὰ δύο φαλάγγων ὡς ἑξῆς :

1ον Τάγμα. Δεξιὰ φάλαγξ. Αὕτη ἀκολουθήσασα τὴν ΒΔ. τοῦ Ρίλοβο κορυφογραμμὴν, ἐπετέθη κατὰ τοῦ Α. τοῦ 1.300 καὶ Ν. τοῦ Κράπα ὑψώματος.

2ον Τάγμα. Ἀριστερὰ Φάλαγξ. Αὕτη ἀκολουθήσασα τὰ Α. τῆς ὁδοῦ Περλεπὲ Μπρόντ ὑψώματα ἐπετέθη κατὰ τοῦ 1.300.

3ον Τάγμα διαθέσιμον. Ἀκολουθεῖ τὴν δεξιὰν φάλαγγα.

Τὴν 18.30 ὥραν, μετ' ἀγῶνα, τὸ 2ον τάγμα κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1.300.

Ὁ ὑποχωρήσας ἐκ τοῦ ὑψώματος 1.300 ἐχθρὸς, ἀποσυρθεὶς εἰς τὰ Δ. τούτου ὑψώματα, ἀντεπετέθη μετ' ὀλίγον ἐκ νέου πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ ὑψώματος 1.300. Τούτου ἔνεκεν ἐπληκολούθησε σκληρὸς ἀγὼν, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ἡ ἀπώθησις τοῦ ἀντεπιτεθέντος ἐχθροῦ καὶ ἡ καταδίωξις αὐτοῦ μέχρι τῶν ἀφιετηρίων θέσεών του.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἐπῆλθε νύξ, ἡ δὲ ἐξακολούθησις τῆς προχω-

ρήσεως τοῦ συντάγματος ἐδυσχεραίνεται ἔνεκα τῶν μεγάλων πυρκαϊῶν, ἃς ἐπὶ τούτῳ εἶχεν ἐμβάλει ὁ ἐχθρὸς ἐν τῇ δασώδει ἐκτασει ἐν ᾗ διεξήγοντο αἱ ἐπιχειρήσεις. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα, ὁ ἐχθρὸς ἔβαλλε κατὰ τοῦ ὑψώματος 1.300 διὰ πυρῶν Πεζικοῦ, Πολυβόλων καὶ Πυροβολικοῦ.

Ἡ ΠΑ Μ.Ο.Π. ὑπεστήριζε τὴν προχώρησιν τοῦ Πεζικοῦ. Πρὸς τοῦτο ἐτέθη κατ' ἀρχὰς πρὸς πυροβόλησιν ἐντὸς τοῦ χωρίου Σέκερσι. Δὲν παρέστη ὅμως ἀνάγκη νὰ ἐκτελέσῃ βολήν.

Ἐξακολουθήσασα τὴν προχωρητικὴν τῆς κίνησιν, ἐτάχθη πρὸς πυροβόλησιν ἐν τῷ χωρίῳ Ρίλοβο, ὁπόθεν ἐξετέλεσεν ἀποτελεσματικῶς βολὴν κατὰ τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κατεχομένων θέσεων. Ἡ ΠΒ Μ.Ο.Π. ἐξηκολούθησεν ἐπίσης τὴν προχωρητικὴν τῆς κίνησιν, ἀφικθεῖσα δὲ εἰς Ρίλοβο ἐξετέλεσε βολὴν κατὰ τὴν νύκτα, τῇ αἰτήσῃ τοῦ 7ου Λόχου.

Ἡ δεξιὰ πλαγιοφυλακὴ ἐκκινήσασα ἐκ Κόστινσι, διηυθύνθη διὰ Μαργκάρι καὶ ἡμιονικῆς ὁδοῦ βαινούσης διὰ χαράδρας κειμένης Α. Ρίλοβο, εἰς χωρίον Κράπα (1) εἰς ὃ ἀφίκετο τὴν 18ην ὥραν.

Εἰς τὸ χωρίον Κράπα ἐστάθμευσεν ὑπὸ τὴν προστασίαν προφυλακῶν τοποθετηθεισῶν ἐπὶ τοῦ Β.Α. τοῦ χωρίου τούτου ὑψώματος. Αἱ προφυλακαὶ συνέλαβον 4 αἰχμαλώτους ἐπιχειρήσαντας νὰ προσεγγίσωσι πρὸς αὐτάς. Τὸ ἐν Δόλνενι παραμένον 3ον τάγμα τοῦ 12ου Πεζ. Συν)τος (ἐφεδρεία Μεραρχίας), ὡθηθὲν ὀπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεως τῆς μαχομένης Μεραρχίας, ἐξεκίνησεν ἐκ Δόλνενι περὶ τὴν 13ην ὥραν, καὶ ἔφθασεν εἰς χωρίον Δρέμπριστα, ὅπου ἐστάθμευσεν, τὸ δὲ 1ον τάγμα τοῦ αὐτοῦ Συν)τος, ἐστάθμευσεν εἰς ὕψωμα 1.500 μ. Ν. Δ. Ρίλοβο.

Τὸ 6ον Συν)μα Πεζικοῦ ἐστάθμευσεν ὡς ἑξῆς :

2ον Τάγμα ἐπὶ ὑψώματος 1.300 μὲ ἓνα λόγον Ν.Δ. αὐτοῦ παρὰ τὴν ὁδόν.

1) Ἡ θέσις τοῦ χωρίου Κράπα ἐν τῷ Χάρτῃ 1)200.000 (Αὐστρ. ἔκδοσις) εἶναι ἐσφαλμένη, τοῦ χωρίου κειμένου ἐν τῇ πραγματικότητι 1.000 περίπου μέτρα βορειότερον τῆς ἐν τῷ Χάρτῃ σημειουμένης θέσεως.

1ον Τάγμα ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Α. τοῦ 1.300 καὶ Ν.Δ. τοῦ Κράπα.

3ον Τάγμα ὀπισθεν τοῦ 1ου.

Διὰ τῆς καταλήψεως ὑπὸ τοῦ θου Συν(τος Πεζικοῦ τοῦ ὑψώματος 1.300, καὶ ὑπὸ τῆς δεξιᾶς πλαγιοφυλακῆς τοῦ χωρίου Κράπα καὶ τοῦ Β Α. ὑψώμ., ἡ Μεραρχία ἐξεπλήρωσε τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῇ ἐντολὴν διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 195 καὶ 198 Γ.Δ.Ε. τῆς 11ης Γαλλικῆς Μεραρχίας.

14)27 Σεπτεμβρίου. Συμφώνως πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ.

42 Γ. Δ. Ε. τῆς III Μεραρχίας

περὶ τὸ λυκανγές, ἡ Μεραρχία ἐπανέλαβε τὴν προχωρητικὴν κίνησιν καὶ καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ, διὰ τῶν Α. τῆς στενωποῦ Μπρόντ ὑψωμάτων.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς προχωρητικῆς κινήσεως, τὸ ἡμέτερον Πεζικὸν ἐβάλλετο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ διὰ πυρῶν βαρέος Πυροβολικοῦ.

Δύο λόχοι τοῦ θου Πεζικοῦ Συν(τος, ἀφικθέντες εἰς τὰ Β. τοῦ χωρίου Μπαρμπαρέτς, ὑψώματα, ἀπεκόπησαν τῶν λοιπῶν Τμημάτων (ἐνισχύσεων) ἐκ τετραστίας πυρκαϊᾶς προξηνηθείσης ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ βομβαρδισμοῦ.

Παρὰ τὰς δυσχερείας αὐτάς, ἡ προχώρησις ἐξηκολούθησε καὶ περὶ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ σκότους οἱ δύο οὗτοι λόχοι τοῦ θου Συν(τος Πεζικοῦ εὐρίσκοντο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Τρέσκα περὶ τὸ Σονχοντόλ. Αἱ IIIα καὶ IIIβ Μοῖραι Ὁρειβ. Πυροβολ. ἀκολουθοῦσαι τὴν δημοσίαν ὁδὸν ἐκ Ρίλοβο ἤχθησαν εἰς Μπαρμπαρέτς περὶ τὸ ἑσπέρας, ὅπου καὶ ἐστάθμευσαν.

Ἡ δεξιὰ Πλαγιοφυλακὴ πορευομένη ἐκ τοῦ χωρίου Κράπα πρὸς Μπρόντ (Γ.Δ.Ε. III Μεραρχία ἀριθ. 42) ἠνώθη περὶ τὴν 15ην ὥραν μετὰ τῆς Μεραρχίας, καὶ ἀφίκετο περὶ τὸ ἑσπέρας εἰς Μπαρμπαρέτς, παύσασα νὰ χρησιμεύῃ ὡς πλαγιοφυλακὴ.

Τὸ διαθέσιμον τάγμα (3ον τάγμα 12ου πεζ. Συν)τος, ἀφίκετο ἐπίσης εἰς Μπαρμπαρέτς ἐνωθὲν μετὰ τοῦ Συντάγματος του.

Τὸ Στρατηγεῖον (1ον κλιμάκιον) εὐρίσκετο ἐπίσης ἀπὸ τῆς 17ης ὥρας εἰς Μπαρμπαρέτς, ὅπου καὶ ἐστάθμευσε τὴν νύκτα τῆς 14ης Σεπτεμβρίου.

Τὴν 16.20 ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 201 Γ. Δ. Ἐπιχ. τῆς

11ης Γαλ., Ἀπ. Μερ., κατόπιν τῆς ὁποίας, ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 43 Γ. Δ. Ε.

III Μεραρχία

Ἐπιτελ. Γραφ. 3ον (Σ.Δ.) 11|9|17 ὥρ. 18.

Γεν. Διατ. Ἐπιχ. ἀρ. 43

Ἡ 21η Γαλλικὴ Ταξιαρχία κατέλαβε τὸ ἕψ. 1200 (Δ. Ζακρένοβον).

Ἡ ἡμετέρα Μεραρχία καταλαβοῦσα τὸ Κράπα διὰ τοῦ 6ου Συντάγματος ἐξακολουθεῖ τὴν πρὸς Μπρόντ προέλασιν της.

II. Ἡ III Ἑλληνικὴ Μεραρχία δέον τὸ ταχύτερον νὰ ἀφίχθῃ εἰς Μπρόντ, καὶ ἀφοῦ ἀπαλλάξῃ τοῦ ἐχθροῦ τὰς Β. καὶ Δ. προσβάσεις τοῦ Μπρόντ, θὰ βαδίσῃ πρὸς Σκόπια διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Τρέσκα.

Ἡ 21η Γαλλικὴ Ταξιαρχία θὰ βαδίσῃ πρὸς Μπρόντ—Κίσεβο.

Ὁ Οὐλαμὸς Ἱππικοῦ τῆς 11ης Γαλλ. Μεραρχίας, ὁ ἀνήκων μέχρι τοῦδε εἰς τὴν φάλαγγα Σουμπασάκον, ἐπανερχεται ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχιακῆς ἱλῆς λοχαγοῦ Μπουφοέ, καὶ ἀκολουθεῖ τὸ δρομολόγιον Γκρον—Κρίγκα—Πάζεβο—Βίστ. Θὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν σύνδεσμον μεταξὺ III Μεραρχίας καὶ 21ης Ταξιαρχίας.

III. Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνατεθείσης αὐτῇ ἐντολῆς, ἡ Μεραρχία συγκεντρωθήσεται τὸ πρῶτον ἐν τῇ περιοχῇ Σουχοντόλ—Τρέμπινο—Μπρόντ ὡς κάτωθι :

12ον Πεζικὸν Σύν)μα εἰς Σουχοντόλ.

6ον Πεζ. Σύν)μα » Τρέμπινο.

IIIα καὶ IIIβ Μ. Ο. Πυροβολικοῦ εἰς τὰ πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Τρέσκα κατερχόμενα ἀντερείσματα.

Μέτρα ἀσφαλείας : α) Τὸ 12ον Πεζικὸν Σύν)μα θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κοιλάδα τοῦ Τρέσκα, καταλαμβάνον δι' ἐνὸς τάγματος τὰ Ν. τοῦ Ντέβικ ὑψώματα, ἐκατέρωθεν τοῦ Τρέσκα. β) Τὸ 6ον Πεζικὸν Σύνταγμα θὰ ἐπιτηρῇ τὰς ἐκ Τρέμπινο, Ντλ καὶ Γκρον διαβάσεις.

Σ. Δ. Μεραρχίας : α) Μπαρμπαρέτς, β) μετὰ δὲ κατάληψιν Μπρόντ, Μπρόντ.

Ὁ Μέραρχος

Ν. Τρικούπης

Ὁ ἐχθρὸς ἐξηκολούθει κατέχων τὸ Μπρόντ, ἡ δὲ 21η Γαλ-

λική Ταξιαρχία κατετρίβετο εἰς μετωπικὸν κατ' αὐτοῦ ἀγῶνα, συνεχισθέντα μέχρι τῆς νυκτός.

Ἡ Μεραρχία τὴν νύκτα ἐστάθμευσε εἰς τὸν χώρον μεταξὺ τῶν χωρίων Σουχοντόλ καὶ Μπαρμπαρέτς.

15/28 Σεπ. Τὰ Συντάγματα Πεζικοῦ ἀπὸ τῆς χαρτα-
γῆς ἤρχισαν τὴν προέλασίν των. Τὸ 6ον
Σύνταγμα Πεζικοῦ ἐσχημάτισε δύο φάλαγγας. Ἡ ἀριστερά, ἀ-
ποτελούμενη ἐκ τοῦ 2ου Τάγματος ἐνισχυθέντος διὰ δύο ἔτι λό-
χων, ἐνίσχυσε τὰ ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς προηγουμένης ἐπὶ τῆς
δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τρέσκα ἐγκατασταθέντα προκεχωρημένα τμή-
ματα τοῦ Συν)τος. Ἡ φάλαγξ αὕτη λαβοῦσα τὴν ἐντολὴν ὅπως
διὰ Σουχοντόλ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ Μπρόντ, ἐξεκίνησε τὴν πρω-
ταίαν καὶ διελθοῦσα διὰ Σουχοντόλ, διέβη τὴν κοιλάδα τοῦ Τρέ-
σκα καὶ ἔφθασε πρὸ τοῦ Μπρόντ τὴν 9,15 ὥραν, διατεθειμένη
ὡς ἐξῆς : Τμήμα μὲν αὐτῆς, ἀνέλαβεν ἐπίθεσιν κατὰ μέτωπον
τοῦ Μπρόντ, τὸ δὲ μεῖζον μέρος, ἐξετέλεσε πλευρικὸν ἐλιγμὸν
κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῶν ἀμυνομένων. Τὸ τμήμα τοῦτο
ἔσπευσε πρὸς τὰ Β. τοῦ Μπρόντ ὑψώματα, ἅτινα καὶ κατέλαβε.
Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ Συντάγματος, ἀπετέλεσε τὴν δεξιὰν φάλαγγα,
ἣτις διαβάσας τὸν Τρέσκα Β. τοῦ Σουχοντόλ (1) ἔσπευσε πρὸς
Τρέμπινο, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὸ δεξιὸν τοῦ 2ου τάγματος, καὶ
συγχρόνως ἀπειλήσῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ εἰς Μπρόντ ἀμυ-
νομένου ἐχθροῦ.

Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἐπιθέσεως ταύτης, ὁ ἐχθρὸς ἠναγκάσθη
νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Μπρόντ καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς Κίσσεβο.
Οὕτω τὸ 2ον τάγμα τοῦ 6ου Πεζικοῦ Συν)τος μὲ ἐλαχίστας ἀ-
πωλείας, κατέλαβε τὴν 10,30 τὸ Μπρόντ, συλλαβὸν αἰχμαλώ-
τους. Τὸ χωρίον τοῦτο ἐπὶ διήμερον εἶχεν ἀντιστῆ λυσσωδῶς
εἰς τὰς μετωπικάς ἐπιθέσεις τῆς 21ης Γαλλικῆς Ἀποικιακῆς Τα-
ξιαρχίας.

Τοῦ 12ου Συν)τος Πεζικοῦ, τὰ μὲν 1ον καὶ 2ον τάγματα
συνεκεντρώθησαν περὶ τὸ Σουχοντόλ, ὅπως συνδρομήσωσιν ἐν

1) Τὸ χωρίον Σουχοντόλ δὲν εὑρίσκεται εἰς ἡν θέσιν σημει-
οῦται ἐν τῷ χάρτῃ 1/200.000 ἀλλὰ περὶ τὸ 1 χιλιόμετρον νοτιο-
δυτικώτερον.

ανάγκη τὸ βον Σύν)μα Πεζικοῦ, τὸ δὲ βον τοιοῦτον ὠθήθη εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τρέσκα καὶ κατέλαβε τὰ Ν. τοῦ Ντέβικ ὑψώματα πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς κοιλάδος ταύτης.

Αἱ ΙΙα καὶ ΙΙβ Μ. Ο. ΙΙ. κατέλαβον ἐγκαίρως τὰς διαταχθείσας θέσεις, πλὴν δὲν ἠδυνήθησαν λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης ὁμίχλης νὰ ἐκτελέσωσι βολήν.

Οὕτω περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 15)28ης Σεπτεμβρίου, ἡ Μεραρχία εἶχε πλήρως ἐκπληρώσει τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῇ ἐντολήν, ὅτε ἐλάμβανον σημείωμα τῆς ἀριστερᾶ δρώσης 21ης Γαλλικῆς Ταξιαρχίας, δι' οὗ μοι καθίστα γνωστόν, ὅτι ἀπεφάσισε νὰ ἐνεργήσῃ σφοδρὸν βομβαρδισμόν κατὰ τοῦ Μπρόντ, δι' ὧν τῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του πυροβόλων (βαρέων καὶ πεδινῶν).

Τῷ ἀπήντησα ὅτι τὸ Μπρόντ κατελήφθη ἀπὸ τῆς 10.30 ὥρας.

Τὸ ἐχθρικὸν Πυροβολικόν, συνεχίζον τὴν ἀπὸ τῆς νυκτὸς δραστηκὴν βολήν του, ἔβαλε κατὰ τῶν περὶ τὸ Τρέμπινο ἐνεργούντων τμημάτων πεζικοῦ.

Τὴν 12ην ὥραν, εὐρισκόμενος ἐντὸς τῆς κοιλάδος Τρέσκα καὶ βορείως τοῦ Σουχοντόλ, ἔλαβον τὴν ὑπ' ἀρ. 203 Γ. Δ, Ἐπιχ. τῆς 11ης Γαλλικῆς Μεραρχ., ἐν ἣ ἀνεγράφετο, ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατέχει τὸ Μπρόντ καὶ ἀνθίσταται ἐρρωμένως, ὑποστηριζόμενος παρ' ἰσχυροῦ πυροβολικοῦ πρὶν ἢ γίνῃ γνωστὴ εἰς τὴν Γαλλικὴν ταύτην Μεραρχίαν. ἡ ὑπὸ τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας κυρίευσίς τοῦ Μπρόντ.

Μετὰ μίαν περίπου ὥραν, ἤτοι τὴν 13ην, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀρ. 205 Γ. Δ.Ε. τῆς 11ης Γαλ. Μεραρχίας, ἐν ἣ ἐκ παραδρομῆς ἴσως, ἀνεγράφη ὅτι «ἡ 21 Γαλλικὴ Ταξιαρχία ἐκυρίευσεν τὸ Μπρόντ», ἐνῶ ὡς ἀνωτέρω ἔχει ἐκτεθῇ τὸ Μπρόντ ἐκυριεύθη πράγματι ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου βον Πεζικοῦ Συντάγματος. Τὸ τοιοῦτον ἐγνωστοποίησα καὶ εἰς τὴν 11ην Γαλλικὴν Ἀπ. Μεραρχίαν.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἄνω διαταγῶν, ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀρ. 44 Διαταγήν.

III Μεραρχία
Ἐπιτελ. Γραφ. 3ον

Σ. Δ. 15 Σεπτεμβρίου 1918 ὥρα 14.15'

Γενική Διαταγή Ἐπιχειρήσεων ἀρ. 44

I. Ὁ ἐχθρὸς ὑποχωρεῖ διὰ δύο φαλάγγων πρὸς Κίσσεβο καὶ πρὸς Σκόπια.

II. Ἡ 21η Γαλλικὴ Ταξιαρχία καταδιώκει τὸν πρὸς Κίσσεβο ὑποχωροῦντα ἐχθρόν.

III. Ἡ III Μεραρχία θὰ συνεχίσῃ τὴν καταδίωξιν τοῦ πρὸς Σκόπια ὑποχωροῦντος ἐχθροῦ.

IV. Τὸ 12ον Πεζ. Σύν)μα θὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Τρέσκα καὶ θὰ σταματήσῃ Α. τοῦ Γκρέσνιτσα, θὰ ὠθήσῃ ἐν Τάγμα εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Σλάτινα ὅπως ἐγκαταστήσῃ προφυλακὰς ἐνθεν καὶ ἐνθεν τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων.

V. Τὸ Πυροβολικὸν Ν. τοῦ 12ου Πεζ. Σύν)τος.

VI. Τὸ 6ον Πεζ. εἰς Ντέβικ.

VII. Τὰ Σώματα νὰ λάβωσι μέτρα ἀμέσου ἀσφαλείας τῶν ἐνθεν καὶ ἐνθεν τοῦ ποταμοῦ.

VIII. Σ. Δ. Μεραρχίας εἰς Ντέβικ.

Ὁ Μέραρχος

N. Τρικούπης

Κατὰ τὴν νύκτα, ἡ Μεραρχία ἐστάθμευσεν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Τρέσκα, ἐν τάγμα τοῦ 12ου Σ]τος ἐν προφυλακαῖς εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Σλάτινα, ἐνθα καὶ συνέλαβεν αἰχμαλώτους τινάς, ἡ δὲ λοιπὴ Μεραρχία εἰς τὸν χῶρον, ὕψος τοῦ χωρίου Γκρέσνιτσα καὶ χωρίον Ντέβικ.

Καθόσον ἀφορᾷ τὴν διὰ τῆς στενῆς κοιλάδος τοῦ Τρέσκα προέλασιν, ἐλήφθη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀρ. 102 Εἰδικὴ Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς ὡς καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 182]I περὶ ἐφοδιασμοῦ.

Γαλλικὴ Στρατιὰ Ἀνατολῆς

Ἐπιτελεῖον—3ον Γραφεῖον

Γεν. Στρατηγεῖον 27 Σεπτεμβρίου 1918

Ἀρ. 3904]3

Εἰδικὴ διαταγὴ ὑπ' ἀρ. 102

Διὰ τὸν Στρατηγὸν Διοικητὴν τῆς 11ης Μεραρχίας

Ἀποικιακῆς καὶ διὰ τὸν Συνταγματάρχην Διοικητὴν τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας.

I. Τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ἐν ὑποχωρήσει XI Γερμανικῆς Στρατιᾶς, ἐνεφανίσθησαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ μεταξὺ Καλκαντελὲν καὶ Σκοπίων.

II. Ἀμα ὥς ἡ 11η Ἀποικιακὴ Μεραρχία, ἀπελευθερώσῃ τὴν δίοδον τῆς κοιλάδος τοῦ Τρέσκα, ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία θὰ λάβῃ ἀμέσως κατεύθυνσιν, διὰ τῆς κοιλάδος ταύτης, πρὸς Σκόπεια.

Ἔχει ὥς ἐντολὴν ν' ἀποκόψῃ τὴν ὁδὸν Σκοπίων εἰς τὴν XI Γερμανικὴν Στρατιάν.

Ἀφικνουμένη ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Σκοπίων, θὰ βαδίσῃ πρὸς Δυσμὰς μὲ κατεύθυνσιν τοῦ Καλκαντελέν, ὅπως ἀποκόψῃ τὰς ἐχθρικὰς συγκοινωνίας πρὸς Πριζρένην, Κατσάνικ καὶ Σκόπια.

III. Ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία, ὀφείλει ν' ἀρχίσῃ ὥς τάχιον τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς τῆς, καὶ θὰ κατευθυνθῇ πρὸς Σκόπια, δι' ἐσπευσμένων πορειῶν. Οἱ ἄνδρες θὰ φέρωσι μόνον τροφὰς καὶ πυρομαχικά. Ὁ ἀνεφοδιασμὸς εἰς τροφὰς δὲν πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ ἐμπόδιον εἰς τὴν προέλασιν.

IV. Κέντρον πληροφοριῶν, θὰ ἐγκατασταθῇ εἰς Μπρόντ φροντίδι τοῦ Στρατηγοῦ Διοικητοῦ τῆς 11ης Ἀποικιακῆς Μεραρχίας.

Ὁ Συνταγματάρχης Τρικούπης, θ' ἀποστέλλῃ ἐκεῖ ὅλας τὰς πληροφορίας σχετικὰς μὲ τὴν προέλασίν του καὶ τὸν ἐχθρόν, μέχρις οὔ τῳ καταστῇ δυνατὸν ν' ἀποστέλλῃ τὰς πληροφορίας του διὰ Σκοπίων.

Ὁ Συνταγματάρχης Διοικητὴς τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας, θὰ προσπαθήσῃ προσέτι νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Τρέσκα, προκεχωρημένον κέντρον πληροφοριῶν, ὀργανούμενον διὰ τῶν ἰδίων του μέσων.

V. Ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία θὰ λάβῃ δύο λόχους ἡμιονηγῶν ἐκ τῆς 11ης Ἀποικιακῆς Μεραρχίας, εἰς ἣν θ' ἀφήσῃ ὥς ἀντάλλαγμα τὸν λόχον του ὀχημάτων.

Ἡ 11η Ἀποικιακὴ Μεραρχία θὰ διαθέτῃ οὕτω ἓνα μικτὸν λόχον καὶ ἓνα λόχον ὀχημάτων.

VI. Ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία θὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τρέσκα, ἔχουσα τεσσάρων ἡμερῶν τροφάς, αἵτινες θὰ

προσαχθῶσιν εἰς Μπρόντ, τῇ φροντίδι τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς, τὴν 28 Σεπτεμβρίου περὶ τὴν 15ην ὥραν. Συγχρόνως, ἡ ἐφοδιοπομπὴ θὰ φέρῃ 200.000 φυσίγγια Μάνλιχερ, καὶ 4.000 βλήματα τῶν 65.

Περαιτέρω ἀνεφοδιασμὸς τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας εἰς Σκόπια.

Ἐν ἣ περιπτώσει, ὁ εἰς τροφὰς ἀνεφοδιασμὸς δὲν θὰ ἡδύνατο νὰ προσκομισθῇ ἐκ τῶν νώτων, ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία θὰ ἀνεφοδιασθῇ εἰς τροφὰς ἐκ τῆς χώρας διὰ κανονικῆς εἰσφορᾶς.

Ὁ Στρατηγὸς Ἀνρὺ,
Διοικητὴς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς
Υπογραφή: Ἀ ν ρ ὺ

16/29 Σεβρίου. Ἡ διὰ τῆς στενῆς κοιλάδος τοῦ Τρέσκα πορεία, ἀπῆται προπαρασκευὴν ὀφειλομένην εἰς τὰς εἰδικὰς συνθήκας, ὑφ' ἃς εὕρισκετο ἡ Μεραρχία, ὥς καὶ εἰς τὴν τακτικὴν κατὰστασιν.

Ι. Εἰδικαὶ συνθήκαι τῆς Μεραρχίας. Ἡ Μεραρχία οὖσα ἐντεταγμένη εἰς Γαλλικὰς Μονάδας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου χαρακωμάτων, εἶχε διατεθειμένον ἀναλόγως τῆς διαθέσεως τῶν μαχίμων Μονάδων τῆς, τὸ πλεῖστον μὲν μέρος τῶν βοηθητικῶν Σχηματισμῶν τῆς περὶ τὴν Γκρούνιστα (1), τὸ δὲ λοιπὸν παρὰ τὴν λίμνην Πρέσπαν.

Ἐξ ἄλλου, τὰ μεταγωγικὰ Σώματος καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν βοηθητικῶν σχηματισμῶν εἶχον πεδινὸν σχηματισμόν, ἀκατάλληλον διὰ πόλεμον κινήσεως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ ἐλίσσετο ἡ Μεραρχία ἀπὸ τῆς ἐνάφξεως κινήσεως καὶ ἰδίως ἐπὶ ἐδάφους ἐφ' οὗ ἔμελλε νὰ ἐπιχειρήσῃ νῦν.

Ἐνεκα τῶν ἄνω αἰτίων, πρὸ τοῦ Μπρόντ, εὐρέθη ἡ Μεραρχία ἐστερημένη :

- α'.) Τῶν μεταγωγικῶν Σώματος.
- β'.) Τῶν τριῶν Χειρουργείων.
- γ'.) Τῆς Μοίρας Συζυγαρχιῶν.

1) Δεξιὰ δχθη καμπῆς Ἐριγῶνος.

Καθόσον ταῦτα δὲν ἡδυνήθησαν. νὰ τὴν φθάσωσι, πλὴν τινῶν τμημάτων.

Ἐπομένως, ἡ Μεραρχία ὡς μεταγωγικὸν μέσον, δὲν διέθετε μέχρι τῆς στιγμῆς, εἰ μὴ, τὰ μεταγωγικὰ Μάχης, ἅτινα ἀναπληροῦντα καὶ τὰ Μεταγωγικὰ Σώματος, ὑπεβάλλοντο εἰς διπλοῦν κόπον καὶ ἦσαν ἐξηντλημένα.

II. Τακτικὴ Κατάστασις. Δι' αὐτῆς ἀνετίθετο τῇ Μεραρχία ἔργον λίαν δυσχερές, ἥτοι προέλασις 4ήμερος διὰ μέσου στενωτάτης κοιλάδος, περιβαλλομένης ἀπὸ ἀποτομωτάτας προσβάσεις καὶ ἥτις, θὰ ἐξετελεῖτο τῆς Μεραρχίας εὐρισκομένης μακρὰν πάσης φιλίας φάλαγγος (21 Γαλλ. Ταξιαρχία ἠκολούθει τὴν ὁδὸν πρὸς Κίσσεβο, ἡ 22α Γαλλ. Ταξιαρχία βαίνουσα ἐκ Περλεπὲ πρὸς Σκόπια ἠκολούθει τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ) ὡς καὶ παντὸς σταθμοῦ ἐφοδιασμοῦ.

Ἐξ ἄλλου, ἵνα καταστῇ δυνατὴ ἡ πρὸς Σκόπια ἀποκοπὴ τῆς ὑποχωρούσης 11ης Γερμανικῆς Στρατιᾶς, ἡ Μεραρχία ἔδει νὰ φθάσῃ περὶ τὰ Σκόπια ἐγκαίρως μεθ' ὅλων τῶν ἀναγκαίων ὅπως δύναται νὰ συνάψῃ μάχην, τοῦθ' ὅπερ ἀπετέλει ἔργον δυσχερές ὡς ἐκ τῆς ἐδαφικῆς διαμορφώσεως.

Τούτου ἔνεκεν, ἀπητεῖτο ἡ λῆψις τῶν κάτωθι μέτρων :

Α') Νὰ καταστῇ αὐτάρκης ἡ Μεραρχία ὑπὸ ἔποψιν διατροφῆς, διακομιδῆς ἀσθενῶν, τραυματιῶν καὶ ἀναχορηγίας Πυρομαχικῶν. Πρὸς τοῦτο, παρεχωρήθησαν τῇ Μεραρχία, 1) Μία Γαλλικὴ Ὀρεινὴ ἐφοδιοπομπὴ (ὑπ' ἀριθμὸν 112 δῖς), διὰ τὴν μεταφορὰν δύο ἡμερῶν τροφῶν καὶ ποσότητος Πυρομαχικῶν Πυροβολικοῦ. 2) Μικρὰ τροχήλατα χειροκίνητα φορεῖα καὶ θωκοφόροι τινὲς ἡμίονοι, διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν τραυματιῶν. Κατόπιν τούτου, ἔδρυσαν κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ Τρέσκα, σταθμοὺς συγκεντρώσεως ἀσθενῶν καὶ τραυματιῶν, ἐξ ὧν μερίμνη τῆς μοίρας Τραυματιοφορέων, διεκομίζοντο εἰς Μπρόντ ἔνθα εἶχεν ἐγκατασταθῇ Γαλλικὸν Χειρουργεῖον τῇ μερίμνη τῆς 11ης Γαλλικῆς Ἀποικιακῆς Μεραρχίας,

Β') Ἵνα ἐξασφαλίσω τὴν πορείαν τῆς Μεραρχίας μελλούσης νὰ βαδίσῃ διὰ τῆς στενῆς κοιλάδος, 1) Ἐκρίνα ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ εἰσχωρήσω εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τρέσκα πρὶν ἢ γίνω κύριος τῶν ἐκατέρωθεν ταύτης ἀποτομωτάτων ὑψωμάτων, 2) Διησδανόμην τὴν ἀνάγκην ἀναγνωρίσεως, μὴ διαθέτων ὅμως ἱππικὸν

ἀνεπλήρωσα τοῦτο δι' ἀναγνώρισεως Ἀξιωματικοῦ, ἀποτελου-
μένης ἐκάστοτε ὑπὸ Ἀξιωματικοῦ τοῦ Ἐπιτελείου. Πρὸς δέ, σκε-
πτόμενος ὅτι ἡδύνατο καὶ μικρὸν ἔτι τμήμα νὰ σταματήσῃ τὴν
προχώρησιν τῆς ἀναγνώρισεως, διέταξα νὰ ἐνισχύεται ἐκάστοτε
ἡ ἀναγνώρισις αὕτη διὰ μιᾶς Διμοιρίας.

Κατόπιν τούτου ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 45 Γ. Δ. Ε.

III Μεραρχία

Ἐπιτ. Γραφ. 3ον

Σ. Δ. τῇ 16ῃ Σεπτεμβρίου 1918. Ὡρα 10.20'

Γενικὴ Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων ἀρ. 45

I. Ἐπὶ τοῦ Μετώπου μας οὐδαμοῦ ἐσημειώθη ἐχθρός.

II. Ἡ Μεραρχία ἀχθήσεται αὐριον εἰς τὴν περιοχὴν Μπρέζ
—Μπρέζνιτα—Τάζεβο, διώκονσα τὸν ἐχθρὸν κατὰ τὴν προῶσα
πορείαν.

III. Σχηματισμὸς πορείας :

α'.) Κυρία Φάλαγξ.

Ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου μου θέλει ἐκτελέσει ἀναγνώ-
ρισιν τοῦ δρομολογίου πορείας. Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη, ἔνεκα
τοῦ ὀρεινοῦ τοῦ ἐδάφους, θέλει ὑποστηρίζεσθαι ὑπὸ Διμοιρίας
τοῦ 12ου Πεζ. Συν)τος, ἣτις εὐρισκομένη εἰς τὴν γραμμὴν ἀντι-
στάσεως τῶν προφυλακῶν, τὴν 7ην ὥραν θέλει παρακολουθήσει
κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου.

Ἐμπροσθοφυλακή : Ἐν τάγμα τοῦ 12ου Π. Σ. καὶ μία
Πυροβολοχία ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Συν)τος.

Ἀπόστασις 1000 μέτρα.

Κύριον Σῶμα καὶ τάξις πορείας :

Ἐν καὶ 1)2 Τάγμα 12ου Πεζ. Συν)τος.

Μία Μοῖρα Ὀρ. Πυροβ.

6ον Πεζ. Σύνταγμα.

Δρομολόγιον : Ἡ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Τρέσκα διήκουσα
ὁδὸς πρὸς Σκόπια.

β'.) Δεξιὰ Πλαγιοφυλακή. Δύο λόχοι καὶ μία Διμοιρία Πο-
λυβόλων 12ου Π. Σ. καὶ εἰς Οὐλαμὸς Ὀρειβ. Πυροβολικοῦ
ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τάγματος.

Δρομολόγιον. Βίρ—Κρέσνεβο—Μπέλιτσα—Μπρέσνιτσα, ἔνθα
καὶ σταθμεύουσα θὰ ἐγκαταστήσῃ προφυλακὰς.

γ.) Ἀριστερά Πλαγιοφυλακή. Δύο λόχοι καὶ μία Διμοιρία Πολυβόλων βον Π.Σ. καὶ εἰς Οὐλαμὸς Ὁρειβ. Πυροβολικοῦ ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τάγματος.

Δρομολόγιον : Τοπόλνιτσα-Μόζιλετς-Ράμινιε ὑψ. 1.000, ἔνθα καὶ σταθμεύουσα θὰ ἐγκαταστήσῃ προφυλακὰς.

δ.) Ὁπισθοφυλακή. Εἰς οὐλαμὸς βον Πεζ. Συν)τος.

IV. Ἀρχικὸν σημεῖον πορείας. Συνάντησις τῆς κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος Τρέσκα βαινούσης ἡμιονικῆς ὁδοῦ, καὶ ρεύματος διερχομένου ἀμέσως Β. χωρίου Γκλάνιτσα.

Ὡρα διελεύσεως.

Κεφαλὴ ἐμπροσθοφυλακῆς 7 πρωΐας.

Μ. Ὁρ. Πυρ. 7.25'.

βον Π.Σ. 7,35'.

Τὰ Μεταγωγ. Σώματος συγκεντρούμενα τὴν 7ην ὥραν παρὰ τῷ Σ. Δ. 12ου Πεζ. Σ)τος ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ λοχαγοῦ Τσοῦλου, θ' ἀκολουθήσωσι τὴν φάλαγγα εἰς ἀπόστασιν 1000 μέτρων.

1ον Κλιμάκιον Στρατηγείου ἐπὶ κεφαλῆς κυρίου Σώματος.

2ον » » » » μεταγωγικῶν Σώματος.

Πρώτη ὥρα στάσις τὴν 7.50.

V. Στάθμευσις ἐφόσον ἡ τακτικὴ κατάστασις ἐπιτρέψῃ.

Ἐμπροσθοφυλακὴ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πορείας καὶ εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Μπρέσνιτσα ἔνθα σταθμεύουσα θὰ ἐγκαταστήσῃ προφυλακὰς.

12ον Πεζ. Συν)μα εἰς συνάντησιν ὁδοῦ πορείας καὶ ρεύματος κατερχομένου ἐκ Μπρέζ.

Πυροβολικὸν 1000 μέτρα Ν. 12ου Πεζ. Σ)τος.

βον Πεζ. Σύν)μα 1000 μ. Ν. Πυροβολικοῦ.

Σ. Δ. Μεραρχίας παρὰ τῷ 6ῳ Πεζ. Συν)τι.

Σ. Δ. Ἀρχηγοῦ Μεραρχιακοῦ Πεζικοῦ παρὰ τῷ 12ῳ Πεζ. Συν)τι.

Σ. Δ. Ἀρχηγοῦ Μεραρχιακοῦ Πυροβολικοῦ παρὰ τῷ Σ. Δ. Μεραρχίας.

VI. Γραμμὴ ἀντιστάσεως προφυλακῶν. Ἡ γραμμὴ ὑψομ. 1000 (Β.Δ, Μπρέζ-Μπρέζνιτσα).

Αἱ προφυλακαὶ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς καὶ τῶν πλαγιοφυλακῶν νὰ συνδεθῶσι μεταξύ των.

VII. Αἱ πλαγιοφυλακαί, νὰ συγκροτηθῶσιν ἀπὸ σήμερον καὶ

νὰ ἐκκινήσωσιν ἐγκαίρως, ὥστε νὰ διέλθωσιν, ἡ μὲν δεξιὰ ἐκ τοῦ Βίῳ τὴν 7ην ὥραν, ἡ δὲ ἀριστερὰ ἐκ τῆς Τοπόλνιτσα τὴν 7.30.

VIII. Σύνθημα διὰ τὰ ἡμέτερα στρατεύματα. Ἀλέξανδρος-Μακεδονία».

Ὁ Μέραρχος

N. Τρικούπης

Τὰ Σώματα ἐτέθησαν ἐν κινήσει τὴν 6.30 ὥραν καὶ ἐξηκολούθουν τὴν προέλασίν των.

Τὴν 8.45 ὥραν καθ' ἣν ἡ φάλαγξ εὗρίσκετο πρὸ τοῦ Δραγκοντόλ, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 4094 διαταγὴ τῆς 11ης Γαλλικῆς Ἀποικ. Μεραρχίας, δι' ἧς ἀνηγγέλλετο ἡ γενομένη συνθηκολόγησις μετὰ τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ. Μετὰ ἡμίσειαν περίπου ὥραν, ἐλήφθη ριφθὲν ὑπὸ ἀεροπλάνου τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἰδίας Διαταγῆς, ἀφορώσης τὴν ἀνακωχὴν, τοῦ Στρατηγοῦ Διοικητοῦ τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς.

Ὁ στρατηγὸς Διοικητὴς τῆς Γαλ. Στρατιᾶς Ἀνατολῆς

Πρὸς

Τὸν Στρατηγὸν Διοικητὴν 11ης Ἀποικιακῆς Μεραρχίας
Τὸν Συνταγματάρχην Διοικητὴν τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας διὰ τῆς 11ης Ἀποικ. Μεραρχίας

Ἀρ. 3968)3. 1ον) Ὁ Ἀρχιστράτηγος τηλεγραφεῖ : «κατόπιν συνθήκης μόλις ὑπογραφείσης, αἱ ἐχθροπραξίαι μετὰ τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ παύουσι τὴν Δευτέραν 30)9 μεσημβρίαν. Ἄπαντα τὰ Βουλγαρικὰ στρατεύματα, τὰ εὗρισκόμενα Δυτικῶς τοῦ μεσημβρινοῦ τῶν Σκοπίων, εἰσὶν αἰχμάλωτα πολέμου. Νὰ τὰ εἰδοποιήσητε διὰ κηρύκων. Περαιτέρω ὁδηγίαι ἀκολουθοῦν».

Κατὰ συνέπειαν, αἱ ἐπιθέσεις δι' ἀεροπλάνων παύουν.

Ὁ Στρατηγὸς Διοικητὴς τῆς Στρατιᾶς λαμβάνει τὰς ἀναγκαίας διατάξεις ὅπως ἀποστείλῃ εἰς τοὺς βουλγάρους προκηρύξεις δι' ἀεροπλάνου εἰς Κίσεβο-Ζεστιβάρ-Καλχαντελὲν καὶ Βορρά.

3ον) Ἐννοεῖται ὅτι ὁ πόλεμος ἐξακολουθεῖ μετὰ τῶν Γερμανῶν, τῶν Αὐστριακῶν καὶ τῶν Τούρκων.

4ον) Ἄσπασαι αἱ διαταχθεῖσαι κινήσεις διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν καὶ τὴν κίνησιν τῶν Μονάδων, ἰδιαίτερος τοῦ Ἀποσπ.

σματος Τρανιέ, τῶν 2ου καὶ 3ου Συγκροτημάτων Μεραρχιῶν, καὶ τῆς 76ης Μεραρχίας ἐξακολουθοῦν.

δον) Αἱ διάφοροι Μονάδες θὰ τηρήσωσι τὴν κάτωθι συμπεριφορὰν :

Οἱ Στρατηγοὶ Διοικηταὶ τῆς 11ης Ἀποικ. Μεραρχίας καὶ τῆς 57ης Μεραρχίας, θὰ εἰδοποιήσωσι τοὺς Βουλγάρους διὰ κηρύκων. Τὸ Ἀπόσπασμα Τρανιέ, ἐξακολουθεῖ τὴν προέλασίν του πρὸς Σκόπια. Θὰ εἰδοποιήσῃ διὰ κήρυκος τοὺς ἀνθισταμένους βουλγάρους, περὶ τῆς ὑπογραφείσης συνθήκης καὶ θὰ τοὺς καλέσῃ ν' ἀποσυρθῶσι πρὸς Ἀνατολάς. Ὁ Στρατηγὸς Διοικητῆς τοῦ Ἰππικοῦ, θ' ἀποστείλῃ κήρυκας διὰ νὰ καλέσῃ τοὺς Βουλγάρους, τοὺς εὗρισκομένους δυτικῶς τοῦ μεσημβρινοῦ τῶν Σκοπίων, ὅπως παραδοθῶσι. Θὰ ἀποστείλῃ κήρυκας εἰς τοὺς ἄλλους, ὅπως τοὺς εἰδοποιήσῃ καὶ τοὺς καλέσῃ ν' ἀποσυρθοῦν. Θὰ καταλάβῃ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Σκοπίων, Νύσσας, ὥς οἶον τε μακρὰν πρὸς Βορρᾶν.

δον) Εἰς ἀπάσας τὰς προκηρύξεις, νὰ κληθῶσιν οἱ βούλγαροι ὅπως παραδώσωσι τοὺς Γερμανούς, οἵτινες τοῖς ἐπιβάλλουν νὰ πολεμήσουν. Ἀπαντα τὰ ἐχθρικά ἀποσπάσματα, ἅτινα θὰ ἐξακολουθήσουν τὴν πύλιν, θὰ καταστραφῶσι. Νὰ ληφθῶσι ἅπασαι αἱ προφυλάξεις ἐναντίον τῶν αἰφνιδιασμῶν καὶ τῶν προδοσιῶν.

11η Μεραρχία Ἀποικιακὴ

Ἐπιτελ. 3ον Γραφεῖον

Ἀρ. 4094)3

Σ. Δ. Τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1918

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον κοινοποιεῖται

εἰς,....., τὴν 3ην Ἑλληνικὴν Μεραρχίαν 1ον.)

Ὁ Λοχαγὸς Ζεῖ τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Μεραρχίας θὰ ὑπερβῇ τὰς γραμμὰς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μπρόντ πρὸς Κίσσεβο τὴν 30 Σεπτεμβρίου ὥραν 7ην, μεταβαίνων ὥς κήρυξ εἰς τὸν ἐχθρόν.

Ὁ Συνταγματάρχης διοικητῆς τῆς 1ης Ταξιαρχίας Ἀποικιακῆς, καὶ ὁ ἀντισυνταγματάρχης διοικητῆς τοῦ Μεραρχιακοῦ Πυροβολικοῦ τῆς 11ης Ἀποικ. Μεραρχίας, θὰ δώσωσι διαταγὰς διὰ τὴν παῦσιν τοῦ πυρὸς κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου. Τὸ Μεραρχ. Πυροβολικὸν τῆς 11ης, θὰ θέσῃ εἰς τὴν

διάθεσιν τοῦ Λοχαγοῦ Ζεῖ ἓνα σαλπικτήν, εἰς τὸν σταθμὸν διοικήσεως τοῦ Συνταγματάρχου Μπετρίξ τὴν 6ην 30' ὥραν.

2ον) Ὁ Συνταγματάρχης Διοικητὴς τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας θ' ἀποστείλῃ ἀξιωματικούς ὡς κήρυκας εἰς τὰ ἀποσπάσματα, ἅτινα θὰ τῷ ἀνθίσταντο ἐπὶ τῆς πρὸς Σκόπια ὁδοῦ.

3ον) Νὰ ληφθῶσιν ἅπασαι αἱ ἀναγκαῖαι προφυλάξεις πρὸς ἀποφυγὴν αἰφνιδιασμῶν καὶ προδοσιῶν.

4ον) Αἱ διαταχθεῖσαι κινήσεις διὰ τῶν διαταγῶν τῶν ἐπιχειρήσεων συνεχίζονται.

21η Ταξιαρχία Ἀποικιακὴ πρὸς Κίσσεβο.

3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία πρὸς Σκόπια.

5ον) Ἡ ἐφεδρεία τοῦ Μεραρχιακοῦ Πεζικοῦ θὰ παραμείνῃ ἐν Μπρόντ μέχρι νεωτέρας διαταγῆς, ἐτοίμη πρὸς ἐκκίνησιν.

6ον) Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς 11ης Ἀποικ. Μεραρχίας εἰς Κίσσεβο τὴν 30ην Σεπτεμβρίου ὥραν 18ην.

Ὁ Στρατηγὸς Φαρρό

Διοικητὴς προσωρινῶς τῆς 11ης Ἀποικ. Μεραρχίας.

ὑπογρ. Φαρρό.

Ἡ Διαταγὴ αὕτη ἐκοινοποιήθη πάσαντα εἰς τὰ Σώματα, πλὴν τῶν πλαγιοφυλακῶν, αἵτινες λόγῳ τοῦ ἀποτομωτάτου τοῦ ἐδάφους, κατέστη ἀδύνατον νὰ εἰδοποιηθῶσιν ἐντὸς τῆς ἡμέρας. Ὡς ἐκ τούτου τὴν 16ην ὥραν, ἡ ἀριστερὰ πλαγιοφυλακὴ, ἀποτελούμενη ἀπὸ διλοχίαν τοῦ 6ου Συνταγμ. Πεζ. μετ' οὐλαμοῦ Πυροβολικοῦ συναντηθεῖσα πρὸς τμημα τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ, ἀγνοοῦν καὶ αὐτὸ τὴν συνθήκην κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν αἰχμαλώτων, συνεπλάκη πρὸς τοῦτο, καὶ συνέλαβε 5 αἰχμαλώτους, ἐν οἷς καὶ ἓνα Ὑπολοχαγόν. Ἐκ τῶν αἰχμαλώτων τούτων, οἱ τρεῖς συνελήφθησαν τραυματισθέντες εἰς τὴν συμπλοκὴν ταύτην.

Τῆς ὁδοῦ, ἣν ἠκολούθει ἡ κυρία φάλαγξ τῆς Μεραρχίας, οὔσης λίαν στενῆς καὶ δυσβάτου, εἰς πλεῖστα σημεῖα ἐπεβραδύνθη κατὰ πολὺν ἡ πορεία τῆς Μεραρχίας.

Ἐνεκεν τοῦ ἐπιπόνου τῆς πορείας, ἐγένετο δίωρος μεγάλη στίσις.

Τὴν 6ην ὥραν, ἐλήφθησαν ἡ κάτωθι ὑπ' ἀρ. 1133 εἰδικὴ διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς, ὡς καὶ ἡ ὑπ' ἀρ. 207 Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων τῆς 11ης Γαλ. Ἀποικ. Μεραρχίας.

Γαλ. Στρ. Ἀν. Γεν. Στρ. τῇ 29 Σεπτεμβρίου 1918
 Ἐπ. Γρ. 3ον
 Ἀριθ. 3948]3

Εἰδικὴ Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων ἀρ. 1133

Αἱ Μεγάλαι Μονάδες τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς ἀνα-
 συγκροτηθῇσονται τὴν 29 Σεπτεμβρίου, ὥραν 20ην ὡς ἐξῆς :

2ον Συγκρότημα Μεραρχιῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Στρα-
 τηγοῦ Πατιέ

Στρατηγεῖον εἰς Βελεσσά τὴν 30 Σεπτεμβρίου

Ταξιαρχία Ἰππικοῦ (προσωρινῶς)

76η Μεραρχία Πεζικοῦ

Ἀπόσπασμα Τρανιέ

Βραδύτερον ἢ 11η Ἀποικ. Μεραρχία / ἅμα τῇ ἀφίξει των
 ἢ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία / εἰς Σκόπια

Βαρὺ Πυροβολικόν, Ι. Μοῖρα τῶν 155

Ι. Μοῖρα τῶν 120 διὰ ρυμουλκοῦ

Ι. Μοῖρα τῶν 105 Μακρῶν.

3ον Συγκρότημα Μεραρχιῶν, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Στρα-
 τηγοῦ ντε Λομπι

Στρατηγεῖον ἐν Μοναστηρίῳ

57η Μεραρχία ἐνισχυμένη

156η Μεραρχία

9η Ἑλληνικὴ Μεραρχία εἰς ἀνασυγκρότησιν περὶ τὴν Φλώ-
 ριναν.

Ἐφεδρεία Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς.

Ἀποικιακὸν Σῶμα Ἰταλικόν. Στρατηγεῖον, Κριβογκαστάνι

30η Μεραρχία, Στροτηγεῖον Τοπόλκани

Βαρὺ Πυροβολικόν τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς, ὑπὸ
 τὰς διαταγὰς τοῦ Στρατηγοῦ Διοικητοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ τῆς
 Γαλ. Στρατιᾶς Ἀνατολῆς.

(Πᾶν ὅ,τι δὲν συμπεριλαμβάνεται εἰς τὰ Συγκροτήματα).

Ὁ Στρατηγὸς Ἀνρὺ
 Διοικητὴς τῆς Γαλ. Στρ. Ἀνατολῆς
 ὑπογραφή Ἀ ν ρ ὺ

Εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἄνω διαταγῶν ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀρ. 46 Γ Δ. Ε. τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας.

Τὰς μέχρῃ τοῦδε ὑφισταμένας πλαγιοφυλακὰς κατήργησα, κατόπιν τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης, καθόσον λόγῳ τοῦ ἀποτομωτάτου τοῦ ἐδάφους, θὰ ἐτηροῦντο αὐταὶ εἰς λίαν ἀπομεμακρυσμένην ἀπόστασιν, θὰ κατεπονοῦντο ὑπερβαλλόντως, καὶ δὲν θὰ ἡδυνάμην νὰ εὐρίσκωμαι εἰς σύνδεσιν μετ' αὐτῶν.

Κατὰ τὴν νύκτα, τὰ τμήματα ἐστάθμευσαν κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος Τρέσκα καὶ εἰς τὴν περιοχὴν ὕψος χωρίου Τάζεβο καὶ εἰς βάθος 5 χιλιομέτρων περὶπου.

Κατόπιν τῆς συνθηκολογήσεως μετὰ τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ, ἡ πρὸς Σκόπια ὁδὸς ἦτο ἐλευθέρᾳ, συνεπῶς ἔκρινα σκόπιμον, ὅπως διατάξω, ἵνα τὰ εἰς Μπρόντι συγκεντρωθέντα ὄχηματα τῶν σωμάτων, πορευθῶσιν εἰς Σκόπια, πρὸς συνάντησιν τῆς Μεραρχίας.

Ἔνεκα τοῦ δυσβάτου τοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἡμέρας ταύτης. ἡ ἔνταξις τοῦ Πυροβολικοῦ μεταξὺ τῶν Συν)των τοῦ Πεζικοῦ κατέστησε τὴν πορείαν ἀμφοτέρων τῶν ὅπλων εἰς ἄκρον δυσχερεῖ.

Κατόπιν τούτων, διέταξα ὅπως ἅπαν τὸ Πυροβολικὸν βαδίσῃ εἰς τὴν οὐρὰν τῆς φάλαγγος, ἔχων ὑπ' ὄψει, ὅτι ἡ τακτικὴ κατὰστασις ἡ δημιουργηθεῖσα κατόπιν τῆς συνθηκολογήσεως τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ, ἐπέτρεπε τοῦτο.

Πρὸς τοῦτο ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 Εἰδικὴν Διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων, συμφώνως τῇ ὁποίᾳ, ὁ λόχος Μηχανικοῦ ἔδει νὰ προπορεύηται πρὸς ἐπισκευὴν τῆς ὁδοῦ ὅπου παρίστατο ἀνάγκη.

Τὰ Σώματα ἐτέθησαν εἰς κίνησιν τὴν 6.30' ὥραν.

Ἡ πορεία τῆς ἡμέρας ταύτης ὑπῆρξεν ἐπιπονωτάτῃ καὶ δυσκολοτάτῃ, λόγῳ τοῦ λίαν στενοῦ, δυσβάτου, πετρώδους καὶ ὀρεινοῦ τῆς ἀκολουθουμένης ἀτραποῦ, τὰ ζῦα ἰδίᾳ ὑπέφεραν πολὺ, τινὰ δὲ τούτων ἔπесαν ἐντὸς τοῦ ρεύματος Τρέσκα. Τῆς ἀτραποῦ διερχομένης εἰς πολλὰ σημεῖα διὰ τοῦ ποταμοῦ, οἱ ἄνδρες ἐπανειλημμένως ἠναγκάσθησαν νὰ διαβῶσι τὸν ποταμὸν διασχίζοντες τὸν ροῦν αὐτοῦ ἔχοντα βάθος 0,50 μ.

Πολλάκις ἠναγκάσθη νὰ ἐπέμβῃ ὁ ἐπὶ κεφαλῆς βαδίζων λόχος τοῦ Μηχανικοῦ, ὅτε μὲν, ὅπως διευρύνῃ τὴν ἀτραπὸν, ὅτε δέ,

ὅπως διανοίξῃ ταύτην ἑξαφανιζομένην εἰς πλεῖστα βραχέως ἰδίᾳ σημεῖα, καθιστῶν οὕτω ταύτην βατὴν εἰς τὰ ζῶα.

Καίτοι ἡ πορεία ἤρξατο τὴν 6.30' ὥραν καὶ ἔληξε τὴν 18ην ὥραν γενομένης διώρου στάσεως κατὰ τὴν μεσημβρίαν, δὲν κατωρθώσαμεν νὰ διανύσωμεν πλείονα τῶν 18—20 χιλιομέτρων, καθόσον ἡ πορεία ἐξετελέσθη κατ' ἄνδρα.

Διὰ τὴν στάθμευσιν τῆς νυκτὸς περὶ τὸ Καπίνα, ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀρ. 47 Γ. Δ. Ε. δι' ἧς πλὴν τῶν μέτρων ἀμέσου ἀσφαλείας, διετάχθη ἡ ἐγκατάστασις φυλακίων πρὸς τὸ μέτωπον καὶ τὰ πλευρά.

Διὰ τὴν πορείαν τῆς ἐπομένης ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀρ. 48 Γ. Δ. Ε. τῆς Μεραρχίας.

19 Σεπτ.
2 Ὀκτωβ.

Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ ἐξεκίνησε τὴν 6.30' ὥραν συμφώνως τῇ ἐκδοθείσῃ διαταγῇ.

Ληφθείσης τῆς πληροφορίας κατόπιν ἀναφορᾶς τῶν ἀξιωματικῶν ἀναγνωρίσεως, ὅτι εἰς Πούστα Μπρένιτσα, ὑπάρχει ὁδὸς κατ' εὐθείαν εἰς Γκουβάρλεβο, διέταξα ὅπως ἡ φάλαγξ ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν ταύτην χωρὶς νὰ διέλθῃ ἐκ Ζαμπόλτσε.

Τὴν 14ην ὥραν ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ προσεβλήθη πρὸ τοῦ χωρίου Γκουβάρλεβο ὑπὸ μικρᾶς ὁμάδος Βουλγάρων στρατιωτῶν, εὗρισκομένων εἰς τὴν παρυφὴν τοῦ χωρίου. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν πυροβολισμῶν τὸ χωρίον κατελήφθη συλληφθέντων αἰχμαλώτων τινων.

Ἐπὶ τῶν Β. Δ. ὑψωμάτων τοῦ χωρίου τούτου, παρατηρήθη μεγάλη κίνησις Βουλγαρικῶν τμημάτων. Ὡς ἐκ τούτου, ἀπεστίλγησαν πρὸς αὐτὰ Ἀξιωματικοὶ κήρυκες, ἵνα τοῖς καταστήσωσι γνωστὴν τὴν ὑπογραφεῖσαν συνθήκην, καὶ ἀξιώσωσι, συνεπεῖα ταύτης, τὴν παράδοσιν τῶν τμημάτων τούτων. Οἱ Βούλγαροι ἀπήντησαν, ὅτι ἐγνώριζον τὴν συνθήκην, ἀλλ' ὅτι ἀποτελοῦντες τὰς προφυλακὰς Βουλγαρικῆς Μεραρχίας, εὗρισκομένης εἰς ἀπόστασιν χιλιομέτρων τινων, ἦσαν ὑποχρεωμένοι, ὥς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς παραδόσεως, νὰ συνεννοηθῶσι μετὰ τῆς Διοικήσεώς των.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Μεραρχία ἐστάθμευσεν εἰς τὸ χωρίον Σόλνιε, Μπάροβα, Σβέτα—Πέτκα, Γκουβάρλεβο, ληφθέντων ἰσχυρῶν μέτρων ἀσφαλείας, συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 49 Γ.Δ. Ε.

Διὰ τὴν πορείαν τῆς ἐπομένης ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 50 Γ. Δ. Ε. ἐν ἣ ὁρίζεται, ὅπως ἡ Μεραρχία σταματήσῃ ἀμ' ὡς ἡ κεφαλὴ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς φθάσῃ εἰς Κισσεβόντα.

Ἐπελθούσης τῆς νυκτός, ἀνεβλήθη ἡ διακανόνισις τοῦ ζητήματος τῆς μετὰ τῶν Βουλγάρων συνεννοήσεως πρὸς παράδοσιν διὰ τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης, ἀνασταλείσης προσωρινῶς τῆς ὑπ' ἀριθ. 50 Γ. Δ. Ε. κανονιζούσης τὴν κίνησιν τῆς ἐπομένης, καθόσον δὲν ἤθελα νὰ παρελάσω πρὸ μιᾶς Βουλγαρικῆς Μεραρχίας, ἢ ὁποία κατεῖχε τὴν ἀριστερὰ τῆς Μεραρχίας κειμένην κορυφογραμμὴν.

20 Σεπτεμβ.

3 Ὀκτωβρ.

Ἐξακριβωθέντος ὅμως τὴν πρωΐαν, ὅτι οἱ Βούλγαροι ἐξηφανίσθησαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτός, ἡ Μεραρχία ἀνέλαβε τὴν πρὸς τὰ Σκόπια πορείαν τῆς τὴν 8.30' συμφώνως τῇ προειρημένη διαταγῇ.

Καθ' ὁδὸν διὰ Γάλλου ἀξιωματικοῦ συνδέσμου, ἔλαβον τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 4.022 Διαταγὴν τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς.

Γαλ. Στρ. Ἀν.

Γεν. Στρατ. 2 Ὀκτ. 1918

Ἐπιτ. 3ον Γρ.

Ἀρ. 4022]3

Ὁ Στρατηγὸς Διοικητὴς τῆς Γ. Σ. Ἀνατολῆς

Πρὸς

Τὸν Συνταγματάρχην Διοικητὴν τῆς 3ης Ἑλ. Μεραρχίας

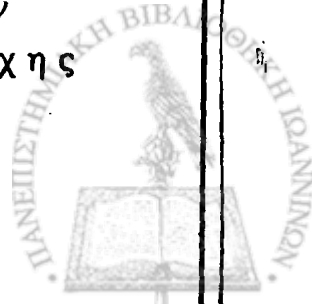
Πρῶτον : Ἡ ΧΙ Γερμανικὴ Στρατιὰ παρεδόθη, συμφώνως τῇ συνταχθεῖσῃ συνθήκῃ.

Πᾶσα αἰτία διενέξεως πρέπει νὰ ἀποφευχθῇ μεταξὺ τῶν στοιχείων τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας, καὶ τῶν στοιχείων Βουλγαρικῶν, ἅτινα δύνανται νὰ ὦσιν ἐν ἐπαφῇ.

Δεύτερον. Ἀμ' ὡς τὰ στοιχεῖα τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας ἀφιχθῶσιν εἰς τὰ Σκόπια, ὁ Συνταγματάρχης Διοικητὴς τῆς 3ης Ἑλλ. Μερ. θὰ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Στρατηγοῦ Πατὲ ἐν Σκοπίοις.

Κατὰ Διαταγὴν

Ὁ Ἐπιτελάρχης

Καθ' ὁδὸν βραδύτερον, ἔλαβον, δι' ἑτέρου Γάλλου ἀξιωματικοῦ, τὴν κάτωθι ὑπ' ἀρ. 2630)3 διαταγὴν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ 2ου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν, Στρατηγοῦ Πατέ.

Γαλ. Στρ. Ἀν.

Γεν. Στρ. 2 Ὀκτωβρίου 1918

2ον Συγκρ. Μερ.

Ὡρα 21

Ἐπ. 3ον Γρ.

Ἀριθ. 2630)3

Ἀπόρρητος. Εἰδικὴ Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων ἀρ. 54

I. Τὸ 4ον Σύνταγμα Κυνηγῶν τῆς Ἀφρικῆς θὰ ἀποστείλῃ κατὰ τὴν νύκτα ταύτην, ἀναγνώρισιν ἀξιωματικοῦ πρὸς λῆψιν ἐπαφῆς μετὰ τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας, ἣτις σήμερον εὐρίσκεται εἰς Μπάροβα, Σόλνιε Γκουβάρλεβο. Σταθ. Διοικ. Γκουβάρλεβο.

II. *Ἐντολή.* Πληροφορήσατε Συνταγματάρχην Τρικούπην ἐπὶ τῆς καταστάσεως (συνημμένη σημείωσις). Διαβιβάσατε αὐτῷ ὅτι, ὁ Στρατηγὸς Πατέ Διοικητὴς τοῦ 2ου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν, θὰ ἦναι λίαν εὐτυχὴς νὰ τὸν δεχθῇ προσωπικῶς αὔριον 3 Ὀκτωβρίου ἐνωρίς, ἀλλὰ τὸν παρακαλεῖ νὰ σταματήσῃ τὴν Μεραρχίαν του εἰς τὸν σιδηρόδρομον.

III. Νεώτεραι ὁδηγίαι, θὰ τῷ γνωρίσωσι πότε καὶ πῶς θὰ δυνηθῇ νὰ εἰσέλθῃ εἰς Σκόπια, καὶ πῶς ἐκεῖ θ' ἀνεφοδιασθῇ.

Ὁ Στρατηγὸς Πατέ Διοικητὴς τοῦ 2ου Συγκρ. Μεραρχιῶν.

Κατὰ Διαταγὴν ὁ Ἐπιτελάρχης

Γαλ. Στρ. Ἀν.

Γεν. Στρατ. τῇ 2 Ὀκτωβρίου 1918

Ἐπ. 3ον Γρ. φ.

Ἀρ. 2631)3

Κατάστασις τῆς 2 Ὀκτωμβρίου

Στρατιωτικὴ συνθήκη συνήφθη μεταξὺ τῶν Συμμάχων Δυνάμεων καὶ τῆς Βουλγαρίας.

Αἱ Βουλγαρικαὶ Μεραρχίαι, δυτικῶς Σκοπίων, καταθέτουν τὰ ὅπλα καὶ προσωρινῶς θεωροῦνται ὡς αἰχμάλωτοι πολέμου.

Ἡ ἐκτέλεσις τῆς καταθέσεως τῶν ὅπλων ἤρξατο ἐν Σκοπίοις τὴν 2 Ὀκτωβρίου ὑπὸ τῆς 1ης Βουλγαρικῆς Μεραρχίας.

Ἡ 6η Μεραρχία καὶ ἡ Μικτὴ Βουλγαρικὴ Μεραρχία, αἵτινες ἔχουσι τὸ Στρατηγεῖον των εἰς Τέτοβο, ἔπαυσαν ἐπίσης τὰς ἐχθροπραξίας καὶ θὰ παραδοθῶσι.

Ὁ Στρατηγὸς Κανταρτζήφ, Διοικητὴς τοῦ Συγκροτήματος τῶν ἄνω 3 Βουλγαρικῶν Μεραρχιῶν, εἶνε εἰς Τέτοβο.

Ὑπογραφή

Ἡ Μεραρχία ἀφίκετο τὴν 11ην ὥραν ἔξωθι τῆς πόλεως τῶν Σκοπίων καὶ κατηυλίσθη νοτιοδυτικῶς τῆς πόλεως παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν, συμφώνως τῇ προειρημένη εἰδικῇ Διαταγῇ τοῦ Στρατηγοῦ Πατέ.

21 Σεπ.
4 Ὀκτωβ.

Ἡ Μεραρχία παραμένει ἐν καταυλισμῷ.

Ὁ καιρὸς ἀπὸ τῆς προηγουμένης εἶναι βροχερὸς καὶ ψυχρὸς.

22 Σεπ.
5 Ὀκτωβ.

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀρ. 60 εἰδικῆς Διαταγῆς τοῦ 2ου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν ἡ III Μεραρχία διηλθε διὰ

τῆς πόλεως Σκοπίων καὶ κατέλαβε τὴν 10ην ὥραν τοὺς στρατώνας Μπαράκεν.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ 2ου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν Στρατηγὸς Πατέ, παρακολούθησας τὴν διὰ τῆς πόλεως Σκοπίων παρέλασιν τῆς Μεραρχίας μετὰ σαλπύγγων καὶ ἀναπεπταμένων τῶν Σημαιῶν, ἔμεινεν ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὸ παράστημα καὶ τὰ ἔσματα τῶν ἀνδρῶν. Ἦλθε δὲ αὐτοπροσώπως εἰς τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας διὰ νὰ μοι ἐκφράτῃ τὴν ἄκραν του εὐαρέσκειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

ΑΠΟ ΣΚΟΠΙΩΝ ΠΡΟΣ ΔΟΥΝΑΒΙΝ

23 Σεπ.
6 'Οκτωβ.

Ἐν Σκοπίοις εὐρισκομένης τῆς Με-
ραρχίας, ἐλήφθη τὴν 21ην ὥραν ἢ
ὑπ' ἀρ. 66 Εἰδ. Διατ. τοῦ 2ου

Συγκροτήματος Μεραρχιῶν.

Γαλ. Στρατ. Ἀνατ. Γεν. Στρατ. τῇ 6 Ὀκτωβρίου 1918
2ον Συγκρ. Μεραρχ.
3ον Γραφ. ἀρ. 2962)3

Εἰδικὴ Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων ἀρ 66

Ἀ π ό ρ ρ η τ ο ς

I. Ὁ ἐχθρὸς προσπαθεῖ δι' Αὐστριακῶν καὶ Γερμανικῶν
μονάδων νὰ ἐπιβραδύνη τὴν πρὸς τὸν Δούναβιν προέλασίν μας.

Ἡ 1η Σερβικὴ Στρατιὰ ἐνίκησε τὴν 9ην Αὐстро—Οὐγγρι-
κὴν Μεραρχίαν βορείως τῆς Βράνιας, καὶ συνεχίζει τὴν πρὸς
Νύσσαν προέλασίν της (Γεν. Στρατ. τῆς Σερβικῆς Στρατιᾶς εἰς
Βράνια ἀπὸ 6 Ὀκτωβρίου).

II. Τὸ ἀριστερὸν τῆς 1ης Σερβικῆς Στρατιᾶς θὰ ἐξακολου-
θῇ νὰ καλύπτεται παρὰ τοῦ Στρατηγοῦ Τρανιέ, ὃ ὁποῖος θὰ
διαθέτῃ:

Τὴν 22αν Ἀποικ. Μικτὴν Ταξιαρχίαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ
Συνταγματάρχου Ντεμπιέρο. Τὴν 3ην Ἑλληνικὴν Μεραρχίαν ὑπὸ
τὰς διαταγὰς τοῦ Συνταγμ. Τρικούπη.

III. Ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία θὰ τεθῇ εἰς κίνησιν πρὸς
Κατσανὶκ ἀπὸ τῆς 7ης Ὀκτωβρίου ἑσπέρας. Θὰ λάβῃ διαταγὰς
εἰς Τσακανὶκ τοῦ Στρατηγοῦ Τρανιέ.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἀπόσπασμα (¹), περὶ οὗ διαλαμβάνει ἡ ὑπ' ἀρ.
1150 τῆς 30 Σεπτεμβρίου εἰδικὴ διαταγὴ τοῦ Στρατηγοῦ Διοι-

(¹) Εὐζωνικὸν Σύνταγμα.

κητοῦ τῆς Γαλ. Στρατιᾶς Ἀνατολῆς, ὅπερ καὶ ἀφικνεῖται τὴν 10ην Ὀκτωβρίου εἰς Σκόπια, θὰ συνεχίσῃ, ὡς τάχιον τὴν ὁδὸν πορείας τῆς Μεραρχίας του.

IV. Ὁ Στρατηγὸς Τρανιὲ θὰ φέρῃ τὸ κύριον σῶμα τοῦ ἀποσπάσματος του εἰς τὴν περιοχὴν Λίπλιαν Πριστίναν.

Θὰ προωθήσῃ προφυλακὰς πρὸς Πρισρένην (εἰς Σενιαρέτσα), εἰς Μιτροβίτσα, καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πριστίνας πρὸς Νίσσαν (εἰς τὰ ὀχυρώματα τοῦ Πρέπολατς).

Θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ἀσφαλίζει εἰς τὸ Ζιλάν τὸν σύνδεσμον μετὰ τῆς 1ης Σερβικῆς Στρατιᾶς.

V. Ὁ Ἀρχιστρατήγος ἀποδίδει μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ ὑλικοῦ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, σημειωθέντος ὡς ἀποκεκλεισμένου εἰς Μιτροβίτσαν (ἀτμομηχαναὶ) ὅπως ἐπαναχθῇ πρὸς Νότον.

Ὁ Στρατηγὸς Τρανιὲ θὰ ἐξακολουθήσῃ, συμφώνως ληφθεῖσαις ἤδη διαταγαῖς, ὅπως ἔχῃ ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸ ὑλικὸν τοῦτο, θὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐνεργήσῃ ὡς τάχιον πρὸς Μητροβίτσαν καὶ θὰ ἐξωθήσῃ μέχρις ἐκεῖ μίαν ἰσχυρὰν ἐμπροσθοφυλακὴν.

VI. Θὰ συγκεντρωθῶσι εἰς Φερέζοβικ, μὲ προορισμὸν γνωσθησόμενον βραδύτερον,

Τὸ Σύνταγμα τῶν Εὐζώνων,	{	τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας
Εἰς οὐλαμὸς Ἰππικοῦ		
Μία Μοῖρα τῶν 6ῶ		
Μία Μοῖρα τῶν 6ῶ τοῦ 1ου Συντ. Πυροβολ. τοῦ Ναυτικοῦ.		

Ὁ Στρατηγὸς Πατέ,
Διοικητὴς τοῦ 2ου Συγκρ. Μεραρχιῶν
ὑπογρ. Πατέ

24 Σεπτ.
7 Οκτωβρ.

Ὁ 112 δις Γαλλικὸς λόχος Ἡμιονηγῶν, ὁ παρὰ τῇ III Μεραρχίᾳ ἀπεσπασμένος διετάχθη νὰ ἐπανέλθῃ

παρὰ τῇ Γαλλικῇ Στρατιᾷ.

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀρ. 66 Εἰδ. Διατ. τοῦ 2ου Συγκροτ. Μεραρχιῶν, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀρ. 51 Γ. Δ. Ε. διὰ τὴν κίνησιν τῆς III Μεραρχίας μετὰ μεσημβρίαν πρὸς Κατσάνικ.

Ὁ καιρὸς ἐξακολουθεῖ λίαν ψυχρὸς καὶ βροχερός. Οἱ ἄνδρες τοῦ 6ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ τινες τῶν ἄλλων Σωμάτων,

στεροϋνται κλινοσκεπασμάτων, ἅτε ἐγκαταλείψαντες ταῦτα εἰς τὰ χαρακώματα κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ἐπιθέσεως, ἥ δὲ ὑπόδησις καὶ ὁ ἱματισμός, εὗρίσκοντο εἰς ἀθλιεστάτην κατάστασιν συνεπεία τῶν συντόνων καὶ δι' ὀρεινῶν διαβάσεων πορειῶν. Τὰ μεταγωγικὰ μέσα ἀνεπαρκέστατα, ἥ δὲ κατάστασις τῶν ὑπαρχόντων κτηνῶν ἀθλιεστάτη.

Ἐνεκεν ἐλλείψεως μεταγωγικῶν μέσων, τὰ Σώματα ἀναχωροῦσι μὲ ἐλλειπῇ τὸν ἐφοδιασμόν εἰς τροφάς, ἀφῆκαν δὲ μέρος τοῦ ὑλικοῦ των εἰς Σκόπια.

Λί Μοϊραι Πυροβολικοῦ, ἵνα καταστῇ δυνατὸν νὰ κινηθῶσιν, ἠναγκάσθησαν νὰ χρησιμοποιήσωσι κτήνη, κριθέντα διακομιστέα.

Κατόπιν αἰτήσεως ἡμῶν τὸ 2ον Συγκρότημα Μεραρχιῶν παρέσχεν αὐτοκίνητα ἵνα μεταβῶσιν ἀξιωματικοί, εἰς ἕξ ἐκάστου Συν)τος, εἰς Ἑριγῶνα καὶ παραλάβωσι τὰ εἰς τὰ χαρακώματα ἐγκαταλειφθέντα κλινοσκεπάσματα, ἐκδόσαν πρὸς τοῦτο τὴν ὑπ' ἀριθ. 4108]5 διαταγὴν.

Ἐπίσης ἐχορήγησεν ἡμῖν ἀριθμὸν τινα ὄχημάτων καὶ κτηνῶν ἐκ τῶν Βουλγαρικῶν λαφύρων.

Συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 51 Γ. Δ. Ε. τῆς Μεραρχίας, τὰ τμήματα ἐτέθησαν ἐν πορείᾳ τὴν 14ην ὥραν, κατηυλίσθησαν δὲ τὴν ἐσπέραν κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Σκοπίων—Κατσάνικ εἰς τόν, περὶ τὸ ὕψωμ. 292 (παρὰ τὸ χωρίων Ὁρμάν) χῶρον μὲ διαταγὴν ὅπως χρησιμοποιηθῶσιν οἱ ἐν τῇ ζώνῃ πορείας κατωκημένοι τόποι.

Διὰ τὴν πορείαν τῆς ἐπομένης 25ης ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 53 Γ. Δ. Ε. τῆς Μεραρχίας.

Συμφώνως ταύτῃ τὰ τμήματα τῆς Μεραρχίας ἐτέθησαν ἐν πορείᾳ τὴν 7ην ὥραν καὶ δι' ὁδοῦ λίαν βορβορώδους ἀφίκοντο τὴν 14. 30' ὥραν εἰς τὴν περιοχὴν Κατσάνικ ὅπου ἐστάθμευσαν ἐν καταυλισμῷ.

Τὸ ἐσπέρας ἐλήφθη ἡ κάτωθι ἡμερησία Διαταγὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου τῶν Ἑλλήν. Στρατ. κοινοποιηθεῖσα καὶ εἰς τὰ Σώματα.

Γεν. Στρατηγείῳ τῇ 17 Σεπτεμβρίου 1918

Ἀξιωματικοί, Ὑπαξιωματικοί, Στρατιῶται,

Διὰ τῆς καρτερίας σας, διὰ τῶν θυσιῶν, διὰ τῆς αὐταπαρ-

νήσεώς σας, συνετελέσατε εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐλευθερίας πρὸς τοὺς ὁμαίμονάς σας καὶ πρὸς λαοὺς ἀδελφούς, οἵτινες σκληρῶς ἐδοκίμασθησαν ὑπὸ τὸ πέλμα τῆς βίας.

Διὰ τοῦ αἵματός σας, διὰ τῆς ζωῆς σας, ἥς δὲν ἐφείσθητε, ἐξηγοράσθη τῆς Ἑλλάδος ἡ τιμή.

Ἐστὲ ὑπερήφανοι. Ἡ Πατρις σᾶς εὐγνωμονεῖ.

Ἀξιωματικοί, Ὑπαξιωματικοί, Στρατιῶται,

Ἡ πάλη δὲν ἔληξε, ἀλλ' ἐν βῆμα μέγα ἐπετελέσθη πρὸς τὸ τέρμα τοῦ τεραστίου ἀγῶνος, οὗτινος ἐπαθλον τυγχάνει νίκη τοῦ δικαίου ἢ ἐξασφάλις τῆς ἐλευθερίας εἰς τοὺς λαούς.

Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ
Π. ΔΑΓΚΛΗΣ

Συνεπεία τῶν ὑπ' ἀριθ. 137/С. Р. καὶ 197/О. Р. εἰδικῶν διαταγῶν τοῦ Στρατηγοῦ Τρανιέ, δ.ετέθη εἰς λόχος (12ου Συν-τος) πρὸς φύλαξιν Βουλγαρικῶν λαφύρων καὶ μία Λιμοιρία (6ου Συν)τος) πρὸς συνοδείαν Αὐστριακῶν αἰχμαλώτων.

Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀρ. 4 δις Εἰδ. Διαταγὴ Στρατηγοῦ Τρανιέ, εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀρ. 55 Γ.Δ.Ε. τῆς Μεραρχίας διὰ τὴν κίνησιν τῆς ἐπομένης 26 Σεπτεμβρίου.

Ἐλήφθησαν ταχυδρομικῶς τὰ κάτωθι συγχαρητήρια τηλεγραφήματα ἐκ μέρους τοῦ Βασιλέως, τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, καὶ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Ἐν Γεν. Στρατηγείῳ
7/20 Σεπτεμβρίου 1918
Ἀρ. 5.740)3

Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον

Πρὸς

Τὸν Διοικητὴν τῆς III Μεραρχίας

Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Βασιλεὺς μὲ ἐπεφόρτισε νὰ διαβιβάσω εἰς Ἀξιωματικούς, Ὑπαξιωματικούς καὶ Ὀπλίτας ὑφ' ὑμᾶς Μεραρχίας τὰ ἐγκάρδια Αὐτοῦ συγχαρητήρια, ἐπὶ ἐπιδειχθείσῃ ὑπ' αὐτῶν ἀνδρεία, κατὰ παροῦσαν ἐπιχείρησιν.

Ὁ Γενικὸς Ἀρχηγὸς
Π. ΔΑΓΚΛΗΣ

Ἐν Θεσσαλονίκῃ 11 Σεπτεμβρίου 1918
Ἀριθ. 11609 δις

Πρὸς
Τὴν Ἰλιν Μερarchίαν

Μέτωπον

Παρακαλῶ δεχθῆτε καὶ διαβιβάσατε εἰς ἅπαντας τοὺς ὑφ' ὑμᾶς Ἀξιωματικοὺς καὶ ὀπλίτας τὰ θεσμὰ συγχαρητήριά μου διὰ τὰς νίκας, ἃς ἤσαντο κατὰ τὰς τελευταίας ἐπιχειρήσεις καὶ τὸν Ἡρωϊσμόν ὃν ἐπεδείξαντο ἀπέναντι τοῦ μισητοῦ ἐχθροῦ, ἀποδείξαντες διὰ πολλοστήν φορὰν τὰ ζηλευτὰ προσόντα, ἅτινα κοσμοῦσι τὸν Ἑλληνα Στρατιώτην.

Εἰς τοιούτους γενναίους ἡ ΠΑΤΡΙΣ ἀποβλέπει μετ' ἐμπιστοσύνης καὶ εἰς τὴν σφόδρα Διοίκησιν αὐτῶν ἐμπιστεύεται ἡσυχος ΤΗΝ ΤΙΜΗΝ ΤΗΣ.

Ὁ Ὑφυπουργὸς
(ὑπογρ.) Ἀλ. Γρίβας

Ἐπεῖγον

Πρὸς

Τὸν Συνταγματάρχην Ν. Τρικούπην Διοικ. ΙΙΙ Μερarchίας

Μετ' ἀπεριγράπτου χαρᾶς καὶ ὑπερηφανείας σᾶς ἐκφράζω τὴν πλήρη εὐαρέσκειάν μου καὶ τὰ Συγχαρητήριά μου διὰ τὴν Ἡρωϊκὴν συμμετοχὴν καὶ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐπιτυχίας τῆς Μεραρχίας σας κατὰ τοῦ προαιωνίου ἐχθροῦ τῆς Φυλῆς μας.

Τ. Τ. 17 Σεπτεμβρίου 1918
Διοικητὴς Β' Σώματος Στρατοῦ
Μηλιώτης Κομνηνὸς
Ἀντιστράτηγος

26 Σεπτεμ.
9 Ὀκτωβ.

Ἀδιάκοπος βροχὴ ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς νυκτὸς ἐξηκολούθησε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν.

Ἡ Μεραρχία ἐξεκίνησεν ὑπὸ τὴν βροχὴν ταύτην καὶ δι' ὁδοῦ εἰς ἀπερίγραφτον βαθμὸν βορβορώδους. Ἀφίκετο εἰς τὸν χῶρον σταθμεύσεως περὶ τὴν 15ην ὥραν, χωρὶς νὰ ἐκτελέσῃ, λόγῳ τοῦ καιροῦ καὶ τῆς καταστάσεως τῆς ὁδοῦ, στάσιν τινα.

Λόγῳ τοῦ ἔλλειπου ἐφοδιασμοῦ, τὸ βον Συν|γμα Πεζικοῦ

ἔξεκίνησε χωρὶς νὰ ἐφοδιάσῃ τοὺς ἄνδρας του δι' ἄρτου. Μόνον περὶ τὴν μεσημβρίαν τῷ ἐδόθησαν 500 μερίδες δι' ὁλόκληρον τὸ Συνῆγμα.

Ἡ κατάσταση τῆς ὑποδήσεως ἀθλιεστάτη, ἐθεάθησαν μάλιστα ἄνδρες τινες ἐκτελοῦντες τὴν πορείαν ταύτην γυμνόποδες.

Λόγω τῆς ἐλλείψεως κλινοσκεπασμάτων τοῦ βου Συνήγματος Πεζικοῦ, τῆς ἀθλιεστάτης γενικῶς καταστάσεως τῆς ὑποδήσεως καὶ τοῦ ἱματισμοῦ, τῆς ἀτελοῦς διατροφῆς καὶ τοῦ ἀθλιεστάτου καιροῦ, ἡ Ὑγιεινὴ κατάσταση τῆς Μεραρχίας ἐτράπη ἐπὶ τὰ χεῖρω. Εἰς ΚΑΤΣΑΝΙΚ ἰδρύθη πρόχειρον Νοσοκομεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἀφέθησαν 93 ἀσθενεῖς, μὴ δυνάμενοι νὰ παρακολουθήσωσι τὴν Μεραρχίαν.

Τὸ ἑσπέρας, ἡ Μεραρχία ἐστάθμευσεν ἐν ἐπισταθμίᾳ καὶ καταυλισμῷ εἰς τὴν περιοχὴν Βαρός, Νεκουντίν, Φερέζοβικ. Αἱ ἔξοδοι τῶν ἐπισταθμειῶν καὶ καταυλισμῶν ἐπετηροῦντο διὰ φυλακείων.

Εἰς Φερέζοβικ ἐξησφαλίσθη ἡ παρασκευὴ ἄρτου εὐρεθείσης μεγάλης ποσότητος Βουλγαρικοῦ σίτου.

Εἰς Φερέζοβικ ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 3 δις Εἰδ. Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τοῦ Στρατηγοῦ Τρανιέ, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας διετάχθη ἡ ἀπόσπασις ἐνὸς τάγματος τοῦ βου Π. Σ. εἰς Στίμλια καὶ ἡ παραμονὴ εἰς Φερεζοβικ τῆς III β Μ. Ο. Πυροβολ. καὶ ἐξέδωκα τὴν ἀριθ. 57 Γ.Δ.Ε.

27 Σεπτεμβρίου

10 Ὀκτωβρίου

Συμφώνως τῇ ἄνω Διαταγῇ, τὰ τμήματα τῆς Μεραρχίας ἀνέλαβον τὴν 8ην ὥραν τὴν πρὸς Λίπλιαν πορείαν των, ὑπὸ καιρὸν μὲν καλόν, ἀλλ' ἐπὶ ὁδοῦ λίαν βορβορώδους. Ἡ Μεραρχία ἐστάθμευσεν εἰς τὸν χῶρον Τόπλιτσαν — Γ'κορόβτσε—Ρομπόβτσε, μὲ ἄμεσον ἀσφάλειαν ἐπισταθμειῶν διὰ φυλακείων τοποθετουμένων εἰς τὰς ἐξόδους.

Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 6 δις Δ. Ε. τοῦ Ἀποσπάσματος Τρανιέ περὶ τοῦ ἐν Στίμλια τάγματος ἡμῶν, δι' ἧς ἐγνωρίζετο ἡμῖν, ὅτι διετάχθη τοῦτο νὰ μετάσχῃ τῆς κατὰ Πρισρένης ἐπιθέσεως. Μετὰ μεσημβρίαν ἀπεστάλησαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ 2ου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν 164 κτήνη.

28 Σεπτεμβρίου**11 Ὀκτωβρίου**

Τὴν 3 ὥρ. 15' ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 7 δις Εἰδ. Διαταγὴ τοῦ Στρατηγοῦ Τρανιέ, συνεπεία τῆς ὁποίας ἐξέδωκα τὰς ὑπ' ἀριθ. 5 δις καὶ 5 τρις Εἰδ. Διατ. Ἐπιχ. ὅπως τὸ ἐν Στίνια Τάγμα τοῦ βου Συντ. Πεζ. μετὰ τοῦ 58ου Γαλλικοῦ Ταγμ. Κυνηγῶν ἐπιτεθῶσι ἐναντίον τῆς Πρισερένης, κατεχομένης ὑπὸ Τάγματος Αὐστριακοῦ ὑποστηριζομένου ὑπὸ πυροβολικοῦ.

Τὴν ἐπομένην 29 Σεπτεμβρ. μία διλοχία τοῦ ἡμετέρου τάγματος προελάσασα κατέλαβε τὰ Πίρανα ὅπως ἀποκόψῃ τὴν ὁδὸν Πρισερένης πρὸς Διάκοβα, ἡ δὲ ἑτέρα διλοχία μετὰ τοῦ Γαλ. Ταγμ. τῶν Κυνηγῶν κατέλαβον τὴν Πρισερένην ἀμαχητεί, τοῦ ἐχθροῦ ἐκκενώσαντος τὴν πόλιν κατὰ τὴν νύκτα.

Μετά τινας ἡμέρας, τὸ Τάγμα τοῦ βου Συντ. ἀνακληθέν, ἀφίκετο εἰς Πριστίναν τὴν 5 Ὀκτωβρίου, ὅπου συνηνώθη μετὰ τῆς Μεραρχίας.

Διὰ τὴν κίνησιν τῆς Μεραρχίας κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 8 δις Εἰδ. Δ. Ε. τοῦ Ἀποσπάσματος Τρανιέ, δι' ἧς μοὶ ἐγνωρίζετο, ὅτι τὸ Γαλλικὸν Ἴππικὸν εἰσῆλθεν εἰς Μιτροβίτσαν τὴν 26ην Σεπτεμβρίου, κατόπιν ἀγῶνος. Συνέλαβε 55 αἰχμαλώτους, (Αὐστριακοὺς καὶ Βουλγάρους) ὧν δύο Ἀξιωματικοί. Κατελήφθη χρησιμοποιοῦσιμον ὑλικὸν σιδηροδρόμου, μία ἀτμομηχανή, δύο ἐπιβατικά καὶ 92 φορτηγὰ ὀχήματα, καὶ ἀξιόλογος ἀποθήκη τροφίμων.

Κατόπιν τῆς ἀνω διαταγῆς, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 59 Γ. Δ. Ε. διὰ τὴν κίνησιν τῆς Μεραρχίας ἐντὸς τῆς ἡμέρας πρὸς τὸν Ν. τοῦ ρεύματος Γκραγκάνιστα χῶρον.

Συνεπεία τῆς διαταγῆς ταύτης, τὰ Σώματα ἐκκινήσαντα τὴν 8ην ὥραν, ἐστάθμευσαν περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰς τὴν περιοχὴν Λαπλιάσελα—Πρεγιάβσα Δόμπροβα. Τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας εἰς Λαπλιάσελα.

Διὰ τὴν διευκόλυνσιν διακομιδῆς τῶν ἀσθενῶν, ἵδρυσά ἐνδιαμέσους σταθμούς, ἓνα εἰς Φερέξοβικ, ἕτερον εἰς Λιπλιάν, τῆς λοιπῆς Μοίρας Τραυματοφορέων εἰς Λαπλιάσελα.

29 Σεπτεμβρίου**12 Ὀκτωβρίου**

Ἡ Μεραρχία παρέμεινεν ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἐπισταθμίᾳ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας (29, 30 Σεπτεμβρίου καὶ 1 Ὀκτωβρίου), τῶν Σωμάτων ἀσχοληθέντων εἰς τὴν ἀτομικὴν καθαρσί-

τητα τὴν τοῦ ὀπλισμοῦ καὶ εἰς παντὸς εἵδους περισυλλογὴν (ἱματισμός, ὑπόδησις, σαγὴ κ.λ.π.)

30 Σεπτεμβρίου

13 Ὀκτωβρίου

Τὴν 30ην Σεπτεμβρίου ἐλήφθη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 01251]Ρ Γενικὴ Διαταγὴ τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς.

Γαλ. Στρατ. Ἀνατ. Γεν. Στρ. Ἀν. τῇ 6ῃ Ὀκτωβρίου 1918
Ἐπιτελεῖον
Γραφεῖον Προσωπικοῦ
ἀριθ. 01251]Ρ

Γενικὴ Διαταγὴ

Ἡ ΧΙ Γερμανικὴ Στρατιὰ ἐσυνθηκολόγησε μετὰ τῆς Γαλ. Στρατ. Ἀνατολῆς.

Ἀπὸ τῆς ἐνάφξεως τῆς ἐπιθέσεως:

66.629 Βούλγαροι, ἐξ ὧν 1287 Ἀξιωματικοὶ καὶ 5 Στρατηγοί.

476 Γερμανοί, ἐξ ὧν 14 »

134 Αὐστριακοί, ἐξ ὧν 3 »

255 Πυροβόλα

31.159 ἵπποι ἢ βόες

περιῆλθον εἰς χεῖρας μας.

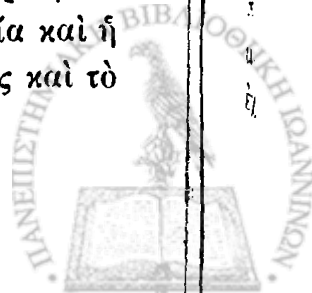
Μέρος τῆς Σερβίας μετὰ τῶν πόλεων Περλεπέ, Ρέσνας, Ἀχοῖδος, Σκοπίων, Στρούγκας, Δίβρης, Κρούσεβο, Κίσεβο, Γκότσιβαο, Καλκάνδελεν ἀπηλευθερώθησαν.

Ἡ νίκη εἶνε τελεία.

Ἀπὸ τῆς 15 Σ)βρίου, τὰ στρατεύματα τῆς 11ης Ἀποικιακῆς Μεραρχίας καὶ τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας ἐπετέθησαν ἀριστερᾷ τῶν Σερβικῶν Στρατευμάτων. Τὴν 16ην κατέλαβον τὰ Πρωσσικὰ ἔργα τῆς Σταροβίνας. Τὴν 17ην κατέλαβον τὴν Μπεχίχτ—Βίς καὶ ἔφθασαν εἰς Τσέρνα, ὃν διέβησαν κατόπιν τριημέρου ἀγῶνος.

Τὴν 21ην Σ)βρίου, ὁ ἐχθρὸς πιεζόμενος ὑφ' ἡμῶν, ἤρξατο ὑποχωρῶν ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ Τσέρνα μέχρι τῆς Μαιζὸν Μπρουλὲ τοῦ Μοναστηρίου.

Τὰ Στρατεύματα ἤρξαντο ἀμέσως τῆς καταδιώξεως, προσβάλλοντα τὸν ἐχθρὸν πανταχόθεν. Ἡ 11η Ἀποικ. Μεραρχία καὶ ἡ III Ἑλληνικὴ τοιαύτη, μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Βισόκο, ὡς καὶ τὸ

Ἰταλικὸν Σῶμα μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν περιφήμων ὕψ. 1050, ἀπέκρουον τὸν ἐχθρὸν Δ. τοῦ Τσέρνα, οἱ δὲ Σενεγάλλοι προὐχώρουν ταῦτοχρόνως Δ. τοῦ ποταμοῦ τούτου.

Τὸ 2ον Συγκρότημα Μεραρχιῶν μετὰ τῶν 156ης, 76ης καὶ 78ης Μεραρχιῶν καὶ τοῦ 2ου Εὐζωνικοῦ Συν)τος, ἐπετίθεντο δραστηρίως μέχρι τῆς λίμνης Πρέσπας κατὰ τῶν ὑψωμάτων 1248 καὶ τῶν κορυφῶν τοῦ Περιστερί, διεξάγουσαι ὀρμητικὰς μάχας, καθ' ἃς διεκρίθη ἰδιαιτέρως τὸ 227ον Συν)μα Πεζικοῦ. Ὁ ἐχθρὸς ἠναγκάσθη νὰ ἐνισχύσῃ πανταχοῦ τὰς ὀπισθοφυλακάς του, αἵτινες ἐπίστευεν ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ ἀντιστῶσιν εὐκόλως, στηριζόμεναι ἐπὶ τῶν θέσεων, ἃς εἶχε πρὸ πολλοῦ προετοιμάσῃ καὶ ὀχυρώσῃ ἰσχυρῶς. Τὰ ἤδη ὑποχωροῦντα στρατεύματα, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν ὑποχώρησίν των. Ἐνικῶμεν πανταχοῦ.

Τὴν 23ην Σ]βρίου, ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ καὶ τὸ 42ον Ἀποικ. Σύν]γμα εἰσέρχοντο εἰς Περελέπν.

Κατόπιν τῶν ἐπανειλημμένων κατ' αὐτοῦ κατενεχθέντων πληγμάτων, ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρει τὴν 25ην Σ]βρίου ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου, τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῶν λιμνῶν, τὰ δὲ στοιχεῖα τῆς 3ης δμάδος (57η Μεραρχία) κατεδίωκον αὐτὸν καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης, ὁ ἐλιγμός, καθίσταται ἐντονώτερος. Πρὸς ἀποκοπὴν τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἡ 11η Ἀποικ. Μεραρχία καὶ ἡ III Ἑλληνικὴ τοιαύτη, κατόπιν ζωηροῦ ἀγῶνος, προελαύνουσι διὰ τῶν στενωπῶν τοῦ Μπρόντ, ἐνῶ ἡ 35η Ἰταλικὴ Μεραρχία κυριεύει, κατόπιν λαμπροῦ ἀγῶνος, τὰ ὑψώματα Μπαμπᾶ Πλάνινα τὰ δεσπόζοντα ἀπάσης τῆς πεδιάδος τοῦ Τσέρνα, καὶ ἀπὸ κορυφῆς εἰς κορυφὴν ἀποκρούει τὸν ἐχθρὸν, κατόπιν 4ήμερου μάχης εἰς τὰ στενὰ τοῦ Σόπ, ὅπου ὁ ἀγὼν συνεχίζεται.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἡ πρὸς βορρᾶν ὠθηθεῖσα Ταξιαρχία Ἰππικοῦ, δὲν διστάζει νὰ ἐξορμήσῃ, διὰ τοῦ ῥήγματος καὶ νὰ διαβῇ διὰ μέσου τῶν δασῶν καὶ τῶν πεφημισμένων διὰ τὸ ἀδιάβατον αὐτῶν βραχωδῶν μερῶν τοῦ Γκλολέσνικα—Πλάνινα πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἀξιοῦ, ἵνα καταλάβῃ τὴν 29ην Σ]βρίου, τὴν μεγάλην πόλιν τῶν Σκοπίων, ἐρχομένη εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτῆς σταλεῖσα 22α Ἀποικ. Ταξιαρχία, διαβαίνει τὸν Ἀξιὸν παρὰ τὰ Βελεσσά τὴν 27ην, ταῦτοχρόνως μετὰ τοῦ Σερβικοῦ Ἰσχυροῦ, καὶ κατόπιν 2ημέρου ἀγῶνος φθά- εἰς Σκόπια τὴν 30ήν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τέλος ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία ἀνέ- ρχεται ἐπὶ τῶν στενωπῶν τοῦ Τρέσκα, ἐτοίμη νὰ ἐπιτεθῇ πλευρι- κῶς κατὰ τῆς τελευταίας ἐχθρικῆς ἀντιστάσεως, ἐὰν τοιαύτη ἦθελέ ποῦ ἐκδηλωθῇ.

Παρ' ὅλην τὴν δραστηρίαν αὐτοῦ ἀντίστασιν, ὁ ἐχθρὸς πε- ρισφιγγόμενος διαρκῶς, δὲν δύναται νὰ συγκρατηθῇ. Αἱ ἐφε- δρεῖαι τοῦ ἐμπλέκονται εἰς τὸν ἀγῶνα, ἡ ὑποχώρησις τοῦ ἐπιβρα- δύνεται, κερδίζεται ἐπ' αὐτοῦ ταχύτης, τὸ ἀριστερόν του ὑπερ- φαλαγγίζεται, αἱ συγκοινωνίαι του ἀποκόπτονται. Εὐρίσκεται οὗτος εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν καὶ δὲν τοῦ ὑπολείπεται εἰ μὴ νὰ καταθέσῃ τὰ ὄπλα.

Ἡ ΧΙ Γερμανικὴ Στρατιὰ δυνάμει τεσσάρων Μεραρ- χιῶν, εὐρεθεῖσα εἰς πρωτοφανῇ διὰ τὴν ἱστορίαν θέσιν, ἦτοι ἀποκλεισθεῖσα ἐντὸς στενῶν μήκους 90 χιλ. ἀπὸ Μπρόντ καὶ Σὸπ πρὸς Νότον, μέχρις Σκοπίων πρὸς Βορρᾶν, συνθηκολογεῖ ὑπ' οὓς ὅρους ἐσυνθηκολόγησε καὶ ἡ Βουλγαρικὴ Κυβέρνησις μετὰ τοῦ Στρατηγοῦ Γεν. Λιοικητοῦ τῶν Συμμαχικῶν Στρατευ- μάτων.

Πρὸς τοὺς συντελέσαντας εἰς τὴν μεγάλην ταύτην νίκην, πρὸς τοὺς Σωματάρχας καὶ τὰ Ἐπιτελεῖα, οἵτινες τόσον δεξιῶς (ἐντέχνως), ἐξυπηρέτησαν τὴν σκέψιν μου, πρὸς τὰ Στρατεύ- ματα, ὧν ὁ ἡρωϊσμός κατὰ τὰς μάχας καὶ ἡ ὑπεράνθρωπος δρα- στηριότης κατὰ τὴν καταδίωξιν, κατενίκησαν τὸν ἐχθρὸν, πρὸς τὴν ἀεροπορείαν, ἣτις πάντοτε μὲ ἐπληροφόρει τελείως καὶ πα- ρέσχε τὸ ἀνώτατον ὅριον τῶν ὑπηρεσιῶν της, ἐπιτεθεῖσα καὶ αὕτη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, πρὸς τὰς ὑπηρεσίας καὶ ἰδίᾳ, πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοκινήτων, ἣτις διὰ τῆς ἀψόγου λειτουργίας της ἐπέτρεπεν εἰς τὰ Στρατεύματα νὰ προχωρήσουν ἐπὶ μετώπου 200 χιλιομέτρων καὶ εἰς βάθος 150, εἰς ἅπαντας τέλος, οἵτινες διὰ τῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ καθήκον, διὰ τοῦ πνεύματος τῆς ἀπολύτου αὐτοθυσίας καὶ διὰ τῆς παραμεινάσης ἀναλλοιώτου παρὰ τὴν ἀπομόνωσιν τῆς ἀπομεμακρυσμένης Ἀνατολῆς, πε- ποιθήσεως ἐπὶ τὴν νίκην, ἔγραψαν εἰς τὰ Στρατιωτικὰ χρονικά

μας τὴν ἔνδοξον σελίδα τῆς νίκης τῶν Σκοπίων, ἀπευθύνω ἐξ ὅλης καρδίας τὰ συγχαρητήριά μου, καὶ τὰς βαθείας εὐχαριστίας μου.

Α Ν Ρ Υ Σ

2/15 Ὀκτωβρίου. Τὴν 14ην ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 11 δις Δ. Ἐπιχ. τοῦ Τρανιέ.

Πρὸς ἐκτέλεσιν ταύτης, διέταξα τὸ εἰς Πρισερένην ἀπόσπασμα τοῦ 6ου Συντ. Πεζ. ὡς καὶ τὴν εἰς Φερέζοβικ IIIβ Μ. Ὀρ. II. νὰ ἐκκινήσωσι τὸ ταχύτερον πρὸς συνάντησιν τῆς Μεραρχίας, τὸ μὲν ἀπόσπασμα τοῦ 6ου διὰ Πριστίναν, τὴν δὲ IIIβ Μοῖραν διὰ Λαπλιάσελα. Πρὸς δέ, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀρ. 60 Γ.Δ.Ε. τῆς Μεραρχίας.

3/16 Ὀκτωβρίου. Τὰ Σώματα ἐκκινήσαντα τὴν 8ην ὥραν συμφώνως τῇ ἐκδοθείσῃ διαταγῇ, ἐστάθμευσαν περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰς τὴν περιοχὴν Πριστίναν, Μότικαν, Αἰβαλί, Γκαγκλιανίτσα, Λαπλιάσελα.

Τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας εἰς Πριστίναν.

Οἱ κάτοικοι καὶ αἱ Ἀρχαὶ τῆς πόλεως ἔκαμον ἐνθουσιωδестаτήν δεξίωσιν εἰς τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας.

4/17 Ὀκτωβρίου. Τὸ IIIγ Πεδ. Χειρουργεῖον, διετάχθη, νὰ ἐκκινήσῃ αὐθημερόν διὰ Κουρσοῦμλι (55 χιλ. Β. Πριστίνης), ὅπως ἐγκαταστήσῃ πρόχειρον Νοσοκομεῖον, ἵνα ὑποδεχθῇ ἅπαντας τοὺς ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Γαλλικῶν Τμημάτων ἀποστελλομένους αὐτῷ ἀσθενεῖς.

5/18 Ὀκτωβρίου. Τὴν 5ην Ὀκτωβρίου ἀφίκοντο ἐκ Πρισερένης εἰς Πριστίναν τὸ 2ον Τάγμα τοῦ 6ου Συντ.

Τὴν 13.25' ὥραν, ἐλήφθη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 12 δις Εἰδ. Διατ. τοῦ Ἀποσ. Τρανιέ.

Γαλ. Στρατ. Ἀνατ. Τῇ 18ῃ Ὀκτωβρίου 1918

Ἀποσπ. Στρατ. Τρανιέ

Ἐπιτελ. 3ον Γραφ.

Ἀρ. 1328]3

Εἰδικὴ Διαταγὴ ἀρ. 12 δις

I. Πρὸς προετοιμασίαν τῆς κινήσεως πρὸς Νύσσαν, καὶ

ἀπελευθέρωσιν τῆς περιοχῆς Πριστίνης διὰ τὴν ἄφιξιν τῆς II Σερβικῆς Στρατιᾶς, ἥτις θὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ Συγκρότημα Τρανιέ ἐν τῇ περιοχῇ Πριστίνης, ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία θὰ ἀχθῇ τὴν πρωΐαν τῆς 19ης Ὀκτωβρίου εἰς τὴν περιοχὴν Λιούμπτσε, Πίροβαλ, Βαρίγκλεβο, Σερίνια, Πεσίνια, Βρανιντόλ, Τενεσντόλ.

II. Ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τοῦ Στρατηγοῦ Διοικητοῦ τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας, θὰ παραμείνῃ ἐν Πριστίνῃ.

Ὁ Στρατηγὸς Τρανιέ, Δ/τῆς τοῦ Ἀποσπάσματος
ὑπογρ. Τρανιέ

Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς Διαταγῆς ταύτης, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀρ. 61 Γ. Δ. Ἐπιχ. τῆς Μεραρχίας.

6/19 Ὀκτωβρίου. Τὴν 8ην ὥραν ἐξεκίνησαν τὰ τμήματα τῆς Μεραρχίας καὶ ἐστάθμευσαν τὴν ἐσπέραν εἰς τὸν διὰ τῆς ἄνω διαταγῆς ὁρισθέντα χώρον. Τὸ Στρατηγεῖον εἰς Πριστίναν.

Λόγω τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρω μεταβολῆς τοῦ καιροῦ, ἠυξήθησαν καταπληκτικῶς οἱ ἀσθενεῖς τῆς Μεραρχίας.

Εἰς τὸ Πυροβολικὸν καὶ τὸ βον Σύνταγμα Πεζικοῦ, ἐξεδηλώθησαν ἀθρόα κρούσματα Ἰσπανικῆς Γρίπης. Τοῦτο μὲ ἠνάγκασε νὰ ἐγκαταστήσω ἐν Πριστίνῃ πρόχειρον Νοσοκομεῖον ἐκ τμήματος τῆς Μοίρας Τραυματιοφορέων.

Ἀφίκετο εἰς Πριστίναν ἐκ τοῦ III Κινητοῦ Ἐμπέδου τῆς Μεραρχίας ἀποστολὴ ἐκ 431 ἀνδρῶν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν δύο πεζικῶν συνταγμάτων ἐξ ὧν, 168 διετέθησαν εἰς τὸ βον Πεζ. Σύνταγμα καὶ 263 εἰς τὸ 12ον.

Τὴν 11.50' ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 13 δις Δ. Ε. τοῦ Ἀποσπάσματος Τρανιέ. Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς ταύτης, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 62 Γ. Δ. Ε. τῆς Μεραρχίας, κανονίζουσαν τὸ δρομολόγιον καὶ τὰς σταθμεύσεις τριῶν ἡμερῶν πορείας.

7/20 Ὀκτωβρίου. Τὰ Σώματα τεθέντα ἐν πορείᾳ τὴν 8ην ὥραν ἐστάθμευσαν εἰς τὸν διὰ τῆς ἐκδοθείσης διαταγῆς ὁρισθέντα αὐτοῖς χώρον, Ματόροβο, Κουτλόβο, Μρντάρε, Μιρόβσε.

Τὸ Στρατηγεῖον εἰς Μρντάρε.

Οἱ ἀσθενεῖς τῆς ἡμέρας ταύτης ηὐξήθησαν καταπληκτικῶς. Οἱ εἰς τὸ πρόχειρον νοσοκομεῖον Πριστίνης εἰσαχθέντες ἀσθενεῖς, ἀπὸ τῆς χθὲς ὑπερέβησαν τοὺς 130.

Ἡ Πλα Μ. Ο. Η. εἶχε τόσους ἀσθενεῖς, ὥστε διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ κινηθῇ, ἠναγκάσθην νὰ τὴν ἐνισχύσῃ προσωρινῶς διὰ μιᾶς διμοιρίας Πεζικοῦ τοῦ 12ου Συντ. ἵνα οἱ ἄνδρες αὐτῆς χρησιμοποιηθῶσιν ὡς ἡμιονηγοί.

8/21 Ὀκτωβρίου. Τὰ Σώματα ἐκκινήσαντα τὴν 7.30' ὥραν, ἐστάθμευσαν τὴν 13ην ὥραν κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ καὶ συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 62 Γ. Δ. Ε. τῆς Μεραρχίας εἰς τὰ χωρία Ρουντάρι, Λούμπνιτσα, Βισόκα. Τὸ Στρατηγεῖον εἰς Ρουντάρι. Ἐπειδὴ ἡ Μεραρχία ἀπὸ Κουρσοῦμλι, στρέφουσα μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν πρὸς Ἀνατολὰς, θὰ ἐξετέλει πορείαν πλευρικὴν σχετικῶς μὲ τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἐχθροῦ, διὰ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς, κατὰ τὴν εἰς τὸν νέον χῶρον παραμονὴν της, διέταξα, τὸ μὲν 12ον Συντ. νὰ ὠθήσῃ ἓνα λόχον εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Πλόκνικ, ὅπως ἐπιτηρῇ τὴν πρὸς Προκοῦπλι ὁδόν, τῆς διακλάδωσις τοῦ χωρίου Μπλάτς, τὸ δὲ 6ον Συντ. ν' ἀποσπάσῃ ἓνα λόχον εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Μάτσκοβατς, ὅπως ἐπιτηρῇ τὴν ἐκ Μπλάτς ἐρχομένην ὁδόν, διότι βορείότερον εἶχον ἀποσταλεῖ ἀναγνωρίσεις Γαλλικοῦ Ἴππικοῦ.

9/22 Ὀκτωβρίου Τὰ Σώματα ἐκκινήσαντα τὴν 7.30' ὥραν ἐστάθμευσαν τὴν 13.30' ὥραν εἰς τὸν ὁρισθέντα χῶρον σταθμεύσεως Κουρσοῦμλι, Πεπέλιεβατς, Νοβοσέλο, Μπάρολοβα.

Τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας εἰς Κουρσοῦμλι.

Ὁ Στρατηγὸς Τρανιὲ μοὶ ἀνεκοίνωσε προφορικῶς ὅτι, τὸ χωρίον Μπλάτς βορείως Κουρσοῦμλι, κατελήφθη τὴν 8ην Ὀκτωβρίου ὑπὸ οὐλαμοῦ Γαλλικοῦ ἱππικοῦ, καὶ ὅτι πρὸς Κρούσεβατς ἀκούονται ἐκρήξεις ἀνατινάξεως πυρομαχικῶν, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ ἔνδειξιν ἐσπευσμένης ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ. Πρὸς δέ, μὲ διέταξε προφορικῶς, ὅπως ἡ Μεραρχία ἐκτελέσῃ τὴν ἐπομένην 10 τρέχοντος πορείαν ὀλίγων χιλιομέτρων. Κατόπιν ταύτης, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 63 Γ. Δ. Ε. τῆς Μεραρχίας.

10/23 Ὀκτωβρίου. Τὰ Σώματα ἐκκινήσαντα τὴν 13ην ὥραν, συμφώνως τῇ Διαταγῇ, ἐστάθ-

μευσαν τὴν 17.30' ὥραν εἰς τὸν χῶρον Μπελοντζίν, Κοντζελί, Τουλάρι, Μπάτς.

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 14 δις Διατ. Ἐπιχ. Ἀποσπ. Τρανιέ, ἀφορώσης τὴν συνέχισιν τῆς πορείας διὰ δύο σταθμῶν πρὸς Νύσσαν, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 64 Γ. Δ. Ε. τῆς Μεραρχίας.

Ἀφικνουμένοι κατ' αὐτὴν εἰς περιοχὴν Κουρσοῦμι τοῦ 2]39 Συντ. Εὐζώνων μετὰ τῶν παρακολουθούντων αὐτὸ Σχηματισμῶν, ἐξέδωκα εἰδικὴν διαταγὴν διὰ τὴν στάθμευσιν, ὥς καὶ τὴν περαιτέρω κίνησιν του.

Ληφθεῖσης τῆς πληροφορίας ὅτι, τὴν ἐπομένην ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἐπίσημος ὑποδοχὴ ὑπὸ τῆς κωμοπόλεως Προκοῦπλι εἰς τὰ ἐκεῖθεν διελευσόμενα Γαλλικὰ καὶ Ἑλληνικὰ στρατεύματα, τῆς δὲ Μεραρχίας πορευομένης εἰς τέσσαρας φάλαγγας διὰ τὴν ἄνετον κίνησιν ἀπὸ τῆς 10 τρέχοντος, διέταξα, ἵνα ἡ Μεραρχία διέλθῃ διὰ τῆς κωμοπόλεως ταύτης συγκεντρωμένη. Πρὸς τοῦτο, ἡ ἐπὶ κεφαλῆς φάλαγξ Σουμπασάκου σταματῶσα παρὰ τὸ ρεῖθρον Τρανόσκα ἀναμένη καὶ τὰς λοιπὰς τρεῖς φάλαγγας, αἵτινες θὰ πυκνώσωσι εἰς τὰς κεκανονισμένας ἀποστάσεις καὶ θὰ ἀναμένωσιν ἐκεῖ. Οἱ τυχὸν βραδυποροῦντες, θέλουσι συγκεντρωθῇ ὑπὸ ἀξιωματικὸν ὁρισθησόμενον ὑπὸ τοῦ 6ου Πεζ. Συντ. καὶ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τούτου θὰ διέλθωσι τῆς κωμοπόλεως βραδέως, ἀλλ' ἐν τάξει.

11/24 Ὀκτωβρίου.

Τὰ Σώματα ἐτέθησαν ἐν πορείᾳ τὴν 7.30 ὥραν, συμφώνως τῇ 64

Γ.Δ.Ε.

Κατὰ τὴν διὰ τῆς πόλεως Προκοῦπλι μὲ ἀναπεπταμένας τὰς σημαίας διέλευσιν τῆς Μεραρχίας, οἱ κάτοικοι συγκεντρωθέντες σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις μετ' ἀνθέων καὶ στεφάνων εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως, ὑπεδέχθησαν αὐτὴν ἐνθουσιωδέστατα, ἐπιδαψιλεύσαντες εἰς ἀξιωματικούς καὶ ὁπλίτας πλείστας ὅσας περιποιήσεις. Ὁ Δήμαρχος, εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως, μοὶ παρουσίασε δίσκον, ἐφ' οὗ ὑπῆρχεν ἄρτος καὶ ἄλλας κατὰ τὸ Σλαβικὸν ἔθιμον καὶ προσεφώνησεν ἀποκαλῶν ἐλευθερωτὰς τοὺς μαχητὰς τῆς III Ἑλληνικῆς Μεραρχίας. Τῷ ἀπῆντησα δι' ὀλίγων, τονίσας τὴν μεταξὺ τῶν δύο λαῶν στενὴν καὶ εἰλικρινῇ φιλίαν σφυρηλατηθεῖσαν δι' αἵματος κατὰ τοὺς πολέμους 1912, 1913, καὶ 1918.

Τὴν 15ην ὥραν, τὰ Σώματα ἐστάθμευσαν εἰς τὰ χωρία Μπουγκαρίνοβατς, Ζλοκούτσани, Νοβο—Μπαζούρνια, Α. ἔξοδον Προκοῦπλι. Τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας εἰς Προκοῦπλι.

12/25 Ὀκτωβρίου. Τὰ Σώματα ἐκκινήσαντα τὴν 7.40 ὥραν, ἐστάθμευσαν τὴν 16ην ὥραν εἰς τὰ δυτικῶς Νύσσης χωρία, Νοβοσέλο, Τσοκότ, Μραμόρ, Ἀλεξάνδροβατς. Τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας εἰς Νύσσαν, ἐν τῇ ὁδῷ Οὐλίτσα Ὀμπρενοβίτσα ἀρ. 21 (πρώην Ἑλλην. Προξενεῖον).

13/26 Ὀκτωβρίου. Ἐπειδὴ οἱ παραχωρηθέντες ἡμῖν πρὸς στρατωνισμόν τῶν Σωμάτων στρατῶνες ἐν Νύσσῃ, χρησιμοποιηθέντες ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ὡς Νοσοκομεῖα ἦσαν λίαν ἀκάθαρτοι, ἐξ ἄλλου δὲ καὶ ἡ παραμονὴ τῆς Μεραρχίας ἐν Νύσσῃ δὲν θὰ ἦτο μακρά, ἀπεφάσισα, ὅπως τὰ Σώματα παραμένωσιν ἐν Μικτῇ Σταθμεύσει εἰς οὓς τόπους εὐρίσκοντο.

15/28 Ὀκτωβρίου. Ἀφίκετο τὸ 2/39 Σύνταγμα Εὐζώνων, εἰς ὃ ὥρισα τόπον σταθμεύσεως τὸ χωρίον Ροζίνα.

16/29 Ὀκτωβρίου. Ὡς σταθμὸν Διοικήσεως τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Μεραρχιακοῦ Πεζικοῦ καὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ Πυροβολικοῦ ὥρισα τὴν Νύσσαν. Τὸ Πυροβολικὸν καὶ ἡ Συζυγαρχία Πυρομαχικῶν εἰς τὴν δυτικὴν εἴσοδον τῆς πόλεως.

Τὸ 2/39 Εὐζωνικὸν εἰς Μραμόρ.

Ὁ βροχερὸς καιρὸς τραπεῖς ἐπὶ τὰ χεῖρω, κατέστη χιονώδης καὶ πολὺ ψυχρός. Οἱ ἀξιωματικοί, οἱ ἀποσταλέντες ἐκ Σκοπίων πρὸς περισυλλογὴν τοῦ εἰς τὰ χαρᾶκώματα ἐγκαταλειφθέντος ὑλικοῦ τῶν Συν]των, δὲν ἐπαρουσιάσθησαν εἰσέτι εἰς τὴν Μεραρχίαν. Λόγω τῆς ταχείας προελάσεως ἡμῶν, καὶ διὰ χώρας εἰς ἣν αἱ σιδηροδρομικαὶ συγκοινωνίαι εἶχον καταστραφῇ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, δὲν κατέστη δυνατόν νὰ καταφθάσῃ τὴν Μεραρχίαν τὸ κατόπιν αἰτήσεώς της ἀποσταλὲν αὐτῇ ὑλικόν. Πολλῶν ἀνδρῶν ὁ ἱματισμὸς ἔχει μεταβληθῇ εἰς ράκη, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν γυμνοπόδων αὐξάνεται ἡμέρα τῇ ἡμέρα.

Τὴν κατάστασιν ταύτην δι' ἐπανειλημμένων ἀναφορῶν μου κατέστησα γνωστὴν εἰς τε τὸ 2ον Συγκρότημα Γαλλικῶν Με-

ραρχιών καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Γενικὸν Στρατηγεῖον, ὑποδείξας εἰς τὸν μὲν, τὴν ἀνάγκην παραμονῆς τῆς Μεραρχίας εἰς Νύσσαν μέχρις ἀφίξεως τοῦ αἰτηθέντος ἱματισμοῦ καὶ ὑποδήσεως, εἰς τὸ δέ, τὴν ταχείαν προώθησιν τοῦ ἀποστελλομένου αὐτῇ ὑλικοῦ.

Ἡ μεταβολὴ τοῦ καιροῦ ἡῤῥησε τοὺς ἀσθενεῖς, τῶν δὲ Σέρβων μὴ δεχθέντων τοὺς ἀσθενεῖς ἡμῶν εἰς τὰ Νοσοκομεῖα των, εὐρέθημεν εἰς τὴν ἀνάγκην, ἅτε μὴ διαθέτοντες καὶ χειρουργεῖον τι, νὰ ἰδρύσωμεν Νοσοκομεῖον, χρησιμοποιήσαντες ὑγειονομικὸν προσωπικὸν ἐκ τοῦ τοιούτου τῶν Συνταγμάτων. Μετὰ παρέλευσιν 15 περίπου ἡμερῶν, ἀφικθὲν τὸ III B Χειρουργεῖον, διετάχθη νὰ ἐγκαταστήσῃ Νοσοκομεῖον εἰς Νύσσαν,

Ἐν Νύσῃ ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 15 δις διαταγή.

Γαλ. Στρατ. Ἀν. Τῇ 27 Ὀκτωβρίου 1918

Ἀπ. Στρ. Τρανιέ

Ἐπιτελ. 3ον Γραφ.

Ἀριθ. 1407/3

Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων ἀρ. 15 δις

I. Ὁ Σερβικὸς Στρατὸς ἐνίκησε τὴν ἀντίστασιν πρὸ τοῦ Παρατσίν, κατέλαβε τὸ Κραγούγιεβατς καὶ προχωρεῖ πρὸς Βορραῖν.

II. Αἱ διαθέσιμοι δυνάμεις τοῦ 2ου Συγκροτήματος Μεραρχιών, εἰς ὃ προσεκολλήθη τὸ Συγκρότημα Τρανιέ, θ' ἀχθῶσιν εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Βελιγραδίου ὡς ἑξῆς:

Ταξιαρχία Ἱππικοῦ

17η Ἀποικιακὴ Μεραρχία

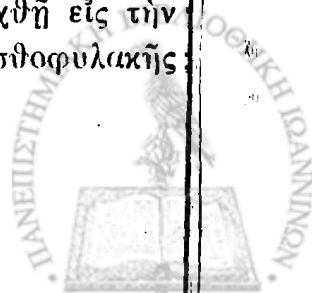
76η Μεραρχία

Συγκρότημα Τρανιέ, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μοράβα.

III. Συνεπῶς:

1ον). Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ, ἡ 22α Ἀποικιακὴ Μικτὴ Ταξιαρχία (Πεζικὸν καὶ Μοῖρα τῶν 75) θ' ἀχθῇ τὴν 28ην πρὸς Ἀλέξινατς, ὅπου δεόν νὰ εὐρίσκηται τὴν 29ην πρὸ τῆς 12ης ὥρας, καὶ ὅπου θὰ λάβῃ νέας διαταγὰς.

2ον). Ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία μετὰ τοῦ οὐλαμοῦ τῶν 105 τοῦ λοχαγοῦ Ντοάζελέ, συγκροτοῦσα τὴν κυρίαν φάλαγγα θ' ἀναχωρήσῃ ἐκ Νύσσης τὴν πρωΐαν τῆς 29ης, ἵνα ἀχθῇ εἰς τὴν περιοχὴν Παρατσίν Κούπριζα ὅπισθεν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς.

διὰ τεσσάρων σταθμῶν, ἀκολουθοῦσα τὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ Μοράβα ὁδόν.

Ὁ Στρατηγὸς Δ)τῆς τῆς 3ης Ἑλλην. Μεραρχίας, θὰ δώσῃ κατ' εὐθείαν τὰς διαταγὰς κινήσεως εἰς τὸν λοχαγὸν Ντοαζελέ.

3ον). Στρατηγεῖον τοῦ Στρατηγοῦ Τρανιέ . . .

Στρατηγεῖον τοῦ Στρατηγοῦ Δ)τοῦ 3ης Ἑλλην. Μεραρχίας :

Ἀλέξινατς τὴν 30 Ὀκτωβρίου 1918.

Τσίτσεβατς τὴν 31 Ὀκτωβρίου »

Παρατσίν τὴν 1ην Νοεμβρίου »

Στρατηγεῖον τοῦ Συνταγματάρχου Δ)τοῦ τῆς 22ας Ἀποικ. Ταξιαρχίας τὴν 29 Ὀκτωβρίου εἰς Ἀλέξινατς.

4ον). Ἰδιαιτέρα διαταγὴ θὰ καθορίσῃ τὸν τρόπον ἀνεφοδιασμοῦ καὶ ἐκκινήσεως μέχρι τῆς περιοχῆς Παρατσίν, Κούπριζα.

Ὁ Στρατηγὸς Τρανιέ Δ)τῆς τοῦ Ἀποσπάσματος
ὑπογρ. Τ ρ α ν ι έ

17/30 Ὀκτωβρίου Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς συγκεντρώσεως τῶν Σωμάτων καὶ ὑπηρεσιῶν τῆς Μεραρχίας ἐν Νύσση, ἐξέδωκα τὴν κατωτέρω ἀπὸ 17 Ὀκτωβρίου ἡμερησίαν διαταγὴν μου.

III Μεραρχία

Ἡμερησία Διαταγὴ 17ης Ὀκτωβρίου 1928

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς συγκεντρώσεως τῶν Σωμάτων καὶ Ὑπηρεσιῶν τῆς Μεραρχίας, ἀπευθύνω ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν πρὸς τοὺς Ἀξιωματικοὺς καὶ ὀπλίτας αὐτῶν. Ἐκφράζω δὲ τὴν πλήρη εὐαρέσκειάν μου καὶ τὰ θεοῦ μου συγχαρητήρια εἰς ἅπαντας ἀνεξαιρέτως, διότι διὰ τῆς κοινῆς αὐτῶν προσπάθειας, τῆς ψυχραιμίας, γενναιότητος καὶ ἐγκαρτερήσεως, ἐπηύξησαν τὸ γόητρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἐδικαίωσαν δὲ πλήρως τὴν φήμην του καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ Ἕθνους καὶ τῶν Συμμάχων.

Βραχυτάτη προπαίδευσις ἤρκεσε νὰ καταστήσῃ πάντας Ὑμᾶς δεξιούς χειριστὰς τῶν νεωτέρων ὅπλων, ἀπὸ δὲ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἐν τοῖς χαρακώμασιν εἰσόδου σας, ἐφάνητε ἐφάμιλλοι τῶν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον εἰθισμένων Συμμαχικῶν Στρατευμάτων.

Ἐκαστον σύνταγμα ἀνέλαβε τὴν ἀσφάλειαν μεγάλου τομέως καὶ ἐτήρησε τοῦτον, παρὰ τοὺς καθημερινοὺς λυσοδεστάτους βομβαρδισμούς. Ὁ π ε ρ ι ὡ ν υ μ ο ς «Ἰ σ έ ρ ν α» καὶ τὸ Ξ α-

κουσμένο «Περιστέρι» θὰ διαλαλοῦν διὰ παντός τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνδρείαν.

Εὐθὺς ὥς ἐξαπελύθητε κατὰ τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων, καὶ ἀνελάβετε εἴτα τὸν γνωστὸν ὑμῖν πόλεμον κινήσεως, ἐδείχθητε ὑπέροχοι, καὶ ἀπεσπίασατε τὸν θαυμασμὸν καὶ τὰ συγχαρητήρια τῶν Συμμαχητῶν μας μετὰ τῶν ὁποίων δικαίως ἐμοιροῦσθημεν τὴν δόξαν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐχθρόν, ὅστις ἐτράπη εἰς φυγὴν εὐθὺς ὥς σᾶς ἀντίκρουσεν, ὁμιλεῖ εὐγλώττως ἢ σπουδῇ του, τοῦ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν πλήρη ἥτταν του δεκαπέντε ἡμέρας μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπιθέσεως.

Εἰδικῶς δέ,

Τὸ 6ον, μετὰ μεγάλης ὁρμῆς καὶ ἀποφασιστικότητος ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας κατέλαβε τοὺς ὑποδειχθέντας αὐτῷ ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς ὑψ. 1.000 καὶ Πιτὸν Ποεντοῦ. Συνεχίσαν δ' εἴτα ἀδιαλείπτως τὴν καταδίωξιν καὶ καταλαβὼν τὰ πρὸ τοῦ Τρέσκα ὑψώματα, τὸ 1.300 καὶ τὸ χωρίον Μπρόντ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν παραπλεύρου Συμμάχου Μονάδος, χωρὶς οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ν' ἀναπανθῇ καὶ μὲ ἐλλειπεστάτην διατροφὴν, δὲν ἐσταμάτησε, παρὰ εἰς Ντέβικ, ἥτοι μετὰ ἑπτὰ ὅλας ἡμέρας.

Τὸ 12ον Πεζικόν, μετὰ τῆς αὐτῆς θαυμασίας ὁρμῆς ἐξεδίωξεν ἐκ τῶν χαρακωμάτων του τὸν ἐχθρόν, καὶ παρὰ τὴν ἀντίστασιν τούτου διελθὼν τὸν περὶ φημον «Τσέρνα», κατεδίωξε τὸν ἐχθρόν κατὰ πόδας καὶ κατέλαβε κατόπιν ἐπιμόνου ἀγῶνος τὸ ὑψ. 777 καὶ τὸ Πιτὸν ντὲ Κάνιστα, τοῦθ' ὅπερ ἐπέτρεψε τὴν προχώρησιν τῶν ἐκεῖσε δυνάμεων, ἐξασφαλίζον δ' εἴτα τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας κατὰ τὴν καταδίωξιν, κατέλαβε τὸ Α. τοῦ 1.300 χωρίον Κράπα καὶ προσέφερεν ὑψίστας ὑπηρεσίας, ὑποστὰν πλείστας ὅσας στερήσεις καὶ κακουχίας.

Τὸ 2ον Εὐζώνων ἀπέσπασεν ἀμέριστον τὸν θαυμασμὸν τῶν προῖσταμένων του Γαλλικῶν Ἀρχῶν, διὰ τὴν παροιμιώδη ὁρμὴν μεθ' ἧς κυριολεκτικῶς ἐξεκάρφωσεν ἐκ τοῦ Θρυλλικοῦ «Περιστέρι» καὶ κατεδίωξεν εἴτα τὸν ἐχθρόν.

Τὸ Πυροβολικόν, μετ' ἀξιεπαίνου συναδελφικῆς ἀλληλεγγύης ὑπεστήριξε τὰς ἐκάστοτε φάσεις τῆς δράσεως τοῦ Πεζικοῦ, ἐπιδεικνύον δὲ πάντοτε ἄγρυπνον συναδελφικὴν ἀφοσίωσιν, ἔσπευδε νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του παντοῦ καὶ εὐθὺς ὥς ἐξεδηλοῦτο

ανάγκη ἐπεμβάσεώς του, μὴ διστάζον ν' ἀναμετρηθῇ εἰς βαρὺ ἐχθρικὸν Πυροβολικόν, καὶ νὰ ἀχθῇ καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν πρώτων γραμμῶν, τασσόμενον ἐπὶ τῆς πεδιάδος.

Τὸ Μηχανικόν, κατ' ἀμφοτέρας τὰς φάσεις τοῦ ἀγῶνος προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του μετὰ ζήλου, ἐργασθὲν καὶ ἐπιδειξάμενον πλήρη συναδελφικὴν ἀλληλεγγύην.

Ἡ Ἡμιλαρχία, προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας, κατὰ μὲν τὸν πόλεμον τῶν χαρακωμάτων, ἀναλαβοῦσα τὴν φρούρησιν ὀρισμένου τομέως, κατὰ δὲ τὴν καταδίωξιν, ἐκτελέσασα λαμπρὰς ἀναγνωρίσεις, ἐφ' ὃ καὶ ἀπέσπασεν ἐπανειλημμένως τὰ συγχαρητήρια τοῦ Γάλλου Διοικητοῦ τοῦ τομέως Πρέσπα.

Ἀπασαι τέλος αἱ ὑπηρεσίαι τῆς Μεραρχίας, ἐπεδείξαντο ἐκάστη ἐν τῷ κύκλῳ τῆς δράσεώς της, ἀξιοθαύμαστον δραστηριότητα καὶ κατέβαλε μεγάλας προσπάθειάς πρὸς ὑπερνίκησιν τῶν, λόγῳ τῆς ἐσπευσμένης καταδιώξεως τοῦ ἐχθροῦ, παρουσιασθεισῶν δυσχερειῶν.

Διὰ τῆς ἀνδρείας, ἀποφασιστικότητος καὶ ἐγκαρτερήσεως πάντων, προσεδέσατε ἐξόχους σελίδας εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Πατρίδος ἡμῶν. Ἐχετε δὲ τὸ δικαίωμα, ὅταν ἐπιστρέψῃτε εἰς τὰς ἰδιαιτέρας σας πατρίδας, μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλὰ νὰ λέγετε ὅτι ἐλάβετε μέρος εἰς τὸν διεξαγόμενον ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα, ὁπότε πάντες θὰ σᾶς σέβωνται.

Τὸ ἐπ' ἐμέ, λογίζομαι λίαν εὐτυχής, διότι εἰς τοιαύτας περιστάσεις διώκησα τοιούτους Ἀνδρείους.

Ἐν Νύσση τῇ 17 Ὀκτωβρίου 1918

Ὁ Μέραρχος

Ν. Τρικούπης

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

ΝΥΣΣΑ—ΠΙΡΩΤ

**Παραμονή ἐν περιοχῇ Πιρὼτ δι' ἐνδεχο-
μένην ἐνέργειαν εἰς Βουλγαρίαν.**

20 Ὀκτωβρίου.

2 Νοεμβρίου

Κατόπιν τῆς ὑπογραφῆς τῆς ἀνα-
χωρῆς μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ Αὐ-
στρίας, ἐκρίθη ὑπὸ τῆς Ἀνωτέρας Γαλλικῆς Διοικήσεως ὅτι,
δὲν ἦτο ἐπείγουσα ἡ ἀνάγκη τῆς προωθήσεως ὅλων τῶν
Συμμαχικῶν Στρατευμάτων πρὸς Δούναβιν (Βελιγράδι) καί, πα-
ρουσιαζομένων δυσχερειῶν ἐκ μέρους τῆς Βουλγαρίας πρὸς ἐφαρ-
μογὴν τῶν ὅρων ἀναχωρῆς, ἐνδέχεται νὰ παρουσιασθῇ ἐκεῖσε ἡ
ἀνάγκη ἐπιβολῆς βίᾳ τῶν ὅρων ἀναχωρῆς. Οὕτω, ἀπεφασίσθη
ὅπως ὑπάρχῃ διαθέσιμος πρὸς τοῦτο στρατιωτικὴ Δύναμις, καὶ
ὥς τοιαύτη ὁρίσθη ἡ ἐν καιρῷ χρησιμοποίησις τῆς 3ης Ἑλλ.
Μεραρχίας.

Κατόπιν τῶν ἄνω, ἐλήφθη ἀπόφασις περὶ χρησιμοποίησεως
τῆς III Μεραρχίας πρὸς Ἀνατολὰς ἀντὶ πρὸς Βορρᾶν· οὕτω
ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 16 δις τῆς 28 Ὀκτωβρίου Εἰδικὴ Δια-
ταγὴ ἐπιχειρήσεων τοῦ Στρατηγοῦ Τρανιέ, ὅπως μὴ ἐκτελεσθῇ
ἡ ὑπ' ἀριθ. 15 δις Διατ. Ἐπιχ. ἀφορῶσα τὴν μετὰ τοῦ λοιποῦ
Συμμαχικοῦ Στρατοῦ προέλασιν τῆς III Μεραρχίας πρὸς Βελι-
γράδιον : «Κατὰ διαταγὴν τοῦ Στρατηγοῦ Διοικητοῦ τοῦ 2ου
Συγκροτήματος Μεραρχιῶν ἀπὸ 28 Ὀκτωβρίου, ἡ 3η Ἑλλη-
νικὴ Μεραρχία θὰ παραμένῃ ἐν Νύσση μέχρι νεωτέρας δια-
ταγῆς...»

Πρὸς δέ, ἐλήφθη ἡ κάτωθι διαταγὴ τῆς Γαλλ. Στρατ. Ἀ-
νατολῆς.

Γαλ. Στρ. Ἀνατ.
Ἐπιτ.—3ον Γραφ.

Γεν. Στρατ. τῇ 2 Νοεμβρίου 1918

Εἰδικὴ Ὁδηγία ἀρ. 4700

Διὰ τὸν Συνταγμ. Διοικ. τῆς 3ης Ἑλ. Μεραρχίας

Ὁ ἐφοδιασμὸς τῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Νύσσης εὐρισκομένων Σωμάτων, γίνεται νῦν μόνον, μέσῳ τῆς γραμμῆς Σόφια—Γσαριμπρόντ, ἐκτελεῖται δὲ μετὰ μεγίστων δυσχερειῶν.

Ἐξ ἄλλου, ἡ γενικὴ κατάστασις ἐπὶ τοῦ Μετώπου τῆς Στρατιᾶς, δὲν ἀναγκαιοῖ πλέον ἄμεσον ὥθησιν ὅλων τῶν στρατευμάτων μας πρὸς Βορρᾶν.

Πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἐφοδιασμοῦ τῆς 3ης Ἑλλην. Μεραρχίας καὶ ἵνα δυνηθῇ νὰ παραλάβῃ ταχύτερον τὰ δι' αὐτὴν προοριζόμενα εἶδη ἱματισμοῦ, ἡ Μεραρχία αὕτη, θὰ κλιμακωθῇ ἀπὸ 5ης Νοεμβρίου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Νύσσης—Πιρὼτ, συμφώνως ταῖς ὁδηγίαις τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4457/3/29-10/18 τηλεφωνήματος τοῦ Στρατηγοῦ Διοικητοῦ τῆς Γαλ. Στρατ. Ἀνατολῆς.

Τὰ Στρατεύματα θὰ ἐπισταθμεύσωσιν εἰς τὰ χωρία πρὸς ἀνάπausιν καὶ ἐκπαίδευσιν, συμφώνως ταῖς διαταγαῖς τοῦ Συνταγματάρχου Διοικητοῦ τῆς 3ης Ἑλλην. Μεραρχίας.

Βραδύτερον, ἡ 3η Ἑλλην. Μεραρχία ἐνδέχεται νὰ κληθῇ ὅπως συμβάλῃ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὁδοῦ Πιρὼτ—Νύσσης.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὁδικῆς ὑπηρεσίας τῆς Γαλ. Στρατ. Ἀν. ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, θὰ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συνταγματάρχου Διοικητοῦ τῆς 3ης Ἑλλ. Μεραρχίας, ἵνα τῷ χορηγήσῃ τὰς ἀπαιτούμενας πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐργασιῶν ὁδηγίας.

Ὁ Στρατηγὸς Ἀνρὺ

Δ)ης τῆς Γαλ. Στρατ. Ἀν..

ὑπογραφή Ἀ ν ρ ὺ

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνω διαταγῆς, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 65 Γ. Δ. Ἐπιχ. διὰ τὴν κίνησιν τῆς 21, 22, 23 Ὀκτωβρίου.

21—24 Ὀκτωβρ.

3—6 Νοεμβρ.

Τὴν 21 τρέχοντος 8ην ὥραν τὰ Σώματα ἐτέθησαν εἰς κίνησιν, καὶ τὴν 10ην ἤρξατο ἡ διὰ τῆς πόλεως Νύσσης καὶ πρὸ ἑμοῦ παρέλασις τῆς Μεραρχίας μὲ ἀναπεπταμένας τὰς Σημαίας, λήξασα τὴν 12.30'.

Τὰ Σώματα τμηματικῶς ἐξηκολούθησαν ἐπὶ τρεῖς εἰσέτι ἡμέρας τὴν πρὸς Πιρὼτ πορείαν των, ἤτοι μέχρι τῆς 24 Ὀκτ. (6 Νοεμβρίου) συμπεριλαμβανομένης, καθ' ἣν ὁλόκληρος ἡ Μεραρχία εὐρέθῃ ἐπεσταθμευμένη ἐν τοῖς χωρίοις ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ Νύσσης—Πιρὼτ. Τὸ Στρατηγεῖον ἐν Πιρὼτ.

Τὴν 24 Ὀκτωβρ (6 Νοεμβ.) μεταβαίνων ἐκ Μπέλλα Παλάνκα εἰς Πιρὼτ, συνήντησα καθ' ὁδὸν τὸν Ἀρχιστράτηγον τῶν Συμμαχικῶν Στρατευμάτων Φρανσὲτ ντ' Ἑσπεραί, μεταβαίνοντα ἐκ Πιρὼτ εἰς Νύσσαν, ὅστις κατῆλθε τοῦ αὐτοκινήτου καὶ ἐγὼ ἀφίππευσα, μὲ συνεχάρη θερμῶς διὰ τὴν ἐπιτυχῇ δρᾶσιν τῆς Μεραρχίας. Ἐπὶ τῇ ἀναφορᾷ μου, ὅτι ἔχομεν ἀπόλυτον ἀνάγκην ἱματισμοῦ καὶ ἰδίᾳ ὑποδήσεως, μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι ἔλαβε γνῶσιν τούτου παρὰ τοῦ Στρατηγοῦ Ἀνρύ, καὶ ὅτι συνέστησεν εἰς τὸν Στρατηγὸν Δαγκλὴν, «ὅπως τὰ πρῶτα ὑλικά ἅτινα ἤθελε προμηθευθῇ ἢ Ἑλληνικὴ ὑπηρεσία, χρησιμοποίησιν κατὰ προτίμησιν διὰ τὴν III Μεραρχίαν, καθόσον αὕτη ἀντιπροσωπεύει παρὰ τοῖς Συμμάχοις τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν».

Τὸ Στρατηγεῖον ἀφίκετο εἰς Πιρὼτ περὶ τὴν 14ην ὥραν. Οἱ Δήμαρχος καὶ οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως εἶχον προπαρασκευάσει ἐνθουσιώδη ὑποδοχὴν εἰς τὸ Στρατηγεῖον, τὸ ὁποῖον διῆλθε κατ' ὁδὸν μεγαλοπρεποῦς Ἀψίδος, ἐπὶ τούτῳ στηθείσης, καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦσαν γεγραμμένα Σερβιστὶ καὶ Γαλλιστὶ τὰ ἑξῆς: «Καλῶς ὁρίσατε, σεῖς οἱ ἐλευθερωταὶ μας».

Τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας ἐγκατεστάθη ἐν τῷ Δημοτικῷ Σχολείῳ πλησίον τῆς νέας ἐκκλησίας καὶ εἰς τὴν συνοικίαν Τύγια-Μπάρα.

Τὰ Σώματα ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀτομικὴν καθαριότητα, ἐπισκευὴν τοῦ ἱματισμοῦ των, ἐκπαίδευσιν καὶ εἰς τὴν ἐπισκευὴν τῆς ὁδοῦ Νύσσης Πιρὼτ πρὸς διευκόλυνσιν των, διὰ τὴν τροφοδοσίαν τῆς Μεραρχίας ἰδίως, κυκλοφορούντων φορητῶν αὐτοκινήτων. Πρὸς τοῦτο, διηρέθῃ ἡ ὁδὸς εἰς τρία τμήματα, ἅτινα ἀνετέθησαν εἰς τὰ 3 Συντάγματα. Ὁ λόχος Μηχανικοῦ (1) διέθεσεν ἀνὰ μίαν διμοιρίαν παρ' ἐκάστῳ Συντάγματι πεζικοῦ, ὡς τεχνικὸν τμήμα. Ἐλήφθη τὸ ὑπ' ἀριθμ. 31 ὑπηρεσιακὸν ση-

1) Ὁ ἕτερος εὐρίσκετο παρὰ τῷ 2ῳ Γαλλικῷ Συγκρ. Μεραρχιῶν.

μείωμα τοῦ Διοικητοῦ τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς Στρατηγοῦ Ἀνρύ, δι' οὗ ἡ Μεραρχία τάσσεται ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς του.

5/18 Νοεμβρίου. Ἐλήφθη ἐκ τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς ἡ κάτωθι ὑπ' ἀριθμ. 4770/3 ἐκ Νύσσης ἀπὸ 17/11.18.

Ἰδία διαταγὴ ἐπιχειρήσεων.

1ον. Ἐνεκα τῶν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀνῆλθοντο δυσχερεϊῶν ἀνεφοδιασμοῦ τῶν Μονάδων τῆς 3ης Ἑλλην. Μερ., σταθμεύουσης ἤδη μεταξὺ Νύσσης καὶ Πιρώτ, οὗτος δὲν δύναται πλέον νὰ ἐξασφαλισθῇ ὑπὸ ἱκανοποιητικὸν ὅρους.

2ον. Ἐπομένως, ὁ Συνταγματάρχης Διοικ. τῆς 3ης Ἑλλ. Μερ. θὰ λάβῃ τὰς διατάξεις του, ὅπως συγκεντρώσῃ ὡς τάχιον τὴν 3ην Ἑλλ. Μερ. ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Πιρώτ.

Ὁ Συνταγμ. Διοικ. τῆς 3ης Ἑλλ. Μερ. θὰ ὁρίσῃ τὴν ζώνην σταθμεύσεως, ἧς τὸ ὅριον θὰ εἶναι ἡ γραμμὴ Βελικοσέλο, Βοζνεκόβσι, Σμρντὰν συμπεριλαμβανομένων. Στρατηγεῖον Πιρώτ.

3ον. Ὁ Συνταγ. Διοικ. τῆς 3ης Ἑλλ. Μερ., θ' ἀναφέρει εἰς τὸν Στρατηγὸν Διοικ. τῆς Γαλ. Στρ. Ἀνατ., 3ον γραφεῖον, περὶ τῶν ἐκτελουμένων κινήσεων, ὡς καὶ περὶ τῆς τελικῆς διατάξεως τῶν πραγματοποιηθεισῶν σταθμεύσεων.

4ον. Ἀνεφοδιασμὸς ἐν γένει, τὸ Πιρὼτ δι' ἅπασαν τὴν Μεραρχίαν. Ὁ Συνταγ. Διοικ. τῆς 3ης Ἑλλ. Μερ. θὰ γνωρίσῃ δι' ἀναφορᾶς εἰς τὸν Στρατηγὸν Διοικ. τῆς Γαλ. Στρ. Ἀνατ., 4ον Γραφεῖον, τὴν ἡμερομηνίαν ἀπὸ τῆς ὁποίας ὁ ἀνεφοδιασμὸς δεόν νὰ ἐξασφαλισθῇ εἰς Πιρὼτ.

Εἰς ἐκτέλεσιν ταύτης, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 35 Γ.Δ.Ε. τῆς 5/18 Νοεμβρίου διὰ τὴν ἐν τῇ περιοχῇ Πιρὼτ συγκέντρωσιν τῆς Μεραρχίας.

8/21 Νοεμβρίου. Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 5508 τηλεφωνικὴ διαταγὴ τῆς Γαλ. Στρ. Ἀνατολῆς, ἣτις καθώριζεν ὅτι, ὁ ἐφοδιασμὸς τῆς Μεραρχίας θὰ γίνεται οὐχὶ ἐκ Πιρώτ, ἀλλ' ἐκ Τσαριμπρόντ (Βουλγαρικὰ σύνορα), διὰ τῶν ἰδίων μεταγωγικῶν μέσων τῆς Μεραρχίας.

Εἰς ἐκτέλεσιν ταύτης, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 36 Γ.Δ.Ε. ἀπὸ 8/21 Νοεμβρίου διαταγὴν τῆς Μεραρχίας, ἀφορῶσαν μεταβο-

λήν τῆς σταθμεύσεως πλησίον τοῦ Τσαριμπρόντ, κέντρον ἐφοδιασμοῦ τῆς Μεραρχίας.

Οὕτω, ἡ Μεραρχία ἐστάθμευσεν ἐν τέλει μεταξύ Πιρὼτ καὶ Τσαριμπρόντ, ἐντὸς πάντοτε τοῦ Σερβικοῦ ἐδάφους, καὶ εἰς τὰ χωρία τὰ ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ Πιρὼτ—Τσαριμπρόντ.

Ὅπως ἐπιτευχθῇ ἱκανοποιητικῶς, κατὰ τὸ δυνατόν, ὁ ἐφοδιασμὸς τῶν σωματίων, ἠναγκάσθην νὰ ἐνισχύσω ὑπὸ τῆς III Μοίρας Συζυγαρχιῶν τὴν Ἐφοδιοπομπήν, ἣτις ἐχρησιμοποίηθη πρὸς μεταφορὰν μέρους τῶν ἐφοδίων εἰς Πιρὼτ. Οὕτω, ἴδρυσαι δύο κέντρα ἐφοδιασμῶν τῶν Σωματίων, τὸ Πιρὼτ καὶ τὸ Τσαριμπρόντ, ἀναλόγως τῆς ἐκ τῶν δύο Κέντρων τοῦ τύπου τῆς Σταθμεύσεως, ἀποστάσεως τῶν Σωματίων, ἅτινα διετάχθησαν, διὰ τὸν εὐχερῆ ἐφοδιασμόν, νὰ χρησιμοποιῶσιν οὐ μόνον τὰ ὀχήματά των, ἀλλὰ καὶ τὰ φορτηγὰ κτήνη πάσης κατηγορίας.

Ἀργὰ τὴν νύκτα, ἐλήφθη τηλεγραφικῶς ἡ κατωθι κρυπτογραφικὴ διαταγὴ τῆς Γαλ. Στρατ. Ἀνατ. :

«Προτεραιότης ἐπιχειρήσεων, λίαν ἐπείγουσα, ληφθεῖσα τὴν 8/12 Νοεμβρίου ὥρα 22.

Ἀρ. 4850/3 ἐκ Νύσσης.

Ὁ Στρατηγὸς Διοικ. Γαλ. Στρατ. Ἀνατ.

Πρὸς τὸν Συνταγ. Διοικ. τῆς 3ης Ἑλλ. Μερ.

1ον. Ἀρχιστράτηγος καθιστᾷ γνωστὸν ὅτι, ἐκκένωσις Δοβρουτσᾶς ὑπὸ στρατευμάτων Βουλγαρικῶν, δυναμένη ἐπιφέρει ταραχὰς ἐν Βουλγαρίᾳ, Στρατηγὸς Κρετιέν δύναται, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, νὰ καλέσῃ ἀπ' εὐθείας τὴν τρίτην Ἑλληνικὴν Μεραρχίαν.

2ον. Λάβετε διατάξεις σας, ὅπως στρατεύματα ὧσιν ἔτοιμα πρὸς ἐκκίνησιν, ἅμα κληθῶσι.

3ον. Ἀποστείλατε Ἀξιωματικὸν παρὰ Στρατηγῷ Κρετιέν Σόφια, πρὸς κανονισμόν ἐνδεχομένης κινήσεως τρίτης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας.

4ον. Στρατηγὸς Κρετιέν, εἰδοποιήθη.

5ον. Ἀναφέρατε λήψιν».

9/22 Νοεμβρίου. Ἀπέστειλα κατ' ἀρχὰς εἰς Σόφιαν διὰ τὰς πρώτας μετὰ τοῦ Στρατηγοῦ Κρετιέν συνεννοήσεις, τὸν ἐπιτελάρχην τῆς Μεραρχίας, εἰτα

δὲ ἀπέσπασα παρὰ τῷ Στρατηγεῖω τούτου, μόνιμον σύνδεσμον Ἀξιωματικόν.

12/25 Νοεμβρίου. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Γενικῆς Ἀνακοχῆς ἐξέδωκα τὴν κάτωθι Ἡμερησίαν

Διαταγὴν μου :

III Μεραρχία

Ἡμερησία Διαταγὴ 12ης Νοεμβρίου 1918

I. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς Γενικῆς Ἀνακοχῆς ἐπιβληθείσης εἰς ἅπαντα τὰ ἔχθρικὰ Κράτη, διὰ τῆς κατατροπώσεως τούτων εἰς ὅλα τὰ Μέτωπα, λογίζομαι εὐτυχὴς μὲν, διότι δρᾶττομαι τῆς εὐκαιρίας νὰ ἀπευθύνω εἰς ἅπαντας τοὺς Ἀξιωματικοὺς καὶ ὀπλίτας τὸν πλέον ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν μου, ὑπερήφανος δέ, διότι τὸν χαιρετισμὸν τοῦτον ἀπευθύνω πρὸς τοὺς γενναίους συμπολεμιστάς μου, τοὺς περιγαγόντας τὴν σημαίαν τῆς Πατρίδος μας νικηφόρον καὶ τροπαιοῦχον μέχρις ἐνταῦθα.

II. Ἡ δρᾶσις τῆς Μεραρχίας κατὰ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις ἐκτίθεται ἐν ὀλίγοις ἐν τῇ ἀπὸ 17ης Ὀκτωβρίου Ἡμερησίᾳ Διαταγῇ μου.

III. Πλήν, μετὰ τὴν λῆξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐν τῷ τομεῖ τῆς Μεραρχίας, διὰ τῆς παντελοῦς ἀποσυνθέσεως καὶ αἰχμαλωσίας τοῦ πείσμονος ἐχθροῦ, εὐθὺς ἀμέσως καὶ ἐν συνεχείᾳ, ἡ Μεραρχία ἀναλαμβάνει, ὅπως διὰ συνεχῶν, λίαν ἐπιπόνων, καὶ ὑπὸ τὰς δυσχερεστέρας συνθήκας πορείων, μεταβῇ εἰς Δούναβιν καὶ διαβῇ τοῦτον, ἵνα παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων, ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν μὴ ὑποταχθέντων εἰσέτι ἐχθρῶν, Γερμανῶν, Αὐστριακῶν καὶ Τούρκων.

IV. Πρὸς τοῦτο, διασχίζει τὴν δύσβατον κοιλάδα τοῦ Τρέσκα, ἀναρριχᾶται ἐπὶ τοῦ ὄρους Καραντζίκα, καί, διὰ τῆς ἀγραποῦ τῆς διερχομένης διὰ τοῦ Καπίνα, διαβαίνει τοῦτον, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναπαύσεως, συνεχίζει τὴν πορείαν της μέσφ ἀνύδρων ἐκτάσεων καὶ τέλος φθάνει εἰς Σκόπια.

Διὰ τῆς ἀόκνου ἐργασίας ἀπάντων, διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ καρτερίας εἰς τοὺς κόπους καὶ κακουχίας, καὶ τέλος διὰ τῆς λιτότητος τῶν γενναίων Στρατευμάτων τῆς Μεραρχίας, ὑπερενικήθησαν ἅπασαι αἱ ἀνυπέροβλητοι δυσκολίαι διὰ τὸν λιτότατον ἐφοδιασμὸν τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἰδοὺ ὁ Ἕλλην Στρατιώτης ἀποδεικνύει

ὅτι, τίποτε δὲν εἶναι ἱκανὸν ν' ἀντιταχθῇ εἰς τὴν πολεμικὴν του ἱκανότητά.

Ἀπέδειξε καὶ πάλιν περιτράνως, ὅτι εἶναι ὑπέροχος οὐ μόνον εἰς τὸ μάχεσθαι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πορεύεσθαι, καὶ διανύει παμμεγίστας ἀποστάσεις ἐν θανιμαστῇ καρτερίᾳ καὶ ἀντοχῇ.

V. Μετὰ ὀλιγοήμερον ἀνάπausιν ἐν Σκοπίοις, ἐξακολουθεῖ τὴν πορείαν της καὶ διὰ Κατσανίκ καὶ Φερέζοβικ φθάνει εἰς Πριστινὰν ἀφοῦ ἐξαπέστειλε καὶ Τμήμα, ὅπερ κατέλαβε τὴν Πρισρένην.

Ἀπὸ Σκοπίων, εἰς τὰς τόσας ἄλλας δυσχερείας, προσετέθησαν καὶ αἱ καιρικαὶ τοιαῦται. Πορεύεται ἡ Μεραρχία ὑπὸ βροχὴν, διανυκτερεύει ἐν ὑπαίθρῳ ὑπὸ σφοδρὸν ψύχος. Τὸ πλεῖστον τῶν ἀνδρῶν ἐστερεῖτο καὶ αὐτῶν τῶν ἡμικλινოსκεπασμάτων των, μέγα μέρος τῶν ἀνδρῶν σχεδὸν ἀνυπόδητον.

Καὶ ὅμως ἡ ὑπέροχος Ἑλληνικὴ Ψυχὴ, συμπυκνωθεῖσα ἐν τῇ ψυχῇ ἀπάντων τῶν ἀνδρῶν τῆς Μεραρχίας, ἐν θριάμβῳ καὶ ἐνθουσιασμῷ ὑπερνικᾷ ἀπάσας τὰς δυσκολίας καὶ περιφρονεῖ τὰς καιρικὰς δυσμενεῖς περιστάσεις, ὑφ' αἷς εὐρίσκεται.

VI. Ἐξακολουθεῖ τὴν πορείαν της, διανύει παμμεγίστας χιονοσκεπεῖς ἐκτάσεις καὶ μέσῳ Κουρσούμλιε καὶ Προκοῦπλι, φθάνει εἰς Νύσσαν ἐτοίμη νὰ συνεχίσῃ τὴν πρὸς τὸν Δούναβιν πορείαν της.

VII. Ὁ ἐχθρὸς ἤρξατο νὰ καταρρέῃ. Ἡ Τουρκία καὶ ἡ Αὐστρία σπεύδουν καὶ υπογράφουν ἀνακωχὴν ὑπὸ ὄρους κατὰ κράτος ἡττημένων, ἡ δὲ Γερμανία ἐπαιτεῖ τοιαύτην.

VIII. Κατόπιν τούτων, δὲν θεωρεῖται σκόπιμος ἡ μετάβασις τῆς Μεραρχίας πέραν τοῦ Δουνάβεως καὶ ἀναλαμβάνει τὴν μέγχοι Πιρὼτ πορείαν της, ἔνθα καὶ συνεκεντρώθη ἐν ἀναμονῇ δι' ἐνδεχομένην δοᾶσιν ἐν Βουλγαρίᾳ.

IX. Τέλος, υπογράφει καὶ ἡ Γερμανία ἀνακωχὴν ὑπὸ τοὺς βαρεῖς ὄρους τοῦ ἡττημένου, καὶ οὕτω αἱ ἐχθροπραξίαι λήγουν εἰς ἅπαντα τὰ Μέτωπα.

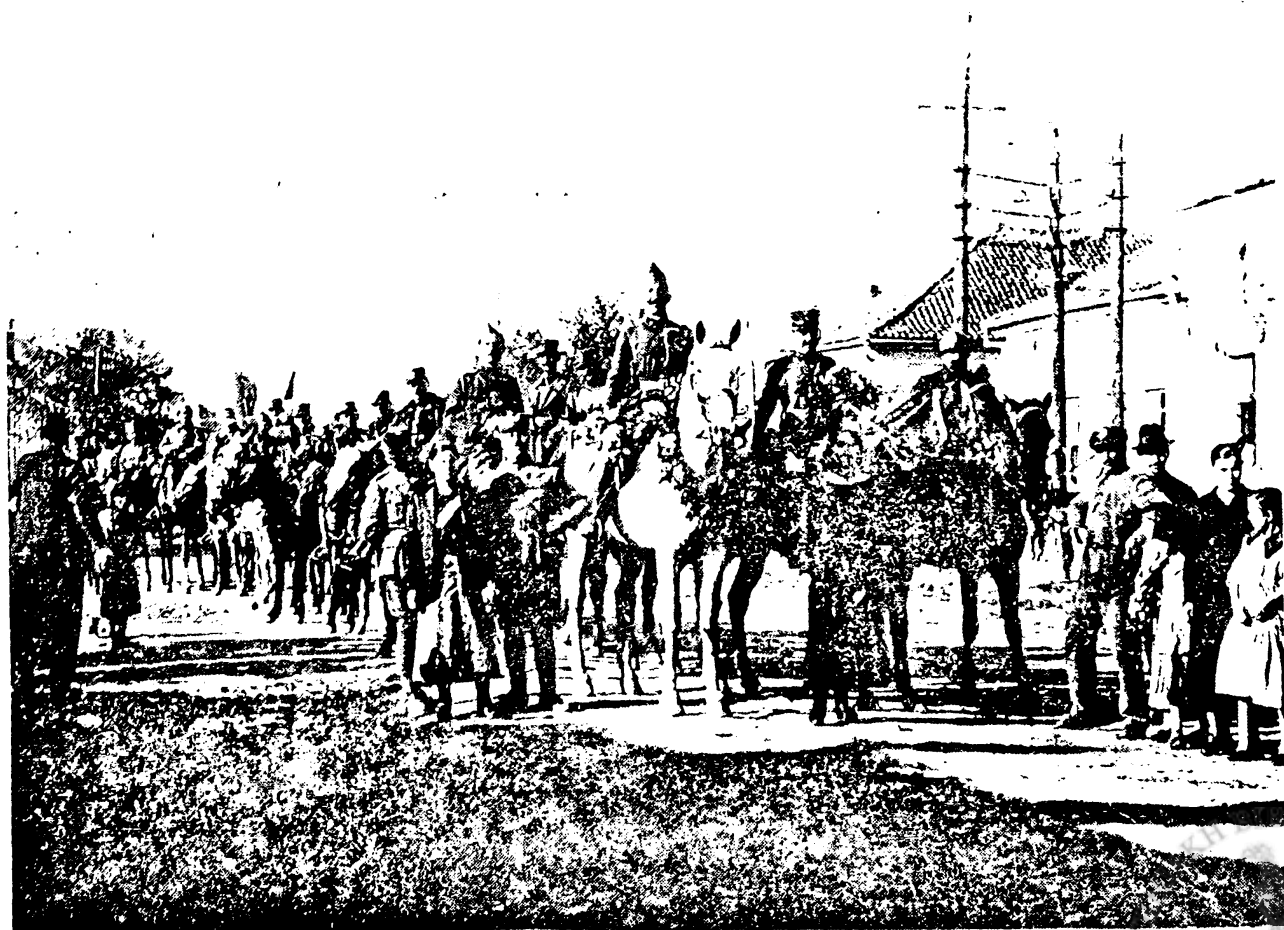
X. Ἐξ ὅσων ἄνω ἐν ὀλίγοις ἐξετέθησαν, τὸ ἀναμφισβήτητον συμπέρασμα εἶναι, ὅτι τὰ γενναῖα στρατεύματα τῆς III Μεραρχίας ἀπέδειξαν ὅτι, κατὰ μὲν τὴν μάχην οὐδεὶς δύναται ν' ἀντιταχθῇ εἰς τὴν λόγην των, κατὰ δὲ τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ ἐπιτυχάνουσι τὴν πλήρη ἀποσύνθεσιν τούτου, τέλος εἰς τὸ πᾶν

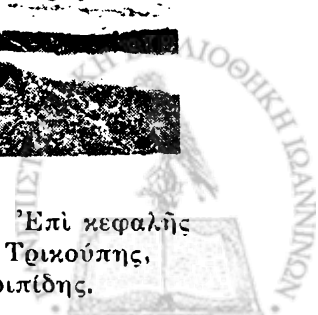
Νύσσα (Σερβία)
15 Ὀκτωβρ. 1918.

Μέγαρχος Τρικούπης καὶ Ἐπιτελεῖον III Μεραρχίας παρὰ τῇ
ἐπὶ τοῦ ποτ. Νυσσάβα σιδηρῶν γέφυραν καταστραφεῖσαν ὑπὸ
Γερμανο-Βουλγάρων κατὰ τὴν ὑποχώρησιν.

Πιρότ (Σερβία)
21 Ὀκτωβρ. 1918.

III Μεραρχία ἐκ Νύσσης εἰσέρχεται εἰς Πιρότ. Ἐπὶ κεφαλῇς
τῆς φάλαγγος ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας Τρικούπης,
ἀριστερόθεν αὐτοῦ Ἐπιτ. Α/Συντ. Ἐδιπδης.

Πρὸ τοῦ Στρατηγείου ἐν Πιρῶν
Νοέμβριος 1918.

Ἐν τῷ μέσῳ ὁ Διοικητὴς τῆς III Μεραρχίας Τρικούνης,
δεξιόθεν οὗτοῦ ὁ ἀρχηγὸς Πεζικοῦ Συνταγμ. Τσερούλης.

ρεύεσθαι, ὑπερνικῶσιν ἀπάσας τὰς τυχόν παρουσιαζομένας δυσκολίας διὰ τῆς καρτερικῆς ὑπομονῆς, διὰ τῆς λιτότητος καὶ τῆς ὑπερόχου ἀντοχῆς των.

XI. Γενναῖοι Ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλῖται, ἔστέ ὑπερήφανοι δι' ὅσα ἐπράξατε. Ἀπεδείξατε ὅτι, ἡ Ἑλληνικὴ Φυλὴ προώρισται, ἵνα μέσῳ τῶν αἰώνων, διαγράψῃ τὰς ὡραιότερας σελίδας ἐν τῇ Ἱστορίᾳ της. Ἀπεδείξατε ὅτι, ἐὰν μέχρι σήμερον καὶ πάντοτε θὰ θαυμάζεται ἡ πρὸ αἰώνων γενομένη κάθοδος τῶν Μυρίων, ἥδη, θαυμάζεται καὶ θὰ θαυμασθῇ ἡ ἀνοδος τῆς Μεραρχίας πεζῇ ἀπὸ Λαρίσσης μέχρις ἐνταῦθα, ἣτις θέλει ἀποτελέσει τὴν ἀνοδὸν τῶν Ὑπερμυρίων.

Ἐστέ ὑπερήφανοι, διότι σεῖς ἀγρύπνως περιεφρουρήσατε τὴν Ἑλληνικὴν Σημαίαν καὶ περιηγάγατε ταύτην νικηφόρον καὶ τροπαιοῦχον μέχρις ἐνταῦθα, προκαλέσαντες τὸν θαυμασμὸν τῶν Συμμάγων, τὸν τρῶμον εἰς τὸν ἐχθρόν, καὶ συνετελέσατε εἰς τὴν Νίκην τοῦ Πολιτισμοῦ κατὰ τῆς βαρβαρότητος, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος. Τοῦτο θ' ἀποτελέσῃ τὴν ἐνδοξοτέραν περιόδον τοῦ βίου σας.

Ἡ Πατρίς δι' ἐμοῦ σᾶς εὐγνωμονεῖ.

Πιρῶτ τῇ 12ῃ Νοεμβρίου 1918.

N. Τρικούπης

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΔΙΑ ΣΟΦΙΑΣ ΕΙΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ

1/14 Δεκεμβρίου. Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 14764 Τηλεγ. Διαταγὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Ἑλληνικῶν Στρατευμάτων περὶ μετασταθμεύσεως τῆς Μεραρχίας ἐκ Πιρῶτ εἰς τὴν περιοχὴν Μιλέτκοβο, Γευγελῆ, Καρασινάτς τῆς Μακεδονίας.

Συμφώνως τῇ Διαταγῇ ταύτῃ, ἡ μετακίνησις τῆς Μεραρχίας θὰ ἐγένετο ἐκ Τσάριμπροντ διὰ Σόφιας μέχρι Γκιουζέζεβο σιδηροδρομικῶς, ἀπὸ Γκιουζέζεβο μέχρι Κουμάνοβο διὰ πορείων, καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ χώρου σταθμεύσεως σιδηροδρομικῶς.

Ἵνα καταστῇ δυνατὴ ἡ ὑπὸ τῆς Μεραρχίας ἀνάληψις τόσον μεγάλης διαδρομῆς καὶ διὰ διαφόρων μέσων ἀπητοῦντο :

1ον. Διακανονισμὸς τῶν ἀπὸ Τσάριμπροντ εἰς Γκιουζέζεβο σιδηροδρομικῶν συρμῶν, δι' ὃ μετέβη εἰς Σόφιαν ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας μετὰ λεπτομεροῦς σημειώματος περὶ τῆς δυνάμεως τῶν Σωμάτων.

Ἵνα δὲ ἡ διαδρομὴ τῆς Μεραρχίας γίνῃ κανονικῶς, καὶ μὴ γεννηθῇ συσώρευσις Μονάδων εἰς Κουμάνοβον, ἔνθα ἡ ἐπισταθμεία θὰ ἦτο δύσκολος, ἀπεστάλη ὁ Ταγματάρχης Πεζικοῦ Λέλος εἰς Κουμάνοβον, πρὸς διακανονισμὸν τῆς ἐκεῖθεν ἀναχωρήσεως τῶν συρμῶν.

2ον. Μεγάλῃ φροντίδι ἀπαιτεῖτο ἐπίσης διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς διατροφῆς τῆς Μεραρχίας κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην μεταφορὰν καὶ πορείαν.

Πρὸς τοῦτο, ἰδρύθησαν ἐνδιάμεσοι σταθμοὶ ἐφοδιασμοῦ.

7/20 Δεκεμβρίου. Κατόπιν τῆς ληφθείσης διαταγῆς περὶ μετασταθμεύσεως τῆς Μεραρχίας εἰς Μακεδονίαν, καὶ τῆς μεγάλης μειώσεως τῶν ἀσθενῶν τῶν νοσηλευομένων ἐν Νύσση ὑπὸ τοῦ III Β Χειρουργείου, διέταξα τὴν μεταστάθμευσιν τούτου εἰς Πιρῶτ, πλὴν τῶν μὴ δυ-

ναμένων να διακομισθῶσιν, οἵτινες θὰ παρέμενον ἐν Νύσση μεθ' ἑνὸς ἱατροῦ καὶ ἀναλόγου προσωπικοῦ διὰ τὴν θεραπείαν τούτων, ἐξασφαλιζομένης τῆς διατροφῆς αὐτῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων φαρμάκων.

9/22 Δεκεμβρίου. Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 133'3 Τηλ. Διαταγὴ τοῦ Ἑλλ. Γεν. Στρατ., περὶ ἐπισπεύσεως μετακινήσεως τῆς Μεραρχίας, καὶ μεταβολῆς τοῦ δρομολογίου τῆς διαδρομῆς ἀπὸ Κουμανόβου μέχρι Σκοπείων, ἥτις θὰ ἐγίνετο διὰ πορειῶν καὶ οὐχὶ σιδηροδρομικῶς, ὥς πρότερον εἶχεν ὁρισθῇ.

14/27 Δεκεμβρίου. Εἰς ἐκτέλεσιν τῶν μνημονευθεισῶν διαταγῶν τοῦ Γεν. Στρατηγείου, καὶ κατόπιν τῆς μετὰ τοῦ ἐν Σόφια Ἐπιτελείου τοῦ Στρατηγοῦ Κρετιέν συνεννοήσεως, ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 67 Γ. Δ. Ε. διὰ τὴν μεταστάθμευσιν τῆς Μεραρχίας εἰς τὴν περιοχὴν Γευγελῆς:

III Μεραρχία

Πρώτῃ τῇ 14 Δεκεμβρίου 1918

Ἐπιτελ. Γραφ. 3ον

Γενικὴ Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων ἀρ. 67

I. Συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 14764/31/11/18 τηλεγραφικῇ Διαταγῇ τοῦ Γεν. Στρατηγείου, ἡ Μεραρχία θὰ ἀχθῇ εἰς τὴν περιοχὴν Γευγελῆ καὶ θὰ σταθμεύσῃ ἐν τῇ ζώνῃ Μιλέτκοβο Γευγελῆ, Καρά-Σινάτσι.

II. Ἡ μεταστάθμευσις θὰ ἐνεργηθῇ:

1ον. Σιδηροδρομικῶς, ἀπὸ Τσάρμπροντ μέχρι Γιουζούζεβο διὰ Σόφιας.

2ον. Διὰ 7 συνεχῶν ἡμερησιῶν πορειῶν, ἀπὸ Γιουζούζεβο μέχρι Σκοπείων.

3ον. Σιδηροδρομικῶς, ἀπὸ Σκοπείων μέχρι χώρου σταθμεύσεως.

III. Ἀξιωματικούς ἐπιβιβάσεως καὶ ἀποβιβάσεως ὁρίζω τοὺς κάτωθι:

1ον. Εἰς Τσάρμπροντ, Ἀνθ)γὸς Πέππας Χ., Ἀξιωματικὸς ἐπιβιβάσεως.

2ον. Εἰς Σόφίαν, Ὑπ)γὸς Τσιγάντες Χ., πρὸς ὃν οἱ ἡγήτο-

ρες τῶν διαφορῶν συρμῶν ν' ἀπευθύνονται δι' ἅπαντα τὰ ζητήματα, ἐκτὸς τῶν ἀφορώντων τὸν ἐφοδιασμόν.

3ον. Εἰς Γιουζούζεβο, Ἀνθ)γὸς Ρηγόπουλος, Ἀξιωμα. ἀποβιβάσεως καὶ ἵνα ὑποδείξῃ εἰς τὰ διάφορα τμήματα τὸν χῶρον σταθμεύσεως κατὰ τὴν παραμονὴν των.

4ον. Εἰς Σκόπια, Ταγ)χης Λέλος, Ἀξιωματικὸς ἐπιβιβάσεως καὶ διὰ τὸν κανονισμόν τῆς ἐκεῖ ἐπισταθμείας.

IV. Πρώτη ἡμέρα Σιδ)κῆς μεταφορᾶς ἐκ Τσάριμπροντ, 16 Δεκεμβρίου.

Ἡ σειρὰ τῆς ἐπιβιβάσεως τῶν διαφορῶν Σωμάτων, Ὑπηρεσιῶν, Σχηματισμῶν, ἢ χρονολογία, ὥς καὶ ἅπασαι αἱ ἀναγκαιοῦσαι λεπτομέρειαι ἐμφαίνονται ἐν τῷ συνημμένῳ πίνακι μεταφορῶν. (')

V. Τὰ Σώματα ἐκ τοῦ χώρου σταθμεύσεώς των, θὰ μεταβῶσιν εἰς Τσάριμπροντ πρὸς ἐπιβίβασιν, ὥς ἑξῆς :

1ον. Διὰ μιᾶς ἡμέρας πορείας·

Τμήμα Λόχου ἡμιονηγῶν (68 ἄνδρες, 42 κτήνη, 21 δίτροχα καὶ ἀνάτογα ὑλικά ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ ἀρχαιοτέρου ὑπαξιωματικοῦ), ὑπόλοιπον Λόχον Ἡμιονηγῶν, τὰ παρὰ τὰ Σερβοβουλγαρικὰ σύνορα ἐπισταθμεύοντα τμήματα τοῦ 12ου Πεζικοῦ Συντ)τος, τὰ δυνάμενα νὰ μεταβῶσιν ἐντὸς τῆς ἡμέρας καὶ ἐγκαίρως εἰς Τσάριμπροντ, καὶ ἡ III Ἡμιλαρχία.

Διὰ δύο ἡμερῶν πορείας, ἅπαντα τὰ λοιπὰ Σώματα καὶ Σχηματισμοί.

2ον. Τὰ Τμήματα δεόν νὰ φθάνωσιν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐπιβιβάσεως μίαν ὥραν πρὸ τῆς ὀρισμένης, διὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἐπιβιβάσεως.

VI. Χῶροι σταθμεύσεως διὰ τὴν πρώτην ἡμέραν πορείας :

IIIα Ὁρ. Χειρουργεῖον καὶ Μοῖρα Τραυματιοφορέων, χωρίον Ὁμπρένοβα, (παρὰ τὴν ὁδὸν καὶ ἐγγὺς τῶν Σερβοβουλγαρικῶν συνόρων).

Ὑπόλοιπον 12ου Πεζικοῦ Συντ)τος, 6ου Πεζ. Συντ)τος,

(') Παραλείπεται, ὥς ἄλλως τε παρελείφθησαν καὶ αἱ προηγούμεναι διαταγαὶ (Μέρος 2ον), σχετικαὶ μὲ τὸν ἐν γένει ἀνεφοδισμόν, διακομιδὴν ἀσθενῶν, ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν κτλ.

Πυροβολικὸν καὶ Συζυγαρχίαι, Σούκοβο, Μονὴ Μποκορόβικα, Σρέκοβο καὶ Ὅμπρένοβα.

Διὸίκησις Μεραρχίας Πεζικοῦ, Σρέκοβο.

Λόχος Στρατηγείου Μεραρχίας καὶ ἀπόσπασμα Τηλεγραφητῶν, Σούκοβο.

(Τὸ Στρατοδικεῖον συμπεριλαμβάνεται εἰς τὸν Λόχον Στρατηγείου).

2/39 Σύντ)μα Εὐζώνων, Σούκοβο, Μονὴ Μποκορόβικα, Σρέκοβο καὶ Ὅμπρένοβα.

(Διὰ τὴν στάθμευσιν τῆς 25ης Δεκεμβρίου, τὸ χωρίον Σούκοβο δὲν διατίθεται εἰς τὸ Εὐζωνικόν, διότι θὰ ἐπισταθμεύσῃ ἐκεῖ τὸ Στρατηγεῖον καὶ τὸ Ἀπόσπασμα Τηλεγραφητῶν).

Διλοχίαι Μηχανικοῦ, Σούκοβο καὶ Μονὴ Μποκορόβικα.

Ὅρχος Μηχανικοῦ, Ὅμπρένοβα.

Ἀγέλη Σφαγίων, Ὅμπρένοβα

IIIβ Χειρουργεῖον, Σρέκοβο.

VII. Τὰ Μεταγωγικὰ Σώματος εἰς τὰ Συντ)τα Πεζικοῦ καὶ Εὐζωνικόν θὰ κατανεμηθῶσι μεταξὺ τῶν Ἐπιτελείων Συντ)ων καὶ Ταγμάτων, ὡς ἐν τῷ συνημμένῳ πίνακι (B.) ἐμφαίνεται.

VIII. 1) Εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμ. 3 συρμὸν (17 Δεκεμβρίου 12 ὥραν) διατίθεται ἐν ὄχημα τύπου M. δι' ἐν ἐπιβατικὸν Αὐτοκίνητον τοῦ Στρατηγείου τῆς Μεραρχίας.

2) Εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμ. 8 συρμὸν (20 Δεκεμβρίου 16ην ὥραν), διατίθεται ἐν ὄχημα τύπου M. δι' ἐν Αὐτοκίνητον τοῦ Στρατηγείου τῆς Μεραρχίας.

3) Εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμ. 10 συρμὸν (21 Δεκεμβρίου 16ην ὥραν) νὰ ἀφεθῇ χῶρος ἐφ' ἐνὸς ὀχήματος τύπου M. δι' ἐν τετράτροχον τῆς IIIα M. Ὅρ. Πυροβολικοῦ.

4) Εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμ. 12 συρμὸν (22 Δεκεμβρίου 16ην ὥραν) νὰ ἀφεθῇ χῶρος ἐφ' ἐνὸς ὀχήματος τύπου M. δι' ἐν τετράτροχον τῆς IIIβ M. Ὅρ. Πυροβολικοῦ.

5) Εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμ. 13 συρμὸν (22 Δεκεμβρίου 12ην ὥραν) νὰ ἀφεθῇ χῶρος ἐφ' ἐνὸς ὀχήματος τύπου M. διὰ δύο τετράτροχα τῆς IIIα M. Ὅρ. Πυροβολικοῦ.

6) Εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμ. 21 συρμὸν (26 Δεκεμβρίου 12ην ὥραν) νὰ ἀφεθῇ χῶρος ἐφ' ἐνὸς ὀχήματος τύπου M. διὰ δύο τετράτροχα τοῦ Στρατηγείου τῆς Μεραρχίας.

Τὰ ἐνδιαφερόμενα Σώματα καὶ Σχηματισμοί, νὰ διαθέτῃσι ἓνα ὀπλίτην διὰ τὴν συνοδείαν τῶν τετρατρόχων, ἅτινα θὰ παραμείνουν εἰς Γιουζούζεβο μέχρι διελεύσεως τῆς οἰκείας Μονάδος.

ΙΧ. Πιθανὸς χρόνος ἀφίξεως εἰς Γιουζούζεβο ἐντὸς τῆς προμεσημβρίας τῆς ἐπομένης. Τὰ Τμήματα ἀποβιβαζόμενα εἰς Γιουζούζεβο, θὰ διανυκτερεύωσιν ἐπισταθμεύοντα ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ.

Χ. Τὴν ἐπομένην θὰ τίθεται εἰς πορείαν πρὸς Σκόπια.

Δρομολόγιον πορείας : Ἀμαξιτὴ ὁδὸς Γιουζούζεβο, Ἐγρὶ—Παλάνκα, Κουμάνοβο, Σκόπια.

Διαδοχικαὶ σταθμεύσεις κατὰ τὴν πορείαν :

- 1) Ἡμέρα Ἐγρὶ—Παλάνκα καὶ Μαρτινίκα (16—19 χιλιομ.)
- 2) » Πετραλίκι, Μοστανίκα, Πσάτκα (15—17 χιλιομ.)
- 3) » Στράτσιν, Κάρο (11—18 χιλιομ.)
- 4) » Βοζνίκ καὶ Στρεβότσι (20—21 χιλιομ.)
- 5) » Κουμάνοβο (18—19 χιλιομ.)
- 6) » Ὀρλάνσκι, Κάρο καὶ Νικοστούκ (16—18 χιλιομ.)
- 7) » Σκόπια (15—17 χιλιομ.)

Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἐν τῷ αὐτῷ συρμῷ, ἢ εἰς τοὺς δύο συρμούς τῆς ἰδίας ἡμέρας, εἶνε τμήματα διαφόρων Μονάδων, ὁ κατὰ βαθμὸν ἀνώτερος ἢ ἀρχαιότερος θὰ εἶναι Λοιμητὴς τῆς Φάλαγγος κατὰ τὰς πορείας μέχρι Σκοπίων.

Τὸ τμήμα τοῦ Λόχου Ἡμιονηγῶν, ὅπερ θὰ ἐπιβιβασθῇ εἰς Τσάριμπροντ τὴν 16ην Δεκεμβρίου, τίθεται διὰ τὴν μέχρι Σκοπίων πορείαν διὰ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν τάξιν καὶ πειθαρχίαν κατὰ τὰς πορείας καὶ σταθμεύσεις, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Λοιμητοῦ IIIα Ὀρεινοῦ Χειροουργεῖον.

XI. Εἰς Σόφριαν, ἔνθα οἱ συρμοὶ θὰ παραμείνωσι δύο ὥρας, ὥς καὶ εἰς ἅπαντας τοὺς σταθμούς, ὁ κατὰ βαθμὸν ἀνώτερος ἢ ἀρχαιότερος ἐν ἐκάστῳ συρμῷ θὰ λάβῃ ὑπὸ ΑΤΟΜΙΚΗΝ ΤΟΥ ΕΥΘΥΝΗΝ, ἅπαντα τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ τὴν τάξιν καὶ ἐν γένει ἄμεμπτον συμπεριφορὰν τῶν Στρατευμάτων.

XII. Ὁ Ἀξιωματικὸς ἐπιβιβάσεως Τσάριμπροντ, ἀνθυπολοχαγὸς Πέππας, θὰ τηλεγραφῇ μεθ' ἐκάστην ἐπιβίβασιν εἰς τὸν ἐν Σόφρια ὑπὸν Τσιγάντην τὰς πράγματι ἐπιβιβασθείσας Μονάδας, ὥς καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν.

XIII. Ἡ σειρὰ ἐπιβιβάσεως ἐν Σκοπίοις, ἡ χρονολογία καὶ ἅπασαι αἱ σχετικαὶ λεπτομέρειαι, θὰ ἀνακοινῶνται εἰς τὰ διά-

φορα τμήματα ὑπὸ τοῦ Ταγματάρχου Λέλου, Ἀξιωματικοῦ τῆς ἐπιβίβασεως, μεθ' οὗ οἱ ἡγήτορες τῶν διαφόρων Τμημάτων, ἅμα τῇ ἀφίξει των, νὰ ἔρχονται εἰς ἐπικοινωνίαν.

XIV. Εἰς τὸν τελευταῖον χῶρον σταθμεύσεως Γευγελῇ, ὁ Ἐπιτελάρχης ἀντισυνταγματάρχης Ἐδιπίδης προπορευόμενος τῆς Μεραρχίας, θὰ ὑποδεικνύῃ εἰς τὰ διάφορα Τμήματα τὸν χῶρον σταθμεύσεώς των καὶ ἐν γένει πᾶσαν ἀναγκαιοῦσαν λεπτομέρειαν.

Ὁ Μέραρχος
Ν. Τρικούπης

16/29 Δεκεμβρίου. Συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 67 Γ.Δ.Ε. τῆς Μεραρχίας, ἡ ἐπιβίβασις τῶν τμημάτων αὐτῆς ἤρξατο τὴν 16ην Δεκεμβρίου.

19 Δεκεμβρίου. Οἱ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 420 Γ.Δ.Ε.

1 Ἰανουαρίου. Μέρος 2ον ἰδρυθέντες σταθμοὶ ἐφοδιασμοῦ διὰ τὴν μετακίνησιν τῆς Μεραρχίας, ἔδει νὰ παύσωσι λειτουργοῦντες μετὰ τὴν δι' αὐτῶν διέλευσιν καὶ τῶν τελευταίων τμημάτων τῆς Μεραρχίας, τὸ δὲ προσωπικὸν τῶν σταθμῶν τούτων νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν σύνθεσίν του, συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 425 Γ.Δ.Ε. Μέρους 2ον.

25 Δεκεμβρίου. Μεταβὰς ἐπ' αὐτοκινήτου εἰς Σόφιαν,

7 Ἰανουαρίου παρέμεινα ἐπὶ διήμερον, ἀναμένων τὴν ἐκεῖθεν διέλευσιν τοῦ μεταφέροντος τὸ Στρατηγεῖον σιδ. συρμοῦ. Κατὰ τὴν ἐκεῖσε παραμονήν μου, παρέστην τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων εἰς τὴν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ παρεκκλησίῳ ψαλεῖσαν δοξολογίαν, εἰς ἣν παρευρέθη καὶ ἅπανα ἡ ἐν Σόφια Ἑλληνικὴ παροικία, ἐκδηλώσασα παντοιοτρόπως τὴν πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπην της.

Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν δεξίωσιν, παρακληθεὶς ἔθεσα τὴν ὑπογραφὴν μου ἐπὶ Ἑλληνικοῦ ἑκατονταδράχμου γαρτονομίσματος, ὅπερ ἠγοράσθη ἀντὶ 3.500 δραχμῶν, εἰς δὲ Ἑλληνικὸς Πολεμικὸς Σταυρὸς ἀντὶ 8.000 δραχμῶν. Τὰ ποσὰ ταῦτα διετέθησαν πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πτωχῶν ἐν Σόφια Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν.

1/14 Ἰανουαρίου. Διαρκούσης τῆς μετακινήσεως τῆς Μεραρχίας, ἐνῶ τὰ πρῶτα τμήματα εἶχον ἀποβιβάσθῃ εἰς τὸν ὁρισθέντα χῶρον σταθμεύσεως, ἐλήφθη

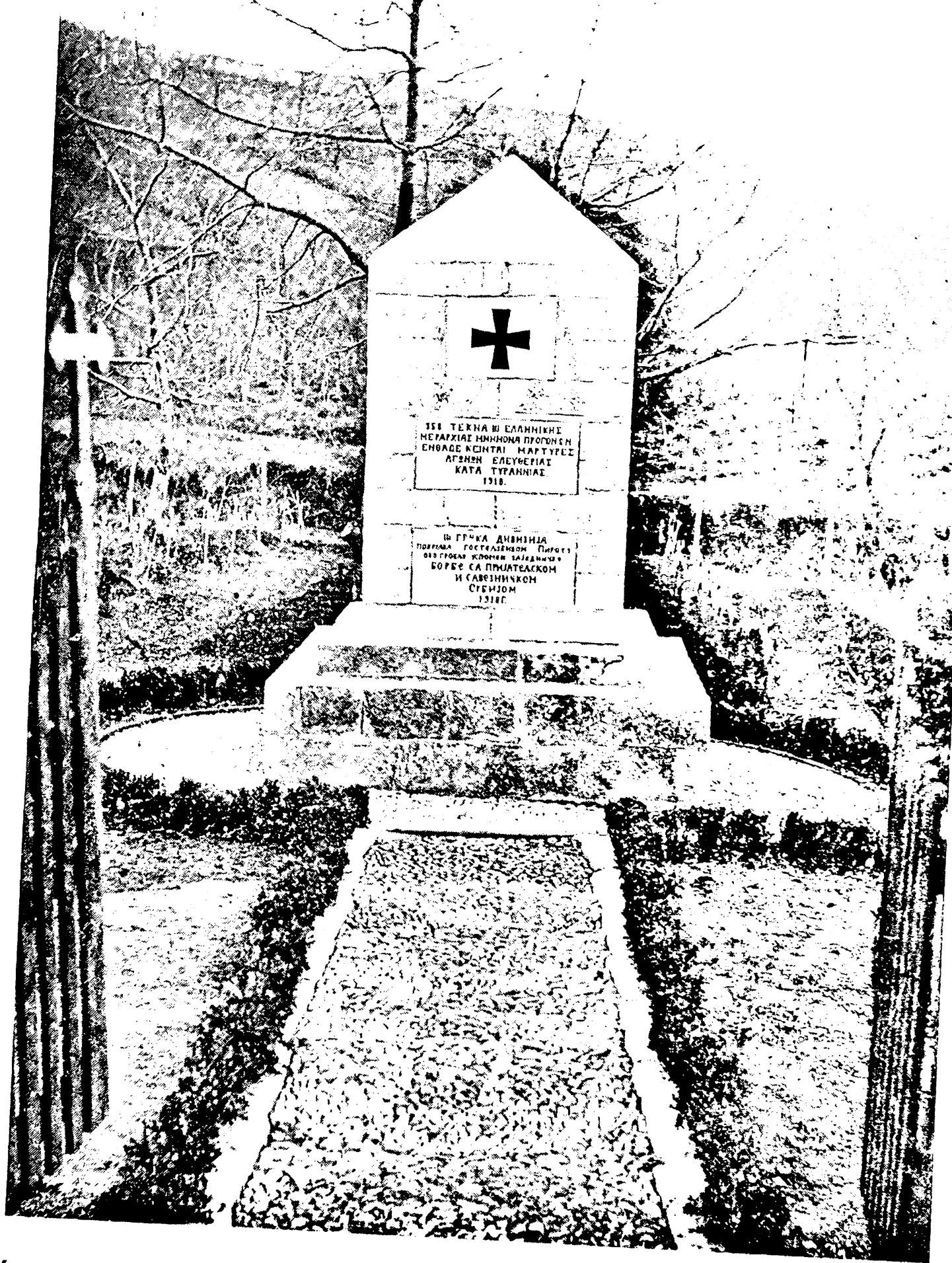
ἡ ὑπ' ἀριθ. 266]3 Γ.Δ.Ε. τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, δι' ἧς διετάσσεται, ὅπως ἡ Μεραρχία σταθμεύσῃ εἰς τὴν περιοχὴν Ἀσβεστοχώρι, Μπάλτζα, Λαγκαδᾶ, Ἐγροῖ—Μπουζά.

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς ταύτης, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 68 Γ.Δ.Ε. Μεραρχίας, κανονίζουσαν τὴν ἀποβίβασιν τῶν τμημάτων εἰς τὸν σταθμὸν Γουμενίτης, ὁπόθεν διὰ πορείων θὰ μετέβαινον εἰς τὸν ὁρισθέντα χώρον σταθμεύσεως, καθόσον κατέστη ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀποβίβασις τῶν τμημάτων εἰς ἄλλον σταθμὸν, πλὴν τοῦ σταθμοῦ Γουμενίτης.

18/31 Ἰανουαρίου. Ἡ συγκέντρωσις τῶν τμημάτων τῆς Μεραρχίας ἐπερατώθη τὴν 18ην Ἰανουαρίου, πλὴν τοῦ ὡς Νοσοκομείου ἐν Πιρῶτ χρησιμοποιηθέντος IIIγ Χειρουργείου καὶ III Νοσηλευτικοῦ τμήματος, ἀφιχθέντων τὴν 5ην Φεβρουαρίου 1919.

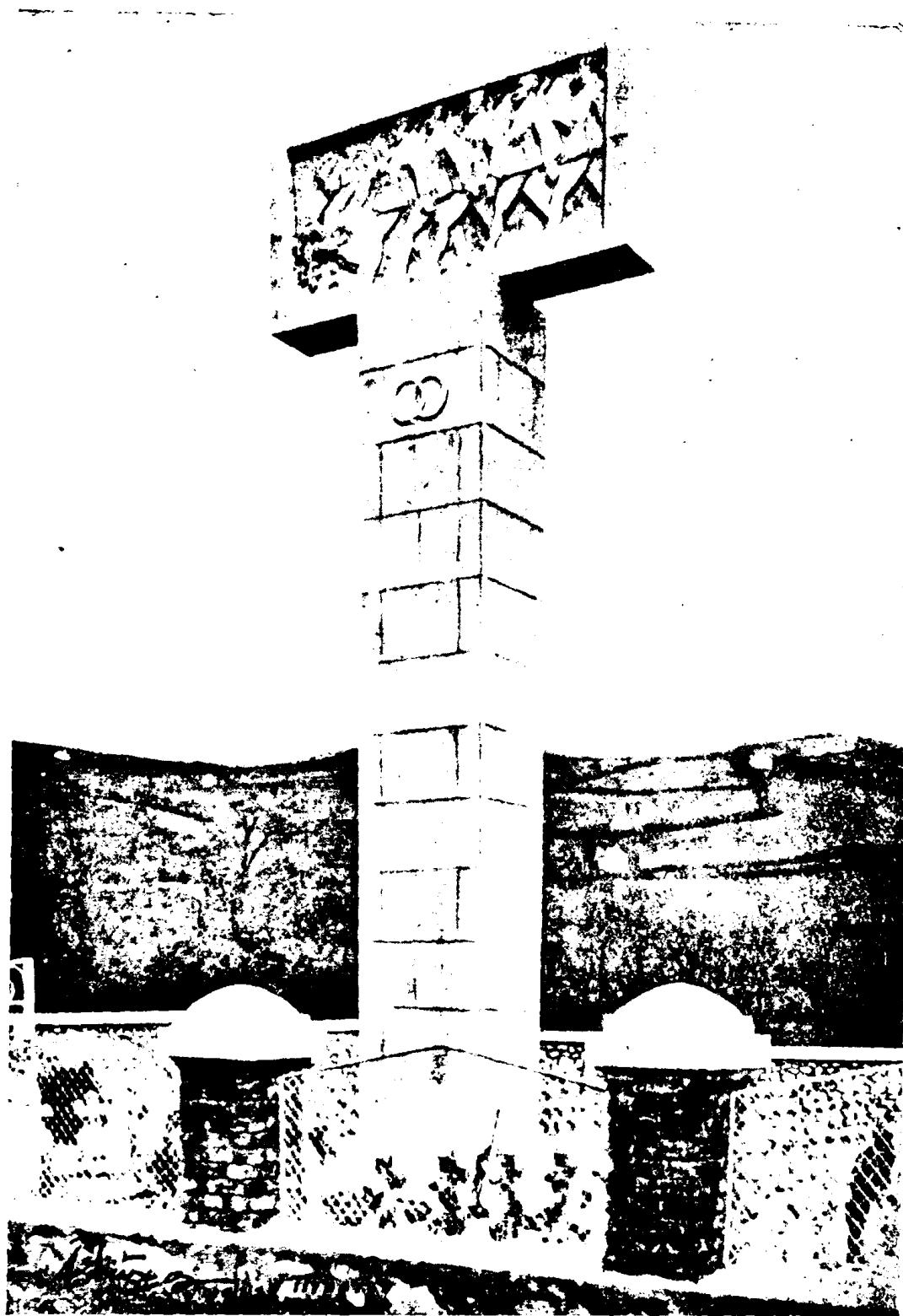
Ἡ μεταστάθμευσις τῆς Μεραρχίας, καίτοι ἐν μέσῳ χειμῶνος, καταληφθείσης καὶ ὑπὸ χιόνων κατὰ τὴν διὰ πορείων μετακίνησιν ἀπὸ Γιουζούζεβο μέχρι Σκοπίων, ἐξετελέσθη κανονικῶς καὶ συμφώνως ταῖς ἐκδοθεῖσι διαταγαῖς.

Μνημείον ἀνεγερθὲν ὑπὸ τῆς III Μεραρχίας ἐν Πιρὼτ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1918 εἰς μνήμην
τῶν πονευσάντων ἀποστόλων.

Μνημείον ἀνεγερθὲν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐν Πιρῶι τῷ 1933 εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ προχείρως ἀνεγερθέντος τοιούτου ὑπὸ τῆς III Μεραρχίας τῷ 1918.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΕΝ ΠΙΡΩΤ ΣΥΝΤΕΛΕΣΘΕΝ ΕΡΓΟΝ ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟΣ ΔΙΑΤ. ΓΑΛ. ΣΤΡΑΤ. ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Μὴ δυνηθεῖσα μέχρι τῆς εἰς Πιρῶτ ἀφίξεώς της, λόγῳ τῆς ταχείας προελάσεως, ἡ Μεραρχία ν' ἀποτίσῃ φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης εἰς τὰ ἐνδόξως, χάριν τοῦ Πολιτισμοῦ καὶ ἀπελευθερώσεως Συμμάχου Κράτους, πεσόντα γενναῖα αὐτῆς τέκνα, ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀνεγείρῃ ἐν Πιρῶτ λαμπρὸν Μνημεῖον.

Τὸ Δημαρχεῖον τῆς πόλεως κατόπιν αἰτήσεώς μου, παρεχώρησε μέρος τοῦ Νεκροταφείου τῆς πόλεως. Τὸ μέρος τοῦτο, περιβληθὲν δι' ἀκανθωτοῦ σύρματος μετὰ θύρας κιγκλιδοτῆς, καὶ καλωπισθὲν διὰ ψηφιδωτῶν, ἐχρησίμευσεν ὡς ὑστάτη κατοικία τῶν ἐν τῇ περιοχῇ σταθμεύσεως θανόντων ἀνδρῶν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς Κenoτάφιον τῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν Ἐπιχειρήσεων πεσόντων.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χώρου τούτου, ἐκτίσθη διὰ λαξευτῶν λίθων, Στήλη ὕψους 3.60 μ. ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς βᾶθρον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπρόκειτο νὰ στηθῇ βραδύτερον ἔργον τέχνης, διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὁποίου, κοινῶ ἑράνω τῶν ἀνδρῶν τῆς Μεραρχίας, συνελέγη ἀρκετὸν χρηματικὸν ποσόν. ⁽¹⁾

Ἐπὶ τοῦ βᾶθρου τούτου, ἐχαράχθη ἐπὶ πλακὸς μαρμάρου ἑλληνιστὶ μὲν ἡ ἐπιγραφή :

**«358 τέκνα ΙΙΙ Ἑλληνικῆς Μεραρχίας,
μνήμονα Προγόνων, ἐνθάδε κεῖνται,
μάρτυρες ἀγώνων ἐλευθερίας κατὰ τυραννίας
1 9 1 8 »**

(1) Τὸ ποσὸν τοῦτο κατετέθη εἰς τὸ ἐν Πάτραις ὑποκατάστημα τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.

κάτωθεν δὲ σερβιστὶ ἡ ἐπιγραφή:

**«III Ἑλληνικὴ Μεραρχία ἐμπιστεύεται
φιλοξένῳ Πιρῶτι τόνδε Τάφον, Μνημεῖον
κοινῶν ἀγώνων μετὰ φίλης συμμάχου Σερβίας
1918»**

Λεπτομερείας περὶ τοῦ Μνημείου τούτου μετ' ἀντιτύπων φω-
τογραφιῶν, ὑπέβαλον εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ διὰ τῆς ὑπ' ἀρ.
4345

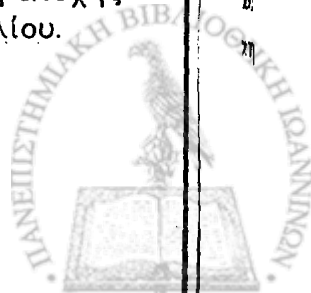
23—2—19 ἀναφορᾶς μου.

Κατὰ Νοέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους 1933, ἀνέγνωσα ἐν
τῷ τύπῳ ὅτι, ἀπεστάλη Στρατιωτικὴ Ἀποστολὴ εἰς Πιρῶν, ὡς
ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἑλλάδος, ὅπως παραστῇ εἰς τὰ ἐγκαίνια
Μνημείου ἐκ μαρμάρου κατασκευασθέντος ἐνταῦθα. (²) Τοῦτο, ὡς
ἐπληροφορήθην, ἐτοποιητήθη ἐν τῇ αὐτῇ ἀκριβῶς θέσει, ὅπου
εὑρίσκετο τὸ ὡς εἴρηται κατὰ τὸ ἔτος 1918 ὑπὸ τῆς III Μεραρ-
χίας ἀνεγερθέν, ὅπερ καὶ κατεδαφίσθη, μὴ διατηρηθειςὼν οὐδὲ
τῶν ἐπὶ μαρμάρου ἀπερίττων, ἀλλ' οὐχὶ ἴσως καὶ περιττῶν ἐπι-
γραφῶν. Ἐπὶ τοῦ ἀνεγερθέντος ἤδη Μνημείου ἐχαράχθη ἡ ἑξῆς
ἐπιγραφή:

**«Γιὰ τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν
ποὺ πέσατε δῶ πέρα,
ἡ λυτρωμένη ἡρώϊσσα γῆ
σᾶς ἔγινε μητέρα.
Τὸν Σέρβο καὶ τὸν Ἕλληνα
μιὰ δόξα αὐτοὺς ἀδελφώνει
Ἡ δάφνη ἀπὸ τὸ αἶμα σας
ἀμάραντη φυτρώνει».**

Εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ Μνημείου τούτου ἀπεστάλη ἀντιπροσω-

(²) Πρὸ πενταετίας περίπου, παρεκλήθην παρὰ τοῦ Διευθυν-
τοῦ τοῦ Μηχανικοῦ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, ὅπως ἐκφέρω
γνώμην ἐπὶ τῆς ληφθείσης ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ
Συμβουλίου ἀποφάσεως, ἵνα ἀνεγερθῇ Ναὸς ἐν Πιρῶν πρὸς ἀνά-
μνησιν τῶν πολεμικῶν ἐν Σερβίᾳ ἐπιχειρήσεων τῆς III Μεραρ-
χίας. Ὑπέβαλον τότε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν σχετικὸν
ὑπόμνημα, συνεπεία τοῦ ὁποῦ, εὐτυχῶς ἐματαιώθη ἡ ἀτυχὴς
ἐκείνη ἀπόφασις τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου.

πεία τῆς Ἑλλάδος ἐξ ἀξιωματικῶν. Ἐκ τῶν ὧς μέλῶν τῆς ἀποστολῆς ὁρισθέντων τοιούτων συνέπεσεν, ὥστε οὐδεὶς νὰ ᾔῃαι ἐκ τῶν τότε πολεμιστῶν τῆς III Μεραρχίας, καίτοι ὑπηρετοῦσιν εἰσέτι εἰς τὸ στράτευμα ἐκ τούτων πλεῖστοι καὶ ἀνώτεροι ἀξιωματικοί. Πρὸ διετίας, εἶχεν ἐπίσης μεταβῆ εἰς Πιρῶτ ἑτέρα ἐξ ἀξιωματικῶν ἀποστολὴ ὡς ἀντιπροσωπεία τῆς Ἑλλάδος, ὅπως παραστῇ εἰς τὸ ἐκεῖ μνημόσυνον ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν ὧν εἴχομεν τοποθετήσῃ ξυλίνων σταυρῶν, δι' ἐκτισμέντου τοιούτων· καὶ πάλιν ὁμως οὐδεὶς ἀξιωματικὸς ἦτο ἐκ τῶν τότε πολεμιστῶν τῆς III Μεραρχίας, κατὰ περίεργον σύμπτωσιν.

Κατόπιν παραπόνων τῶν ἐκ Πατρῶν παλαιῶν πολεμιστῶν τῆς III Μεραρχίας πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν, ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ ἀνεγερθέντος Μνημείου ἐπιγραφὴ εἶναι ἀτελής, καθόσον δὲν ἐμφαίνεται τις ὁ ἀνεγείρας τοῦτο καὶ εἰς μνήμην τίνος πράξεως, τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν ἀνέλαβε ν' ἀναγράψῃ εἰς τὸ ἐν Πιρῶτ Μνημεῖον καὶ τὴν κάτωθι πρόσθετον ἐπιγραφὴν, « **Ἡ Ἑλλὰς διὰ τὰ 358 ἑκκὲς τῆς III Ἑλληνικῆς Μεραρχίας.** »

Ἡ III Μεραρχία κατὰ τὸν μεγάλον Διασυμμαχικὸν πόλεμον 1918 ἐντεταγμένη ἐν τῇ Γαλλικῇ Στρατιᾷ Ἀνατολῆς, ἐξεπλήρωσε πλήρως τὴν ἀποστολὴν της, ὡς ἐμφαίνεται ἐν τῇ ἀνωτέρῳ παρὰ τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς ἐκδοθείσῃ Γενικῇ Διαταγῇ, ὅπου μνημονεύεται αὕτη πολλάκις καὶ εὐφύμως ὡς καὶ ἐν τῇ κατωτέρῳ ἀποχαιρετιστηρίῳ Γενικῇ ἐπίσης τοιαύτῃ.

Ἐκ τῶν 20 Συνταγμάτων Πεζικοῦ τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος τῶν συμμετασχόντων τοῦ Διασυμμαχικοῦ πολέμου, τρεῖς μόνον ἔσχον τὴν σημαίαν των παρασημοφορημένην διὰ τοῦ Γαλλικοῦ Πολεμικοῦ Σταυροῦ, δύο δὲ ἐξ αὐτῶν τὸ 6ον Πεζικὸν καὶ τὸ 2]39 Εὐζώνων ἀνήκουσιν εἰς τὴν III Μεραρχίαν.

Ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπεστάθμευσεν εἰς τὴν ὁρισθεῖσαν βορείως τῆς Θεσσαλονίκης περιοχὴν, ἀφοῦ διήνυσεν διὰ πορειῶν, ἐπὶ ἀθλιεστάτων καὶ ἐνίοτε στενωπῶν ὁδῶν, μετὰ σταθμεύσεων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν καταυλισμῷ, ἀπόστασιν 1135 χιλιομέτρων, τμήμα δὲ τούτων μαχομένη. Ἐὰν δὲ ὑπολογίσωμεν καὶ τὴν κατόπιν μηνιαίαν ἀναπαύσεως ἐν περιοχῇ Θεσσαλονίκης, συνέχισιν τῆς πορείας διὰ Σερρῶν καὶ Γεννίκιοι μέχρι

Θράκης καὶ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκ Μπουκίων καὶ Δράμας εἰς Ἑλευθεράς, ἥτοι 320 χιλιομ. θὰ ἔχωμεν ἐν ὅλῳ 1455 χιλιομετρα.

Ἐν Ἀσβεστοχωρίῳ, ἔνθα διέμενε τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας, ἐλήφθη ἡ τελευταία κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 180]3 ἀποχαιρετιστήριος διαταγὴ τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς, ὑφ' ἧς τὰς διαταγὰς ὑπήγετο κατὰ τὸν μεγάλον Διασυμμαχικὸν Πόλεμον.

Γαλ. Στράτ. Ἀνατ. Στρατηγεῖον τῇ 18ῃ Διβρίου 1918
Ἐπιτελεῖον 3ον Γρ.
ἀρ. 5180]3

Γενικὴ Διαταγὴ

Καθ' ἣν στιγμὴν, ἡ III Ἑλληνικὴ Μεραρχία ἐπανέροχεται εἰς Μακεδονίαν καὶ ἐγκαταλείπει τὴν Γαλλικὴν Στρατιάν Ἀνατολῆς, ἐκφορᾷ εἰς τὸν Συνταγματάρχον Τριχοῦλην, τὴν ὑποσηφάνειάν μου, καὶ τὴν εὐαρέσκειάν μου, διότι ἔσχον ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου τὴν III Ἑλληνικὴν Μεραρχίαν, ἧς, ἥτε Διοίκησις καὶ τὰ Στρατεύματα ἐπέδειξαν τὰς ἀρίστεας τῶν στρατιωτικῶν ἀρετῶν

Ἐξετίμησα τὴν πραγματικὴν τῶν ἀξίαν, τὴν καλὴν ἐκπαίδευσιν, τὴν πολεμικὴν ὁρμὴν τῶν, τὸ σταθερὸν πνεῦμα τῆς ἀντοχῆς καὶ τὴν αὐτοθυσίαν τῶν Ἑλλήνων Ἀξιωματικῶν καὶ Στρατιωτῶν.

Ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ «Περιστέρι», ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ «Τσέρνα», καὶ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ «Τρέσκα» διὰ μέσου τῶν ἀποκρήμνων ὁρέων, τὰ Ἑλληνικὰ Στρατεύματα ἐξετέλεσαν θαυμασίως πανταχοῦ τὸ καθήκον των καὶ κατεδίωξαν τοὺς Βουλγάρους.

Εἰς τὴν μεγάλην ἐπίθεσιν τῶν ἐν Ἀνατολῇ Συμμαχικῶν Στρατευμάτων, παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Γαλλικῶν Μεραρχιῶν καὶ τῆς 3ῆς Ἰταλικῆς Μεραρχίας, ἡ III Ἑλληνικὴ Μεραρχία συνετέλεσεν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς 11ης Γερμανικῆς Στρατιᾶς, ἣτις παρέδωκεν εἰς τὴν Γαλλικὴν Στρατιάν Ἀνατολῆς :

77.000 ἄνδρας, 1.500 Ἀξιωματικὸς, ἐξ ὧν 3 Στρατηγοί 450 Πυροβόλα, καὶ ἀναρίθμητον λεῖαν.

Ἐκφράζω εἰς τὴν ΙΙΙ Ἑλληνικὴν Μεραρχίαν τὴν λύπην μου, διότι ἀποχωρίζεται τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς.

Αἱ κοινὰ προσπάθειαι, αἱ καταβληθεῖσαι ἐπὶ τῶν κοινῶν πεδίων τῶν μαχῶν, θέλουσιν ἐνισχύσει τὴν κοινὴν ἀνάμνησιν τῶν ἀποφασιστικῶν μαχῶν, ὅς διεξηγάγομεν, καὶ αἵτινες ὑπῆρξαν ἡ κυριώτερα αἰτία τῆς ἀνεπανορθώτου ἥττης τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν.

Εἰς τοὺς Ἀξιωματικοὺς καὶ Στρατιώτας τῆς ΙΙΙ Ἑλληνικῆς Μεραρχίας ἐκφράζω τὰς εὐλικρινεστέρας μου εὐχάς.

Ὑπογραφή Ἀ ν ρ ὺ

Διὰ τὴν κοινοποίησιν

Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου

ὑπογραφή

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ (¹)

ΠΡΟΕΛΑΣΙΣ

ΜΙΚΤΗΣ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΥΤΣΑΝ

Μάϊος 1920

Ι. Συγκέντρωσις ἐν Φλωρίνῃ.

10 Μαΐου.

Τὴν 10ην Μαΐου 1920 εὐρισκόμενος ἐπ' ἀδείᾳ ἐν Ἀθήναις, ἐκλήθην ὑπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Στρατοῦ Στρατηγοῦ Παρασκευοπούλου, ὅπως μοὶ ἀνακοινώσῃ ὅτι, προκειμένου νὰ καταληφθῇ τὸ ταχύτερον ἡ Κορυτσᾶ, συνεκροτεῖτο ὑπὸ τὴν Διοίκησίν μου Μικτὴ Ταξιαρχία, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ 9ου Συν)τος Κρητῶν, τοῦ 27ου Συν)τος Πεζικοῦ καὶ μιᾶς Ὀρειβ. Πυρ)χίας τῆς XIV Μεραρχίας, καὶ ὅτι τὴν 17ην ὥραν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἔδει νὰ παρουσιασθῶ ἐνώπιον τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, ἵνα λάβω πληρεστέρας ὁδηγίας.

Ἡ Ταξιαρχία αὕτη θὰ συνεκεντροῦτο εἰς Φλώριναν, καὶ ὅπως δὴποτε ἡ κατάληψις τῆς Κορυτσᾶς ὑπὸ τῆς Ταξιαρχίας θὰ ἔδει νὰ πραγματοποιηθῇ πρὸ τῆς ἐγκαταλείψεώς της ὑπὸ τῶν Γάλλων, δηλαδὴ τὸ βραδύτερον μέχρι τῆς 15 Μαΐου.

Κατόπιν τῶν διαταγῶν τούτων, ἐπεβιβάσθην τὴν ἰδίαν ἐσπέραν τῆς 10ης Μαΐου ἐνὸς τῶν μεταφερόντων τὸ 9ον Συν)μα Κρητῶν συρμῶν καὶ ἀφίχθην εἰς Φλώριναν τὴν 12ην Μαΐου περὶ τὴν μεσημβρίαν.

12 Μαΐου.

Ἐν Φλωρίνῃ, εὖρον κατηυλισμένην παρὰ τὸ Ἀρμενοχώρι τὴν ὀρειβατικὴν Πυρβολορχίαν τῆς XIV Μεραρχίας, ὥς καὶ ἐν τάγμα τοῦ 9ου Συν)τος Κρητῶν μόλις ἀποβιβασθέν.

(¹) Ὁρα Σχ. 2 «Κορυτσᾶ—Φλώρινα» Κλ. $\frac{1}{500.000}$

Μέχρι τῆς 16.30' ὥρας εἶχεν ἀφικθῇ τὸ 9ον Συν)μα Κρητῶν.

Ἀπὸ τῆς 17ης ὥρας, ἤρξαντο καταφθάνοντες οἱ πρῶτοι Σιδ. συρμοὶ μεταφέροντες τὸ 27ον Συν)μα Πεζικοῦ, ὅπερ μέχρι τῆς αὐγῆς ἀπεβιβάζετο εἰς Ἀρμενοχώριον, (²) πλὴν μιᾶς διλοχίας καὶ τινων μεταγωγικῶν, ἅτινα καθυστέρησαντα, κατέφθασαν τὸ ἑσπέρας τῆς ἐπομένης.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀναχώρησιν τῆς Ταξιαρχίας, ἔχων ὑπ' ὄψει μου τὴν διαταγὴν τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι ἡ κατάληψις τῆς Κορυτσαῦς δέον νὰ ἔξη πραγματοποιηθῇ μέχρι τῆς 15ης Μαΐου, καὶ ὑπολογίζων ὅτι, τὸ ἀπὸ Ἀρμενοχωρίου (Σ. Σ. Φλωρίνης) μέχρι Κορυτσαῦς διάστημα (93 χιλ.) θὰ ἀπῆται τριῶν ἡμερῶν τοῦλάχιστον πορείαν, κατέληξα εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅπως ἀναχωρήσω ὅπωςδῆποτε τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης 13ης Μαΐου. Κατόπιν τούτων, συναντήσας τοὺς Διοικητὰς τῶν Συν)των καὶ τῆς Πυρ)χίας ἔκαμα γνωστὸν αὐτοῖς ὅτι, ἔδει τὴν ἐπομένην 13ην Μαΐου καὶ ὥραν ὅην νὰ ἐκκινήσωμεν ὅπωςδῆποτε. Οἱ Διοικηταὶ τῶν Σωμάτων τούτων μοὶ ἀνέφεραν, ὅτι εἶχον τὰς κάτωθι ἐλλείψεις, ἄνευ τῆς συμπληρώσεως τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τεθῶσιν εἰς κίνησιν :

Ἡ Ὀρειβ. Πυρ)χία ἦτο ἐντελῶς ἀσυμπλήρωτος εἰς ἄνδρας καὶ κτήνη, πρὸς δέ, ἐστερεῖτο πυρομαχικῶν, διαθέτουσα μόνον 27 βλήματα κατὰ πυροβόλον. Τούτου ἕνεκα, διέταξα, ὅπως ἀποσπασθῶσιν αὐτῇ ἐκ τοῦ 27ου Συν)τος Πεζικοῦ 70 ἄνδρες καὶ ἐπιταχθῶσιν ἐκ τῆς περιφερείας Φλωρίνης 150 φορτηγὰ κτήνη, προσέτι δέ ἡτησάμην τηλ)κῶς παρὰ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Β' Τμ. Γεν. Στρατηγείου τὴν ἄμεσον ἀποστολὴν πυρομαχικῶν.

Τὸ 9ον Συν)μα Κρητῶν ἔχον μεθ' ἑαυτοῦ 150 Ἀγγλικοὺς ἡμιόνους ἄνευ σαγμάτων, εἶχε διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου, ὅτι θὰ εὔρισκεν ἐν Φλωρίνῃ τὰ ἀναγκαιοῦντα αὐτῷ σάγματα. Τὰ σάγματα ταῦτα πράγματι εἶχον ἀφικθῇ εἰς Φλώριναν ἐγκαίρως, ἀλλ' ὅχι χρησιμοποιήσιμα, καθ' ὅσον ἅπαντα ἦσαν : 1ον) ὑπερβολικῶς στενά, μὴ δυνάμενα νὰ χρησιμοποιηθῶσιν οὐδὲ διὰ μικρόσωμα κτήνη, 2ον) σχεδὸν ἅπαντα ἄνευ γλουτιαίων καὶ ἐπόχων. Τὸ Συν)μα διέθετε ἔνα μόνον ὑγειονομικὸν ἀξιωματικὸν ἐν

(²) Σιδηρόδρομ. Σταθμὸς Φλωρίνης.

ὄλφ. Κατόπιν τούτων διέταξα ἄφ' ἐνὸς μὲν, τὴν ἐπίταξιν διτρούχων καὶ τετρατρούχων ἐκ τῆς περιφερείας Φλωρίνης διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ κίνησις τοῦ Συν)τος, ἄφ' ἑτέρου δέ, τὴν ἀπόσπασιν παρὰ τῷ Συν)τι τούτῳ δύο ὑγειονομικῶν ἀξιωματικῶν ἐκ τοῦ 27ου Συν)τος Πεζικοῦ.

Τὸ 27ον Συν)μα Πεζικοῦ, προερχόμενον ἐκ Μεραρχίας τοῦ Μετώπου ἦτο σχεδὸν συμπληρωμένον, τούτου δὲ ἡ ἀποβίβασις ἐξηκολούθησε καθ' ὅλην τὴν νύκτα.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ ἐν Φλωρίνῃ παραμένοντος 36ου Συν)τος Πεζικοῦ, ἐρωτηθεὶς σχετικῶς μὲ τὸν ἐφοδιασμὸν τῆς Ταξιαρχίας, μοὶ ἐδήλωσεν, ὅτι ἔχει ἀνατεθῇ αὐτῷ μὲν νὰ ἐφοδιάσῃ τὴν Ταξιαρχίαν διὰ τροφῶν, ἀλλ' ὅτι, δὲν διέθετεν εἰ μὴ μόνον, ἄλλευρα διὰ 4 ἡμέρας καὶ ἐλάχιστα τρόφιμα καὶ ὅτι δὲν εἶχεν ἀφικθῇ εἰσέτι σταθμὸς ἐφοδιασμοῦ. Κατόπιν τούτου, ἠτησάμην τηλ)κῶς παρὰ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Β' Τμήματος τοῦ Γεν. Στρατηγείου ὅπως ἀποσταλῶσιν ἐπειγόντως ἄλλευρα καὶ τρόφιμα ἐν γένει, πρὸς δὲ διέταξα τὰ Συν)τα νὰ ἐφοδιασθῶσι δι' ἀγέλης σφαγίων.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς συγκεντρώσεως τῆς Ταξιαρχίας, ἐξέδωκα τὴν κάτωθι Ἡμ. Διαταγὴν μου.

Μικτὴ Ταξιαρχία Κορυτσᾶς

Ἡμερησία Διαταγὴ 12ης Μαΐου 1920

Δυνάμει τῆς ὑπ' ἀριθ. Δ. Υ. 10—5—20 Διαταγῆς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου συνεκροτήθη Μικτὸν ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ 27ου Συν)τος Πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας Σμύρνης, μιᾶς Πυρ)χίας τῆς XIV Μεραρχίας καὶ τοῦ 9ου Συν)τος Κρητῶν.

Τοῦ Μικτοῦ τούτου Ἀποσπάσματος συγκεντρομένου ἤδη εἰς Φλώριναν, ἀναλαμβάνω τὴν Διοίκησιν, δυνάμει τῆς ἰδίας διαταγῆς.

Εἶμαι εὐτυχὴς καὶ ὑπερήφανος, ὅτι μοὶ ἀνετέθη ἡ Διοίκησις αὕτη τῶν γενναίων καὶ ὑπερηφάνων τούτων στρατευμάτων, ἅτινα ἔχουσι τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν νὰ μεταβῶσι καὶ ἀνακαταλάβωσι τὴν ὡραίαν Ἑλληνικὴν Κορυτσᾶν, ἣν ἀπληθυέρωσε κατὰ πρῶτον τὴν 7ην Δεκεμβρίου 1912 ἡ ἡρωϊκὴ III Μεραρχία, τότε

Ἐπιτελάρχης τῆς ὁποίας, κατ' εὐτυχῇ σύμπτωσιν ἀναλαμβάνω ἤδη καὶ πάλιν τὴν ἰδίαν ἐντολήν.

Ἀξιωματικοί, Ὑπαξιωματικοί καὶ Στρατιῶται!

Σεῖς, οἱ ὅποιοι ὑπὴρξατε γενναῖοι ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ, τὸν ὁποῖον πάντοτε συνετρίψατε παντοῦ, ὅπου τὸν συναντήσατε, πρέπει νὰ φανῇτε εὐγενεῖς καὶ προᾶοι ἀπέναντι ἀόπλων. Δέον νὰ ἀποδείξητε εἰς τὴν ὑφήλιον ὅτι, ὁ Ἕλλην στρατιώτης διακρίνεται, οὐ μόνον διὰ τὴν γενναιότητα καὶ τὴν ἀνδρείαν του κατὰ τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἐπίσης καὶ διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ τὸν πολιτισμὸν αὐτοῦ ἀπέναντι ἀόπλων.

Ἐπιθυμῶ νὰ δείξητε τοιαύτην διαγωγὴν ἀπέναντι τῶν κατοίκων τῆς περιφερείας Κορυτσᾶς, ὥστε νὰ προσελκύσητε οὐ μόνον τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγάπην αὐτῶν, οἵτινες διψῶσιν ἡσυχίαν, καὶ οἵτινες διαβλέπουσι πρὸς ἡμᾶς ὡς παράγοντα τάξεως καὶ εὐνομίας.

Ἴσως, κακοποιὰ τινὰ στοιχεῖα ἀποπειραθῶσι νὰ δημιουργήσωσι ταραχάς, ὅπως προξενήσωσιν ἀταξίας καὶ ἀσχημίας, ἅς θὰ θελήσωσι νὰ ἐπιρρίψωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας ἐπὶ σκοπῷ δυσφημίσεως αὐτῶν. Ὁ Ἕλλην ὅμως στρατιώτης, εὐφυὴς ὢν καὶ φιλότιμος, δὲν θὰ ἐμπέσῃ εἰς τὴν παγίδα ταύτην καὶ εἰς πᾶσαν πρόκλησιν, θ' ἀπαντήσῃ διὰ μεγαλοψυχίας καὶ περιφρονήσεως.

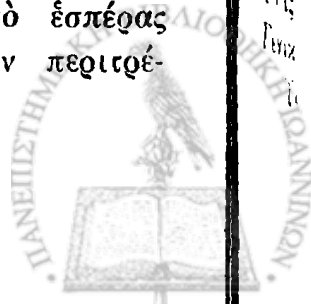
Ἐὰν ὅμως ὁ ἐχθρὸς θελήσῃ ν' ἀντισταθῇ καθ' ὁμάδας καὶ ἐνόπλους, ὅπως μᾶς παρεμποδίσῃ νὰ ἀπελευθερώσωμεν τοὺς ἀδελφούς μας Ἕλληνας τῆς περιφερείας Κορυτσᾶς, τότε θὰ ἔχῃ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν γενναῖον Ἑλληνικὸν Στρατόν, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνδρεία ἐθαυμάσθη ὑπὸ τῶν Συμμάχων κατὰ τοὺς πολέμους καὶ ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἀφίσῃ νὰ παρέλθῃ ἡ εὐκαιρία αὕτη χωρὶς νὰ δοξασθῇ.

Ζήτω ἡ Πατρίς!

Φλώρινα τῇ 12ῃ Μαΐου 1920

Ὑποστράτηγος Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Περὶ τῆς ἐν Κορυτσᾷ καταστάσεως, ἀξιόπιστον πρόσωπον ἑλθὼν ἐκ Κορυτσᾶς, μοὶ ἔδωκε τὴν πληροφορίαν τὸ ἑσπέρας τῆς 12ης, ὅτι εἶδε αὐτοκίνητα ὑπὸ Ἰταλικὴν σημαίαν περιτρέ-

χοντα τὰ χωρία πρὸς ἐξέγερσιν τῶν κατοίκων, καὶ ὅτι αἱ Γαλλι-
καὶ ἀρχαὶ τῆς Κορυτσαῖς παρέδωκαν τὴν πρωΐαν τῆς 12ης Μαΐου
τὴν ἀστυνομίαν εἰς Ἀλβανοὺς χωροφύλακας.

Τὰς πληροφορίες ταύτας ἀνέφερον τηλεγραφικῶς εἰς τὸ Ὑ-
πουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν καὶ εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Στρατοῦ.

Τὴν νύκτα ἔλαβον ἐμπιστευτικὰς ὁδηγίας τοῦ κ. Προέδρου
τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως ἡ Μικτὴ Ταξιαρχία μὴ ὑπερβῇ τὰ σύ-
νορα, ἀνευ νεωτέρας διαταγῆς.

II. Προέλασις πρὸς Κορυτσᾶν.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 12ης Μαΐου ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 7 Δια-
ταγὴν Κινήσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Μικτὴ Ταξιαρχία ἐκκινούσα
τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης θὰ προὐχώρει εἰς Ζέλοβον καὶ Ὀ-
στημα, διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Φλωρίνης, Πισσοδέρι, Κορυτσαῖς.

Ἡ καθ' ὅλην τὴν νύκτα συνεχῆς καὶ ἀκαταπόνητος δρα-
στηριότης καὶ ἐργασία τῶν Διοικητῶν τῶν Σωμάτων ἀπὸ τῆς
ἀφίξεώς των εἰς Φλώριναν, κατέστησε δυνατὴν τὴν ὅπωςδήποτε
συμπλήρωσιν τῶν ἐλλείψεων τούτων καὶ ἐπέτρεψε τὴν ἐκκίνησιν
τῆς Ταξιαρχίας κατὰ τὴν αὐγὴν τῆς ἐπομένης 13 Μαΐου.

13 Μαΐου

Τὴν 13 Μαΐου, τὰ τμήματα ἐκκινή-
σαντα, συμφώνως τῇ ἀνωτέρῳ δια-
ταγῇ, ἐστάθμευσαν τὸ ἑσπέρας εἰς τὸν χώρον Ζέλοβ—Ὀστημα
τὸ δὲ Στρατηγεῖον εἰς Ζέλοβον, λαμβάνοντα μέτρα ἀμέσου
ἀσφαλείας.

Ἡ πορεία αὕτη ὑπῆρξε κοπιώδης, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀνω-
φερείας τοῦ Πισσοδέρι καὶ τῆς βροχῆς. Τὴν Ταξιαρχίαν ἐν τῇ
πορείᾳ ταύτῃ ἠκολούθησε καὶ στρατονομικὸν ἀπόσπασμα ἐξ 150
χωροφυλάκων ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Χωροφυλακῆς Ταρρατσια-
νόν, διὰ τὴν Κορυτσᾶν.

Νεώτεραι πληροφορίες, ἐπεβεβαίωσαν τὰς χθεσινὰς περὶ τῆς
ἐν Κορυτσᾷ καταστάσεως, τοιαύτας. Περὶ τούτων, ἀνέφερον καὶ
αὐθις τηλεγραφικῶς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν, εἰς τὰ
Γενικὸν Στρατηγεῖον καὶ εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις Ἀρχηγὸν Στρατοῦ.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 13]5]20 ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 11 Διαταγὴν

Κινήσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Μικτὴ Ταξιαρχία, ἐκκινουῖσα τὴν 14ην τοῦ ὧραν 6ην, θὰ ἐξηκολούθει τὴν εἰς Καπέστιτσα πορείαν της, χωρὶς νὰ ὑπερβῇ τὴν γραμμὴν τῶν συνόρων πρὸς Μπίγλισταν.

14 Μαΐου.

Ἡ πορεία ἐξετελέσθη συμφώνως τῇ ἐκδοθείσῃ διαταγῇ.

Τὸ 9ον Συν)μα Κορητῶν, σταθμεῦσαν μεταξὺ Καπεστίτσης καὶ Σμαρδεσίου, ἐγκατέστησε δι' ἑνὸς τάγματος προφυλακὰς εἰς τὰ μεταξὺ Μπιγλίτσης καὶ Καπεστίτσης ὑψώματα. Κατὰ τὴν προχώρησιν τοῦ τάγματος προφυλακῶν, ἀντηλλάγησαν πυροβολισμοί τινες μετ' Ἀλβανῶν εὐρισκομένων ἐπὶ τῆς οὐδετέρας ζώνης, οἵτινες ὑπεχώρησαν.

Τὸ 27ον Συν)μα, ἡ Ὁρειβ. Πυρβολαρχία καὶ τὸ Στρατηγεῖον ἐστάθμευσαν εἰς Σμαρδέσι.

Ἐλήφθησαν τὰ κάτωθι τηλεγραφήματα τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, δι' ὧν διετάσσεται καὶ αὐθις, ὅπως ἡ Ταξιαρχία, ἄνευ εἰδικῆς διαταγῆς, μὴ προελάσῃ πέραν τῆς γραμμῆς τῆς Φλωρεντίας.

Τ Η Λ Ε Γ Ρ Α Φ Η Μ Α

Ἐξαιρετικῶς Ἐπεῖγον

14—5—20

Νομάρχην Φλωρίνης

Διὰ Γεν. Διοικητὴν καὶ Ὑποστράτηγον Ν. Τρικούπην

Φ λ ω ρ ι ν α ν

Ἐν ἡ περιπτώσει δὲν λάβετε μεταγενεστέραν ἐντολήν μου, ρητῶς ἐξουσιοδοτοῦσαν ἡμᾶς νὰ καταλάβετε Κορυτσᾶν, θὰ περιορισθῇτε νὰ καταλάβητε δι' ἀναλόγων δυνάμεων τὴν γραμμὴν, ἣν κατελάβομεν μετὰ τὸ πρωτόκολλον τῆς Φλωρεντίας καὶ ἥτις, ἀρχομένη ἀπὸ χωρίου Λιμνίτσης ἐπὶ τοῦ ὄρους Γράμμου, ἀκολουθεῖ κατὰ βορριοανατολικὴν διεύθυνσιν τὴν γραμμὴν διαχωρίσεως ὑδάτων μεταξὺ τοῦ ἄνω Δεβόλι καὶ τοῦ ἄνω Ἀλιάκμονος καὶ καταλήγει εἰς τὴν κορυφὴν 1347 τοῦ ὄρους Γκομπέσι.

Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου, διευθύνεται πρὸς Λυσμάς, διέρχεται διὰ τῶν ὑψομέτρων 858, 1309, 1734 καὶ 1090, ἐκεῖθεν

δέ, διευθυνομένη ἀκριβῶς πρὸς Βορρᾶν, ἀκολουθεῖ τὴν ὁφρὺν τοῦ ὅρους Μαλίσσης, καταλήγουσα εἰς τὴν λίμνην τῆς Πρέσπας.

BENIZEΛΟΣ

III. Ἀναστολὴ προελάσεως. Σύνταξις Πρωτοκόλλου Καπεστίτης.

Τὴν 14ην Μαΐου περὶ ὥραν 16ην ἔλαβον τὸ κάτωθι τηλ)μα.

Τ Η Λ Ε Γ Ρ Α Φ Η Μ Α

Ἐπεῖγον

Ἀπολύτως προσωπικόν

14-5-20

Νομάρχην Φλωρίνης

Διὰ Γεν. Διοικητὴν καὶ Ὑποστράτηγον Ν. Τρικούπην

Φ λ ω ρ ι ν α ν

Ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν, ὅτι ἄνευ νέας εἰδικῆς ἐξουσιοδοτήσεως στρατὸς ἡμῶν δὲν πρέπει νὰ προελάσῃ εἰς κατάληψιν Κορυτσᾶς, ἀλλὰ νὰ φθάσῃ μόνον εἰς τὰ ὅρια, ἅτινα κατείχομεν μετὰ πρωτόκολλον Φλωρεντίας καὶ ἅτινα σᾶς ἐγνωστοποίησα δι' ἑτέρου τηλεγραφήματος.

BENIZEΛΟΣ

Περὶ τὴν 17ην ὥραν ἀφίχθη ἐπιτροπὴ ἐξ Ἀλβανῶν τῆς Κορυτσᾶς μετ' ἀντιπροσώπου τοῦ Μητροπολίτου κομίζοντος καὶ ἐπιστολὴν του, ἣτις μὲ παρεκάλεισεν, ὅπως μὴ προελάσῃ εἰς Κορυτσᾶν ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς πρὸς πρόληψιν αἱματοχυσίας, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἐπέλθῃ συνεννόησις σχετικὴ μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως.

Ἐχων ἤδη διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως μὴ ὑπερβῶ τὴν γραμμὴν τῆς Φλωρεντίας, ἐζήτησα νὰ ἐκμεταλλευθῶ τὴν πρότασιν ταύτην τῆς Ἀλβανικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ διὰ τοῦτο ἐδήλωσα ταύτη, ὅτι ἔχων ρητὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως καταλάβω τὴν Κορυτσᾶν, δὲν δύναμαι νὰ ἔλθω εἰς οὐδεμίαν μετ' αὐτῶν συνεννόησιν καὶ νὰ ἀνακόψω τὴν προέλασίν μου.

Εἰς πρότασίν των δέ, ὅπως διαβιβάσω τοῦλάχιστον τὴν αἴτησίν των ταύτην εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, τοῖς ἀπήντησα, ὅτι οὔτε τοῦτο δύναμαι νὰ πράξω καὶ ὅτι τὸ μόνον, ὅπερ θὰ ἡδυνάμην νὰ κάμω, εἶναι νὰ τοῖς ἐπιτρέψω νὰ μεταβῶσιν εἰς Φλώριναν, ἵνα ἐκεῖθεν συνεννοηθῶσι τηλεγραφικῶς μετὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἐὰν θέλῃ δύναται νὰ μοὶ ἀποστείλῃ νεωτέρας διαταγάς.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν εἰς τὸ Ἀλβανικὸν ἔδαφος ἐπάνοδον τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, τοῖς ἐδήλωσα ὅτι, θὰ τοῖς ἐπιτρέψω ἐλευθέρως τὴν διάβασιν ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ δὲν ἔχη ἀρχίσει ἡ προέλασις πρὸς Κορυτσᾶν τοῦ Στρατοῦ.

Τὴν 18ην ὥραν, ἀνεχώρησεν ἡ ἐν λόγῳ Ἐπιτροπὴ διὰ Φλώριναν.

Περὶ τῶν ἀνωτέρω καὶ περὶ τῆς διελεύσεως τῆς Ἐπιτροπῆς, κατέστησα ἀμέσως τηλεφωνικῶς ἐνήμερον τὸν ἐν Φλωρίνῃ εὐρισκόμενον Γενικὸν Διοικητὴν, ὅπως οὗτος εἰδοποιήσῃ τὴν Κυβέρνησιν, ἵνα ἐπιτύχῃ ἀνταλλάγματα ἐναντι τῆς ἀνακοπῆς τῆς προελάσεως.

15 Μαΐου.

Περὶ τὸ λυκανγὲς 4.30' ὥραν τῆς 15ης Μαΐου ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ἐπανῆλθεν ἐκ Φλωρίνης εἰς Σμαρδέσι, ἐφοδιασμένη δι' ἐγγράφον τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ, ὅπως τῇ ἐπιτροπῇ ἡ διέλευσις διὰ Κορυτσᾶν.

Ὀλίγον πρὸ τῆς 10ης ὥρας, ὁ Διοικητὴς τῶν ἐκ Κορυτσᾶς ἀναχωρησάντων καὶ εἰς Φλώριναν κατευθυνομένων Γαλλικῶν Στρατευμάτων, κατὰ τὴν πρὸ τοῦ Σμαρδέσι διάβασίν του, προσῆλθεν εἰς τὸ Στρατηγεῖον, ὅπως μοὶ ἐκφράσῃ τὴν ἀρίστην ἐντύπωσιν, ἣν τῷ ἐπροξένησεν ἡ διάταξις τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων (προφυλακαί, καὶ Κύριον Σῶμα) ἅτινα συνήντησε μετὰ Μπιγλίστης καὶ Σμαρδεσίου, καὶ εἰς τοιοῦτον μάλιστα βαθμόν, ὥστε εἰδοποίησε τὰ ἐτοιμαζόμενα πρὸς ἀντίστασιν Ἀλβανικὰ Στρατεύματα, ἵνα παραιτηθῶσι τῆς ιδέας τῆς ἀντιστάσεως πρὸς ἀποφυγὴν ματαίας αἱματοχυσίας, καθόσον οὐδεμίαν πιθανότητα ἐπιτυχίας ἡδύναντο νὰ ἐλπίζουν.

Περὶ τὴν 10ην ὥραν, εἰδοποιήθην τηλεφωνικῶς ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ κ. Ἡλιάκη, ὅτι ὠρίσθημεν αὐτὸς καὶ ἐγὼ Ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὅπως ἔλθωμεν εἰς

διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Ἀντιπροσώπων τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως.

Τὴν 15ην ὥραν, ἀφίχθη εἰς Σμαρδέσι ὁ Γενικὸς Διοικητὴς ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Νομάρχου Φλωρίνης καὶ τοῦ Ριζᾶ μπέη Μαμιτζᾶ Χουρσίτ.

Ἀπαντες οἱ ἀνωτέρω, μετέβημεν εἰς τὰς ἐν Καπιστίτση προφυλακὰς, ὅπου συνηντήθημεν μετὰ τῶν Ἀλβανῶν ἀντιπροσώπων, ὧν τὰ ὀνόματα ἐμφαίνονται εἰς τὸ συνταχθὲν πρωτόκολλον, καὶ τοῦ ἐν Κορυτσᾷ Μητροπολίτου Δυοραχίου Ἰακώβου.

Ἡ ἀνωτέρω Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως παρέδωκεν ἡμῖν κανονικῶς συντεταγμένον πληρεξούσιον ἔγγραφον, μεθ' ὃ, μετὰ μικρὰν συζήτησιν, προέβημεν εἰς τὴν σύνταξιν (Γαλλιστί) καὶ ὑπογραφὴν σχετικοῦ πρωτοκόλλου, ὅπερ ἐν μεταφράσει ἔχει ὡς ἑξῆς :

«Οἱ κάτωθι σημειούμενοι, ἀφ' ἐνὸς μὲν, ὁ Γεν. Διοικητὴς τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας κ. Ι. Γ. Ἡλιάκης καὶ ὁ Ὑποστράτηγος Ν. Τρικούπης ὡς Ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἀφ' ἑτέρου δέ, οἱ Ἑσρέφ Φράσαρης Γενικὸς Διευθυντὴς τῶν Δημοσίων Ἔργων τῆς Κυβερνήσεως Τυράννων, Γεώργιος Ράτζης Πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῶν προϋχόντων, Παντελῆς Τσάλης τέως ἄλβανος Ὑπουργός, Γικανὲ Δεσνιτῆς, μέλος τοῦ συμβουλίου τῶν προϋχόντων, Νικόλαος Ζώης Διευθυντὴς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ ὁ Λοχαγὸς Σαλαχεδίν, συνελθόντες σήμερον τὴν 15ην Μαΐου 1920 ἐν Καπιστίτση συνομολογοῦσι τὰ ἐπόμενα :

Προκειμένου νὰ προελάσῃ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς εἰς κατάληψιν τῆς Κορυτσᾶς εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ἀναχωρούντων Γαλλικῶν Στρατευμάτων, τῇ παρακλήσει τῶν δευτέρων, οἱ πρῶτοι ἀναλαμβάνουν τὴν εὐθύνην νὰ σταματήσουν τὴν προέλασιν, διὰ νὰ διευκολυνθῇ συνεννόησις μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως, διὰ τὴν σύσφιξιν καλῶν σχέσεων γειτονίας μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφικῶν λαῶν, ἀποφευχθῇ δὲ πᾶσα αἱματοχυσία.

Καί, μέχρις οὗ διευθετηθῇ τὸ ζήτημα, εἴτε ὑπὸ τῆς Συνδιασκέψεως, εἴτε δι' ἀπ' εὐθείας συνεννοήσεως μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως. οἱ δεύτεροι ὑπὸ τὴν ιδιότητά των ἀναλαμβάνουν τὰς ἐπομένους ὑποχρεώσεις :

Π ρ ῶ τ ο ν. Οὐδεὶς τῶν κατοικούντων Ἑλλήνων ἐπὶ τοῦ μὴ

καταληφθησομένου ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐδάφους, θέλει πάθει τι διὰ τὰ φρονήματά του.

Δεύτερον. Τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ αἱ Ἐκκλησίαι θὰ λειτουργοῦν ἐλευθέρως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου.

Τρίτον. Οὐδεμία θὰ γίνεται ὑπέρβασις τῆς γραμμῆς τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου καὶ ἡ ὁποία ἄρχεται ἀπὸ τὸ χωρίον Λίμνιτσα ἐπὶ τοῦ ὄρους Γράμμου, ἀκολουθεῖ τὴν γραμμὴν τῆς διαχωρίσεως τῶν ὑδαίων, μεταξὺ τοῦ ἄνω Δεβόλη καὶ τοῦ ἄνω Ἀλιάκμονος καὶ διερχομένη πρὸς δυσμὰς τοῦ χωρίου Καπέστιτσα διενθύνεται πρὸς Βορρᾶν διερχομένη πρὸς δυσμὰς τοῦ χωρίου Βερνίκ.

Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου, διενθύνεται πρὸς Δυσμὰς, διέρχεται διὰ τῶν ὑψωμάτων 858, 1309, 1734 καὶ 1090, ἐντεῦθεν, διενθυνομένη κατ' εὐθείαν πρὸς Βορρᾶν, ἀκολουθεῖ τὴν ἀντηρίδα τοῦ ὄρους Μαλίτση, καταλήγουσα εἰς τὴν λίμνην Πρέσπαν.

Ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, δὲν δύναται νὰ ἐγκατασταθῶσι φυλάκια ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης. Οἱ δὲ Ἀλβανοὶ χωροφύλακες, οἱ ὅποιοι τυχὸν εὐρίσκονται πέραν τῆς γραμμῆς ταύτης πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος ν' ἀποσυρθῶσιν ἀμέσως.

Ἀμφοτέρω τὰ συμβαλλόμενα μέρη, ἐπίσης ὑπόσχονται ὅτι θὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῆς Συνδιασκέψεως διὰ τὴν χαραχθησομένην γραμμὴν τῶν ὁρίων.

Ἐφ' ᾧ, συνετάχθη τὸ παρὸν πρωτόκολλον εἰς διπλοῦν, ὑπογραφὴν ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων μερῶν καὶ τῶν παρισταμένων διὰ τὴν συνεννόησιν Μητροπολίτου Δυσοραχίου, ὁ ὁποῖος τοσοῦτον ἔδειξε ζῆλον διὰ τὴν συνδιαλλαγὴν καὶ τὴν καλὴν συνεννόησιν τῶν δύο ἀδελφικῶν λαῶν, ὥς καὶ τοῦ Ριζᾶ Μπέη Χαμιτζᾶ Χουρσίτ, ὁ ὁποῖος τόσον ἐργάζεται διὰ τὴν σύσφιξιν τῶν Ἑλληνοαλβανικῶν σχέσεων».

Ἐν Καπεστίτση τῇ 15 Μαΐου 1920

Τὰ συμβαλλόμενα μέρη

ὑπογραφαὶ

IV. Συγχαρητήριον Τηλεγράφημα Προέδρου Κυβερνήσεως.

16 Μαΐου. Ἡ Ταξιαρχία παρέμεινεν εἰς τὰς αὐτὰς θέσεις. Τὴν 16ην Μαΐου ἐλήφθη τηλεγράφημα τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως κατόπιν τοῦ ὁποίου ἐξέδωκα τὴν ἐξῆς Ἡμερησίαν Διαταγὴν μου :

Μικτὴ Ταξιαρχία Κορυτσᾶς

Ἡμερησία Διαταγὴ 16ης Μαΐου 1920

Ὁ κ. Πρωθυπουργὸς εὐηρεστήθη νὰ ἀποστείλῃ εἰς τὴν Μικτὴν Ταξιαρχίαν Κορυτσᾶς τὸ κάτωθι τηλεγράφημα:

«Ἄν καὶ διὰ γενικωτέρους λόγους δὲν κατελάβομεν τὴν Κορυτσᾶν σήμερον, ἡ προέλασις ὅμως τῆς Μικτῆς Ταξιαρχίας μέχρι τῶν συνόρων αὐτῆς, παρέσχεν εἰς τὴν Πατρίδα ὑπηρεσίας ἐχούσας πολιτικὴν σημασίαν ἀξίαν λόγου. Ὑμᾶς συγχαίρω διὰ τὴν δραστηριότητα καὶ λεπτότητα μεθ' ἧς διεξηγάγετε ἀνατεθεισάν ὑμῖν ἐντολήν.»

BENIZEΛΟΣ

Κατόπιν τούτου συγχαίρω τοὺς Ἀντ)χας Ἀναγνώστου Διοικητὴν τοῦ 27ου Συν)τος Πεζικοῦ καὶ Παναγιωτακόπουλον Ἀποστολὸν Διοικητὴν τοῦ 9ου Συντάγματος Κρητῶν καὶ τὸν Λοχαγὸν Κάβουραν Διοικητὴν τῆς Ὀρειβατικῆς Πυροβολορχίας ὡς καὶ ἅπαντας τοὺς ἀξιωματικούς, ὑπαξιωματικούς, στρατιώτας καὶ χωροφύλακας τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν Μικτὴν Ταξιαρχίαν, οἵτινες διὰ τῆς συντόνου προελάσεως καὶ τῆς ἀπλῆς ἀλλ' ἐγκαίρου μόνον παρουσίας των, ἐπέφερον τὸ εὐχάριστον ὡς ἄνω ἀποτέλεσμα.

Ἀξιωματικοί, Ὑπαξιωματικοί καὶ Στρατιῶται.

Εἴσθε ἄξιοι συγχαρητηρίων καὶ θαυμασμοῦ διότι, ἂν καὶ προέρχεσθε ἐκ διαφόρων Μονάδων, ἐκ μεγίστων ἀποστάσεων, ἄνευ προπαρασκευῆς καὶ ἐφοδίων, ἐν τούτοις διὰ τῆς συντόνου ἐν γένει δραστηριότητος ὑμῶν ἀφ' ἧς ἐλήφθη ἡ διαταγὴ τῆς μεταφορᾶς καὶ συγκεντρώσεως εἰς Φλώριναν καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς σας ἐκεῖ, ἐργαζόμενοι καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἠδυνήθητε ἐντὸς ὥρων μόνον, χάριν εἰς τὴν ἄκραν φιλοπονίαν ὑμῶν νὰ συμπληρώσητε

τὺς ἐλλείψεις σας, καὶ νὰ τεθῇτε εἰς κίνησιν ἐγκαίρως, ὥς τοῦτο ἀπῆται τὰ συμφέρον τῆς Πατρίδος.

Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ὑποστράτηγος

Τὴν 16ην Μαΐου ἐλήφθησαν καὶ τὰ αἰτηθέντα πυρομαχικό, ἀφίχθη δὲ εἰς Φλώριναν καὶ μία Μεταγωγικὴ Λιμοιρία αὐτοκινήτων διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τῆς Ταξιαρχίας.

17 Μαΐου.

Τὴν 17ην Μαΐου, ἐλήφθησαν τηλεγραφικαὶ διαταγαὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ Στρατοῦ Στρατηγοῦ Παρασκευοπούλου, ὅπως τ' ἀποτελοῦντα τὴν Μικτὴν Ταξιαρχίαν σώματα, ἐπανεέλθουν εἰς τὰς οἰκείας θέσεις, ἥτοι τὸ 9ον Σύνταγμα Κρητῶν εἰς Ἀθήνας, τὸ 27ον Σύνταγμα εἰς Θεσσαλονίκην, ἡ δὲ Ὀρειβατικὴ Πυροβολορχία παραμείνῃ προσωρινῶς εἰς Φλώριναν, ἐγὼ δὲ ἐπα. ἐλθὼ εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς III Μεραρχίας.

Κατόπιν τῶν ἄνω διαταγῶν ἐξεδόθη διαταγή, ὅπως ἡ Μικτὴ Ταξιαρχία διὰ δύο ἡμερῶν πορείας ἐπανεέλθῃ εἰς Φλώριναν.

19 Μαΐου.

Ἄμα τῇ ἀφίξει τῶν τμημάτων εἰς Φλώριναν καὶ Ἀρμενοχωρί, διέταξα ὅπως πάντες οἱ ὅπωςδῆποτε μετατεθέντες ἐξ ἐνὸς Σώματος εἰς ἕτερον Σῶμα τῆς Ταξιαρχίας ἀξιωματικοί, ὀπλῖται ὥς καὶ κτήνη ἐπανεέλθωσιν εἰς τὰ Σώματά των· μεθ' ὃ σιδηροδρομικῶς τὰ Σώματα ἐπανῆλθον εἰς τὰς θέσεις των.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ⁽¹⁾

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΠΡΟΣ ΕΣΚΗ ΣΕΧΗΡ (Μ. ΑΣΙΑΣ)

Μάρτιος 1921 (Ἀβγκίν).

Ι. Συγκέντρωσις. Προέλασις.

Ἡ ὑπὸ τὴν διοίκησίν μου ΙΙΙ Μεραρχία ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, μετὰ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῆς κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ 1920 πρὸς κάλυψιν καὶ προστασίαν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μαγνησίας—Βαλουκεσέρ—Πανόρμου μὲ τὸ Στρατηγεῖον κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ Ἀξάρι καὶ εἶτα εἰς τὸ Σόμα, μετεστάθμευσεν εἰς τὴν περιοχὴν Προύσσης (Brusa) πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐκεῖσε εὐρισκομένου Γ' Σώματος Στρατοῦ.

1 Μαρτίου 1921. Τῇ 1 Μαρτίου, ἡ ΙΙΙ Μεραρχία εὐρίσκετο ἐν ἐπισταθμῷ Β. καὶ Α. Προύσσης (Brusa) εἰς τὴν περιοχὴν Σουζουρλουῦ (Susurluk), Ντερέκιοι (Derek), Ντεμίρ-Τὰς (Demirtach) χρησιμοποιουμένη εἰς τὴν προκάλυψιν τοῦ ὑποτομέως Τίμπος (Timbos) 30 χιλ. Α. Προύσσης. Πλὴν τῶν τμημάτων της, ἡ Μεραρχία διέθετε ἐπὶ πλέον διὰ τὴν ἀμυναν τοῦ ὑποτομέως τὴν Ι' Μοῖραν τοῦ Γ' Συντ. Πεδ. Πυροβολικοῦ καὶ μίαν Πυροβολοχίαν τοῦ Βαρ. Πυροβολικοῦ.

Οὕτως εὐρίσκετο ἡ Μεραρχία, ὅτε ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1554 28]2]21 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, συμφώνως τῇ ὁποίᾳ, τὸ Σ. Στρατοῦ θὰ ἀνελάμβανε τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τοῦ Ἑσκή Σεχήρ (Eski-shehr) δι' ἀποκοπῆς ἢ ὑπερκεράσεως τοῦ ἐχθροῦ. Ἡμέρα ἐνάροξενος τῆς προελάσεως ὠρίζετο ἡ 4η Μαρτίου.

Κατόπιν τῆς διαταγῆς ταύτης καὶ συμφώνως προγενεστέραις

(1) Ὁρα Σχ. 3. Προύσσα, Ἑσκή-Σεχήρ (Δορύλαιον).

διαταγαῖς τοῦ Σ. Στρατοῦ, ἡ Μεραρχία ἔδει τὴν ἐσπέραν τῆς 3ης Μαρτίου νὰ εὐρίσκηται συγκεντρωμένη εἰς τὴν περιοχὴν Μύλοι, Τίμπος (Timbos).

Πρὸς τοῦτο, διέταξα ὅπως αἱ Μονάδες τεθῶσιν εἰς κίνησιν διὰ ἑξ φαλάγγων διὰ τὸν χώρον τῆς συγκεντρώσεως ὡς ἑξῆς :

1η φάλαγξ, 6ον Πεζικὸν Σύν)μα καὶ IIIγ Όρ. Χειρουργεῖον ἐκ Δεμίρ-Τὰς (Demiritach) εἰς Μύλους, διὰ δύο ἡμερῶν πορείας.

2α φάλαγξ, οἱ ἐν Προύσση (Brusa) Σχηματισμοὶ εἰς Μποσνάκ Κ. διὰ μιᾶς ἡμέρας πορείας.

3η φάλαγξ, 12ον Πεζ. Σύν)μα καὶ IIIα Όρ. Χειρουργεῖον ἐκ Σουσουλκού (Susurluk) εἰς Τίμπος (Timbos) διὰ μιᾶς ἡμέρας πορείας.

4η φάλαγξ, III Ἡμιλαρχία ἐξ Ἀδᾶ Κ (Ada K) εἰς Τίμπος (Timbos), διὰ μιᾶς ἡμέρας πορείας.

5η φάλαγξ, IIIα Μ. Ο. Πυρ)κοῦ III Μ. Συζυγαρχιῶν καὶ τὸ IIIβ Όρ Χειρουργεῖον ἐκ Μπαρά Κ. (Barak Keui), εἰς Μύλους, διὰ μιᾶς ἡμέρας πορείας.

6η φάλαγξ, IIIβ Μ. Ο. Πυρ)κοῦ ἐκ Ντερέ Κ. (Dere K.) εἰς Γκιόλμπασι (Gculbashi), διὰ μιᾶς ἡμέρας πορείας.

Καὶ τέλος ἡ Ἀγέλη Σφαγίων ἐκ Προύσσης (Brusa) εἰς Μύλους, διὰ δύο ἡμερῶν πορείας.

Ἡμέρα ἐκκινήσεως, διὰ μὲν τὴν πρώτην φάλαγγα καὶ τὴν Ἀγέλην Σφαγίων ὠρίσθη ἡ 2α Μαρτίου, διὰ δὲ τὰς λοιπὰς φάλαγγας ἡ 3η Μαρτίου. Δι' ἐτέρας διαταγῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ, ἐτίθεντο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μεραρχίας διὰ τὴν προέλασιν καὶ τὰ Γ' ἔφεδρον Χειρουργεῖον καὶ 6α ὄρ. τοιοῦτον, ἅτινα καὶ διετάχθησαν ὑπὸ τοῦ Σώματος νὰ μετασταθμεύσωσι παρὰ τοὺς Μύλους τὴν 2αν Μαρτίου.

Ἡ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μεραρχίας 1η Μοῖρα Πεδ. Πυρ)κοῦ Γ' Σύν)τος καὶ Πυρ)χία Βαρ. Πυρ)κοῦ ἐτίθεντο, συμφώνως διαταγῇ Γ' Σ. Στρατοῦ, ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς 3ης Μαρτίου, προκειμένου νὰ διατεθῶσιν εἰς ἄλλην Μεραρχίαν.

2 Μαρτίου

Συμφώνως ταῖς ἄνω διαταγαῖς, ἡ

1η φάλαγξ (6ον Πεζ. Σύνταγμα καὶ

IIIγ Όρ. Χειρουργεῖον) ἐτέθησαν ἐν πορείᾳ διὰ Κεστέλ (Kestel)

ὅτε ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1695]2—3—21 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ Στρατοῦ, ἐκδοθεῖσα κατόπιν σχετικῆς διαταγῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας δι' ἧς, μέχρι νεωτέρας διαταγῆς, ἀνεβάλλετο ἡ διαταχθεῖσα προέλασις καὶ συνεπῶς ἡ διαταχθεῖσα συγκέντρωσις τῶν Μεραρχιῶν.

Συνεπεῖα ταύτης, ἀνέστειλα τὴν περὶ συγκεντρώσεως τῆς Μεραρχίας διαταγὴν μου καὶ διέταξα ὅπως αἱ τεθεῖσαι εἰς κίνησιν ἤδη Μονάδες (βον Σύν. Πεζ., ΠΙγ Ὁρ. Χειρ., Ἀγέλη Σφαγίων) παραμείνωσιν ἐν καταυλισμῷ εἰς Κεστέλ (Kestel).

3 Μαρτίου.

Ἐπειδὴ λόγῳ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους, ἡ ἐν καταυλισμῷ παραμονὴ τῶν ἐν Κεστέλ (Kestel) Μονάδων ἦτο ἐπικίνδυνος διὰ τὴν υἱείαν τῶν στρατιωτῶν, ἃν αὕτη παρετίνετο ἐπὶ μακρόν, δεδομένου, ὅτι ἐν Κεστέλ (Kestel) δὲν καθίστατο ἐφικτὴ ἡ ἐν ἐπισταθμεῖα ἐγκατάστασις των, καὶ ἐπειδὴ ἀνεγνωρίσθη ἐν τῷ μεταξὺ δρομολόγιον ἄγον κατ' εὐθείαν ἐκ Δεμιρ Τὰς (Demirtash) εἰς Κεστέλ (Kestel), διέταξα, ὅπως τὸ βον Σύν. Πεζ. καὶ τὸ ΠΙγ Ὁρ. Χειρουργεῖον μετασταθμεύσωσι τὴν ἐσπέραν τῆς 3ης Μαρτίου εἰς Δεμιρ Τὰς (Demirtash) Καλασάνη (Kelessen), ὁπόθεν θὰ ἠδύναντο νὰ ἀχθῶσι διὰ μιᾶς ἡμέρας πορείας εἰς Μύλου; εἰς πρώτην διαταγὴν μου. Αἱ Μονάδες αὗται ἐπεστάθμευσαν εἰς Δεμιρ Τὰς καὶ Καλασάνη (Kelessen) εἰς τὰς πρώτας ἐπισταθμεῖας των.

Ἡ ΠΙ Ἀγέλη Σφαγίων ἐπεστάθμευσεν εἰς Κεστέλ (Kestel).

4—6 Μαρτίου.

Ἡ Μεραρχία παρέμεινεν εἰς τὰς θέσεις της.

7 Μαρτίου.

Τὴν 7ην Μαρτίου ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1924]7—3—21 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ δι' ἧς ὠρίζετο ὡς ἡμέρα προελάσεως αὐτοῦ ἡ 10η Μαρτίου. Αἱ Μεραρχίαι, συμφώνως τῇ διαταγῇ ταύτῃ, ἔδει νὰ εὐρίσκωνται συγκεντρωμένοι τὴν ἐσπέραν τῆς 9ης Μαρτίου εἰς τοὺς διὰ προγενεστέρων διαταγῶν ὁρισθέντας τόπους συγκεντρώσεως.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διαταγῆς ταύτης, διέταξα, ὅπως αἱ Μονάδες τῆς Μεραρχίας τεθῶσι τὴν 9ην Μαρτίου εἰς κίνησιν, ὡς εἶχε καθορισθῇ τοῦτο καὶ διὰ τὴν ματαιωθεῖσαν προγενεστέραν συγκέντρωσιν τῆς 3ης Μαρτίου, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι, ἡ 1η ἐκ-

κινουῖσα ἐκ Δεμίρ Τάς (Demirtash), Καλασάνη (Kelessen) τὴν 9ην Μαρτίου θὰ μετεσταθμεύεν εἰς Μύλους αὐθημερόν.

Ἡ Ἀγέλη Σφαγίων διετάχθη ὁμοίως νὰ μετασταθμεύσῃ τὴν 9ην Μαρτίου ἐκ Κεστέλ (Kestel) εἰς Μύλους.

Τὰ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μεραρχίας Γ' ἔφεδ. Χειρουργεῖον καὶ 6α Ὁρ. τοιοῦτον διετάχθησαν νὰ μετασταθμεύσωσιν εἰς Μύλους μετὰ τῆς 3ης φάλαγγος.

8 Μαρτίου.

Αἱ Μονάδες τῆς Μεραρχίας προπαρασκευάσθησαν, ἵνα τὴν ἐπομένην τε-

θῶσιν εἰς κίνησιν.

Ἡ Ι Μοῖρα Πεδ. Πυρ|κοῦ διετάχθη, ὅπως συγκεντρωθῇ, παρὰ τοὺς Μύλους καὶ βορείως τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ τὴν ἐσπέραν τῆς 9ης Μαρτίου, ἵνα τὴν ἐπομένην κινηθῇ συμφώνως ταῖς διαταγαῖς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ τιθεμένη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Χ Μεραρχίας.

Ἡ εἰς Τίμπος (Timbos) Βαρ. Πυρ|χία ἔλαβε διαταγὴν νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν θέσιν της ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

9 Μαρτίου.

Αἱ Μονάδες τῆς Μεραρχίας ἐτέθησαν ἐν πορείᾳ διὰ τὸν ὁρισθέντα χῶρον

συγκεντρώσεως.

Τὴν 14ην ὥραν ἐπερατώθη ἡ συγκέντρωσις τῆς Μεραρχίας σταθμευσασῶν τῶν Μονάδων της ἐν καταυλισμῷ ὡς ἑξῆς :

Στρατηγεῖον

εἰς Μποσνάκ Κ.

2|39 Σύν. Εὐζώνων ἐν τῇ προκαλύψει εἰς Τίμπος (Timbos)

III Ἡμιλαρχία

Β. Τίμπος »

12ον Σύν)μα Πεζικοῦ

IIIα Ὁρ. Χειρουργ.

Λόχος Στρατηγεῖου

III Ἀπόσπ. Τηλ)τῶν

IIIβ Μ. Ο. Πυρ)κοῦ

III Διλογ. Σκαπανέων

N. Δ. Τίμπος »

Περὶ τὸ Μποσνάκ Κ.

Περὶ τὸ Γκιόλμπασι (Ceulbashi)

βον Σύν)μα Πεζικοῦ	}	Περὶ τοὺς Μύλους καὶ Ν. τῆς ἀμα- ξιτῆς ὁδοῦ.
IIIα Μ. Ὁρ. Πυρο)κοῦ		
III Μοῖρα Συζ)χιῶν		
IIIβ Ὁρ. Χειρουργ.	}	
IIIγ » »		
Γ' ἔφ. »		
6α Ὁρ. »	}	
Β' Οὐλ. Ὑγειον. Ὁρχου		
III Διμ. Διανομῶν		
III Ἀγέλη Σφαγείων		

Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1958]8—3—21 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, δι' ἧς ἡ III Μεραρχία διετάσσετο, ὅπως τὴν ἐπομένην, 10ην Μαρτίου προελάσῃ ἀκολουθοῦσα τὴν ὁδὸν Τίμπος (Timbos), Ἀγιασμά (Ayazma), Κούτς Κ. (Kuch), Γενῇ Γιουρούκ (Yeni Yorumuk) πρὸς Φουντουκλοῦ (Funduklu) καὶ προσβάλλῃ τὸν ἐχθρόν, ὅπου τὸν συναντήσῃ, τὴν δὲ ἐσπέραν σταθμεύσῃ περὶ τὸ Φουντουκλοῦ (Funduklu). Ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μεραρχίας ἐτίθετο καὶ μία Ἐπιλαρχία τῆς Ταξιάρχιας Ἰππικοῦ μετὰ οὐλαμοῦ Πολυβόλων.

Ὡρα διελεύσεως ἐκ τῆς γραμμῆς προφυλακῶν ὠρίσθη ἡ 7η.

Συμφώνως προγενεστέρα διαταγὴ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μεραρχίας διὰ τὸν ἀνεφοδιασμόν καὶ ἀναχορήγησιν ἐτίθετο ἐφοδιοπομπὴ Καμήλων μεταφέρουσα τριῶν ἡμερῶν τροφάς, νομὴν καὶ πυρομαχικά.

Συμφώνως τῇ ὥς ἄνω διαταγῇ τοῦ Σώματος, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 22 διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν κίνησιν τῆς Μεραρχίας κατὰ τὴν ἐπομένην. Διὰ ταύτης, ὥρισα μίαν φάλαγγα μὲ ἐμπροσθοφυλακὴν ἀποτελουμένην ἀπὸ τὸ 12ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, IIIβ Μ. Ὁρ. Πυροβολικοῦ, III Διλοχίαν Σκαπανέων καὶ τὸ IIIβ Ὁρεινὸν Χειρουργεῖον ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ Συνταγματάρχου Σουμπασάκου.

Ἡ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μεραρχίας Ἐπιλαρχία μετὰ τῆς Ἡμιλαρχίας, ἔλαβε τὴν ἐντολήν, ὅπως προπορεύηται τῆς φάλαγγος εἰς ἀπόστασιν 2—5 χιλιομ., ἀσφαλίζουσα ταύτην, καὶ ἀποστείλῃ ἀναγνωρίσεις Ἀξιωματικῶν, μίαν μὲν πρὸς Τσαοὺς Κ. (Chauch), Χεμζέ Μπέη (Heimze Bey K.), Φουντουκλοῦ (Funduklu) καὶ ἑτέραν πρὸς Κούτς Κ. (Kuch), Γενῇ Γιουρούκ (Ye-

ní Yoturuk), Φουντουκλού (Fuduklu), με την έντολήν, ὅπως ἀναγνωρίσωσιν : 1ον) Ἐάν τὰ ὑψώματα Κούτς Κ. (Kuch), Μπογάζ Κ. (Boyaz K.) κατέχωνται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, 2ον) Ἐάν ἡ γέφυρα Μπογάζ Κ. (Boyaz K.), καὶ αἱ γέφυραι μεταξὺ Τσαοῦς Κ. (Chauch) καὶ Χεμζέ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.) κατέχωνται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρίσκονται.

Ἐάν δὲ τὸ ἱππικὸν ἤθελε προσκρούσῃ ἐπὶ ἐχθρικῆς ἀντιστάσεως πρὸ τοῦ Γάλλου (Koja Ch.) ποταμοῦ, διετάχθη νὰ ἐπιζητήσῃ, ὅπως ἀναγνωρίσῃ τὸ μέτωπον τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως, πιεζόμενον δὲ ἰσχυρῶς, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀναγνώρισίν του, νὰ ἀπελευθερώσῃ τὸ μέτωπον τῆς Μεραρχίας καὶ νὰ ἐξέλθῃ, κατὰ προτίμησιν ἢ μὲν Ἐπιλαρχία δεξιᾷ, ἢ δὲ Ἡμιλαρχία ἀριστερᾷ, ἵνα καλύπτωσι τὰ πλευρὰ τῆς Μεραρχίας.

Ὁπισθοφυλακή, ὁρίσθη εἰς λόχος τοῦ 2|39 Συν)τος Εὐζώνων. Τὸ Σύνταγμα τοῦτο ἀποσυρόμενον ἐν καιρῷ τῆς προκαλύψεως, θὰ κατελάμβανε τὴν ἐν τῇ φάλαγγι θέσιν του.

II. Μάχη Μπογάζκιοϊ.

10 Ματίου. Τὴν 6.30' ὥραν ἡ Μεραρχία ἐτέθη εἰς κίνησιν.

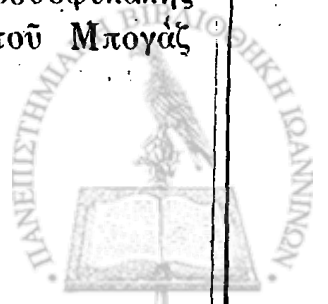
Ἡ Μεραρχία ἐβάδιζεν οὕτω μέχρι τῆς 11ης ὥρας, μὴ συναντήσασα ἐχθρικὴν ἀντίστασιν πλὴν ἐλαφρῶν τινῶν ἐχθρικῶν τμημάτων, ἅτινα κατέχοντα τὰ ὑψώματα Κούτς Κ. (Cuch) καὶ Τσαοῦς Κ. (Chaush) ἔρριψαν πυροβολισμούς τινας ἅμα τῇ ἐμφανίσει τῶν πρώτων τμημάτων ἡμῶν καὶ ἀπεσύρθησαν πρὸς Μπογάζ Κ. (Boyaz K.).

Τὴν 10.20' ὥραν ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας ἀφίκετο εἰς Κούς Κ. (Kush), ὅπερ εἶχε καταληφθῇ ὑπὸ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς.

Ἡ πρὸς Τσαοῦς Κ. (Chaush), ἀναγνώρισις ἀνέφερεν ὅτι, τὸ χωρίον εὐρέθῃ κενὸν ἐχθροῦ.

Ἡ πρὸς Μπογάζ Κ. (Boghaz K.) ἀναγνώρισις ἀνέφερεν ὅτι, τὰ Δ. τούτου ὑψώματα κατέχονται.

Τὴν 10.50' ὥραν τὰ πρῶτα τμήματα τῆς Ἐμπροσθοφυλακῆς προσέκρουσαν ἐπὶ ἐχθροῦ ἀμυνομένου ἐπὶ τῶν Α. τοῦ Μπογάζ

Κ. (Boghaz k) ὑψωμάτων μὲ προκεχωρημένα τμήματα Δ. τοῦ χωρίου.

Ἡ Ἐμπροσθοφυλακή, ἀναπτύξασα κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τάγμα τοῦ 12ου Συν)τος Πεζικοῦ, βραδύτερον δὲ καὶ τὸ ἕτερον τοιοῦτον, ἐπετέθη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἵνα παραβιάζουσα τὴν γέφυραν τοῦ Μπογάζ Κ. (Boghaz K.) καταλάβῃ τὰ Α. αὐτοῦ ὑψώματα καὶ οὕτω καλίψῃ τὴν διὰ τῆς γεφύρας διάβασιν τοῦ ὑπολοίπου τῆς Μεραρχίας. Διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ ἐχθρὸς ἤθελεν ἀντιτάξαι σθεναρὰν ἀντίστασιν ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Μπογάζ Κ. (Boghaz K.), καὶ ἵνα διευκολυνθῇ ἢ ἄνευ χρονοτριβῆς διάβασις τῆς Μεραρχίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Γάλλου ποταμοῦ (Koja Ch) ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν, ἵνα συγχρόνως ἐνεργηθῇ ἐπίθεσις κατὰ τῆς γεφύρας Χεμζέ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.) διὰ μικτοῦ Ἀποσπάσματος ἐξ ἑνὸς Συν)τος μιᾶς Πυρ)χίας καὶ τῆς εἰς τὴν διάθεσίν τῆς Μεραρχίας Ἐπιλαρχίας.

Πρὸς τοῦτο, διέταξα τὴν συγκρότησιν τοῦ μικτοῦ Ἀποσπάσματος ἐκ τοῦ βίου Πεζικοῦ Συν)τος, τῆς Ἐπιλαρχίας, μιᾶς Πυρ)χίας, τῆς IIIα Μ. Ὁρ. Πυροβολικοῦ καὶ τοῦ IIIγ Ὀρεινοῦ Χειρουργείου ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ βίου Συν)τος Ἀντισυνταγματάρχου Τσοχαντάρη, μὲ δρομολόγιον τὴν ὁδὸν Τσαοῦς Κ. (Chaush) Χεμζέ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.) πρὸς Φουντουκλού (Funduklu) καὶ μὲ τὴν ἐξῆς ἐντολήν :

«Διάβασις ἐνεργητικὴ τῶν παρὰ Χεμζέ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.) γεφυρῶν. Ἐὰν ὁ ἐχθρὸς ἀμύνεται ἰσχυρῶς, νὰ ἐπιζητήσῃ, προωθῶν τὴν Ἐπιλαρχίαν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης διὰ τινος πόρου, ἐφ' ὅσον τοῦτο καθίσταται δυνατόν, νὰ ὑπερφαλαγγίσῃ τὸν ἀμυνόμενον ἐχθρόν. Ἐάν, μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ ἀποσπάσματος Χεμζέ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.), ὁ ἐχθρὸς ἐξακολουθῇ ἔτι ἀμυνόμενος εἰς τὴν γέφυραν Μπογάζ Κ. (Boghaz K.) τὸ ἀπόσπασμα ν' ἀποστείλῃ τὴν Ἐπιλαρχίαν μετὰ τοῦ οὐλαμοῦ πολυβόλων πρὸς Μπογάζ Κ. (Boghaz K.), ἵνα διευκολύνῃ ἐκεῖθεν (Ἀνατ. τοῦ ποταμοῦ) τὴν διέλευσιν τῆς φάλαγγος. Μετὰ τὴν διάβασιν τῆς γεφύρας Χεμζέ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.) τὸ ἀπόσπασμα νὰ καταλάβῃ θέσεις ἰσχυρὰς Α. τῆς γεφύρας, καλύπτον τὴν ὁδὸν Μπογάζ Κ. (Boghaz K.) Χεμζέ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.) καὶ ν' ἀναφέρῃ».

Τὴν 11 καὶ 45 ὥραν, ἡ Ἐμπροσθοφυλακὴ κατέλαβε τὸ

Μπογάζ Κ. (Boghaz K.) καὶ ἐπετέθη κατὰ τῆς γεφύρας. Ὁ ἐχθρὸς, ὑποχωρῶν εἰς τὰ Α. τοῦ Μπογάζ Κ. (Boghaz K.) ὑψώματα, ἔθεσε πῦρ εἰς τὴν γέφυραν ἵνα καταστρέψῃ ταύτην. Χάρις ὁμως εἰς τὴν σφοδρότητα τῆς ἐπιθέσεως τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, ὁ ἐχθρὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποπερατώσῃ τὴν καταστροφὴν τῆς γεφύρας, ἥτις οὕτω διεσώθη πλὴν μικροῦ τμήματος τοῦ καταστρώματος, ὅπερ ἐκάη.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν, τὰ πρῶτα τμήματα τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς διέβησαν τὴν γέφυραν ὑπὸ σφοδρὸν πῦρ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἤρξαντο ἐπιτιθέμενα κατὰ τῶν ἐπὶ τῶν Α. Μπογάζ Κ. (Boghaz K.) ὑψωμάτων ἐχθρικῶν θέσεων.

Κατόπιν τῆς ὑπὸ τῶν πρώτων τμημάτων τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς διαβάσεως τῆς γεφύρας Μπογάζ Κ. (Boghaz K.), ἐκλιπόντος τοῦ λόγου τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς γεφύρας Χεμζέ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.), διέταξα τὸ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀντισυν]ρχου Ἰζοχαντάρη συγκροτηθὲν μικτὸν ἀπόσπασμα, ὅπως μὴ συνεχίσῃ τὴν πορείαν του πρὸς Χεμζέ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.), πρὸς ἣν ἤρξατο μόλις κατευθυνόμενον, ἀλλὰ νὰ πορευθῇ μετὰ τῆς φάλαγγος τῆς Μεραρχίας καὶ εἰς τὴν κεκανονισμένην ἐν αὐτῇ θέσιν του.

Τὴν 12 καὶ 30' ὥραν, ὅτε ἐφάνη πλέον, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἤρξατο καμπτόμενος καὶ ὑπὸ τῶν ἐπὶ τῶν Α. Μπογάζ Κ. (Boghaz K.) ὑψωμάτων θέσεων του, διέταξα τὴν Ἐπιλαρχίαν καὶ τὴν Ἡμιλαρχίαν, ὅπως διαβαίνουσαι τὴν γέφυραν εὐθὺς ὡς καταστῇ τοῦτο δυνατόν κατόπιν τῆς μερικῆς καταστροφῆς τῆς γεφύρας, συνεχίσωσι τὴν πορείαν των ἀκολουθοῦσαι τὸ κανονισθὲν δρομολόγιον.

Τὴν 13ην ὥραν ἡ Ἐμπροσθοφυλακὴ κατέλαβε καὶ τὰ Α. τοῦ Μπογάζ Κ. (Bogaz K.) ὑψώματα, τοῦ ἐχθροῦ ὑποχωρήσαντος πρὸς Α.

Ἡ δύναμις τοῦ ὑποχωρήσαντος ἐχθροῦ ὑπελογίσθη εἰς 500 ἄνδρας μετὰ δύο Ὀρειβατικῶν Πυροβόλων, τοῦτο δὲ ἐπεβεβαιώθη καὶ ἐκ πληροφοριῶν τοῦ χωρίου Μπογάζ Κ. (Boghaz K.).

Ἀμα τῇ καταλήψει τῶν ὡς ἄνω ὑψωμάτων ὑπὸ τῆς Ἐμπροσθοφυλακῆς, ἤρξατο ἡ διάβασις πρῶτον τοῦ Ἰππικοῦ, καὶ εἶτα τοῦ ὑπολοίπου τῆς Μεραρχίας διὰ τῆς γεφύρας, ἥτις ἐν τῷ μεταξύ ἐπεσκευάσθη ὑπὸ τῆς III Διλοχίας Σκαπανέων.

Ἐποχωρήσαντος τοῦ ἐχθροῦ, ἡ πορεία τῆς Μεραρχίας συνεχίσθη πρὸς Φουντουκλοῦ (Fuduklu) ἄνευ περαιτέρω ἐχθρικής ἀντιστάσεως.

Συμφώνως τῷ κανονισθέντι δρομολογίῳ, ἡ Μεραρχία ἠκολούθησεν ἐκ Μπογάζ Κ. (Boghaz K.) τὴν πρὸς Γενῆ Γιουρούκ (Yeni Yuruk), Φουντουκλοῦ (Fuduklu) ὁδόν, ἥτις εἶναι ἡμιονική δι' ἐδάφους λίαν ἀνωμάλου καὶ μὲ πολὺν μεγάλαν κλίσεις, ὥστε ἡ δι' αὐτῆς πορεία νὰ ᾔηται λίαν δυσχερὴς καὶ ἐπίπονος. Ἰδίως δὲ μεγίστας δυσκολίας παρουσίασεν, ἡ κατὰ τὰς μεγάλαν ἀνωφερείαν ἀνάβασιν τῶν φορτηγῶν κτηνῶν.

Τὴν 18ην ὥραν ἡ Ἐμπροσθοφυλακὴ ἀφίκετο εἰς Γενῆ Γιουρούκ (Yeni Yuruk), ἔνθα καὶ ἐστάθμευσεν ἡ Μεραρχία ὡς ἑξῆς :

Τὸ 12ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἐν προφυλακαῖς μὲ γραμμὴν ἀντιστάσεως τὴν κορυφογραμμὴν τῶν Α τοῦ Γενῆ Γιουρούκ (Yeni Yuruk) ὑψωμάτων.

Αἱ λοιπαὶ Μονάδες πέριξ τοῦ Γενῆ Γιουρούκ (Yeni Yuruk) ἐν καταυλισμῷ. Στρατηγεῖον εἰς Γενῆ Γιουρούκ (Yeni Yuruk).

Λόγω τῆς ἐπιμηκύνσεως, ἣν εἶχε λάβῃ ἡ φάλαγξ ὡς ἐκ τοῦ ἀνωμάλου τῆς ἀκολουθηθείσης ἡμιονικῆς ὁδοῦ, τὰ τελευταῖα τμήματα τῆς Μεραρχίας ἀφίκοντο καὶ κατηυλίσθησαν εἰς Γενῆ Γιουρούκ (Yeni Yuruk) τὴν 22 ὥραν.

Διὰ τὴν λῆψιν τῆς διαταγῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ διὰ τὴν ἐπομένην ἀπεστάλη, συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 2109]3 διαταγῇ του, ἀξιωματικὸς εἰς Χεμζέ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.).

Ἐπειδὴ ὅμως μέχρι τῆς 24 ὥρας δὲν εἶχε ληφθῇ ἡ ἐν λόγῳ διαταγή, ἐξέδωκα τῇ 24.30' τὴν ὑπ' ἀρ. 28 Διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων τῆς Μεραρχίας, συμφώνως τῇ ὁποίᾳ ἡ προέλασις θὰ ἐσυνεχίζετο τὴν ἐπομένην πρὸς τὴν περιοχὴν Κιντιρλί (Kindirli). Τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν θ' ἀπετέλει τὸ 6ον Συν)μα Πεζικοῦ μετὰ τῆς IIIα Μ. Ὁρ. Πυρ)κοῦ τῆς III Διλοχίας Σκαπανέων καὶ IIIγ Ὁρ. Χειρουργείου ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀντισυν)χου Τσοχαντάρη. Τὸ Ἴππικὸν ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ προπορεύηται τῆς φάλαγγος εἰς ἀπόστασιν 2 ἕως 5 χίλιον. ἀσφαλιζόν ταύτην.

11 Μαγτίου.

Τὴν 6ην ὥραν ἐλήφθη διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, συμφώνως τῇ ὁποίᾳ ἡ Μεραρχία ἔδει νὰ πορευθῇ διὰ Κουγιούν

(Kuyun) πρὸς Μπιλετζίκ (Bilejik). Ἡ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μεραρχίας Ἐπιλαρχία ἔδει ἀπὸ Ἀλμανζά (Almaja) νὰ διευθυνθῇ πρὸς Μπακράζ (Bakraz), ἀπειλοῦσα τὰς θέσεις τοῦ ἐν Νασίφ Πασσᾶ (Nasif Pasha) ἐχθροῦ καὶ καλυπτομένη τὴν ἐσπέραν ὀπισθεν προφυλακῶν VII Μεραρχίας.

Κατόπιν τῆς διαταγῆς ταύτης, διέταξα συμπληρωματικῶς, μόνον τὴν Ἐπιλαρχίαν, ὅπως ἀπὸ Ἀλμανζά (Almaja) διευθυνθῇ πρὸς Μπακράζ (Bakraz) μὲ τὴν ὑπὸ τῆς διαταγῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ ὀριζομένην ἐντολήν, χωρὶς νὰ τροποποιήσω τὴν διαταγὴν μου ἐπιφυλασσόμενος, ὅπως ἐν καιρῷ διατάξω τὴν συνέχισιν τῆς προελάσεως καὶ πέραν τοῦ Κιντιρλί (Kindirli) πρὸς Μπιλετζίκ (Bilejik), ἐφ' ὅσον θὰ ὑπῆρχε πρὸς τοῦτο χρόνος.

Τὴν 6.20' ὥραν ἡ Μεραρχία ἐτέθη ἐν πορείᾳ, συμφώνως τῇ ἐκδοθείσῃ διαταγῇ Ἐπιχειρήσεων. Ἡ προέλασις τῆς Μεραρχίας συνεγίσθη χωρὶς νὰ συναντηθῇ πον ἐχθρικὴ ἀντίστασις. Ἡ πορεία ἐγένετο ἐπὶ ἐδάφους σχετικῶς ὁμαλωτέρου ἢ τὴν προηγούμενην.

Τὴν 17 ὥραν ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ ἀφίκετο εἰς Κιντιρλί (Kintirli) ὅπου, ὥς μὴ διατιθεμένου χρόνου πρὸς συνέχισιν τῆς πορείας, διέταξα τὴν στάθμευσιν τῆς Μεραρχίας ὡς ἑξῆς :

Τὸ βον Σύν)μα Πεζικοῦ ἐν προφυλακαῖς ἐπὶ τῶν ὑψομάτων 4 χιλιομ. περίπου Α. τοῦ χωρίου Κιντιρλί (Kindirli).

Αἱ λοιπαὶ Μονάδες ἐν καταυλισμῷ Α. Κιντιρλί (Kindirli). Στρατηγεῖον εἰς Κιντιρλί (Kintirli).

Ἡ Ἐπιλαρχία συμφώνως τῇ δοθείσῃ διαταγῇ, ἀπὸ Ἀλμαντζά (Almaja) διηυθύνθη πρὸς Μπακράζ (Bakraz).

Καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας ταύτας, ὁ καιρὸς λίαν εὐνοϊκὸς καὶ μόνον κατὰ τὴν νύκτα τὸ ψῦχος ἦτο σχετικῶς δριμύ.

Μὴ ληφθείσης τῆς διαταγῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ διὰ τὴν κίνησιν τῆς ἐπομένης, τὴν 23.30' ὥραν ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 311 διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων τῆς Μεραρχίας, συμφώνως τῇ ὁποίᾳ, ἡ προέλασις θὰ ἐσυνεχίζετο πρὸς Μπιλετζίκ (Bilejik) καὶ πέραν τούτου. Τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν θὰ ἀπετέλουν τὸ 2)39 Συν)μα Εὐζώνων μετὰ τῆς IIIβ Μ. Ὁρ. Πυρ)κοῦ, τῆς III Διλοχίας Σκαπανέων καὶ τὸ IIIα Ὁρ. Χειρουργεῖον ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Συν)ρχου Ζωῖτοπούλου.

Ἡ Ἡμιλαρχία ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ προπορεύηται τῆς φάλαγγος ἀσφαλίζουσα ταύτην.

12 Μαργίου. Τὴν 6 ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1504]3 διαταγὴ ἐπιχειρήσεων Γ' Σώματος Στρατοῦ, συμφώνως τῇ ὁποίᾳ ἡ Μεραρχία ἔδει νὰ προελάσῃ εἰς τὸ Σεῦγουντ (Seugud) καὶ νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν κατάληψιν τούτου, παραλαμβάνουσα ἐγκαίρως ἀπὸ τὴν Χ Μεραρχίαν ἅπαν τὸ Πεδινὸν καὶ βαρὺ Πυρκὸν ὡς καὶ τὴν Πεδινὴν ἐφοδιοπομπὴν καὶ ἀφίνουσα εἰς Μπιλετζίκ (Bilejik) τὴν ἐφοδιοπομπὴν Καμήλων καὶ τὰ Γ' ἐφ. καὶ 6α Ὁρ. Χειρουργεῖα.

Ἡ πρὸ τῆς ἐκκινήσεως ἐκ περιοχῆς Προύσσης (Brusa) σχετική θέσις τῆς III Μεραρχίας πρὸς τὰς ἐτέρας δύο τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἦτο τοιαύτη, ὥστε κατὰ τὴν προέλασιν τοῦ Σώματος Στρατοῦ, νὰ εὐρίσκεται ἡ III Μεραρχία μεταξὺ τῆς Χ καὶ VII. Συνεπεία ὅμως τῆς τελευταίας ταύτης τοῦ Σώματος Στρατοῦ διαταγῆς, μοιραίως εἰς Μπιλετζίκ (Bilejik), θὰ ἐπήρχετο διασταυρώσεις τῶν δύο Μεραρχιῶν Χ καὶ III, ἵτις, ἀνευ ἀπολύτου ἀνάγκης, ἔδει ν' ἀποφευχθῇ. Ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι οἱ λόγοι οἱ συνηγοροῦντες, ὅπως ἡ III Μεραρχία ταχθῇ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πτέρυγα, ἦσαν ἰσχυρότεροι τῶν μειονεκτημάτων, ἅτινα ἤθελον προέλθει ἐκ τῆς διασταυρώσεως τῶν δύο Μεραρχιῶν εἰς Μπιλετζίκ (Bilejik).

Ἡ Ταξιαρχία ἔλαβε τὴν ἐντολὴν, ὅπως ἀκολουθοῦσα τὴν πρὸς Σεῦγουντ (Seugud) ἀμαξιτὴν ὁδόν, ἐπιζητήσῃ τὴν προσβολὴν τοῦ δεξιοῦ ἢ τῶν νώτων τοῦ ἐχθροῦ. Κατόπιν τῆς διαταγῆς ταύτης, ἐξέδωκα συμπληρωματικῶς πρὸς τὴν ὑπ' ἀρ. 31 διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων τῆς Μεραρχίας τὴν ὑπ' ἀρ. 33 τοιαύτην, συμφώνως τῇ ὁποίᾳ, τὸ δρομολόγιον τῆς Μεραρχίας μετεβάλλετο ὡς ἑξῆς: Ὁρεινὴ ὁδὸς Κιντιρλί (Kidirli)—Μπιλετζίκ (Bilejik) καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῆς πόλεως Μπιλετζίκ (Bilejik) ἡ δημοσία ὁδὸς Μπιλετζίκ (Bilejik)—Γενὴ Κ. (Yeni K.) πρὸς Σεῦγουντ (Seugud). Τὸ Πεδ. Πυρκὸν ὠρίσθη, ὅπως καταλάβῃ θέσιν μεταξὺ τῶν δύο Συν)των πεζικοῦ τοῦ Κυρίου Σώματος, τὸ δὲ Βαρὺ μετὰ τὸ Κύριον σῶμα καὶ πρὸ τῶν Μεταγ. Μάχης τῆς Μεραρχίας. Τὸ 6α Ὁρειν. Χειρουργεῖον διετάχῃ ὅπως, ἅμα τῇ ἀφίξει του εἰς Μπιλετζίκ (Bilejik), τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Χ Μεραρχίας, τὸ δὲ Γ' ἔφεδρον ἀναπτυχθῇ εἰς Μπιλετζίκ (Bilejik),

συμφώνως προγενεστέρα διαταγῇ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ. Τὰ Μεταγωγικὰ σώματος τῆς Μεραρχίας ἔλαβον τὴν ἐντολὴν νὰ σταματήσωσιν ἐν Μπιλεντζίκ (Bilejik) καὶ πρὸ τῆς διχαλώσεως μὲ τὴν δημοσίαν ὁδόν, ἔξερχόμενα ταύτης, ἵνα ἀφίσωσιν ἐλευθέραν τὴν διάβασιν εἰς τὴν Χ Μεραρχίαν, συνεχίσωσι δὲ τὴν πορείαν των μετὰ τὴν διέλευσιν τῶν Μεταγ. Μάχης τῆς Χ Μεραρχίας καὶ πρὸ τῶν Μεταγωγικῶν Σώματος αὐτῆς.

Ὁ Ἐπιμελητὴς τῆς Μεραρχίας διετάχθη, ὅπως μεριμνήσῃ διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἐφοδιοπομπῶν μετὰ τῆς Χ Μεραρχίας.

Τὸ ΙΙΙ Τηλκὸν Ἀπόσπασμα ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ ἐγκαταστήσῃ τηλκὸν κέντρον εἰς Μπιλεντζίκ (Bilejik).

Τὴν 6.30' ὥραν ἡ Μεραρχία ἐτέθη εἰς κίνησιν συμφώνως ταῖς ἐκδοθείσαις διαταγαῖς, τὴν δὲ 10.30' ὥραν τὰ πρῶτα τμήματα τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἔφθασαν εἰς Μπιλεντζίκ (Bilejik), ὅπου εἶχον ἀφικθῇ τὰ πρῶτα τμήματα τῆς Χ Μεραρχίας.

Ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ εἶχεν ἤδη διαβῇ τὴν γέφυραν τοῦ Ἀκιοῦ (Akeui), εὐρεθείσαν ἐν καλῇ καταστάσει.

Ἡ μέχρι Μπιλεντζίκ (Bilejik) πορεία τῆς Μεραρχίας ἦτο ἀρχετὰ ἐπίπονος, τῆς ἀκολουθηθείσης ὁδοῦ οὔσης ἡμιονικῆς καὶ δι' ἐδάφους λίαν ἀνωμάλου καὶ βορβορώδους καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὸ τμήμα Κιντιρλί (Kindirli) Τσακίρ—Μπουνάρ (Chiakir Bunar).

Ἐπειδὴ ἡ Β.Λ. Μπιλεντζίκ (Bilejik) γέφυρα εἶχεν ὑποστῇ βλάβην, ὥστε νὰ μὴ καθίσταται ἐφικτὴ ἡ διάβασις τῶν βαρέων πυροβόλων, διετέθη εἰς λόχος τῆς ΙΙΙ Διλοχίας Σκαπανέων, ἵνα ἐπισχύσῃ ἕτερον λόχον τῆς Χ Διλοχίας Σκαπανέων ἐργαζόμενον διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῆς γεφύρας ταύτης.

Ἡ Μεραρχία συνέχισε τὴν πορείαν της, ἀκολουθοῦσα τὸ καθορισθὲν αὐτῇ δρομολόγιον διὰ τῆς ὁδοῦ Μπιλεντζίκ (Bilejik) πρὸς Σεῦγούντ (Seugud) χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἀντίστασιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ἐλαφρά τινα προκαλυπτικὰ τμήματα τοῦ ἐχθροῦ ἀπωθήθησαν ὑπὸ τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ, ἥτις προεπορεύετο, ἀκολουθοῦσα τὸ αὐτὸ δρομολόγιον.

Τὴν 13 ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1514 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, δι' ἧς ὠρίσθη, ὅπως αἱ Μεραρχίαι σταθμεύσωσι κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς 12ης ὥς ἐξῆς :

Ἡ III Μεραρχία περὶ τὸ Γενῆ Κ. (Yeni K.).

Ἡ X Μεραρχία βορείως Νταμλάρ Κ. (Damlar).

Ἡ VII περὶ τὸ Παζαρτζίκ (Bazarjik).

Τὴν 16 ὥραν, ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ ἀφίκετο εἰς Γενῆ Κ. (Yeni K.) ἔνθα ἐστάθμευσεν ἡ Μεραρχία ὥς ἑξῆς :

Τὸ 2]39 Σύν)μα Εὐζώνων ἐν προφυλακαῖς ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων περὶ τὰ 2—3 χιλιομ. Ν. Α. Γενῆ Κ. (Yeni K.).

Λί λοιπαὶ Μονάδες περὶ τὸ Γενῆ Κ. (Yeni K.).

Στρατηγεῖον εἰς Γενῆ Κ. (Yeni K.) ἐν καταυλισμῷ.

Τὸ βαρὺ Πυρ)κὸν φθάσας πρὸ τῆς Δ. τοῦ Γενῆ Κ. (Yeni K.) γεφύρας ἐσταμάτησε, καθ' ὅσον ἡ γέφυρα αὕτη εἶχεν ὑποστῇ μικρὰς τινὰς βλάβας, μὴ ἐπιτρεπούσας τὴν διάβασιν βαρέων ὀχημάτων.

Τὴν 17 ὥραν ἐλήφθη δι' ἀεροπλάνου ἡ ὑπ' ἀριθ. 1521]3 διαταγὴ τοῦ Σ. Στρατοῦ, δι' ἧς διετάσσετο ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ, ὅπως προωθήσῃ ἀναγνωρίσεις τῆς πρὸς Ἀβγκίν (Avghin) καὶ πέραν τούτου, καθόσον «ἀναγνωρίσεις ἀεροπλάνου δεικνύουσι προθέσεις ἐχθροῦ πρὸς ὑποχώρησιν καὶ πέραν Ἑσκῇ—Σεχλήρ (Eskishehr)».

Τὴν 20 ὥραν ἐλήφθη διαταγὴ τοῦ Σώματος ὅπως αἱ Μεραρχίαι προωθηθῶσιν ἐντὸς τῆς ἡμέρας ὅσῳ τὸ δυνατόν Νοτιώτερον, ἡ III Μεραρχία πρὸς Ἀβγκίν (Avghin), ἡ X πρὸς Ἀκτσέ—Μουνάρ (Akche Bunar), καθόσον ἀναγνωρίσεις ἀεροπλάνων ἀνέφερον, ὅτι ἀποσύρεται ὁ ἐχθρὸς ταχέως πρὸς Ἑσκῇ-Σεχλήρ (Eskishehr). Λόγω τῆς ὥρας καθ' ἣν ἐλήφθη ἡ ἀνωτέρω διαταγὴ δὲν ἐξετελέσθη αὕτη.

Ἐπειδὴ μέχρι τῆς 24 ὥρας δὲν εἶχε ληφθῇ ἡ διαταγὴ Γ' Σ. Στρατοῦ διὰ τὴν ἐπομένην, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 35 διαταγὴν Ἐπιχειρ. τῆς Μεραρχίας, ἵνα αὕτη συνεχίσῃ τὴν προέλασίν της τὴν ἐπομένην πρὸς Σεῖγουντ (Seugud), Ἀβγκίν (Avghin). Ἐμπροσθοφυλακὴ, τὸ 12ον Σύν)μα Πεζικοῦ μετὰ τῆς IIIα Μ. Ὁρ. Πυρ)κοῦ, τῆς III Διλοχ. Σκαπανέων (πλὴν τῶν τμημάτων τῶν χρησιμοποιουμένων διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῶν γεφυρῶν) καὶ τοῦ IIIβ Ὁρ. Χειρουργείου.

Ὁ καιρὸς ἐξηκολούθει καλός.

III. Μάχη Σείγουντ.

13 Ματίου. Τὴν 6.30 ὥραν ἡ Μεραρχία ἐτέθη εἰς κίνησιν, συνεχίζουσα τὴν προέλασιν της. Ἡ Μ. Βαρ. Πυροκοῦ ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Χ Μεραρχίας, ἣν θὰ συνήντα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀκιοῦ (A Keui), Κοῦρτ Κ. (Kurt Keui).

Τὴν 9 ὥρ. ἐλήφθη δι' ἀεροπλάνου ἡ ὑπ' ἀριθ. 1540]3 διαταγὴ Σ. Στρατοῦ ὁρίζουσα περιοχὴν σταθμεύσεως τῆς Μεραρχίας διὰ τὴν 13ην τὸ Κιζιλ Σεράϊ (Kizil Serai). Τὴν 9.30' ὥραν ἡ Ταξιαρχία μὴ δυνηθεῖσα νὰ συνεχίσῃ τὴν προέλασιν της, ἐσταμάτησε 4 χιλ. Β. Δ. τοῦ Σεῖγουντ (Seugud) καθόσον ἐβλήθη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ διὰ πυρῶν Πυροβολικοῦ καὶ Πεζικοῦ ἐκ τῶν Β. Δ. τοῦ Σεῖγουντ (Seugud) ὑψομάτων.

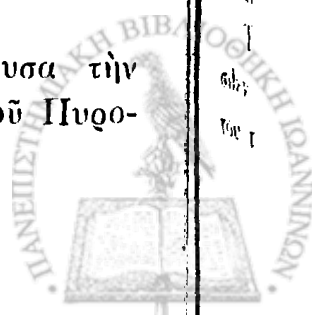
Κατόπιν τούτου, ἐγκαταστήσας τὸν σταθμὸν Διοικήσεώς μου παρὰ τὴν ὁδὸν Ν. Δ. Κουρὲ (Kure) καὶ περὶ τὰ 4 χιλ. Β. Δ. Σεῖγουντ (Seugud), διέταξα τὴν Ἐμπροσθοφυλακὴν, ὅπως ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἐχθρικών θέσεων, τὴν I Μοῖραν Πεδινοῦ Πυροκοῦ (11]2 Πυροχία) νὰ ὑποστηρίξῃ διὰ τῶν πυρῶν της τὴν προχώρησιν τῆς Ἐμπροσθοφυλακῆς, τὰς δὲ λοιπὰς Μονάδας νὰ συγκεντρωθῶσι προεκαλυμμένως ὅπισθεν τῆς λοφοσειρᾶς 500 μέτρα Β. Δ. τοῦ Στ. Διοικήσεώς μου. Ἡ ἔμπροσθοφυλακὴ ν' ἀρχίσῃ τὴν προέλασιν μόνον, ἀμ' ὥς τὸ πυροβολικὸν καταλάβῃ θέσιν καὶ ἡ ἔτοιμον, ὅπως τὴν ὑποστηρίξῃ.

Εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας ἐλήφθη περὶ τὴν 10ην ὥραν ἡ ὑπ' ἀριθ. 1531]3 διαταγὴ ἐπιχειρήσεων Σ. Στρατοῦ διὰ τὴν κίνησιν τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὡς καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 1530]3 τοιαύτη τῆς 12ης Ματίου, δι' ἧς ὠρίζετο, ὅπως αἱ Μεραρχίαι παραμένωσιν εἰς τοὺς χθρσινούς χώρους σταθμεύσεώς των, ἀναμένουσαι διαταγὰς.

Τὴν 11ην ὥραν ἡ Ἐμπροσθοφυλακὴ ἀναπτυχθεῖσα, ἐπετέθη κατὰ τῶν ὑψομάτων Σεῖγουντ (Seugud).

Τὴν 12ην ὥραν ἤρξατο βάλλουσα ἡ πρὸς πυροβόλησιν ταχθεῖσα I Μοῖρα Πεδινοῦ Πυροκοῦ.

Ἡ Ἐμπροσθοφυλακὴ (12ον Συντ. Πεζ.), συνεχίζουσα τὴν προέλασιν της με εὐρὺν σχηματισμὸν ὑπὸ πυρὰ ἐχθρικοῦ Πυρο-

βολικοῦ ἔκαμεν ἑναρξιν πυρῶν Πεζικοῦ τὴν 12.10' ὥραν. Τὴν 12.25' ὥραν διέταξα τὸ 6ον Πεζικὸν Σύνταγμα νὰ προχωρήσῃ ἐν καταλλήλῳ σχηματισμῷ ὀπίσω καὶ δεξιᾷ τοῦ 12ου Πεζικοῦ Συντάγματος. Τὴν 13.30 ὥραν ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ κατέλαβε κατόπιν σφοδρᾶς ἐπιθέσεως τὸ Σεῖγούντ (Seigud) καὶ τὰ ὑπερθεὺς αὐτοῦ ὑψώματα ἐφ' ὧν ἡμύνετο ὁ ἐχθρὸς. Ἡ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τούτων ἐχθρικὴ δύναμις, ἥτις, κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν κατοίκων Σεῖγούντ (Seugud) ἀνῆρχετο εἰς 1500 ἄνδρας (ἐξ ὧν 15 ἱππεῖς) μετὰ 3 πυροβόλων, ὑπεχώρησε πρὸς τὸ Ἀβγκίν (Avghin).

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων τοῦ Σεῖγούντ (Seugud) ἡ Μεραρχία ἐξηκολούθησε τὴν προέλασίν της καλυπτομένη ὑπὸ τῆς Ἐμπροσθοφυλακῆς.

Ἡ Ἐμπροσθοφυλακὴ ἐξηκολούθησε τὴν προέλασίν της Ν. Σεῖγούντ (Seugud) ὑπὸ σφοδρὸν πῦρ ἐχθρικοῦ Πυρ]κοῦ, ἀνέλαβε δὲ τὴν μετὰ τῶν ἐχθρικών τμημάτων ἐπαφὴν περὶ τὰ 5 χιλίμ. Ν. Α. τούτου.

Τὸν Σταθμὸν Διοικήσεώς μου ἐγκατέστησα 2 χιλιομ. Ν. Α. Σεῖγούντ (Seugud).

Τὴν 14.30' ὥραν ἐλήφθη δι' ἀεροπλάνου ἡ ὑπ' ἀριθ. 1543]3 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, δι' ἧς διετάσσετο, ὅπως αἱ Μεραρχίαι μὴ κινηθῶσι τὴν 14ην Μαρτίου ἂν δὲν λάβωσι διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων τοῦ Σ. Στρατοῦ. Τὴν 18ην ὥραν ἔπαυσαν οἱ τυφεκισμοί. Τὸ 12ον Σύν)μα Πεζικοῦ διετάχθη νὰ ἐγκαταστήσῃ προφυλακὰς μάχης ἐπὶ τῶν θέσεων εἰς ἃς εὗρίσκετο, 5 χιλίμ. Ν. Σεῖγούντ (Seugud). Τὸ 6ον Πεζ. Σύν)μα ἐτάχθη κλιμακωτῶς ὀπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ 12ου Συν)τος Πεζ., ἵνα οὕτω ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀσφαλίσῃ τὸ ἀριστερὸν τοῦ 12ου Πεζικοῦ Συν)τος καὶ καλύπτῃ ἐκ τοῦ πλευροῦ τούτου τὴν στάθμευσιν τοῦ ὑπολοίπου τῆς Μεραρχίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ καταλάβῃ θέσιν διὰ προβλεπομένην ἐνέργειάν του τὴν ἐπομένην.

Ἡ ΠIIα Μ. Ο. Πυρ]κοῦ καὶ αἱ I καὶ III Μοῖραι Πεδ. Πυρ]κοῦ διετάχθησαν νὰ παραμείνωσιν, ὅπου εὗρίσκοντο τεταγμένα πρὸς πυροβόλησιν.

Τὸ 2)39 Σύν)μα Εὐζώνων κατηλίσθη περὶ τὰ 1500 μ. ὀπισθεν τοῦ 12ου Πεζικοῦ Συν)τος ἀσφαλίζον δι' ἐνὸς τάγματός του τὴν Μεραρχίαν πρὸς δεξιά.

Ἡ III Ἡμιλαρχία καὶ ἡ III Διλοχ. Σκαπανέων καὶ τὸ IIIβ Ὅρ. Χειρουργεῖον παρὰ τὸν καταυλισμὸν τοῦ 2)39 Συν)-
τος Εὐζώνων ἐνθα καὶ ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας.
Ἡ μοῖρα Συζυγαρχιῶν τὸ IIIα καὶ τὸ IIIγ Ὅρ. Χειρουργ.
περὶ τὰ 2 χιλ. Ν.Α. Σεῖγούντ. Τὰ Μεταγ. Σώματος καὶ ἡ Ἐφο-
διοπομπὴ εἰς Σεῖγούντ (Seugud).

Προκειμένου τὴν ἐπομένην νὰ μὴ συνεχισθῇ ἡ προσέλασις
ἄνευ διαταγῆς σχετικῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ, διετάχθησαν τὰ ἐν προ-
φυλακαῖς μάχης Σύνταγματα νὰ λάβωσι κατάλληλον διάταξιν,
ὥπως κατὰ τὸ δυνατόν ἀποφύγῃσι πᾶσαν πρόκλησιν τοῦ ἐχθροῦ
καὶ ἐμπλοκὴν εἰς ἀγῶνα.

IV. Μάχη Ἀβγκίν. 1η ἡμέρα.

14 Μαρτίου. Τὴν 4 ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ.
1554]3 τηλ)κὴ διαταγὴ τοῦ Γ' Σ.

Στρατοῦ, ὥπως ἡ III Μεραρχία ἐπιτεθῇ πρὸς Ἀβγκίν (Avghin)
Ἐσκῇ-Σεχλήρ (Eskishehr). Ἡ X Μεραρχία θὰ ἐπετίθετο πρὸς
τὴν θέσιν Ἀκσέ-Μπουνάρ (Akche Bunar), Ἀλῆ-Μπέη-Ντουζοῦ
(Ali Bey Duzu), Ποριὰ (Porya), Τσεκούρ Χισάρ (Chukur
Hissar), ἡ δὲ Ταξιαρχία Ἰπλικοῦ ἀνατολικώτερον τῆς III Με-
ραρχίας.

Τὴν 6.20' ὥραν τὸ ἐχθρικὸν Πυρο)κὸν ἤρξατο βάλλον τὰ ἡμέ-
τερα τμήματα.

Τὴν 6.40' ὥραν διέταξα τὸ 6ον Πεζικὸν Σύνταγμα νὰ συγ-
κεντρωθῇ προκεκαλυμμένον ὀπίσω τοῦ 12ον, τὸ δὲ 2)39 ὀπίσω
τοῦ 6ου.

Τὴν 7 ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1550]3 διαταγὴ Ἐπιχει-
ρήσεων Γ' Σ. Στρατοῦ κανονίζουσα τὰ τῆς ἐπιθέσεως καὶ ὀρί-
ζουσα ὥραν ἐνάρξεως ταύτης τὴν 6ην.

Τὴν 7.20' ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 45 διαταγὴν Ἐπιχειρή-
σεων, ὥπως συνεχισθῇ ἡ προσέλασις ὡς ἐξῆς :

Τὸ 12ον Σύν)μα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν προσέλασίν του πρὸς
τὰ ὑψώματα Ἀβγκίν (Avghin).

Τὸ 6ον Πεζικὸν Σύν)μα νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ 12ον Σύν)μα καὶ
μᾶλλον πρὸς τὸ ἀριστερόν.

Τὸ 2)39 Σύν)μα Εὐζώνων ὀπισθεν τοῦ 6ου.

Ἡ III Δίλογ. Σκαπανέων μεταξὺ 6ου καὶ 2)39.

Τὸ Πυρ)κὸν καταλαμβάνον διαδοχικὰς θέσεις νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν κατασίγησιν τοῦ ἀντιπάλου Πυρ)κοῦ καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν προχώρησιν τοῦ Πεζικοῦ.

Ἡ III Ἡμιλαρχία νὰ καλύπτῃ ἀμέσως τὸ ἀριστερόν τῆς Μεραρχίας. Τὸ IIIβ Ὁρ Χειρουργεῖον μετὰ τοῦ 12ου Πεζικοῦ Συντάγματος.

Ὁ Λόχος Στρατηγεῖου καὶ τὸ Ἀπόσπασμα τηλεγραφητῶν μετὰ τὸ 2)39 Συν)μα Εὐζώνων.

Αἱ Συζυγαρχίαι καὶ τὰ IIIα καὶ IIIγ Ὁρ. Χειρουργεῖα μετὰ τὸ Ἀπ. Τηλεγραφητῶν. Τὰ Μεταγωγικά σώματος εἰς Σεῖγουντ (Seugud) μέχρι νεωτέρας διαταγῆς.

Ἀρξαμένης τῆς προελάσεως τῆς Μεραρχίας, ὡς αὕτη καθωρίσθη, τὸ 12ον Σύν)μα προσέκρουσεν ἐπὶ ἰσχυρᾷ ἐχθρικῆς ἀντιστάσεως ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Ἀβγκίν (Avghin).

Τὴν 11.20' ὥραν ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 46 διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων, ὅπως ἡ Μεραρχία ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἐχθρικῶν θέσεων ὡς ἑξῆς :

Τὸ 12ον Σύν)μα Πεζικοῦ ἔχον ἤδη ἀναπτύξῃ καὶ τὰ 3 τάγματα του νὰ ἐπιτεθῇ διὰ τῶν δύο δεξιᾷ ταγμάτων του κατὰ τῆς ἑναντι αὐτοῦ κορυφῆς, ἀποσύρον τὸ ἀριστερόν τάγμα εὐθὺς ὡς τοῦτο ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τοῦ 6ου Πεζικοῦ Συν)τος, ὅπως τὸ κρατήσῃ ὡς ἐφεδρείαν τοῦ Συντάγματός του.

Τὸ 6ον Σύν)μα διετάχθη νὰ συγκεντρωθῇ ὀπίσω καὶ ἀριστερᾷ τοῦ 12ου Συν)τος, ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ ἀριστερόν τάγμα αὐτοῦ εἰς ἃς θέσεις κατέχει τοῦτο, καὶ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ὑψωμάτων 500 μ. βορείως τοῦ Ἀβγκίν (Avghin) μὲ κατεύθυνσιν πρὸς χωρίον Ἀβγκίν (Avghin) καὶ τὰ ὑπερθεῖν ὑψώματα. Νὰ ἀφίσῃ δὲ ἓνα Λόχον του εἰς τὰ Α. τῆς ὁδοῦ ὑψώματα, ἵνα φυλάττῃ τὸ ἀριστερόν πλευρόν τῆς Μεραρχίας. Τὸ 2)39 Σύνταγμα Εὐζώνων νὰ συγκεντρωθῇ ὀπίσω τοῦ 12ου Πεζικοῦ Συν)τος προκεκαλυμμένον ἐν ἐφεδρείᾳ.

Τὸ Πυρ)κὸν νὰ καταλάβῃ θέσεις, ὥστε νὰ βάλῃ κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρ)κοῦ καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν προέλασιν τοῦ φιλίου Πεζικοῦ.

Τὰ Χειρουργεῖα διετεθέθησαν ὡς ἐξῆς : Τὸ IIIβ παρὰ τῷ 12ῳ Πεζικοῦ Συν)τι, τὸ IIIγ παρὰ τῷ 6ῳ, καὶ τὸ IIIα παρὰ τῷ 2]39 Συν)τι Εὐζώνων.

Αἱ Μονάδες ἤρξαντο τὴν 12ην ὥραν κινούμεναι πρὸς λῆψιν προπαρασκευαστικῶν διατάξεων διὰ τὴν ἐπίθεσιν.

Τὸν σταθμὸν Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας ἐγκατέστησα παρὰ τὴν ὁδὸν καὶ περὶ τὰ 1800 μέτρα Β. Δ. Ἀβγκίν (Avghin).

Τὴν 14ην ὥραν παρατηρήθη κίνησις ἐχθρικῶν τμημάτων εἰς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας. Τὸ 2]39 Σύνταγμα Εὐζώνων ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ διατάξῃ ἐν τάγμα του, ὅπως καταλάβῃ θέσεις ἐπὶ τῶν Α. τοῦ Σ. Δ. Μεραρχίας ὑψωμάτων καὶ καλύπτῃ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας.

Τὴν 15.15' ὥραν ἤρξατο ἡ ἐπίθεσις τῶν 6ου καὶ 12ου Συν)των Πεζικοῦ. Ὁ ἐχθρὸς, κατέχων τὰ ὑψώματα τοῦ Ἀβγκίν (Avghin) ὁργανωμένα ἀμυντικῶς διὰ χαρακωμάτων καὶ συματοπλεγμάτων, ἀμύνεται λυσσώδως.

Τὴν 16.30' ὥραν τὸ δεξιὸν πλευρὸν τοῦ 12ου Πεζικοῦ Συν)τάγματος δεξιθὲν ἰσχυρὰν ἐχθρικὴν ἀντεπίθεσιν, ἀπέκρουσε αὐτὴν διὰ τῆς λόγχης, εὐφρόνη δὲ πρὸ ἀδυναμίας νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐπίθεσιν του. Τὸ 2]39 Σύνταγμα Εὐζώνων διετάχθη νὰ ἐνίσχυσῃ δι' ἐνὸς τάγματός του τὸ προσβαλλόμενον δεξιὸν τῆς Μεραρχίας.

Μέχρι τῆς 17ης ὥρας ὁ ἀγὼν ἐπὶ τοῦ Μετώπου τῶν 6ου καὶ 12ου Συν)των Πεζικοῦ ἐξακολουθεῖ λυσσώδης, τοῦ ἐχθροῦ διατηροῦντος εἰσέτι τὰς θέσεις του, ὅτε ἐξεδηλώθη ἰσχυρὰ ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ διευθυνομένη κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῆς Μεραρχίας. Τὸ εἰς τὸ ἀριστερὸν εὐρισκόμενον τάγμα τοῦ 2]39 Συν)τος Εὐζώνων (τάγμα Σαμαντᾶ) ἀπέκρουσε τὴν ἐπίθεσιν αὐτὴν συντρεχόμενον καὶ ὑπὸ τῶν πυρῶν Πολυβολαρχίας τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ, εὐρισκομένης ἐπὶ τῶν νοτίως Ντουντὸς (Dudach) ὑψωμάτων καὶ κατεδίωξε τὸν ἐχθρὸν μέχρι ἀποστάσεως δύο χιλιομέτρων. Ἡ δύναμις τοῦ ὡς ἄνω ἐπιτεθέντος ἐξ ἀριστερῶν τμήματος ὑπελογίσθη εἰς ἓν Σύνταγμα περίπου.

Πρὸ τοῦ Μετώπου τοῦ ἀποκρούσαντος τὴν ἐπίθεσιν αὐτὴν τάγματος Σαμαντᾶ εὐφρόνησαν κατὰ τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ περὶ τὰ 300 ἐχθρικὰ πτώματα

Τὴν 19ην ὥραν ἐπελθόντος τοῦ σκότους, διεκόπη ἡ μάχη.

Τὰ ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ Συντάγματα Πεζικοῦ ἐγκατέστησαν προφυλακὰς μάχης εἰς ἃς θέσεις εὐρίσκοντο.

Τὸ εἰς τὸ 12ον Σύνταγμα Πεζικοῦ διατεθὲν τάγμα τοῦ 2|39 Συν)τος Εὐζώνων παρέμεινεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Συντάγματος τούτου. Τὸ II τάγμα 2|39 Συν)τος Εὐζώνων (Σαμαντὰ) ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ πλαγιοφυλάττῃ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν συνδεόμενον μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ 6ου Συντάγματος Πεζικοῦ. Τὸ ἐν ἐφεδρείᾳ τάγμα τοῦ 2|39 Συν)τος Εὐζώνων παρέμεινεν εἰς τὴν θέσιν του.

Ἡ Διλοχία Σκαπανέων ἤχθη ἀριστερᾷ τῆς IIIβ Μ. Ο. Πυρ)κοῦ (τεταγμένη ὀπίσω τοῦ ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεως) ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς στήριγμα ταύτης καὶ νὰ συνδεθῇ πρὸς ἀριστερὰ μετὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ II τάγματος 2|39 Συν)τος Εὐζώνων (Σαμαντὰ).

Τὸ Πυρ)κὸν παρέμεινεν εἰς τὰς θέσεις του τηροῦν τὰ στοιχεῖα βολῆς, ὅπως ἐν ἀνάγκῃ κατὰ τὴν νύκτα ἐκτελέσῃ βολὴν φραγμοῦ πρὸ τοῦ Μειώπου τῆς Μεραρχίας.

Ἡ Ἡμιλαρχία ἐπανῆλθεν ὀπίσω τοῦ Εὐζωνικοῦ, καλύπτουσα διὰ φυλακίων τὴν ἐκ Δυσμῶν ἄγουσαν πρὸς Σεῖγουντ (Seugud) ἡμιονικὴν ὁδόν.

Οἱ Σχηματισμοί, εἰς ἃς θέσεις εὐρίσκοντο.

Τὰ Μεταγωγικὰ σώματος διετάχθησαν, ὅπως ἀνεφοδιάζοντα κατὰ τὴν νύκτα τὰ σώματά των, ἐπανέλθωσιν εἰς ἃς θέσεις εὐρίσκοντο, ὅπου καὶ θὰ ἔμεινον.

Τὴν 21ην ὥραν ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ συνεδέθη μὲ τὴν Μεραρχίαν δι' ἀξιωματικοῦ της, ἠτήσατο δὲ ἀνεφοδιασμὸν πυρομαχικῶν Πεζικοῦ. Διὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου ἐγνωρίσθη εἰς τὴν Ταξιαρχίαν, ὅτι τὴν ἐπομένην ἡ Μεραρχία θὰ συνέχιζε τὸν ἀγῶνα, παρεκλήθη δὲ ἡ Ταξιαρχία, ὅπως ἐξακολουθήσῃ καλύπτουσα τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας.

Μάχη Ἀβγκίν. 2α ἡμέρα.

15 Μαρτίου.

Τὴν πρωΐαν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀρ. 1586 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ δι' ἧς διετάσσετο ἡ ἐξακολουθήσις τῆς ἐπιθέσεως, ἥτις καὶ ἤρξατο ἅμα

τῇ ἔφ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διὰ τῆς διαταγῆς Ἐπιχειρήσεων τῆς προτεραίας καθορισθέντων. Ἡ Ταξιορχία Ἰππικοῦ εἶχεν ἥδη λάβῃ ἐντολὴν παρὰ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ νὰ προστατεύσῃ τὸ ἀριστερόν τῆς παρατάξεως τοῦ Σώματος τούτου.

Ἄμα τῇ ἔφ, ἐπανελήφθη ὁ ἀγών. Τὸ ἄκρον δεξιὸν (1ον τάγμα 12ου Συντ.) προχωρήσαν ἀφανῶς κατὰ τὴν νύκτα καὶ ἐπιτεθὲν ἅμα τῇ ἔφ αἰφνιδιαστικῶς καὶ σφοδρῶς δι' ὀπλοβομβίδων καὶ χειροβομβίδων, κατέλαβε τὴν ἔναντι αὐτοῦ διὰ τριπλῆς σειρᾶς χαρακωμάτων ὠχυρωμένην ὑψηλὴν κορυφὴν (ἔφ' ἧς καὶ ἐχθρικὸν παρατηρητήριον Πυροβολικοῦ).

Κατόπιν τῆς ὑπὸ τοῦ 1ου τάγματος τοῦ 12ου Συντος καταλήψεως τῆς κορυφῆς ταύτης διέταξα :

α) Τὸ 2|39 Σύν)μα Εὐζώνων, ὅπως, προωθῶν τὸ ἐν ἐφεδρεία τάγμα εἰς τὸ δεξιὸν τῆς παρατάξεως, ἐπιτεθῇ διὰ τῶν δύο του ταγμάτων (1ου καὶ 3ου) καὶ τοῦ 1ου τάγματος τοῦ 12ου Πεζ. Συντος, ὅπερ πρὸς τοῦτο ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς του, μὲ κυρίαν κατεύθυνσιν τὴν κορυφογραμμὴν τὴν ἀμέσως Δ. τοῦ χωρίου Ἀβγκὶν (Avghin) ὑπερκειμένην.

β) Τὸ 6ον Σύνταγμα, νὰ ἐπιτεθῇ συγχρόνως καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ χωρίον Ἀβγκὶν (Avghin) καὶ τὰ Ν. τούτου ὑψώματα.

γ) Τὸ 12ον Σύν)μα, εὐθὺς ὡς τὰ 2|39 Σύν)μα Εὐζώνων καὶ 6ον Σύν)μα Πεζικοῦ κατορθώσωσι νὰ ἐπιτύχωσι τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν των, νὰ συγκεντρωθῇ ὡς ἐφεδρεία τῆς Μεραρχίας.

δ) Τὸ 2ον τάγμα 2|39 Σ. Εὐζ. (Σαμαντᾶ) νὰ παραμείνῃ ἐν τῇ θέσει του εἰς τὸ ἀριστερόν.

ε) Ἡ ΠΙ Διλοχία Σκαπανέων νὰ παραμείνῃ ὡς στήριγμα τῆς ΠΙβ Μ. Ὁρ. Πυρ)κοῦ.

στ) Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Πυρ)κοῦ νὰ θέσῃ μίαν Ὁρ. Πυρ)χίαν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ 2|39 Συν, Εὐζώνων, διὰ δὲ τῶν λοιπῶν νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐπίθεσιν τῆς Μεραρχίας κατανέμων τοὺς στόχους.

Σταθμὸν Διοικ. τῆς Μεραρχίας ἐγκατέστησα 2 χιλιομ. Β. Δ. Ἀβγκὶν (Avghin). Ἀρξαμένης τῆς ἐπιθέσεως, διεξάγεται ἔφ' ὅλου τοῦ μετώπου τῆς Μεραρχίας λυσσώδης ἀγών.

Τὴν 8.20' ὥραν τὸ 6ον Σύν)μα Πεζικοῦ ἔφθασε μέχρι τῆς

παρουφῆς τοῦ χωρίου Ἀβγκίν (Avghin), ἐν τῷ ὁποίῳ ἡμύνετο ὁ ἐχθρὸς κατέχων χαρακώματα περιβάλλοντα τὸ χωρίον καὶ ἐνισχυμένα διὰ διπλῆς καὶ εἰς τινὰ σημεῖα τριπλῆς σειρᾶς συρματοπλεγμάτων καὶ διὰ πολυβολείων ἐγκατεστημένων ἐντὸς τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου καὶ πλαγιοφυλαττόντων τὰ ἐχθρικά χαρακώματα. Πλήν, φθάσαν πρὸ τῶν ἐχθρικῶν συρματοπλεγμάτων καὶ βαλλόμενον σφοδρῶς ὑπὸ διασταυρομένων πυρῶν Πολυβόλου κατὰ τε τὸ μέτωπον καὶ κατὰ πλευρόν, εὗρίσκεται πρὸ ἀδυναμίας νὰ συνεχίσῃ τὴν προχώρησίν του.

Συγχρόνως τὸ δεξιόν, μαχόμενον λυσσώδως πρὸς κατάληψιν καὶ τῆς ἐτέρας κορυφῆς, διετάχθη, ὅπως ἐν ἡ περιπτώσει δὲν δυνηθῇ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολήν του, ὁργανωθῇ ἰσχυρῶς ἐπὶ τῶν θέσεων ἃς κατέχει.

Τὴν 9 ὥραν, τὸ II τάγμα 2)39 Συν)τος Εὐζώνων (Σαμαντᾶ) διετάχθη νὰ συγκεντρωθῇ παρὰ τῇ IIIβ Μ. Ο. Πυρ)κοῦ ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἐφεδρεία. Ὁ ἀγὼν εἰς τὸ δεξιὸν ἐξακολουθεῖ κρατερός. Ὁ ἐχθρὸς ἀμύνεται πεισματωδῶς, ἐνεργῶν λυσσώδεις καὶ ἀλλεπαλλήλους ἀντεπιθέσεις, ἀποκρουομένας ὑπὸ τῶν ἡμετέρων διὰ τῆς λόγχης.

Τὴν 11.50' ὥραν τὴν διοίκησιν τοῦ 2)39 Συν)τος Εὐζώνων ἀνέθεσα εἰς τὸν Ἀνι)χην τοῦ 6ου Πεζικοῦ Συν)τος Δροσινόν, τοῦ Διοικητοῦ Συν)ρχου Ζωῖτοπούλου τραυματισθέντος καὶ τοῦ διαδεχθέντος τοῦτον ἐν τῇ Διοικήσει Ἀντ)ρχου Σταμελάκου φονευθέντος. Τὴν 13 ὥραν ὁ ἀγὼν ἐκόπασε κατὰ τι μέχρι τῆς 14.10' ὥρας, καθ' ἣν τὸ δεξιὸν ἐπανέλαβε τὴν ἐπίθεσίν του,

Τὴν 14.20' ὥραν ὁ ἐχθρὸς ἤρξατο βάλλων σφοδρῶς διὰ Πυρ)κοῦ τὸ δεξιὸν ἡμῶν ἀνακόψας τὴν προχώρησίν του. Τὸν ἐχθρικὸν βομβαρδισμόν ἐπηκολούθησαν ἀλλεπάλληλοι ἐχθρικαὶ ἀντεπιθέσεις ἀποκρουσθεῖσαι διὰ τῆς λόγχης. Ταυτοχρόνως ἐνηργήθη ἀντεπιθέσεις κατὰ τοῦ 6ου Συν)τος Πεζικοῦ, ἀποκρουσθεῖσα ἐπιτυχῶς.

Τὴν 15.30 ὥραν ἐχθρικὸν ἀεροπλάνον ἔρριψε βόμβας καθ' ἑνὸς λόχου τοῦ 6ου Συν)τος Πεζικοῦ, ἑνὸς Χειρουργείου, καὶ κατὰ τοῦ ἀσυρμάτου τῆς Μεραρχίας, ἄνευ ἀποτελέσματος.

Μέχρι τῆς 18 ὥρας ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησε κατὰ τοῦ δεξιοῦ 22 σφοδρᾶς ἀντεπιθέσεις, ἀποκρουσθείσας διὰ τῆς λόγχης.

Ἡ διαγωγὴ τῶν στρατιωτῶν ἡμῶν, μαχομένων ἐναντίον πολὺ ὑπερέρων δυνάμεων, ὑπῆρξεν ἀξιοθαύμαστος.

Περὶ τὴν ἐσπέραν, ἤρχισε νὰ παρατηρῇται μεγίστη ἔλλειψις πυρομαχικῶν Πεδ. Πυρ)κοῦ καὶ ἰδία Ὁρειβατικοῦ.

Τὴν 18ην ὥραν, ἐπελθόντος τοῦ σκότους, διεκόπη ἡ μάχη.

Τὰ Συν)ματα Πεζικοῦ καὶ Εὐζώνων διετάχθησαν νὰ παραμείνωσι τὴν νύκτα ἐν προφυλακαῖς μάχης, εἰς αἷς κατεῖχον θέσεις, βελτιοῦντα ταύτας καταλλήλως, καὶ αἷς ἔδει νὰ τηρήσωσι πάση θυσίᾳ. Τὸ εἰς τὸ δεξιὸν τάγμα τοῦ 12ου ἔξακολουθεῖ παραμένον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Εὐζωνικοῦ.

Ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν Συνταγμάτων εἶχον δημιουργηθῇ κενά, διέταξα νὰ κλεισθῶσι ταῦτα διὰ φυλακίων καὶ νὰ καλυφθῶσι τὰ πλευρὰ τῶν εἰς τὰς πτέρυγας Συν)μάτων.

Ἡ III Δίλοχία Σκαπανέων μεθ' ἐνὸς λόχου καὶ μιᾶς δίμοιρίας πολυβόλων τοῦ τάγματος Σαμαντᾶ κατέλαβε θέσιν παρὰ τῇ ΠΙΒ Μ. Ὁρ. Πυρ)κοῦ ὡς στήριγμα ταύτης καὶ ἵνα καλύπτῃ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ τάγματος Σαμαντᾶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν θέσιν ἐνθα τὴν προτεραίαν εὐρίσκετο τὸ ἐν ἐφεδρείᾳ τάγμα τοῦ 2|39 Συν)τος Εὐζώνων.

Ἡ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Εὐζωνικοῦ Ὁρειβ. Πυρ)χία ἐπανῆλθε κατὰ τὴν νύκτα παρὰ τῇ Μοίρᾳ της. Αἱ λοιπαὶ Πυρ)χίαι παρέμειναν τεταγμέναι εἰς τὰς θέσεις των, λαβοῦσαι ἐντολὴν ὥπως τηρήσωσι τ' ἀναγκαῖα στοιχεῖα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν βολῆς φραγμοῦ πρὸ τοῦ μετώπου τῆς Μεραρχίας ἂν ἤθελε παρουσιασθῇ ἀνάγκη.

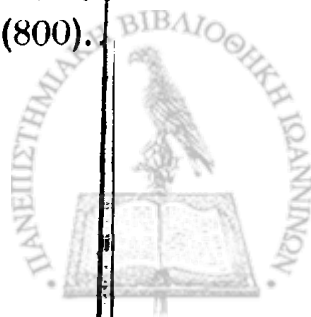
Ἡ III Ἡμιλαρχία, ἥτις κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας εἶχεν ἀχθῇ ὀπίσω τοῦ τάγματος Σαμαντᾶ (ἀριστερὸν πλευρὸν), ἀπεσύρθη εἰς τὴν αὐτὴν ἦν καὶ τὴν προτεραίαν θέσιν.

Αἱ λοιπαὶ μονάδες παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις των.

Τὰ Μεταγωγικὰ σώματος διετάχθησαν νὰ ἐφοδιάσωσι τὴν νύκτα τὰ Σώματά των, μεθ' ὃ ἐπανέλθωσιν εἰς Σεῖγούντ (Seugud).

Αἱ ἀπώλειαι ἡμῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὑπῆρξαν ἄρκετά σοβαραί.

Αἱ εἰς ἀξιωματικὸς τοιαῦται μέχρι τῆς ἐσπέρας τῆς 15ης Μαρτίου ἀνῆρχοντο εἰς 60 ἐκτὸς μάχης, ἐξ ὧν 12 νεκροὶ καὶ 48 τραυματίαι, αἱ δὲ εἰς ὀπλίτας ὑπερέβαινον τοὺς ὀκτακοσίους (800).

Μάχη 'Αβγκίν. 3η ημέρα.

16 Μαρτίου.

Τὴν ἑνὴν πρωῒνὴν ὥραν ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησε σφοδροτάτην ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ δεξιοῦ, ἀποκρουσθεῖσαν ἐπιτυχῶς δι' ὀπλοβομβίδων, χειροβομβίδων καὶ διὰ τῆς λόγχης.

Τὴν νύκτα ἐλήφθησαν αἱ ὑπ' ἀριθ. 1591, 1893, 1899, διαταγαὶ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ διὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἡμέρας ταύτης. Συμφώνως ταῖς ἐν λόγῳ διαταγαῖς, ἡ III Μεραρχία ἔδει νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα, ἡ δὲ X Μεραρχία ἐπιτιθεμένη καὶ καταδιώκουσα τὸν ἐχθρὸν πρὸς Ποριὰν (Porya) νὰ στραφῇ δι' ἀναλόγου δυνάμεως πρὸς Ἀνατολὰς καὶ νὰ τεθῇ πρὸς τὴν διεύθυνσιν Τσεπνὶ (Cherni), Οὐτούκιοϊ (Utu K.).

Ἐπίσης, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1597 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, δι' ἧς ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς III Μεραρχίας.

Ἐπειδὴ δὲν κατωρθώθη νὰ ἐξευρεθῇ ὑπὸ τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ ὄδευσις, ὅπως προσελάσῃ αὕτη ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῆς Μεραρχίας λόγῳ τοῦ ἀποτόμου τοῦ ἐδάφους, διετάχθη, ὅπως ἀφίνουσα εἰς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας μίαν ἐπιλαρχίαν μετ' οὐλαμοῦ πολυβόλων ἀχθῇ δεξιᾷ μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως,

α) Συνδέσῃ τὴν III Μεραρχίαν μετὰ τῆς X.

β) Προσβάλλῃ τὸν πρὸ τοῦ μετώπου τῆς Μεραρχίας ἀμυνόμενον ἐχθρὸν ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ, προσπαθοῦσα ν' ἀποκόψῃ τοῦτον ἐφ' ὅσον ἦτο δυνατόν, καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ καλυφθῇ ὀπίσω τοῦ ἀριστεροῦ τῆς X. Εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ταξιαρχίας ἐτέθη εἰς οὐλαμὸς Ὁρ. Πυρ)κοῦ, τῆς ἐφίππου Πυρ)χίας παραμενούσης ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μεραρχίας. Λόγῳ τῶν ἀπωλειῶν καὶ τῆς κοπώσεως τῶν ἀνδρῶν, δὲν ἠδυνήθησαν τὰ Συντάγματα ν' ἀναλάβωσι σοβαρὰν ἐπίθεσιν, ἥτις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ υποστηριχθῇ καὶ ἐπαρκῶς ὑπὸ τοῦ Πυρ)κοῦ ἐλλείψει πυρομαχικῶν καὶ ὥς ἐκ τούτου ὁ ἀγὼν περιορίσθη εἰς κατατριβήν.

Περὶ τὴν 11 ὥραν, τὸ δεξιὸν ἡμῶν συνεδέθη μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς X Μεραρχίας, ἥτις εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ στραφῇ πρὸς Ἀνατολὰς.

Κατόπιν τούτου, διέταξα τὰ Συν)τα καὶ ἰδίως τὸ ἀριστερῶν εὐρισκόμενον θον Πεζικόν, ὅπως ἀναπτύσσοντα πᾶσαν δυνατὴν δραστηριότητα, ἀπασχολήσωσι καὶ καθηλώσωσι τὸν πρὸ τοῦ μετώπου τῆς Μεραρχίας ἐχθρὸν διὰ τῶν πυρῶν των, ἵνα οὕτω μὴ μεταφερθῶσιν ἐχθρικάι δυνάμεις ἐκ τοῦ μετώπου ἡμῶν κατὰ τῆς Χ Μεραρχίας.

Οὕτω, μέχρι τῆς ἑσπέρας ἐξηκολούθησεν ὁ ἀγὼν κατατριβῆς καὶ ἐπελθόντος τοῦ σκότους, διεκόπη οὗτος. Τὰ Συν)τα ἐγκατέστησαν προφυλακὰς μάχης. Τὸ θον Σύν)μα Πεζ. διετάχθη νὰ μεριμνήσῃ, ὅπως καλύψῃ τὸ ἀριστερόν του πλευρόν. Τὸ δὲ 2)39 Εὐζώνων, ὅπως συνδεθῇ δεξιᾷ μετὰ τῆς Χ Μεραρχίας.

Ἡ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Εὐζωνικοῦ ὁρειβ. Πυρ)χία, ἥτις κατὰ τὴν ἡμέραν εἶχεν ἀχθῇ ὀπίσω τοῦ Συν)τος τούτου, ἐπανῆλθε καὶ αὐθις κατὰ τὴν νύκτα παρὰ τῇ Μοίρᾳ της. Αἱ λοιπαὶ Πυρ)χίαι εἰς τὰς θέσεις των. Ἡ Ἡμιλαρχία ἐπανῆλθεν εἰς τὴν αὐτήν, ἣν καὶ προτεραίαν θέσιν. Ὁμοίως ἡ Ἐπιλαρχία ἐκαλύφθη ὀπίσω τῶν προφυλακῶν τῆς Μεραρχίας.

Ἡ διλοχ. Σκαπ. μεθ' ἑνὸς λόχου καὶ διμοιρίας πολυβόλων τοῦ 2ου τάγματος 2)39 Συν. Εὐζ. (Σαμαντᾶ) παρὰ τῇ ΙΙβ Μ. Ο. Π ὡς στήριγμα αὐτῆς καὶ διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ τάγματος εἰς τὴν αὐτήν, ἣν καὶ τὴν προτεραίαν θέσιν.

Οἱ λοιποὶ Σχηματισμοὶ εἰς τὰς θέσεις των.

Τὰ Μεταγωγικὰ σώματα εἰς Σεῖγουντ (Seugud).

Τὴν 23 ὥρ. ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1627 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, ὅπως ἡ Μεραρχία τὴν ἐπομένην ἐπιτεθῇ δραστηρίως κατὰ τῶν ἐχθρικῶν θέσεων ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς Χ.

Μάχη Ἀβγκίν. 4η ἡμέρα.

17 Μαρτίου.

Κατόπιν τῆς διαταγῆς ταύτης τοῦ Σ.

Στρατοῦ, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 62

διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων τῆς Μεραρχίας, κανονίζουσας, τὰ τῆς ἐπιθέσεως ὡς ἑξῆς :

α) Τὸ δεξιὸν νὰ ἐπιτεθῇ με 2 τάγματα Εὐζώνων καὶ 1 τάγμα τοῦ 12ου Πεζ. Συν)τος ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ συνταγματάρχου

Σουμπασάκου, ὅστις ἐξουσιοδοτήθη, ὥπως χρησιμοποιήσῃ εἰς τὸ δεξιὸν ὡς ἐφεδρείαν αὐτοῦ καὶ ἐν τῶν ταγμάτων τοῦ κέντρου ἐφ' ὅσον ἤθελε κρίνει, ὅτι δύναται ν' ἀποσυρθῇ τοῦτο ἐκ τοῦ κέντρου. Εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ συνταγματάρχου Σουμπασάκου ἐτέθη καὶ ἡ κατὰ τὴν προτεραίαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ 2]39 Συν)τος Εὐζ. ὁρ. Πυρ)χία. Ὡς στήριγμα τῆς Πυρ)χίας ταύτης ἐδόθη εἰς λόχος μετὰ διμ. πολυβόλων ἐκ τοῦ ἐν ἐφεδρείᾳ τάγματος τοῦ 2]39 Συν)τος Εὐζώνων.

β) Τὸ κέντρον (II τάγμα τοῦ 12ου) νὰ παραμείνῃ ἀκίνητον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Συν)ρχου Σουμπασάκου, ὑποστηρίζον διὰ τῶν πυρῶν του τὴν ἐπίθεσιν τοῦ δεξιοῦ.

γ) Τὸ ἀριστερὸν (6ον Συν)μα Πεζ.) νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ χωρίου Ἀβγκίν (Avghin) καὶ τῶν ὑπερθεν τοῦ χωρίου ὑψωμάτων.

δ) Τὸ Πυροβολικὸν νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν ἐπίθεσιν καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ ταύτην.

ε) Ἡ Ἐπιλαρχία μετὰ τῆς Ἡμιλαρχίας νὰ καλύπτωσι τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας.

στ) Ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ νὰ συνδυάσῃ τὴν ἐνέργειάν της μετὰ τῆς X Μεραρχίας ἐπιτιθεμένη κατὰ τῶν νότων τοῦ Ἀβγκίν (Avghin).

ζ) Τὸ ἐν ἐφεδρείᾳ τάγμα τοῦ 2]39 Συν)τος Εὐζώνων (μεῖον ἐνὸς λόχου μετὰ μιᾶς διμοιρίας Πολυβόλων, διατεθέντων ὡς στήριγμα τῆς εἰς τὸ δεξιὸν Πυρ)χίας) μετὰ τῆς III διλοχίας Σκαπανέων παρὰ τῇ IIIβ Μ. Ο. Πυρ)κοῦ ὡς στήριγμα αὐτῆς καὶ διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ.

η) Ἡ ὥρα τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπιθέσεως ἤθελεν ὁρισθῇ διὰ νεωτέρας διαταγῆς προκειμένου, ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ Συν)τα καὶ τὸ Πυρ)κὸν νὰ ἐτοιμασθῶσι διὰ τὴν ἐπίθεσιν, ἀφ' ἑτέρου δέ, νὰ ἐπέλθῃ ἐν τῷ μεταξὺ συνεννόησις καὶ μετὰ τῆς X Μεραρχίας.

Ἐπειδὴ τὰ εἰς τὸ δεξιὸν τάγματα τοῦ 2]39 Συν)τος Εὐζώνων εἶχον δοκιμασθῇ, διετάχθη τὸ ἐν ἐφεδρείᾳ τάγμα, ὥπως ἀγόμενον εἰς τὸ δεξιὸν ἀντικαταστήσῃ τὸ ἐν τῶν ἐκεῖ ταγμάτων, ὅπερ, ἅμα τῇ ἀντικαταστάσει του, θὰ συνεκεντροῦτο ὀπίσω ἐν ἐφεδρείᾳ.

Τὴν 10.30' ὥραν ἀφίκετο ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου τῆς X Μεραρχίας πρὸς συνεννόησιν διὰ τὸν συνδυασμὸν τῆς ἐπιθέσεως τῶν δύο Μεραρχιῶν καὶ ἀπεφασίσθη, ὥπως ἐκάστη τῶν

Μεραρχιών, ἅμα ὡς ἐτοιμασθῇ, εἰδοποιήσῃ περὶ τούτου τὴν ἑτέραν.

Ἐπειδὴ ἡ δύναμις τῶν εἰς τὸ δεξιὸν ταγμάτων εἶχε μειωθῇ μεγάλως λόγῳ τῶν ἀπωλειῶν, διέταξα, ἵνα καὶ τὸ ἀντικατασταθῆσόμενον τάγμα τοῦ Εὐζωνικοῦ παραμείνῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Συν)ρχου Σουμπασάκου.

Οὕτως, ἡ Μεραρχία εὐρέθῃ ἔχουσα καὶ τὰ τρία Συν)τά της συμπαρατεταγμένα μὲ ἀνεπτυγμένα ὅλα τὰ τάγματά των ἐν γραμμῇ, καὶ συνεπῶς δὲν διέθετε οὐδὲν τμήμα ὡς ἐφεδρείαν, εἰμὴ τὴν διλοχίαν τῶν Σκαπανέων (δύναμις 200 περίπου τυφεκίων). Ἐν τῷ μεταξύ, τραυματισθέντος τοῦ ἀντ)ρχου Δροσινου, τὴν Διοίκησιν τοῦ 2|39 Συν)τος Εὐζώνων ἀνέλαβεν ὁ ταγματάρχης Σαμαντᾶς, ἥτοι ὁ 4ος ἀναλαμβάνων τὴν Διοίκησιν τοῦ ἰδίου Συντάγματος, τῶν προηγουμένων τριῶν διαδεχθέντων ἀλλήλους Διοικητῶν τεθέντων ἐκτὸς μάχης (ἐνὸς φρονευθέντος καὶ δύο τραυματισθέντων). Τὴν 11ην ὥραν ἀφίκετο ἐνισχυτικὸν ἀποσπασμα ἐκ 300 ἀνδρῶν διανεμηθέντων εἰς τὰ Συν)τα 12ον καὶ 2|39, μετ' ἐνὸς λόχου τῆς Χ Μεραρχίας προσκολληθέντος εἰς τὸ 2|39 Σύν. Εὐζ. Ἐκ τούτων, οἱ ἄνδρες τοῦ ἐνισχυτικοῦ ἀποσπάσματος λιποτάχται καὶ ἀνυπότακτοι, μὴ τυχόντες οὐδεμιᾶς ἐκπαίδευσως, οὐδ' ἔχοντες ἐκτελέσει ποτὲ βολὴν δὲν ἐγνώριζον οὔτε τὴν χρῆσιν τοῦ ὅπλου των.

Ληφθεῖσης τῆς ὑπ' ἀριθ. 1625 διαταγῆς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ, διετάχθη, συμφώνως τῇ διαταγῇ ταύτῃ, νὰ ἀχθῇ πρὸς Μπόζ-Ἐγιοῦκ (Boz-Euyuk) διατάσσουσα τὸν παρ' αὐτῇ οὐλαμὸν Ὁρειβ. Πυρ)κοῦ νὰ ἐπανέλθῃ παρὰ τῇ Μεραρχίᾳ καὶ ἀφίνουσα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μεραρχίας τὴν εἰς τὸ ἀριστερὸν Ἐπιλαρχίαν μετ' οὐλαμοῦ Πολυβόλων.

Μέχρι τῆς 12 καὶ 30 ὥρας, καίτοι ἐπεξητήθη σύνδεσμος τῆς Χ Μεραρχίας διὰ τοῦ ὀπτικοῦ, δὲν ἐπετεύχθη οὗτος.

Τὴν 14ην ὥραν, ἐλήφθη ραδιοτηλεγράφημα τῆς Χ Μεραρχίας, δι' οὗ καθίστατο γνωστόν, ὅτι ὥρισεν ὥραν ἐνάρξεως τῆς ἐπιθέσεώς της τὴν (13ην) δεκάτην τρίτην.

Κατόπιν τούτου, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 63 διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων, δι' ἧς ὥρισα ὥραν ἐνάρξεως προπαρασκευῆς Πυρ)κοῦ τὴν 14.50', ὥραν δὲ ἐνάρξεως τῆς ἐπιθέσεως τὴν 14.55'.

Τὴν 14.55' μετὰ πεντάλεπτον προπαρασκευὴν τοῦ Πυρ)κοῦ,

ἤρξατο ἡ ἐπίθεσις. Τὸ δεξιὸν κατέλαβε διὰ τῆς λόγχης μαστὸν εὐρισκόμενον Ν. Δ. τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς. Τὸ εἰς τὸ ἀριστερόν (βον Σύν)μα Πεζικοῦ, ἀναπτύξαν καὶ τὰ τρία τάγματά του, κατέλαβε τὴν παρυφὴν τοῦ χωρίου Ἀβγκὶν (Avghin) εἰσδύσαν καὶ ἐντὸς τοῦ χωρίου τούτου, καὶ τὴν Α. αὐτοῦ λοφοσειρὰν κατόπιν σφοδροῦ ἀγώνος καὶ μεγάλων ἀπωλειῶν.

Ἡ Χ Μεραρχία κατέλαβε ὑψηλὸν λόφον κείμενον Ν. τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς.

Μέχρι τῆς 17ης ὥρας ὁ ἀγὼν ἐξακολουθεῖ λυσσώδης καὶ ἀμφίροπος. Τὸ Πυροβολικὸν μας εὐρέθη καὶ αὐθις πρὸ ἐλλείψεως πυρομαχικῶν, ἀδυνατοῦν οὕτω νὰ ὑποστηρίξῃ ἐπαρκῶς τὸ μαχόμενον Πεζικόν. Ἐνεκα τούτου διετάχθη, ὅπως βάλλῃ μόνον ὡσάκισ ἐξεδηλοῦντο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀντεπιθέσεις.

Τὴν 17ην ὥραν, ἡ Χ Μεραρχία πιεσθεῖσα, ἐγκατέλειπε τὸν παρ' αὐτῆς καταληφθέντα κωνοειδῆ λόφον. Κατόπιν τούτου, τὸ δεξιὸν τῆς III Μεραρχίας βαλλόμενον σφοδρώτατα κατὰ μέτωπον καὶ κατὰ πλευρὸν ὑπὸ πυρῶν βαρέως Πυρο)κοῦ καὶ μὴ ὑποστηριζόμενον ἐπαρκῶς ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ ἐλλείψει πυρομαχικῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς ἀρχικὰς του θέσεις.

Ἀπὸ τῆς 18 καὶ 40' ὥρας ὁ ἀγὼν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐκόπασε, διακοπείσης τῆς μάχης.

Τὰ Συντάγματα Πεζικοῦ καὶ Εὐζώνων ἐγκατέστησαν προφυλακὰς μάχης εἰς ἃς θέσεις εὐρίσκοντο, καὶ ἃς διετάχθησαν νὰ ὀργανώσωσι καταλλήλως δι' ἐνδεχομένην ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τὴν νύκτα, καὶ νὰ τηρήσωσι τὰς θέσεις ταύτας πάση θυσίᾳ.

Τὸ Πυροβολικὸν εἰς τὰς θέσεις του.

Εἰς λόχος τῆς διλοχίας Σκαπανέων παρὰ τῇ III β Μ. Ο. Πυρο)κοῦ, ὁ ἕτερος λόχος εἰς τὴν θέσιν ἔνθα τὴν προτεραίαν τὸ τάγμα τῆς ἐφεδρείας.

Ἡ Ἐπιλορχία καὶ ἡ Ἡμιλορχία ἐπανῆλθον εἰς τὰς αὐτὰς ὡς καὶ τὴν προτεραίαν θέσεις.

Οἱ λοιποὶ Σχηματισμοὶ εἰς τὰς θέσεις των.

Τὰ Μεταγωγικὰ σώματος εἰς Σεῖγούντ (Seugud).

Αἱ ἀπώλειαι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην σοβαραὶ ἰδίως εἰς Ἀξιωματικούς. Τὸ Πυρο)κὸν ἀπέμεινε σχεδὸν ἄνευ πυρομαχικῶν.

Μάχη Ἀβγκίν. 5η ἡμέρα.

18 Μαρτίου.

Ἡ Χ Μεραρχία πεισθεῖσα ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, συνεπτύχθη πρὸς Ντουῖς Ντάγκ (Duz Daglı), Γκιουναρίκ (Gunyarık).

Ἐπὶ τοῦ Μετώπου τῆς Μεραρχίας ἀγὼν κατατριβῆς, δεδομένου, ὅτι μετὰ τὴν σύμπτυξιν τῆς Χης καὶ τῶν ἀπωλειῶν τῆς προτεραίας, δὲν καθίστατο ἐφικτὸν νὰ ἐπαναληφθῇ δραστηρία ἐπίθεις.

Ἀφίκετο μία διλοχία τοῦ 5ου Συν)τος Πεζικοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Μεραρχίας. Αὕτη ἐτάχθη παρὰ τῇ III β Μ. Ο. Πυρ)κοῦ διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ περὶ τὴν 10ην ὥραν.

Ἡ Ἐπιλαρχία ἤχθη καὶ αὐθις εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς Μεραρχίας τὴν 10.50' ὥραν μὲ τὴν ἐντολήν, ὅπως ἀπειλήσῃ τὸ πλευρὸν τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ἤρξατο ἐνοχλῶν τὸ ἀριστερὸν τῆς Μεραρχίας.

Τὴν 14.30' ὥραν ἐχθρική ἀντεπίθεις κατὰ τοῦ δεξιοῦ ἀπεκρούσθη διὰ τῆς λόγχης. Κατόπιν τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐκδηλωθεισῶν ἐπιθέσεων τοῦ ἐχθροῦ ἐναντίον ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῆς Μεραρχίας, ἥτις εἶχεν ἀνεπτυγμένα καὶ τὰ τρία Συντάγματα Πεζικοῦ, καὶ ἰδίᾳ κατόπιν συμπτύξεως τῆς Χ Μεραρχίας, διέταξα τὸ εἰς τὸ ἀριστερὸν εὐρισκόμενον 6ον Σύν)γμα Πεζικοῦ, ὅπερ κατέχον τμῆμα τοῦ χωρίου Ἀβγκίν εὐρίσκετο λίαν προβεβλημένον, ὅπως κατὰ τὴν νύκτα συμπτυχθῇ καὶ καταλάβῃ τὴν ἀνατολικὴν ἐπέκτασιν τῆς λοφοσειρᾶς ἐφ' ἧς καὶ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ 12ου Συν)τος Πεζικοῦ, ἵνα οὕτω εὐθυγραμμισθῇ ἀφ' ἑνὸς τὸ ἐν γένει μέτωπον τῆς Μεραρχίας, καλυφθῇ δ' ἀφ' ἐτέρου τὸ ἀριστερόν της πλευρόν.

Τὴν 18ην ὥραν, διακοπείσης τῆς μάχης, τὰ Συν)τα Πεζικοῦ καὶ Εὐζώνων ἐγκατέστησαν προφυλακὰς μάχης.

Ἐκ τοῦ Πυρ)κοῦ παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις των ἡ III β Μ. Ο. Πυροβολικοῦ ἔχουσα μίαν πυρ)χίαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ συν)ρχου Σουμπασάκου καὶ μίαν πεδινὴν Πυρ)χίαν, αἵτινες καὶ παρέλαβον τὸ σύνολον τῶν ὑπαρχόντων ἐλαχίστων βλημάτων. Αἱ λοιπαὶ πυρ)χίαι ἀπεσύρθησαν κατόπιν διαταγῆς μου, ὅπισθεν τῶν νοτιανατολικῶν καὶ ἀμέσως ὑπερκειμένων τοῦ Σεῖγούντ

ὑψωμάτων, ὥς μὴ δυνάμεναι νὰ συντρέξωσι τὴν Μεραρχίαν καθ' ὃ ἄνευ βλημάτων.

Ἡ διλοχία Σκαπανέων παρὰ τῇ ΙΙΙβ Μ. Ο. Πυρ)κοῦ.

Ἡ διλοχία τοῦ 5ου Συν)τος Πεζικοῦ ἔνθα κατὰ τὴν 16ην τὸ τάγμα τῆς ἐφεδρείας.

Ἡ Ἐπιλαρχία καὶ ἡ Ἡμιλαρχία εἰς αἷς καὶ τὴν προτεραίαν θέσεις.

Ἡ ΙΙΙ Μ. Συζυγαρχιῶν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, πλὴν τῶν κενῶν μεταγωγικῶν της, αἵτινα ἐστάλησαν πρὸς Σεῖγουντ (Seugud).

Οἱ λοιποὶ Σχηματισμοὶ ὀπισθεν τῶν νοτιανατολικῶν τοῦ Σεῖγουντ (Seugud) ὑψωμάτων.

Τὰ Μεταγωγικὰ σώματος εἰς Σεῖγουντ (Seugud).

Τὴν 20ην ὥραν, ὅτε ἐπῆλθε τὸ σκότος τὸ βον Πεζικὸν Σύνταγμα ἐξετέλεσεν ἐν τάξει τὴν σύμπυξιν τοῦ μετώπου.

Τὴν νύκτα ἐλήφθησαν αἱ ὑπ' ἀριθ. 1651, 1653 διαταγαὶ τοῦ Σ. Στρατοῦ, δι' ὧν ὠρίζετο, ὅτι ἐν περιπτώσει ἰσχυρᾶς πιέσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ πρὸ ἀναποτρέπτου ἀνάγκης συμπύξεως τοῦ Σ. Στρατοῦ, τοῦτο θ' ἀμυνθῇ ἐπὶ τῶν ἐξῆς διαδοχικῶν γραμμῶν.

α) Ὀγιατζικ (Ovajik), νοτία ἔξοδος στενωποῦ Καράκιοϊ (Kara K.), ὑψώματα Ἀκσέ-Μπουνάρ (Akche Bunar), ὑψώματα Καρά-Μπαγίρ (Kara Baghir), ὑψώματα Ἀβγκίν (Avghin)

β) Ὑψώματα Μπακματζᾶ (Bakmaja), Νασίφ Πασσᾶ (Nasif Pasha), Ἀμπαζλικ (Abazlik), Μπλεντζικ (Bilejik).

γ) Διὰ νεωτέρων διαταγῶν του δέ, ἡθελον καθορισθῇ διαδοχικαὶ γραμμαὶ ἀντιστάσεως πρὸς τὰ ὀπίσω.

Διὰ τῆς αὐτῆς διαταγῆς διετάσσοντο αἱ Μεραρχίαι, ὅπως ὑποχωροῦσαι καταστρέφωσι πᾶν τεχνικὸν ἔργον δυνάμενον νὰ διευκολύνῃ τὴν πρὸς τὰ πρόσω προέλασιν τοῦ ἐχθροῦ, ὥς καὶ πᾶσαν ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν αὐτοῦ.

Μάχη Ἀβγκίν. 6η ἡμέρα.

19 Μαρτίου.

Ἀπὸ τῆς πρωΐας παρατηροῦνται συγκεντρώσεις ἐχθρικαὶ πρὸ τοῦ δεξιοῦ ἡμῶν, ὥς καὶ κινήσεις τινὲς πρὸς τὸ ἀριστερόν καὶ δεξιὸν πλευρόν. Ὁ σύνδεσμος μετὰ τῆς Χ Μεραρχίας ἀπεκόπη τελείως καὶ

δὲν κατορθώθη νὰ ἐπανεπιτευχθῇ, ἂν καὶ ἀπεστάλη Ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου πρὸς τοῦτο.

Τὴν 6.30 ὥραν ἡ Ἐπιλαρχία ἤχθη πρὸς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας, ἵνα καλύπτῃ τοῦτο, ἡ δὲ Ἡμιλαρχία πρὸς τὸ δεξιὸν πλευρὸν μὲ τὴν ἐντολήν, ὅπως καλύπτῃ τὸ δεξιὸν πλευρὸν ἐπιζητοῦσα καὶ τὸν σύνδεσμον μετὰ τῆς Χ Μεραρχίας. Ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας ἐγκατεστάθη ἐπὶ ὑψώματος Α. τῆς ὁδοῦ περὶ τὰ 2.400 μ. Β. Δ. Ἀβγκίν.

Τὴν 10 ὥραν, παρετηρήθησαν εἰς τὸ δεξιὸν ἡμῶν σοβαρώταται ἐχθρικαὶ συγκεντρώσεις, αἵτινες μετ' ὀλίγον ἐστράφησαν καθ' ἡμῶν, ἐκδηλωθείσης τὴν 10.20' ὥραν σοβαρωτάτης ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ δεξιοῦ, ἣτις ἀπεκρούσθη διὰ χειροβομβίδων καὶ διὰ τῆς λόγχης.

Ἡ IIIa M. O. Πυροκοῦ, ἣτις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε παραλάβει ἐκ Σεῦγούντ (Seugud) μικρὸν ἀριθμὸν βλημάτων, προώθησε πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἓνα οὐλαμιὸν τῆς, ὅστις καὶ κατέλαβε θέσιν ταχθεὶς πρὸς πυροβόλησιν. Συγχρόνως ἤρχισαν παρατηροῦνται μικραὶ συγκεντρώσεις ἐχθροῦ πρὸς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας, ἀντιμετωπισθεῖσαι ὑπὸ τῆς διλοχίας τοῦ ὄου Πεζικοῦ Σύν)τος.

Ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη ἐπανεπιλημμένως κατὰ τοῦ δεξιοῦ, τοῦ κέντρου καὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἡμῶν.

Αἱ ἀλλεπάλληλοι καὶ λυσσώδεις ἀντεπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ ἀπεκρούσθησαν μετὰ γενναιότητος διὰ τῆς λόγχης.

Τὰ Σύν)τα Πεζικοῦ καὶ Εἰζώνων καὶ ἰδίᾳ τὸ δεξιὸν δοκιμάζεται καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν σκληρῶς ὑπὸ δραστικὴν βολὴν τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροκοῦ μεγάλου διαμετρούματος βάλλοντος κατὰ μέτωπον καὶ κατὰ πλευρὸν, δεδομένου, ὅτι τὸ ἡμέτερον Πυροκὸν (3 1/2) πυροχίαι λόγῳ ἐλλείψεως πυρομαχικῶν δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποστηρίξῃ ἐπαρκῶς τὸ μαχόμενον Πεζικόν. Ἐπὶ πλέον, ὁ ἐχθρὸς καταλαβὼν τὰς ἐγκαταλειφθείσας ὑπὸ τῆς Χ Μεραρχίας θέσεις, ἐπλευροκόπη τὴν παράταξιν τῆς Μεραρχίας διὰ πυρῶν Πυροκοῦ καὶ πολυβόλων.

Ἐπειδὴ ἡ κατάστασις τῆς Μεραρχίας ἦτο ἀρκετὰ κρίσιμος ὥστε νὰ ὑπάρχῃ πιθανότης, ὅτι κατόπιν σοβαρᾶς πιέσεως, ἡθελεν ἀναγκασθῇ πρὸς ὑποχώρησιν, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 68 διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων κανονίζουσαν, ὅπως ἐν περιπτώσει ἀνα-

ποτρέπτου ἀνάγκης, ἡ Μεραρχία ὑποχωρήσῃ μὲ γενικὴν κατεύθυν-
σιν πρὸς Σεῖγουντ (Seugud) καὶ τὰ Ν. Α. αὐτοῦ ὑψώματα δια-
δοχικῶς καὶ δι' ἀμοιβαίας ὑποστηρίξεως τῶν Συν)των, ὁριζομέ-
νου καὶ τοῦ τρόπου συμπτύξεως αὐτῶν.

Τὸν Ἀρχηγὸν Πυρ)κοῦ διέταξα ν' ἀναγνωρίσῃ διαδοχικὰς
θέσεις διὰ τὰς διαθετούσας πυρομαχικὰ Πυρ)χίας του πρὸς ὑπο-
στήριξιν τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ Πεζικοῦ, ἐὰν ἤθελε διαταχθῇ
αὕτη.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἔλαβον ὁριστικὴν ἀπόφασιν διὰ τὴν Μεραρ-
χίαν, ὅπως αὕτη κατὰ τὴν νύκτα συμπτυχθῇ ἐπὶ τῶν ὑπερθεν
καὶ Ν. Α. τοῦ Σεῖγουντ (Seugud) ὑψωμάτων. Τὴν 13 ὥραν πα-
ρατηρήθησαν καὶ αὐθις μεγάλαι συγκεντρώσεις τοῦ ἐχθροῦ εἰς
τὸ δεξιὸν πλευρόν, αἵτινες ἐξηκολούθησαν μέχρι τῆς 16ης ὥρας.
Κατὰ τῶν συγκεντρώσεων τούτων ἔβαλε ἀραιῶς τὸ ἡμέτερον Πυρ)
κόν. Κατόπιν τούτου, διέταξα ἕν τάγμα τοῦ βου Πεζικοῦ Συν)-
τος, (ὅπερ συμπτυχθὲν ἀπὸ τῆς προτερίας εἶχε δύο τάγματά του
ἐν γραμμῇ καὶ ἐν ἐφεδρείᾳ) ὥπως ἀχθῇ ταχέως ὀπισθεν τοῦ
δεξιοῦ τῆς παρατάξεως, ἵνα ὑποστηρίξῃ ἐνδεχομένην ὑποχώρησιν
τούτου καὶ καλύπτῃ τὸ δεξιὸν πλευρόν.

Τὴν 14 ὥραν, παρατηρήθη δεξιόθεν τῆς Μεραρχίας φάλαγξ
ἐχθροῦ δυνάμεως δύο ταγμάτων κατερχομένη ἀπὸ τὸν κωνοειδῆ
λόφον Ντουζ Ντάγκ (Duz Daglı), ὃν ἀπὸ τῆς προτερίας εἶχεν
ἐγκαταλείψει ἡ Χ Μεραρχία, πρὸς τὸ χωρίον Χαῖρι (Hairie). Ἡ
φάλαγξ αὕτη δὲν κατέστη δυνατόν νὰ βληθῇ ὑπὸ τῆς εἰς τὸ δε-
ξιὸν τεταγμένης ὁρειβ. Πυρ)χίας, εὐρισκομένη ἐκτὸς βολῆς τῶν
ὁρειβ. Πυροβόλων.

Τὴν αὐτὴν ὥραν μία πεδινὴ Πυρ)χία ἐκ τῶν ὀπισθεν εἰς
Σεῖγουντ (Seugud) εὐρισκομένων τοιούτων, ἐφοδιασθεῖσα δι'
ἐλαχίστων τινων βλημάτων, κατέλαβε θέσιν ἐπὶ τῶν Ν. Α. τοῦ
Σεῖγουντ (Seugud) ὑψωμάτων δι' ἐνδεχομένην ὑποχώρησιν τῆς
Μεραρχίας.

Τὴν 16 ὥραν ἐξεδηλώθη σοβαρωτάτη ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ
κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς παρατάξεως τῆς Μεραρχίας.

Ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη κατὰ μεγάλας μάζας, κατὰ μέτωπον, ἐκ
τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ, καὶ σχεδὸν ἐκ τῶν νώτων ἀπειλῶν ν' ἀπο-
κόψῃ τὴν ὑποχώρησιν τῆς Μεραρχίας. Μὴ ὑπαρχόντων διαθεσί-
μων τμημάτων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς εὐρείας πλευρικῆς ἐπιθέ-

σεως τοῦ ἐχθροῦ, καὶ τοῦ ἡμετέρου Πυρ)χοῦ μὴ δυναμένου νὰ ὑποστηρίξῃ, ἐλλείπει πυρομαχικῶν, τὸ μαχόμενον Πεζικόν, τὸ δεξιὸν τῆς Μεραρχίας μετὰ σκληρὸν ἐκ τοῦ συστάδην ἄγῶνα, καίτοι κατ' ἀρχὰς ἀπέκρουσε μετ' ἀπαραιμίλλου γενναιότητος τὰς ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ, ἐν τέλει καμφθὲν ἠναγκάσθη πρὸ τοῦ ἀσυγκρίτως ὑπερτέρου ἀριθμοῦ νὰ ὑποχωρήσῃ.

Κατόπιν τούτου, διέταξα τὴν 17ην ὥραν διαρκούσης τῆς ἡμέρας τὴν ἐκτέλεσιν ὑποχωρήσεως τῆς Μεραρχίας εἰς τὰ βορείως τοῦ Σεῦγούντ (Seugud) ὑψώματα συμφώνως τῇ ἐκδοθείσῃ σχετικῇ διαταγῇ. Τὴν ὑποχώρησιν ὑπεστήριξεν ἡ εἰς τὰ Ν. Α. Σεῦγούντ (Seugud) ὑψώματα τεταγμένη Πυρ)χία καὶ ἡ διλοχία τοῦ ὁν Συν)τος Πεζικοῦ.

Αἱ ἀπώλειαι ἡμῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὑπῆρξαν μεγάλαι.

Ἡ διαγωγή τῶν στρατιωτῶν ἡμῶν, μαχομένων ἐναντι ἀσυγκρίτως πολυαριθμοτέρου ἐχθροῦ, ὑπῆρξεν ὑπέροχος εἰς ἀνδρείαν καὶ αὐτοθυσίαν.

Τὴν 21ην ὥραν ἡ Μεραρχία συνεκεντρώθη ἐξ ὁλοκλήρου 2 χιλ. Β. τοῦ Σεῦγούντ (Seugud).

Τὰ Μεταγωγικά σώματα εἶχον ἤδη λάβει πρότερον τὴν ἐντολὴν νὰ ἀχθῶσι πρὸς Γενὴ Κ. (Yeni K.). Οἱ ἐν Σεῦγούντ (Seugud) τραυματαῖαι διεκομίσθησαν μέχρις ἐνός.

Ἐπειδὴ ὁ χῶρος ἐν ᾧ συνεπτύχθη ἡ Μεραρχία ἐδεδεσπόζετο ὑπὸ τῶν ὑπερθεν τοῦ Σεῦγούντ (Seugud) ὑψωμάτων, ὁπόθεν ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ αἰφνιδιασθῇ τὴν προῖαν ὑπὸ πυρῶν Πυρ)χοῦ ἐχθρικοῦ, καὶ ἵνα παρεντιθῇ μεγάλη ἀπόστασις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἐχθροῦ, ἐχρησιμοποίησα τὴν νύκτα εἰς πορείαν. Πρὸς τοῦτο διέταξα τὴν 23ην ὥραν τὴν συνέχισιν τῆς ὑποχωρητικῆς πορείας πρὸς Γενὴ Κ. (Yeni K.)

Τὴν 23.30' ὥραν ἡ Μεραρχία ἐτέθη εἰς πορείαν καλυπτομένη ὑπὸ τῆς διλοχίας τοῦ ὁν Συν)τος Πεζικοῦ.

V. Σύμπτυξις πρὸς Προύσσαν.

20 Μαρτίου.

Τὴν 3.20' ἡ Μεραρχία ἀφίκετο εἰς Γενὴ Κ (Yeni K) ἔνθα καὶ ἐστάθμευσεν ἐν καταυλισμῷ ὡς ἑξῆς :

Τὸ ὄν Σύν)μα Πεζικοῦ μετὰ τῆς διλοχίας τοῦ ὁν Συν)τος

Πεζικοῦ καὶ III B. M. O. Πυρ)κοῦ ἐγκατέστησαν προφυλακὰς ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων 3 χιλ. N. A. Γενῆ K. (Yeni K.).

Αἱ λοιπαὶ μονάδες ἐν καταυλισμῷ εἰς τὸ ὕψος καὶ βορείως Γενῆ K. (Yeni K.).

Τὰ Μεταγωγικὰ σώματος διετάχθησαν νὰ συνεχίσωσι τὴν πορείαν των πρὸς Μπιλεντζίκ (Bilejik).

Τὴν πρωτὴν ὁ ἐχθρὸς, ἐλθὼν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν προφυλακῶν ἡμῶν διὰ προκεχωρημένων ἐφίππων τμημάτων του, ἤρξατο παρενοχλῶν ἡμᾶς διὰ Πυρ)κοῦ.

Τὴν 7 ὥραν ἡ Μεραρχία ἐτέθη καὶ αὐθις εἰς κίνησιν πρὸς Μπιλεντζίκ (Bilejik), ἔχουσα ὡς ὀπισθοφυλακὴν τὸ 6ον Σύν)μα Πεζικοῦ μετὰ τῆς διλοχίας τοῦ 5ου Συν)τος Πεζικοῦ καὶ τῆς III M. O. Πυρ)κοῦ.

Ἡ Ἐπιλαρχία καὶ ἡ Ἡμιλαρχία κατὰ τὴν πορείαν ἐκάλυπτον τὰ πλευρὰ τῆς Μεραρχίας.

Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1680 διαταγὴ Γ' Σ. Στρατοῦ, ὅπως αἱ Μεραρχίαι συνεχίσωσι τὴν πορείαν πρὸς τὰς ἀρχικὰς θέσεις των ἐξορμήσεως, ἅς καὶ νὰ καταλάβωσιν ἰσχυρῶς.

Ἡ III Μεραρχία ὠρίσθη, ὅπως καταλάβῃ τὸν Τομέα Μπουρτζουν (Burjun) Ἰσλάμ Σέλους (Islam Seulus), ὃν κατεῖχε πρότερον ἡ X.

Τὴν 14 ὥραν ἡ Μεραρχία ἀφίκετο εἰς Μπιλεντζίκ (Bilejik) ἔνθα καὶ ἐστάθμευσεν ὡς ἑξῆς: Τὸ 6ον Σύν)μα Πεζικοῦ μετὰ τῆς διλοχίας τοῦ 5ου Συν)τος Πεζικοῦ καὶ μιᾶς Μοίρας Ὁρειβ. Πυρ)κοῦ ἐγκατέστησε προφυλακὰς ἐπὶ τῶν A. τοῦ Μπιλεντζίκ (Bilejik) ὑψωμάτων.

Αἱ λοιπαὶ μονάδες ἐν καταυλισμῷ B. Δ. τοῦ Μπιλεντζίκ (Bilejik).

Τὸ 12ον Σύν)μα Πεζικοῦ ἐγκατέστησε δύο λόχους του ἐπὶ τῶν B. A. τοῦ καταυλισμοῦ ὑψωμάτων μὲ τὴν ἐντολήν, ὅπως καλύψωσι τὸν καταυλισμὸν πρὸς τὴν διεύθυνσιν ταύτην καὶ ἐπιβλέπωσι τὴν πρὸς Λεύκαν (Lefke) ἡμιονικὴν ὁδόν.

Αἱ διαθέτουσαι βλήματα πυρ)χίαι κατέλαβον θέσεις ἐπιτηρήσεως ἐπὶ τῶν N. τοῦ καταυλισμοῦ ὑψωμάτων.

Σ.Δ. τῆς Μεραρχίας παρὰ τοὺς καταυλισμοὺς τῶν Μονάδων.

Τὰ Μεταγ. σώματος μετὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν Μονάδων

των ἐξηκολούθησαν τὴν πορείαν των πρὸς Κιουπροῦ-Χισσὰρ (Keupri Hissar).

Κατὰ τὴν πρὸς Μπιλεντζίκ (Bilejik) πορείαν ἡ ὀπισθοφυλακὴ τῆς Μεραρχίας κατέστρεψεν, ὥς εἶχεν ἐντολὴν, τὰς γεφύρας Γενὴ Κ. (Yeni K.) καὶ Ἀκιοῦ (Akeui).

21 Μαρτίου.

Τὴν 6.30' ὥραν ἡ Μεραρχία ἐτέθη ἐν πορείᾳ πρὸς Κιουπροῦ Χισσὰρ (Keupri Hissar).

Τὴν ὀπισθοφυλακὴν ἀπετέλουν τὸ βον Σύν)μα Πεζικοῦ μετὰ τῆς διλοχ. τοῦ ὄνου Πεζ. Συν)τος μιᾶς Μ. Ο. Πυρ)κοῦ καὶ λόχου Μηχαν. διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καταστροφῶν γεφυρῶν κτλ.

Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Πυρ)κοῦ διαταχθεὶς, ἀνεγνώρισε κατὰ μῆκος τοῦ δρομολογίου τῆς Μεραρχίας διαδοχικὰς θέσεις, ἵνα τάξη τὰς διαθετούσας βλήματα Πυρ)χίας του, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ὀπισθοφυλακῆς, ἐὰν ἤθελε παραστῇ ἀνάγκη.

Ἡ Ἡμιλαρχία καὶ Ἐπιλαρχία κατὰ τὴν πορείαν ἐκάλυπτον τὰ πλευρὰ τῆς Μεραρχίας, ἡ μὲν Ἡμιλαρχία πρὸς νότον, ἡ δὲ Ἐπιλαρχία πρὸς βορρᾶν τῆς ὁδοῦ.

Κατὰ τὴν πορείαν ὁ ἐχθρὸς ἐτήρησε τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῆς ὀπισθοφυλακῆς ἡμῶν δι' ἐφίππων τμημάτων του μετὰ δύο πυροβόλων.

Τὴν 13 ὥραν ἀφίχοντο τὰ πρῶτα τμήματα τῆς Μεραρχίας εἰς Κιουπροῦ-Χισσὰρ (Keupri Hissar), ἐνθα ὑπῆρχε λόχος τῆς Χ Μεραρχίας μετ' οὐλαμοῦ πεδινοῦ Πυρ)κοῦ πρὸς φύλαξιν τῆς γεφύρας. Ὁ λόχος οὗτος ὀλίγον πρὸ τῆς ἀφίξεως τῆς Μεραρχίας ἐδέχθη ἐπίθεσιν μικρῶν ἐχθρικῶν τμημάτων ἀποκρουσθεῖσαν.

Ὁ λόχος οὗτος παρέμεινε κατέχων τὰς θέσεις του μέχρις οὗ διέβη τὴν γέφυραν ἡ ὀπισθοφυλακὴ τῆς III Μεραρχίας, ὅτε διαβὰς καὶ οὗτος τὴν γέφυραν, συνηνώθη μετ' αὐτῆς.

Μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ λόχου ἐγένετο καταστροφὴ τῆς γεφύρας Κιουπροῦ-Χισσὰρ (Keupri Hissar) ἐπὶ παλαιοῦ ὑπάρχοντος ῥήγματος, χωρὶς νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ πλήρης καταστροφὴ τοῦ τόξου ἐφ' οὗ τὸ ῥῆγμα.

Τὴν ἐσπέραν ἡ Μεραρχία ἐστάθμευσεν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ ποταμοῦ Γάλλου (Geukche Su) ὡς ἐξῆς :

Τὸ βον Σύνταγμα Πεζικοῦ μετὰ μιᾶς Μοίρας Ὁρ. Πυρ)κοῦ

ἐγκατέστησε προφυλακὰς ἐπὶ τῶν Δ. τοῦ Κιουπροῦ-Χισὰρ (Keupri Hissar) ὑψωμάτων (ἀριστερὰ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ). Τὸ αὐτὸ Σύν)μα δι' ἐνὸς λόχου του κατέλαβε τὸ χωρίον Ἐμπὲ Κ. (Ebe K.) καὶ τὸν Α. αὐτοῦ λόφον. Ὁ λόχος οὗτος ἐπέβλεπε καὶ τὴν πρὸ τοῦ Ἐμπὲ Κ. (Ebe K.) γέφυραν.

Ἡ διλοχία τοῦ 5ου Συν)τος μετὰ τοῦ λόχου γεφύρας Κιουπροῦ-Χισὰρ (Keupri Hissar) Λύτρα καὶ ἐνὸς λόχου μετὰ διμοιρίας πολυβόλων τοῦ 12ου Συν)τος Πεζικοῦ ἐγκατέστησαν προφυλακὰς ἐπὶ τῶν Β. Δ. τοῦ Κιουπροῦ-Χισὰρ (Keupri Hissar) ὑψωμάτων. Αἱ λοιπαὶ μονάδες κατηυλίσθησαν κατὰ μῆκος καὶ Ν. τῆς ὁδοῦ καὶ περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα Δ. Κιουπροῦ-Χισὰρ (Keupri Hissar).

Τὸ 12ον Σύν)μα Πεζικοῦ διὰ φυλακίων του ἀνέλαβε τὴν φρούρησιν τῆς παρὰ τὸ Ρουστοῦμ (Rustum) γεφύρας.

Τὴν 18 ὥραν ἐλήφθη ἀναφορὰ τοῦ τάγματος Παπουτζάκ (Pambujak) 10 χιλ. Β. Γενισσεχλήρ (Yenishehir), δι' ἧς τοῦτο ἀνέφερεν ὅτι δεχθὲν ἰσχυρὰν ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν, συνεπτύχθη πρὸς Ἀλὰ-Ἰλὶ (Ala ili) καὶ ἐξήτει ἐνισχύσεις.

Κατόπιν τῆς ἀναφορᾶς ταύτης, συνεκροτήθη μικτὸν ἀπόσπασμα ἐξ ἐνὸς τάγματος τοῦ 12ου Πεζικοῦ Συν)τος (τάγμα Τζούμπελη) μιᾶς Ὁρειβ. Πυρ)χίας καὶ ἐνὸς οὐλαμοῦ Ἰππικοῦ ὑπὸ τὸν ταγ)ρχην Τζούμπελην, ὅπερ ἐστάλη πρὸς Ἀλὰ-Ἰλὶ (Ala Ili), ἵνα ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐνισχύσῃ τὸ τάγμα Παπουτζάκ (Pambujak), ἀφ' ἑτέρου δέ, καλύψῃ τὴν πορείαν τῆς Μεραρχίας κατὰ τὴν ἐπομένην.

22 Μαρτίου.

Συνεπεία τῆς ὑπ' ἀριθ. 1692

διαταγῆς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, ἡ ἐπι-

λαρχία τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ μετ' οὐλαμοῦ πολυβόλων ἐτέθη, ἅμα τῇ ἑφ, ἐν πορείᾳ μὲ τὴν ἐντολήν, ὅπως ἀχθῇ διὰ τοῦ συντομωτέρου δρομολογίου πρὸς τὴν διεύθυνσιν Φουντουκλού (Funduklu) Ἰσκάνια (Iskania) καὶ πέραν τούτων ἀκόμη, πρὸς συνάντησιν τῆς Χ Μεραρχίας εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ὁποίας ἐτέθη.

Τὴν 6.30' ὥραν ἡ Μεραρχία ἐτέθη ἐν πορείᾳ πρὸς Μεντεσέ (Menteshe), ἔχουσα ὡς ὀπισθοφυλακὴν, τὸ 6ον Σύνταγμα Πεζικοῦ μετὰ τῆς διλοχίας τοῦ 5ου Συν)τος Πεζικοῦ καὶ μιᾶς Μ. Ὁρ. Πυρ)κοῦ.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τῆς Μεραρχίας, κατεστράφησαν ὑπὸ τῆς III διλοχίας Σκαπανέων ἡ λιθίνη γέφυρα τοῦ Ἑμπέ Κ. (Ebe K.), ἐκάη δὲ ἡ ξυλίνη γέφυρα τοῦ Ροστοῦμ (Rustum).

Μετὰ τὴν διέλευσιν τῆς Μεραρχίας ἐκ Γ'ενῆ Σεχὴρ (Yeni-shehir), τὸ ἀπόσπασμα Παπουτζάκ (Pambujak) μετὰ τοῦ ἀποσπάσματος Τζούμπελη ἠκολούθησαν τὴν Μεραρχίαν κατὰ τὴν πρὸς Μεντεσέ (Menteshe) πορείαν της.

Ἄμα τῇ ἀφίξει τῆς Μεραρχίας εἰς Μεντεσέ (Menteshe), ἡ III Μ. τοῦ Γ' Συν)τος πεδινοῦ Πυρ)κοῦ (μοῖρα Κολοκοτρώνη) ἐλοξοδρόμησε συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 1677]β διαταγῇ Γ' Σ. Στρατοῦ εἰς Τίμπος, ἔνθα εἶχεν ἐντολὴν νὰ ταχθῇ πρὸς πυροβολήσιν, ἀναμένουσα τὴν ἀφίξιν τῆς X Μεραρχίας εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ὁποίας ἐτέθη.

Μετὰ τῆς μοίρας ταύτης, ἀπεχώρησε καὶ ἡ Διοίκησις τοῦ Γ' Συν)τος πεδινοῦ Πυρ)κοῦ.

Ὡς στήριγμα τῆς ἐν λόγῳ Μοίρας κατὰ τὴν πορείαν ὠρίσθη ὁ λόχος Λύτρα. Κατὰ τὴν ἀπὸ Κιουπροῦ Χισσάρ (Keupri His-sar) μέχρι Μεντεσέ (Menteshe), πορείαν τῆς Μεραρχίας, ὁ ἐχθρὸς ἐξήσκησε σοβαρὰν πίεσιν ἐπὶ τῆς ὀπισθοφυλακῆς δι' ἰσχυρῶν ἐφίππων τμημάτων μετὰ Πυρ)κοῦ.

Κατὰ τὴν ἐκ Γ'ενῆ-Σεχὴρ διέλευσιν τὰ τελευταῖα τμήματα τῆς ὀπισθοφυλακῆς προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου τούτου, οἵτινες ὅμως διεσκορπίσθησαν διὰ βολῆς τοῦ Πυρ)κοῦ τῆς ὀπισθοφυλακῆς.

Εἰς Μεντεσέ (Menteshe) εὐρίσκετο τὸ ἀνεξάρτητον τάγμα τῆς Κων)πόλεως (τάγμα Μπασακίδου) ὅπερ, συνεπεία τῆς ὑπ' ἀριθ. 1712]β Διαταγῆς Γ' Σ. Στρατοῦ, ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ ἀχθῇ πρὸς Τίμπος (Timbos) πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀποσπάσματος Καβράκου.

Ὅμοίως, τὸ ἀκολουθοῦν τὴν Μεραρχίαν ἀπόσπασμα Παπουτζάκ (Pambujak) ἐλοξοδρόμησε μετὰ τοῦ τάγματος Μπασακίδου πρὸς Τίμπος (Timbos), συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 1642]β διαταγῇ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Συνεπεία τῆς ὡς ἄνω διαταγῆς, ἡ Μεραρχία ἔδει νὰ παραμείνῃ εἰς τὸν χώρον περὶ τὸ Μεντεσέ (Menteshe) μέχρι τῆς εἰς Τίμπος (Timbos) ἀφίξεως τῆς X Μεραρχίας, σταθμεύσασα ὡς ἑξῆς :

Τὸ 12ον Σύν)μα μετὰ μιᾶς Μ. Ο. Πυρ)κοῦ ἐγκατέστησε προφυλακὰς ἐπὶ τῶν Δ. τοῦ Μεντεσὲ (Menteshe) καὶ Ν. Α. τοῦ Σελιμιέ (Selimie) ὑψωμάτων. Ἐν τάγμα βου Πεζικοῦ Συν)τος ἐγκατέστησε προφυλακὰς ἐπὶ τῶν Α. τοῦ Σελιμιέ (Selimié) ὑψωμάτων, καλῦπτον καὶ τήν, μεταξὺ τῶν ὑψωμάτων τούτων καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ 12ου Πεζικοῦ Συν)τος κατεχομένων τοιούτων, κοιλάδα καὶ συνδεόμενον πρὸς δεξιὰ μετὰ τοῦ τελευταίου τούτου Συν)τος.

Ἡ διλοχία τοῦ 5ου Συν)τος Πεζικοῦ ἀνέλαβε τὴν κάλυψιν τῆς Β. Α. Σελιμιέ (Selimie) κοιλάδος, εἰς δὲ λόχος τοῦ 2)39 Συν)τος Εὐζώνων ἐγκατεστάθη ἐπὶ τοῦ Ν. τῶν καταλισμῶν ὑψώματος.

Τὸ ὑπόλοιπον τῆς Μεραρχίας ἐν καταλισμῷ περὶ τὸ Σελιμιέ (Selimie).

Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας παρὰ τοὺς καταλισμοὺς τῶν Σωμάτων.

Τὰ Μεταγωγικὰ σώματος μετὰ τὸν ἀνεφοδιασμόν τῶν μονάδων των, συνέχισαν τὴν πορείαν πρὸς Μπαῖρ Κ. (Bair K.).

Τὴν 18 ὥραν ὁ Διοικητὴς τῶν προφυλακῶν συν)ρχης Σουμπασᾶκος Ν. ἀνέφερεν ὅτι φάλαγξ Ἰππικοῦ ἐφάνη κινουμένη πρὸς Κογιουν-Χισσάρ (Koyun Hissar) παραλλήλως τῆς δημοσίας ὁδοῦ.

Ἡ Ἡμιλαρχία διετάχθη, ὅπως ἀγομένη ὡς τάχιστα πρὸς τὴν ἐνδειχθεῖσαν κατεύθυνσιν, ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐν λόγῳ φάλαγγα· ἐπιστρέψασα δέ, ἀνέφερεν, ὅτι αὕτη οὖσα ἐχθρική, διεσκορπίσθη διὰ βολῆς Πυρ)κοῦ τῆς πρὸς Τίμπος βαδίζούσης ἡμετέρας φάλαγγος (τάγματος Παπουτζᾶκ καὶ τάγματος Μπασακίδου).

23 Μαρτίου.

Τὴν 6.30' ὥραν, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 1718)3 διαταγῆς τοῦ Γ' Σ.

Στρατοῦ, ἡ Μεραρχία ἐτέθη εἰς κίνησιν πρὸς Ἑρμένι-Σέλους (Ermeni Seulus) ἔχουσα ὡς ὀπισθοφυλακὴν τὸ 12ον Σύν)μα Πεζικοῦ μετὰ μιᾶς Μ. Ὁρ. Πυρ)κου. Ἡ Ἡμιλαρχία εἶχε τὴν ἐντολὴν νὰ καλύπτῃ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς φάλαγγος.

Ἐπειδὴ, συμπτυχθείσης τῆς Χ Μεραρχίας εἰς Τίμπος (Timbos), ἦτο ἐνδεχόμενον ὁ ἐχθρὸς νὰ ἐπιζητήσῃ δι' ἐλαφρῶν τμημάτων του νὰ παρενοχλήσῃ τὴν φάλαγγα τῆς Μεραρχίας εἰς τὰ πλευρά, τὸ βον Σύν)μα Πεζικοῦ καὶ τὸ 2)39 Σύν)μα Εὐζώνων

διετάχθησαν νὰ ὁρίσωσιν ἀνὰ ἓνα λόχον ὡς κινητὰς πλαγιοφυλακὰς μὲ τὴν ἐντολήν, ὅπως βαδίζωσιν, ἡ μὲν ἀριστερᾷ τῆς φάλαγγος (λόχος 2) 39 Εὐζώνων), ἡ δὲ δεξιᾷ αὐτῆς (λόχος 6ου Συν)τος Πεζικοῦ) καὶ εἰς τὸ ὕψος τῆς ὀπισθοφυλακῆς. Τὴν 10 ὥραν ἡ Μεραρχία διέβη τὸ Μπουρτζοῦν (Burjun), ἐνθα παρέμεινε τὸ 6ον Σύν)μα Πεζικοῦ μετὰ τῆς I μοίρας πεδινοῦ Πυρ)κοῦ καὶ μιᾶς πυρ)χίας τῆς IIIβ Μοίρας Ὁρ. Πυρ)κοῦ διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ Ὑποτομέως Μπουρτζοῦν (Burjun).

Αἱ λοιπαὶ μονάδες συνέχισαν τὴν πορείαν των πρὸς Ἑρμένι Σέλους (Ermeni seulus) πλὴν τοῦ 12ου Συν)τος Πεζικοῦ, ὅπερ διηυθύνθη πρὸς Ἰσλάμ-Σέλους (Islam Seulus) διὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς φρουρήσεως τοῦ ἐκεῖ Ὑποτομέως.

Τελικῶς αἱ μονάδες τῆς Μεραρχίας ἐστάθμευσαν ὡς ἑξῆς :

Τὸ 6ον Σύν)μα Πεζικοῦ εἰς τὸν Ὑποτομέα Μπουρτζοῦν (Burjun), ἐν τάγμα ἐν προκαλύψει ἐν Μπουρτζοῦν (Burjun) καὶ δύο τάγματα εἰς Μπαῖρ Κ. (Bair K.) ἐν ἐφεδρείᾳ.

Πυρ)χία τῆς IIIβ Μ. Ο. Πυρ)κοῦ τεταγμένη εἰς πυροβόλησιν εἰς Ὑποτομέα Μπουρτζοῦν (Burjun).

I Μοῖρα Πεδινοῦ Πυρ)κοῦ εἰς Ὑποτομέα Μπουρτζοῦν (Burjun), μία Πυρ)χία τεταγμένη εἰς Μπουρτζοῦν (Burjun) καὶ μία Πυρ)χία εἰς Μπαῖρ Κ. (Bair K.).

Αἱ λοιπαὶ Μονάδες εἰς τὸν χώρον Ἑρμένι-Σέλους (Ermeni Seulus), Ἰσλάμ-Σέλους (Islam Seulus).

Σ. Δ. τῆς Μεραρχίας εἰς Ἑρμένι-Σέλους (Ermeni Seulus).

Ἡ μέχρις Ἑρμένι-Σέλους (Ermeni Seulus) πορεία ἐκτελεσθεῖσα ὑπὸ διαρκῇ βροχὴν ὑπῆρξεν ἀρκετὰ ἐπίπονος.

24 Μαρτίου.

Ὁ καιρὸς μετεβλήθη εἰς καλόν.

25 Μαρτίου.

Εἰς οὐλαμὸς τῆς IIIβ Μ. Ο. Πυρ)κοῦ ἐτάχθη εἰς Ὑποτομέα Ἰσλάμ Σέλους (Islam Seulus) ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Ὑποτομέως.

Ἡ III Διλοχία Σκαπανέων διέθεσεν ἓνα λόχον πρὸς ἐπισκευὴν τῆς ὁδοῦ Ἰσλάμ Σέλους (Islam Seulus)—Μπαῖρ Κ. (Bair K.) καὶ μίαν διμοιρίαν πρὸς ἐπισκευὴν τῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ γεφυροδίων δυτικῶς Γκερὶτ Κ.

26, 27, 28 Μαρτίου. Τὰ Συντάγματα ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ὀχύρωσιν τῶν ἀμυντικῶν ἔργων τῶν ὑποτομέων.

29 Μαρτίου. Τὴν 20 ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 2784)3 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, συμφώνως τῇ ὁποίᾳ ἡ Μεραρχία ἔδει νὰ συγκεντρωθῇ τὴν ἐσπέραν τῆς 30ῆς Μαρτίου εἰς τὴν περιοχὴν Ἑρμενι-Σέλους (Ermeni Seulus), Μπουρτζοῦν (Burjun), Μπαῖο Κ. (Bair K.), ἵνα τὴν 31ην Μαρτίου τεθῇ εἰς κίνησιν, προκειμένου τὸ Σῶμα Στρατοῦ νὰ προελάσῃ μέχρι τῆς γραμμῆς Νασίφ-Πασσά (Nasif Pasha) Κιουπροῦ-Χισσάρ (Keupri Hissar), ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἐμμέσου ὑποστηρίξεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ πιεζομένου ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ εἰς Τονλοῦ-Πουνάο.

30 Μαρτίου. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ληφθείσης τὴν προτεραίαν διαταγῆς τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 90 Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων. Τὸ ἐσπέρας ἡ Μεραρχία εὗρίσκετο συγκεντρωμένη ἐτοίμη πρὸς ἐκκίνησιν.

Τὴν 24ην ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 2800)3885)3 κρυπτογραφικὴ διαταγὴ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, συμφώνως τῇ ὁποίᾳ, ἡ προέλασις τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἀνεστέλλετο.

VI. Μεγαλειώδης ἐνέργεια.

Ἡ διαγωγὴ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὁπλιτῶν μαχομένων ἔναντι ἀσυγκρίτως πολυαριθμοτέρου ἐχθροῦ (¹) ὑπῆρξεν ὑπέροχος εἰς ἀνδρείαν καὶ αὐτοθυσίαν, ἀλλὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐπολέμησαν μὲ πρωτοφανῇ ἀνδρείᾳ καὶ φανατισμόν, ἐκτελοῦντες ἀλλεπαλλήλους ἀντεπιθέσεις.

Ὁ Συντ. Τουρ. Ἐπιτ. Τζεβδὲτ Κερὴμ εἰς τὸ βιβλίον του

(¹) «Χάρις εἰς τὰς ἐνισχύσεις ταύτας, τὸ δυτικὸν μέτωπον ἦτο τελείως ὑπέρτερον τοῦ ἐν Ἰνεονοῦ ἐχθροῦ» Ἀντισυντ. Τουρκ. Χακκῆ.

«Ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος» ἀναφερόμενος εἰς τὴν μάχην ταύτην γράφει :

«Ἡ παράταξις μας κατείχετο εἰς τὸ δεξιὸν ἀπὸ τὴν Μεραρχίαν Νικομηδείας, τὴν 1ην καὶ 61ην Μεραρχίαν ⁽¹⁾, εἰς τὸ κέντρον ἀπὸ τὴν 24ην ⁽²⁾ καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν ἀπὸ τὴν 11ην ⁽³⁾. Εἰς τὴν δεξιὰν πτέρυγα ἀπὸ τὸ ὄν Σύν)μα Ἴππικοῦ καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν ἀπὸ τὴν III Μεραρχίαν Ἴππικοῦ.

»Ἡ μάχη διεξήχθη, ἰδίως εἰς τὸ δεξιὸν μας ⁽⁴⁾ λίαν τραχεῖα χάρις εἰς τὴν ἀντοχὴν καὶ τὴν σταθερότητα τῶν στρατευμάτων μας. Ἰδιαιτέρας μνείας ἀξίζει ὁ ἥρωϊσμός τοῦ Διοικητοῦ τῆς I Μεραρχίας Κεμαλεδδὶν βέη (νῦν πασᾶ) καὶ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μερ. Νικομηδείας Χαλίτ βέη (νῦν πασᾶ), οἵτινες ἐτραυματίσθησαν ἀμφότεροι. Οὕτω ἐν τῇ δεξιᾷ πτέρυγῃ εἰς τὸν τομέα Σαρτζὶ Βέη (Ἀβγκὶν) αἱ ἐπιθέσεις καὶ ἀντεπιθέσεις, αἱ καταλήψεις καὶ ἐκτοπίσεις διεδέχοντο ἀλλήλας. Ἡ 1η καὶ 61η Μεραρχία μας ἀντέτασσον ἥρωϊκὴν ἀμυναν εἰς κάθε πλῆγμα ἐχθροῦ».

Τὸν ἀνταποκριτὴν τοῦ «Ἐμπρὸς» κ. Φαλτάϊς ἐπισκεφθέντα με εἰς Ἐρμένι Σέλου (προκάλυψιν), ὅπως μάθη λεπτομερεῖας περὶ τῆς μάχης τοῦ Ἀβγκὶν παρεκάλεσα νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις ἀρμοδίους τὰς ἐντυπώσεις μου. Οὗτος ὅμως ἔκρινε καλὸν καὶ νὰ δημοσιεύσῃ ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ «Ἐμπρὸς» τῆς 9)4)1921, σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς :

«..... Πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὅλοι, ὅτι πρέπει ἡ Ἑλλὰς ν' ἀποδυθῇ πάνοπλος εἰς τὸν ἀγῶνα. Ὁ διεξαγόμενος πόλεμος, δὲν εἶναι πόλεμος τῆς Ἑλλάδος ἐναντίον τοῦ ἐπαναστάτου Κεμάλ, εἶναι πόλεμος τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς πρὸς τὸ Τουρκικὸν Ἔθνος, πόλεμος μάλιστα σκληρός, μέχρις ἐξοντώσεως τοῦ ἐνὸς ἐκ τῶν δύο ἀντιπάλων».

Ἡ III Μεραρχία ἐδοκιμάσθη σκληρῶς κατὰ τὰς ἐπιχειρή-

(1) Ἐναντι τοῦ δεξιοῦ τῆς Τουρκικῆς παρατάξεως, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν τριῶν αὐτῶν Μεραρχιῶν εὐρίσκετο ἡ III Ἑλλ. Μεραρχία.

(2) Ἐναντι τοῦ κέντρου εὐρίσκετο ἡ X Ἑλλ. Μερ.

(3) Ἐναντι τοῦ ἀριστεροῦ τῆς Τουρ. παρατ. εὐρίσκετο ἡ VII Ἑλλ. Μερ.

(4) Ἦτοι περὶ τὸ Ἀβγκὶν ἐνθα ἐμάχετο ἡ III Ἑλλ. Μεραρχία.

σεις ταύτας καὶ ἰδίως τὸ 2)39 Σύν)μα Εὐζώνων, ὅπερ ἥλλαξε 4 διοικητὰς του, τεθέντας ἀλλήλοδιαδόχως ἐκτὸς μάχης, ἐξ ὧν 2 φονευμένοι (ἀντισυντ. Σταμελᾶκος καὶ ταγμ. Σαμαντᾶς) καὶ 2 τραυματισμένοι (ἀντισυντ. Ζωϊτόπουλος καὶ ἀντισυντ. Δροσινός).

Ἄπαντα ἀνεξαιρέτως τὰ τμήματά μας ὑπέστησαν ἀπώλειας. Ὁ σταθμὸς Διοικήσεώς μου 5(1), ὁ λόχος Στρατηγείου 4, τὸ Τηλεγρ. ἀπόσπασμα 5, ἡ μοῖρα Συζυγαρχιῶν 6 κλπ. Αἱ ὀλικαὶ δὲ ἀπώλειαι τῆς Μεραρχίας ἀνῆλθον περίπου εἰς 2.000, ἐξ ὧν περὶ τοὺς 100 ἀξιωματικοί. Ἡ ἀναλογία αὕτη τῶν τεθέντων ἐκτὸς μάχης εἶνε τεραστία, καὶ ἰδίως ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι ἡ δύναμις τῆς Μεραρχίας ἦτο λίαν ἡλαττωμένη. Ἡ τῶν Συνταγμάτων Πεζικοῦ καὶ ἰδίως τοῦ Εὐζωνικοῦ κατήρχετο πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἥμισυ τῆς κανονικῆς συνθέσεως.

Ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι ἡ σπουδὴ ἐν γένει τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων τοῦ Ἀβγκὶν εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν, ἐξ ἧς δύνανται οἱ ἀξιωματικοὶ νὰ ἐξαγάγωσι πλείονα στρατιωτικὰ συμπεράσματα καὶ διδάγματα, ἰδίως ἐὰν ἐπισταμένως καὶ λεπτομερῶς μελετήσωσι ταύτας ἐπὶ τῶν σχετικῶν τοπογραφικῶν χαρτῶν τῶν ὑπὸ τῆς Χαρτογραφικῆς ὑπηρεσίας ἐκπονηθέντων.

(1) Ἐκεῖ ἠναγκάσθην νὰ ἱππεύσω ἕτερον ἵππον τοῦ ἰδικοῦ μου φονευθέντος

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ (1)
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ
ΠΡΟΣ ΕΣΚΗ-ΣΕΧΗΡ

28 'Ιουνίου—10 'Ιουλίου 1921 (Κιουντάχεια).

I. Συγκρότησις. Σχέδιον επιχειρήσεων.

1 'Απριλ. — 18 'Ιουνίου. Μετά την ήρωϊκὴν της δοῦσιν ἀλλὰ καὶ τὴν σκληρὰν αὐτῆς δοκιμασίαν κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου ('Αβγκὴν Avghin), ἡ III Μεραρχία, τῆς ὁποίας ἤμην διοικητής, ἐπανῆλθε μετὰ τῶν λοιπῶν ἀποτελουσῶν τὸ I' Σῶμα Στρατοῦ Μεραρχιῶν VII καὶ X εἰς τὴν περιοχὴν Προύσσης (Brusa), ἔνθα ἀνέλαβε προκάλυσιν εἰς τὸν ἀριστερὸν τομέα Μπουρτζοῦν (Burjun), νοτίως τῆς λίμνης 'Ασχανίας (Iznik Geul).

'Αμέσως ἤρξατο ἡ ἀναδιοργάνωσις καὶ ἡ συμπλήρωσις τῶν ἐλλείψεων εἰς ἀξιωματικὸν καὶ ὀπλίτας διὰ τῶν ὑπὸ τὰ ὅπλα κληθεισῶν ἐφεδρικῶν κλάσεων (1915, 1918 καὶ 1918α), ὥς καὶ ὁ ἀνεφοδιασμὸς εἰς παντοειδῆ ὑλικά

19 'Ιουνίου. Τῇ 19 'Ιουνίου, κατόπιν Διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς διὰ τὰς μελλούσας ἐπιχειρήσεις πρὸς 'Εσκῇ-Σεχῆρ (Eski Shehr), ἐσχηματίσθη τὸ Βόρειον Συγκρότημα Μεραρχιῶν ἀποτελούμενον ἐκ τῶν Μεραρχιῶν III καὶ XI τεθὲν ὑπὸ τὴν διοίκησίν μου, διατηροῦντος συγχρόνως καὶ τὴν διοίκησιν τῆς III Μεραρχίας.

'Η μὲν III Μεραρχία ἐστάθμισε κατὰ τὴν ἄνω ἡμερομηνίαν Β. καὶ Α. Προύσσης (Brusa) ἐν τῇ περιοχῇ Ντεμίρ-Τὰς (Demirtash), Τεπετζίκ (Terejik), Κεστὲλ (Kestel), Ντερέκιοϊ (Derrek), μὲ ἓν σύνταγμα εἰς προκάλυσιν ἐν τῷ ὑποτομῇ Τσόγκρα

(1) Σχ. 3.—Προῦσσα 'Εσκῇ—Σεχῆρ (Δορύλαιον).

(Chagara) N. Προύσσης (Brusa) διάβασις Δ. Ὀλύμπου¹ (Olympus).

Ἡ δὲ XI Μεραρχία ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ὑποστρατήγου N. Κλαδά, ἣτις εὐρίσκετο πρότερον εἰς τὴν περιοχὴν Νικομηδείας, Ἀδᾶ—Παζάρ, κατόπιν διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς, συνεκέντρώθη πρὸς Προῦσσαν (Brusa) καὶ τὴν 20ὴν Ἰουνίου ἐφθασέν εἰς τὴν περιοχὴν Ἑρμένη-Σέλους (Ermeni Seulus) N. λίμνης Ἀσκανίας, (Iznik Geul), ὁπόθεν ἀπέσπασεν ἐν τῶν συνταγμάτων τῆς (17ον) εἰς ἐνίσχυσιν τῆς X Μεραρχίας τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπ' ἀριθ. 11169)3392)3 Γεν. Διαταγῆς Ἐπιχ. τῆς Στρατιᾶς, ἐξέδωκα τὴν 19ην Ἰουνίου τὸ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 24 Σχῆδιον ἐπιχειρήσεων τοῦ Βορείου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν. Ἐν αὐτῷ, λαβὼν ὑπ' ὄψει τὰς δυσχερείας περὶ τὴν μεταβίβασιν καὶ ἔγκαιρον λήψιν τῶν καθ' ἑκάστην μελλουσῶν νὰ ἐκδίδονται Διαταγῶν ἐπιχειρήσεων, ὥς ἐκ τῆς μεγάλης μεταξὺ τῶν δύο Μεραρχιῶν III καὶ XI ἀποστάσεως καὶ τοῦ ἐνδιαμέσου ὁρεινοῦ ἐδάφους, ἔκρινα καλὸν νὰ καθορίσω ἐκ τῶν προτέρων εἰς ἑκατέραν τῶν Μεραρχιῶν τὴν κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους ἐπιχειρήσεων, ἐνέργειαν δι' ἑκάστην ἡμέραν. Πρὸς δέ, κατόπιν τῆς κτηθείσης πείρας κατὰ τὰς τελευταίας ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου, περὶ τοῦ τρόπου ἐνεργείας τοῦ ἔχθρου, διετύπωσα σχετικὰς τινὰς ὁδηγίας πρὸς ματαίωσιν τῶν προθέσεων αὐτοῦ.

Βόρειον Συγκρότημα Μεραρχιῶν

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον 3ον

Προσωπικὴ Ἀπόρρητος

Ἀριθ. 24.

ΣΧΕΔΙΟΝ

Ἐπιχειρήσεων τοῦ Βορ. Συγκροτήματος Μεραρχιῶν.

Γενικαὶ Ἐντολαί.

I. Πληροφορίαι περὶ τῶν ἐχθρικών δυνάμεων :

Αἱ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11800)4611 δελτίου πληροφοριῶν 1ης Ἰουνίου τῆς Στρατιᾶς M. Ἀσίας κοινοποιηθεῖσαι.

II. Ἡ Στρατιὰ Μ. Ἀσίας θὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἄνω ἐχθρικῶν δυνάμεων μὲ γενικὸν σκοπὸν τὴν κατασυντριβὴν των, τὴν κατάληψιν τοῦ κυρίου Κέντρου Ἐφοδιασμοῦ αὐτῶν Ἑσκή—Σεκή (Eskisher) καὶ τὴν ἀπεινῇ τούτων καταδίωξιν, ὑποδιαιρουμένη διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἄνω ἐπιχειρήσεων εἰς δύο τμήματα τὸ Νότιον καὶ τὸ Βόρειον.

Τὸ Νότιον Τμήμα Στρατιάς θὰ περιλαμβάνη τὸ μεῖζον μέρος τῶν ἡμετέρων δυνάμεων, τὸ δὲ Βόρειον τμήμα θὰ περιλαμβάνη τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ (2 Μεραρχίας) καὶ τὸ Βόρειον Συγκρότημα Μεραρχιῶν (2 Μεραρχίας).

III. Τὸ Βόρειον Συγκρότημα Μεραρχιῶν ἀποτελεσθήσεται ἐκ τῶν κάτωθι μονάδων ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ ὑποφαινομένου τηροῦντος καὶ τὴν διοίκησιν τῆς III Μεραρχίας :

1) Τῆς III Μεραρχίας.

2) Τῆς XI Μεραρχίας (μεῖον συντάγματος καὶ ὀρεινοῦ χειρουργείου).

3) Τῆς III Μ. πεδ. Πυρ)κοῦ μετὰ τῆς III συζυγ. πεδ. Πυρ)κοῦ.

4) Τῆς III Μ. βαρέως πυρ)κοῦ τῶν 120 χλμ.

5) 7 Ὑγειονομικῶν αὐτοκινήτων.

6) Ἐνὸς λόχου πεδινῆς Ἐφοδιοπομπῆς.

7) Ἐνὸς τάγματος τοῦ 47ου συντ. Πεζικοῦ.

IV. Τὴν κυρίαν ἐπίθεσιν ἡ Στρατιὰ θὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τῶν ἐπὶ τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας Κιουταχείας κυρίων ἐχθρικῶν δυνάμεων, διαθέτουσα διὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην τὸ Νότιον Τμήμα Στρατιάς (1) καὶ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ (2).

Πρὸς τοῦτο τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἐξορροῦν τὴν Η—3 ἡμέραν διὰ τῆς διαβάσεως Τσόγγρας (Changara) θὰ ἀχθῇ πρὸς Κιουτάχειαν.

V. Συγχρόνως πρὸς τὴν κυρίαν ταύτην ἐπίθεσιν τὸ Βόρ. Συγκρότημα Μεραρχιῶν θὰ ἐνεργήσῃ δευτερεύουσαν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἐν τῇ περιοχῇ Ἀϊνεγκιὸλ (Ainegeul), Γενῆ-Σεκή (Yenishehir) ἐχθροῦ. μὲ πρώτους ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τὰς

(1) 6 1/2 Μερ., Ταξ. Ἱπ. 3 Μ. Ἀεροπ.

(2) 2 1/2 περίπου Μεραρχίαι.

διαβάσεις Νασίφ—Πασᾶ (Nasif Pasha) καὶ Κιοπροῦ—Χισσᾶρ (Keupri Hissar).

Ἡ ἐπίθεσις αὕτη θὰ ἄρξηται τὴν Η—Ι ἡμέραν, σκοπὸς δι αὐτῆς θὰ εἶναι ἡ τήρησις κατ' ἀρχὰς τοῦ ἐχθροῦ ἐν ἀβεβαιότητι περὶ τοῦ Γενικοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν διαβάσεων τοῦ Νασίφ—Πασᾶ (Nasif Pasha) καὶ Κιοπροῦ—Χισσᾶρ (Keupri Hissar), τὸ Βόρ. Συγκρότημα Μεραρχιῶν θ' ἀναμείνη κατὰ τι εἰς τὰς διαβάσεις ταύτας τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ γενικοῦ ἐλιγμοῦ τοῦ Νοτίου Τμήματος Στρατιᾶς, ὁπότε, δι' ἰσχυρᾶς πίεσεως ἐπὶ τῶν ἑναντι αὐτοῦ ἐχθρικῶν δυνάμεων μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Ἑσκῇ—Σεχῆρ (Eskishehr), θὰ ἐπιζητήσῃ νὰ συγκρατήσῃ ὅσον οἶοντε μεγαλυτέρας ἐχθρικὰς δυνάμεις μακρὰν τοῦ πεδίου τοῦ κυρίου ἀγῶνος.

Ἐν ἣ περιπτώσει ὁ ἐχθρὸς, εἴτε λόγῳ τῆς γενικῆς ἐκβάσεως τοῦ ἀγῶνος, εἴτε λόγῳ τῆς ἀσκηθισομένης παρ' ἡμῶν πίεσεως, ἤθελεν ἀναγκασθῇ νὰ συμπτυχθῇ πρὸς Ἑσκῇ—Σεχῆρ (Eskishehr), τὸ Βόρ. Συγκρότημα Μεραρχιῶν θέλει καταδιώξῃ τὸν ἀντίπαλον ἀνατρέπον τὰς ὀπισθοφυλακὰς αὐτοῦ, ὅπως τὰς ἀποσυνθέσῃ καὶ τὰς καταστρέψῃ.

Ἑνέργεια Βορείου Συγκροτήματος.

Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἄνω ἐντολῆς του, τὸ Βόρειον Συγκρότημα Μεραρχιῶν θὰ ἐνεργήσῃ ὡς ἑξῆς :

Σύνθεσις Συγκροτήματος Μεραρχιῶν.

A) Ἡ III Μεραρχία ἐνισχυομένη ἐκ :

- 1) τῆς III Μοίρας πεδινοῦ Πυροκοῦ (μεῖον 8η πυροχία)
- 2) τῆς III Συζυγ. πεδινοῦ Πυροκοῦ (μεῖον οὐλαμοῦ)
- 3) τῆς III Μοίρας βαρέως πυροκοῦ
- 4) τεσσάρων Ὑγειονομικῶν αὐτοκινήτων.

B) Ἡ XI Μεραρχία (μεῖον συν)τος πεζ. καὶ ὁρ. χειρ.) ἐνισχυομένη ἐκ :

- 1) τῆς 8ης πεδινῆς πυροχίας
- 2) οὐλαμοῦ III Συζ. πεδινοῦ Πυροκοῦ

β) ἑνὸς τάγματος τοῦ 47 Πεζ. Συν)τος διὰ τὴν φρούρησιν τῶν συγκοινωνιῶν τῆς κατὰ τὴν προέλασιν

4) τριῶν Ὑγειονομικῶν αὐτοκινήτων

5) λόχου πεδινῆς ἐφοδιομπομπῆς (350 ὀχήματα).

Συγκέντρωσις τοῦ Συγκροτήματος. Ἡμέρα H—2,

Τὴν ἑσπέραν τῆς H—2 ἡμέρας αἱ III καὶ XI Μεραρχίαι θὰ ᾧσι συγκέντρωσιν ὡς ἑξῆς :

α) Ἡ III Μεραρχία (μεῖον Μονάδων Μικτ. ἀποσπάσματος) εἰς τὸν χῶρον Ἄκ-Σοῦ (Aksu), Καζαντζὶ Κ.

β) Τὸ Μικτ. ἀπόσπασμα III Μεραρχίας συγκροτηθῆσόμενον ὑπὸ τῆς Μεραρχίας ταύτης ἐκ Σ)τος Πεζικοῦ, μιᾶς Μ. ὁρ. Πυρ)κοῦ, ἑνὸς ὁρ. Χειρουργείου, ἑνὸς οὐλαμοῦ Μ. Τραυματιοφορέων, ἑνὸς οὐλαμοῦ συζ. Πεζικοῦ καὶ ἑνὸς οὐλαμοῦ συζ. ὁρεινοῦ Πυρ)κοῦ εἰς τὸν χῶρον Τίμπος (Timbos), Μπαξέ Ντερε (Baghche Dere).

γ) Ἡ XI Μεραρχία (μεῖον Σ)τος Πεζικοῦ καὶ ὁρ. χειρουργείου τεθέντων εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ) εἰς τὸν χῶρον Μπαῖρ Κ. (Bair K.), Μπουρζοῦν (Burjun).

Α'. Περίοδος Ἐπιχειρήσεων Βορείου Συγκροτήματος.

Ἡμέρα H—1

Ἡ III Μεραρχία ἐξορμῶσα ἐκ τῶν περὶ τὸ Ἄκ-Σοῦ (Aksu) θέσεών της, θὰ προελάσῃ πρὸς κατάληψιν Ἀϊνεγκιὸλ (Ainegeul) καὶ θὰ προωθήσῃ ἰσχυρὰ τμήματά της πρὸς κατάληψιν καὶ ἐξασφάλισιν τῆς γεφύρας Χασάν-Πασσᾶ (Hassan Pasha), καλυπτομένη ἰσχυρῶς καὶ πρὸς δεξιά.

Θὰ ἀρήσῃ μικρὰν δύναμιν εἰς Ἀϊνεγκιὸλ (Ainegeul) πρὸς φρούρησιν τῆς πόλεως καὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν συγκοινωνιῶν.

Στάθμευσις τὴν ἑσπέραν εἰς τὸν χῶρον Ἀϊνεγκιὸλ (Ainegeul), Χασάν-Πασσᾶ (Hassan Pasha).

Τὸ Μικτὸν Ἀπόσπασμα III Μεραρχίας, ἐξορμοῦν ἐκ Μπαξέ Ντερε (Baghche Dere) καὶ ἀκολουθοῦν τὴν καροποίητον

Μπαξέ-Ντερέ (Baghche Dere), Ἀγιασμά (Ayazma) θὰ διέλθῃ τὸν Γάλλον (Koja Chu) ποταμὸν περὶ τὸ Χεμζέ-Μπέη Κ. (Hemze Bey K.) καὶ θὰ διευθυνθῇ πρὸς Σιβαρντί (Sivardi), ὅπου καὶ θὰ σταθμεύσῃ τὴν ἑσπέραν, καλυπτόμενον ἰσχυρῶς ἀριστερᾷ καὶ συνδεόμενον δεξιᾷ μετὰ τῆς III Μεραρχίας.

Ἡ XI Μεραρχία, ἐξορμῶσα ἐκ τοῦ χώρου συγκεντρώσεώς της θὰ προελάσῃ μὲ δρομολόγιον τὴν ἀμαξιτὴν Μπαῖρ Κ. (Bair K.), Μεντεσέ (Menteshe), πρὸς Γενή-Σεχήρ (Yenishehir), ὅπου καὶ θὰ καταλάβῃ. Θὰ καλυφθῇ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς Νικαίας (Isnik) προωθοῦσα ἰσχυρὸν ἀπόσπασμά της εἰς τὸν αὐχένα Παπουτζάκ (Pambujak). Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο, ὁργανούμενον ἀμυντικῶς ὡς τάχιστα, θὰ ἀποτελέσῃ σταθερὰν δύναμιν προκαλύψεως τῆς ὁδοῦ συγκοινωνίας ἀπὸ πάσης ἐκ Νικαίας (Iznik) προσβολῆς.

Στάθμευσις τὴν ἑσπέραν περὶ τὸ Γενή-Σεχήρ (Yenishehir).

Ἡμέρα Η.

Ἡ III Μεραρχία ἐγκαθιστῶσα ἰσχυρὸν ἀπόσπασμα περὶ τὸ Μπακματζά (Bakmaja) πρὸς κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ καὶ ἐπίβλεψιν τῆς πρὸς Μουράτλάρ (Muradlar) στενωποῦ, θὰ προελάσῃ πρὸς Νασίφ-Πασσᾶ (Nasif Pasha).

Στάθμευσις τὴν ἑσπέραν περὶ τὸ Νασίφ - Πασσᾶ (Nasif Pasha).

Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα III Μεραρχίας διὰ τῆς ἡμιονικῆς ὁδοῦ Σιβαρντί (Sivardi), Σελουκλού (Seuluklu) διευθυνθήσεται πρὸς Ἐλμαλί-Κεμπιρ (Elmali-Kebir) καὶ παρακάμπτον τὰς τυχόν ἐχθρικὰς ὁργανώσεις, νὰ διευκολύνῃ τὴν διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ἐνεργούσαν κυρίαν φάλαγγα τῆς III Μεραρχίας εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ Νασίφ-Πασσᾶ (Nasif-Pasha) ἐπιτιθέμενον κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῶν ἀμυνομένων εἰς Νασίφ-Πασσᾶ (Nasif-Pasha) ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ ἐπιζητοῦν νὰ ἀποκόψῃ τὴν ὑποχώρησιν αὐτῶν πρὸς Παζαρτζίκ (Pazarjik), Καρά Κ. (Kara K.).

Στάθμευσις τὴν ἑσπέραν μετὰ τῆς III Μεραρχίας μεθ' ἧς συνενωθήσεται.

Ἡ XI Μεραρχία, καλυπτομένη ἀριστερᾷ ὑπὸ τοῦ ἐν Παπουτζάκ (Pambujak) ἐγκατεστημένου ἀποσπάσματός της, θὰ προε-

λάση πρὸς Κιοπροῦ-Χισάο (Keupri-Hissar), ὅπερ καὶ θὰ καταλάβῃ, καταλαμβάνουσα καὶ τὴν αὐτόθι γέφυραν. Θὰ προωθήσῃ τμήματά της ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς γεφύρας καὶ θὰ καλυφθῇ ἰσχυρῶς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν Λευκῶν (Lefke).

Στάθμευσις τὴν ἑσπέραν περὶ τὸ Κιοπροῦ-Χισάο (Keupri-Hissar) ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Γάλλου ποταμοῦ (Geukche Su).

Ἀμφότεραι αἱ Μεραρχίαι, μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἄνω πρώτων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν, ὀργανοῦμεναι ἰσχυρῶς ἐπὶ τῶν καταληφθησομένων διαβάσεων, θὰ παραμείνωσιν αὐτόθι ἐπὶ μίαν ἡμέραν, συνεχίζουσαι τὴν προέλασιν τῶν τὴν H+2, ἐκτὸς ἂν ἤθελεν ἐκδοθῇ ἐναντία διαταγὴ τοῦ Συγκροτήματος.

Β'. Περίοδος ἐπιχειρήσεων Βορείου Συγκροτήματος.

Ἡ κατὰ τὴν Β' περίοδον ἐνέργεια τοῦ Συγκροτήματος δὲν δύναται βεβαίως νὰ καθορισθῇ ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτῆς ἐκ τῶν προτέρων, οὐχ ἦττον, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς αὕτη θὰ εἶναι ἡ ἐξῆς :

Ἡμέρα H+2.

Ἡ III Μεραρχία θὰ προελάσῃ ἐκ Νασιφ-Πασσᾶ (Nasif Pasha) πρὸς Παζαρτζίκ (Bazarjik).

Στάθμευσις περὶ τὸ Παζαρτζίκ (Pazarjik).

Ἡ XI Μεραρχία ἀφίνουσα εἰς Κιοπροῦ-Χισάο (Keupri Hissar) μικρὸν ἀπόσπασμα πρὸς φύλαξιν τῆς γεφύρας καὶ κάλυψιν τῶν συγκοινωνιῶν της ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν Λευκῶν (Lefke), θὰ προελάσῃ πρὸς Μπιλετζίκ (Bilejik), καλυπτομένη ἀριστερᾶ.

Στάθμευσις εἰ δυνατόν περὶ τὸ Μπιλετζίκ.

Ἡμέρα H+3.

Ἡ III Μεραρχία θὰ ἀναμείνῃ ἐν Παζαρτζίκ (Pazarjik) τὴν εἰς τὸ ὕψος της ἀφίξιν τῆς XI Μεραρχίας, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ ἐπιτεθῶσι τὴν ἐπομένην.

Στάθμευσις Παζαρτζίκ (Pazarjik).

Ἡ ΧΙ Μεραρχία ἀναλόγως τῆς παρουσιασθησομένης καταστάσεως θὰ προελάσῃ, ἢ διὰ τῆς ὁδοῦ Μπιλετζίκ (Bilejik), Γενῆ Κ. (Yeni K.), Κουρὲ (Kure), πρὸς Σειγούντ (Seugud), ἢ διὰ τῆς ὁδοῦ Μπιλετζίκ (Bilejik), Κιοπλοῦ (Kurplu), Κούρτ Κ. (Kurt Keui), πρὸς Ἀκσέ-Μπουνάο (Ache Bunar), ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐγκαίρως πρὸς τοῦτο ἐκδοθησομένων διαταγῶν τοῦ Συγκροτήματος.

Στάθμευσις περὶ τὸ Νταμλάρ (Damlar) ἢ νοτίως Γενῆ-Κιοῖ (Yeni K.) εἰς τὸ ὕψος Κουρὲ (Kure).

Σημείωσις. Ἐν ἡ περιπτώσει ἡ ΧΙ Μεραρχία ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν Μπιλετζίκ (Bilejik), Σεῖγούντ (Seugud), ὡς ὁδὸς συγκοινωνίας της θὰ παραμείνῃ ἡ διὰ Κιοπροῦ-Χισσάο (Keupri Hissar), Μπιλετζίκ (Bilejik). Μικτὸν τμήμα τῆς ΧΙ Μεραρχίας θὰ ἀφεθῇ εἰς Μπιλετζίκ (Bilejik) πρὸς φρούρησιν τῆς πόλεως καὶ κάλυψιν τῶν συγκοινωνιῶν.

Ἐὰν ὅμως ἡ ΧΙ Μεραρχία ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν Κιοπλοῦ (Kurplu), Κούρτ Κ. (Kurt Keui), Ἀκσέ-Μπουνάο (Akche Bunar), τότε ὡς μόνη ὁδὸς συγκοινωνίας δι' ἀμφοτέρας τὰς Μεραρχίας, χρησιμοποιεῖται ἡ διὰ Νασίφ Πασσᾶ (Nasif Pasha), Παζαρτζίκ (Pazarjik).

Ἡ περαιτέρω ἐνέργεια τῶν Μεραρχιῶν θὰ συνίσταται εἰς τὴν διάβασιν τῆς στενωποῦ Καρᾶ Κ. (Kara K.) ὑπὸ τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας, καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ Ἀκσέ-Μπουνάο (Akche Bunar) ὑπὸ τῆς ΧΙ. Εἴτα δέ, εἰς πίεσιν τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τῆς κυρίας αὐτοῦ τοποθεσίας Ἀβγκίν (Avghin), Τσεπνί (Cherpi), Κοβαλίτσα (Kovalija).

Γ'. Περίοδος Ἐπιχειρήσεων Βορείου Συγκροτήματος.

Ἐὰν ὁ ἐχθρὸς, εἴτε ἐκ τῆς πιέσεως ἡμῶν, εἴτε ὡς ἐκ τῆς ἐκβάσεως τοῦ κυρίου ἀγῶνος, ὑποχωρήσῃ πρὸς Ἑσκῆ-Σεχῆο (Eskishehr), αἱ Μεραρχίαι θὰ καταδιώξωσι τοῦτον πρὸς τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν Τσουκούο-Χισσάο (Chukur Hissar), Συντζιρλί-Καγιά (Sinjirli Kaya), Β. Ἑσκῆ Σεχῆο (Eskishehr).

Γενικά ὁδηγία.

Ἀμφότεραι αἱ Μεραρχίαι δέον νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τῆς μεταξὺ αὐτῶν ἀποστάσεως οὕσης τοιαύτης (ἰδίᾳ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον ἐπιχειρήσεων τοῦ Συγκροτήματος), ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἄμεσος βοήθεια τῆς μιᾶς ὑπὸ τῆς ἐτέρας, δέον ἐκάστη τούτων νὰ ὑπολογίζῃ ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτῆς δυνάμεων καὶ μόνον, μέχρις οὗ συμπλησιασῶσιν ἀλλήλας.

Πρὸς τοῦτο, δέον αἱ Μεραρχίαι νὰ ἐγκαθίστανται ἰσχυρῶς ἐπὶ τῶν καταλαμβανομένων θέσεων, λαμβάνουσαι κατάλληλον ἀμυντικὴν διάταξιν, ὥστε νὰ ὦσιν εἰς θέσιν νὰ δεχθῶσι καὶ ἀποκρούσωσιν ὅσον οἶοντε μεγαλυτέρας ἐχθρικὰς δυνάμεις. Ἐπίσης, ἀμφότεραι αἱ Μεραρχίαι διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, δέον νὰ καλύπτονται πρὸς τὰ πλευρὰ αὐτῶν.

Κατὰ τὴν Β' περίοδον ἐπιχειρήσεων τοῦ Βορείου Συγκροτήματος, ἡ ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων πίεσις ἔσται **βαθμιαία**, τῆς δεσμεύσεως τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων ἐπὶ τῶν θέσεών των ἐπιτυγχανομένης ἐν ἀρχῇ διὰ τῆς **δραστικότητος τοῦ πυρὸς Πυροβολικοῦ**.

Ἡ πεῖρα τῶν τελευταίων ἐπιχειρήσεων ἀπέδειξεν ὅτι, ὁ ἐχθρὸς ἀμύνεται ἐνεργητικώτατα ἐπὶ τῶν ἐκ τῶν προτέρων ὀργανωμένων θέσεών του, μὲ εὐρεῖαν χρῆσιν ἀντεπιθέσεων, συνεπῶς, δέον πάντοτε νὰ ἀποφεύγῃται ὑπὸ πάντων τῶν ἡγητόρων ἡ πρόωρος ἀνάπτυξις τῶν δυνάμεων αὐτῶν. **Συνιστῶ τὴν κατὰ βάθος διάταξιν** μέχρις ἐπαρκοῦς ἀναγνωρίσεως τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων πρὸς ἀποφυγὴν ἀπροόπτων, δυναμένων νὰ ἔχωσι δυσάρεστα ἀποτελέσματα ἐπὶ τῶν φραλάγων.

Οὐχ ἥττον, ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν τῶν Μεραρχιῶν ἐπὶ τῆς πιθανότητος, ὅτι ὁ ἐχθρὸς δυνατὸν νὰ ἀφήσῃ προκαλυπτικά τινα τμήματα μόνον πρὸς ἀπασχόλησιν ἡμῶν, ἵνα δυνηθῇ νὰ μεταφέρῃ τὸ μεῖζον μέρος τῶν δυνάμεών του πρὸς Νότον.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, τῆς παρὰ τοῦ Συγκροτήματος πίεσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἀνάγκη ὅπως, ὁ σύνδεσμος μεταξὺ τῶν Μεραρχιῶν λειτουργῇ ἐντατικῶς καὶ δι' ὅλων τῶν διατεθειμένων μέ-

σων, καταβαλλομένης μεγίστης φροντίδος διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς λειτουργίας αὐτῶν.

Στρατηγεῖον τῇ 19 Ἰουνίου 1921

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Βορείου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν
Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Παραλήπται

XI Μεραρχία III Μεραρχία

Στρατ. Μ. Ἀσίας	} ἀναφορά.
Γ' Σ. Στρατοῦ	
<u>Ἀρ. 7950]4165]3</u>	
21]6]21	

20—24 Ἰουνίου. Ἀμφότεραι αἱ Μεραρχίαι προ-
παρασκευάζονται διὰ τὰς μελλούσας
πρὸς Ἑσκή—Σεχήρ (Eskishehr) ἐπιχειρήσεις.

II Συγκέντρωσις. Προέλασις.

25 Ἰουνίου. Ἡ III Μεραρχία, λόγφ τῶν ἐπι-
κειμένων ἐπιχειρήσεων, παρέδωκε τὸν ὑποτομέα Τσόγκρα
(Chongara) εἰς τὴν X Μεραρχίαν, καὶ ἀνέλαβε τὴν 25 Ἰουνίου
τὸν ὑποτομέα Ἀκ—Σοῦ (Aksu) Α. Προύσσης (Brusa), ὅπου
ἔχει διατεθῇ καὶ μία Μοῖρα μακρῶν πυροβόλων τῶν 10.5. Ἐντὸς
τῆς ἡμέρας ἐγένοντο αἱ ἀναγκαῖαι προπαρασκευαὶ καὶ μετακινή-
σεις τῶν τμημάτων πρὸς συγκέντρωσιν τῆς III Μεραρχίας εἰς τὴν
περιοχὴν Ἀκ—Σοῦ (Aksu), Τίμπος (Timbos), Α. Προύσσης.

Εἰς Ὀλυμπον (Olympus) εἶχεν ἐγκαταστήσει ἡ III Μεραρ-
χία μεμονωμένον Κέντρον ἀντιστάσεως ἐνὸς τάγματος σὺν μιᾷ
πυρ)χίᾳ, αἵτινα καὶ ἐκίνησαν τὴν ἡμέραν ταύτην, ἵνα ἐνωθῶσι μετ'
αὐτῆς.

Τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας παρουσιασθεῖς εἰς τὸ
Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας ἐν Σουσουργλοῦ (Susurluk) εἰς Ἑλ-
λην, βιαίως ὑπὸ τῶν Τούρκων στρατολογηθεῖς, παρέσχε τὴν πλη-
ροφορίαν ὅτι : Ἰσχυρὰ δμάς 300 περίπου ἀνταρτῶν, εἰς ἣν οὗτος
ἀνῆκεν, ὑπὸ τρεῖς ἀξιωματικούς, κατορθώσασα νὰ διαβῇ τὰς ὁρει-

νάς τοῦ Ὀλύμπου (Olympus) διαβάσεις, εὐρίσκετο ἤδη εἰς τοὺς βορείους πρόποδας αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Ντερὲ-Κιζίκ (Dere Kizik), Χαμαμλί-Κιζίκ (Hamamlı Kizik). Ἡ δὲ αὕτη, καλυπτομένη διὰ προφυλακῶν πρὸς βορρᾶν, ἡσχολεῖτο εἰς τὸν ἀνεφοδιασμόν τῆς ἐκ τῶν ἐγγύς Τουρκικῶν χωρίων, διότι οἱ ἄνδρες αὐτῆς ἀπὸ τριημέρου ἦσαν νύστες. Ὁ ἄνω Ἕλληνας, ἵνα διαλάβῃ τὴν προτοχὴν τῶν προφυλακῶν τοῦ τμήματός του, ἐξεδύθη τὴν Τουρκικὴν στολὴν καὶ ὅπλισμόν, παρουσιασθεὶς μὲ μόνην τὴν λινσοτολήν. Σκοπὸς τῆς ὁμάδος ἀνταρτῶν ἦτο, νὰ ἀναμῆναι, εἰς τὴν περιοχὴν εὐρίσκετο, τὴν ἐξόρμησιν τῶν ἡμετέρων τμημάτων, μεθ' ὃ νὰ ἐπιδράμῃ κατὰ τοῦ ἐν Κεστὲλ (Kestel) Κέντρον ἐφοδιασμοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ καὶ ἀποκόψῃ τὰς συγκοινωνίας τοῦ Βορ. Συγκροτήματος, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον, εἶχεν ἐφοδιασθῇ καὶ μὲ ἀρκοῦσαν ποσότητα δυναμίτιδος.

Κατόπιν τῆς ἄνω πληροφορίας, διετάχθη μία διλοχία ἐκ τοῦ τάγματος ἐφεδρείας τοῦ Ἀκ—Σοῦ (Aksu) Συντοῦ, ἵνα προσβάλλῃ τὴν ἄνω ὁμάδα. Πράγματι, ἡ διλοχία αὕτη ἐκινήθη πρὸς τὴν ἄνω περιοχὴν, ἔχουσα τὸν παρουσιασθέντα αὐτόμολον ὡς ὁδηγόν, ἐκεῖ δέ, προσέκρουσε πρὸς τὰς προφυλακὰς τοῦ ἐχθροῦ, ὅποτε μετὰ μικρὰν συμπλοκὴν, ὁ ἐχθρὸς ὑποχωρῶν κατώρθησε νὰ διαφύγῃ εἰς τὴν δασώδη ἔκτασιν τοῦ Ὀλύμπου (Olympus) λόγῳ τῆς ἐπελθούσης νυκτός.

Ἡ ἄνω πληροφορία ἀνηνέχθη εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ τηλεγραφικῶς, ἵνα λάβῃ μέτρα ἀσφαλείας ἢ στρατιωτικὴ Διοίκησις Προύσης διὰ τὸν σταθμὸν ἀνεφοδιασμοῦ Κεστὲλ (Kestel).

Ἡ XI Μεραρχία, σταθμεύουσα εἰς τὴν περιοχὴν Ἐρμενί Σέλους (Ermeni Seulus) καὶ ἀποτελουμένη ὡς Πεζικὸν ἐκ δύο συνταγμάτων καὶ ἐνὸς τάγματος, ἀντικατέστησε τὸ τάγμα τῆς X Μεραρχίας εἰς τὸν τομέα προκαλύψεως Μπουρτζοῦν (Burjun) (Ν. Ἰίμνης Ἀσκανίας Iznik geul).

26 Ἰουνίου.

Ἐπραγματοποιήθη ἡ διαταχθεῖσα συγκέντρωσις τοῦ Βορείου Συγκροτήματος, ἵνα ᾖ ἕτοιμον πρὸς ἐξόρμησιν, τῆς μὲν III Μεραρχίας εἰς τὴν περιοχὴν Ἀκ—Σοῦ (Aksu), Τίμπος (Timbos) μὲ σταθμὸν Διοικήσεως Βορ. Συγκροτήματος (III Μεραρχίας) Ἀκ—Σοῦ (Aksu), τῆς δὲ XI Μεραρχίας εἰς τὸν χωρὸν Μπαῖρ Κιοῦ (Bair K).

Μπουρτζούν (Burjun), με Σταθμὸν Διοικ. τῆς Μεραρχίας Μπαϊρ Κιοῦ (Bair K).

Ἐξεδόθησαν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Μεραρχιῶν αἱ σχετικαὶ διὰ τὴν ἐπομένην διαταγαὶ ἐξορμήσεως, συμφώνως τῇ ἀνωτέρῳ ὑπ' ἀριθ. 24 διατάγῃ Βορ. Συγκρ. Μεραρχιῶν.

III.—Μάχαι Ἀϊνεγκιόλ, Γενησεχήρ.

27 Ἰουνίου.

Ἡ III Μεραρχία προήλασε με δρομολόγιον Ἀϊνεγκιόλ (Ainegeul), Χασάν-Πασσᾶ (Hassan Pasha) εἰς μίαν φάλαγγα, ἔχουσα τὸ 12ον Σύν)μα ὡς ἐμπροσθοφυλακὴν. Ἀμα τῇ ἐξόδῳ ἐκ τῆς στενωποῦ Ἀκ-Σοῦ (Aksu), κατόπιν πληροφορίας παρασχεθείσης ὑπὸ ἀναγνωρίσεως ἱππικοῦ, ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατέχει τὴν ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Ἀϊνεγκιόλ (Ainegeul), Γενῆ-Σεχήρ (Yenishehir), περὶ τὰ 8 χιλιόμε. βορείως γέφυραν Χεμζέ-Μπέη (Hemze Beyk) ἐπὶ τοῦ Γάλλου (Kojach) ποταμοῦ, ὁπόθεν ἡδύνατο νὰ παρενοχλήσῃ κατὰ πλευρὸν τὴν πορείαν τῆς Μεραρχίας, διετάχθη τὸ 6ον Σύν)μα Πεζικοῦ, ἵνα ἀποτελέσῃ ἀριστερὰν ἰδίαν φάλαγγα με κατεύθυνσιν πρὸς τὴν ἄνω γέφυραν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τῆς Μεραρχίας ἐνεπλάκη μετὰ ἰσχυροῦ τμήματος ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ κατέχοντος τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος Ἀϊνεγκιόλ (Ainegeul), ἅτινα καὶ ἀπώθησεν. Ὁ ἐχθρὸς καταδιωκόμενος, ὑπεχώρησε πέραν τοῦ Γάλλου (Kojach) ποταμοῦ, κατωρθώσας ὅμως νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐπ' αὐτοῦ καὶ παρὰ τὸ Χασάν-Πασσᾶ (Hassan Pasha) γέφυραν. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς προελάσεως ταύτης μετὰ τὸ Ἀϊνεγκιόλ (Ainegeul), ὡς καὶ κατὰ τὴν πρωτὴν τῆς ἐπομένης, οὐλαμὸς ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ παρηνόχλει διὰ πλευρικῶν πυρῶν τὴν φάλαγγα τῆς Μεραρχίας ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος, λόγω τῆς μεγάλης ἀποστάσεως. Ἡ διλοχία Μηχανικοῦ διετάχθη, ἵνα ἐντὸς τῆς νυκτὸς κατασκευάσῃ γέφυραν εἰς Χασάν-Πασσᾶ (Hassan Pascha). Ὁ ἐν Ἀϊνεγκιόλ (Ainegeul) ἐχθρὸς (3η Μεραρχία ἱππικοῦ) ⁽¹⁾ ἀπесύρθη εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μεζγίτ (Mesjid).

(1) Πληροφ. ἐκ βιβλίου Συντ. Τουρκ. Ἐπιτ. Τζεβδὲτ Κερήμ.

Ἡ στάθμευσις τῆς Μεραρχίας ἐγένετο παρὰ τὸ Ἀϊνεγκιὸλ (Ainegeul) μὲ προφυλακὰς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὁχθῆς τοῦ Γάλλου (Kojach) ποταμοῦ (Χασὰν-Πασσᾶ Hassan Pasha).

Ἡ XI Μεραρχία προήλασε πρὸς Γενῆ-Σελήρ (Yenisheliir), μὲ δρομολόγιον, Μπουρτζοῦν (Burjun', Μεντεσὲ (Menteshe), Γενῆ-Σελήρ (Yenisheliir). Εἰς Μεντεσὲ (Menteshe) συνήντησε τὴν 2αν πεδ. πυροβ. τοῦ Γ' συντ. πεδ. Πυρ., ἣν εἶχον διαθέσει πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς XI Μεραρχίας. Ἡ Μεραρχία αὕτη, κατόπιν συμπλοκῆς ὁ—7 χιλίον. Δ. τοῦ Γενῆ-Σελήρ (Yenisheliir), κατέλαβε τὸ χωρίον. Ἐκεῖθεν, ἀπέσπασεν ἀριστερᾶ εἰς Πάμπουτζακ (Pambujak) ἐν τάγμα καὶ οὐλαμὸν Πυροβολικοῦ, ὡς σταθερὰν πλαγιοφυλακὴν.

Ἡ στάθμευσις τῆς XI Μερ. ἐγένετο περὶ τὸ Γενῆ-Σελήρ (Yenisheliir) μὲ προφυλακὰς ἀνατολικῶς τούτου.

Τὰ ἐν Γενῆ-Σελήρ (Yenisheliir) ἐχθρικά τμήματα συνεπτύχθησαν πρὸς Ἰντζερλί (Injirli) καὶ Καϊναρτζὶ (Kainarje).

28 Ἰουνίου.

Τμήμα τῆς διλοχίας Σκαπανέων

III Μεραρχίας παρέμεινεν εἰς Ἀϊ-

νεγκιὸλ (Ainegeul) πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς γεφύρας, προκειμένου ἢ ὁδὸς Νασίφ-Πασσᾶ (Nashif Pasha), Ἀϊνεγκιὸλ (Ainegeul) νὰ χρησιμοποιήσῃ διὰ τὴν κίνησιν τῶν αὐτοκινήτων πρὸς ἐκροδιασμόν τῆς III Μεραρχίας.

Τὴν 10ην ὥραν, περατωθείσης τῆς κατασκευῆς τῆς ἐν λόγῳ γεφύρας, ἡ III Μεραρχία ἐτέθη καὶ πάλιν ἐν πορείᾳ μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν πρὸς Νασίφ-Πασσᾶ (Nashif Pasha).

Κατόπιν πληροφοριῶν, ὅτι ἐχθρικά τμήματα ἰσχυρὰ κατέχουσι τὸ Ντουμανίς-Ντάγκ (Dumanich Daghi), ἐν τάγμα τοῦ 2|39 Συν)τος ἀφείθη νοτίως τοῦ Ἀϊνεγκιὸλ (Ainegeul), ἵνα ἐπιτηρῇ τὴν στενωπὸν Ντουμανίς (Dumanich).

Κατὰ τὴν πορείαν, ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ συνήντησεν ἐλαφρὰ τμήματα ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, ἅτινα εὐχερῶς ἀπέκρουσε.

Ἡ III Μεραρχία κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐστάθμευσεν εἰς τὴν περιοχὴν Νασίφ-Πασσᾶ (Nashif Pasha) μὲ τὰς προφυλακὰς τῆς περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς.

Ἡ XI Μεραρχία προελάσασα, κατέλαβεν ἄνευ ἀντιστάσεως τὸ Κιοπροῦ-Χισάφ (Keupri Hissar). Ὁ ἐχθρὸς ὑποχωρῶν, κα-

Προϋσσα (Μ. Ἀσία)
21 Μαΐου 1921.

Παρέλασις στρατοῦ πρὸ τοῦ Στρατ. Πολυμενάκου Διοικ. Γ'
Σώμ. Στρατοῦ καὶ Στρατ. Τρικούπη Διοικ. ΙΙΙ Μεραρχίας.

τέστρεψε τὴν ἐπὶ τοῦ Γ'άλλου ποταμοῦ (Geukche Su) γέφυραν καὶ εἶτα ἀπεπειράθη διὰ βολῆς πυροβολικοῦ νὰ παρακωλύσῃ τὴν παρὰ τῆς διλοχίας Σκαπανέων ζευῆν τῆς γεφύρας, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος, ἔνεκα τῆς μεγάλης ἀποστάσεως.

Ἡ XI Μεραρχία ἐστάθμευσε περὶ τὸ Κιοπροῦ-Χισάρ (Keupri Hissar) καὶ ἐγκατέστησε προγεφύρωμα ἄνευ ἀντιστάσεως.

29 Ἰουνίου Τὸ Βόρειον Συγκρότημα ἐπραγματοποίησε τὴν Α' περίοδον τῶν ἐπιχειρήσεων, τῶν Μεραρχιῶν παραμεινασῶν εἰς τὰς ἰδίας σταθμεύσεις, τῆς μὲν III εἰς Νασιφ-Πασσᾶ (Nashif Pasha), τῆς δὲ XI εἰς Κιοπροῦ-Χισάρ (Keupri Hissar).

30 Ἰουνίου. Ἡ III Μεραρχία ἐκκινήσασα τὴν 5,20' ὥραν, προελαύνει πρὸς Παζαρτζίκ (Pazarjik).

Περὶ τὴν μεσημβρίαν, ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ προσέκρουσεν εἰς τμήματα ἐχθροῦ κατέχοντα τὸ Παζαρτζίκ (Pazarjik) καὶ τὰ ἐγγὺς ὑψώματα. Τὰ τμήματα ταῦτα μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν ὑπεχώρησαν πρὸς Νότον.

Ἡ III Μεραρχία ἐστάθμευσεν ἐν Παζαρτζίκ (Pazarjik) μὲ προφυλακὰς ἀνατολικῶς εἰς τὸ ὕψος τοῦ Φουρουνλάρ (Furunlar).

Ἡ XI Μεραρχία, ἀφ' οὗ ἀνέθεσε τὴν φύλαξιν τῆς γεφύρας Κιοπροῦ-Χισάρ (Keupri Hissar) εἰς λόχον, συμφώνως διαταγῇ τοῦ Βορείου Συγκροτήματος, προήλασε πρὸς Μπιλετζίκ μετὰ κινήτων πλαγιοφυλακῶν ἐκατέρωθεν.

Μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν ὑπὸ τῶν ὑποχωρούντων ἐχθρικῶν τμημάτων ἔξωθι τοῦ Μπιλετζίκ, κατελήφθη ἡ πόλις αὕτη.

Ἡ XI Μεραρχία ἐστάθμευσεν ἐν Μπιλετζίκ (Bilejik) καὶ ἐγκατέστησε προφυλακὰς πρὸς τὴν στενωπὸν Κιοπλοῦ (Kuplu) ἀφ' ενός, καὶ πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν πρὸς Σεῦγούντ (Seugud) ἄγουσαν ἀφ' ἑτέρου.

1 Ἰουλίου. Συνεδύασα τὴν κίνησιν τῶν III καὶ XI Μεραρχιῶν, οὕτως ὥστε ἐκκινῶσαι αὗται ἀπὸ τὸ αὐτὸ ὕψος νὰ ἐπιτεθῶσιν ἀπὸ κοινοῦ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ πρὸς κατάληψιν τοῦ Καρᾶ-Κιοῦ (Kara K.) καὶ Ἀκτσέ-Μπουνάρ (Akche Bunar).

Ἡ III Μεραρχία, συμφώνως διαταγῇ τοῦ Βορείου Συγκροτήματος, ἀναμένει περὶ τὸ Παζαρτζίκ (Bazarjik) τὴν εἰς τὸ ὕψος τῆς ἄφιξιν τῆς XI.

Ἡ XI Μεραρχία, συμφώνως τῇ ἰδίᾳ διαταγῇ, ἐξεκίνησεν ἐκ Μπιλετζίκ (Bilejik), προελάνουσα πρὸς Νταμλάρ (Damlar), Κούρτ Κ. (Kurt Keui). Εἰς Μπιλετζίκ (Bilejik) παρέμεινε τάγμα μείον τοῦ εἰς Κιοπροῦ-Χισάρ (Keupri Hissar) λόγου καὶ τοῦ εἰς Παπουτζάκ (Pambujak) τμήματος σταθερᾶς πλαγιοφυλακῆς πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς γραμμῆς συγκοινωνιῶν.

Κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς XI Μεραρχίας ἐκ τῆς στενωποῦ Κιοπλοῦ (Kurplu), ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ Κυρίου σώματος αὐτῆς ἐβλήθησαν αἰφνιδίως καὶ δραστικῶς ὑπὸ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ τεταγμένου βορείως Κούρτ-Κιοῦ (Kut Keui), ὅπερ ἐπροξένησεν ἀπωλείας καὶ ἀταξίαν. Κατόπιν τούτου, μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ σκότους, ἡ XI Μεραρχία ἐπροκαλύφθη ἐντὸς τῆς στενωποῦ πλὴν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, ἣτις παρέμεινεν ἐκτὸς αὐτῆς πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐξόδου.

2 Ἰουλίου.

Ἡ III Μεραρχία παραμένουσα εἰς τὴν ἰδίαν σιτόθμευσιν περὶ τὸ Παζαρτζίκ (Bazarjik), ὑπέστη ἀπωλείας τινὰς ἐξ ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων, ἅτινα ἐβομβάρδισαν τοὺς καταυλισμούς. Ἀπὸ τῆς καταλήψεως τοῦ Παζαρτζίκ (Baz rjik), τὸ Βαρὺ πυροβολικὸν τοῦ ἐχθροῦ βάλλει ἀνεπιτυχῶς τοὺς καταυλισμοὺς τῆς III Μεραρχίας, ἐναντίον δ' αὐτοῦ ἔχει ταχθῇ ἡ Μοῖρα τοῦ Βαρέως πυροβολικοῦ.

Ἡ XI Μεραρχία προπαρασκευάζεται πρὸς ἐκτέλεσιν ἐπιθέσεως συγχρονισμένης μετὰ τῆς III Μεραρχίας.

3 Ἰουλίου.

Προκειμένου νὰ ἀχθῇ τὸ Βόρειον Συγκρότημα τὴν 5ην Ἰουλίου πρὸς ἐκβίασιν τῆς στενωποῦ τοῦ Καρᾶ-Κιοῦ (Kara K.), ἡς τὰ ἐκατέρωθεν δεσπόζοντα ὑψώματα ἰσχυρῶς κατέχονται καὶ εἰσὶν ὀργανωμένα ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, διέταξα τὴν μὲν III Μεραρχίαν νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον τῶν δυτικῶς τῆς στενωποῦ ὑψωμάτων Ἀλιτζᾶ-Ντάγ (Alinja Dagh), Φουρουνλάρ (Furunlar), Καρᾶ-Κιοῦ (Kara K.), τὴν δὲ XI Μεραρχίαν ἐναντίον τῶν ἀνατολικῶς τοιούτων Κούρτ-Κιοῦ (Kurt Keui), Ἀκτσέ-Πουνάρ (Akche-Bunar).

Ἡ III Μεραρχία συνεκρότησε μικτὸν ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ 12ου συν]τος Πεζικοῦ καὶ μοίρας ὄρ. Πυροβολικοῦ, μὲ τὴν ἐντολὴν, ὅπως ἐπιτεθῇ καὶ καταλάβῃ τὸ Ἀλιτζᾶ-Ντάγ (Alinja Daglı).

Παρὰ τῆς XI Μεραρχίας ἔλαβον τὴν πληροφορίαν μετὰ μεσημβρίαν, ὅτι ἐχθρικά δυνάμεις ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν εἰς Μπιλετζίκ (Bilejik) καὶ Κιοπροῦ-Χισᾶρ (Keupri Hi(sar) τμημάτων της, ὅτι τὰ μὲν τμήματα Μπιλετζίκ (Bilejik) πιέζονται ἰσχυρῶς, ἀλλ' ἀκόμη διατηροῦσι τὰς θέσεις των. Τὰ ἐν Κιοπροῦ Χισᾶρ (Keupri Hissar) ὅμως συνεπτύχθησαν πρὸς Δυσμάς, πέραν τοῦ Γενῆ-Σεχῆρ (Yenishehir), ἀτάκτως καὶ ὅτι φάλαγξ φορητῶν αὐτοκινήτων καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐπυροπολήθη μεταξὺ Κιοπροῦ-Χισᾶρ (Keupri Hissar) καὶ Μπιλλετζίκ (Bilejik)· πρὸς δέ, ὅτι ἡ γραμμὴ συγκοινωνίας τῆς XI Μεραρχίας διεκόπη.

Κατόπιν τῆς πληροφορίας ταύτης, διέταξα τὴν XI Μεραρχίαν, ἵνα ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκότους ἀναδιπλωθῇ πρὸς Μπιλλετζίκ (Bilejik) καὶ ἀποκαταστήσῃ τὰς διακοπεῖσας συγκοινωνίας. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν III Μεραρχίαν, δὲν μετέβαλον τὴν ἐκδοθεῖσαν διαταγὴν ἐπιθέσεως, ἵνα ἐξακολουθήσῃ ἡ ἀπασχόλησις καὶ ἡ δέσμευσις τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, καὶ μὴ μεταφερθοῦν αὐταὶ πρὸς Νότον.

IV.—Μάχαι Ἀλιτζᾶ-Ντάγ. Μπιλλετζίκ.

4 *Ἰουλίου.* Συμφώνως τῇ ἐκδοθείσῃ διαταγῇ, τὸ τῆς III Μεραρχίας συγκροτηθὲν μικτὸν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν συν]ρχην Σουμπασᾶκον, ἐκκινήσαν νύκτωρ, εὐρέθη ἅμα τῇ ἑφ' τῆς 4ης Ἰουλίου ἐπὶ τοῦ Ἀλιτζᾶ Ντάγ (Alinja Daglı) καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν χαρᾶκωμάτων, τάξαν δὲ τὰ πυροβόλα του ἥρξατο νὰ βάλῃ δραστικῶς τὰ ἐχθρικά τμήματα εἰς στιγμὴν ἀκριβῶς καθ' ἣν ἐγίνετο ἡ διανομὴ τοῦ πρωῒνου ροφήματος. Ὁ αἰφνιδιασμός τοῦ ἐχθροῦ ὑπῆρξε πλήρης, ὥστε νὰ τραπῇ οὗτος εἰς φυγὴν, χωρὶς ν' ἀντιτάξῃ σοβαρὰν ἀντίστασιν. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ὅτι, τὸ ἡμέτερον ἀπόσπασμα ἐντὸς τῆς πρωῒας ἐγένετο κύριον τοῦ Ἀλιτζᾶ Ντάγ (Alinja Daglı).

Ἡ ἐν Ἀϊνεγκιὸλ (Ainegeul) ἐγκατεστημένη Διοίκησις τοῦ 2]39 συν]τος Εὐζώνων (2 τάγματα τοῦ Συν]τος τούτου μετὰ τῆς Διοικήσεώς του εἶχον ἀφεθῆ πρὸς κάλυψιν τῶν συγκοινωνιῶν τῆς Μεραρχίας) ἀνέφερεν ὅτι, ὁ ἐχθρὸς φαίνεται ἔχων προθέσεις νὰ προσβάλλῃ καὶ τὰς συγκοινωνίας τῆς III Μεραρχίας μετὰ τὴν διακοπὴν τῶν τῆς XI. Ὁμᾶς ἀνταρτῶν (πιθανῶς ἀνήκουσα εἰς τὴν ἐμφανισθεῖσαν κατὰ τὴν 25ην Ἰουνίου δμάδα) προσέβαλε περὶ τὸ Ἄκ-Σοῦ (Aksu) ἐφοδιοπομπὴν αὐτοκινήτων τῆς III Μεραρχίας, φρονεύσασα τέσσαρας ὁδηγοὺς καὶ τραυματίσασα τρεῖς, καταστρέψασα δ' ἅμα καὶ τινὰ αὐτοκίνητα. Ἡ III Μεραρχία ἐξέδωκε, κατόπιν τούτου, τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς πρὸς τὸ 2]39 σύν]γμα Εὐζώνων, ὑπ' οὗ καὶ ἐλήφθησαν τὰ προσήκοντα μέτρα διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς γραμμῆς τῶν συγκοινωνιῶν της, ἥτις ἐξυπηρετεῖ πλέον ὁλόκληρον τὸ Βόρειον Συγκρότημα.

Ἡ XI Μεραρχία ἐκινήθη τὴν 3 Ἰουλίου, ὥραν 21, διὰ τῆς στενωποῦ Κιουπλιῶν (Kuplu) πρὸς Μπιλετζίκ (Bilejik), ἔνθα ἀφίκετο τὴν ἐπομένην 4 Ἰουλίου περὶ τὴν 5ην ὥραν. Μετ' ἐπιθετικὰς τινὰς ἀναγνωρίσεις, ἠναγκάσθη νὰ ἀναπτυχθῇ ὁλόκληρος ἡ Μεραρχία (2 συντάγματα μείον τάγματος) πρὸς ἀπώθησιν ἐχθροῦ ἐν προχείρῳ ἀιὸνι ἐγκατεστημένου.

Μετὰ γενικὴν ἐπίθεσιν ἐνεργηθεῖσαν τὴν 14ην ὥραν, ὁ ἐχθρὸς ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἀτάκτως ἐγκαταλείψας αἰχμαλώτους καὶ ἄριθονον ὀλικὸν (πολλὰ ὅπλα, πολυβόλα καὶ ἐν πυροβόλον), κατεδιώχθη δὲ πρὸς Λεύκας (Lefke) διὰ πρὸς πυροβολικοῦ μέχρις ἐπελεύσεως τοῦ σκότους.

Κατὰ πληροφορίας αἰχμαλώτων, ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ ἀπετελεῖτο ἐκ τῆς 61 Μεραρχίας, ἀνεξαρτήτων τινῶν ταγμάτων τοῦ Συγκροτήματος Κοτζᾶ-Ἰλί, καὶ δύο οὐλαμῶν Ἰνυροβολικοῦ τῶν 75.

5 Ἰουλίου.

Ἡ συμφώνως τῇ διαταγῇ τοῦ Βορ. Συγκροτήματος ὁρισθεῖσα διὰ τὴν 5ην Ἰουλίου ἐπίθεσις ἐναντίον Καρά-Κιοῖ (Kara K), Ἀκ-τσέ-Μπουναρ (Akche Bunar), δὲν ἐξετελέσθη, λόγῳ ἀναδιπλώσεως κατὰ τὴν νύκτα 3—4 Ἰουλίου τῆς XI Μεραρχίας πρὸς Μπιλετζίκ (Bilejik) καὶ συνάψεως ἐκεῖ μάχης κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ ΙΙΙ Μεραρχία λόγῳ τῆς κρίσιμου θέσεως τῆς ΧΙ, παρέμεινεν εἰς τὰς θέσεις της ἐν ἀναμονῇ περὶ τοῦ πρακτέου, ἀναλόγως τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων, δηλαδή, ἢ νὰ σπεύσω εἰς βοήθειαν τῆς ΧΙ, ἢ νὰ ἀναμένω τὴν ἐπάνοδόν της πρὸς ἀνάληψιν ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μὲ συνηνωμένας τὰς δυνάμεις τοῦ Βορείου Συγκροτήματος. Ἀπέστειλα ἐν τάγμα εἰς Ἀχμετλέρ (Akmedler) πρὸς ἀσφάλειαν τῶν νότιων τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας.

Ἡ ΧΙ Μεραρχία μετὰ τὴν κατατροπώσιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς Μπιλλετζίκ (Bilejik), διετάχθη νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς Κούρτ-Κιοϊ (Kurt Keui) πρὸς ἀνάληψιν τῆς παρὰ τοῦ Βορ. Συγκροτήματος ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ Καρᾶ-Κιοϊ (Kara K.), Ἀκτσέ-Μπουνάρ (Akche Bunar), ματαιωθείσης πρότερον λόγῳ τῆς, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, ἀναδιπλώσεως πρὸς Μπιλλετζίκ (Bilejik) τῆς ΧΙ Μεραρχίας.

6 Ἰουλίου.

Ἡ ΧΙ Μεραρχία ἐκ Μπιλλετζίκ (Bilejik) προήλασε διὰ τῆς στενωποῦ Κουπλιῶν (Kuplu), πρὸς Κούρτ-Κιοϊ (Kurt Keui). Τάγμα μετὰ πυρβολορχίας ἐγκατεστάθη βορείως Ἀκ-Κιοϊ (A Keui), ὁργανωθὲν ἀμυντικῶς, πρὸς ἀσφάλειαν τῶν νότιων της.

Ἡ ΙΙΙ Μεραρχία, ἀναμένουσα τὴν ἐπιστροφὴν τῆς ΧΙ Μεραρχίας πρὸς ἐκτέλεσιν συγχρόνου ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ πρὸς Νότον ἐχθροῦ, διέταξε τὸ ἐν Ἀχμετλέρ (Akmedler) τάγμα, ἵνα κατὰ τὴν πρὸς Καρᾶ-Κιοϊ (Kara K.) προέλασιν βαδίσῃ ἐκ τῶν ὑψωμάτων Ἀχμετλέρ (Akmedler) ὡς ἀριστερὰ πλαγιοφυλακὴ τῆς Μεραρχίας καὶ ὡς σύνδεσμος μετὰ τῆς ΧΙ. Πρὸς δέ, ἀπέστειλα ἀναγνωρίσεις πρὸς Καρᾶ-Κιοϊ (Kara K.), αἵτινες ἐξηκριβώσαν ὅτι ὁ ἐχθρὸς εἶχεν ἐγκαταλείψει τὰς θέσεις του.

7 Ἰουλίου.

Τὸ Βόρ. Συγκρότημα προήλασε πρὸς Νότον.

Ἡ ΙΙΙ Μεραρχία διὰ Καρᾶ-Κιοϊ (Kara K.) ἔφθασεν εἰς Μπόζ-Ἐγιούκ (Boz Euyuk), χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἐχθρόν. Τὸ 12ον σύνταγμά της κατέχον τὰ ὑψώματα Ἀλιτζᾶ-Ντάγ (Alinja Dagh) τὰ δυτικῶς τῆς στενωποῦ Καρᾶ-Κιοϊ (Kara K.), κατῆλθε πρὸς τὴν νοτίαν ἔξοδον ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων δυτικῶς τοῦ Καρᾶ-Σοῦ (Kara Su).

Ἡ ΧΙ Μεραρχία, κατόπιν πληροφοριῶν περὶ κινήσεων ἐχ-

θροῦ πρὸς Βορρᾶν (περὶ τὸ Μπιλλετζίκ Bilejik), κατέλαβε θέσιν ἐπὶ τῶν βορείως τῆς στενωποῦ Καρᾶ-Κιοῖ (Kara K.) ὑψωμάτων. Μικτὸν δὲ ἀπόσπασμα αὐτῆς ἐκ συντάγματος Πεξικοῦ καὶ ὀρειβατικῆς πυρβολορχίας προήλασε διὰ Κούρτ-Κιοῖ (Kurt Keui), Ἀκτσέ-Μπουνάρ (Akche Bunar) εἰς Γιουρούκ Κ. (Yuruk K.), ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶς τῆς στενωποῦ Καρᾶ-Κιοῖ (Kara K.) ὑψωμάτων. Μετὰ δὲ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐξόδου καὶ ἐξακριβώσιν τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἐπανέκαμψε κατὰ τὴν νύκτα εἰς Καρᾶ-Κιοῖ (Kara K.) παρὰ τῇ ΧΙ Μεραρχίᾳ, συμφώνως διαταγῇ μου.

V. Προέλασις νύκτωρ εἰς βοήθειαν Γ' Σ. Στρατοῦ.

8 Ἰουλίου.

Κατόπιν ἐχθρικῆς πιέσεως, τὸ ἐν Ἀκ-Κιοῖ (A Keui) μικτὸν ἀπόσπασμα τῆς ΧΙ Μεραρχίας ἐκ τάγματος Πεξικοῦ καὶ οὐλαμοῦ πυρβολικοῦ, συνεπτύχθη δυτικῶς Κιοπλου (Kuplu).

Διέταξα τὴν ΧΙ Μεραρχίαν, ὅπως κινηθῇ πρὸς Βορρᾶν δι' ἐκκαθάρισιν περιοχῆς Μπιλλετζίκ (Bilejik)

Ἡ ΙΙΙ Μεραρχία παραμένει εἰς Μπόζ-Ἐγιοῦκ (Boz Euyuk) μέχρις ἐκκαθαρίσεως τῆς περὶ τὸ Μπιλλετζίκ (Bilejik) τακτικῆς καταστάσεως παρὰ τῆς ΧΙ Μεραρχίας. Ἀνεκάλεσα παρὰ τῇ Μεραρχίᾳ τὰ ἐν τῇ περιοχῇ Ἀϊνεγκιόλ (Ainegeul) παραμένοντα τμήματα τοῦ 2)39) συντ. Εὐζώνων.

Περὶ τὴν 18ην ὥραν, ἔλαβον ραδιοτηλεγράφημα τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἐξ Ἐσκῆ-Σεχλήρ (Eskishehir), ὅπως σπεύσω εἰς ἐνίσχυσίν του κατόπιν ἰσχυρᾶς πιέσεως, ἣν ὑφίστατο τοῦτο ἀπὸ πρωΐας πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἐσκῆ-Σεχλήρ (Eskishehir) (μάχη Μονταλίμπ Mutalib).

Εὐρέθην πρὸς στιγμὴν ἀμφιταλαντευόμενος πρὸς λήψιν ἀποφάσεως, καθ' ὅσον ἀφ' ἑνὸς ἢ ὑπ' ἐμὲ ΧΙ Μεραρχία προήλαινεν ἤδη κατὰ τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Μπιλλετζίκ ἀνεξακριβώτων εἰσέτι ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, ὑφιστάμενον ἰσχυρὰν πίεσιν, ἐζήτηι ἐπιμόνως ἐνίσχυσιν εἰς Ἐσκῆ-Σεχλήρ (Eskishehir). Ἀλλὰ σκεφθεὶς, ὅτι ἡ μὲν ἐκβῆσις τῆς μάχης τοῦ Μπιλλετζίκ (Bilejik) θὰ εἶχε μᾶλλον τοπικὸν χαρακτῆρα, ἐν ᾧ

ἐν Ἑσκή-Σεχήρ (Eskishehir) θὰ ἐκρίνετο ἴσως ἡ τύχη τοῦ κυρίου ἀγώνος, ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν νὰ σπεύσω ἀμέσως πρὸς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, καίτοι ἐν καιρῷ νυκτὸς καὶ διὰ μέσου ἐχθρικοῦ ἐδάφους.

Οὕτως, ἔθεσα ἀμέσως εἰς κίνησιν τὴν III Μεραρχίαν διὰ τῆς συντομωτέρας ὁδοῦ πρὸς Ἑσκή-Σεχήρ, μὲ δρομολόγιον : Ποριὰ (Porya), Τσουκούρ-Χισὰρ (Chukur Hissar), Ἑσκή-Σεχήρ (Eski shehr). Τὸ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Καρᾶ-Σοῦ (Karasu) εὑρισκόμενον 12ον Σύνταγμα πεζικοῦ διέταξα, ὅπως συνενωθῇ μετὰ τῆς Μεραρχίας εἰς Τσουκούρ-Χισὰρ (Chukur Hissar), κινούμενον διὰ τῆς συντομωτέρας ὁδοῦ, ληφθέντων συγχρόνως τῶν ἀναγκαίων μέτρων πρὸς σύνδεσιν τοῦ Συντάγματος μετὰ τῆς φάλαγγος τῆς III Μεραρχίας διαρκούσης τῆς κινήσεως.

9 Ἰουλίου.

Ἡ III Μεραρχία βαδίζουσα νύκτωρ ἔφθασεν ὀλίγον μετὰ τὸ μεσονύκτιον εἰς Ποριὰ (Porya), ἔνθα καὶ ἔκαμε δίωρον στάσιν. Ἐπωφεληθεὶς τῆς στάσεως ταύτης, διέταξα τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ ἀσυρμάτου τῆς Μεραρχίας καὶ ἀναζήτησιν συνδέσμου μετὰ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ὅστις δυστυχῶς δὲν ἐπετεύχθη.

Τὸ 12ον Σύνταγμα πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας ἔκαμε μεγάλην στάσιν Ν. Α. τοῦ σιδ. σταθμοῦ Ἴν-Ἐϋνοῦ (In Eunu).

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς διώρου στάσεως μὴ κατορθωθέντος συνδέσμου μετὰ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ἡ III Μεραρχία ἐτέθη καὶ πάλιν εἰς κίνησιν, συνεχίζουσα τὴν πορείαν της πρὸς Τσουκούρ-Χισὰρ (Chukur Hissar), ἐγκαταλείψασα ὅμως εἰς Ποριὰ (Porya) τὸν ἀσύρματον αὐτῆς μὲ τὴν ἐντολήν, ὅπως ἐξακολουθήσῃ ἐπιζητῶν τὸν μετὰ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ σύνδεσμον, μέχρις οὗ διέλθῃ ἐκεῖθεν ἡ ὀπισθοφυλακὴ τῆς Μεραρχίας ὁπότε θὰ ἐξεκίνηει.

Εὐτυχῶς μετ' οὗ πολὺ, ἐλήφθη τηλεγράφημα τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἀγγέλλοντος τὴν κατατρόπωσιν τοῦ ἐχθροῦ. Συνεπεία τούτου, ἀνέστειλα τὴν περαιτέρω κίνησιν τῆς III Μεραρχίας, διατάξας τὰ τμήματα αὐτῆς νὰ παραμείνωσι προσωρινῶς, ὅπου εὑρίσκοντο πρὸς ἀνάπαυσιν. Τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας παρέμεινεν εἰς Ποριὰ (Porya) παρὰ τῷ ἀσυρμάτῳ. Ἐν τῷ μεταξύ ἐλήφθη τηλ. διαταγὴ τοῦ Γεν. Στρατηγεῖου, ὁρίζοντος τὴν διάλυ-

σιν τοῦ Βορείου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν καὶ τὴν στάθμευσιν τῆς III Μεραρχίας εἰς τὴν περιοχὴν Ἰν-Ἐϋνοῦ (In Eunu).

Μετὰ δίωρον ἀνάπausιν, τὰ τμήματα τῆς Μεραρχίας, ἐτέθησαν πάλιν εἰς κίνησιν πρὸς Ἰν-Ἐϋνοῦ (In Eunu), ὅπου καὶ κατηυλίσθησαν.

10 καὶ 11 Ἰουλίου. Ἡ III Μεραρχία παρέμεινεν ἐν Ἰν-Ἐϋνοῦ (In Eunu), ἐνθα συνηνώθησαν μετ' αὐτῆς καὶ τὰ ἀνακληθέντα τμήματα τοῦ 2]39 συντάγματος Εὐζώνων.

12 Ἰουλίου. Κατόπιν Διαταγῆς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἡ III Μεραρχία ἐτέθη εἰς κίνησιν πρὸς Ἑσκῆ-Σεχίρ (Eskishehir), σταθμεύσασα τὸ ἑσπέρας εἰς τὴν περιοχὴν Σιντζιρλί-Καγιά (Sinjirli Kaya) περὶ τὰ 10 χιλ. Β.Δ. Ἑσκῆ-Σεχίρ (Eskishehir).

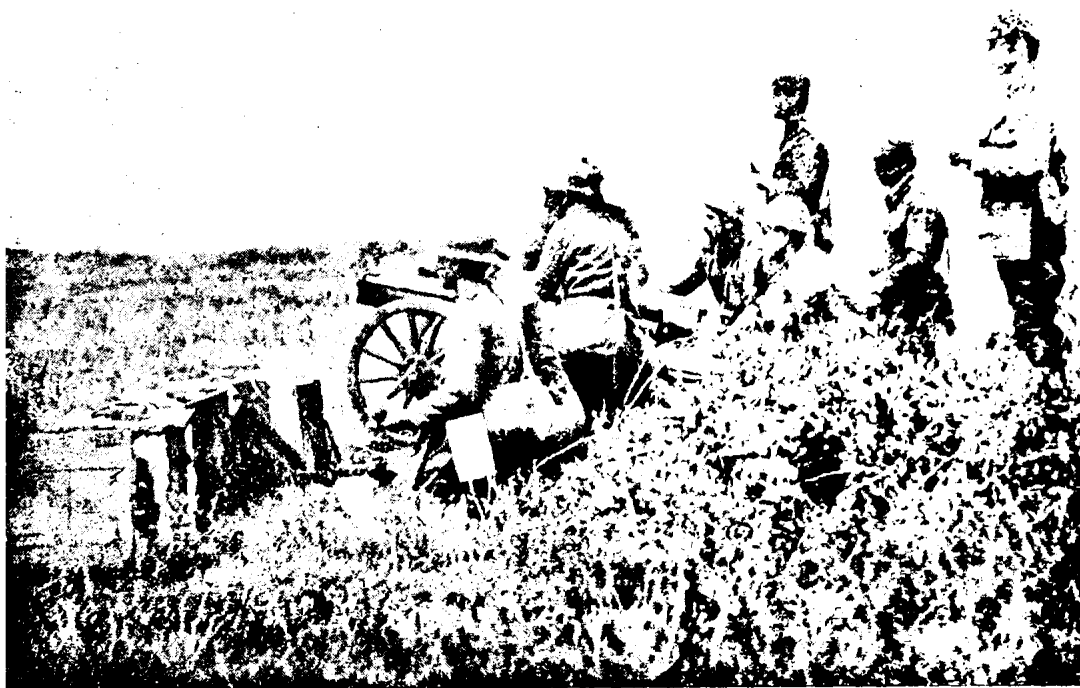
13 Ἰουλίου. Ἡ III Μεραρχία συνεχίζουσα τὴν πορείαν τῆς παρήλασε δι' Ἑσκῆ-Σεχίρ (Eskishehir) πρὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ I' Σώματος Στρατοῦ, Στρατηγοῦ Πολυμενάκου, ὅστις μοὶ ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειάν του. Τὸ ἑσπέρας ἐστάθμευσεν εἰς τὴν περιοχὴν Σινεκλί Καγιά (Sinekli Kaya) ἀνατολικῶς Ἑσκῆ-Σεχίρ (Eskishehir), Β. Πουρσάκ (Pursak).

14 Ἰουλίου. Ἡ III Μεραρχία ἀνέλαβε τὴν προκάλυψιν εἰς τὸν Β. τοῦ Πουρσάκ (Pursak) τομέα, ἀντικαταστήσασα τὴν VII Μεραρχίαν. Μεμονωμένον Κέντρον ἀντιστάσεως ἐκ τάγματος πεζικοῦ καὶ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ ἐγκατεστήθη ἐπὶ τοῦ Ντεντέ-Τεπέ (Dede Tepe).

15—23 Ἰουλίου. Ἡ III Μεραρχία παραμένει ὡς ἀνωτέρω ἐν προκαλύψει τοῦ Στρατηγείου εἰς Γιοῦκ-Ντερέ-Τσιφλίκ (Geuk Deré Chif).

Τὴν 23ην Ἰουλίου, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 74774]22]7]21 τηλεγραφικῆς Διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς, ἀνεχώρησα δι' Ἀφιδὸν Καραχισάρ πρὸς ἀνάληψιν τῆς Διοικήσεως τοῦ Νοτίου Συγκρο-

Πρό του Άννεγκιόλ (Μ. Άσία)
27 Ιουνίου 1921.

Ούλαμος Όρειβ. Πυροβολικού ΙΙΙ Μεραρχίας βάλλει
κατά τμημάτων 3ης Τουρκικής Μεραρχίας Ίππικου.

Έσκη Σεχρή (Δορύλαιον)
Ιούλιος 1921.

Ό Βασιλεύς Κωνσταντίνος απονέμει Μετάλλια Άνδρείας.
Έκ δεξιών προς άριστερά: Άρχιστρ Παπούλας, πρίγκηπες
Γεώργιος, Παύλος, Άνδρέας. Πρωθυπουργός Γούναρης,
ύπουργός Θεοτόκης, Βασιλεύς.

τήματος Μεραρχιών συσταθέντος διὰ τῆς ὑπ'ἀριθ. 14777]4902]3 τῆς 20]7]21 Διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς, παραδόσας τὴν Διοίκησιν τῆς III Μεραρχίας εἰς τὸν συντ. Πεζ. Νικολαΐδην Γεώργιον.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου, ἔξεδωκα τὴν κάτωθι ἡμερησίαν Διαταγὴν τῆς 23ης Ἰουλίου 1921.

«Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 74774]22]7]21 τηλεγραφικῆς διαταγῆς Στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας, μοὶ ἀνετέθη ἡ Διοίκησις τοῦ ἐν Ἀφιδόν-Καραχισάρ νεοσυσταθέντος Νοτίου Συγκροτήματος Μεραρχιών.

»Ἀποχωριζόμενος μετὰ συγκινήσεως κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τῆς προσφιλοῦς μοι III Μεραρχίας, ἀποχαιρετῶ, ἔστω καὶ προσωρινῶς, τὴν ἡρωϊκὴν καὶ ἑνδοξὸν III Μεραρχίαν, μεθ' ἧς στενοὶ μὲ συνδέουσι δεσμοὶ ἀπὸ τῶν ἐκστρατειῶν 1912 καὶ 1913 οἷτινες ἔτι μᾶλλον συνεσφίγγθησαν, ἀφ' ἧς ἀνέλαβον τὴν Διοίκησιν τῆς Μεραρχίας ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου 1918, κατόπιν μάλιστα τῆς νικηφόρου ἐκστρατείας ταύτης ἐν ἔτει 1918 μέχρι τοῦ Δουνάβεως καὶ τῆς ἐποποιΐας τῆς μάχης τοῦ Ἀβγκίν, καθ' ἣν ὁ ἡρωϊσμός τῶν Ἀξιωματικῶν καὶ Ὀπλιτῶν ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης διὰ τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν.

»Ἐὰν ἀπομακρύνωμαι τῆς III Μεραρχίας, νοερῶς ὅμως θὰ εὐρίσκωμαι πάντοτε πλησίον τῶν γενναίων Ἀξιωματικῶν καὶ Ὀπλιτῶν αὐτῆς. Μόνον τὸ ἄκουσμα τοῦ ὀνόματος III Μεραρχία ἀρκεῖ ὥπως μὲ συγκινῇ.

»Ἀξιωματικοί, Ὑπαξιωματικοὶ καὶ Στρατιῶται, ἀποχαιρετῶν ὑμᾶς, εὐχομαι ὁλοψύχως, ὥπως καὶ κατὰ τὰς μελλούσας ἐπιχειρήσεις ἡ προσφιλές μοι III Μεραρχία συνεχίσῃ τὴν ἡρωϊκὴν καὶ ἑνδοξὸν ἱστορίαν της».

VI.—Ἐκπλήρωσις Ἐντολῆς.

Τὸ Βόρειον Συγκρότημα, ἀπωθῆσαν τὰς πρὸ αὐτοῦ ἐχθρικὰς δυνάμεις μέχρι τῶν περὶ τὴν στενωπὸν Καρακιοῦ (Kara K.) ὑψωμάτων, κατώρθωσε νὰ ἐπισύρῃ μέχρι τέλους πρὸς ἑαυτὸ τὴν προσοχὴν τῆς ἀνωτέρας Τουρκικῆς Διοικήσεως, ἥτις, ἐν ἀβεβαιότητι διατελοῦσα περὶ τῆς πραγματικῆς διευθύνσεως τῆς κυρίας Ἑλληνικῆς προσβολῆς, δὲν ἠδυνήθη, ὅτε ἐκρίνετο ὁ ἀγών, νὰ

ἀποσπάσῃ ἐγκαίρως ἀπὸ τοῦ Ἀνατολικοῦ μετώπου τῆς Προύσης δυνάμεις, ἵνα ἐνισχύσῃ τὸν ἀγῶνα τῶν περὶ τὴν Κιουτάχειαν ἀμυνομένων. Οὕτω, τὸ Βόρειον Συγκρότημα ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ πλήρως τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν, ἥτοι νὰ συγκρατήτῃ μακρὰν τοῦ κυρίου ἀγῶνος μεγάλας ἐχθρικὰς δυνάμεις αἷταιες ἦσαν :

1η Ὀμάς. Στρατηγεῖον, Πορσί.

Ταξιαρχία Ἰππικοῦ, Γενησεχλήρ.

3η Μεραρχία Ἰππικοῦ, Ἰνεγκιόλ.

17η Μεραρχία	Πεζικοῦ	} Νίκαια, Λεῦκαι.
Ἀνεξάρτητοι	μονάδες	

1η Μεραρχία Πεζικοῦ, Νασίφ-Πασσά, Παζαρτζίκ.

61η » » Νταμλάρ, Κούρτ-Κιοϊ

11η » » Ἄκ-Μπουνάρ

23η » » Πορσί

3η » » Μπόζ-Ἐγιοῦκ

14η » Ἰππικοῦ Ἐσκή-Σεχλήρ

συμφώνως τῷ συγγράμματι «ὁ Μικρασιατικὸς πόλεμος ὑπὸ Ἀντισυνταγματάρχου Χακκῆ, Καθηγητοῦ τῆς Στρατιωτικῆς Ἱστορίας ἐν τῇ Τουρκικῇ Στρατιωτικῇ Σχολῇ (Χαρμπιέ)».

Οἱ Τούρκοι ἐπεζήτησαν ν' ἀποκόψωσι δι' ἐπιδρομῶν τὰς συγκοινωνίας τοῦ Βορείου Συγκροτήματος, ἀλλὰ ληφθέντων ταχέως τῶν ἀναγκαίων μέτρων, ἐξουδετερώθη ἡ τοιαύτη τῶν Τούρκων προσπάθεια. Ὁ Ὑζεβδὲτ Κεράμ, Συν)ης Τουρκ. Ἐπιτελείου, εἰς τὸ βιβλίον του «Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος» γράφει: «Τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον (Τουρκικὸν) διείδεν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς (Ἑλληνικὸν Βόρειον Συγκρότημα Μεραρχιῶν) προχωρῶν μετὰ πολλῆς προσοχῆς θὰ ἔφθανεν εἰς τὴν θέσιν Ἰν-Ἐϋνοῦ μολὶς τὴν 15)2 Ἰουλίου, συγκεντρωμένος τελείως, καὶ ἀφοῦ θὰ ἤρχιζεν ἡ δρᾶσις εἰς τοὺς ἄλλους τομεῖς καὶ ὥριζε τὴν ἐπίθεσιν τῆς Ὀμάδος Κοτζᾶ-Ἰλὶ κατὰ τῆς γραμμῆς Μπιλλετζίκ (Bilejk), Κιοπροῦ-Χισσάρ (Kurgu Hissar) διὰ τὴν 14)2 Ἰουλίου. Τῆς πίεσεως ταύτης, ἣν ἐξήσκησεν ἐκ Βορρά ἡ Ὀμάς Κοτζᾶ-Ἰλὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, μετέσχε καὶ ἡ 1η ἐν Ἰν-Ἐϋνοῦ Ὀμάς διὰ τῆς δεξιᾶς τῆς πτέρυγος».

Πρὸς δέ, τὴν ἄμεσον ἐκκίνησιν καὶ δὴ κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς 8—9 Ἰουλίου 1921 τῆς III Μεραρχίας πρὸς ἐνίσχυ-

σιν τοῦ ἐν κινδύνῳ εὗρισκομένου Γ' Σώματος Στρατοῦ, ἅμα τῇ εἰδοποιήσῃ του, ἔξετάζων ὁ Στρατηγὸς Σπυρόπουλος Ἐπιτελάρχης τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ τῷ 1921, εἶτα δὲ ὑπαρχηγὸς Γεν. Ἐπιτελείου καταλήγει : «Δέον νὰ ἐξαρθῇ ἰδιαιτέρως ἡ σπουδὴ μεθ' ἧς ἡ ΙΙΙ Μεραρχία ἐκινήθη διὰ συντόνου πορείας πρὸς Ἑσκῆ-Σεχῆρ (Eskishehir) ἀπὸ Μπόζ-Ἑγιοῦκ, (Boz Enyuk), ἅμα ὡς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ὑπεδήλωσε τῇ Μεραρχίᾳ τὸ κρίσιμον τῆς καταστάσεως καὶ ὅτι ἦτο ἐπιθυμητὸν νὰ σπεύσῃ αὕτη πρὸς ὑποστήριξίν του. Ἡ ἀλληλεγγύη, ἣν ἐν τῇ προκειμένη περιπτώσει ἐπεδείξατο ἡ Μεραρχία αὕτη (ὑποστράτηγος Ν. Τρικούπης) εἶναι ἐπαινετὴ καὶ ἀξιομνημόνευτος». (Γεν. Στρ. Ἐπιθ. Ἀπριλ. 1932)

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ (¹)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΝΟΤΙΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ ΠΕΡΙ ΤΟ ΑΦΙΟΝ-ΚΑΡΑΧΙΣΑΡ

26 Ἰουλίου—19 Σεπτεμβρίου 1921

I.—Συγκρότησις Νοτίου Συγκροτήματος Μεραρχιών.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ἑσκή—Σεχήρ, ὅπερ ἦτο καὶ ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἰουνίου—Ἰουλίου 1921, καθ' ἃς διώκουν τὸ Βόρειον Συγκρότημα Μεραρχιῶν (III καὶ XI), διατηρῶν συγχρόνως καὶ τὴν διοίκησιν τῆς III, ἡ Μεραρχία αὕτη ἀνέλαβε προκάλυψιν ἀνατολικῶς τοῦ Ἑσκή—Σεχήρ καὶ βορείως τοῦ ποταμοῦ Πουρσάκ μετὰ τὸ Στρατηγεῖον εἰς Γιούκ-Ντερε—Τσιφλίκ.

23 Ἰουλίου. Τὴν 23ην Ἰουλίου, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 74774]227]21] τηλεγραφικῆς Διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας, ἀνεχώρησα δι' Ἀφιὸν Καραχισάρ πρὸς ἀνάληψιν τῆς Διοικήσεως τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν, συσταθέντος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 14777]4902]3 τῆς 20]7]21 Διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς.

26 Ἰουλίου. Τὴν 26ην Ἰουλίου περὶ τὴν μεσημβρίαν, ἔφθασα εἰς Ἀφιὸν-Καραχισάρ καὶ ἀνέλαβον τὴν Διοίκησιν τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν, ὅπερ ἀπετελέσθη ἐκ τῶν IV καὶ IX Μεραρχιῶν καὶ τῶν Μικτῶν ἀποσπασμάτων τῶν τομέων Τσιβρίλ καὶ Μπουλαντάν (1ον σύνταγμα μετόπισθεν, 49ον σύνταγμα, ἀνεξάρτητος ὄρειβ. Πυροβολοχία), μετὰ ἐντολὴν τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ δεξιοῦ

(¹) Σχ. 4.—Ἀφιὸν Καραχισάρ.

τῆς Στρατιᾶς ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Ὀρτάντζας ⁽¹⁾ συμπεριλαμβανομένου μέχρι Μπορντί ⁽²⁾. Ἡ ἐξασφάλις αὕτη, συμφώνως τῇ ἄνω διαταγῇ τῆς Στρατιᾶς, ἔδει νὰ ἐπιδιώκεται οὐχὶ δι' αἰκνύνης, ἀλλὰ δι' ἐπιδρομῶν καὶ ἐπιθέσεων πρὸς διάλυσιν ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων, ἐφ' ὅσον αὗται θ' ἀνηγγέλλοντο, χρησιμοποιουμένης πρὸς τοῦτο μόνον τῆς IV Μεραρχίας, καθόσον ἡ IX ἔδει νὰ τηρῇται συγκεντρωμένη εἰς περιοχὴν Ἰτζέ-Καραχισάρ ⁽³⁾, ἐφ' ὅσον αἱ ἐχθρικαὶ ἐνέργειαι, ἢ σθβαραὶ ἐχθρικαὶ συγκεντρώσεις εἰς τομέα Ἀφιόν, δὲν ἐπέβαλλον τὴν πρὸς ἐκεῖ ἐπέμβασίν της.

Ἐκ τῶν ἄνω αποτελουσῶν τὸ Συγκρότημα Μονάδων, ἡ IV Μεραρχία μόνον εὐρίσκετο εἰς Ἀφιόν, αἱ λοιπαὶ ἐν κινήσει πρὸς συγκέντρωσιν ἢ μετάβασιν εἰς τὰς θέσεις των.

27—28 Ἰουλίου. Κατόπιν πληροφοριῶν, ὅτι δύναμις ἐχθρικὴ 800 ἰππέων ἐσημειώθη τὴν ἑσπέραν τῆς 27 Ἰουλίου εἰς Ἀϊντεμὶρ (25 χιλ. Β. Ἀφιόν), καὶ τὴν πρωΐαν τῆς 28ης Β. Εὐρέτ, προτιθεμένη πιθανῶς, ὅπως ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ σταθμοῦ Τονλοῦ-Πουνάρ, διέταξα προσωρινῶς ἐνίσχυσιν τῆς φρουρᾶς Τονλοῦ-Πουνάρ διὰ τοῦ τάγματος σιδηροδρομίων καὶ φάλαγγος Ἐδιπίδου (τιμήματος IX Μερ.) εὐρισκομένης ἐν κινήσει πρὸς Ἀφιόν. Λόγω διακοπῆς τῆς τηλεφωνικῆς συγκοινωνίας, αἱ διαταγαὶ ἀπεστάλησαν δι' ἀεροπλάνον.

Τὴν 28ην, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθμ. 23 Διαταγὴν δι' ἧς ὁρίζετο : 1) Ἡ γενικὴ γραμμὴ προφυλακῶν ἀμφοτέρων τῶν Μεραρχιῶν νοτίως καὶ ἀνατολικῶς τῆς γραμμῆς Ἀφιόν, Ἰτζέ-Καραχισάρ, ὥς καὶ ὁ τομεὺς ἑκατέρας τούτων. 2) Ἐπίβλεψις δι' ἀπλῆς ἐπιτηρήσεως τῶν ἐκ Α. καὶ Β. ἀγουσῶν ὁδῶν. 3) Ἐγκαταστάσεις ἐπὶ τῶν κυριωτέρων διαβάσεων τοῦ τομέως των ἐξεταστικῶν φυλακίων, πρὸς λεπτομερῇ ἐξέτασιν τῶν διαβατῶν καὶ συλλογὴν συναφῶν πρὸς τὰς θέσεις καὶ τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ

(1) Εὐρίσκονται ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μαιάνδρου, τὸ Τσιβρίλ εἰς τὸ τέρμα διακλαδώσεως τῆς σιδ. γραμμῆς Σμύρνης Ἀϊδινίου, τὸ Μπουλαντιὰν περὶ τὰ 40 χιλ. Ν. Α. τῆς Φιλαδελφείας, καὶ ἡ Ὀρτάντζα ἐπὶ τῆς σιδηρ. γραμμῆς Σμύρνης Ἀϊδινίου.

(2) 35 χιλ. Β. Α. Ἀφιόν-Καραχισάρ.

(3) 25 χιλ. Α. Ἀφιόν.

πληροφοριῶν, αἵτινες, μετὰ ἐξακριβώσιν καὶ συστηματοποίησιν, νὰ ὑποβάλλωνται ἡμῖν. 4) Ἀποστολή, ἀνὰ πᾶσαν 2αν ἢ 3ην ἡμέραν πρὸ τοῦ τομέως ἑκατέρας τῶν Μεραρχιῶν, τῆς οἰκείας ἡμιλαρχίας μέχρι 3—5 χιλ., ὁπόθεν νὰ ἐκπέμπωνται ἀναγνωρίσεις πρὸς ἐξακριβώσιν τῶν θέσεων, δυνάμεως καὶ κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπάνοδος τῶν ἡμιλαρχιῶν ὀπίσω τῶν προφυλακῶν πρὸ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ σκότους.

Τὴν 18ην ὥραν, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 28 Διαταγὴν πρὸς τὸ Ἀεροπορικὸν Σμῆνος, ὅπως τὴν ἐπομένην πρωΐαν (29 Ἰουλίου) ἐκτελεσθῇ ἀναγνώρισις πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ καὶ βορείως τούτου πρὸς Ἐϋρέτ, πρὸς ἐξακριβώσιν θέσεως καὶ κατευθύνσεως ἐχθρικής δυνάμεως, παρατηρηθείσης τὴν προτεραίαν. Τὸ ἀποτέλεσμα νὰ κοινοποιηθῇ δι' ἡρατισμένου φακέλλου εἰς τάγμα σιδηροδρομῶν καὶ φρούραρχον Τονλοῦ-Πουνάρ. Κατὰ προσγείωσιν εἰς Οὐσάκ νὰ κοινοποιηθῇ τὸ ἀποτέλεσμα εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Διοίκησιν, ἥτις θὰ μοὶ τὸ ἀπέστελλε κρυπτογραφικῶς. Τὸ ἀεροπλάνον ἐπιστρέφον, νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν τακτικὴν κατάστασιν τῶν τμημάτων Τονλοῦ-Πουνάρ.

29 Ἰουλίου.

Τὸ πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ ἐκτελέσαν ἀναγνώρισιν ἀεροπλάνον οὐδεμίαν

ἐχθρικήν κίνησιν παρετήρησε.

Τὴν 20ην ὥραν, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 16459]5175]3 κρυπτογραφικὴ διαταγὴ τῆς Στρατιάς, ὅπως ἡ IX Μεραρχία κινηθῇ διὰ Μπαγιατ⁽¹⁾ εἰς περιοχὴν Ἀζιζιέ, ὅπου νὰ διενθυνηθῶσι καὶ τὰ ἐν κινήσει εὑρισκόμενα τμήματα πρὸς συνάντησιν τῆς Μεραρχίας των.

Ἐχθρὸς ἐπιτεθεὶς κατὰ φυλακίου σιδηροδρομικῆς γεφύρας Τσιβρίλ⁽²⁾, ἀπεκρούσθη μετ' ἀπωλειῶν ἑκατέρωθεν.

30 Ἰουλίου.

Ἐλήφθη πληροφορία, ὅτι ἡ 9η

Τουρκικὴ Μεραρχία ἀφίκετο σιδηροδρομικῶς ἐξ Ἰκονίου, καὶ ὤχυρώθη ἐπὶ τῆς γραμμῆς Γιασιάν-Τσιφλίκ, Οὐλοῦ-Πουνάρ, ἵνα καλύψῃ τὴν διαδρομὴν ἐνισχύσεων καὶ ὑλικοῦ ἐξ Ἀκ-Σεχέρ πρὸς Πولاتλί καὶ ὅτι ἐν σύσταγμα

(¹) Β.Α. Ἀφιὸν Καραχισάρ περὶ τὰ 50 χιλ.

(²) Ν.Δ. Ἀφιὸν περὶ τὰ 90 χιλ.

της (τὸ 27ον) προωθήθη ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ἰσικλάρ. Τσοπανλάρ, Γκεμπετζιλάρ (20 χιλ. Α. Ἀφίον).

Κατόπιν τῆς πληροφορίας ταύτης, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 56 Διαταγὴν, ὅπως ἡ IV Μεραρχία ἀχθῇ τὴν 1ην Αὐγούστου πρὸς τὴν διεύθυνσιν Ἰσικλάρ, Τσοπανλάρ, διὰ δύο φαλάγγων, ὧν ἑκάστη δυνάμεως συντάγματος μετὰ πυροβολικοῦ καὶ ἀναλόγων βοηθητικῶν Σχηματισμῶν, μὲ ἐντολὴν νὰ ἀπωθήσῃ τὰς ἐπὶ τῆς γραμμῆς Τσοπανλάρ, Ἰσικλάρ, τυχόν ἐχθρικὰς δυνάμεις ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς IX Μεραρχίας, ἐνεργούσης πρὸς Γκεμπετζιλάρ, καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν ἄνω γραμμὴν, ἵνα οὕτω καλύψῃ ἐμμέσως τὴν πρὸς Μπαγιὰτ πορείαν τῆς IX Μεραρχίας, ὥς καὶ τῶν ἐρχομένων ὀπισθεν πρὸς συνάντησιν αὐτῆς τμημάτων της, ἀκολουθούντων τὸ αὐτὸ δρομολόγιον. Νὰ παραμείνῃ δὲ μέχρι τῆς 6 Αὐγούστου, τέλος διαδροῆς τῶν τμημάτων τῆς IX Μεραρχίας, ὅποτε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πρὸ τοῦ Ἀφίον γραμμὴν της, πλὴν ἐναντίας διαταγῆς.

31 Ἰουλίου.

Τὴν μεσημβρίαν, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 16501)5425)3 Διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 65 Διαταγὴν πρὸς τὸ Ναυτ. Ἀεροπ. Σμῆνος, ὅπως ἐκτελεσθῇ : 1ον) Συνοδεία τῆς φάλαγγος τῆς IX Μεραρχίας ἀπὸ 16ης μέχρι 18.30' ὥρας. 2ον) Ἀναγνώρισις τοῦ χώρου μεταξὺ τοῦ δρομολογίου τῆς Μεραρχίας καὶ τῆς σιδ. γραμμῆς Ἰκονίου, ἐφισταμένης τῆς προσοχῆς ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς κοιλάδος Τσαϊ πρὸς τὸ δεξιὸν τῆς IX Μεραρχίας ἀγούσων ὁδύσεων, καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ μῆκος καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ δρομολογίου αὐτῆς τοιούτων, μέχρι Ἀζιζιέ, Ἀμορίου. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνωρίσεώς των ν' ἀνακοινωθῇ δι' ἡρματισμένου φακέλλου τῇ IX Μεραρχίᾳ καὶ ἡμῖν, ὥς καὶ ὁ χώρος τῆς καθ' ἑκάστην ἐσπέραν σταθμεύσεως τῆς Μεραρχίας, ὅπως ἀναφέρωμεν περὶ τούτου εἰς τὴν Στρατιάν.

Τῇ 18ῃ ὥρα ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 16471)5695)3 Διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 73 Διαταγὴν πρὸς τὸ Ν. Ἀερ. Σμῆνος, ὅπως τὴν ἐτομένην πρωΐαν (1ην Αὐγούστου) ἐκτελεσθῇ ἀναγνώρισις. Δρομολόγιον : Ἀφίον, Τσαϊ, Ἰσακλῆ, Ἀκ-Σεχέρ, Τσερχές Κ., Ἐρὲν Κ., Τσοκουρτσούκ, Μπουλαβαντί, Ἀφίον. Κατὰ τὴν ἐξ Ἐρὲν Κ. πρὸς Μπουλα-

βαντὶ πτήσιν του, τὸ ἀεροπλάνον νὰ ἐπισκοπήσῃ καὶ τὰς ἐκ τῆς ὁδοῦ ταύτης πρὸς Β. ὁδεύσεις. Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη ἦτο ἀνεξάρτητος τῆς διαταχθείσης ὅπως ἐκτελεσθῇ μεταμεσημβρίαν.

II.—Ἐκκίνησις IX Μερ. πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Στρατιᾶς.

1 Αὐγούστου.

Ὡρα 4η, ἡ IV Μεραρχία ἀναφέρει, ὅτι κατὰ πληροφορίας κατοίκων Σαλάρ, περὶ τοὺς 1.000 πεζοὶ καὶ ἑφιπποὶ μετὰ πυροβολικοῦ εὗρίσκοντο εἰς τὸν μεταξὺ Ἐφὲ-Σουλτὰν καὶ Τσιφούτ-Κασαμπᾶ χώρον. Κατόπιν τῆς ἀναφορᾶς ταύτης, διέταξα τὸ Ναυτ. Ἀερ. Σμῆνος, ὅπως ἐν ἀεροπλάνον ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν τῆς ἄνω περιοχῆς. Λόγῳ ὅμως αἰφνιδίας ἀδιαθεσίας τοῦ χειριστοῦ τοῦ ἀεροπλάνου κατὰ τὴν ἐκκίνησιν, ἐματαιώθη ἡ ἀναγνώρισις.

Τὴν 5ην ὥραν ἡ IV Μεραρχία ἤρξατο τῆς διαταχθείσης προελάσεως εἰς δύο φάλαγγας. Ἡ δεξιὰ φάλαγξ καλυπτομένη δεξιόθεν διὰ πλαγιοφυλακῆς, διεσκόρπισεν ἀντιταχθέντα εἰς αὐτὴν μικρὰ ἐχθρικὰ τμήματα πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, καὶ κατέλαβε τὰ Β. Δ. Ἰσικλάρ ὑψώματα εἰς ἃ ἐγκατεστάθη. Ἡ ἀριστερὰ φάλαγξ ἔφθασεν εἰς τὸν προορισμόν της, δεχθεῖσα μόνον βολὰς τινος πυροβολικοῦ.

Τὴν προέλασιν τῆς Μεραρχίας παρεκολούθησα μετὰ τοῦ ἐπιτελείου μου βαδίζων μετὰ τῆς δεξιᾶς φάλαγγος.

Τὴν μεσημβρίαν, αἱ προφυλακαὶ τῆς Μεραρχίας εἶχον ἐγκατασταθῇ ἐπ' τῆς γενικῆς γραμμῆς, λίμνη Καρᾶ-Ἀσλάν, ὑψώματα Ν. Α. Ἰσικλάρ, σιδ. σταθμὸς Τσοπανλάρ, Γκεμπετζιλάρ, μὲ προωθημένην ἐπιτήρησιν Α. Μπουγιούκ-Τσοπανλάρ.

Ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις παρετήρησε, μεταξὺ Ἰσακλῆ καὶ Ἀκ-Σεχῆρ κατασκηνώσεις δυνάμεως 6—7 χιλιάδων, ἐντὸς τοῦ χωρίου Γενῆ Κ. καταυλισμὸν συντάγματος, ὃν ἐβομβάρδισε διὰ χειροβομβίδων ἐπιτυχῶς, εἰς χωρίον Καρᾶ-Πουνάρ κατηυλισμένην δύναμιν 8—10 χιλιάδων καὶ 5 αὐτοκίνητα. Διέταξα τὸ Ναυτ. Ἀερ. Σμῆνος, ἵνα ἐνεργήσῃ δι' ὅσον οἶον τε περισσοτέρων ἀεροπλάνων βομβαρδισμὸν τῶν εἰς Καρᾶ-Πουνάρ παρατηρηθεισῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων. Ἐκ τῶν πρὸς τοῦτο ἀναχωρησάντων 3 ἀεροπλάνων, τὰ 2 ἐπέστρεψαν λόγῳ βλάβης τῆς μηχανῆς

των, τὸ τρίτον παρετήρησε τὴν ἐχθρικήν δύναμιν ἐν πορείᾳ πρὸς Β., ἐναντίον τῆς ὁποίας ἔρριψε ἱκανὸν ἀριθμὸν βομβῶν.

Ἡ IX Μεραρχία ἐκινήσασα καὶ αὕτη τὴν πρωΐαν ἐξ Ἰτζὲ Καραχισάρ διὰ περιοχὴν Ἀζιζιέ, συμφώνως διαταγῇ Στρατιᾶς, ἤχθη χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἐχθρὸν διὰ Γκεμπετζιλάρ, Ἰνὲ-Πουνάρο, Ἐμίρ Ἀλῆ εἰς τὴν περιοχὴν Κεζίρ-Ντάγ, τῆς κατ' εὐθεΐαν ὁδοῦ οὔσης λίαν κατεστραμμένης καὶ ἀνωμάλου.

Διέταξα τὸ Ν. Ἀερ. Σμήνος (ἀρ. διατ 112) ἵνα ἐκτελέσῃ τὴν ἐπομένην (2 Αὐγ.) δύο ἀναγνώσεις·

1) Πρὸ μεσημβρίας, ἀναγνώρισιν τῆς ὁδοῦ Ἀφιόν, Τσάϊ, Ἀκ-Σεχέρ, Καρᾶ-Πουνάρο, ἐκεῖθεν νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἀνεύρῃ τὴν ἐκ τούτου ἀναχωρήσασαν τὴν 1 Αὐγ. καὶ πρὸς Β. κατευθυνομένην ἐχθρικήν φάλαγγα, πρὸς καθορισμὸν δυνάμεως καὶ κατευθύνσεως, μεθ' ὃ ἐπιστρέψῃ δι' ὅρους Ἐμίρ.

2) Μεταξὺ 16—18.30 ὥρας, ἕτερον ἀεροπλάνον νὰ ἀναγνώρισῃ τὴν παρὰ τῆς IX Μεραρχίας ἀκολουθουμένην ὁδὸν μέχρι περιοχῆς Ἀμόριου, ἐφιστωμένης τῆς προσοχῆς τοῦ ἐπὶ τῶν Ν. τῆς ἄνω ὁδοῦ προσβάσεων. Τὸ ἀποτέλεσμα νὰ γνωρίσῃ τῇ IX Μεραρχίᾳ δι' ἡρματισμένου φακέλλου καὶ ἡμῖν, ὥς καὶ χῶρον σταθμεύσεως τῆς Μεραρχίας.

2 Αὐγούστου.

Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου μεταξὺ 6.15 καὶ 8.35 ὥρας παρετήρησε : 1) Ἐπὶ ὁδοῦ ἀγούσης ἀπὸ Καρᾶ-Πουνάρο διὰ Χατζῆ, Γιουσοῦρ-Ὀγλοῦ, Παγεμλῆ πρὸς Ἀμόριον (μὴ ἀναγραφομένης ἐπὶ τοῦ χάριτου) φάλαγγα, δυνάμεως 4.000. 2) Εἰς Ἀμόριον, ἑτέραν δύναμιν 4—5.000 ἐν καταυλισμῷ, καλυπτομένην διὰ τμημάτων τῆς πρὸς Δ.

3) Τὰ πρῶτα τμήματα IX Μεραρχίας διερχόμενα τὸ Μπαγιάτ.

Ἀεροπλάνον συνοδείας IX Μεραρχίας μὴ ἀνευρὼν ταύτην, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ λόγῳ βροχῆς.

Διέταξα τὸ Ν. Ἀερ. σμήνος (ἀρ. διατ. 136), ἵνα τὴν ἐπομένην (3 Αὐγούστου) ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνώσεις :

1η) Πρὸ μεσημβρίας, ἀναγνώρισις τῆς παρὰ τῆς IX Μεραρχίας ἀκολουθουμένης ὁδοῦ Μπαγιάτ πρὸς Ἀζιζιέ καὶ τῶν Ν. Α. αὐτῆς προσβάσεων. Ἐν ἡ περιπτώσει ἡ Μεραρχία ἔχει ἐμπλακῇ εἰς ἀγῶνα, γὰρ γνωσθῇ τοῦτο εἰς τὸ πλησιέστερον τμήμα τοῦ Β'

Σώμ. Στρατοῦ, ὅπερ δέον ν' ἀναζητηθῇ εἰς τὴν περιοχὴν Κουρουτζᾶ, Ντεριλντί, Πουρνίκ, Β. Ἀζιζιέ καὶ Ἀμορίου.

2α) Ἀπόγευμα μεταξύ 16—18.30 ὥρας, δρομολόγιον καὶ ἐντολὴ τὰ αὐτά, ἀναγνωρίζομένου καὶ τοῦ χώρου σταθμεύσεως τῆς Μεραρχίας.

Μέτωπον IV Μεραρχίας : Ἀνταλλαγὴ ἀραιῶν πυροβολισμῶν μετ' ἐχθρικῶν ὁμάδων. Ἀναγνώρισις τῆς ἡμιλαρχίας διεπίστωσεν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατέχει τὰ ὑψώματα Ν. Α. Ἰσικλάρ, Σύρια-Ντεντέ, Τεπελάρ διὰ πεζῶν, ἐφίππων καὶ ὄρ. Πυροβολικοῦ.

3 Αὐγούστου.

Ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου ἐκτελεσθεῖσα μεταξύ 6 καὶ 8,45 ὥρας πα-

ραετήρησε : 1) Περιοχὴν Ἀμορίου, οὐδεμία ἐχθρικὴ δύναμις, 2) Πλησίον Μπαγιατ, φάλαγξ IX Μεραρχίας ἐβάδιζε πρὸς Ἀζιζιέ, 3) Ἀνατολικῶς Ἀμορίου, ἰσχυραὶ φάλαγγες Β' Σώμ. Στρατοῦ ἐβάδιζον πρὸς Α.

Κατόπιν πληροφορίας, ὅτι ἐχθρικαὶ δυνάμεις 9ης Τουρκικῆς Μεραρχίας καὶ τοιαύτης Μουτεντέπ ἐσημειώθησαν εἰς Τσαϊ καὶ Ἀκ-Σεχέρ, διέταξα Ν. Ἀερ. σμήνος, ἵνα ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν πρὸς Τσαϊ, Ἀκ-Σεχέρ, ὁδοῦ πρὸς Α. ὅχθην λίμνης Ἀκ-Σεχέρ μέχρις ὑψώματος Αἰρὶ-Τεπέ-Κ., καὶ ἐκεῖθεν ἐπανεέλθῃ διὰ Μπουλαβαντί. Νὰ δοθῇ προσοχὴ ὡς πρὸς τὴν ὑπαρξιν, ἢ μή, ὁχυρωματικῶν ἔργων παρὰ τὸ Ἀκ-Σεχέρ.

Πρὸ μετώπου IV Μεραρχίας, ἀραιὰ πυρὰ Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ. Πυροβολικόν μας διεσκόρπισεν ἐχθρικὰς ὁμάδας.

4 Αὐγούστου.

Πρὸ μεσημβρίας, ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου, παρετήρησε : 1) Β.Δ. Ἀκ

Σεχέρ καὶ παρὰ Γενή Κ. συνεχῇ σειρὰν χαρακωμάτων, 2) Εἰς Ἀκ-Σεχέρ, ἐχθρικὴν δύναμιν 2.000 ἐν καταυλισμῷ, ἣν ἐβομβάρδισεν. Ἐπίσης ἐβομβάρδισε φάλαγγα τάγματος, διερχομένην τὴν πόλιν Τσαϊ.

Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 16566/5324]3 διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, ὅπως ἡ IV Μεραρχία λάβῃ διατάξεις καὶ μέτρα, ἵνα εἰς πρώτην διαταγὴν προελάσῃ πρὸς Τσαϊ, Μπουλαβαντί. Ἐξεδόθησαν σχετικαὶ διαταγαί. Διέταξα τὸ Ν. Ἀερ. σμήνος ἵνα :

1) Τὴν ἐπομένην 5 Αὐγ. λίαν πρωΐ, ἐν, ἢ δύο ἀεροπλάνα με-

ταβαίνοντα εἰς Τσιφουτ-Κασαμπᾶ, βομβαρδίσωσι τοὺς εἰς τὸ μεγάλο Τζαμὶ συγκεντρωμένους 500 ἀντάρτας μετὰ δύο πυροβόλων. Μετὰ τὸν βομβαρδισμόν τὰ ἀεροπλάνα νὰ ἐπανέλθωσι δι' Ἐφὲ-Σουλτάν, ἀναγνωρίζοντα καὶ βομβαρδίζοντα καὶ τὴν ἐκεῖ ὑπάρχουσαν δύναμιν.

2) Τὸ ἀπόγευμα 16—18.30' ὥραν νὰ ἐκτελεσθῇ ἀναγνώρισις τῆς ὁδοῦ Γκεμπετζιλέρ, Ἰνέ-Πουνάο, Ἐμὶρ-Ἀλῆ, πρὸς Γιουρούκ. ἢν ἡκολούθει τὸ μεταβαῖνον πρὸς συνάντησιν τῆς IX Μεραρχίας ἀπόσπασμα. Νὰ δοθῇ προσοχὴ εἰς τὰς Ν.Α. προσβάσεις τῇ ἀκολουθουμένῃ ὁδοῦ. Πᾶσα παρατήρησις ἐνδιαφέρουσα τὸ ἀπόσπασμα νὰ γνωσθῇ αὐτῇ.

Μέτωπον IV Μεραρχίας : Δραῖσις Πυροβολικοῦ κατ' ἐχθρικῶν ομάδων.

Εἰς ὑποτομέα Τσιβρίλ, ἡμετέρα ἐπιθετικὴ ἀναγνώρισις διεσχόρπισεν ἐχθρικὴν συγκέντρωσιν. Ἀπώλεια ἀμφοτέρωθεν.

III.-Κατάληψις παρὰ IV Μεραρχίας Τσαΐ, Μπουλαβαντί

5 Αὐγούστου.

Δύο ἀεροπλάνα τοῦ Ν.Α. Σμήνου μεταβάντα εἰς Τσιφουτ-Κασαμπᾶ ἐβομβάρδισαν τοὺς ἐκεῖ συγκεντρωμένους ἐρίππους λίαν ἐπιτυχῶς.

Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ: 16.667[5327]3 Διαταγὴ Στρατιᾶς ὅπως ἡ IV Μεραρχία καταλάβῃ τὴν περιοχὴν Τσαΐ, Μπουλαβαντί πρὸς κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ τῆς Στρατιᾶς

Κατόπιν τῆς ἄνω διαταγῆς, διέταξα τὴν δι' ἀεροπλάνου ἀναγνώρισιν μὲ δρομολόγιον : Ἀφιόν, Τσαΐ, Ἰσακλῆ, Ἀκ-Σεχίρ, Τσερχές Κ., Γενῆ Κ., Καραπουνάο, Μπουλαβαντί, Ἀφιόν πρὸς ἐξακρίβωσιν ὑπάρξεως, ἢ μετακινήσεως ἐχθρικῶν δυνάμεων.

Ἡ δι' ἀεροπλάνου αὕτη ἀναγνώρισις, παρετήρησε : Ἀπὸ Τσιφλίκ πρὸς Ἰσακλῆ φάλαγγα 500 πεζῶν. Μεταξὺ Γενῆ Κ. καὶ Ταστουκλῆ 300 ἐρίππους μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Νότον. Μικτὸν ἀπόσπασμα IV Μεραρχίας κατέλαβε τὴν πρωτίαν τὰ ὑψώματα Ἀξεσχάρ-Μπὲλ (Ν.Δ. Ἰσοικλάρ) ἄνευ ἀντιστάσεως.

Τὴν 17ην ὥραν, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 206[13]3 Διαταγὴν ὅπως ἡ IV Μεραρχία προελάσῃ τὴν ἐπομένην (6ην Αὐγ.) ἵνα κα-

ταλάβη τὴν περιοχὴν Τσαϊ, Μπουλαβαντί, πρὸς κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ τῆς Στρατιᾶς καὶ συγκράτησιν ὅσον ἔνεστι περισσοτέρων δυνάμεων. Ἡ Στρατιὰ τὸ ἑσπέρας τῆς 3ης εὐρίσκετο νοτίως Σαγγαρίου. Ἡ κατάληψις τῆς ἄνω περιοχῆς νὰ γίνῃ ἐντὸς δύο ἡμερῶν ὡς ἑξῆς: 1η ἡμέρα 6 Αὐγούστου, προέλασις μέχρι τῆς γενικῆς γραμμῆς Α. κλιτύες Γκιόζουζ-Ντάγ, Χαμηδιέ. 2α ἡμέρα 7 Αὐγ., προέλασις καὶ κατάληψις τῆς περιοχῆς Τσαϊ, Μπουλαβαντί. Ὡρα διελεύσεως κεφαλῶν τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν τῆς Μεραρχίας διὰ τῆς γραμμῆς τῶν προφυλακῶν 4.30'.

Τὴν 20ὴν ὥραν ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 208]16]3 διαταγὴν πρὸς τὸ Ν. Ἀερ. Σμῆνος, ὅπως τὴν πρωτὴν τῆς ἐπομένης (6ης Αὐγ.) ἐκτελεσθῇ, 1ον) ἀναγνώρισις, μὲ δρομολόγιον: Ἀφιόν, Τσιφοντ Κασαμπᾶ, ὑψώματα Γκιόζουζ-Ντάγ, Τσαϊ, Ἰσακλή, Ἀκ-Σεχλήρ, Τσερκές Κ., Γενή Κ., Μπουλαβαντί, Χαμηδιέ, Ἀφιόν, καὶ μὲ σκοπὸν τὴν ἐξερεύνησιν τῶν πρὸς Τσιφοντ-Κασαμπᾶ προσβάσεων. Ἐν ἣ περιπτώσει γίνωσιν ἀντιληπτὰ κινήσεις ἐχθρικαί, ἀπειλοῦσαι τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς IV Μεραρχίας, νὰ γίνῃ τοῦτο γνωστὸν εἰς αὐτὴν δι' ἡρατισμένου φακέλλου. Πρὸς δέ, βομβαρδισθῶσιν ἐχθρικαὶ συγκεντρώσεις ἢ μετακινούμενα τμήματα.

6 Αὐγούστου.

Ἡ IV Μεραρχία προελάσασα τὴν πρωτὴν, κατέλαβε τὴν ὀρισθεῖσαν γραμμὴν, ἀνατολικάι ὑπὸρραι Γκιόζουζ-Ντάγ, Χαμηδιέ, ἀπωθήσασα ἐχθρικὰ τμήματα ἀνήκοντα εἰς τὸ 52ον σύντ. Πεζ. καὶ 3δον σύντ. Ἴππικοῦ, ἅτινα ὑπεχώρησαν πρὸς Τσαϊ καὶ Καρατζᾶ-Εὐρέν.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν, μοὶ ἀνηγγέλθη τηλεφωνικῶς παρὰ τοῦ φρουράρχου Τονλοῦ-Πουνάο, ὅτι περὶ τοὺς 500 ἀντάρται τῷ ἐπετέθησαν καὶ ἐξήτει ἐνίσχυσιν. Μετὰ τὴν ἀναγγελίαν ταύτην, διεκόπη ἡ μετὰ Τονλοῦ-Πουνάο τηλεφωνικὴ συγκοινωνία.

Κατόπιν διαταγῆς μου, τὸ Ναυτ. Ἀερ. Σμῆνος ἀπέστειλε 2 ἀεροπλάνα εἰς Τονλοῦ-Πουνάο, ἅτινα ἐβομβάρδισαν τὰ ἐχθρικὰ τμήματα. Διὰ τοῦ ἐνὸς τούτων, συνεχίσαντος τὴν πτήσιν του μέχρις Οὐσάκ, ἀπέστειλα τὴν ὑπ' ἀριθ. 221]21]3 διαταγὴν πρὸς τὴν ἐκεῖ Στρατιωτικὴν Διοίκησιν, ἵνα διατάξῃ τὸ ἐν Ἀλβανλὰρ 49ον σύντ. Πεζικοῦ καὶ ἀποστείλῃ σιδηροδρομικῶς εἰς Τονλοῦ Πουνάο, εἰ δυνατὸν, δύναμιν δύο λόγων μετὰ διμοιρίας πολυ-

βόλων, ἐν ἣ περιπτώσει ὁ φέρων τὴν διαταγὴν ἀεροπόρος, πεισθῇ περὶ τοιαύτης ἀνάγκης, καθόσον διεκόπη ἡ τηλεφωνικὴ συγκοινωνία Ἀφριόν, Τονλοῦ-Πουνάο.

Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου παρετήρησε: 1) Παρὰ τὸ Ἰσακλῇ περὶ τοὺς 400 πεζοὺς καὶ 50 ἵππεῖς, 2) Μεταξὺ Ἰσακλῇ καὶ Ἀκ-Σελῆρ κατὰ τμήματα περὶ τοὺς 1.000 πεζοὺς.

Τὴν 20ην ὥραν, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 228]28]3 διαταγὴν πρὸς τὸ Ν.Α. Σμήνος, ἵνα τὴν ἐπομένην πρωΐαν (7ην Αὐγ.) ἀποσταλῇ ἐν ἀεροπλάνον πρὸς συνοδείαν τῆς IV Μεραρχίας, προελαυνούσης ἐκ Γκιοζοῦς-Ντάγ, Χαμηδιὲ πρὸς Τσαΐ, Μπουλαβαντί, μὲ ἐντολήν, νὰ ἀνιχνεύσῃ τὰς πρὸς τὰ πλευρὰ τῆς Μεραρχίας προσβάσεις, ἐφιστῶν τὴν προσοχὴν του ἰδίᾳ πρὸς τὰς κατευθύνσεις Τσιφουῦτ-Κασαμπᾶ καὶ περιοχὴν Ἰνλί, Ἀκαρίμ καὶ εἰδοποιεῖν τὴν Μεραρχίαν διὰ πᾶσαν ἐχθρικὴν κίνησιν, ἣν ἤθελε ἀντιληφθῇ, δι' ἡρωατισμένου φακέλλου. Νὰ προχωρήσῃ μέχρις Ἰσακλῇ. Ἐν περιπτώσει συγκρούσεως ἡμετέρων τμημάτων πρὸς ἐχθρικά, νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὸν ἀγῶνα βομβαρδίζον, ἢ βάλλον διὰ πολυβόλου τὰ ἐχθρικά τμήματα.

Πρὸς δέ, διέταξα τὸ Μικτὸν ἀπόσπασμα Παπαπαναγιώτου (φρουρὰ Ἀφριόν), ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς μετὰ τοῦ Ἀφριόν συγκοινωνίας τῆς IV Μεραρχίας διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Ἀφριόν, Τσαΐ.

7 Αὐγούστου.

Εἰς ἐκτέλεσιν διαταγῆς, μία διλοχία μετὰ διμοιρία πολυβόλων τοῦ 49ου συν. Πεζ. ἀπεστάλη παρὰ τῆς Στρατ. Διοικ. Οὐσάκ, σιδηροδρομικῶς, εἰς Τονλοῦ-Πουνάο.

Ἡ IV Μεραρχία, συνέχισε τὴν πρὸς Τσαΐ καὶ Μπουλαβαντί προέλασίν της. Ἡ δεξιὰ φάλαγξ αὐτῆς εἰσῆλθε τὴν 10.30' εἰς Τσαΐ, 5 χιλ. πρὸ τοῦ ὁποίου ἐγένετο δεκτὴ παρ' ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν προκρίτων τῆς πόλεως, δηλωσάντων ὑποταγὴν καὶ τὴν χαρὰν τῶν κατοίκων ἐπὶ τῇ ἐκεῖ ἀφίξει τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Τὴν 11ην ὥραν, ἡ ἀριστερὰ φάλαγξ τῆς Μεραρχίας εἰσῆρχετο εἰς Μπουλαβαντί. Μικρὰ ἐχθρικά τμήματα, μετ' ἀνταλλαγὴν πυροβολισμῶν, ἀπεσύρθησαν πρὸς Ἀνατολάς.

Τὸ συνοδεῦσαν τὴν IV Μεραρχίαν ἀεροπλάνον, οὐδεμίαν ἐχθρικὴν κίνησιν παρετήρησε.

Λόγω τοῦ ἐπικινδύνου τῆς μεταξὺ Τονλοῦ-Πουνάρ καὶ Ἀφίων διαδρομῆς, εἰς οὐλαμὸς τοῦ 35ου συντ. Π. ἐδόθη ὡς συνοδεία τῶν αὐτοκινήτων ἐφοδιασμοῦ, ἅτινα ἀνεχώρησαν ἐξ Ἀφίων διὰ Τονλοῦ-Πουνάρ τὴν μεσημβρίαν, διαταχθέντος, ὅπως ἡ μὲν μία διμοιρία παρακολουθήσῃ τὰ αὐτοκίνητα μέχρι Τονλοῦ Πουνάρ, ἡ δὲ ἑτέρα, κατερχομένη εἰς Πασσᾶ Κ, ἐπιστρέψῃ αὐθιμερὸν εἰς Ἀφίον.

Ὡραν 21.30' ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 260]43]3 διαταγὴν πρὸς τὸ Ν.Α. Σμήνος, ὅπως τὴν ἐπομένην (8ην Αὐγ.) ἐκτελεσθῶσι δύο ἀναγνωρίσεις :

1) Δρομολόγιον : Ἀφίον, Τσαῖ, Ἰσακλῆ, Ἀκ-Σεχήρ, Τσερκές Κ., Γενῆ Κ., Καραπουνάρ, Μπουλαβαντί, Ἀφίον, μὲ ἐντολήν: ἐξακρίβωσις ὑπάρξεως ἐχθρικών τμημάτων, κινήσεως αὐτῶν καὶ βομβαρδισμὸς συγκεντρώσεώς των.

2) Δρομολόγιον : Ἀφίον, Κουτσούλ-Τσορζᾶ, Καλλεντζίκ Ντάγ, Τσιφούτ-Κασαμπᾶ, Ἀκαρίμ, Ἰσακλῆ, Γκιὸλ-Καραμπάγ, Μπουλαβαντί, Ἀφίον, μὲ ἐντολήν: ἀνίχνευσις τῶν ἐν τῷ δρομολογίῳ περιοχῶν καὶ γνωστοποιήσις τῇ IV Μεραρχίᾳ πάσης παρατηρηθησομένης ἐχθρικῆς κινήσεως, ἢ συγκεντρώσεως.

IV.—Μάχη Τονλοῦ—Πουνάρ 8ης Αὐγούστου.

8 Αὐγούστου.

Κατόπιν πληροφορίας περὶ ἐμφανίσεως ἐχθρικών συγκεντρώσεων νοτίως τοῦ παρὰ τῶν αὐτοκινήτων ἐφοδιασμοῦ ἀκολουθουμένου δρομολογίου, ἐξέδωκα τὴν 1ην ὥραν τὴν ὑπ' ἀριθ. 262]48]3 διαταγὴν πρὸς τὸν φρούραρχον Τονλοῦ-Πουνάρ, ὅπως ἀποστείλῃ τὴν πρωΐαν τῆς 8ης Αὐγ. διλοχίαν 49ου συντ. εἰς Σινὰν Πασᾶ μὲ ἐντολήν, ἐν περιπτώσει ὑπάρξεως ἀνταρτῶν εἰς πλησίον μέρη, νὰ ἐπιτεθῇ καὶ διασκορπίσῃ τούτους. Νὰ ἐπιστρέψῃ ἢ ἀποσταλεῖσα τὴν προηγουμένην διμοιρία τοῦ 35ου συντ. Π. Μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς διλοχίας, νὰ ἐπαναληφθῇ ἀμέσως ὁ διακοπεῖς ἐφοδιασμός.

Τὴν 6ην ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1972]636]3 τηλεφωνικὴ ἀναφορὰ τῆς IV Μεραρχίας, καθ' ἣν ἐχθρικὴ δύναμις 3.000 πεζῶν μετὰ 9 πυροβόλων εὑρίσκεται 5 χιλ. Β. προφυλακῶν Μπουλα-

βαντί, καὶ ὅτι ἐνισχύθη φάλαγξ Μπουλαβαντί δι' ἑνὸς τάγματος.

Τὴν 8ην ὥραν ἐλήφθη τηλεφωνικὴ ἀναφορὰ τῆς Μοίρας αὐτοκινήτων καθ' ἣν ὁ πρὸς συνοδείαν τῶν αὐτοκινήτων ἐφοδιασμοῦ διατεθεὶς οὐλαμὸς 3ῆου Σ. Π. μετέβη δλόκληρος μέχρι Τονλοῦ-Πουνάρ, κατόπιν πληροφορίας, ὅτι καθ' ὁδὸν εἶχον ἐμφανισθῇ περὶ τοὺς 400 ἀντάρται.

Τὴν αὐτὴν ὥραν ἐλήφθη τηλεφώνημα τοῦ φρουράρχου Τονλοῦ-Πουνάρ, ἀναφέροντος, ὅτι ἐχθρὸς ἐτοιμάζει ἐπίθεσιν κατὰ τούτου, καὶ αἰτοῦντος, ὅπως ἡ ἐκεῖ διλογία καὶ διμοιρία πολυβόλων τοῦ 49 Σ. Π. παραμείνῃ μονίμως εἰς Τονλοῦ-Πουνάρ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τούτου.

Περὶ ὥραν 9ην, τὸ ἐν Κουτσούκ Κ. τάγμα σιδηροδρομίων ἀνέφερε τηλεφωνικῶς, ὅτι ἰσχυρὰ τμήματα μετὰ πυροβολικοῦ ἐπετέθησαν κατὰ Τονλοῦ-Πουνάρ ἢ μετὰ τοῦ ὁποίου τηλεφωνικὴ συγκοινωνία διεκόπη.

Τὴν μεσημβρίαν, δύο ἀεροπλάνα μεταβάντα εἰς Τονλοῦ-Πουνάρ κατόπιν διαταγῆς μου, οὐδεμίαν ἐχθρικὴν κίνησιν ἀντελήφθησαν.

Τὴν 15.30 ὥραν, ἀποκατασταθείσης τῆς μετὰ τοῦ Τονλοῦ Πουνάρ τηλεφωνικῆς συγκοινωνίας, ὁ φρούραρχος τούτου ἀνέφερεν, ὅτι «τὸ χωρίον Οὐτουράκ-Τσιφλίχ κατελήφθη. Δέον βομβαρδισθῶσι χωρία Καραχιοσελί, Τσαλισλάκ, Μπαλτζι-Ντάμ, Ἀλβάν Πασσᾶ καὶ δασώδη ὑψώματα παρὰ χωρία ταῦτα. Μάχη ἐξακολουθεῖ. Ἐχθρὸς εὐρίσκεται εἰς χωρίον καὶ δάσος Καραχιοσελί, ὅπου μετὰ πυροβόλων καὶ πολυβόλων, ἀμύνεται κρατερῶς».

Διέταξα ἀμέσως νὰ ἀποσταλῶσι δύο ἀεροπλάνα, ἅτινα εὐρόντα τὰ ἐχθρικὰ τμήματα ἐν ὑποχωρήσει, τὰ ἐβομβάρδισαν.

Τὴν 16ην ὥραν, ἡ μάχη ἐτεσματίσθη, τοῦ ἐχθροῦ ὑποχωρήσαντος πρὸς Νότον. Ἀπώλειαι ἡμετέρων, 70 νεκροὶ καὶ τραυματίαι, ἐξ ὧν 5 ἀξιωματικοί.

Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου παρετήρησε, περὶ τὸ Τσιφονὺτ-Κασαμπᾶ 500 ἐρίππους, οἷς ἔβαλε διὰ βομβῶν καὶ πολυβόλων. Ἐπίσης 150 παρὰ τὸ Ἐφὲ-Σουλτάν, 150 παρὰ τὸ Ἀκαρίμ καὶ 150 εἰς Νταροῦ-Συνέκ. Ἐξῶθι τοῦ Ἀκ-Σεχῆρ περὶ τοὺς 800 ἱππεῖς.

Ἡμέτερα τμήματα Μπουλαβαντί ἐπιτεθέντα μετὰ πυροβολικοῦ κατὰ τῆς σημειωθείσης τὴν προτεραίαν Β. Μπουλαβαντί ἐχ-

θρικής δυνάμεως, ἠνάγκασαν ταύτην νὰ τραπῇ πρὸς Ἐμίρ-Ντάγ, ἐγκαταλείψασαν ἀραμπάδες καὶ 100 καμήλους. Αὐνάμις ἐχθρική, 2 χιλιάδες περίπου μετὰ πυροβολικοῦ.

Ὡραν 20.30', ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθμ. 281)57)3 διαταγὴν πρὸς τὸ Ν. Α. Σμῆνος, ἵνα τὴν ἐπομένην θὴν Αὐγ. ἐκτελεσθῇ ἀναγνώρισις. Δρομολόγιον : Ἀφιόν, Κουτσοῦκ-Τζορτζᾶ, Πασᾶ Κ., Σαβράν, Σαντουκλῆ, Τσιφούτ-Κασσαμπᾶ, ἀνατολ. Τσάϊ, ἀνατολ. Μπουλαβαντί, Τοκάζ (Β. Ἰτζέ-Καραχισάρ), Ἀφιόν, μὲ ἐντολήν : ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμοῦ ἐχθρικῶν τμημάτων.

9' Αὐγούστου.

Κατόπιν τῆς πληροφορίας, ὅτι ἡ 6ῃ Τουρκικῇ Μεραρχία μετέφερε τὴν ἔδραν τῆς ἐκ Ντινὲρ εἰς Σαντουκλῆ, ἥς τμήμα ἐκ 1.000 πεζῶν καὶ ἐφίππων μετὰ 2 ὄρειβ. πυροβόλων ἐπιτεθὲν τὴν 8ην Αὐγ. κατὰ Τονλοῦ-Πουνάρ, ἀπεκρούσθη παρὰ τῶν ἐκεῖ ἡμετέρων δυνάμεων, καὶ κατόπιν συνεννοήσεώς μου μετὰ τῆς Ἀνωτ. Στρ. Δ. Σμύρνης, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 313)69)3 διαταγὴν πρὸς τὸ 49ον σύνταγμα Πεζικοῦ, ὅπως τοῦτο (2 τάγματα μετὰ πολυβολαρχίας), ἐνισχυόμενον καὶ παρὰ μιᾶς ὄρειβ. πυροβολαρχίας τῆς Ἐνδιαμέσου ζώνης, ἀποτελέσῃ Μικτὸν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ διοικητοῦ τοῦ 49ου συντ. Π. ἀντισυντ. Ἀνδριτσοπούλου, μὲ ἐντολήν νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν μεταξὺ Τονλοῦ-Πουνάρ καὶ Σαντουκλῆ περιοχὴν ἀπὸ τὰ ἐν αὐτῇ ἐχθρικά τμήματα καὶ καταλάβῃ τὸ Σαντουκλῆ, ὅπου θὰ παραμένῃ μέχρι νεωτέρας διαταγῆς μου. Κατὰ τὴν ἐκεῖσε παραμονὴν του, νὰ μὴ περιορίζεται εἰς ἀπόκρουσιν μόνον ἐχθρικῶν ἐπιθέσεων, ἀλλὰ νὰ ἐκτελῇ καὶ ἐπιδρομὰς κατὰ τῶν τυχόν συγκεντρωμένων ἐχθρικῶν τμημάτων εἰς ἀκτίνα ὅμως οὐχὶ μεγαλειτέραν τῶν 10 χιλ. Νὰ τρομοκρατήσῃ τὴν περιοχὴν, λαμβάνων αὐστηρότατα μέτρα κατὰ τῶν χωρίων, ἅτινα ἐχρησίμευσαν ὡς κέντρα κεμαλικῶν ὁργανώσεων καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ συλλάβῃ τοὺς ὑποκινητὰς τούτων, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιτρέψῃ οὐδεμίαν αὐθαιρεσίαν εἰς τὰ ὑπ' αὐτὸν τμήματα, ἐμποδίζων ἰδίως τὴν πυρπόλησιν τῶν χωρίων. Ὁ διοικητὴς τοῦ ὑποτομέως Τσιβρίλ, εἰς ὃν κοινοποιεῖται ἡ διαταγή, νὰ ἔχῃ ἐτοιμὴν μίαν πλήρη διλοχίαν μετὰ διμοιρίας πολυβόλων ἥτις νὰ δύναται εἰς πρώτην διαταγὴν μου νὰ ἀχθῇ πρὸς Σαν-

τουκλή, πρὸς συνδεδυασμένην ἐνέργειαν μετὰ τοῦ Μικτοῦ ἀπ. Ἀνδριτοπούλου. Ἡμέρα ἐκκινήσεως τοῦ Μ. ἀποσπάσματος ἐκ Τονλοῦ-Πουνάο, ἡ μεθεπομένη τῆς ἐκεῖ ἀφίξεως τῆς ὁρ. Πυροβολαρχίας.

Ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου ἐκτελεσθεῖσα μὲ δρομολόγιον Ἀφιών, Ἀκαρίμ. Ἰσακλή, Ἀκ-Σεχίρ, Τσερκές Κ., Ἐϋρὲν Κ., Καραπουνάο, Μπουλαβαντί, Ἀφιών, οὐδὲν τὸ ἀξιοσημείωτον παρετήρησεν. Οὐχ ἦττον, παρὰ τὸ Ἰσακλή ἐβλήθη τὸ ἀεροπλάνον ἀνεπιτυχῶς παρὰ πυροβόλου κεκρυμμένου ἐντὸς κήπου.

10 Αὐγούστου. Διακοπείσης ἀπὸ τῆς 8ης Αὐγ. τῆς μετὰ τοῦ Τονλοῦ-Πουνάο συγκοινωνίας, ἡ ἀνωτέρω 313]69]3 διαταγὴ ἐρρίφθη δι' ἀεροπλάνου τῇ 10 ὥρᾳ εἰς Τονλοῦ-Πουνάο διὰ τὸν φρούραρχον.

11 Αὐγούστου. Ἡ IV Μεραρχία, κατόπιν 287]61]3 διαταγῆς μου, προώθησε τὴν γραμμὴν μέχρι λίμνης Ἐμπέο.

Ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 344]90]3 διαταγὴν πρὸς τὸ Ναυτ. Α. Σμῆνος, ἵνα τὴν ἐπομένην πρωΐαν 12ην Αὐγ. ἐκτελεσθῇ ἀναγνώρισις. Δρομολόγιον: Ἀφιών, Τσιφουὺτ-Κασαμπᾶ, Ἀκαρίμ, Ἰσακλή, Ἀκ-Σεχίρ, Τσερκές Κ., Γενῆ Κ., Καραπουνάο, Β. Μπουλαβαντί, Ἀφιών, μὲ ἐντολήν: ἀναγνώρισις ὀχυρώσεων, συγκεντρώσεων ἢ κινήσεων ἐχθρικοῶν δυνάμεων. Τὸ ἀποτέλεσμα ἀναγνώσεως νὰ γνωστῇ τῇ IV Μεραρχίᾳ.

12 Αὐγούστου. Ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου ἐκτελεσθεῖσα μεταξὺ 6 καὶ 8 ὥρας παρετήρησε μεταξὺ Ἰσακλή καὶ Ἀκ-Σεχίρ 1200 περίπου πεζούς.

Κατόπιν πληροφορίας, ὅτι ὁ κατὰ Τονλοῦ-Πουνάο ἐπιτεθειὲς ἐχθρὸς ἀποσυρθεὶς πρὸς Ν. συνεκεντρώθη εἰς τὴν περιοχὴν Μπαλτζί, Οὐλοῦ Κ., Τιαγτζί Κ., ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 377]99]3 διαταγὴν πρὸς τὸ Ναυτ. Α. Σμῆνος, ὅπως τὴν ἐπομένην πρωΐαν 13ην Αὐγ., ἐκτελεσθῇ ἀναγνώρισις. Δρομολόγιον: Ἀφιών, Σινὰν-Πασσᾶ, Ντουῖς-Ἀγάις, Ὁτουράκ-Τσιφλίχ, Καρακιοσελί, Μπαλτζί, Οὐλοῦ Κ., Τιαγτζί Κ., Σαντουκλή, Τσιφουὺτ Κασαμπᾶ, Ἐφὲ-Σουλτάν, Ἀφιών, μὲ ἐντολήν: ἀναγνώρισις συγκεντρώσεως ἢ κινήσεων ἐχθρικοῶν τμημάτων καὶ βομβαρδισμοῦ.

αὐτῶν, καθὼς καὶ διαπίστωσις ἐκτελέσεως ἢ μή, ὁχυρωματικῶν ἔργων, ἰδίᾳ εἰς τὴν περιοχὴν μεταξὺ Μπαλιτζί καὶ Οὐλοῦ Κ.

V.—Μάχη Μπανάζ.

13 Αὐγούστου.

Ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου ἐκτελεσθεῖσα μεταξὺ 6.30 καὶ 9 ὥρας, παρετήρησε: 1) Παρὰ τὸ Σαντουκλῆ καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς Χαμάμ ὁδοῦ 600 περίπου πεζούς, οὓς ἔβαλε διὰ βομβῶν καὶ πολυβόλων τραπέντας πρὸς Χαμάμ. 2ον) Παρὰ τὸ Τσιφούτ-Κασαμπᾶ περὶ τοὺς 500 ἱππεῖς, οὓς ἔβαλεν ἐπίσης διὰ πολυβόλου.

Ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς, ἐξηκολούθει ἐνισχυόμενος εἰς περιοχὴν Ἀκάρ-Ντάγ (ὑψ. 1611), κατὰ πληροφωρίαν δὲ ἀξιοπύστου προσώπου, καθ' ἡμέραν παρεσκευάζοντο εἰς Σαντουκλῆ 4.500 μερίδες ἄρτου διὰ τὴν εἰς τὴν περιοχὴν τούτου δύναμιν, ἡ δύναμις τοῦ 49ου συντ. Πεζικοῦ, δὲν ἐθεωρήθη ἐπαρκὴς διὰ τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν, ληφθέντων δ' ὑπ' ὄψει καὶ τῆς εἰς ἀξιωματικούς ἐλλείψεως τοῦ συντάγματος τούτου, καὶ τοῦ ποιοῦ τῶν ὀπλιτῶν του, ἀπεράσιστα τὴν συγκρότησιν Μ. ἀποσπάσματος ἐκ 3 ταγμάτων τῆς IV Μεραρχίας μετὰ πυροβολικοῦ, ὅπερ ἐνούμενον μετὰ τοῦ Μικτοῦ ἀπ. Ἀνδριτσοπούλου, θὰ ἐνήργει ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ ἐνιαίαν Διοίκησιν.

Ἐπειδὴ δέ, τὰ μὲν 8ον καὶ 11ον συντάγματα Πεζικοῦ εὐρίσκοντο εἰς τὴν περιοχὴν Τσαΐ, Μπουλαβαντί, εἰς δὲ τὸ 3δον σύνταγμα εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ κατοχὴ τοῦ Ἀφιδὸν καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῆς μετὰ τούτου συγκοινωνίας τῶν εἰς Τσαΐ, Μπουλαβαντί δυνάμεων, λόγῳ τοῦ ἐπείγοντος τῆς συγκροτήσεως τοῦ Μ. ἀποσπάσματος ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς ἀνάγκης, ὅπως μὴ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἡ ἐνέργεια αὕτη, ἔκριναν σκόπιμον διὰ τὸν καταρτισμὸν του νὰ ληφθῶσιν ἐκ τῆς περιοχῆς Τσαΐ, Μπουλαβαντί τὰ ἐν ἐφεδρείᾳ 2 τάγματα καὶ τὸ παρὰ τὸ Ἰσικλάρ τάγμα τοῦ 3δου συν)τος Πεζικοῦ.

Κατόπιν τῆς ἄνω ἀποφάσεως, διέταξα τὴν IV Μεραρχίαν, ὅπως συγκροτήσῃ Μικτὸν ἀπόσπασμα ἐκ τῶν ἄνω 3 ταγμάτων, μιᾶς ὀρειβατικῆς πυροβολαρχίας καὶ βοηθητικῶν Σχηματισμῶν, ὅπερ τιθέμενον ὑπὸ τᾶς διαταγὰς τοῦ συνταγματάρχου Δημητριάδου

ἀρχηγοῦ πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας, νὰ ἀχθῇ εἰς Ἀφίον διὰ δύο ἡμερῶν πορείας (14ην καὶ 15ην). Νὰ διαδοθῇ δὲ ὑπὸ τύπον ἐμπιστευτικόν, ὅτι πρόκειται περὶ ἐπιχειρήσεως εἰς Ντινέο.

Ἐχθρική δύναμις 500 περίπου ἀνταρτῶν μεθ' ἑνὸς πυροβόλου, ἐπιτεθεῖσα τὴν πρωΐαν κατὰ σιδ. σταθμοῦ καὶ γεφύρας Μπανάζ, ἀπεκρούσθη παρὰ τῆς ἐκεῖ ὀλιγαρίθμου φρουρᾶς, εἰς ἐνίσχυσιν τῆς ὁποίας ἀπεστάλη προσωρινῶς ἐκ Τονλοῦ-Πουνάο 1 λόχος τοῦ 49ου Σ. Πεζ. Ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησε πρὸς Κιζιλτζῆ-Σέυγκουντ, ἀφοῦ ἀνετίναξε σιδηροτροχιάς τινὰς τῆς σιδ. γραμμῆς Ἀπώλειαι ἡμετέρων 12 νεκροὶ καὶ τραυματαῖαι.

14 Αὐγούστου.

Ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 407]124]3 διαταγὴν, ὅπως τὸ Μικτὸν ἀπόσπασμα Δημητριάδου, ἐκκινοῦν ἐξ Ἀφίον τὴν πρωΐαν τῆς 16ης τρέχ. ἀχθῇ εἰς Γκιουνεῖ (Ν. Α. Τονλοῦ-Πουνάο) διὰ πορείας 3 ἡμερῶν μὲ σταθμοὺς Πασσᾶ Κ., Σινάν-Πασσᾶ καὶ Γκιουνεῖ. Ἄμα τῇ εἰς Γκιουνεῖ ἀφίξει του, ὁ συνταγματάρχης Δημητριάδης θὰ ἀνελάμβανε ὑπὸ τὰς διαταγὰς του τὸ Μ. ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου, τηρῶν καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ ἰδίου ἀποσπάσματος. Τὰ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ συντ. Δημητριάδου ἀποσπάσματα ἦσαν ἐντεταλμένα νὰ προβῶσιν εἰς : 1) τὴν συντριβὴν τῶν εἰς Ἀχὰρ-Νιὰγ συγκεντρωθεισῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, 2) τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς μεταξὺ Τονλοῦ-Πουνάο καὶ Σαντουκλῆ περιοχῆς καὶ 3) τὴν κατάληψιν τοῦ Σαντουκλῆ. Ἡ ἡμέρα ἐνάροξεν τῆς ἐπιθέσεως θὰ ὀρίζετο ὑπὸ τοῦ ἰδίου συνταγματάρχου, ὡς οἶον τε τάχιον, καὶ εὐθὺς ὡς ἀμρότερα τὰ ἀποσπάσματα ἦθελον συγκεντρώσει καὶ συμπληρώσει τὰς ἐλλείψεις των εἰς τροφὰς καὶ πυρομαχικά ἐκ Τονλοῦ-Πουνάο.

15 Αὐγούστου.

Ὡραν 10, ἀφίκετο εἰς Ἀφίον τὸ Μ. ἀπόσπασμα Δημητριάδου, οὗτινος ὁ Διοικητὴς παρουσιασθεὶς ἐνώπιόν μου ἔλαβε προφορικὰς ὁδηγίας διὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν πρὸς Σαντουκλῆ μελλόντων νὰ ἐνεργήσωσι Μ. ἀποσπασμάτων, ὡς καὶ διὰ τὴν πρὸς τοὺς κατοίκους συμπεριφορὰν.

Πρὸς δέ, διέταξα τὸ Μικτὸν τοῦτο ἀπόσπασμα ἵνα, κατὰ τὴν πρὸς Γκιουνεῖ πορείαν του, ἀφίση ἀνὰ ἓνα λόχον εἰς Πασσᾶ Κ.

καὶ Σινάν-Πασσᾶ πρὸς προστασίαν τῆς μετὰ Τονλοῦ-Πουνάρ συγκοινωνίας τοῦ Ἀφιδὸν καὶ μεταφορὰν δι' αὐτοκινήτων τῶν ἀπαραιτήτως ἀναγκαίων τροφίμων, μετὰ δὲ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς συγκοινωνίας, νὰ εἰδοποιηθῇ ὁ ἐπὶ τῶν μεταφορῶν ὑπολοχαγὸς Νικολαΐδης, ὅπως οὗτος προβῇ εἰς ἐντατικὴν μεταφορὰν τροφίμων εἰς Ἀφιδόν, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας, οἱ λόχοι ν' ἀνακληθῶσι παρὰ τῇ ἀποσπάσματι.

Ἀσθενήσαντος Μ. Μ. τοῦ συνταγματάρχου Λημητριάδου, τὴν διοίκησιν τοῦ Μ. ἀποσπάσματος τῆς IV Μεραρχίας ἀνέθεσα εἰς τὸν ἀντισυνταγματάρχην πυροβολ. Ι. Παπαδήμαν, τὴν δὲ Διοίκησιν ἀμφοτέρων τῶν Μικτῶν ἀποσπασμάτων εἰς τὸν συνταγματάρχην Μεσσήνην Στρατ. διοικητὴν Οὐσάκ, μὴ ὑπάρχοντος ἐτέρου συνταγματάρχου εἰς τὸ ὑπ' ἐμὲ Νότιον Συγκρότημα, καὶ κατόπιν συνεννοήσεώς μου μετὰ τῆς Ἀνωτέρας Στρ. Διοικ. Σμύρνης.

Ἀπωλεσθέντος ἡμετέρου ἀεροπλάνου τὴν 3ην Αὐγ. μεταβαίνοντος ἐξ Ἀφιδὸν πρὸς Οὐσάκ, καὶ μὴ ἐξακριβωθείσης τῆς τύχης του διέταξα τὸν συνταγματ. Μεσσήνην, ὅπως κατὰ τὴν μέλλουσαν προέλασίν του, προβῇ εἰς ἐπισταμένην ἔρευναν καὶ ἐξετάσιν τῶν χωρικῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου (').

Πρὸς δέ, διέταξα, ὅπως μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς μεταξὺ Τονλοῦ-Πουνάρ καὶ Σαντουκλῆ περιοχῆς καὶ τὴν ἐν Σαντουκλῇ ἀσφαλῆ ἐγκατάστασιν τοῦ Μ. ἀποσπάσματος Ἀνδριτσόπουλου (49ου), τὸ Μ. ἀπόσπασμα τῆς IV Μεραρχίας ἐπανέλθῃ εἰς Τσαϊ παρὰ τῇ Μεραρχίᾳ του, ὁπότε ληγούσης καὶ τῆς ἐντολῆς τοῦ συνταγματ. Μεσσήνη, νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ οὗτος εἰς τὴν θέσιν του. Ὁ χρόνος τῆς ἐν Σαντουκλῇ διαμονῆς του, ὥς καὶ τὸ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἀκολουθητέον δρομολόγιον, νὰ ὁρισθῇ παρὰ τοῦ συνταγματ. Μεσσήνη.

16 Αὐγούστου. Τὸ Μ. ἀπόσπασμα τῆς IV Μεραρχίας ὑπὸ τὸν Ἀ]συντ. Παπαδήμαν

ἀναχωρῆσαν ἐξ Ἀφιδὸν τὴν 4.30 ὥραν, ἀφίκετο εἰς Πασᾶ Κ.

Προκειμένου τὸ Μ. ἀπόσπασμα Παπαδήμα νὰ μεταβῇ τὴν

(,) Κατόπιν ἐγνώσθη, ὅτι ἔπεσεν εἰς Ἀττάλειαν.

17ην τοῦ μηνὸς εἰς Σινάν-Πασᾶ, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 452]151]3 διαταγὴν πρὸς τὸ Ν. Ἀερ. Σμῆνος. ἵνα τὴν ἐπομένην πρωτὴν (17 Αὐγ.), ἐκτελέσωσι δύο ἀναγνώρισεις :

1) Δρομολόγιον : Ἀφιόν, Τσαΐ, Ἀκ-Σεχήρ. Τσερκές Κ., Ἐρὲν Κ., Καραπουνάρ, Μπουλαβαντί, Ἀφιόν.

2) Δρομολόγιον : Ἀφιόν, Πασᾶ Κ., Σινάν-Πασᾶ, Τονλοῦ Πουνάρ, Ἀκάρ-Ντάγ (ὕψ. 1611), Σαντουκλή, Σαβράν, Τσιφούτ-Κασαμπᾶ, Ἀφιόν.

Ἐντολὴ ἀμφοτέρων : Ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν ὀχυρώσεων, συγκεντρώσεων καὶ κινήσεων, καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

17 Αὐγούστου. Ἐκτελεσθεῖσαι ἀναγνώρισεις ἀεροπλάνων παρετήρησαν, παρὰ τὸ Ἀκαρίμ, Κελεντέρς, Σαντουκλή, Τσιφούτ - Κασαμπᾶ, Ἀκ-Σεχήρ, Ἐρὲν Κ. ἀποσπάσματα ἐξ 100 μέχρι 500 πεζῶν ἢ ἐφίππων εἰς ἕκαστον τῶν ἄνω μερῶν, ἃτινα ἐβλήθησαν παρὰ τῶν ἀεροπλάνων διὰ βομβῶν καὶ πολυβόλων.

Ἡ IV Μεραρχία, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 401]119]3 διαταγῆς τοῦ Ν. Συγκροτήματος, ἐτροποποίησε τὸ σχέδιον ἀμύνης τοῦ τομέως της, συμφώνως μὲ τὴν ἐντολήν, ὅπως ἐμποδίσῃ ἐχθρικήν δρᾶσιν ἐναντίον τῶν συγκοινωνιῶν τῆς Στρατιᾶς διὰ τῆς ὁδοῦ Μπουλαβαντί, Ἀζιζιέ.

Τὸ Μ. ἀπόσπασμα Παπαδήμα ἀφίκετο εἰς Σινάν-Πασᾶ.

18 Αὐγούστου. Τὸ Ν. Ἀερ. Σμῆνος διεαίχθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 482]165]3 διαταγῆς, ὅπως τὴν ἐπομένην 19ην Αὐγ. ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν μὲ δρομολόγιον : Ἀφιόν, Ἰσακλή, Ἀκ-Σεχήρ, Γενῆ Κ., Ἐρὲν Κ., Καραπουνάρ, Ντισλί (βορείως Μπουλαβαντί), Ἀφιόν καὶ μὲ ἐντολήν : ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν ὀχυρώσεων, συγκεντρώσεων, ἢ κινήσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

Ἐξασφαλισθείσης τῆς συγκοινωνίας, ἐπανελήφθη ὁ ἀπὸ 8ης Αὐγ. διακοπὴς ἀνεφοδιασμὸς ἐκ Τονλοῦ-Πουνάρ, χρησιμοποιοιθέντων ἀπάντων τῶν ἐν Τονλοῦ διαθεσίμων αὐτοκινήτων (περὶ τὰ 80) διὰ τὴν μεταφορὰν τροφῶν καὶ διαφόρων χρησίμων εἰδῶν διὰ τὰ εἰς τὴν περιοχὴν Ἀφιόν, Τσαΐ, Μπουλαβαντί

τμήματα τοῦ Ν. Συγκροτήματος, τρεφόμενα ἀπὸ τῆς 8ης Αὐγ. δι' ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐπιτοπίων πόρων.

19 Αὐγούστου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου παρετήρησε παρὰ τὸ Ἄκ-Σεχὴρ

περὶ τοὺς 2.000 πεζοὺς καὶ ἐφίππους, παρὰ τὸ Γκολά-Καραμπάγ δὲ περὶ τοὺς 200 ἐφίππους. Τὸ ἀεροπλάνον ἐβλήθη διὰ πυρῶν πυροβολικοῦ παρὰ τὸ Ἰσακλή, διατρηθείσης τῆς ἑλικόσ του.

Οἱ ὑποτομεῖς Τσιβρίλ καὶ Μπουλαντὰν διετάχθησαν, ὅπως πρὸς συγκράτησιν ὅσον ἔνεστι περισσοτέρων ἐχθρικῶν δυνάμεων πρὸ τοῦ τομέως αὐτῶν, ἐνεργῶσι συχνὰς ἐπιθετικὰς ἀναγνωρίσεις ἐντὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κατεχομένου ἐδάφους, μεθ' ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέρων δυνάμεων.

Ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς IV Μεραρχίας, ἡμετέρα ἐπιθετικὴ ἀναγνώρισις ἐπιτεθεῖσα κατ' ἐχθρικῆς δυνάμεως ἀποτελουμένης ἐκ 400 πεζῶν ἐνὸς πυροβόλου καὶ 100 ἰππέων, καὶ κατεχούσης τὴν γραμμὴν Ἑμπέρ Κ., Νταροῦ-Σινέκ, ἀπώθησε ταύτην πρὸς Α. καταδιώξασα ἐπὶ 4 χιλ.

20 Αὐγούστου. Προχειμένου νὰ προελάσῃ τὴν 20 τὰ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Μεσσή-

νην, Μικτὰ ἀποσπάσματα Παπαδήμα καὶ Ἀνδριτσοπούλου, ἐξέδωκα πρὸς τὸ Ν. Ἀερ. Σμῆνος τὴν ὑπ' ἀριθ. 21 Εἰδ. Δ., ὅπως τὴν ἐπομένην πρωΐαν 21 (Αὐγ.), ἐκτελέσῃ τὴν ἀναγνώρισιν με δρομολόγιον: Ἀφιόν, Τσιφοντ-Κασαμπᾶ, Σαντουκλή, Γιατζὶ Κ., Οὐλοῦ Κ., περιοχὴ Ἀκάρ-Ντάγ καὶ με ἐντολὴν: ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν ὀχυρώσεων, σνγκεντρώσεων ἢ κινήσεων καὶ κατὰ τὸ δυνατόν βομβαρδισμοὺς αὐτῶν. Νὰ δοθῇ ἰδίᾳ προορχὴ εἰς τὴν νοτίως Ἀκάρ-Ντάγ περιοχὴν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνωρίσεως νὰ γνωσθῇ καὶ εἰς τὸ Μ. ἀπόσπασμα Μεσσήνη δι' ἡρματισμένου φακέλλου.

VI. Προέλασις πρὸς Σαντουκλῆ. Κατάληψις

21 Αὐγούστου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλά-
νου, παρετήρησε μεταξύ Ἀκαρίμ (1)
καὶ Σαβράν περὶ τοὺς 250 ἐφίππους. Εἰς Σαντουκλῆ ἔρριψε
προκηρύξεις πρὸς ἐνθάρρουνσιν τῶν αὐτομολιῶν.

Προκειμένου νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν ἐπομένην τὴν πρὸς Σαν-
τουκλῆ προέλασιν τὰ Μικτὰ ἀποσπάσματα Μεσσήνη, ἐξέδωκα πρὸς
τὸ Ν. Ἀερ. Σμῆνος τὴν ὑπ' ἀριθ. 537]186]3 διαταγὴν, ὅπως τὴν
ἐπομένην πρωΐαν (22 Αὐγ.), ἐκτελεσθῇ ἀναγνώρισις. Δρομολόγιον:
Ἀφιόν, Πασᾶ Κ., Σαβράν, Ἀκαρίμ, Σαντουκλῆ, Τιαγτζὶ Κ.,
Ἀκάρ-Ντάγ (ὑψ. 1611) Ἀφιόν, μὲ ἐντολήν: ἀναγνώρισις ἐχ-
θρικῶν κινήσεων ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν. Νὰ
καταβληθῇ ἰδιαίτερα προσοχὴ εἰς τὰς ἐκατέρωθεν τῶν προελαυν-
όντων τμημάτων προσβάσεις, καὶ νὰ γνωσθῇ αὐτοῖς τὸ ἀποτέ-
λεσμα τῆς ἀναγνωρίσεως.

Τὰ Μικτὰ ἀποσπάσματα Μεσσήνη, ἀρχίσαντα τὴν πρὸς Ν.
προέλασιν των, κατέλαβον τὰ ὑψώματα Ἀκάρ καὶ Οὐλοῦ-Ντάγ
ἄνευ ἀντιστάσεως, ἐπιτηρητικῶν τινων τμημάτων τοῦ ἐχθροῦ
ἀποσυρθέντων πρὸς Νότον.

22 Αὐγούστου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλά-
νου, παρετήρησε παρὰ τὸ Οὐρκοῦτ
δύναμιν 150 ἀνδρῶν, Α. τῶν χωρίων Σουσοῦζ καὶ Κουγιοντζάκ
ὄχυρώματα καὶ παρ' αὐτὰ ἀριθμὸν τινα ἀνδρῶν καταγινομέ-
νων εἰς τὴν ἀνόρυξιν ἐτέρων τοιούτων. Ἐπὶ τῆς ἀπὸ Σαντουκλῆ
πρὸς Κόχ-Χισάκ ὁδοῦ 200 πεζοῦς, οὓς ἔβαλεν ἐπιτυχῶς διὰ
βομβῶν καὶ πολυβόλου. Τὸ αὐτὸ ἀεροπλάνον παρετήρησε τὴν
ῥῆν ὥραν παρὰ τὸ Τιαγτζὶ Κ. φάλαγγας τῶν Μ. ἀποσπασμά-
των Μεσσήνη, προελαυνούσας πρὸς Νότον. Προκειμένου τὰ Μ.
ἀποσπάσματα νὰ συνεχίσωσι τὴν προέλασιν των τὴν ἐπομένην ἐξέ-
δωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 563]207]3 διαταγὴν πρὸς τὸ Ν. Α. Σμῆνος,
ὅπως τὴν ἐπομένην (23 Αὐγ.) ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν. Δρομολόγιον:
Ἀφιόν, Σαβράν, Ἀκαρίμ, Σαντουκλῆ, περιοχὴ Τσουκουρζᾶ,

(1) 7 χιλ. Δ. Σαβράν.

Τσελνί, Ἀκτσέ-Μπαντρίκ, Ἀκάρ-Ντάγ, Σινάν-Πασᾶ, Ἀφιόν.
Ἐντολή: ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν ὀχυρώσεων, συγκεντρώσεων
ἢ μετακινήσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς
ἀναγνώρισεως νὰ γνωσθῇ εἰς τὰς προελαυνούσας φάλαγγας.

Τὰ Μ. ἀποσπάσματα ἐσυνέχισαν τὴν πρὸς Νότον προέλασιν
τῶν ἄνευ ἀντιστάσεως.

23 Αὐγούστου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀεροπορικὴ ἀναγνώ-
ρισις, παρετήρησε παρὰ τὸ Γκιοϊνίκ

300 πεζοὺς καὶ ἵππεις, ἐτέρους 200 παρὰ τὸ Σινάν-Πασᾶ καὶ
150 παρὰ τὸ Γκεϊτζίκ. Ἡ αὐτὴ ἀναγνώρισις παρετήρησεν ἡμε-
τέραν φάλαγγα ἐκ τῶν πρὸς Σαντουκλῇ προελαυνουσῶν μεταξύ
Ἀλντεντζέν - Τσιφλίκ καὶ Τσουνκουρτζᾶ μὲ κατεύθυνσιν πρὸς
Τσουνκουρτζᾶ.

Κατόπιν τοῦ ἀποτελέσματος τῶν πρωϊνῶν παρατηρήσεων τοῦ
ἀεροπλάνου διέταξα, ὅπως τὴν μεταμεσημβρίαν ἐκτελεσθῇ ἀνα-
γνώρισις πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν κατὰ τὴν πρωΐαν παρατηρηθέντων
ἐχθρικῶν τμημάτων, βομβαρδισμὸν αὐτῶν καὶ ἐξακρίβωσιν δυνά-
μεως καὶ κατευθύνσεων αὐτῶν.

Λόγῳ κακοκαιρίας, δὲν ἐξετελέσθη ἡ ἀναγνώρισις αὕτη.
Τούτου ἕνεκα διέταξα, ὅπως ἐκτελεσθῇ τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης
24 Αὐγ. Τὰ Μ. Ἀποσπάσματα προελαύνοντα, ἔφθασαν ἐπὶ τῆς
γραμμῆς, ὑψώματα 2 χιλ. Β. Δ. Κελεντέρς, Ντεϊλίκ, Κοτζαλάρ
ἄνευ ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ.

24 Αὐγούστου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλά-
νου, παρετήρησε τὰ Μ. Ἀποσπά-

σματα βαδίζοντα εἰς φάλαγγα πρὸς Σαντουκλῇ. Ἡ πρὸς Σινάν-
Πασᾶ καὶ Τασλέρ ἀναγνώρισις δὲν ἐξετελέσθη, καθόσον, ἕνεκα
τοῦ καπνοῦ τῶν καιομένων δασῶν, ἡ παρατήρησις καθίστατο
ἀδύνατος.

Κατόπιν τῆς πληροφορίας, ὅτι τὰ Μ. Ἀποσπάσματα Μεσ-
σήνη, ἐθεάθησαν σήμερον 9ην ὥραν ἔγγυς τοῦ Σαντουκλῇ, ὅπερ
ἐπιθανολογεῖτο, ὅτι κατελήφθη, διέταξα τὸ Ν. Α. Σμῆνος (ἀρ. διατ.
591[223]3) ἵνα ἐκτελέσῃ 2 ἀναγνώρισεις:

1) Δρομολόγιον: Ἀφιόν, Τσαϊ, Ἀκ-Σεχέρ, Τσερχές-Κ., Κα-

ραπουνάρι, Ντισλί (Β. Μπουλαβαντί), Ἀφρίον. Ἐντολή : Ἀναγνώρισις ὀχυρώσεων, ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων καὶ κινήσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

2) Δρομολόγιον : Ἀφρίον, Γκιονίκ, Σινάν-Πασᾶ, Πασᾶ-Κ., Σαβράν, Σαντουκλή, Κουσουρά, Ἀφρίον. Ἐντολή : α) Ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων, ἢ κινήσεων εἰς τὴν περιοχὴν Πασᾶ-Κ., Σινάν-Πασᾶ, Γκιονίκ καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν· β) Ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων, ἢ κινήσεων νοτίως Σαντουκλή. γ) Ἀναγνώρισις τοῦ τόπου σταθμεύσεως τῶν Μ. Ἀποσπασμάτων Μεσσίγη. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δευτέρας ἀναγνωρίσεως νὰ γνωσθῇ καὶ εἰς τὰ Μ. Ἀποσπάσματα.

Τὴν 7ην ὥραν, τὰ Μ. Ἀποσπάσματα ἤρξαντο τῆς προελάσεώς των πρὸς Σαντουκλή, βορείως τοῦ ὁποίου κατὰ συλλεγείσας πληροφωρίας, ὁ ἐχθρὸς συγκεντρώσας τὰς δυνάμεις του, προὔτιθετο ν' ἀμυνθῇ. Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Παπαδήμα ἠκολούθησε τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Ἀφρίον, Σαντουκλή, με ἐντολήν, ὅπως ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἃς ἤθελε συναντήσῃ κατὰ τὴν προέλασίν του· τὸ δὲ Μ. Ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου τὸ δρομολόγιον Ναϊλίκ, Καρασαντουκλή, με ἐντολήν, ὅπως ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἃς ἤθελε συναντήσῃ, ἐν συνδέσμῳ μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ τούτου ἐνεργοῦντος Μ. Ἀποσπάσματος Παπαδήμα καὶ καταβάλλῃ προσπάθειαν ὑπερκεράσεως τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ ἐχθροῦ, ἀποκόπτον τὴν πρὸς Νότον ὑποχώρησιν τούτου.

Τὴν 8.50' ὥραν, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ κορμὸς τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς τοῦ Μ. Ἀποσπάσματος Ἀνδριτσοπούλου διήρχετο τὸ χωρίον Καρασαντουκλή, ἐβλήθη ὑπὸ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ἀνεπιτυχῶς.

Περὶ τὴν 10ην ὥραν ἀμφότερα τὰ Μ. Ἀποσπάσματα εἶχον ἐμπλακῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀμυνομένου ἐπὶ τῶν Β. καὶ Β. Α τοῦ Σαντουκλή ὀχυρωμένων αὐτοῦ θέσεων.

Τὴν 12.45' ὥραν τὸ δεξιὸν τοῦ ἐχθροῦ ἤρξατο ὑποχωροῦν, γενικευθείσης τῆς ὑποχωρήσεως κατὰ τὴν 14ην ὥραν.

Ὁ ἐχθρὸς ὑποχωρῶν πρὸς Ν. καὶ Ν. Α. Σαντουκλή, κατεδιώχθη διὰ πυρῶν πυροβολικοῦ καὶ τμημάτων πεζικοῦ μέχρι τῆς 18 30' ὥρας.

Ἡ κατὰ τὴν ἄνω μάχην παραταχθεῖσα δύναμις τοῦ ἐχθροῦ

ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ 50οῦ συντ. Πεζ., 1 τάγματος τοῦ 51ου, 1 συντ. Ἴππικοῦ, 2 πυροβόλων τῶν 7,5 καὶ 4 πολυβόλων. Ἀπώλειαι ἡμετέρων 8 νεκροί, 20 τραυματίαι· τοῦ ἐχθροῦ εὐρέθησαν νεκροὶ 16 ἐντὸς τῶν χαρῶκαμάτων.

25 Αὐγούστου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις παρετήρησε, Β.Δ. Γκιονίκ 100 πεζοὺς καὶ 50 ἱππεῖς, περὶ τὸ Κουσουρά 150 πεζοὺς καὶ 50 ἱππεῖς.

Ἐτέρᾳ ἀεροπορικῇ ἀναγνώρισις παρετήρησε 400 πεζοὺς καὶ ἱππεῖς ἐξερχομένους τῆς πόλεως Ἀκ-Σεχήρ, ἐπὶ δὲ τῆς ὁδοῦ Ἀκ-Σεχήρ πρὸς τὸν δμώνυμον σιδ. σταθμὸν περὶ τοὺς 350 πεζοὺς, οὓς καὶ ἐβομβάρδισε· περὶ τὰ 10 χιλ. ἀνατολικῶς Ἀκ-Σεχήρ ἀμαξοστοιχίαν ἐκ 40 βαγονίων ἐρχομένην ἐκ τῆς κατευθύνσεως Ἰκονίου, ἣν ἐβομβάρδισε· περὶ τοὺς 300 ἱππεῖς μεταξὺ Γενή-Κ. καὶ Ταστουκλή κατευθυνομένους πρὸς Ταστουκλή.

Τὸ ἑσπέρας, ἐξέδωκα πρὸς τὸ Ν. Ἀερ. Σμῆνος τὴν ὑπ' ἀριθ. 615]233]3 Διαταγὴν, ὅπως τὴν ἐπομένην πρωΐαν (26ην Αὐγ.), ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν μὲ δρομολόγιον : Ἀφιόν, Σινάν-Πασᾶ, Πασᾶ-Κ., Σαβράν, Σαντουκλή, Κουσουρά, Ἀφιόν καὶ μὲ ἐντολήν : ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων, ἢ κινήσεων καὶ βομβαρδισμῶς αὐτῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνωρίσεως νὰ γνωσθῇ εἰς τὰ Μ. Ἀποσπάσματα Μεσσήνη.

Κατόπιν τῆς καταλήψεως τοῦ Σαντουκλή ὑπὸ τῶν Μ. Ἀποσπασμάτων καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς διὰ Πασᾶ-Κ. ὁδοῦ συγκοινωνίας μετὰ Σαντουκλή, διέταξα (διατ. 614]234]3) ἵνα, 1) Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου ἐγκαταστήσῃ ἓνα λόχον τοῦ εἰς Σαβράν. 2) Τό, παρὰ τῷ Μ. Ἀποσπάσματι Παπαδήμα, τάγμα τοῦ 35ου Συντ. ἐγκατασταθῇ εἰς Πασᾶ-Κ. 3) Εἰς οὐλαμὸς ὁρ. Πυροβολικοῦ παραμείνῃ εἰς Σαντουκλή παρὰ τῷ Μ. Ἀποσπάσματι Ἀνδριτσοπούλου. 4) Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Παπαδήμα ἐπανέλθῃ παρὰ τῇ Μεραρχίᾳ του διὰ τῆς διὰ Σαβράν πρὸς Κασαμπά ὁδοῦ, ἐὰν αὕτη εἶναι εὐβάτος, ἄλλως νὰ ἐπανέλθῃ διὰ Πασᾶ-Κ., Ἀφιόν.

26 Αὐγούστου.

Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου παρετήρησε παρὰ τῷ Κουσουρά

περὶ τοὺς 75 πεζοὺς. Πρὸς δέ, προσεγειώθη εἰς Σαντουκλῇ πρὸς παράδοσιν διαταγῶν καὶ ταχυδρομικῶν σάκκων, καθόσον, ἡ διὰ τῆς ὁδοῦ Ἀφιόν, Σαντουκλῇ συγκοινωνία, δὲν ἦτο ἀσφαλὲς δι' αὐτοκίνητα, οὔτε δι' ἐγκατάστασιν τηλεφωνικῆς γραμμῆς.

Κατόπιν πληροφορίας τῆς IV Μεραρχίας, ὅτι μεταξὺ Καραντιλί, Ἀξίν-Κ. (45 χιλ. Ν.Α. Τσάι) ὑπάρχει ἐχθρική δύναμις 300 ἀνδρῶν ἀσχολουμένων εἰς κατασκευὴν ὀρυγμάτων, διέταξα (διατ. 627|240|3) τὸ Ν. Α. Σμῆνος, ὅπως ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν· Δρομολόγιον : Ἀφιόν, Καραντιλί, Ταταρλί, Κουσουρά, Σαντουκλῇ, Πασά Κ., Ἀφιόν, μὲ ἐντολήν. ἀναγνώρισις ὀχυρώσεων, ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων, ἡ κινήσεων καὶ βομβαρδισμός. Ἐὰν ἡ εἰς Σαντουκλῇ προσγείωσις εἶναι εὐκόλος, νὰ προσγειωθῇ πρὸς παράδοσιν καὶ παραλαβὴν τῆς ἀλληλογραφίας, ἄλλως, νὰ γνωρίσῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνωρίσεως δι' ἡρματισμένου φακέλλου.

27 Αὐγούστου. Ἐπειδὴ λόγῳ τῆς ψυχρότητος τοῦ κλίματος, μετ' οὐ πολὺ θὰ παρίστατο ἀνάγκη ἐπισταθμεύσεως τῶν στρατευμάτων (ἀνδρῶν καὶ κτηνῶν), ἐξέδωκα Γενικὴν Διαταγὴν (ἀριθ.διατ.633|242|3), ὅπως ἡ IV Μεραρχία, τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου, οἱ ὑποτομεῖς Τσιβρίλ καὶ Μπουλαντιάν καὶ τὸ Ἀπόσπασμα Παπαπαναγιώτου (πόλις Ἀφιόν) ἐνεργήσουν ἀναγνώρισιν τῶν ἐν τῷ χώρῳ σταθμεύσεως αὐτῶν ὀκημένων τῶπων, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἐπισταθμεύσεως τῶν Μονάδων. Πρὸς δέ, προνοήσωσιν ἀπὸ τοῦδε διὰ τὴν κατασκευὴν καλυβῶν καὶ ὑποστέγων διὰ τὰ ἐν προκαλύψει τμήματά των.

28 Αὐγούστου. Μὴ ἐκτελεσθείσης, λόγῳ κακοκαιρίας, ἀεροπορικῆς ἀναγνωρίσεως, διέταξα τὸ Ν. Α. Σμῆνος (ἀριθ. διατ. 647|252|3), ἵνα τὴν ἐπομένην, 29 Αὐγ., ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν μὲ δρομολόγιον : Ἀφιόν, Σαντουκλῇ, Κουσουρά, Σαντουκλῇ, Ἀφιόν καὶ μὲ ἐντολήν· ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων, ἡ κινήσεων Ν. Σαντουκλῇ· πρὸς δέ, νὰ γνωσθῇ εἰς Σαντουκλῇ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνωρίσεως, ἐὰν δὲν καταστῇ δυνατὴ ἡ προσγείωσις ἐκεῖ πρὸς παράδοσιν καὶ παραλαβὴν τῆς ἀλληλογραφίας.

29 Αύγουστου. Τὴν 20 ὥραν ἐλήφθη ἡ κάτωθι κοινογραφικὴ διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς.

Ἀριθ. Ε.Π. 19.563/6259/3 Ἀπολύτου προτεραιότητος

Νότιον Συγκρότημα Μεραρχιῶν.

«Ἐὰν λήψῃ παρούσης, θέσατε ἐπειγόντως εἰς κίνησιν σύνταγμα πεζικοῦ πλήρες IV Μεραρχίας μετὰ μοίρας ὁρ. Πυροβολικοῦ, ἐνὸς χειρουργείου, καὶ ἀναλόγων τμημάτων Συζυγαρχιῶν, μοίρας Τραυματιοφορέων, διὰ γέφυραν Καβουτζῆ ἐπὶ ἀνατολικοῦ κλάδου Σαγγαρίου μέσῳ Ἀζιζιέ, γέφυρας Φειθι-Ὀγλοῦ (μόνης ὑπαρχούσης ἐπὶ τοῦ νοτίου κλάδου Σαγγαρίου), Μοζλοῦκ-Μπογάζ στόπ. Ἀπόσπασμα τοῦτο τίθεται διάθεσιν Στρατιᾶς στόπ. Τηλεγραφήσατε ἡμέραν ἀναχωρήσεώς του καὶ ἡμερησίους σταθμούς του στόπ».

27—8—21.

ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Κατόπιν ταύτης, ἀπεφάσισα τὴν ἐκ Σαντουκλῆ ἐπάνοδον τοῦ Μ. Ἀποσπάσματος Ἀνδριτσοπούλου, ὅπως τὸ θέσω ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς IV Μεραρχίας, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ οὕτινος ἐμελλε νὰ σταλῇ τοιούτου εἰς Σαγγάριον. Διὰ τοῦτο, ἀπέστειλα δι' αεροπλάνου πρὸς τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου σχετικὴν διαταγὴν (ἀριθ. 679]257]3), ἵνα ἀναχωρήσῃ τὴν ἐπομένην 30 Αὐγ., ἢ τὸ βραδύτερον τὴν 31ην Αὐγ., εἴαν διὰ λόγους ἐφοδιασμοῦ καθίστατο ἀδύνατος ἢ ἐντὸς τῆς ἐπομένης 30 Αὐγ. ἀναχωρήσῃ τοῦ Μ. Ἀποσπάσματος, καὶ εὐρίσκειται εἰς Ἀφιὸν τὴν 2αν Σεπτεμβρίου τὸ βραδύτερον. Πρὸς τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Παπαδήμα, ἐπίσης τὴν ὑπ' ἀριθ. 680]258]3 διαταγὴν, ὅπως εὐρίσκειται εἰς Ἀφιὸν τὴν 1ην Σεπτεμβρίου ἐπανερχόμενον διὰ τῆς ὁδοῦ Σαβράν, Πασᾶ-Κ.

Πρὸς δέ, ἐξέδωκα πρὸς τὴν IV Μεραρχίαν τὴν ὑπ' ἀριθ. 683]263]3 διαταγὴν, προπαρασκευαστικὴν διὰ τὴν ἀποστολὴν εἰς Κοβαντζι-Κιοπροῦ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Στρατιᾶς ἐνὸς συντάγματος πεζικοῦ μετὰ μοίρας ὁρ. Πυροβολικοῦ καὶ λοιπῶν Σχηματισμῶν, ὅπερ σύνταγμα θὰ ᾔτο ἔτοιμον πρὸς ἀναχώρησιν τὴν 5ην Σεπτεμβρίου. Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Παπαδήμα θὰ εὐρίσκετο παρὰ τῇ Μεραρχίᾳ τὴν 4ην Σεπτεμβρίου πρὸς ἀντικατάστασιν

δὲ τοῦ συντάγματος, ὅπερ ἔμελλε ν' ἀναχωρήσῃ θὰ ἐτίθετο εἰς τὴν διάθεσίν της τὸ 49ον σύντ. Πεζικοῦ. Ἀνέφερον εἰς τὴν Στρατιὰν διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ συντάγματος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 684]264]3 κρυπτογραφικῆς ἀναφορᾶς.

30 Αὐγούστου. Τὴν 8ην ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 19608]6389]3 κρυπτογραφικὴ διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, δι' ἧς ἠκύρου τὴν περὶ ἀποστολῆς εἰς γέφυραν Καβουζὶ Μ. Ἀποσπάσματος IV Μεραρχίας.

Κατόπιν ταύτης, ἐξέδωκα τὰς σχετικὰς ἀκυρωτικὰς διατάξεις, πλὴν τῆς ἀφορώσης τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου, τοῦ ὁποίου ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ παραμονὴ εἰς Σαντουκλῆ, λόγῳ δυσχερειῶν τοῦ ἐκ τῶν ἐπιτοπίων πόρων ἐφοδιασμοῦ του, καὶ τοῦ δυσκόλου τῆς μετὰ τοῦ Ἀφιών καὶ Τονλοῦ-Πουνάο συγκοινωνίας του, διέταξα (ἀριθ. διατ. 700]272]3), τὴν μεταστάθμεισιν τούτου εἰς τὴν περιοχὴν Πασᾶ-Κ., με ἐντολήν, τὴν κάλυψιν ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Σαβράν, Σαντουκλῆ, καταλαμβάνοντος διὰ τμήματός του τὰ εἰς τὴν βορείαν ἔξοδον τῆς στενωποῦ Σαβράν, Πασᾶ-Κ. ὑψώματα, δι' ἧς διέρχεται ἡ ἀμαξιτὴ ὁδὸς Σαντουκλῆ, Ἀφιών.

Ἐχθρικὴ δύναμις 600 περίπου πεζῶν μετὰ δύο πυροβόλων ἐπετίθη, ἅμα τῇ ἑφ, κατὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ ὑποτομέως Τσαΐ τῆς IV Μεραρχίας. Ὁ ἐχθρὸς ἀποκρουσθεὶς, ἐπανελάβε τὴν ἐπίθεσιν, ἐπιζητήσας νὰ ὑπερκεράσῃ τὸ δεξιὸν μας, ἀπεκρούσθη ὁμῶς καὶ πάλιν. Τὴν 8.30' ὥραν, τὸ ἀριστερὸν ἡμῶν ἐνήργησεν ἐπίθεσιν με κατεύθυνσιν πρὸς Ν. Α. ἅμα τῇ ἐκδηλώσει τῆς ὁποίας, ὁ ἐχθρὸς τραπεῖς εἰς φυγὴν, καταδιώχθη 6 χιλ. πέραν τῶν προφυλακῶν μας. Ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης εὐρέθησαν 10 ἐχθρικά πτώματα, ὧν ἐν ἀξιοματικοῦ. Ἀπώλεια ἡμετέρων τραυματῆται τινες.

Τὸ Ν. Α. Σμῆνος διέταξα (ἀριθ. διατ. 701]273]3), ἵνα τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης (31 Αὐγ.), ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνωρίσεις. 1) Δρομολόγιον: Ἀφιών, Τσαΐ, Ἰσακλῆ, Ἀκ-Σεχέρ, Τσερχές-Κ., Γενῆ-Κ., Καραπουνάο, βορ. Μπουλαβαντί, Ἀφιών, με ἐντολήν: ἀναγνώσεις ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων ἢ κινήσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν. 2) Δρομολόγιον: ἀμαξιτὴ ὁδὸς Ἀφιών, Σαντουκλῆ, περιοχὴ Σαντουκλῆ, Ἀφιών, ἑφ' ἧς βαδίζει τὸ Μ. Ἀπό-

σπασμα Παπαδήμα πρὸς Πασᾶ-K., με ἐντολήν : ἀνεύρεσις Μ. Ἀποσπάσματος Ἀνδριτσοπούλου (49ον Σ. Π.), ὅπερ θὰ ἐπορεύετο ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, ἀναχωρήσαν ἐκ Σαντουκλῆ τὴν προτεραίαν, ἢ τὸ βραδύτερον τὴν αὐτὴν (30 Αὐγ.), καὶ εἰς δὲ νὰ ριφθῇ ὁ συνημμένος τῇ διαταγῇ φάκελλος (ἀριθ. διατ. 700]272]3)

Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου, εἰς ἐκτέλεσιν τῆς προηγουμένης διαταγῆς (ἀρ. 679]257]3), ἐτέθη ἐν πορείᾳ τὴν 11.30 ὥραν καὶ ἀφίκετο περὶ τὸ ἑσπέρας παρὰ τὸ Χατζάν (Ν. Δ. Σαβράν), ἐνθα εἶχε σταθμεύσει τὸ προηγηθὲν τούτου Μ. Α. Παπαδήμα.

31 Αὐγούστου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις παρετήρησε, παρὰ τὸ Ἰσακλῆ 500 πεζοῦς, ἔξωθι Ἀκ-Σεχὴρ 400 καὶ παρὰ τὸν σιδ. σταθ. Ἀκ-Σεχὴρ 300. Παρὰ τὸ Ἀκ-Σεχὴρ ἐβουβάρδισεν ἐπιτυχῶς ἀμαξοστοιχίαν 30 βαγονίων, ἧς ἡ ἀτμομηχανὴ κατηνύνηται πρὸς Ἀκ-Σεχὴρ, ἐγκαταλείψασα τὰ βαγόνια.

Ἡ πρὸς Σαντουκλῆ ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις, ἔρριψε παρὰ τὸ Σαβράν δι' ἡρωατισμένου φακέλλου τὴν ὑπ' ἀριθ. 700]272]3 διαταγὴν τοῦ Συγκροτήματος εἰς τὴν φάλαγγα τοῦ Μ. Ἀπ. Ἀνδριτσοπούλου.

Ἀμφότερα τὰ Μ. Ἀπ. Παπαδήμα καὶ Ἀνδριτσοπούλου ἀφίκοντο τὴν μεσημβρίαν εἰς τὴν περιοχὴν Κιλίτζ-Ἀρσλάν, Πασᾶ-K. ἐνθα καὶ ἐστάθμευσαν.

1 Σεπτεμβρίου. Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Παπαδήμα ἀφίκετο τὴν 14ην ὥραν εἰς Ἀφιόν, παρελάσαν πρὸ ἐμοῦ, ἐκφράσαντος τὴν εὐαρέσκειάν μου διὰ τὸ κατὰ τὴν παρέλασιν παράστημα τῶν ἀνδρῶν καὶ τὸ ζωηρόν, παρὰ τὴν μακρὰν πορείαν, τοῦ βαδίσματός τούτων.

Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου ἐγκατεστάθη εἰς Πασᾶ-K., καταλαβὼν τὰ ὑψώματα τῆς Β. ἐξόδου τῆς στενωποῦ Σαβράν, Πασᾶ-K.

Ἀκουομένων κανονιοβολισμῶν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Πασᾶ-K., καὶ μὴ ἐγκαταστασθεῖσης εἰσέτι τῆς μετ' αὐτοῦ συγ-

γκοινωνίας, απέστειλα αεροπλάνον (ἀρ. διατ. 724[286]3) πρὸς ἐξακριβώσιν τῶν ἐκεῖ συμβαινόντων.

Κατόπιν ἐξηκριβώθη, ὅτι ἐχθρικά τμήματα πεζικοῦ μετὰ δύο πυροβόλων ἐπεχείρησαν τὴν κατάληψιν τῶν ἐπὶ τῆς βορείας ἐξόδου τῆς στενωποῦ Σαβράν, Πασσᾶ-Κ., ὑψωμάτων, ἅτινα ἀποκρουσθέντα παρὰ τῶν ἡμετέρων, ἠναγκάσθησαν ν' ἀποσυρθῶσι πρὸς Νότον.

2 Σεπτεμβρίου. Τὴν 4.30 ὥραν ἐχθρικὸν τμήμα προσέβαλε προκεχωρημένα ἡμέτερα φυλάκια τοῦ Μ. Ἀποσπάσματος Ἀνδριτσοπούλου, ἀλλ' ἀποκρούσθη διὰ πυρῶν πεζικοῦ καὶ ὀπλοβομβίδων.

Ἀναγνώρισις αεροπλάνου ἐκτελεσθεῖσα ἀπὸ 7.40—9.50 ὥρας, συνεπεία τῆς ὑπ' ἀριθ. 744]296]3 διαταγῆς, οὐδεμίαν ἐχθρικήν κίνησιν παρετήρησε.

Λαβὼν ἀφορημὴν ἐκ δελτίου πληροφοριῶν Μ. Ἀποσπάσματος Παπαπαναγιώτου, ὅτι ἐχθρική ὁμὰς 70 πεζῶν καὶ ἱππέων ἐσημειώθη εἰς τὴν δυτικὴν παρυφὴν τοῦ χωρίου Ντεπὲρ (2. 1/2 χιλ. Ν. Ἀφρίον), διέταξα (ἀριθ. διατ. 745]298]3) τὸ Μ. Ἀπόσπασμα τοῦτο, ὅπως μὴ ἐπαναληφθῇ εἰς τὸ μέλλον τὸ ἀνωτέρω συμβάν, πρὸς ἀνάπτυξιν δὲ τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος, νὰ ἐκτελῶνται ἐπιθετικαὶ ἀναγνωρίσεις πρὸς τὰς πέριξ θέσεις καὶ ἰδιαιτέρως πρὸς ἐκεῖνας, εἰς ἃς σημειοῦνται ἐχθρικά ἐμφανίσεις. Αἱ ἀναγνωρίσεις νὰ μὴ ἀπομακρύνωνται πλέον τῶν 5-6 χιλιομέτρων ἀπὸ τῶν προφυλακῶν, ἢ δὲ δύναμις τούτων νὰ κανονίζηται ἀναλόγως τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Τὰ ἐν προκαλύψει τμήματα, ἐν περιπτώσει ἐμφανίσεως ἐχθρικῶν τμημάτων, νὰ μὴ μένωσιν ἀδρανῆ, ἀλλὰ νὰ ἔχωσι πάντοτε μικρὰν δύναμιν ἐτοίμην, ὅπως ἐπιτίθεται καὶ καταδιώκῃ ταῦτα. Τὴν διαταγὴν ταύτην ἐκοινοποίησα εἰς τὴν IV Μεραρχίαν καὶ Μ. Ἀπ. Ἀνδριτσοπούλου πρὸς συμμόρφωσιν.

Κατόπιν πληροφορίας, ὅτι τὴν 14ην ὥραν περὶ τοὺς 1000 πεζοὺς μετὰ 50 ἱππέων ἐθεάθησαν παρὰ τὸ χωρίον Ντινάρ (22 χιλ. Β. Ἀφρίον), μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν σιδ. γραμμὴν, διέταξα τὸ Ν. Α. Σμῆνος (ἀριθ. διατ. 767]305]3), ἵνα τὴν ἐπομένην πρωΐαν, 3 Σεπτ. ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνωρίσεις : 1) Δρομολόγιον : Ἀφρίον, Ντινάρ, Μπελτζεμίζα, Ἐϋρέτ, Οὐλουτζάκ, Μπασχισμέ, Σινάν-Πασσᾶ, Σαβράν, Σινίρ-Κ., Ἀφρίον, μὲ ἐντολήν : ἀναγνώ-

ρισίς τοῦ εἰς Ντινὰρ παρατηρηθέντος σήμερον ἐχθρικοῦ τμήματος, ἑξακριβώσις δυνάμεως, κατευθύνσεως καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν. 2) Ἀναγνώρισις τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Σαβράν ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων, ἢ κινήσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

3 Σεπτεμβρίου. Κατόπιν πληροφοριῶν ἡμετέρων πρακτόρων, ὅτι ἐχθρικαὶ συγκεντρώσεις ἐσημειώθησαν εἰς τὴν περιοχὴν Ὀϊνάν, Ταταρλί (περὶ τὸ μέσον τῆς ἀπὸ Τσαΐ πρὸς Ντινὲρ κοιλάδος) καὶ ἐτέρων τοιούτων μὴ ἑξακριβωθείσων· ὅτι ἰσχυρὰ ἐχθρικὰ τμήματα ἐσημειώθησαν εἰς τὴν περιοχὴν παρὰ τὸ Ἀμόριον, Πυριμπεϊλίκ, διέταξα τὸ Ν. Α. Σμῆνος (ἀριθ. διατ. 778) 319(3), ὅπως τὴν ἐπομένην πρωΐαν, 4 Σεπτεμβρίου ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνωρίσεις: 1) Δρομολόγιον: Ἀφίον, Τσαΐ, Ἰσακλή, Καραπουνάρ, Παγεμλί, Ἀμόριον, Ἀζιζιέ, Μπαγιατ, Μπουλαβαντί, Ἀφίον, με ἐντολήν: ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν. 2) Δρομολόγιον: Ἀφίον, Πασσά-Κ., Σαβράν, Τσιφούτ-Κασαμπᾶ, Ταταρλί, Ὀϊνάν, Ἀκαρίμ, Ἀφίον με τὴν ἰδίαν ὡς ἄνω ἐντολήν. Τὸ ἀποτέλεσμα ἀμφοτέρων τῶν ἀναγνωρίσεων νὰ γνωσθῇ τῇ IV Μεραρχίᾳ.

Πρὸ τοῦ μετώπου τοῦ Μ. Ἀπ. Ἀνδριτσοπούλου καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἀραιοὶ πυροβολισμοὶ καὶ μικρὰ κίνησις ἐφίππων ἐχθρικῶν ομάδων.

Εἰς ὑποτομέα Μπουλαντὰν ἡμετέρα ἐπιθετικὴ ἀναγνώρισις ἐξορμήσασα περὶ τὴν χαραινὴν ἐκ προγεφυρώματος Ἀκμεντί, αἰφνιδίασεν ἐχθρικὰ φυλάκια, ἅτινα ἐτρόπησαν εἰς φυγὴν, ἐγκαταλείψαντα ἀποσκευὰς καὶ ὅπλα Μάουζερ.

VII. Πρόβλεψις προθέσεων ἐχθροῦ ἐναντίον Ἀφίων Καραχισάρ καὶ αἰτήσις ἐνισχύσεων.

4 Σεπτεμβρίου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου πρὸς Παγεμλί, Ἀμόριον, παρέτῃρησε, Β. λίμνης Ἀκ-Σεχέρ περὶ τοὺς 400 πεζοὺς, ἐτέρους 400 βαίνοντας ἀπὸ Ἐρὲν-Κ. πρὸς Γενή-Κ. καὶ ἐτέρους, 100 ἀπὸ Παγεμλίκ πρὸς Ἐρὲν-Κ. Εἰς Παγεμλί ἐν καταυλισμῷ, 400 περί-

πον. Ἡ ἑτέρα ἀναγνώρισις πρὸς Σαβράν, Τσιφούτ-Κασαμπᾶ οὐδὲν παρετήρησεν.

Κατόπιν τῆς εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Σαγγαρίου δια-
περαιώσεως τῆς Στρατιᾶς γνωσθείσης εἰς τὸ Νότιον Συγκρό-
τημα διὰ τοῦ δελτίου Στρατιωτικῆς καταστάσεως τῆς Στρατιᾶς
τῆς 31ης Αὐγούστου, ληφθέντος τὴν 3ην Σεπτεμβρίου, ἐσκέ-
φθην, ὅτι ὁ ἐχθρὸς, ἀπέναντι ἡμῶν διέθετε διὰ τὰς συγκοινω-
νίας του δύο σιδηροδρομικὰς γραμμὰς, μίαν πρὸς Βορρᾶν ἐξ
Ἀγκύρας πρὸς Ἑσκή-Σελήρ, καὶ ἑτέραν πρὸς Νότον ἐκ Μερσί-
νης πρὸς Τσαϊ καὶ ὅτι καταστραφείσης τῆς πρώτης ὁλοσχερῶς
παρ' ἡμῶν κατὰ τὴν ἐκ Σαγγαρίου ὑποχώρησιν. ἀπέμενεν ἡ δευ-
τέρα σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἄθικτος μέχρι Τσαϊ, μὲ ἀφθονοὺς
ὕλικόν, ἧς αἱ πηγαὶ εὗρισκοντο εἰς τὰ πλούσια διαμερίσματα τῶν
Ἀδάνων καὶ τοῦ Ἰκονίου, καὶ διέβλεπον, ὅτι ὁ ἐχθρὸς θὰ μετέ-
φερε πρὸς Νότον τὰς δυνάμεις του ἐκ τοῦ μετώπου τοῦ Σαγγα-
ρίου πρὸς Ἀφιόν. Τοῦτου ἕνεκα, ἀφ' ἐνὸς μὲν διέταξα τὴν καθ'
ἐκάστην δι' ἀεροπλάνων ἐξερεύνησιν τῶν ἐκ τοῦ μετώπου Σαγ-
γαρίου πρὸς Ἀφιόν ἀγουσῶν ὁδεύσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπέβα-
λον εἰς τὴν Στρατιὰν τὴν 11.30' ὥραν τὴν κάτωθι κρυπτογρα-
φικὴν ἀναφορὰν.

Ἀριθ. Ε. Π. 779/321/3 Κρυπτογραφικῶς δι' ἀσυρμάτου.

Στρατιὰν Μ. Ἀσίας

Κλιμάκ. α'.

«Ἐν περιπτώσει συμπτώξεως Στρατιᾶς εἰς περιοχὴν Δορυ-
λαίου, καὶ κατόπιν πλήρους καταστροφῆς σιδηροδρομικῆς γραμ-
μῆς Πολλατλή, Δορυλαίου, ἐχθρὸς πιθανὸν ἐπιχειρήσῃ ἀλλαγῇ
στόπ. Τοιοῦτον σημεῖον ἐνδείκνυται Ἀφιόν-Καραχισάρ, ὅπου
καταστρεφόμενη γραμμὴ Τσαϊ, Ἀφιόν, δὲν παρέχει κώλυμα δι'
ἐπιχείρησιν ἐναντίον Ἀφιόν στόπ. Ἀνάγκη ὅθεν ἐξετασθῇ ζή-
τημα ἐνισχύσεως Ἀφιόν στόπ».

Στρατηγεῖον τῇ 4 Σεπτεμβρίου 1921.

Τὸ Νότιον Συγκρότημα

Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Κοινοποίησις

IV Μεραρχίαν

Ἡ ἐν τῇ ἄνω ἀναφορᾷ ἀναφερομένη κατὰστροφὴ τῆς σι-

δης γραμμῆς Τσαϊ, Ἀφίον εἶχε διαταχθῆ παρὰ τῆς Στρατιᾶς.

Διέταξα τὴν IV Μεραρχίαν (ἀριθ. διατ. 458|154|3) Κρυπτ. Προσωπικῇ) παραμένουσιν εἰς Τσαϊ, Μπουλαβαντί, ὅπως ἐν περιπτώσει ἀποχωρήσεως τῆς Μεραρχίας ἐκ Μπουλαβαντί, προβῇ εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν ἐκεῖ στρατώνων διὰ πυρπολήσεως ἢ δι' ἀνατινάξεως.

Τὸ Ν. Ἀερ. Σμήνος διέταξα (ἀριθ. διατ. 791|325|3), ὅπως ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν μὲ δρομολόγιον: Ἀφίον, Τσαϊ, Ἰσακλῆ, Ἐρὲν-Κ, Πυριμπεηλί, Παγεμλί, Ἀμόριον, Ἀζιζιέ, Μπουλαβαντί, Ἀφίον, καὶ ἐντολὴν: ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

5 Σεπτεμβρίου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις παρετήρησε, Β. λίμνης Ἀκ-Σεχέρ 300 ἱππεῖς βαίνοντας πρὸς Τσιφλίκ, οὓς ἐβομβάρδισεν ἐπιτυχῶς. Ἐπὶ ἀτραποῦ ἀπὸ Παγεμλί πρὸς Πυριμπεηλί 250 πεζούς.

Τὸ Ν. Α. Σμήνος διέταξα (ἀριθ. διατ. 823|335|3), ὅπως τὴν ἐπομένῃν πρωΐαν 6 Σεπτεμβρίου ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνώσεις: 1) Δρομολόγιον: Ἀφίον, Τσαϊ, Ἰσακλῆ, Ἀκ-Σεχέρ, Τσερκές-Κ., Πυριμπεηλί, Καραπουνάο, Ντισλί (Β. Μπουλαβαντί), Ἀφίον, 2) Δρομολόγιον: Ἀφίον, Ἰνέ-Πουνάο, Γιουρούκ-Κ., Μπαγιάτ, Ἀζιζιέ, Ἀμόριον, Κίρκ-Πουνάο, Καντί-Κ., Κοσρέβ-Πασσᾶ, Μπασιέρ, Μπορντί, Ἰτζέ-Καραχισάο, Ἀφίον. Ἐντολὴ ἀμφοτέρων: ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

Ἡ πρὸς Κίρκ-Πουνάο, Καντί-Κ., Μπορντί ἀναγνώρισις διετάχθη κατόπιν πληροφοριῶν τῆς Στρατιᾶς περὶ ἐμφανίσεως εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἐχθρικῶν τμημάτων.

Ἡρξάτο ἡ διὰ τῶν διατεθειμένων ἐκκρηκτικῶν ὑλῶν παρὰ τῆς IV Μεραρχίας καταστροφὴ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, συμφώνως διαταγῇ Στρατιᾶς.

6 Σεπτεμβρίου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις παρετήρησε, Α. Ἀκ-Σεχέρ 400 ἱππεῖς, παρὰ τὸ Ἰσακλῆ 100 πεζούς. Ἡ ἐτέρα ἀναγνώρισις πρὸς Ἀζιζιέ, Ἀμόριον, οὐδὲν τὸ ἀξιοσημεῖωτον παρετήρησε.

Κατόπιν πληροφοριῶν τῆς IV Μεραρχίας περὶ συγκεντρώ-

σεως εἰς Τσιφούτ-Κασαμπᾶ ἐχθρικῆς δυνάμεως ἐκ 2.000 πεζῶν καὶ 1000 ἱππέων, διέταξα ἀμέσως τὴν 17ην ὥραν τὸ Ν.Α. Σμῆνος (ἀρ. διατ. 832|339|3) ὅπως ἅμα τῇ λήψει τῆς διαταγῆς, δύο ἀεροπλῖνα μεταβαίνοντα εἰς Τσιφούτ-Κασαμπᾶ βομβαρδίσωσι τὸ ἐκεῖ συγκεντρωμένον ἐχθρικὸν τμήμα.

Πρὸς δέ, διέταξα τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Παπαπαναγιώτου (ἀρ. διατ. 839|346|3) ὅπως τὸ τάγμα, οὗτινος εἰς λόχος παρέμενεν εἰς Ἰσικλᾶρ (μεταξὺ Ἀφίων καὶ Τσάϊ), ἀναχωρήσῃ τὴν ἐπομένην πρωΐαν δι' ἐκεῖ καὶ ἐνωθῇ μετὰ τούτου.

Μὴ καταστάσης δυνατῆς τῆς ἀεροπορικῆς ἀναγνωρίσεως λόγῳ τοῦ προκχωρηκότος τῆς ὥρας, διέταξα τὸ Ν. Α. Σμῆνος (ἀρ. διατ. 843|349|3) ὅπως τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης (7 Σεπτ.) ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνωρίσεις: 1) Δρομολόγιον: Ἀφίων, Ἐφὲ-Σουλτάν, Τσιφούτ Κασαμπᾶ, Σαβράν, Ἀκαρίμ, Γιαγτζί-Κ., Μπαλτζί, Τονλοῦ-Πουνάρ, Ντούζ-Ἀγάτς, Σινάν-Πασσᾶ, Ἀφίων. 2) Δρομολόγιον: Ἀφίων, Μπουλαβαντί, Μπαγιατ, Ἀζιζιέ, Ἀμόριον, Κίρκ-Πουνάρ, Καντί-Κ., Κοσρέβ-Πασσᾶ, Μπασέρ, Μπορντί, Ἰτζέ-Καραχισάρ, Ἀφίων. Ἐντολὴ ἀμφοτέρων: ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

Ἡ IV Μεραρχία ἀρχίσασα τὴν καταστροφὴν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς διέκοψε ταύτην, λόγῳ ἐλλείψεως ἐκκρηκτικῶν ὑλῶν, ἐξαντληθεισῶν τῶν παρ' αὐτῇ τοιούτων.

Ἡ αὐτὴ Μεραρχία ἀναφέρει τὴν πληροφορίαν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς συνεχέντρον δυνάμεις εἰς Τσιφούτ-Κασαμπᾶ πρὸς κύκλωσιν καὶ ἀποκοπὴν τῶν εἰς Τσάϊ καὶ Μπουλαβαντί τμημάτων της.

Υπέβαλον εἰς τὴν Στρατιὰν τὴν ὑπ' ἀριθ. 844|350|3 κρυπτογραφικὴν ἀναφορὰν ἔχουσαν οὕτω: «IV Μεραρχία εὐρίσκεται κατατετημημένη μὲ πλεῖστον δυνάμεώς της περιοχὴν Τσάϊ, Μπουλαβαντί, τμήμα δὲ ταύτης, εἰς Ἀφίων. IV Μεραρχία ἀναφέρει, ὅτι ἐχθρὸς προτίθεται κυκλώσῃ δυνάμεις Τσάϊ, Μπουλαβαντί. Συγχρόνως, ἀναφέρει ὅτι συγκεντροῦνται δυνάμεις εἰς Τσιφούτ-Κασαμπᾶ. Καταστροφὴ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀρξαμένη διεκόπη λόγῳ μὴ ἀποστολῆς εἰσέτι ἐκκρηκτικῶν ὑλῶν. Μετὰ πέρας καταστροφῆς προτίθεται νὰ συγκεντρώσῃ ἅπασαν δύναμιν IV Μεραρχίας εἰς περιοχὴν Ἀφίων, ἐκτὸς ἐὰν Στρατιωτικοὶ λόγοι ἐπιβάλλουν τὴν ὁποσδήποτε κατοχὴν Τσάϊ, Μπουλαβαντί, ὅποτε παρακαλῶ διατάξατε».

7 Σεπτεμβρίου.

Πρὸς τὴν IV Μεραρχίαν ἀπέστειλα
τὴν ὑπ' ἀριθ. 857]346]3 διαταγὴν,

ὅπως ἡ Μεραρχία ἐπιζητήσῃ, τὴν διευκρίνισιν τῆς ἐν Ἀκαρίμ καταστάσεως, ἐκτελοῦσα πρὸς τὰ ἐκεῖ ἰσχυρὰν ἐπιθετικὴν ἀναγνώρισιν, ἐφ' ὅσον τακτικοὶ λόγοι, ἢ ἄλλη τις αἰτία δὲν ἀπαγορεύουν τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν, καὶ δεδομένου ὅτι τὸ Ἀκαρίμ εὐρίσκεται ἐγγύτατα τῶν γραμμῶν τῆς Μεραρχίας. Τῇ κατέστησα γνωστόν, ὅτι μετὰ τὸ πέρας τῆς καταστροφῆς, προτίθεμαι νὰ συγκεντρώσω τὴν Μεραρχίαν εἰς περιοχὴν Ἀφίον καὶ ὅτι ἐνήργησα παρὰ τῇ Στρατιᾷ διὰ τὴν ταχείαν ἀποστολὴν ἐκκρηκτικῶν ὑλῶν, τηλεγραφήσας καὶ εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Διοίκησιν Οὐσάκ, ὅπως προωθήσῃ ἀμέσως πρὸς Ἀφίον τὰς τυχόν ἐν Οὐσάκ ἀφικθείσας.

Ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις δὲν ἐξετελέσθη, λόγῳ κακοκαιρίας. Τὸ Ν.Α. Σμῆνος διέταξα (ἀριθ. διατ. 862]361]3), ὅπως τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης 8 Σεπτεμβρίου, ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνωρίσεις : 1) Δρομολόγιον : Ἀφίον, Ἰσικλάρ, Ἀκαρίμ, Ἰτζεκλί, Τσιφούτ-Κασαμπᾶ, Σαντουκλῆ, Σαβράν, Πασσᾶ-Κ., Ἀφίον. 2) Δρομολόγιον : Ἀφίον, Μπουλαβαντί, Μπαγιάτ, Ἀζιζιέ, Ἀμόριον, Κίρκ Πουνάρ, Καντί-Κ., Κοσρεβ-Πασσᾶ, Μπασσέρ, Ἰτζέ-Καραμπουνάρ, Ἀφίον. Ἐντολὴ ἀμφοτέρων : ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

Τὴν 22 ὥραν ἐλήφθη ἡ ἐξῆς ὑπ' ἀριθ. 19953]6663]3 διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς : «Ἐγκρίνω συγκεντρώσητε IV Μεραρχίαν περιοχὴν Ἀφίον-Καραχισάρ καὶ πρὸ καταστροφῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τσαϊ, Ἀφίον-Καραχισάρ, ἐὰν κρίνετε τοῦτο ἀναγκαῖον. Ἐπὶ ἀναφορᾷ ὑμῶν ὑπ' ἀριθ. 844]350]3».

Τὴν 23,45 ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 19971]7032]2 διαταγὴ Στρατιᾶς, ὁρίζουσα τὴν ἐκτέλεσιν ἀεροπορικῶν ἀναγνωρίσεων εἰς τὸν χῶρον τὸν περιλαμβανόμενον μεταξὺ Ἀφίον, Τσαϊ, Ἀζιζιέ, Σεϊντι-Γαζῆ, καὶ Κιουταχείας συμπεριλαμβανομένης καὶ τὴν ταχείαν ταύτη ὑποβολὴν τοῦ ἀποτελέσματος τούτου.

Ἀεροπορικαὶ ἀναγνωρίσεις ἐν τῇ περιοχῇ μεταξὺ στρατευμάτων Σαγγαρίου καὶ Ἀφίον, Τσαϊ ἐξετελοῦντο καὶ πρὸ τῆς λήψεως τῆς διαταγῆς, ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας 4]8 καθ' ἣν μοὶ ἐγνωστοποιήθη ἡ διαπεραίωσις τῆς Στρατιᾶς ἐκ τῆς δεξιᾶς εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Σαγγαρίου.

VIII.—Μάχη Τονλοῦ-Πουνάρ 8ης Σεπτεμβρίου

8 Σεπτεμβρίου. Πρὸς τὸ Ν. Α. Σμῆνος ἀπέστειλα ὥραν 6 τὴν ὑπ' ἀριθ. 76 [362]3 διαταγὴν δι' ἧς, 1) Ἐτροποποιοῦν τὸ δρομολόγιον τῆς πρὸς Ἀμόριον μελλούσης νὰ ἐκτελεσθῇ κατὰ τὴν αὐτὴν (8 Σεπ) ἀναγνωρίσεως ὡς ἑξῆς: Ἀφιόν, Μπουλαβαντί, Μπαγιάτ, Ἀζιζιέ, Ἀμόριον, Κισελί, Ἐσκῆ-Ἐλικέλ, Τσιφτελάρ, Σεϊντί-Γαζῆ, Κοσρέβ-Πιασσᾶ, Μπιασσέρ, Μπορντί, Ἰτζέ-Καραχισάρ, Ἀφιόν. 2) Νὰ ἐκτελεσθῇ καὶ 3η ἀναγνώρισις τὴν ἰδίαν πρωΐαν μὲ δρομολόγιον: Ἀφιόν, σιδηροδρομικὴ γραμμὴ μέχρι Ντουκέρ, Ἀκ-Ἰν, Ἀκ-Οὐλούκ, Κιουτάχεια, ὁδὸς ἀπὸ Κιουταχείας δι' Ἀλτουντὰς πρὸς Ἀφιόν καὶ ἐντολὴν τὴν αὐτὴν μὲ τὰς ἄνω προηγουμένας.

Αἱ ἐκτελεσθεῖσαι, κατόπιν τῆς διαταγῆς ταύτης καὶ τῆς προηγουμένης ἐσπέρας, ἀεροπορικαὶ ἀναγνωρίσεις παρετήρησαν, Β. Ἀχαρίμ 100 ἱππεῖς κατευθύνοντες πρὸς τοῦτο. Ν. Α. Ἰνλί 200 ἱππεῖς μὲ κατευθύνουσιν πρὸς αὐτό. Λόγω τῶν νεφῶν ἡ ἀναγνώρισις αὕτη δὲν κατώρθωσε νὰ προχωρήσῃ πέραν τοῦ Τσιφρουτ-Καζαμπᾶ. Ἡ πρὸς Κιουτάχειαν ἀναγνώρισις οὐδὲν παρετήρησε. Ἡ ἑτέρα πρὸς Ἀμόριον, λόγῳ κακοκαιρίας, δὲν ἠδυνήθη νὰ προχωρήσῃ πέραν τοῦ Ἀζιζιέ, μέχρι τοῦ ὁποίου οὐδὲν παρετήρησε. Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἄνω ἀναγνωρίσεων ὑπεβλήθη εἰς τὴν Στρατιάν.

Τὴν 6ην ὥραν ἐκ Κουτσοῦκ Κ. ἀνηγγέλθη ὅτι ἐχθρικά δυνάμεις ἐπετέθησαν κατὰ Τονλοῦ-Πουνάρ ἐκ τῆς κατευθύνσεως τοῦ ὁποίου ἠκούοντο συνεχεῖς κανονιοβολισμοί, διακοπείσης καὶ τῆς μετὰ τούτου τηλεφωνικῆς συγκοινωνίας.

Κατόπιν τῆς πληροφορίας ταύτης, διέταξα τὸ Ν. Α. σμῆνος (ἀριθ. 868 [363]3) ἵνα ἀποστείλῃ ἀμέσως ἐν ἀεροπλάνον εἰς Τονλοῦ-Πουνάρ καὶ ἐξακριβώσῃ τί συμβαίνει ἐκεῖ, βομβαρδίζον συγχρόνως τὰ κατὰ τοῦ Τονλοῦ-Πουνάρ ἐπιτιθέμενα ἐχθρικά τμήματα.

Πρὸς δέ, διέταξα τὸ Μ. Α. Ἀνδριτσοπούλου (ἀρ. 869 [364]3) ὅπως ἀποστείλῃ πάραντα ἓνα λόχον εἰς Μπάλ-Μαχμούτ, ὅστις

ἐπιβιβαζόμενος ἐπὶ τῆς ἐκεῖ ἐκ Κουτσούκ Κ. ἀφιχθῆσομένης ἀμαξοστοιχίας, μεταβῆ εἰς Τονλοῦ-Πουνάρ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐκεῖ φρουράς. Ἡ διατεθεῖσα ἐκ Κουτσούκ Κ. ἀμαξοστοιχία ἀπεστάλη κατόπιν τηλεφωνικῆς μετὰ τοῦ ἐκεῖ λόχου σιδηροδρόμων συνεννόησεως.

Δύο ἀεροπλάνα μεταβάντα εἰς περιοχὴν Τονλοῦ-Πουνάρ, παρετήρησαν, ὅτι τὰ ἡμέτερα τμήματα κατέχουσι τὰ Ν. καὶ Α. τοῦ Τονλοῦ-Πουνάρ χαρακώματα, καὶ ἐβομβάρδισαν ἐχθρικά τμήματα εὐρισκόμενα Ν. τούτων.

Ἐπειδὴ ἡ μάχη κατὰ τὰς ἐκ Κουτσούκ Κ. τηλεφωνικῶς διδομένας πληροφορίας ἐξηκολούθει μεθ' ἱκανῆς σφοδρότητος, ἐξέδωκα τὴν 11,30' ὥραν πρὸς τὸ Μ. Α. Ἀνδριτσοπούλου τὴν ὑπ' ἀριθ. 882]370]3 διαταγὴν, ὅπως διατάξῃ καὶ ἓνα ἀκόμη λόχον μετὰ διμοιρίας πολυβόλων καὶ μεταβῶσιν εἰς Μπάλ-Μαχμούτ, ὁπόθεν ἐπιβιβαζόμενοι ἐκεῖ ἀμαξοστοιχίας ἀχθῶσιν εἰς Τονλοῦ-Πουνάρ.

Ὁ 1ος λόχος ἀνεχώρησεν ἐκ Πασσᾶ Κ. τὴν 9ην ὥραν, ὃ δὲ 2ος μετὰ διμοιρίας πολυβόλων τὴν 13ην ὥραν.

Κατὰ νεωτέρας πληροφορίας, αἱ κατὰ Τονλοῦ-Πουνάρ ἐπιτεθεῖσαι ἐχθρικαὶ δυνάμεις ἀνῆκον εἰς τὴν 6ην Μεραρχίαν συγκεντρωθεῖσαν. Ἦτο δὲ πιθανὸν νὰ παραστῇ ἀνάγκη ἀποστολῆς ἰσχυρῶν ἐνισχύσεων πρὸς ἀπόκρουσίν της, τὸ δὲ Μ. ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου ἔχον πρὸ αὐτοῦ ἐχθρικάς δυνάμεις περὶ τοὺς 800 πεζοὺς μετὰ 2 πυροβόλων, αἵτινες ἀπὸ πρωΐας τὸ ἀπησχόλουν δι' ἀραιῶν πυρῶν πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, δὲν ἦτο εἰς θέσιν ν' ἀποστείλῃ ἄλλας ἐνισχύσεις. Ἐν ἀναμονῇ ὅθεν τῆς ἐξελίξεως τῆς κατὰ Τονλοῦ-Πουνάρ ἐπιθέσεως, διέταξα τὴν IV Μεραρχίαν (ἀριθ. διατ. 884]379]3), ὅπως προετοιμασθῇ δι' ἐνδεχομένην μεταστάθμευσίν της τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης ἐκ Τσαϊ, Μπουλαβαντὶ εἰς χῶρον παρὰ τὸ Τσοπανλάρ.

Τὴν 18ην ὥραν, ὃ ἐχθρὸς εἶχεν ἀποκρουσθῇ ὀριστικῶς ἀποσυρθεὶς πρὸς Νότον, χωρὶς ὅμως νὰ παύσῃ τηρῶν τὴν μετὰ τῶν ἡμετέρων τμημάτων ἐπαφὴν.

Κατόπιν τούτου, ἐγνώρισα τῇ IV Μεραρχίᾳ (ἀρ. διατ. 891]376]3), ὅτι δὲν θὰ μετασταθμεύσῃ τὴν ἐπομένην.

Ἀφιχθείσης ἱκανῆς ποσότητος ἐκκρηκτικῶν ὑλῶν, ἀπεστάλη ἀμέσως εἰς τὴν IV Μεραρχίαν, εἰς ἣν ἀπέστειλα διαταγὴν (ἀρ. διατ.

886]374]3), ὅπως συνεχίσῃ τὴν καταστροφὴν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, μεθ' ἣν καταστροφὴν, ἅμα φθάσῃ μέχρι σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Τσοπανλάρ, ἥ ἐν ἀνεπαρκείᾳ ἐκκρηκτικῶν ὑλῶν ἅμα τῇ ἐξαντλήσει τούτων, νὰ μετασταθμεύσῃ εἰς περιοχὴν Ἰσσικλάρ, Τσοπανλάρ, Γκεμπετζιλάρ, ἀναφέρουσα ἡμῖν περὶ τούτου.

Τὸ Ν. Α. σμῆνος διέταξα (ἀρ. διατ. 892]376]3), ὅπως τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης (9 Σεπτ.) ἐκτελέσῃ 3 ἀναγνώσεις: 1ον) Δρομολόγιον: Ἀφιόν, Τονλοῦ-Πουνάρ, Μπανάζ, Μπάλτζι, Ἀκάρ-Ντάγ (ὑψ.1611), Σαβράν, Πασσᾶ Κ., Ἀφιόν. 2ον) Δρομολόγιον: Ἀφιόν, Ἰτζέ-Καραχισάρ, Μπορντί, Ἀκ-Ἰν, Τσουρντάν, Ἀκ-Οὐλούκ, Κιουτάχεια, Ἀλτουντάς, Ντουγκέρ, Ἀφιόν. 3ον) Δρομολόγιον: Ἀφιόν, Τσαΐ, Ἰσακλῆ, Καραπουνάρ, Παγεμλῆ, Ἀμόριον, Τσιφτελάρ, Καντί Κ., Κοσρέβ-Πασσᾶ, Μπαγιάτ, Μπουλαβαντί, Ἀφιόν. Ἐντολὴ τῶν τριῶν: ἀναγνώσεις, ἐχθρικῶν κινήσεων, ἥ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

9 Σεπτεμβρίου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου πρὸς Ἀκ-Ἰν, Κιουτάχειαν, παρέτηρσεν ἐχθρικὴν δύναμιν 2.000 ἰππέων ἐν πορείᾳ πρὸς Β., ὅπισθε δὲ ταύτης, ἡμέτερα 4ον καὶ 46ον Συντάγματα Πεζικοῦ. Ὁ παρατηρητὴς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσῃ τὸν τόπον τῆς παρατηρήσεως, καθόσον, πρὸ ταύτης εἰσελθὼν ἐντὸς συννέφων, εἶχεν ἀπολέσει τὸν προσανατολισμόν.

Ἐτέρα ἀναγνώρισις πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ, οὐδὲν παρέτήρησε.

Ἡ πρὸς Ἀμόριον ἀναγνώρισις, λόγῳ κακοκαιρίας δὲν ἐξετελέσθη.

Ἐπειδὴ ὁ πρὸ τοῦ Μ. ἀποσπάσματος Ἀνδριτσοπούλου ἐχθρὸς, διαθέτων πυροβόλα μεγάλου βεληνεκοῦς καὶ κατέχων τὰ ὑψηλότερα σημεία τῆς ἀπὸ Πασσᾶ Κ. πρὸς Σαβράν στενωποῦ, παρηνώχλει συνεχῶς τὸ ἄνω ἀπόσπασμα, βάλλων πολλάκις διὰ βολῶν πυροβολικοῦ καὶ ἐναντίον τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Πασσᾶ Κ. ἐγκατεστημένων ἐφεδρειῶν τούτου, ἀπέστειλα πρὸς τὸ Μ. Α. Ἀνδριτσοπούλου τὴν διαταγὴν (ἀρ. 901]386]3), ὅπως μετασταθμεύσῃ τὴν 11ην Σεπτ. εἰς τὴν περιοχὴν Μπάλ-Μαχμούτ, καταλαμβάνον τὰ Ν. τοῦ Μπάλ-Μαχμούτ ὑψώματα, οὕτως ὥστε νὰ ἐπικρατῇ τῆς πρὸς Ν. τούτων πεδιάδος, καὶ νὰ ἐπιτηρῇ ταύτην. Ν' ἀποστείλῃ ἓνα λόχον περὶ τὸ χωρίον Τζορτζᾶ με ἐντολὴν τὴν

ἐξασφάλισιν τῶν μεταξὺ Ἀφίων καὶ Μπάλ-Μαχμούτ συγκοινωνιῶν ἅτ' ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν.

Τὸ Ν. Α. σμῆνος διέταξα (ἀρ. 911]391]3), ὅπως τὴν πρωτὴν τῆς ἐπομένης (10ης Σεπτ.) ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνωρίσεις: 1ον) Δρομολόγιον: Ἀφίον, Τσαϊ, Καραπουνάο, Πυριμπεληῖ, Ἀμόριον, Ἀζιζιέ, Βαλῆ-Βεράν, Τσιφτελάο, Σεϊντι-Γαζῆ, Μπαγιάτ, Μπουλαβαντί, Ἀφίον. 2ον) Δρομολόγιον: Ἀφίον, Ἰτζέ-Καραχισσάο, Μπορντί, Ἀκ-Ἰν, Ντουγκέρ, Ἀκ-Ὀλούκ, Ἀλαγιούντ, Γιουκαρέ-Πουρσάκ, Ἀλτουντάς, Μπελτζεμίτζα, Ἀφίον. Ἐντολὴ ἀμφοτέρων: ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

10 Σεπτεμβρίου. Μὴ ἐκτελεσθεῖσιν λόγῳ κακοκαιρίας τῶν ἀεροπορικῶν ἀναγνωρίσεων, διετάχθη, ὅπως ἐκτελεσθῶσι τὴν ἐπομένην.

ΙΧ.—Ἐκκένωσις Τσαϊ, Μπουλαβαντί. Συγκέντρωσις IV Μεραρχίας εἰς περιοχὴν Ἀφίον-Καραχισάο.

11 Σεπτεμβρίου. Τὴν 3ην ὥραν ἡ IV Μεραρχία ἀπεσύρθη ἐκ τῶν εἰς περιοχὴν Τσαϊ, Μπουλαβαντί θέσεών της χωρὶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐγκατεστάθη ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ἰσικλάο, Τσοπανλάο, Γκεμπετζιλάο.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς της, κατέστρεψε τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν ἐπὶ ἓν χιλ. Ἀν. σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Τσαϊ καὶ 15 χιλ. Δ. τούτου. Ἐπίσης κατέστρεψε τὰς γεφύρας καὶ πάντα τὰ τεχνικὰ ἔργα τῆς γραμμῆς μέχρι 4 χιλ. Δ. Τσαϊ, ἐξαντλήσασα πάσας τὰς ἐκκρητικὰς ὕλας, ἃς διέθετε.

Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου ἀπεσύρθη πρὸ τῆς ἐπελεύσεως τῆς ἡμέρας ἐκ τῆς περὶ τὸ Πασσᾶ-Κ. θέσεώς του, καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν περιοχὴν Μπάλ-Μαχμούτ χωρὶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸν παρὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου παρέτήρησε Ν. Παγεμλί 500 ἰππεῖς καὶ πεζοὺς βαδίζοντας πρὸς Νότον, ἐπίσης 600 ἰππεῖς Δ. Μπαγιάτ, βαδίζοντας πρὸς τοῦτο.

Ἡ πρὸς Ἀκ-Ἴν ἀναγνώρισις οὐδὲν παρετήρησε.

Τὴν 12ην ὥραν ἔλαβον τὴν κάτωθι κρυπτογραφικὴν διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς :

Ἀριθ. 20021/6775/3

Λίαν ἐπεῖγον.—Προσωπικὸν

Νότιον Συγκρότημα Μεραρχιῶν

«Στρατιὰ ἐγκατεστάθη ἐν ἀμυντικῇ τοποθεσίᾳ ἀνατολικῶς Δορυλαίου ἐπὶ γενικῆς γραμμῆς ὑψώματα Τζεβιζλί, Μαλιά-Μπασί-Τεπέ, Ντούζ-Τεπέ, Ὀρτά-Τεπέ, ὑψώματα Βιαγκζιλάρ. Διάταξις στρατιᾶς κάτωθι : Στρατηγεῖον Στρατιᾶς Δορύλαιον Α' Σῶμα Στρατοῦ περιλαμβάνον δύο Μεραρχίας, ἐφεδρεία Στρατιᾶς. Εἰς Β' Σῶμα Στρατοῦ, περιλαμβάνον τρεῖς Μεραρχίας, ἀνετέθη φύλαξις δεξιοῦ τομέως καὶ εἰς Γ' Σῶμα Στρατοῦ περιλαμβάνον τρεῖς Μεραρχίας, ἀνετέθη φύλαξις ἀριστεροῦ (βορείου) τομέως. Ὅρια δύο τομέων ποταμὸς Σεγιντί. Ἀνεξάρτητος Μεραρχία συγκεντροῦται Καρά-Κ. II Μεραρχία ἐνισχυμένη διὰ μοίρας πεδινοῦ πυροβολικοῦ ἐκκينوῦσα 10ην Σεπτεμβρίου ἐκ περιοχῆς Σεϊντί-Γαζή διὰ περιοχὴν Χαμάμ-Χάλτ (Ντινάρ) τιθεμένη ὑπὸ διαταγᾶς Νοτίου Συγκροτήματος. Μεραρχίαν ταύτην ἐκτὸς ἀπολύτου ἀνάγκης νὰ τηρήσῃτε συγκεντρωμένην εἰς ἄνω περιοχὴν πρὸς ἔμμεσον παρακώλυσιν εἰσδύσεως σημαντικῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων διὰ διαβάσεων Ρουκλού-Ντάγ. Ἐφοδιασμὸς II Μεραρχίας ἀπὸ ἀφίξεως Χαμάμ-Χάλτ, Κέντρον Οὐσάκ. Ἀναφέρατε ἐν καιρῷ διάταξιν II Μεραρχίας καὶ IV Μεραρχίας».

Στρατηγεῖον 10 Σεπτεμβρίου 1921.

ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Τὴν 15ην ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 20202]6758]3 διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, κοινοποιούσης τὴν ὑπ' ἀριθ. 1891]1708]3 ἀναφορὰν τῆς Α. Γ. Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Σμύρνης, ἣτις ἀνέφερε τὰ παρὰ ταύτης ἐν τῇ ὑπ' αὐτὴν ζώνῃ ληφθέντα μέτρα ἀσφαλείας, καὶ ὑπέβαλε τὴν γνώμην, ὅπως τὸ Νότιον Συγκρότημα καταλάβῃ τὴν γραμμὴν Ὀρτάντζα, Τσιβρίλ, Σαντουκλή, Ὑσιφούτ-Κασαμπᾶ, Τσάϊ, ἢ τὴν νοτιώτερον ταύτης γραμμὴν τῶν λιμνῶν Ἀντζί-Σούζ-Γκιόλ, Ἀσκανία, Ἐγκερντίρ. Ἡ Στρατιὰ

διέτασεν, ὅπως τὸ Συγκρότημα ὑποβάλῃ τὴν ἐπὶ τῶν ἄνω προτάσεων γνώμην του.

Κατόπιν τῆς ἄνω διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς, ὑπέβαλον τὴν ὑπ' ἀριθ. 928]404]3 ἐκτενῆ καὶ λεπτομερῆ ἀναφορὰν μὲ τοὺς λόγους, δι' οὓς δὲν συνεφώνουν μὲ τὴν πρότασιν τῆς Α. Γ. Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Σμύρνης, καὶ κατέληγον ὅτι : «Κατανομὴ τοῦ Μ. Ἀποσπάσματος Ἀνδριτσοπούλου διὰ τὴν γενικὴν κάλυψιν τοῦ ἀπὸ Ἰσικλῆ μέχρις Ἀφίων μετώπου, θὰ διέσπειρε τοῦτο εἰς μικρὰ τμήματα, ἅτινα δὲν θὰ ἠδύναντο ν' ἀντισταθῶσιν εἰς οὐδεμίαν ἐπίθεσιν, καὶ ἐν τέλει ἀναφέρω, ὅτι προσεπάθησα πάντοτε ν' ἀντιμετωπίζω πᾶν ἐνδεχόμενον διὰ συγκεντρωμένων δυνάμεων καὶ οὐχὶ διὰ τῆς διασπορᾶς τούτων».

Τὸ Ν. Α. Σμῆνος διέταξα (ἀριθ. 937]407]3), ὅπως τὴν ἐπομένην 12 Σεπτεμβρίου, ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνωρίσεις : 1) Δρομολόγιον : Ἀφίον, Τσάϊ, Μπουλαβαντί, Μπαγιάτ, Ἀζιζιέ, Καντί-Κ, Καραγκάτς, Γιαπουλντάκ, Μπορντί, Ἰτζέ-Καραχισάρ, Ἀφίον. 2) Δρομολόγιον : Ἀφίον, Χαμὰμ-Χάλτ, Ντουγκιέρ, Ἀκ-Οὐλούκ, Γιοκαρὶ-Πουρσάκ, Ἀλτουνιάς, Τονλοῦ-Πουνάρ, Μπανάζ, Σαμπάν, Ἐμιρ-Ἀγ, Ἀκτσέ-Μπαντρίκ, Ἀκάρ-Ντάγ (ὑψ. 1611), Καραχιοσσελῆ, Γκιουνεϊ, Ντοῦς-Ἀγάτς, Πασσᾶ-Κ., Ἀφίον. Ἐντολὴ ἀμφοτέρων : ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

12 Σεπτεμβρίου. Ἐκτελεσθεῖσαι ἀναγνωρίσεις ἀεροπλάνων οὐδὲν παρητήρησαν.

Τὸ Ν. Α. Σμῆνος διέταξα (ἀριθ. 960]419]3), ὅπως τὴν ἐπομένην 15 Σεπτ. ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνωρίσεις : 1) Δρομολόγιον : Ἀφίον, Τσάϊ, Ἰσακλῆ, Ἀκ-Σεχήρ, Τσερκές-Κ., Γενῆ-Κ., Πυρεμπεηλῆ, Καραπουνάρ, Μπουλαβαντί, Ἀφίον. 2) Δρομολόγιον : Ἀφίον, Ἰτζέ-Καραχισάρ, Μπαγιάτ, Ἀζιζιέ, Ἀμόριον, Καντί-Κ., Κοσρέβ-Πασσᾶ, Μπασέρ, Μπορντί, Τσικρίκ, Ἀφίον. Ἐντολὴ ἀμφοτέρων : ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

Μέχρι νεωτέρας διαταγῆς, αἱ ἀναγνωρίσεις νὰ ἐκτελῶνται τὰς μεταμεσημβρινὰς ὥρας, ἐφ' ὅσον προβλέπεται ὅτι ὁ καιρὸς, πτήσιμος ὢν τὴν πρωΐαν, δὲν πρόκειται νὰ μεταβληθῇ ἐπὶ τὰ χεῖρω. Τοῦτο δὲ καθόσον, λόγῳ ἐκτελέσεως μέχρι τοῦδε τῶν

ἀναγνωρίσεων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μόνον τὴν πρωτὴν, εἶναι πιθανὸν ὃ ἐχθρὸς νὰ ἐκτελῇ τὰς κινήσεις του τὰς μεταμεσημβρινὰς ὥρας.

13 Σεπτεμβρίου. Ἐκτελεσθεῖσαι ἀναγνωρίσεις ἀεροπλάνων οὐδὲν παρετήρησαν.

Τὸ Ν. Α. Σμῆνος διέταξα (ἀριθ. διατ. 931]431]3), ὅπως τὴν ἐπομένην (14 Σεπτ.) ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνωρίσεις : 1) Δρομολόγιον : Ἀφιόν, Τσάϊ, Ἰσακλῆ, Καραπουνάο, Πυριμπεηλῆ, Ἀμόριον, Ἀζιζιέ, Μπαγιατ, Μπουλαβαντί, Ἀφιόν. 2) Δρομολόγιον : Ἀφιόν, Πασσᾶ-Κ., Ντούς-Ἀγάτς, Καραγκιοσελῆ, Σαμπάν, Ἀχάτ-Κ., Ἀκτσέ-Μπαντρίκ, Γιαγτζῆ-Κ., Μπαλτζῆ, Ἀφιόν. Ἐντολὴ ἀμφοτέρων: ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

Πρὸ μετώπου Μ. Ἀποσπάσματος Ἀνδριτσοπούλου ζωηρὰ κινήσεις ἐχθρικῶν τμημάτων πεζῶν καὶ ἐφίππων. Ἐθεάθη πεδινὸν πυροβόλον, ὅπερ κατελθὼν ἐν καλπασμῷ ἐκ τῆς στενωποῦ Πασσᾶ-Κ., Σαβράν, κατηυθύνθη πρὸς Σινιρ-Κ.

Χ.—Προέλασις ἐχθρικῶν δυνάμεων ἐκ Σαγγαρίου πρὸς Ἀφιόν. Ἀφιζις II Μεραρχίας πρὸς συνδρομὴν Νοτ. Συγκροτήματος.

14 Σεπτεμβρίου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις παρετήρησε κατὰ τὴν 11ην ὥραν, ἰσχυρὰς ἐχθρικὰς φάλαγγας δυνάμεως περίπου 15.000 διευθυνομένης ἐξ Α. πρὸς Ἀμόριον, οὗτινος ἀπεῖχον περὶ τὰ 10 χιλιόμετρα.

Ἐτέρα ἀναγνώρισις παρετήρησε παρὰ τὸ Μπαλτζῆ περὶ τοὺς 400 ἵππεῖς κατὰ τμήματα, διευθυνομένους πρὸς Ὁτουράκ.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πρὸς Ἀμόριον ἀναγνωρίσεως ὑπέβαλον εἰς τὴν Στρατιάν, διατάξας συγχρόνως τὸ Ν. Α. σμῆνος, ὅπως μεταμεσημβριαν, τρία ἀεροπλάνα μεταβῶσι πρὸς ἀνέυρεσιν καὶ βομβαρδισμὸν τῶν παρατηρηθεισῶν τὴν πρωτὴν φαλάγγων.

Κατόπιν διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς, δι' ἧς ἡ II Μεραρχία ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ν. Συγκροτήματος, καὶ τῆς ἀναφορᾶς

τῆς II Μεραρχίας, ὅτι θὰ εὐρίσκεται εἰς Ντινάρ τὴν 14ην τοῦ μηνός, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ.988]437]3 Γενικὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων ἐν ἣ ὠρίζετο : 1) II Μεραρχία: Στάθμευσις εἰς τὴν περιοχὴν Χαμάμ-Χάλτ, Ντινάρ. Σταθμὸς Διοικήσεως, σιδ.σταθμὸς Χαμάμ. Ἐντολή : ἔμμεσος παρακώλυσις εἰσδύσεως σημαντικῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων διὰ τῶν διαβάσεων Ρουκλὸῦ-Ντάγ. Ἡ Μεραρχία νὰ τηρῇ τὰς δυνάμεις τῆς συγκεντρωμένης, ἐτοίμη ὥπως ἀχθῇ, ὅπου ἤθελε παραστῇ ἀνάγκη.

2) IV Μεραρχία : Στάθμευσις, περιοχὴ Ἀφιὸν-Καραχισάρ. Σταθμὸς Διοικήσεως, Ἀφιὸν-Καραχισάρ.

Ἡ εἰς τὴν νέαν ζώνην σταθμεύσεως μεταστάθμευσις τῆς IV Μεραρχίας ἐκ τῆς περιοχῆς Ἰσικλάρ, Γκεμπετζιλάρ (μεταξὺ Τσαϊ, καὶ Ἀφιόν), θὰ γίνῃ κατόπιν εἰδικῆς διαταγῆς μου, ἐξαρτωμένης ἐκ τῆς περατώσεως τῆς διαταχθείσης καταστροφῆς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Ἐντολή: κάλυψις τοῦ δεξιοῦ τῆς Στρατιᾶς ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως τοῦ Ἰκονίου καὶ κατοχὴ τῆς πόλεως Ἀφιόν.

3) Μὴ Μεραρχιακὰ Σώματα, Σχηματισμοὶ καὶ Ν. Α. σμῆνος: Τόπος σταθμεύσεως, Ἀφιὸν-Καραχισάρ.

4) Μ. Α. Ἀνδριτσοπούλου: Στάθμευσις, περιοχὴ Μπάλ-Μαχμούτ. Σταθμὸς Διοικήσεως, σιδ. σταθμ. Μπάλ-Μαχμούτ. Ἐντολή : Ἐμμεσος κάλυψις τοῦ δεξιοῦ τῆς IV Μεραρχίας καὶ τῶν μετὰ Τονλοῦ-Πουνάρ συγκοινωνιῶν τοῦ Ν. Συγκροτήματος.

5) Ὑποτομεῖς Τσιβρίλ καὶ Μπουλαντάν, ὡς ἔχουσιν ἤδη.

6) Σταθμὸς Διοικήσεως Νοτ. Συγκροτήματος Μεραρχιῶν : Ἀφιόν.

7) Γραμμὴ προφυλακῶν Νοτ. Συγκροτήματος :

α') IV Μεραρχίας : Αὐχὴν Ν. Δ. Ἀφιόν, ὑψώματα Ν. Ντεπέο, ὑψώματα Τσουκούο Κ., Ἀμπανάζ (ναί). Ἡ Μεραρχία θὰ διατηρήσῃ καὶ τὴν ἤδη ὑπάρχουσαν ἄμεσον κάλυψιν σταθμεύσεως Ἀφιὸν διὰ μικρῶν τμημάτων.

β') II Μεραρχίας : Ἀμπανάζ (ὄχι), Ἀγιάζ-Ἰν, Χαϊράμ-Μπαμπά (ναί).

γ') Σημεῖον ἐπαφῆς προφυλακῶν τῶν δύο Μεραρχιῶν, τὸ Ἀμπανάζ.

δ') Μ. Ἀπ. Ἀνδριτσοπούλου καὶ ὑποτομέων Τσιβρίλ καὶ Μπουλαντάν, αἱ ὑπάρχουσαι.

8) Γραμμή ἀντιστάσεως :

α') IV Μεραρχίας: Ἡ ἤδη ὠργανωμένη παρ' αὐτῆς τοιαύτη, ἐπεκτεινομένη εἰς τὰ ὑψώματα Τσουκούρ Κ. καὶ συμπληρουμένη εἰς τρόπον, ὥστε ν' ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς πιθανὰς ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ.

β') II Μεραρχίας : Ἡ παρὰ ταύτης, κατόπιν ἐπιτοπίου ἀναγνωρίσεως ἐκλεγομένη, ἥτις δέον να ὀργανωθῇ ἀμυντικῶς.

γ') Μ. Ἀπ. Ἀνδριτσοπούλου καὶ ὑποτομέων Τσιβρίλ καὶ Μπουλαντάν, αἱ ὑπάρχουσαι.

Τὴν 19.30' ὥραν, ἐλήφθη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀρ. 20304]6888]3 κρυπτογραφικὴ διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς.

«Σημερινὴ ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις ἀναφέρει :

Περιοχὴν Πυριμπεηλῇ ὥραν 8.40' εἰς Μουχαζιρ καταυλισμὸς 400 ἀνδρῶν καὶ Μπιγιούκ 500. Ἐπὶ ὁδοῦ Μπιγιούκ, Ἀμόριον φάλαγξ 4.000 μετὰ πυροβολικοῦ πιθανῶς Μεραρχία, βαδίζουσα πρὸς Ἀμόριον, μὲ κεφαλὴν 5 χιλ. Α. Ἀμόριον. Ἑτέρα φάλαγξ 4.500 πιθανῶς Μεραρχία ἐπὶ ὁδοῦ Γενῇ Κ., Ἀμόριον βαδίζουσα πρὸς Ἀμόριον, μὲ κεφαλὴν ἔξωθι Ντενιζλί. Πιθανῶς φάλαγγες κατευθύνονται δι' Ἀζιζιέ πρὸς ὑμετέραν περιοχὴν. Πλήν II Μεραρχίας ἐκκινήσεως δεκάτην τρέχοντος ἐκ Σεϊντι-Γαζῇ πρὸς Ντινάρ, διαταχθήσεται I Μεραρχία μετὰ ὀρειβ. πυροβολικοῦ μόνον, ἐκκινήσῃ αὖριον ἐκ περιοχῆς Ντερμπέντ δι' Ἀκ-Ἰν εἰς Μπορντί. Ἐκδώσατε διαταγὰς σας ἐγκαίρως πρὸς ἄνω Μεραρχίας τιθεμένας διαταγὰς σας. Διατάξατε ἐκτέλεσιν ἀεροπορικῶν ἀναγνωρίσεων καὶ τηρῆτε μας ἐνημέρους».

ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Αἱ διὰ μεταμεσημβρίαν διαταχθεῖσαι προφορικῶς ἀναγνωρίσεις ἀεροπλάνων καὶ βομβαρδισμὸς τῶν πρὸς Ἀμόριον προελαννουσῶν ἐχθρικῶν φαλάγγων δὲν ἐξετελέσθησαν, λόγῳ κακοκαιρίας.

Τὸ Ν. Ἀερ. σμῆνος διέταξα (ἀρ. διατ. 1003]444]3), ὅπως τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἐκτελέσῃ τὰς προφορικῶς διαταχθεῖσας καὶ λόγῳ κακοκαιρίας μὴ ἐκτελεσθείσας τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀναγνωρίσεις. Δρομολόγιον : Ἀφίον, Μπουλαβαντί, ὁδὸς ἀπὸ Μπουλαβαντί δι' Ὄζ-Μπουράν κατ' εὐθείαν πρὸς Ἀζιζιέ, διερχομένη ἀνατολικῶς Μπαγιάτ, μὴ ἀναγραφομένη ἐν τῷ χάρτι, Ἀ-

ζιζιέ, Ἀμόριον, Μπιγιούκ, Μουχαζίρ, Πυριμπεηλῆ, Ἐρὲν Κ., Καραπουνάρ, Μπουλαζαντί, Ἀφιόν, μὲ ἐντολήν : ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς τῶν κατὰ τὴν πρωΐαν παρατηρηθεῖσων ἐχθρικῶν δυνάμεων, αἵτινες δέον νὰ ἀναζητηθῶσιν εἰς τὴν περὶ τὸ Ἀμόριον περιοχὴν.

Τὴν νύκτα τῆς 13ης πρὸς τὴν 14ην, ἀντάρται ἀνετίναξαν τὴν σιδηροδρομικὴν γέφυραν παρὰ τὸ Κουτσούκ Κ. καὶ εἰς ἕτερον σημεῖον ὀλίγα χιλιόμετρα ἀπὸ τοῦ Ἀφιόν. Αἱ προξενηθεῖσαι βλάβαι ἐπεδιορθώθησαν ἀμέσως.

Ἡ II Μεραρχία ἀφίκετο μεταμεσημβρίαν εἰς περιοχὴν Ντινάρ, ἐνθα ἐστάθμευσε.

XI.—Διάταξις Νοτ. Συγκροτήματος. Προθέσεις Διοικήσεως.

16 Σεπτεμβρίου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις παρετήρησεν εἰς τὰ Δ. Ἀζιζιέ χωρία Γκουρέιλ, Ἐμίρ-Κ., Γκετζελῆ καὶ Ταμπακλάρ, ἕξ καταυλισμούς, δυνάμεως ἐν συνόλῳ 10.000, οὓς ἐβομβάρδισε λίαν ἐπιτυχῶς.

Κατόπιν τῶν τελευταίως παρατηρηθεῖσων ἐχθρικῶν δυνάμεων, αἵτινες ἦτο πλέον φανερόν, ὅτι κατηυθύνοντο ἐναντίον τοῦ Ἀφιόν-Καραχισάρ, ὅπερ προεῖδον ἀπὸ τῆς 4ης Σεπτεμβρίου, ὥς ἐμφαίνεται ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 779]321]3 πρὸς τὴν Στρατιὰν κρυπτογραφικῇ δι' ἀσυρμάτου ἀναφορᾷ μου (σελ. 202), καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως, αἱ ὑπὸ τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος δυνάμεις ὥσι συγκεντρωμέναι καὶ δυνηθῶ οὕτω ν' ἀντεπεξέλθω δι' ὅλων τῶν διατιθεμένων δυνάμεων καθ' οἵασδήποτε ἐχθρικῆς ἐνεργείας, ἥτις ἐξ ὅλων τῶν συγκεντρουμένων πληροφοριῶν δὲν θὰ ἐβράδυνε νὰ ἐκδηλωθῇ, ἀπεφάσισα τὴν εἰς τὴν περιοχὴν Ἀφιόν συγκέντρωσιν τῆς IV Μεραρχίας, ἐκδοθείσης τῆς ὑπ' ἀριθ. 1019]435]3 διαταγῆς, ὅπως ἡ IV Μεραρχία, ἅμα τῷ πέρατι τῆς ριζικῆς καταστροφῆς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τσαί, Ἀφιόν, διὰ τῶν ἀποσταλεισῶν αὐτῇ ἐκκληρικῶν ὑλῶν, μετασταθμεύσῃ εἰς τὴν περιοχὴν Ἀφιόν, καταλαμβάνουσα τὰς διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 988]437]3 διαταγῆς μου καθοριζομένας αὐτῇ θέσεις.

Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 20326]6907]3 κρυπτογραφικὴ διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, ὅπως τὴν τηρῶ ἐνήμερον τῶν ἐκδιδομένων διαταγῶν μου ἐπιχειρήσεων καὶ διατάξεων τῶν Μονάδων καὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως καὶ συγχρόνως μὲν γνωστοποιεῖ ὅτι, ἡ I Μεραρχία ἐκκινήσασα σήμερον ἐκ Ντερμπέντ 25 χιλ. Ν.Δ. Δορυλαίου, ἄγεται δι' Ἀκ-Ἰν εἰς Μπορντί.

Ἐπειδὴ ἐθεώρησα ὥς λίαν παρακεκινδυνευμένην τὴν πρὸς Μπορντί προέλασιν τῆς I Μεραρχίας, καθόσον θὰ εἶχεν ἐκτεθειμένον τὸ ὑψιστερόν της πλευρὸν σχετικῶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἐχθροῦ μὴ εὐρισκομένου μακρὰν καὶ δυναμένου νὰ ἐπιτεθῇ πλευρικῶς κατὰ τῆς I Μεραρχίας μεμονωμένης, ὥς μὴ δυναμένης νὰ τύχῃ ὑποστηρίξεως ἐγκαίρως ὑπὸ τῶν ὑπ' ἐμὲ δυνάμεων, παρεκάλεσα τὴν Στρατιὴν (ἀριθ. ἀναφ. 1025]456]3), ὅπως διαταχθῇ ἡ I Μεραρχία καὶ ἀκολουθήσῃ τὸ κάτωθι δρομολόγιον: Ἀκ-Ἰν, Κίρκ-Καγιῶ (Κίρκα), διὰ στενωποῦ Σαριτζέ-Ντάγ εἰς Τσερκές-Κ. (Σαριτζέ-Ὀβᾶ), Μπέη-Κ., Ἀντεμίρ, Χαμὰμ-Χάλτ (Χαμηδιέ). Συγχρόνως ἀπέστειλα πρὸς τὴν I Μεραρχίαν τὴν ὑπ' ἀριθ. 1028]459]3 διαταγὴν, ἵνα ἀκολουθήσῃ τὸ ἄνω δρομολόγιον.

Πρὸς τήρησιν τῆς Στρατιᾶς ἐνήμερον τῶν προθέσεών μου, καὶ διατάξεων τοῦ Ν. Συγκροτήματος, ὑπέβαλον ταύτη τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 1026]457]3 ἀναφορὰν :

«IV Μεραρχία παραμένει περιοχὴν Ἰσικλάρ, Γκεμπετζιλάρ πρὸς ἀποπεράτωσιν συντελουμένης καταστροφῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. II Μεραρχία παραμένει Ντινάρ. Ἐν περιπτώσει προσεγγίσεως τῶν εἰς Ἀμόριον παρατηρηθεισῶν δυνάμεων πρὸ τῆς εἰς Μπορντί ἀφίξεως I Μεραρχίας, προτίθεται, IV Μεραρχίαν συγκεντρώσω περιοχὴν Ἀφιόν, καταλαμβάνουσας προτέρας ὀργανωμένας θέσεις της μετὰ τὸ δεξιὸν της στηριζόμενον εἰς Μουτατίμπ-Ντάγ. II Μεραρχίαν μετακινήσω περιοχὴν Σουσουζ, Ἀμπανάζ (Β. Ἀφιόν), ἀφίνουσας εἰς Ντινάρ ἐν τάγμα μετὰ οὐλαμοῦ ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ. Ἐν περιπτώσει ἀφίξεως I Μεραρχίας εἰς Μπορντί πρὸ προσεγγίσεως ἄνω ἐχθρικῶν δυνάμεων, IV Μεραρχία συγκεντρωθῇ Ἀφιόν μετὰ περάτωσιν καταστροφῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. II Μεραρχία θὰ παραμείνῃ εἰς νῦν θέσιν της (Ντινάρ). I δὲ Μεραρχίαν συγκεντρώσω

περιοχήν Ἀμπανάζ, Σουσουζ, ἐξ ἧς θὰ συνδέη καὶ θὰ δύναται συντρεῖν ἑκατέραν τῶν δύο ἄλλων Μεραρχιῶν.

Νότιον Συγκρότημα
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ».

Τὸ Ν. Ἀερ. Σιῆνος διέταξα (ἀριθ. διατ. 1030|462|3), ὅπως τὴν πρώτην τῆς ἐπομένης (17 Σεπ.) ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνώσεις :

1) Δρομολόγιον : Ἀφιόν, Ἰτζέ-Καραχισάρ, Μπαγιάτ, Ἀζιζιέ, Ἀμόριον, Παγεμλῆ, Καραπουνάρ, Ἰσακλῆ, Τσαϊ, Ἰσικλάρ, Ἀφιόν. 2) Δρομολόγιον : Ἀφιόν, Μπουλαβαντί, Μπαγιάτ, Ἀζιζιέ, Ἀμόριον, Κίρκ-Πουνάρ, Κοσρέφ-Πασσᾶ, Μπασέρ, Μπορντί, Ἀφιόν.

Ἐντολὴ ἀμφοτέρων τῶν ἀναγνώσεων : α) Ἀνεύρεσις τῶν παρὰ τὸ Ἀζιζιέ παρατηρηθεῖσων ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν. β) Ἀναγνώσις ἄλλων κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων ἐν τῷ ὀριζομένῳ δρομολογίῳ.

Περατωθεῖσης τῆς κατασκευῆς τῆς ἀπὸ Τονλοῦ-Πουνάρ μέχρις Ἀφιόν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἀφίκετο εἰς Ἀφιόν ἡ πρώτη ἀμαξοστοιχία περὶ τὴν 19ην ὥραν.

Κατόπιν διαταγῆς Στρατιᾶς, δι' ἧς διετίθετο τῷ Νοτ. Συγκροτήματι καὶ ἡ I Μεραρχία, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 1039|465|3 διαταγὴν, ὅπως πρὸς ἀπόκρουσιν ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως, αἱ Μεραρχίαι II καὶ IV μετασταθμεύσωσι τὴν ἐπομένην 17ην τρέχ. εἰς κάτωθι χῶρον σταθμεύσεως :

IV Μεραρχία, εἰς περιοχὴν Ἀφιόν. Σταθμὸς Διοικήσεως καὶ ἐντολὴ αὐτῆς, αἱ ὀρισθεῖσαι (ἀριθ. διατ. 988|437|3).

II Μεραρχία, εἰς περιοχὴν Σουσουζ, Τσικρίκ, Ἀμπανάζ, Κουμαρντάς. Στ. Διοικήσεως, Κουμαρντάς. Ἐντολὴ : κάλυψις ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Ἰτζέ-Καραχισάρ καὶ Μπορντί. Ἡ Μεραρχία αὕτη θ' ἀφίσῃ εἰς περιοχὴν Χαμὰμ-Χάλτ μικτὸν ἀπόσπασμα ἐξ 1 τάγματος καὶ οὐλαμοῦ ὀρειβ. πυροβολικοῦ. Τοῦτο θὰ ἐνωθῇ μετὰ τῆς Μεραρχίας του, ἄνευ ἐτέρας διαταγῆς, ἅμα τῇ εἰς Χαμὰμ-Χάλτ ἀφίξει τῆς I Μεραρχίας.

I Μεραρχία, εἰς περιοχὴν Χαμὰμ-Χάλτ (Χαμηδιέ), Ντινάρ, Ἀϊντεμίρ. Στ. Διοικήσεως, Χαμὰμ-Χάλτ (Χαμηδιέ). Ἐντολὴ : κάλυψις ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Μπορντί καὶ ἔμμεσος παρακώλυσις εἰσόδου σημαντικῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων διὰ τῶν δια-

βάσεων Ρουκλουϊ-Ντάγ. Ἡ Μεραρχία αὕτη νὰ τηρῇ τὰς δυνάμεις της συγκεντρωμένας, ἐτοίμη, ὅπως ἀχθῇ, ὅπου ἤθελε παρ᾽ αὐτῇ ἀνάγκη.

Γραμμὴ προφυλακῶν Ν. Συγκροτήματος :

IV Μεραρχίας : Μουτατίμπ-Ντάγ, ὑψώματα Ν. Ντεπέρ, Τσουκοῦρ Κ., ὑψώματα Δ. Τσαλτσιλάρ (ὄχι).

II Μεραρχίας : Ὑψώματα Δ. Τσαλτσιλάρ (ναί), Τσικρίκ, ὑψώματα Β. Δ. Τσικρίκ, Ἀκαρτζέ-Ντερὲ (ναί).

I Μεραρχίας : Ἀκαρτζέ-Ντερὲ (ὄχι), Ἀγιάζ-Ἴν, Χαϊρόμ-Μπαμπᾶ (ναί).

Σταθμὸς Διοικήσεως Ν. Συγκρ. Μεραρχιῶν : Ἀφιόν.

Πρὸς δὲ, ἵνα τὸ Μ. ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου ἢ εἰς θέσιν νὰ συντρέξῃ τὸ ταχύτερον τὰ ἀνατολικῶς τοῦ Ἀφίων τμήματα στρατοῦ εἰς παρουσιασθησομένην τυχὸν ἀνάγκην, καλύπτει δὲ ἀμεσώτερον τὸ ἐπὶ τοῦ Μουτατίμπ-Ντάγ μέλλον νὰ στηριχθῇ δεξιὸν τῆς IV Μεραρχίας, διέταξα (ἀρ. διατ. 1043]472]3), ὅπως τὴν ἐπομένην πρωΐαν (17 Σεπτ.) τὸ Μ. Α. Ἀνδριτσοπούλου μετασταθμεύσῃ εἰς περιοχὴν Ν. Δ. Κουτσούκ-Τσορτζᾶ, πλὴν λόχου μετὰ διμοιρίας πολυβόλων, ὅστις θὰ παραμείνῃ εἰς Μπάλ-Μαχμούτ, διὰ τὴν ἀπὸ Νότου κάλυψιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

II Μεραρχία ὑποβάλλει ἑκτακτον δελτίον στρατ. καταστάσεως, ὅτι ὥραν 9.20' ἐθεάθησαν 200 ἰππεῖς παρὰ Ἀγιάζ-Ἴν με κατεύθυνσιν πρὸς Δυσμάς. Ἰδίαν ὥραν, ἐνεφανίσθησαν 4 ὁμάδες ἐν συνόλῳ 50, κατέχουσαι 4 σημεῖα ἐπὶ ὑψωμάτων βορείως καὶ βορειανατολικῶς Ντινάρ.

Κατόπιν τοῦ ἄνω δελτίου, καὶ τῆς ληφθείσης πληροφορίας παρὰ τῆς II Μεραρχίας, ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν Ντογκανλάρ, Μποσιανλῆ, Κίς-Βεράν, εὐρίσκοντο τρεῖς Μεραρχίαι ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, διέταξα (ἀρ. διατ. 1050]476]3) τὴν II Μεραρχίαν, ὅπως μὴ μετασταθμεύσῃ τὴν ἐπομένην μέχρι διευκρινίσεως τῆς ἐκεῖ τακτικῆς καταστάσεως.

Μεταμεσημβρίαν, ἐλήφθη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 6930]3 κρουπογραφικὴ διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς :

«Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀναφέρει, ὅτι χθὲς ἐσπέραν δύο φάλαγγες, ἐκάστη ἐκ 2.000 ἀνδρῶν, ἐκινήθησαν, ἡ μὲν ἐκ Τσιφτελάρ πρὸς Ν. Δ., ἡ ἑτέρα δὲ ἐκ Χαμιτλῆ πρὸς Ἰσχανιὲ Ν. Δ. Τσιφτελάρ. Πιθανῶς δυνάμεις αὗται δρώσωσιν ὁμοῦ μετὰ φαλάγγων

συγκεντρωμένων χθές Ἀμόριον. Ἔνεκα καιροῦ δὲν ἐξετελέσθησαν σήμερον ἀεροπορικαὶ ἀναγνώσεις.

»Πλὴν ἐκκινήσεως σήμερον ἐκ Ντερμπέντ I Μεραρχίας πρὸς Μπορντί, αὐριον ἐκκίνησεν ἐκ Ντερμπέντ XII Μεραρχία, καὶ ἐκ Δορυλαίου μὴ Μεραρχιακὰ στοιχεῖα Α' Σ. Στρατοῦ πρὸς περιοχὴν Μπορντί, Ντινὰρ ὑπὸ διαταγὰς Α' Σώμ. Στρατοῦ, ἵνα συντρέξῃ Νότιον Συγκρότημα Μεραρχιῶν πρὸς ἀπόκρουσιν τυχόν ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως κατ' αὐτοῦ. II Μεραρχία ὑπάγεται ὑπὸ τὰς διαταγὰς σας. Ἀποστέλλεται λεπτομερεστέρα διαταγὴ δι' ἀγγελιοφόρου.

ΠΑΠΟΥΛΑΣ»

Μὴ ἐκτελεσθεῖσης κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀεροπορικῆς ἀναγνώσεως λόγῳ κακοκαιρίας, ἠγνοεῖτο ἢ κατεύθυνσις, ἦν ἠκούθησαν αἱ περὶ τὸ Ἀζιζιὲ παρατηρηθεῖσαι τὴν πρωτὴν τῆς 15ης ἐχθρικαὶ δυνάμεις.

Κατὰ νεωτέρας πληροφορίας II Μεραρχίας, δύο ἐχθρικαὶ Μεραρχίαι Ἰππικοῦ παρέμενον εἰς τὰ χωρία Ἀγιάζ-Ἴν, Κιζ-Βεράν, Ἀλιτζελή, Ντογανλάρ καὶ Ν. Μποστανλί.

Κατὰ πληροφορίας χωρικῶν, ἐχθρικὸς στρατὸς ἐκ πεζῶν καὶ ἱππέων ἀγνώστου δυνάμεως, ἐσημειώθη παρὰ τὸ Ἰτζέ-Καραχισάρ, ἀφικθεὶς ἀφ' ἐσπέρας.

Τὸ Ν. Ἀερ. σμῆνος διέταξα (ἀρ. διατ. 1051]477[3, ὅπως τὴν πρωτὴν τῆς ἐπομένης (17 Σεπτ.), ἐκτελέσῃ τὰς κάτωθι δύο ἀναγνώσεις: 1ον) Δρομολόγιον: Ἀφιόν, Ἰτζέ-Καραχισάρ, Μπορντί, Γιαπουλντάκ, Μπέη Κ., Ἀγιάζ-Ἴν, Μπορντί, Κοσρέβ-Πασσᾶ, Καντί Κ., Μπαγιάτ, Ἰτζέ-Καραχισάρ, Σουσούζ, Ἀμπανάζ, Ἀφιόν. 2ον) Δρομολόγιον: Ἀφιόν, Γκεμπετζιλάρ, Ἐμιρ-Ἀλῆ, Μπαγιάτ, Ἀζιζιέ, ὁδὸς ἀπὸ Ἀζιζιέ διὰ Ντισλί πρὸς Μπουλαβαντί (μὴ ἀναγραφομένη ἐν τῷ χάρτι), Τσάϊ, Ἰσικλάρ, Σινιό Κ., Πασσᾶ Κ., Ἀφιόν.

Ἐντολὴ ἀμφοτέρων τῶν ἀναγνώσεων: Ἀναγνώσεις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

Δέον νὰ καταβληθῇ μεγίστη προσοχὴ ὑπὸ τῶν Παρατηρητῶν διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων καὶ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἐξακρίβωσιν τῆς δυνάμεως τούτων.

Ἡμετέρα ἀναγνώσεις ἱππικοῦ πρὸς Μπόζ-Ἐγιούκ, συνέ-

λαβεν ἰπλέα τῆς 2ας Τουρκικῆς Μεραρχίας ἰπλικοῦ, μεταφέροντα διαταγὴν ἐπιχειρήσεων.

Κατόπιν τῶν κατὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τελευταίως γενομένων ἀποπειρῶν καὶ τῆς μέχρις Ἀφίων ἀποπερατώσεως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἐξέδωκα διαταγὴν (ἀριθ. 887]2), δι' ἧς καθίστατο γνωστόν, ὅτι ἐν περιπτώσει καταστροφῆς τῆς σιδηροδρομικῆς, ἢ τηλεφωνικῆς συγκοινωνίας, θὰ συλλαμβάνονται οἱ Μονητάρηδες, Ἱμάμηδες καὶ Πρόκριτοι τῶν πλησίον τοῦ καταστρεφομένου τμήματος τῆς γραμμῆς χωρίων, καὶ παραπέμπονται εἰς τὸ Στρατοδικεῖον, ἐὰν οὗτοι δὲν σπεύδωσι νὰ εἰδοποιῶν ἐγκαίρως τὰς πλησιεστέρας Ἀρχὰς περὶ ἐμφανίσεως ἀνταρτῶν σκοπούντων τὴν καταστροφὴν ταύτην. Ἡ ἀνωτέρω διαταγὴ μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν Τουρκικὴν, ἐτοιχοκολλήθη καὶ ἀνεγνώσθη εἰς ὅλα τὰ πλησίον τῆς γραμμῆς σιδηροδρόμου χωρία, τῆς ὑπὸ τὸ Ν. Συγκρότημα περιοχῆς.

17 Σεπτεμβρίου. Ἡ IV Μεραρχία ἀναχωρήσασα ἐκ περιοχῆς Τσοπανλάρ, ἐγκατεστάθη εἰς τὸς ἐν τῇ περιοχῇ Ἀφίων ὁρισθείσας αὐτῇ θέσεις.

Ἐπερατώθη ἡ καταστροφή τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀφίων, Τσαϊ.

Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου ἐγκατεστάθη ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Κουτούκ-Τζορτζᾶ.

Ὀλίγον Μ.Μ. ἐχθρικὸν τμήμα ἐκ 400 ἰπέων, ἀπωθῆσαν τὰ φυλάκια τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀφίων, Κουταχείας, ἀνετίναξε μικρὸν τμήμα ταύτης πρὸς τὸ Σιπσίν (Β. Ἀφίων).

Μ. Ἀπόσπασμα II Μεραρχίας (σύνταγμα Πεζικοῦ ἐκ δύο ταγμάτων καὶ ὀρειβ. πυροβολ.) μεταβαῖνον, ὅπως ἐγκατασταθῇ εἰς Ἀμπινάζ πρὸς κάλυψιν τοῦ μεταξὺ τῶν δύο Μεραρχιῶν (II καὶ IV) κενοῦ καὶ σύνδεσμον αὐτῶν, συγκρουσθὲν πρὸς ἄνω ἐχθρικὸν τμήμα, ἠνάγκασε τοῦτο νὰ τραπῇ πρὸς Α. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο κατέλαβε τὸ Ἀμλανάζ, εἰς ὃ ἐγκατεστάθη.

Ἔτερον ἐχθρικὸν τμήμα ἐκ 500 ἐφίππων ἐθεάθη τὴν 10.15' ὥραν περὶ τὰ 4 χιλ. Β. Ντινάρ.

Λόγῳ κακοκαιρίας, ἀεροπορικαὶ ἀναγνώσεις δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐκτελεσθῶσι.

Τὸ Ν. Ἀερ. Σμήνος διέταξα (ἀριθ. διατ. 1' 82]492]3), ὅπως

τὴν ἐπομένην 18 Σεπτ. ἐκτελέσῃ τὰς κάτωθι δύο ἀναγνώσεις :

1) Δρομολόγιον : Ἀφιόν, Γκεμπετζιλάρ, Μπορντί, Ἀγιάζ-Ἴν, Γιαπουλντάκ, Μπορντί, Μποστιανλή, Ἀμπανάζ, Τσαλτιλάρ, Ἰτζέ-Καραχισάρ, Μπαγιάτ, Μλοστιανλή, Ἰνέ-Πουνάρ, Ἀφιόν. 2) Δρομολόγιον : Ἀφιόν, Τσοπανλάρ, Μπουλαβαντί, Τσάϊ, Ἰσικλάρ, Τσιφούτ-Κασαμπᾶ, Σαβράν, Πασσᾶ-Κ., Ἀφιόν.

Ἐντολὴ ἀμφοτέρων τῶν ἀναγνώσεων : ἀναγνώσεις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμοὺς αὐτῶν.

XII.—Μάχη Ἀμπανάζ Μάχη Μπάλ-Μαχμούτ.

18 Σεπτεμβρίου. Τὸ καταλαβὸν τὴν προηγουμένην τὸ χωρίον Ἀμπανάζ Μ. Ἀπόσπασμα τῆς II Μεραρχίας αἰφνηδίασε, ἅμα τῇ ἑφ, ἐχθρικὸν τμήμα ἱππικοῦ, ὅπερ διήρχετο πρὸ τῶν θέσεών του. Κατεδίωξε τοῦτο πρὸς Α. διὰ πυρῶν πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, συλλαβὸν καὶ 4 αἰχμαλώτους τραυματίας.

Τὸ αὐτὸ Μ. Ἀπόσπασμα, αἰφνηδίασε μετὰ τοῦτο τὴν 2αν ἐχθρικὴν Μεραρχίαν Ἱππικοῦ καὶ 8ην τοιαύτην Πεζικοῦ, αἵτινες εἶχον διανυκτερεύσει εἰς Σουσούζ, μὴ ἀντιληφθεῖσαι τὴν παρὰ τοῦ ἡμετέρου Μ. Ἀποσπάσματος κατάληψιν τοῦ Ἀμπανάζ. Αἱ Μεραρχίαι αὗται βληθεῖσαι αἰφνιδιαστικῶς διὰ πυρῶν Πυροβολικοῦ, διεσκορπίσθησαν πρὸς Β. Α

Περὶ τὴν 9ην ὥραν, ἀναγνώσεις ἀεροπλάνου παρετήρησεν ἰσχυρὰς συγκεντρώσεις πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ περὶ τὰς 8.000 εἰς περιοχὴν Ἰτζέ-Καραχισάρ.

Περὶ τὴν 10ην, τὰ ἀνωτέρω παρὰ τὸ Σουσούζ αἰφνιδιασθέντα ἐχθρικὰ τμήματα, ἀνασυνταχθέντα ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ εἰς περιοχὴν Ἀμπανάζ ἡμετέρου Μ. Ἀποσπάσματος, ὅπερ τῇ βοήθειᾳ καὶ ἐνὸς ἔτι τάγματος ἀφικθέντος πρὸς ἐνίσχυσίν του, ἀπέκρουσε ταῦτα, ὑποστάντα μεγάλας ἀπωλείας.

Κατόπιν τῆς ἀναγνώσεως τῶν εἰς περιοχὴν Ἰτζέ-Καραχισάρ ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων, ἐξέδωκα τηλεφωνικῶς πρὸς τὴν II Μεραρχίαν, ὥραν 11.30 διαταγὴν (1106]506]3), ὅπως, ἀφίνουσα εἰς Χαμάμ-Χάλτ δύναμιν ἀναλόγως τῆς ἐκεῖ τακτικῆς καταστάσεως, ἀχθῇ ἐντὸς τῆς αὐτῆς (18 Σεπτ.) εἰς τὸν διὰ τῆς

ὕπ' ἀριθ. 1039]465]3 διαταγῆς μου, ὁρισθέντα αὐτῇ χῶρον σταθμεύσεως.

Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω διαταγῆς, ἡ II Μεραρχία ἀφίσασα εἰς Χαμάμ-Χάλτ Μ. Ἀπόσπασμα ἐξ ἑνὸς συντάγματος καὶ δύο πεδινῶν πυροβολαρχιῶν κατηυθύνθη τὴν 14ην ὥραν πρὸς Τσικρίκ. Ἀπωθήσασα ἰσχυρὰ τμήματα ἐχθρικοῦ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ ὑποστηριζόμενα παρὰ 4 πυροβόλων, κατέλαβε περὶ τὸ ἑσπέρας τὴν γραμμὴν, ὑψώματα Α. Ἀμπανάζ, ὑψώματα Β. Δ. Τσικρίκ μέχρις Ἀκαρτζέ.

Τὴν 14ην ὥραν ἐχθρική δύναμις 1000 περίπου πεζῶν καὶ 200 ἱππέων μετὰ δύο πολυβόλων καὶ ἑνὸς πυροβόλου, ἐπετείθησαν ἀπὸ Νότου κατὰ τῆς ἐν Μπάλ-Μαχμούτ ἡμετέρας δυνάμεως (λόχος μετὰ διμοιρίας πολυβόλων). Ἡμετέροι ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ Β. τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ὑψώματα ἔνθα καὶ ἡμύνοντο.

Διέταξα ἀμέσως, ὅπως μία διλοχία τῆς ἐν Κουτσούκ-Τζορτζᾶ δυνάμεως τοῦ Μ. ἀποσπάσματος Ἀνδριτσοπούλου μεθ' ἑνὸς πυροβόλου ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῶν ἐναντίων Μπάλ-Μαχμούτ ἐπιτεθέντων ἐχθρικῶν τμημάτων. Πρὸς δέ, διέταξα τὸ Ν. Ἀερ. σμήνος (ἀρ. διατ. 1111]508]3), ὅπως ἅμα λήψει τῆς διαταγῆς ταύτης ἐκτελεσθῶσι αἱ κάτωθι δύο ἀναγνωρίσεις: 1ον) Ἀναγνώρισις τοῦ χώρου Γκεμπετζιλάρ, Ἰτζέ-Καραχισάρ, Μπορντί, Ἀλτζέ, Βοστανλή, Τσικρίκ, Τσαλισλάρ. 2ον) Ἀναγνώρισις τοῦ Ν. καὶ Δ. Μπάλ-Μαχμούτ χώρου. Ἐντολὴ ἀμφοτέρων: Ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἡ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

Ἡ ἀνωτέρω ἐκ Κουτσούκ-Τζορτζᾶ ἐπιτεθεῖσα ἡμετέρα δύναμις ἠνάγκασε τὰ πρὸς Μπάλ-Μαχμούτ ἐπιτεθέντα ἐχθρικά τμήματα, ἀπειλούμενα ὑπὸ κινκλώσεως, ὅπως τραπῶσιν ἐν ἀταξίᾳ πρὸς Πασσᾶ Κ., καὶ Σινάν-Πασσᾶ, καταδιώξασα ταῦτα μέχρις ἐπελεύσεως τοῦ σκότους, ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς τὰς θέσεις τῆς.

Τὴν 17ην ὥραν φάλαγξ 1.000 πεζῶν μετὰ πυροβολικοῦ ἐθεάθη ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Καλεντζίκ-Ντάγ κατευθυνομένη πρὸς Μουτατίμπ-Ντάγ (ἀμέσως Ν. Ἀφίον).

Ἡ II Μεραρχία ἀφίσασα Μ. ἀπόσπασμα εἰς Χαμάμ-Χάλτ, ἤχθη εἰς περιοχὴν Ἀμπανάζ, Τσικρίκ.

Ἐν τάγμα τῆς IV Μεραρχίας κατέλαβε τὸ Σούσούζ.

Αἱ προφυλακαὶ τῶν Μεραρχιῶν κατεῖχον τὴν γραμμὴν Ντε-
πέρ, Σουσουζ, Τσικρίκ, ὑψώματα Ν. Δ. Τσικρίκ.

Αἱ Ι καὶ XII Μεραρχίαι θὰ ἐβάδιζον τὴν ἐπομένην (19 Σεπ.)
ἐκ Τσερκές πρὸς Χαμάμ Χάλτ.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐξέδωκα διαταγὴν πρὸς τὸ Ν. Α. σμῆ-
νος (ἀριθ. διατ. 1123]512]3), ὅπως τὴν ἐπομένην (19 Σεπτ.)
πρωΐαν ἐκτελέσῃ τὰς κάτωθι δύο ἀναγνωρίσεις : 1ον) Δρομολό-
γιον : περιοχὴ Γκεμπετζιλάρ, Μπορντί, Ἀγιᾶζ-Ίν, Τσαλτιλάρ.
2ον) Δρομολόγιον : Ἀφιόν, Ἰσικλάρ, Ἐφὲ-Σουλτάν, Καλετζίκ-
Ντάγ, Σαβράν, Σινάν- Πασσᾶ, Πασσᾶ Κ., Σινίρ Κ., Ἀφιόν.
Ἐντολὴ ἀμφοτέρων τῶν ἀναγνωρίσεων : Ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν,
κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

XIII. — Διάλυσις Νοτίου Συγκροτήματος. Ἀνάθεσις Διοικήσεως Β' Σώμ. Στρατοῦ. Ἐκπλήρωσις ἐντολῆς.

19 Σεπτεμβρίου. Τὴν προτεραίαν ἀφίκετο εἰς Ἀ-
φιόν-Καραχισάρ μετὰ τοῦ ἐπιτελείου
του ὁ στρατηγὸς Κοντούλης διοικητὴς τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ τοῦ
ὁποίου αἱ Μεραρχίαι II, I καὶ XII εἶχον προαποσταλῇ διαδοχι-
κῶς πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν.

Τὸ Συγκρότημα τοῦτο συνεπεῖα τῆς ὑπ' ἀριθ. 20648]6929]3
διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς διελύθη, τῶν ἀποτελουσῶν τοῦτο Μονά-
δων ὑπαχθεισῶν εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ. Εἰς ἐμὲ δὲ ἀνετέθη ἡ
διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ εὐρισκομένου νοτιανατολικῶς
τοῦ Ἑσκή-Σεχήρ.

Καίτοι ἀπέστειλα τὴν IX Μεραρχίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς
Στρατιᾶς, οὐχ ἥττον διὰ τῶν ἀπομεινασῶν μοι δυνάμεων τοῦ
Νοτίου Συγκροτήματος, ἥτοι τῆς IV Μεραρχίας καὶ τῶν λοιπῶν
ἀνεξαρτήτων Μονάδων, ἠδυνήθην νὰ ἐκπληρώσω πλήρως τὴν
παρὰ τῆς Στρατιᾶς ἀνατεθεῖσαν μοι ἐντολήν, ὅπως ἐξασφαλίσω
τὸ δεξιὸν αὐτῆς, οὐχὶ δι' αἰύνης, ἀλλὰ δι' ἐπιδρομῶν καὶ ἐπι-
θέσεων πρὸς διάλυσιν τῶν ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων.

Μετὰ δὲ τὴν λήψιν ἐκ Σαγγαρίου τοῦ δελτίου τῆς Στρατιᾶς
ἀφορῶντος τὴν διεκπεραίωσιν τῶν δυνάμεων αὐτῆς εἰς τὴν ἀρι-
στερὰν ὀχθὴν τοῦ Σαγγαρίου, προεῖδον τὴν μέλλουσαν ἐναντίον

τοῦ Ἀφιδὸν-Καραχισὰρ ἐνέργειαν τοῦ ἐχθροῦ, δι' ὃ ἡττησάμην ἀποστολὴν ἐνισχύσεων (ὄρα σελ. 202 κρυπτ. τηλ. πρὸς τὴν Στρατιὰν 779]321]3), αἵτινες ἔφθασαν ἐγκαίρως. Πρὸς δέ, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἄνω προβλέψεως, ἀπέστελλον καθ' ἑκάστην πρὸς ἀναγνώρισιν τὸ ναυτικὸν ἀεροπορικὸν σμῆνος πρὸς τὴν εἰκαζομένην κατεύθυνσιν (περιόχῃ Ἀμορίου καὶ Ἀζιζιέ) ἐπιδρομῆς τοῦ ἐχθροῦ, περὶ τῆς προσεγγίσεως τοῦ ὁποίου ἐγκαίρως ἐπληροφορήθην. Κατόπιν, συνέπτυξα ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ τὴν IV Μεραρχίαν ἐκ Τσαϊ πρὸς Ἀφιδὸν (ἀπόστ. 60 χιλ.) Οὕτω διὰ τῶν ληρθέντων μέτρων, ἡδυνήθην μὲ συγκεντρωμένας τὰς δυνάμεις καὶ διὰ τῶν ἐγκαίρως ἀποσταλεισῶν μοι ἐνισχύσεων ν' ἀντιμετωπίσω ἐπιτυχῶς περὶ τὸ Ἀφιδὸν τὸν ἐξ Ἀγκύρας ὁρμηθέντα κατὰ τοῦ Ἀφιδὸν Καραχισὰρ ἐχθρόν.

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟΝ (¹)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ Β' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ ΠΡΟΣ ΜΠΟΡΝΤΙ (Μ. ΑΣΙΑ)

22—30 Σεπτεμβρίου 1921.

Ι.—Συγκέντρωσις. Προέλασις.

Διαλυθέντος τὴν 19 Σεπτεμβρίου 1921 τοῦ περὶ τὸ Ἀφιὸν--Καραχισάρ εὐρισκομένου Νοτίου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν, οὗτινος ἤμην Διοικητὴς καὶ τοῦ ὁποίου αἱ Μονάδες ἐπήχθησαν εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, μοὶ ἀνετέθη ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

22 Σεπτεμβρίου 1921. Μετὰ τὴν σύμπτυξιν τῆς Στρατιᾶς ἐκ τοῦ Σαγγαρίου περὶ τὸ Ἑσκή-Σεχήρ, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ εὐρίσκετο τὴν 22 Σεπτεμβρίου 1921 συγκεντρωμένον Ν. Α. Ἑσκή-Σεχήρ ὡς ἑξῆς :

Ἡ V Μεραρχία ἐστάθμευεν εἰς τὴν περιοχὴν Σεϊντῆ-Γαζῆ, Ἑϋρεντζίκ, Σαντζάρ, Κεσενλάρ.

Ἡ XIII εἰς τὴν περιοχὴν δυτικῶς τοῦ τμήματος Τασλίκ, Τσάμ-Τεπέ (χωρία Τασλίκ, Ἀϊβαλή, Γιουκαρῆ-Σεϊγκούντι, Ἀσαγκῆ-Σεϊγκούντι).

Τὰ μὴ Μεραρχιακὰ σώματα βορειότερον εἰς Ντίς-Βεράν, Ἀλπανός.

Τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ εἰς Ντίς-Βεράν (25 χιλ. Ν. Α. Ἑσκή-Σεχήρ).

Περὶ τὸ ἑσπέρας τῆς 22ας Σεπτεμβρίου ἔφθασα εἰς Ντίς-Βεράν καὶ ἀνέλαβον τὴν Διοίκησιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Μετὰ ἡμίσειαν περίπου ὥραν, ἔλαβον τὴν ὑπ' ἀριθ. 20.655 ἐπείγουσαν τηλ. διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς, ὅτι ὁ ἐχθρὸς πρὸ διημέρου ἐπιτίθεται δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων κατὰ τοῦ Α' Σώματος

(¹) Ὅρα Σχ. 4.—Ἀφιὸν-Καραχισάρ 1: 250.000.

Στρατοῦ καὶ περισφίγγει ἤδη τὸ Ἀφιδὸν-Καραχισάρ ἐξ Ἀνατολῶν. Ἦδη ὁ ἐχθρὸς κατέχει τὰ ὑψώματα Καρᾶ-Ἀρσλάν-Τεπέ, καὶ Ἴν-Τεπέ. Ἡ θέσις τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, πιεζομένου ἰσχυρῶς, καθίσταται κρίσιμος. Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ (V καὶ XIII Μεραρχία) ν' ἀχθῇ ταχέως εἰς βοήθειαν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς ταύτης, ἔχων πρὸ ἑμοῦ τὸν χάρτην καὶ τὰς πληροφορίες τοῦ ἐπιτελείου, ἐκέφθην ὡς ἑξῆς :

Ὅπως κινηθῇ, ὡς τάχιον, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐκ τῆς σταθμεύσεώς του πρὸς τὸν χώρον μάχης τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ὑπάρχει ἡ κοιλάς τοῦ ποταμοῦ Σεγιντί ἐφ' ἑκατέρας τῶν ὀχθῶν τοῦ ὁποίου ἐκτείνεται βατὴ ὁδὸς μέχρι Γιαπουλντάκ. Ἐκεῖθεν ὅμως παρουσιάζεται ὁ ὄρεινός ὄγκος Σαμανλή-Ντάγ, ἐφ' οὗ οὐδεμία ὑπάρχει διάβασις. Δυτικῶς μὲν τούτου, ὑπάρχουσιν ὀμαλαὶ ὁδοί, ἐπιτρέπουσαι τὴν κίνησιν πεδινῶν σχηματισμῶν, ἀλλὰ διὰ τῶν τελευταίων τούτων ὁδῶν τὸ Σῶμα Στρατοῦ θὰ ἦγετο εἰς συνάντησιν τοῦ ἐχθροῦ κατὰ μέτωπον. Ἀνατολικῶς δὲ τοῦ ὄρεινοῦ ὄγκου εὑρίσκεται μία διάβασις διὰ Φατιμᾶ-Νταμλάρ, ἣτις ἄγει εἰς Μπορντί. Ἡ τελευταία αὕτη ὁδὸς ἄγει εἰς τὰς γραμμὰς τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τὰ νῶτα τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις, εὐθὺς ὡς θὰ ἐλάμβανε γνῶσιν τῆς κινήσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, θὰ ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ μᾶς ὑπολογίσῃ σοβαρῶς, ἀναγκαζόμενος πρὸς ἀποφυγὴν καταστροφῆς, ἢ νὰ στραφῇ ἐναντίον ἡμῶν, ὅπως σταματήσῃ, ἢ ἐπιβραδύνῃ τοῦλάχιστον τὴν προχώρησιν ἡμῶν μέχρις οὗ ἐπιφέρῃ τὸ τελικὸν κτύπημα ἐναντίον τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἢ ἐγκαταλείπων ἀμέσως τὸν ἐναντίον τοῦ Α' Σώματος ἀγῶνα, ν' ἀποσυρθῇ ταχέως πρὸς ἀποφυγὴν καταστροφῆς.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω σκέψεων, ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν ὅπως θέσω τὸ ἐκ δύο Μεραρχιῶν (V καὶ XIII), Β' Σῶμα Στρατοῦ εἰς δύο φάλαγγας, ἱππαστὶ ἐπὶ τοῦ Σεγιντί ποταμοῦ, ἀφισταμένας οὐχὶ πλέον τῶν τριῶν χιλιομέτρων, ὥστε ἐν περιπτώσει συναντήσεως τοῦ ἐχθροῦ ἀριστερόθεν, ἥτοι ἀνατολικῶς, θὰ ἀντεμετώπιζον τὸν ἐχθρὸν διὰ τῆς ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὀχθῆς βαδίζούσης Μεραρχίας, ἐν ᾗ ἡ δεξιὰ, μεθ' ἧς θὰ ἐπορευόμην, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐλιχθῇ ἀναλόγως. Ἐὰν δὲ συνήντων τὸν ἐχθρὸν νοτίως, ἥτοι κατὰ μέτωπον, αἱ ἐμπροσθοφυλακαὶ τῶν δύο Με-

ραρχιῶν, ἐν διαρκεῖ διατελοῦσαι ἐπικοινωνία καὶ ἐπαφῇ, θὰ ἀντεμετώπιζον τὸν ἐχθρὸν κατὰ μέτωπον.

Μόνον μετὰ τὸ Γιαπουλντάκ, θὰ παρενεβάλλετο ὁ ὄρεινός ὄγκος Σαμανλῆ-Ντάγ, μεταξὺ τῶν δύο Μεραρχιῶν, ὅποτε πρὸς καλλιτέραν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐχθροῦ, ἐσκόπουν νὰ ἐνισχύσω τὴν προσωρινῶς μεμονωμένην πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἐχθροῦ, ἥτοι τὴν ἀνατολικῶς βαδίζουσαν Μεραρχίαν, διευκολύνων ἐν ἀνάγκῃ τὴν ἔξοδον ταύτης ἐκ τῆς στενωποῦ πρὸς Μπορντί διὰ τῆς ἐτέρας Μεραρχίας, ἣτις ἀκολουθοῦσα τὴν δυτικῶς τοῦ Σαμανλῆ-Ντάγ ὁδόν, θὰ παρέκαμπε τὸν ὄρεινόν ὄγκον, διευθυνομένη πρὸς Μπορντί, πλευροκοποῦσα οὕτω τὸν ἀποπειρώμενον νὰ παρεμποδίση τὴν ἔξοδον τῆς ἐτέρας Μεραρχίας ἐχθρὸν.

Κατόπιν τῶν σκέψεων τούτων, τὴν 22αν ὥραν, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 3901]1020 διαταγὴν. Συμφώνως ταύτῃ, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ θὰ ἐκινεῖτο τὴν ἐπαύριον, 23ην Σεπτεμβρίου, διὰ δύο φαλάγγων μὲ κατεύθυνσιν περιοχὴν Μπορντί, ὅπως προσβάλλῃ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τοῦ ἐχθροῦ παρενοχλοῦντος σοβαρῶς τὸ περὶ τὸ Ἀφιὸν-Καραχισάκ, Α' Σῶμα Στρατοῦ.

V Μεραρχία. Δρομολόγιον : Σαντζάκ, Ἰσπάς, Τσάτ-Ἐϋρέν Νασάν-Ἐβλούκ, Γιαγκπασάν.

Στάθμευσις : Περὶ Γιαγκπασάν.

Νὰ καλύπτῃ τὸ ἀριστερόν της πλευρόν.

XIII Μεραρχία. Δρομολόγιον : Σεΐκ-Ἐντ-Ντίν, Ἀκ-Ἰν, Χεζάκ.

Στάθμευσις : Περὶ Χεζάκ.

Αἱ κεφαλαὶ ἐμπροσθοφυλακῶν τῶν φαλάγγων νὰ διέλθωσι τὴν γραμμὴν Σαντζάκ, Τσάμ-Τεπέ, τὴν 7ην ὥραν.

Τὰ μὴ Μεραρχιακὰ σώματα νὰ εὐρίσκωνται τὴν 23ην Σεπτεμβρίου, ὥραν 10ην εἰς Ἀϊβαλῆ, ἵνα ἀκολουθήσωσι τὴν φαλάγγα τῆς XIII Μεραρχίας.

Θὰ βαδίζω μετὰ τῆς XIII Μεραρχίας.

23 Σεπτεμβρ.

Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκκινήσεως τοῦ Στρατηγείου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 20856

Διαταγὴ τῆς Στρατιάς. Ἐν αὐτῇ, ἐδίδετο ἡ πληροφορία ὅτι : Τὴν 8ην ὥραν τῆς προτεραίας τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ (I καὶ II Μεραρχία) ἐπανέλαβε τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ὑψωμάτων Καρᾶ-

Ἀρσλάν-Τεπέ, κατεχομένων ἰσχυρῶς παρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Τὴν 9ην ὥραν, παρετηρήθη κίνησις φάλαγγος Μεραρχίας ἀπὸ Τοκάζ πρὸς Ἀλιτζελί, Ἰν-Τεπέ. Τὴν 11ην, δύναμις 3.000 ἀνατολικῶς τοῦ Ἀφριὸν πρὸς Σαλάρ καὶ διέτασεν, ὅπως τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἐκκινοῦν τὴν 23ην Σεπτεμβρίου λίαν πρωτὶ ἐκ τῆς περιοχῆς Σεϊντή-Γάζη, ἀχθῇ εἰς τὴν περιοχὴν Μπορντί, ὅπως ἐπιτεθῇ κατα τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τοῦ ἐχθροῦ μὲ κατεύθυνσιν Ἰτζέ-Καραχισάρ, καὶ ἀνατολικώτερον. Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἅμα τῇ εἰσόδῳ του εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ὑπαχθῆσεται ὑπὸ τὰς διαταγὰς του.

Ἡ ἐκδοθεῖσα διαταγὴ μου ἦτο καθ' ὅλα σύμφωνος πρὸς τὴν ἀνω ὑπ' ἀριθ. 20856. Συνεπῶς οὐδεμία τροποποίησις.

V Μεραρχία: Ἡ φάλαγξ διηλθε τῆς γραμμῆς Τσάμ-Τεπέ, Σαντζάρ τὴν 7ην ὥραν.

Τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας ἐξησφάλιζε διλοχία Πεζικοῦ, κινουμένη ὡς πλαγιοφυλακὴ εἰς τὸ ὕψος τῆς κεφαλῆς τοῦ κυρίου Σώματος. Τὴν 13ην ὥραν, ἐγκατεστάθη λόχος ὡς σταθερὰ πλαγιοφυλακὴ εἰς τὸ ὕψος Νασάν-Ἐβλούκ, λόγῳ ἐμφανίσεως ἐκεῖθεν ἱππέων τοῦ ἐχθροῦ.

Τὴν 17ην ὥραν, ἡ Μεραρχία ἐστάθμευσε περὶ τὸ χωρίον Γιαγκμπασάν καὶ ἐγκατέστησε προφυλακὰς περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς καὶ νοτίως τούτου.

Σταθμὸς Διοικήσεως V Μεραρχίας: Γιαγκμπασάν.

XIII Μεραρχία: Ἡ φάλαγξ διηλθε τῆς γραμμῆς Τσάμ-Τεπέ, Σαντζάρ τὴν 7ην ὥραν.

Τὴν 15ην ὥραν ἡ Μεραρχία ἐστάθμευσε περὶ τὰ χωρία Κίρκ-Καγιά, Χεζάρ καὶ ἐγκατέστησε προφυλακὰς περὶ τὰ 2½ χιλιόμετρα νοτίως τῆς γραμμῆς τῶν χωρίων τούτων.

Σταθμὸς Διοικήσεως Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ XIII Μεραρχίας: Κίρκ-Καγιά.

Τὰ μὴ Μεραρχιακὰ σώματα, ἐνεκα τῆς μεγάλης κατὰ βάθος διατάξεως ἐφθασαν εἰς τὸν χῶρον σταθμεύσεώς των τὴν 22αν ὥραν.

Κατὰ πληροφορίας ἀεροπλάνου, ἐχθρικά δυνάμεις 12.000 ἀνδρῶν παρετηρήθησαν μεταξὺ Μπορντί καὶ Ἰτζέ-Καραχισάρ, ἔναντι τοῦ μετώπου τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ.

Τὴν 22αν ὥραν, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 1721]3 διαταγὴν

καθορίζουσιν τὴν κίνησιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ διὰ τὴν 24 Σεπτεμβρίου ὡς ἑξῆς :

V Μεραρχία. Δρομολόγιον : Γιαγκμπασάν, Γκουμπέτ, Για-
πουλντάκ πρὸς Φατιμᾶ-Νταμλάρ.

Στάθμευσις : Βορείως Φατιμᾶ-Νταμλάρ.

XIII Μεραρχία. Δρομολόγιον: Χεζάρ, Καρᾶ-Ἐϋρέν, Μπακ-
σίς πρὸς Ἀγιάς-Ἰν.

Στάθμευσις : Εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Κιλισά.

Αἱ κεφαλαὶ τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν νὰ διέλθωσι τῆς γραμ-
μῆς τῶν προφυλακῶν τὴν 7ην ὥραν.

Κατόπιν πληροφοριῶν, ὅτι ἡ μὲν ὁδὸς τῆς V Μεραρχίας
δὲν ἦτο βατὴ εἰς πεδινούς Σχηματισμούς, ἐνῶ τοῦναντίον ἡ
ὁδὸς τῆς XIII Μεραρχίας ἦτο βατὴ εἰς ὀχήματα διέταξα, ὅπως
ἡ V ἀπαλλασσομένη τῶν πεδινῶν Σχηματισμῶν τῆς παραχω-
ρήσῃ τούτους εἰς τὴν XIII Μεραρχίαν.

Ἀφ' ἐτέρου δέ, ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν δρομολογίων τῶν δύο
Μεραρχιῶν παρενεβάλλοντο τὰ δασώδη καὶ ἀδιάβατα ὑψώματα
τοῦ Σαμανλῆ-Ντάγ καὶ συνεπῶς, ἐν ἐνδεχομένῃ στιγμῇ ἡ ἐνί-
σχυσις τῆς V Μεραρχίας θὰ καθίστατο σχεδὸν ἀδύνατος, διέ-
ταξα συγχρόνως τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Vης δι' ἐνὸς συντάγματος
Πεζικοῦ καὶ μιᾶς μοίρας ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ τῆς XIII
Μεραρχίας. Ἐὰν δέ, ἔνεκεν οἰουδήποτε λόγου, ἔλλείψει συνδέ-
σμου, τὸ ἑσπέρας τῆς 24ης Σεπτεμβρίου ἡ V Μεραρχία δὲν
λάβῃ διαταγὴν μου, τὴν 25ην νὰ ἐκκινήσῃ τὴν 7ην ὥραν καὶ
νὰ προελάσῃ πρὸς Μπορντί, ἐπιτιθεμένη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ,
ἔχουσα ὑπ' ὄψει τῆς, ὅτι ἡ XIII Μεραρχία θὰ προελάσῃ ἐπί-
σης πρὸς Μπορντί, παρακάμπτουσα δυτικῶς τὸ Σαμανλί-Ντάγ

II. Ἀπόπειρα ἐχθροῦ πρὸς ἀποτροπὴν τῆς προελάσεως.

24 Σεπτεμβρίου. Ἡ V Μεραρχία διελθοῦσα τὴν
γραμμὴν προφυλακῶν τὴν 7ην ὥραν
τῆς 24ης Σεπτεμβρίου ἀφίκετο περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰς Για-
πουλντάκ, κείμενον εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ στενωποῦ Μπορντί.

Ἐπὶ τῶν βορειανατολικῶν ὑψωμάτων Γιαπουλντάκ, ἀνιχνευ-

ταὶ τῆς Μεραρχίας ἐπυροβολήθησαν ὑπὸ ὁμάδος ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ ἀποσυρθείσης μετ' ἀνταλλαγὴν πυροβολισμῶν τινων.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου τούτου παρέσχον τὴν πληροφορίαν, ὅτι διετάχθησαν παρ' ὁμάδος τουρκικοῦ ἱππικοῦ, νὰ ἐτοιμάσωσιν οἰκήματα δι' ἐπισταθμεῖαν Μεραρχίαν προερχομένης ἐκ Κοσρεφ-Πασσᾶ καὶ ὅτι ἡ ἔξοδος τῆς στενωποῦ πρὸς Μπορντί κατέχεται ὑπὸ ἐχθρικῆς Μεραρχίας.

Κατόπιν τούτου, ἡ V Μεραρχία ἐσταμάτησε καὶ ἐγκατέστησε τάγμα πεζικοῦ μετὰ πυροβολικοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Κοσρεφ-Πασσᾶ ἐπὶ τῶν βορειανατολικῶν ὑψωμάτων τοῦ Γιαπουλντάκ, ὁπόθεν ἐξεδίωξεν ἔφιππον ἐχθρικὸν τμήμα. Μοὶ ἀνέφερε τ' ἀνωτέρω δι' ἀξιωματικοῦ συνδέσμου καὶ ὅτι ἐσταμάτησε τὴν προέλασίν της, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ ἐκεῖθεν τὸν ἐξ Ἀνατολῶν ἐχθρὸν μέχρις οὗ διενεχρινισθῇ ἡ κατάστασις.

Σκεφθεὶς, ὅτι ὁ ἐχθρὸς συμφέρον ἔχει νὰ ἐπιβραδύνῃ τὴν πορείαν μας, μέχρις οὗ δυνηθῇ νὰ καταστρέψῃ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ καὶ ὅτι τοῦναντίον, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ὀφείλει ὅπωςδήποτε νὰ σπεύσῃ εἰς τὸ πεδίον μάχης πρὸς βοήθειαν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, διέταξα τὴν V Μεραρχίαν, νὰ συνεχίσῃ τὴν προέλασίν της, συμφώνως πρὸς τὰς ἀποσταλείσας διαταγὰς μου, ἐγκαθιστῶσα εἰς τὴν εἴσοδον τῆς στενωποῦ πρὸς ἐξασφάλισιν αὐτῆς ἰσχυρὸν ἀπόσπασμα μετὰ πυροβολικοῦ, πρὸς τυχὸν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ Διοικητὴς τῆς V Μεραρχίας Στρατηγὸς Τριλίβας, στρατιώτης πεῖθαρχικὸς καὶ πεπειραμένος, ἔχων σαφεῇ γνῶσιν τοῦ στρατιωτικοῦ ὅρου πρωτοβουλία, ἦν πολλοὶ στρατιωτικοὶ δυστυχῶς παρ' ἡμῖν συγγέουν μὲ τὴν αὐθαιρεσίαν καὶ ἀσυνδοσίαν, αἵτινες εὐρίσκονται ἄντικρυς εἰς αὐτὴν τὴν θεμελιώδη ὑπαρξίν τοῦ Στρατοῦ, συνεμορφώθη πλήρως μὲ τὴν διαταγὴν μου, χωρὶς νὰ τὸν ἐπηρεάσῃ ὁ κίνδυνος, ὃν διέτρεχεν εἰσερχόμενος εἰς τὴν στενωπόν, ἥς ἡ μὲν ἔξοδος ἦτο κατελημμένη παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἡπείλειτο δὲ νὰ κατεληφθῇ καὶ ἡ εἴσοδος· συνεπῶς διέτρεχε τὸν κίνδυνον ἡ Μεραρχία του, εἰσχωροῦσα ἐντὸς τῆς στενωποῦ, νὰ ὑποστῇ καταστροφὴν.

Οὕτω ἡ V Μεραρχία, ἀφ' οὗ ἐγκατέστησεν ἐν σύνταγμα πεζικοῦ μετὰ πυροβολικοῦ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς εἰσόδου, ἐπροχώρησεν ἐντὸς τῆς στενωποῦ πρὸς Φατιμᾶ-Νταμλάρ μέχρι 10 χιλιο-

μέτρων νοτίως Γιαπουλντάκ, ὅπου ἐστάθμευσε πρὸ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ σκότους, ἐγκαταστήσασα προφυλακὰς πρὸς Νότον. Τὴν προχώρησιν τῆς Μεραρχίας ἐντὸς τῆς στενωποῦ, προσεπάθησαν νὰ ἐπιβραδύνουν τμήματα ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, ἅτινα εὐκόλως ἀποθούντο.

Ἡ XIII Μεραρχία διῆλθε τὴν γραμμὴν προφυλακῶν τὴν 7ην ὥραν. Ἡ ἡμιλαρχία τῆς συναντήσασα παρὰ τὸ Μπακσίς ἔφιππον ἐχθρικήν περιπολίαν ὑπὸ ἀξιωματικὸν ἀντήλλαξε πυροβολισμούς τινας μετ' αὐτῆς καὶ τὴν ἠνάγκασε νὰ τραπῇ πρὸς Ἀνατολάς, συλλαβοῦσα δύο αἰχμαλώτους. Ἡ Μεραρχία ἀφίκετο εἰς τὸν δυτικὸν αὐχένα τοῦ Σαμανλῆ-Ντάγ, ὅπου ἐστάθμευσεν, ἐγκαταστήσασα προφυλακὰς ἐπὶ τοῦ αὐχένος.

Τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Σώματος Στρατοῦ διενυκτέρευσε παρὰ τὸν αὐχένα τοῦτον.

Κατὰ ληφθείσας πληροφορίας περὶ τοῦ ἐχθροῦ, ἡ 57η Μεραρχία πεζικοῦ παρέμεινεν εἰς Κοσρέφ Πασσᾶ, ἡ 23η εἰς Τσιφτελάρ, αἱ δὲ 7η, 8η, 15η Μεραρχίαι πεζικοῦ καὶ 2α καὶ 3η ἱππικοῦ πρὸ τοῦ μετώπου Ἀφιὸν-Καραχισάρ.

Τὴν 20 ὥραν, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 1724]112 διαταγὴν καθορίζουσαν τὴν διὰ τὴν ἐπομένην 25 Σεπτεμβρίου ἐπίθεσιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ὡς ἑξῆς :

Ἡ V Μεραρχία, καλυπτομένη ἰσχυρῶς ἀριστερᾷ, θὰ ἐπιτεθῇ πρὸς Μπορντί μὲ ἄξονα ἐπιθέσεως τὴν γραμμὴν Φατιμᾶ-Νταμλάρ, Μπορντί. Ἐὰν ὁ ἐχθρὸς ἀπεσύρето πρὸς Νότον, ὅφειλε νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπίθεσίν της πρὸς Τοκάς, ἐὰν δὲ πρὸς Ἀνατολάς, θὰ ἐγκαθίστατο ἐπὶ τῆς θέσεως ὑψ. 1654 (5425) Μπορντί.

Ἡ XIII Μεραρχία σὺν τῷ πεδινῷ πυροβολικῷ καὶ τῇ μοίρᾳ Σκόντᾶ, θὰ ἐπιτεθῇ πρὸς Μπορντί διὰ τοῦ μοναδικοῦ δι' ὅχηματα δρομολογίου Ἀγιάς-Ἰν, Μπορντί, ἐπιζητοῦσα ἐπαφὴν πρὸς τὰς ἐκατέρωθεν Μεραρχίας V καὶ I. Θὰ ἐγκατασταθῇ ἐπὶ τῆς θέσεως Μπορντί καὶ νοτιώτερον.

Αἱ κεφαλαὶ τῶν φαλάγγων ἀμφοτέρων τῶν Μεραρχιῶν V καὶ XIII νὰ διέλθουν τὴν γραμμὴν τῶν προφυλακῶν τὴν 7ην ὥραν.

Κατόπιν ὅμως τῆς ληφθείσης πληροφορίας παρὰ χωρικῶν, ὅτι μόνη ὁδὸς πρὸς Μπορντί βατὴ εἰς πεδινούς σχηματισμούς εἶναι ἡ διὰ Ντινάρ ἄγουσα, ἣν ἀκολουθοῦσα ἡ μετὰ πεδινῶν

σηματισμῶν XIII Μεραρχία, θὰ ἐπενέβαινε λίαν ἀργὰ εἰς ἐνδεχόμενον παρὰ Μπορντί ἀγῶνα τῆς V Μεραρχίας· καὶ ἐπειδὴ ἐπεθύμουν, ὅπως ὑπάρχη ὁπωσδήποτε τμῆμα τι στρατοῦ δυνάμενον νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐκ τῆς στενωποῦ Κίρκ-Όλοῦ-Ντερε πρὸς Μπορντί ἔξοδον τῆς V Μεραρχίας, ἐξέδωκα περὶ τὸ μεσονύκτιον τὴν ὑπ' ἀριθ. 1726 διαταγὴν συμφώνως τῇ ὁποίᾳ :

Ἡ V Μεραρχία θὰ ἐπετίθετο πρὸς Μπορντί, μὲ ἄξονα ἐπιθέσεως τὴν ὁδὸν Φατιμᾶ-Νταμλάρ, Μπορντί. Ἐὰν εὐρίσκετο πρὸ ἰσχυρᾶς ἐχθρικῆς ἀντιστάσεως, νὰ μὴ βιάσῃ τὴν ἐπίθεσίν της, ἀναμένουσα τοιαύτην παρὰ τῆς XIII Μεραρχίας.

Ἡ XIII Μεραρχία, ἀποστέλλουσα τοὺς πεδινοὺς σχηματισμούς της, τὸ πεδινὸν Πυροβολικὸν μετὰ στηρίγματος Πεζικοῦ διὰ τῆς καρροποιήτου ὁδοῦ Ἀγιάζ-Ίν, Ντινάρ, Ἀλτζὲ πρὸς Μπορντί, νὰ ἐπιτεθῇ διὰ τῆς ὑπολοίπου δυνάμεώς της καὶ τῆς μοίρας Σκόντα διὰ δρομολογίου Ἀγιάζ-Ίν, Κίζ-Βεράν, Μπορντί.

III.—Ὑποχώρησις ἐχθροῦ. Ἐξοδος εἰς Μπορντί.

25 Σεπτεμβρίου. Ἡ V Μεραρχία τὴν πρωΐαν τῆς 25ης Σεπτεμβρίου, μετὰ ἀναγνώρισιν τοῦ πρὸ τοῦ χώρου σταθμεύσεώς της πρὸς Μπορντί ἐδάφους, προήλυσεν εἰς δύο φάλαγγας ἀποτελουμένας, τῆς μὲν, ἐκ τοῦ 43ου συντ. Πεζικοῦ καὶ τῆς Vβ μοίρας ὁρ. Πυρ. μὲ ἄξονα ἐνεργείας τὴν διὰ τῆς στενωποῦ ὁδὸν πρὸς τὴν ἔξοδον αὐτῆς ἄγουσαν, τῆς δέ, ἐκ τοῦ 33ου συντ. Πεζ. καὶ πυροβολαρχίας τῆς Va μοίρας ὁρ. Πυροβολικοῦ διὰ τῆς ἀνατολικῶς τῆς στενωποῦ καὶ παραλλήλως ταύτῃ διὰ τῶν ὑψωμάτων διερχομένης. Τὸ 2ον σύντ. Πεζικοῦ μετὰ τῆς XIII M. Ὀρ. Πυρ. παρηκολούθει ὀπισθεν, ὅπως ἐν ἀνάγκῃ ἐνισχύσῃ τὰς Μονάδας ἐπιθέσεως. Τὸ 43ον σύντ. μετὰ τῆς πυροβολαρχίας παρέμεινεν εἰς τὴν εἴσοδον τῆς στενωποῦ μέχρις ἐκβιάσεως τῆς ἑξόδου.

Ὁ κατέχων τὴν ἔξοδον τῆς στενωποῦ περὶ τὰ 2 χιλ. νοτίως τοῦ Φατιμᾶ-Νταμλάρ ἐχθρός, ἀπεσύρθη πρὸς Ἀνατολὰς, ἅμα τῇ ἐκδηλώσει τῆς κινήσεως τῆς Μεραρχίας. Ἡ δύναμις τούτου κατὰ πληροφροῖας τῶν χωρικῶν ἀνήρχετο εἰς μίαν Μεραρχίαν Ἰππικοῦ.

Μετὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς στενωποῦ, ἡ V Μεραρχία συμφώνως τῇ διαταγῇ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἐστράφη πρὸς Ἀνατολὰς καὶ κατέλαβε, κατόπιν μικρᾶς ἀντιστάσεως, τὸν Β.Α. τοῦ Μπορντί δασώδη λόφον.

Κατόπιν, διηυθύνθη πρὸς τὰ ἀνατολικῶς τοῦ Μπορντί ὑψώματα, ἅτινα δὲν κατέλαβε, λόγῳ ἐπελεύσεως τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀποτομότητος τῶν κλιτύων αὐτοῦ.

Διενυκτέρευεν ἐπὶ τόπου, ἐγκαταστήσασα προφυλακὰς εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὑψωμάτων τούτων.

Ἡ XIII Μεραρχία κινηθεῖσα διὰ τοῦ δρομολογίου Ἀγιάζ-Ἰν, Μπορντί, συνεκεντρώθη δυτικῶς τοῦ χωρίου τούτου, συνδεθεῖσα μετὰ τῶν Μεραρχιῶν Vης καὶ Ιης. Ἡ Ἡμιλαρχία ταύτης καὶ τὸ ἔφιππον τμήμα Εὐζώνων ἐβλήθησαν ἐκ τῶν ὑψωμάτων ἀμέσως ἀνατολικῶς τοῦ Μπορντί.

Ἡ XIII Μεραρχία ἐγκατέστησε προφυλακὰς τὴν 18ην ὥραν περὶ τὰ 3 χιλιόμετρα δυτικῶς τοῦ Μπορντί.

Τὰ μὴ Μεραρχιακὰ σώματα ἐστάθμευσαν εἰς Ἀγιάζ-Ἰν.

Τὴν 14.45 ὥραν ἐλήφθη δελτίον τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησε γενικῶς καὶ κατὰ μείζον μέρος πρὸς Μπαγιατ. Ὑψηλαὶ κορυφαὶ Ἰν-Τεπέ καὶ Καρᾶ-Ἀρσλάν-Τεπέ κατελήφθησαν ὑπὸ τῆς I Μεραρχίας, ἀγομένης ἤδη πρὸς Τοκάζ. Τμήματα II Μεραρχίας ἔφθασαν ὁδὸν Ἰτζέ-Καραχισάρ, Μπορντί.

Τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Σώματος Στρατοῦ, κατόπιν τῆς γενικῆς υποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἐστάθμευσε μετὰ τῶν μὴ Μεραρχιακῶν σωμάτων εἰς Ἀγιάζ-Ἰν.

IV.—Ἀμυντικὴ ἐγκατάστασις.

26 Σεπτεμβρίου. Τὴν 3ην ὥραν τῆς 26ης Σεπτεμβρίου ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 2939 διαταγὴ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, καθ' ἣν ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησεν ἐν μέρει πρὸς Μπαγιατ, ἐν μέρει πρὸς Μπουλαβαντί, Τσάϊ, καὶ ὥριζεν, ἵνα τὴν 26ην Σεπτεμβρίου τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς ὑψώματα Β. Α. Χαϊράμ-Μπαμπᾶ, ὑψώματα Β. καὶ Β. Α. Ἀγιάζ-Ἰν, Σινβιρλί-Τεπέ, Καρᾶ-Ἀρσλάν-Τεπέ, τῆς ὁδοῦ Τσιρκίκ, Τσαλισιάρ συμπε-

ριλαμβανομένης. Νὰ τηρήσῃ προσωρινῶς τὸν κόμβον συγκοινωνιῶν Μπορντί.

Ἡ XII Μεραρχία νὰ ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς ἀπὸ ὁδοῦ Τσιχορίκ, Τσαλισλάρ μέχρις Ἀκάφ.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἄνω Διαταγῆς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 1732|114 Διαταγὴν, καθ' ἣν :

Ἡ XIII Μεραρχία προσλαμβάνουσα τὰ παρὰ τῇ V Μεραρχίᾳ εὐρισκόμενα τμήματά της, νὰ ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς ἐπὶ τοῦ βορείου τμήματος τῆς ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ καταληφθησομένης γραμμῆς : ὑψώματα Χαϊράν-Μπαμπᾶ μέχρι Καρᾶ-Ἀρσλάν-Τεπέ συμπεριλαμβανομένου. Νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς V Μεραρχίας μίαν μοῖραν πεδ. Πυροβολικοῦ καὶ τὴν μοῖραν Σχόντα.

Ἡ V Μεραρχία νὰ ἐγκατασταθῇ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Τσιχορίκ, Τσαλισλάρ μέχρι τῆς ὁδοῦ Ἀλτζέ, Μπορντί, συνδεομένη μετὰ τῆς XIII Μεραρχίας. Νὰ τηρήσῃ δι' ἀποσπλάσματος τὸν κόμβον συγκοινωνιῶν Μπορντί.

Ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς ἐξηκολούθει κατέχων τὰ Α. καὶ Β. Α. τοῦ Μπορντί ὑψώματα, ἡ V Μεραρχία ἀπὸ τῆς πρωῒας τῆς 26ης Σεπτεμβρίου προέβη εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ἐχθρικῶν θέσεων πρὸ τῆς ἐπιθέσεως κατ' αὐτῶν.

Κατὰ τὴν ἀναγνώρισιν ταύτην, παρατηρήθησαν δύο ἐχθρικαὶ ἰσχυραὶ φάλαγγες βαδίζουσαι παραλλήλως πρὸς τὸ μέτωπον τῆς Μεραρχίας ἀπ' Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς καὶ εἰς ἀπόστασιν τεσσαύρων ἀπὸ τούτου χιλιομέτρων, λαβοῦσαι κατόπιν κατεύθυνσιν πρὸς Βορρᾶν. Τοῦτο ἠνάγκασε τὴν V Μεραρχίαν, ὅπως πρὸ τῆς ἐπιθέσεως πρὸς κατάληψιν τῶν ἀνατολικῶς τοῦ Μπορντί ὑψωμάτων λάβῃ μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ καὶ ἀναμείνῃ πρότερον τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς οὕτω δημιουργομένης καταστάσεως.

Λαβὼν γνῶσιν τῆς τοιαύτης πληροφορίας, διέταξα (ἀρ. διατ. 1738) ὅπως : 1) Ἡ V Μεραρχία παραμείνῃ εἰς τὰς θέσεις της ἐξασφαλίζουσα τὸ ἀριστερόν της πλευρόν. 2) Ἡ XIII Μεραρχία συνδεθεῖσα ἤδη μετὰ τῆς Vης συντρέξῃ τὸν ἀγῶνα ταύτης ἐὰν παραστῇ ἀνάγκη.

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 1732|114 διαταγῆς τοῦ Β' Σώματος ἐκδοθείσης εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 2939 διαταγῆς τοῦ

Α' Σώματος Στρατοῦ, ὅπως ἡ V Μεραρχία διατηρήσῃ δι' ἀποσπάσματός της τὸν κόμβον συγκοινωνιῶν Μπορντί, αὕτη ἀνέφερεν (ἀριθ. ἀναφ. 3035]434), ὅτι ἡ κατοχὴ τοῦ προκεχωρημένου τούτου σημείου, οὐ μόνον εἶναι ἀδύνατος ἀλλὰ καὶ μειονεκτική, καθόσον ἡ κατοχὴ τούτου θ' ἀπῆτει τὴν κατάληψιν τῶν Α. τοῦ Μπορντί ὑψωμάτων, κατεχομένων ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὧν ἡ κατάληψις, λόγῳ τῆς ἀποτομότητος τῶν κλιτύων, θὰ ἐστοίχιζε πολλὰς θυσίας.

Ἐπὶ σχετικῆς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀναφορᾶς μου πρὸς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, τοῦτο ἐνέκρινεν ὅπως οὐδὲν τμήμα παραμείνῃ εἰς Μπορντί.

Κατόπιν τῆς ἐγκρίσεως ταύτης, διέταξα (ἀριθ. διατ. 1839), ὅπως ἡ V Μεραρχία μὴ ἀφίσῃ οὐδὲν τμήμα εἰς Μπορντί.

Καθώρισα ὡς ὄριον τῶν δύο τομέων τῶν Μεραρχιῶν, τὸν μεταξὺ Ἀγκίν-Τεπὲ καὶ Σινβιολῆ-Τεπὲ αὐχένα, δι' οὗ διέρχεται ἡ ἀπὸ Ἀλτζέ πρὸς Ἀγιάζ-Ἰν ἀφ' ἑνὸς καὶ Κιζ-Βερὰν ἀφ' ἑτέρου ὁδὸς (ὁ αὐχὴν περιλαμβάνεται εἰς τὸν τομέα τῆς V Μεραρχίας). Ἡ ἀποχώρησις τῶν Μεραρχιῶν ἐκ τῶν θέσεών των πρὸς κατάληψιν τῶν τομέων των, νὰ γίνῃ ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκότους.

Κατὰ τὴν νύκτα, συμφώνως διαταγῇ τοῦ Σώματος, αἱ Μεραρχίαι ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ τῆς καθορισθείσης γραμμῆς.

Σταθμὸς Διοικήσεως Β' Σώματος Στρατοῦ : Ἀγιάζ-Ἰν.

Σταθμὸς Διοικήσεως XIII Μεραρχίας : Ἀγιάζ-Ἰν.

Σταθμὸς Διοικήσεως V Μεραρχίας : Μπόζ-Ἐγιοῦκ (¹)

27 Σεπτεμβρ. Συνεπληρώθη ἡ ἐγκατάστασις τῶν Μεραρχιῶν ἐπὶ τοῦ καθορισθέντος αὐταῖς τομέως.

Σταθμοὶ Διοικήσεως Μεραρχιῶν, ἀμετάβλητοι.

Σταθμὸς Διοικήσεως Β' Σώματος ἀπὸ 12ης ὥρας εἰς σιδηρ. σταθμὸν Καζλί-Γκιούλ-Χαμάμ.

1) Τὸ Μπόζ-Ἐγιοῦκ εὐρίσκεται δυτικῶς τοῦ Ἀλτζέ καὶ οὐχὶ ἀνατολικῶς, ὡς κακῶς σημειοῦται ἐν τῷ χάρτι.

28 Σεπτεμβρίου. Ἀναγνώρισις ἱππικοῦ XIII Μεραρχίας πρὸς Ἰμάρ (2 χιλ. Β. Α. Κίξ-Βεράν) ἐβλήθη ἐκ τῶν Β. Α. τούτου ὑψωμάτων ὑπὸ ἐχθρικῆς ὁμάδος 20 ἀνδρῶν. Ἐτέρα ἀναγνώρισις ἱππικοῦ, ἀχθεῖσα μέχρις 1 χιλ. πέραν τοῦ αὐχένος, ἀνατολικῶς Κεοῦρ-᾽Ογλοῦ Καλέ, οὐδὲν συνήντησε.

Ἡ V Μεραρχία ἐπεξέτεινε τὸ δεξιὸν της μέχρι τοῦ ὁρισθέντος ὁρίου (ὁδὸς Τσικρίκ, Τσαλισλάρ) ἀντικαταστήσασα τμήματα τῆς II Μεραρχίας ἀποσυρομένης πρὸς τὰ ὀπίσω ἐν ἐφεδρείᾳ, καὶ ἀποκαταστήσασα πλήρη σύνδεσμον μετὰ τῶν XIII καὶ XII Μεραρχιῶν.

Διέταξα (ἀρ. διατ. 1754|3802) τὸ Β' σύντ. πεδ. πυροβολικοῦ νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς XIII Μεραρχίας μίαν πυροβολαρχίαν μετὰ τῆς διοικήσεως τῆς μοίρας, τὴν δ' ἑτέραν πυροβολαρχίαν τῆς αὐτῆς μοίρας εἰς τὴν διάθεσιν τῆς V Μεραρχίας. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ συντάγματος καὶ ἡ Β' μοῖρα Σκόντα νὰ παραμείνωσιν εἰς Ἀκαρτζὲ ἀσχολούμενοι εἰς τὴν ὁργάνωσιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν πυροβολαρχιῶν. Οἱ Διοικηταὶ τοῦ Β' συντ. πεδ. Πυροβολικοῦ καὶ τῆς μοίρας Σκόντα ν' ἀναγνωρίσωσιν ὁδεύσεις πρὸς ἀμφοτέρως τὰς Μεραρχίας καὶ καταλλήλους θέσεις πυροβολαρχιῶν διὰ τὴν ἐν καιρῷ κατάληψιν τούτων.

29 Σεπτεμβρίου. Ἐχθρικαὶ πεζικαὶ δυνάμεις ἐγκατεστιάθησαν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Β. Κίξ-Βεράν.

30 Σεπτεμβρίου. Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 21585|7600|279|21 διαταγὴ Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας καθ' ἣν τὰ ἐν Μ. Ἀσίᾳ τρία Σώματα Στρατοῦ συνεχροτοῦντο εἰς δύο Συγκροτήματα τὸ Βόρειον καὶ τὸ Νότιον.

Τὸ μὲν Βόρειον περὶ τὸ Ἑσκῆ-Σεχὴρ περιελάμβανε τὸ I' Σῶμα Στρατοῦ, τὸ δὲ Νότιον περὶ τὸ Ἀφιὼν-Καραχισὰρ περιελάμβανε τὰ δύο Σώματα Α' καὶ Β'.

V.—Ἐκπλήρωσις ἐντολῆς.

Ὁ ἐχθρὸς πιέζων βορειανατολικῶς τοῦ Ἀφιὼν-Καραχισὰρ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ καὶ φοβούμενος τυχὸν ἐπίθεσιν ἐκ κατευ-

θύνσεως Σεϊντι-Γαζή ἐναντίον τοῦ δεξιοῦ του πλευροῦ εὐρισκομένου κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς στενωποῦ Μπορντί, ἔθεσεν ἐγκαίρως εἰς χοῆσιν διάφορα μέσα πρὸς ματαίωσιν τυχόν τοιαύτης ἐνεργείας.

Πρὸς τοῦτο, προσεπάθησε νὰ μᾶς χρονοτριβήσῃ ἀποστείλλας τμήματα ἱππικοῦ εἰς Γιαπουλντάκ (εἴσοδον τῆς στενωποῦ), ἅτινα παρηνώχλησαν τὴν ἐκεῖθεν διερχομένην V Μεραρχίαν καὶ συγχρόνως διέσπειρε τὴν φήμην μεταξὺ τῶν χωρικῶν, ὅτι εὐρίσκονται πολλαὶ δυνάμεις περὶ τὸ Κοσρεφ-Πασσᾶ (14 χιλ. ἀνατολικῶς Γιαπουλντάκ), ἀποστείλλας συνάμα στρατοπεδεῖαν εἰς τὸ χωρίον πρὸς προετοιμασίαν ἐπισταθμίας διὰ μίαν Μεραρχίαν, ἣτις δῆθεν καὶ ἀνεμένετο.

Διαγνώσας τὴν πρόθεσιν τοῦ ἐχθροῦ, ὅπως κατωρθώσῃ διὰ τῶν διαφόρων τεχνασμάτων καὶ ἐπιτύχῃ τὴν ἀνακοπὴν τῆς προελάσεως τῆς V Μεραρχίας κατὰ τὴν δίοδόν της ἐκ Γιαπουλντάκ, ἵνα ματαιώσῃ οὕτω τὸν κίνδυνον τῆς προσβολῆς τῶν πλευρῶν καὶ νώτων αὐτοῦ, διέταξα παρ' ὅλα ταῦτα, ἵνα ἀφίνουσα ἡ Μεραρχία αὕτη μικτὸν ἀπόσπασμα εἰς τὴν εἴσοδον τῆς στενωποῦ εἰσχωρήσῃ εἰς αὐτὴν κατευθυνομένη πρὸς Μπορντί, ἀντικειμενικὸν της σκοπὸν.

Ἡ κίνησις αὕτη ἔσχεν ὥς ἀποτέλεσμα τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἐκ τῆς πίεσεως τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ἀντιληφθεὶς τὴν προχώρησιν ταύτην, ἔσπευσε ν' ἀποσυρθῇ ταχέως πρὸς ἀποφυγὴν καταστροφῆς.

Ὁ Φεβζή Πασσᾶς ἐπιτελάρχης τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ κατὰ τὰς Μικρασιατικὰς ἐπιχειρήσεις, εἰς συνέντευξίν του κατὰ Σεπτέμβριον 1924 εἶπεν : « Διετάξαμεν ἐν τῶν Σωμάτων Στρατοῦ μας νὰ ἐνασκήσῃ μετὰ τὴν μάχην τοῦ Σαγγαρίου πίεσιν ἐπὶ τοῦ χαρακωμένου εἰς τὸ Ἀφιὸν-Καραχισὰρ ἐχθροῦ. Ἡ Μονὰς αὕτη ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστολὴν της μὲ θάρρος καὶ ἐπιτυχίαν. Ἐχθρικὸν ὅμως Σῶμα Στρατοῦ (¹) κατελθὼν ἀπὸ βορρᾶ, τὴν ἠνάγκασε νὰ σταματήσῃ τὴν δρᾶσιν της καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν βάσιν της».

(¹) Τὸ Β' Σῶμα ὅπερ διώκουν καὶ οὐτινος ἡ ἐνέργεια ἐκτίθεται ἀμέσως ἀνωτέρω.

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΧΘΡΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΕΝ Μ. ΑΣΙΑ

Αύγουστος 1922

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Γενική άμυντική διάταξις. — Άμυντική όργάνωσις. — Σύνθεσις καὶ διάταξις Α' Σώματος Στρατοῦ.

Ι. Γενική άμυντική διάταξις. (1)

Μετά τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Σαγγαρίου καὶ τὰς περὶ τὸ Ἄφιον-Καραχισάρ μάχας, ἦτοι κατὰ Ὀκτώβριον 1921, ἡ Στρατιὰ Μ. Ἀσίας ἀποτελουμένη ἐκ τριῶν Σωμάτων Στρατοῦ (Α', Β' καὶ Γ') κατέλαβε τὸ μέτωπον Προῦσσα, Ἑσκή-Σεχίρ, Ἄφιον-Καραχισάρ, Μαϊάνδρος, καὶ κατενεμήθη εἰς δύο Συγκροτήματα, τὸ Βόρειον καὶ τὸ Νότιον. Τὸ μὲν Βόρειον Συγκρότημα ἀποτελούμενον ἀπὸ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ κατεῖχε τὸ βόρειον τμήμα τοῦ Μετώπου περὶ τὸ Ἑσκή-Σεχίρ, τὸ δὲ Νότιον Συγκρότημα ἀποτελούμενον ἀπὸ τὰ ἕτερα δύο Σώματα Στρατοῦ Α' καὶ Β' ὑπὸ ἐνιαίαν διοίκησιν, κατεῖχε τὸ νότιον τμήμα τοῦ Μετώπου περὶ τὸ Ἄφιον-Καραχισάρ. Ἐτύγχανον τότε διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Τὸ Νότιον Συγκρότημα κατεῖχεν ἀμυντικὴν γραμμὴν, οὐχὶ συνεχῇ, ἣτις ἀρχομένη ἐκ τοῦ Μαϊάνδρου ποταμοῦ νοτίως Μπουλαντάν, παρηκολούθει τὸν ποταμὸν τοῦτον κατὰ τὸν ἀνάγρουν μέχρις ἀνατολικῶς Τσιβρίλ, ἐκεῖθεν ἔκαμπτε πρὸς Βορρᾶν διὰ Μπουργκάς-Ντάγ μέχρις Ἀκάρ-Ντάγ (ὕψ. 1980), εἶτα διηυθύνετο πρὸς Ἀνατολὰς διὰ τοῦ Ἀκάρ-Ντάγ, τῶν ὑψωμάτων Χασάν-Μπέλ, Τιλκί-Κιρί-Μπέλ καὶ Καλλεντζίκ Ντάγ, ἐκεῖθεν

(1) Σχ. 4. χάρτης Ἄφιον-Καραχισάρ Κλ. $\frac{1}{250\,000}$

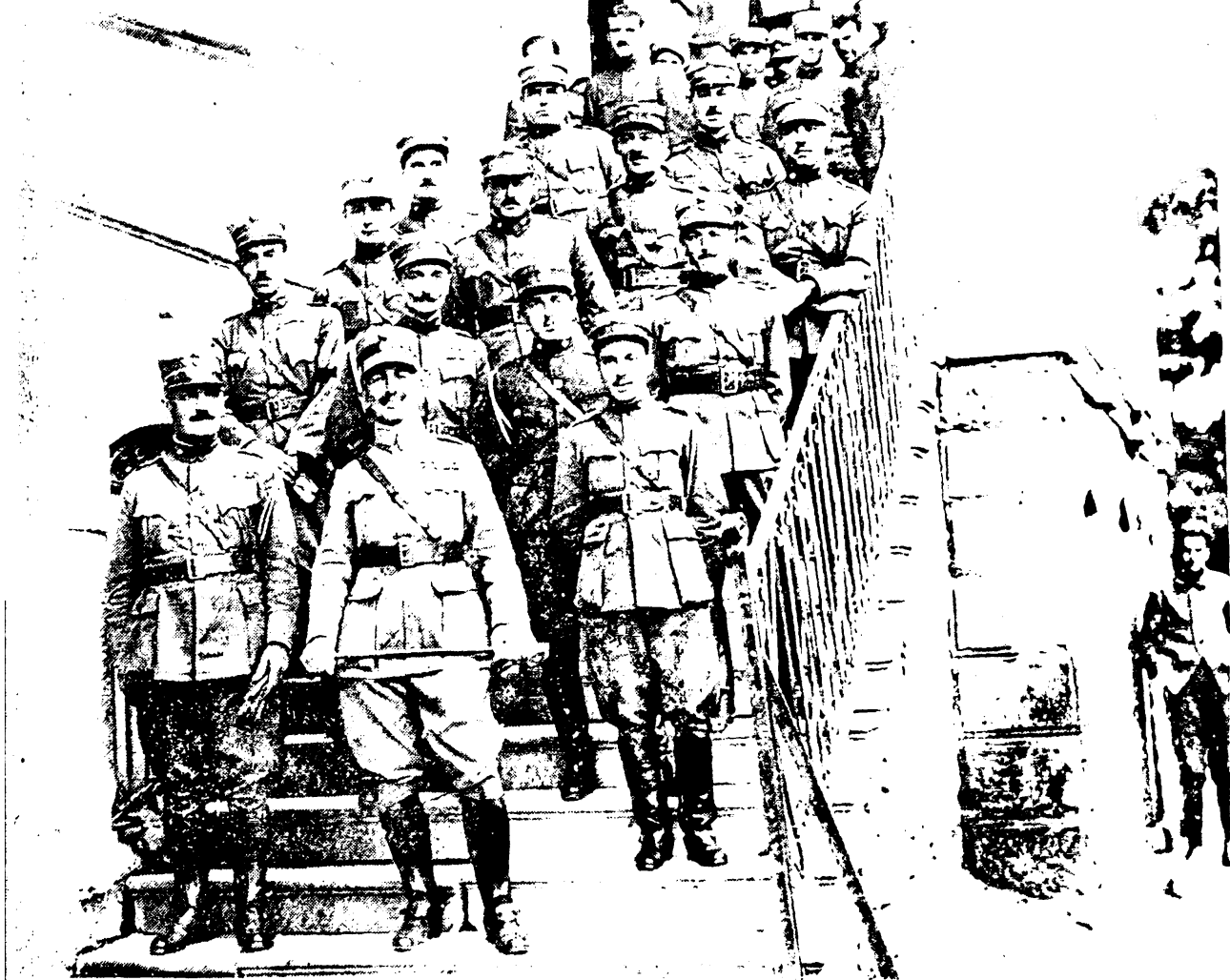
διερχομένη τὸν ποταμὸν Ἀκάρ περὶ τὰ 4 χιλιόμετρα νοτιανατολικῶς τοῦ Ἀφριόν, διηυθύνετο πρὸς Βορρᾶν διὰ τῶν ὑψομάτων Τσαλτσιάφ, Ἰν-Τεπέ, Ἀγιάζ-Ἰν-Τεπέ, καταλήγουσα δι' ἐπικαμπῆς περὶ τὸ Χαϊράν-Μπαμπᾶ. Ὁ ποταμὸς Ἀκάρ ἔχων διεύθυνσιν ἐξ Ἀφριόν πρὸς Τσαϊ καὶ Ἀκ-Σεχίρ, ἦτο ἡ γραμμὴ διαχωρίσεως τοῦ μετώπου τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β' τοῦ Α' εὐρισκομένου πρὸς δυσμὰς τοῦ ποταμοῦ Ἀκάρ.

Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1921, διοικῶν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ μὲ ἔδραν τὸ Γκασλί-Γ'κιοῦλ-Χαμμάμ, κατόπιν διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς ἀνέλαβον τὴν Διοίκησιν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος, τῆς ἑδρας εὐρισκομένης ἐν Ἀφριόν-Καραχισιάφ.

Πρὸ τοῦ Ἀπριλίου 1922, τὸ μὲν Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν Μεραρχιῶν V, XII καὶ XIII καὶ κατεῖχε τὰ βορείως τοῦ Ἀκάρ-Τσαϊ ὑψώματα, τὸ δὲ Α' Σῶμα ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν Μεραρχιῶν I, II, IV καὶ VII, ἐξ ὧν αἱ τρεῖς I, IV καὶ VII κατεῖχον τὸ Καλλεντζίκ-Νεάγ καὶ τὰ ὑψώματα Τιλκί-Κιρι-Μπέλ, Χασάν-Μπέλ, ἐφ' ὧν ἀκριβῶς ἐγένετο κατ' Αὐγούστον 1922 ἡ κυρία ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ὅπερ τμήμα τοῦ Μετώπου ἐθεώρουν ὡς τὸ πλέον εὐαίσθητον καὶ ἐπικίνδυνον δι' ἡμᾶς. (1) Διὰ τοῦτο, ὅτε κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου 1922 ὁ Διοικητὴς τῆς Στρατιᾶς ἀφῆρσε ἐκ τοῦ Μετώπου τούτου τὴν VII Μεραρχίαν, διεμαρτυρήθη διὰ τὴν ἐξασθένησιν τῆς δυνάμεως, καθόσον ἐθεώρουν τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ Μετώπου ὡς τὸ συγκεντροῦν τὴν μεγαλύτεραν πιθανότητα προσβολῆς, ἔνεκα τῶν σπουδαιοτάτων ὠφελημάτων τῶν ἐκ τῆς πτώσεως τούτου παρεχομένων τῷ ἐχθρῷ καὶ ἔδει συνελπῶς νὰ κρατῇται λίαν ἰσχυρῶς. Ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη, καὶ οὕτω κατὰ τὴν συγκρότησιν τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν συμπεριελήφθη καὶ ἡ VII Μεραρχία εἰς τὴν δύναμιν ταύτης, ἀντὶ νὰ συγκροτηθῇ ἡ Ὁμάς αὕτη ἐξ ἄλλων μονάδων καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν εὐρισκομένων εἰς τὸν πλέον εὐαίσθητον καὶ ἐπικίνδυνον δι' ἡμᾶς τομέα. Ἡ Ὁμάς αὕτη Μεραρχιῶν συγκροτηθεῖσα ἐκ τῶν VII καὶ IX, ἐτάχθη ὀπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεως τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος παρὰ τὸ διάκενον τὸ μεταξὺ τῶν δύο

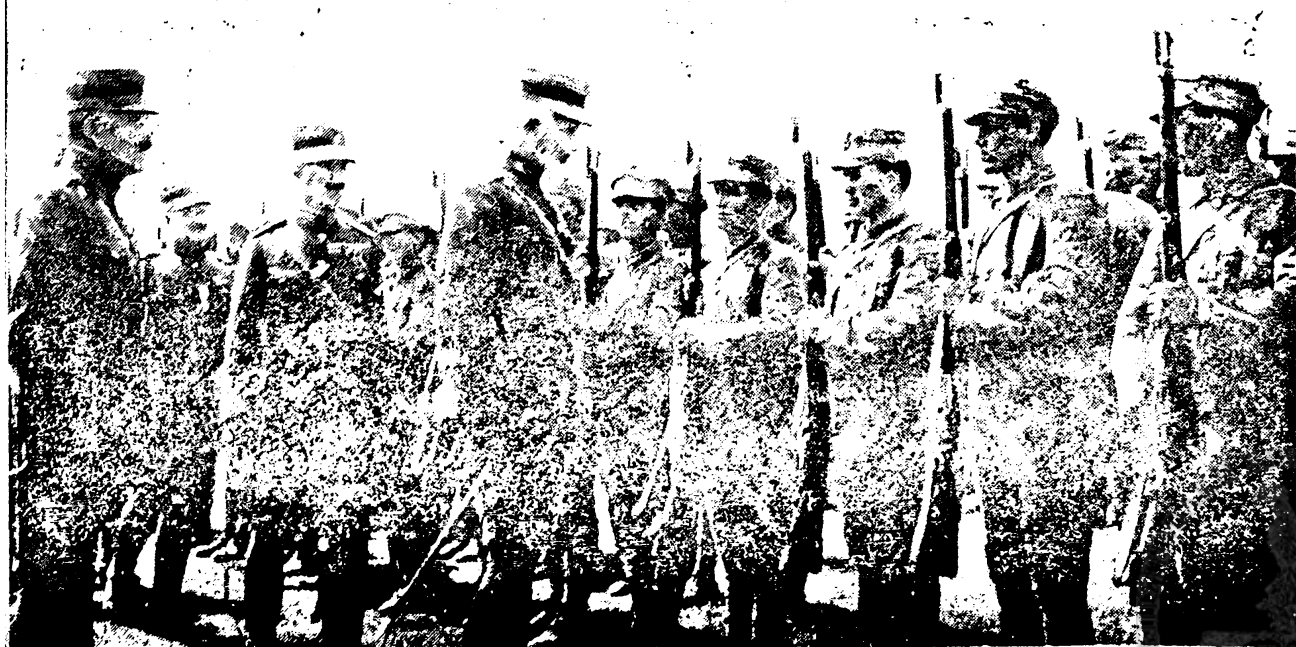
(1) Ὅρα σελ. 267. διαταγὴν ἀπόρρητον 4345/3 τῆς 25/12/1921.

Αφιών Καραχισάρ (Μ. Ἀσία)
Μάιος 1922.

Διοικητὴς Α΄ Σώμ. Στρατοῦ Τρικούλης καὶ Ἐπιτελεῖον,
ἀριστερὰ ὁ συνταγμ. Γονατᾶς ἐπιτελάρχης.

Παρὰ τὸ Ἀφιών Καραχισάρ.

Ἀρχιστρ. Χατζανέστης ἐπιθεωρῶν Σύνταγμα Πεζικοῦ
ἐφεδρείας XII Μεραρχίας (Τομεὺς Ἰτζέ Καραχισάρ)

Συγκροτημάτων περὶ τὸ Ντουκέο, ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τῆς Στρατιᾶς.

Ὁ τελευταίως ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς στρατηγὸς Χατζανέστης, μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργηθεῖσαν ἐπιθεώρησιν, κατήργησε τὴν ὀργάνωσιν τῶν Συγκροτημάτων καὶ τῆς Ὀμάδος Μεραρχιῶν, καὶ κατέστησε κατὰ Ἰούνιον 1922 τὰ 3 Σώματα Στρατοῦ αὐτοτελῆ ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τῆς Στρατιᾶς, ἀποτελούμενα ἕκαστον ἐκ 4 Μεραρχιῶν. (1) Συγχρόνως, μετέβαλε καὶ τὴν σύνθεσιν ἑκατέρου τῶν Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β', τοῦ Α' Σώματος ἀποτελεσθέντος ἐκ τῶν ἐν τῇ 1ῃ γραμμῇ συμπαρατεταγμένως εὐρισκομένων τεσσάρων Μεραρχιῶν I, IV, V καὶ XII, ἀνηκουσῶν πρότερον, τῶν μὲν I καὶ IV εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, τῶν δὲ V καὶ XII εἰς τὸ Β' Σῶμα.

Ἡ κατάργησις τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος ὥς καὶ ἡ μεταβολὴ συνθέσεως τῶν Σωμάτων Στρατοῦ, αἵτινες φαίνεται νὰ εἶχον προαποφασισθῇ παρὰ τοῦ νέου Διοικητοῦ τῆς Στρατιᾶς πρὸ τῆς ἐκ Σμύρνης ἀναχωρήσεώς του, δύναται ἴσως νὰ εὖρη ἐξήγησιν εἰς τὴν κατωτέρω, μετὰξὺ ἄλλων, διαμειφθεῖσαν συνομιλίαν τὴν 28 Μαΐου 1922, ἐν τῇ ἐν Ἀφιδν-Καραχισὰρ γραφείῳ μου, μετὰξὺ τοῦ ἐνεργοῦντος ἐπιθεώρησιν στρατηγοῦ Χατζανέστη Διοικητοῦ τῆς Στρατιᾶς καὶ ἐμοῦ καὶ ἦν, ἀμέσως κατόπιν, ἀνεκοίνωσα εἰς τὸν ἐπιτελάρχην μου τότε συνταγματάρχην Γονατᾶν :

«**Χατζαν.** Δὲν μοῦ λέτε, σᾶς παρακαλῶ, σεῖς εἰσθε Διοικητὴς τῆς Στρατιᾶς, ἢ ἐγώ ;

Τρικ. (Ἐκκληκτος διὰ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐρωτήσεως τῷ ἀπαντῶ). Νομίζω ὅτι εἰσθε σεῖς.

Χατζαν. Τυπικῶς ναί, πραγματικῶς ὅμως ὄχι.

Τρικ. Δὲν σᾶς ἐννοῶ.

Χατζαν. Ἀπλούστατον. Ἐγὼ διοικῶ τὸ Βόρειον Συγκρότημα ἀποτελούμενον ἐξ ἐνὸς Σώματος Στρατοῦ τοῦ Γ', ἐνῷ σεῖς διοικεῖτε τὸ Νότιον Συγκρότημα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ δύο Σώματα Στρατοῦ τὸ Α' καὶ τὸ Β'. Συνεπῶς ἐγὼ διοικῶ ἐν Σῶμα Στρατοῦ, ἐν ᾧ σεῖς διοικεῖτε δύο Σώματα. Ἄρα σεῖς, εἰσθε ὁ πραγματικὸς Διοικητὴς τῆς Στρατιᾶς.

(1) Σχ 5

Τρικ. Καὶ σεῖς διοικεῖτε ἐμέ, τὸν διοικοῦντα τὰ δύο Σώματα Στρατοῦ, ἄρα διοικεῖτε καὶ τὰ τρία Σώματα Στρατοῦ.

Χατζαν. Ὁχι. Τὰ Σώματα Στρατοῦ δέον νὰ ὄσιν ἀνεξάρτητα ἀλλήλων καὶ νὰ ὑπάγονται ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς μου.»

Προσεπάθησα νὰ τὸν μεταπείσω περὶ τῆς ἀνάγκης ἐνιαίας διοικήσεως τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ, τῆς γραμμῆς διαχωρίσεως αὐτῶν εὐρισκομένης εἰς τὸ μέσον τῆς προεχούσης γωνίας τοῦ Μετώπου τοῦ Ἀφιον, καὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης μου ταύτης ἐν τέλει τὸν παρεκάλεσα, ὅπως ἐκ τοῦ παραθύρου τοῦ γραφείου μου ρίψῃ ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν ἔναντι καὶ πλησίον τοῦ Ἀφιον κειμένων ὑψωμάτων τοῦ Τσαλτσιλάρ (ἀριστερὰ ὄχθη Ἀκάρ-Τσαί) καὶ τῷ εἶπον, ὅτι «τὰ ὑψώματα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὴν XII Μεραρχίαν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Ἐγὼ ὅμως καίτοι διοικητὴς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἔχω ἐστραμμένην τὴν προσοχήν μου καὶ ἐπ' αὐτῶν, διότι ὁ ἐχθρὸς, ἐὰν καταλάβῃ τὰ ὑψώματα ταῦτα, θὰ δύναται ἐκεῖθεν νὰ βάλῃ δραστικῶς κατὰ τοῦ Ἀφιον καὶ τοῦ σιδηρ. σταθμοῦ». Εἰς τοῦτο οὐδὲν μοὶ ἀπήντησεν, ἀλλ' ἠρκέσθη μόνον νὰ μοὶ ἐπαναλάβῃ, ὅτι τὰ Σώματα Στρατοῦ δέον νὰ ὄσιν ἀνεξάρτητα ἀλλήλων καὶ νὰ ὑπάγονται ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς του.

Τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, μὲ ἔδραν τὸ Ἀφιον, ἐνθα καὶ τὰ μὴ Μεραρχιακὰ Σώματα, ἀπετελέσθη ἐκ τῶν Μεραρχιῶν I, IV, XII καὶ V, εὐρισκομένων ἀπασῶν ἐν τῇ 1ῃ γραμμῇ ὡς ἐξῆς:

I Μεραρχία : Αὕτη ἐνισχυμένη μὲ τὸ 49ον σύνταγμα Πεζικοῦ, καὶ ἔχουσα ἔδραν τὸ Μπάλ-Μαχμούτ, κατεῖχε διὰ συντάγματος Πεζικοῦ καὶ μιᾶς μοίρας ὀρειβ. Πυροβολικοῦ τὰς νοτίως Καραγκιοσελὶ ἐπὶ τοῦ Ἀκάρ-Ντάγ διαβάσεις. Ἐκεῖθεν, ἀφίνουσα τμῆμα 15 χιλιομέτρων ἀκάλυπτον ἐλλείπει ἐπαρκῶν δυνάμεων καὶ λόγῳ δυσβάτου τοῦ ἐδάφους, ὅπερ ὁμῶς ἐπετῆρει, κατεῖχε τὰ ὑψώματα Χασάν-Μπέλ, Κιλίτζ-Ἀρσλάν-Μπέλ, Τιλκί-Κιρι-Μπέλ καὶ Καγιάν-Τιμπί. Ἡ I Μεραρχία προεκάλυπτεν ἐν συνόλῳ γραμμὴν ἀναπτύγματος 50 χιλιομ. καὶ ἐπετῆρει τοιαύτην 15 χιλιομέτρων.

IV Μεραρχία: Ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς I Μεραρχίας ἐπηκολούθει τμῆμα ἀκάλυπτον 5 χιλιομέτρων, ἐπιτηρούμενον ὑπὸ τῶν Μεραρχιῶν I καὶ IV, μεθ' ὃ ἤρχετο ἡ προκάλυψις τῆς IV Με-

ραρχίας, ἥτις με ἔδραν τὸ Ἀφιόν κατεῖχε τὰ νότια ἀντερείσματα τῶν ὁρέων Καλεντζίκ-Ντάγ καὶ τὸ μέχρι νοτίως ποταμοῦ Ἀκάρ πεδινὸν τμήμα. Ἡ IV Μεραρχία κατεῖχεν οὕτω μέτωπον 25 χιλ.

XII Μεραρχία: Ἀριστερόθεν τῆς IV Μεραρχίας ἤρχετο ἡ προκαλύψις τῆς XII Μεραρχίας, ἥτις με ἔδραν τὸ Κουμαρντάς, κατεῖχε τὰ ὑψώματα Τσαλτιλάρ καὶ τὰ ἀνατολικῶς Ἀμπανάζ. Ἡ XII Μεραρχία κατεῖχε μέτωπον 35 χιλιομ.

V Μεραρχία: Ἀριστερόθεν τῆς XII Μεραρχίας, ἦτοι βορείως, ἤρχετο ἡ V Μεραρχία, ἥτις με ἔδραν τὸ Μπόζ-Ἐγιοῦκ (¹), κατεῖχε τὰ ἀνατολικῶς τοῦ Κουζλουτζᾶ ὑψώματα Ἰν-Τεπέ καὶ Ἀγιάζ-Ἰν-Τεπέ μέχρι Χαϊράν-Μπαμπᾶ. Ἡ V Μεραρχία κατεῖχε μέτωπον 45 χιλιομ.

Οὕτω τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, οὕτινας ἐτύγγανον διοικητῆς, ἀποτελεσθὲν ὑπὸ τῆς νέας διοικήσεως τῆς Στρατιᾶς ἐκ τῶν ἐν τῇ 1ῃ γραμμῇ 4 Μεραρχιῶν, ἀνηκουσῶν πρότερον τῶν μὲν I καὶ IV εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, τῶν δὲ V καὶ XII εἰς τὸ Β', εἶχεν ἀπάσας τὰς Μεραρχίας του ἐν τῇ 1ῃ γραμμῇ ἐπὶ μετώπου 180 χιλιομ. διαθέτον ὥς μόνην ἐφεδρείαν εἰς Ἐρικμαν, Τσακιρσάζ (δυτικῶς Ἀφιόν) ἐν σύνταγμα Εὔζώνων καὶ μίαν μοῖραν ὁρειβατικοῦ Πυροβολ. τῆς XIII Μεραρχίας (ἀπόσπασμα Πλαστήρα).

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ με ἔδραν τὸ Καζλί-Γκιόλ-Χαμᾶμ περιελάμβανε τὰς Μεραρχίας II, VII, IX καὶ XIII. Ἐκ τούτων, ἡ μὲν II Μεραρχία με ἔδραν τὸ Οὐσᾶκ κατέχουσα τεράστιον μέτωπον, εὐρίσκετο ἐν προκαλύψει ἀπὸ Ὁρτάντζας (ναί), Μπουλντάν διὰ Τσιβρίλ μέχρι νοτίως Μπανάζ, αἱ δὲ λοιπαὶ Μεραρχίαι ἐν ἐφεδρείᾳ ὀπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ δὴ περὶ Ἐϋρέτ ἡ VII, περὶ Ντονκέρ ἡ IX, καὶ περὶ Ἰσχανιέ ἡ XIII. Τμήμα μόνον τῆς XIII ἐπεξέτεινε τὸ μέτωπον τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἀριστερᾷ τῆς V.

Ἐκεῖθεν, ἐπηκολούθει ἀκάλυπτον τμήμα 30 χιλιομέτρων μέχρις Ἀκ-Ἰν, ἐπιτηρούμενον ὑπὸ Μικτοῦ ἀποσπάσματος (ἐν τάγμα IX Μεραρχίας καὶ τινες ἡμιλαρχίαι) κατέχοντος θέσιν περὶ τὸ μέσον τοῦ κενοῦ εἰς Κίρκα-Γιαλά.

Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ κατεῖχε μέτωπον ἀπὸ Ἀκ-Ἰν διὰ

(¹) Τὸ χωρίον Μπόζ-Ἐγιοῦκ εὐρίσκεται δυτικῶς τοῦ Ἀλτζέ καὶ οὐχὶ ἀνατολικῶς ὡς σημειοῦται ἐν τῷ χάρτῃ

Σεϊντι-Γαζή κατηυθύνετο βορείως Πούρσακ μέχρι Ντεντέ-Τεπέ, καὶ ἐκεῖθεν διερχόμενον βορείως τοῦ Ἑσκή-Σεχέρ κατηυθύνετο μέχρι θαλάσσης Μαρμαρᾶ παρὰ τὴν Κίον.

Ἡ Μεραρχία Ἰππικοῦ, ἥς ἔδρα τὸ Οὐσάκ, διετέλει ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τῆς Στρατιᾶς, τμήματα δὲ αὐτῆς εἶχον τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς II Μεραρχίας, ὅπως συνεργασθῶσιν εἰς τὴν προκάλυψιν τοῦ λίαν ἐκτεταμένου Μετώπου της.

II.—Ἀμυντικὴ ὁργάνωσις.

Ἡ ἀμυντικὴ ὁργάνωσις τῶν τοποθεσιῶν τοῦ ἡμετέρου Μετώπου συνεπληροῦτο διαρκῶς, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπιθέσεως, δὲν εἶχεν εἰσέτι φθάσει τὸν ἐπιθυμητὸν βαθμόν.

Αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ παρακειμένων Κέντρων ἀντιστάσεως, συγκειμένων ἐκάστου, ἐξ ἀριθμοῦ τινος Σημείων στηρίγματος ἀλληλοὑποστηριζομένων. Τὰ Κέντρα ταῦτα ἀντιστάσεως κατεχόμενα ὑπὸ τάγματος πεζικοῦ μετὰ τμήματος Πυροβολικοῦ, ἢ ἄνευ τοιοῦτου ἀναλόγου τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους, συνηνοῦντο ἀνὰ δύο, ἢ τρία εἰς Ὑποτομεῖς, ἀνατιθεμένων ἐκάστου τούτων εἰς σύνταγμα Πεζικοῦ μετ' ἀναλόγου Πυροβολικοῦ.

Ἡ ἀλληλοὑποστήριξις τῶν Κέντρων ἀντιστάσεως ἦτο συνεχής, ἐκτὸς τοῦ ἐν τῇ πρώτῃ Μεραρχίᾳ κενοῦ μεταξὺ τῶν ὑποτομέων Καραγκιοσελί καὶ Σινάν-Πασᾶ μήκους 15 χιλιομ., ὥς καὶ τοῦ κενοῦ τοῦ μεταξὺ τῶν τομέων I καὶ IV Μεραρχιῶν, μήκους 5 χιλιομέτρων.

Τὰ κενὰ ταῦτα ἐπετηροῦντο ὑπὸ τῶν γειτονικῶν αὐτῆς τμημάτων.

Ἡ ἀμυντικὴ ὁργάνωσις τῆς τοποθεσίας συνίστατο ἐν γένει ἐκ μιᾶς Κυρίας γραμμῆς ἀντιστάσεως συνεχοῦς καὶ μιᾶς δευτέρας τοιαύτης κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπίσης συνεχοῦς. Εἷς τινὰ σημεῖα ὑπῆρχε καὶ τρίτη τοιαύτη. Τὰ χαρακώματα τῆς Κυρίας γραμμῆς ἀντιστάσεως εἶχον ἐξιχθῆ εἰς τὴν κατατομὴν τοῦ ὀρθίως βάλλοντος, δὲν συνέβαινεν ὅμως τοῦτο πάντοτε καὶ διὰ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην γραμμὴν. Ὡς κώλυμα πρὸ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας γραμμῆς ἀντιστάσεως ὑπῆρχον συρματοπλέγματα, οὐχὶ

ὅμως πάντοτε ἐπαρκoῦς μήκους καὶ βάθους, ἰδίως εἰς τὴν δευτέραν γραμμὴν, λόγῳ ἀνεπαρκείας ὑλικοῦ.

Ὁρύγματα συγκοινωνίας δὲν ὑπῆρχον ἐπαρκῇ. Ὁμοίως Σκέπαστρα ἀντοχῆς δὲν εἶχον κατασκευασθῇ ἐπαρκῇ, ἐνεκεν ἐλλείψεως ὑλικοῦ. Αἱ θέσεις τῶν Πολυβόλων καὶ ἰδίως αἱ τοῦ Πυροβολικοῦ εἶχον καλῶς ὁργανωθῇ μετὰ Σκεπάστρων καὶ Παρατηρητηρίων. Παρατηρητήρια Πεζικοῦ καὶ Διοικήσεως δὲν ἦσαν τὰ ἀπαιτούμενα, οὔτε καὶ πάντοτε ἐπαρκoῦς ἀντοχῆς.

Τὴν πρόοδον τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων παρηκολούθει ἐνδελεχῶς ἡ Στρατιὰ διὰ τῆς κατὰ 15ήμερον ἀποστολῆς σχετικῶν ἐκθέσεων. Μετ' αὐτῶν συνυπεβάλλοντο καὶ αἰτήσεις ὑλικῶν, ἐλλείψει τῶν ὁποίων, δὲν ἠδύναντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γὰ ἱκανοποιηθῶσιν αὐταί.

III.—Σύνθεσις καὶ διάταξις τῶν Μονάδων Α' Σώματος Στρατοῦ πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ (Σχ. 4 καὶ 5).

Α' Σῶμα Στρατοῦ : Διοικητής, ὁ ὑποστράτηγος Ν. Τρικούπης. Ἐπιτελάρχης, ὁ συνταγματάρχης Ἀλ. Μερεντίτης. Σταθμὸς Διοικήσεως, Ἀφιὸν-Καραχισάρ.

Τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς Τουρκικῆς ἐπιθέσεως (13]26]8]22) ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν ἐν τῇ 1ῃ γραμμῇ εὑρισκομένων ἤδη τεσσάρων Μεραρχιῶν I, IV, XII καὶ V (¹) τοῦ Α' συντάγματος πεδ. Πυροβολικοῦ, τῆς Iης μοίρας Σκόντα, ἑξ πυρβολαρχιῶν Μακρῶν πυροβόλων τῶν 120 χιλ., δύο πυρβολαρχιῶν Ὀβιδοβόλων τῶν 155 χιλ., τοῦ 2ου καὶ 4ου ὀρεινοῦ Χειρουργείου Στρατιᾶς, τῆς V μοίρας Ὑγειονομικῶν αὐτοκινήτων καὶ τῶν λοιπῶν μὴ Μεραρχιακῶν Σχηματισμῶν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ.

(¹) Ἡ σύνθεσις αὕτη τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ὡς καὶ ἡ κατάργησις [τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος ἐγένοντο παρὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς Στρατιᾶς Στρατηγοῦ Χατζανέστη, μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργηθεῖσαν ἐπιθεώρησιν τοῦ Μετώπου τῆς Μ. Ἀσίας, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω.

Ἐκτὸς τῶν δυνάμεων τούτων, εἶχον προσέτι ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου καὶ ἀπόσπασμα τῆς XIII Μεραρχίας ἐκ τοῦ 5]42 συντάγματος Εὐζώνων καὶ XIIIα μοίρας ὄρειβ. Πυροβολικοῦ, ὅπερ ἐστάθμευεν εἰς τὸν χῶρον Ἑρικμαν, Τσακιρσάζ (δυτικῶς Ἀφιόν). Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο παρέμεινεν εἰς τὸν ἄνω χῶρον ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὑφίστατο τὸ Νότιον Συγκρότημα (ἐνιαία διοικήσεις Α' καὶ Β' Σωμ. Στρατοῦ), δὲν ἐπανῆλθε δὲ εἰς τὸ εἰς ὃ ἀνήκε Β' Σῶμα Στρατοῦ μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος κατόπιν αἰτήσεώς μου ἐγκριθείσης παρὰ τῆς Στρατιᾶς, ἀλλ' ἐξηκολούθησε παραμένον εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἀπετέλει τὴν μόνην ἐφεδρείαν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ. Μὲ τὴν σύνθεσιν ὅθεν ταύτην, τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ κατεῖχε τὸ Μέτωπον ἀπὸ Ἀκάρ-Ντάγ (ναί), μέχρι Σαμανλή-Ντάγ (ναί). Τομεῖς : Ἀκάρ-Ντάγ (I Μεραρχία), Καμελάρ-Ντάγ (IV Μεραρχία), Ἰντζέ-Καραχισάρ (XII Μεραρχία), Μπορντί (V Μεραρχία), ἔχον διατεθειμένους ἐν προκαλύψει καὶ τὰς τέσσαρας αὐτοῦ μεραρχίας ὡς ἑξῆς :

I Μεραρχία: Διοικητής, ὁ ὑποστράτηγος Ἀθ. Φράγκου. Ἐπιτελάρχης, ὁ ταγματάρχης Χ. Καβράκος. Σταθμὸς Διοικήσεως, Μπάλ-Μαχμούτ.

Ἡ Μεραρχία αὕτη κατεῖχε τὸν δεξιὸν Τομέα Ἀκάρ-Ντάγ, ὑποδιηρημένον εἰς τρεῖς Ὑποτομεῖς : τὸν Ὑποτομέα Καφαγκιοσσελί (Κέντρα ἀντιστάσεως Τουκλού-Τεπέ καὶ Ἐλβάν-Πασᾶ), τὸν Ὑποτομέα Σινάν-Πασᾶ (Κέντρα ἀντιστάσεως Κίρκα καὶ Χασάν-Μπέλ) καὶ τὸν Ὑποτομέα Σαβράν (Κέντρα ἀντιστάσεως Κιλίτζ-Ἀρσλάν-Μπέλ, Τιλκί-Κιρὶ-Μπέλ καὶ τὸ ἀνεξάρτητον Σημεῖον στηρίγματος Καγιαντιμπί).

Ἡ Μεραρχία ἦτο ἐνισχυμένη δι' ἐνὸς ἔτι συντάγματος Πεζικοῦ, τοῦ 49ου. (Ὅτῳ δ' εἶχεν ἐν πρώτῃ γραμμῇ τρία συντάγματα, πλεον ἐνὸς τάγματος (4ου Συντ.), καὶ ὡς ἐφεδρείαν ἐν σύνταγμα τὸ 4ον (μεῖον τάγματος) εἰς τὴν περιοχὴν Κιουτσουκ-Ἐγιοῦκ.

Εἰς Πυροβολικόν, πλὴν τῶν δύο μοιρῶν ὄρειβ. Πυροβολικοῦ, διέθετεν ἐπὶ πλεον μίαν μοῖραν τοῦ Α' συντ. πεδ. Πυροβολικοῦ ἐκ τριῶν πυροβολαρχιῶν καὶ μίαν μοῖραν μακρῶν πυροβόλων τῶν 120 χιλ. ἐκ δύο πυροβολαρχιῶν. Ἐκ τοῦ πυροβολικοῦ

τούτου, ἐτήρει διαθέσιμον (1) μίαν μοῖραν ὄρειβ. Πυροβολ. σταθμεύουσας εἰς Πασάκιοι καὶ δύο πυρβολαρχίας πεδ. Πυροβολικοῦ σταθμευούσας μία εἰς Σινάν-Πασᾶ, καὶ ἑτέρα ὡς ἀντιαεροπορική εἰς τὴν περιοχὴν Μπάλ-Μαχμούτ, Γκαριπτζέ. Τὸ ὑπόλοιπον πυροβολικὸν τῆς Μεραρχίας ἦτο τεταγμένον εἰς τοὺς Ὑποτομεῖς αὐτῆς.

Τὸ Μέτωπον τῆς Μεραρχίας παρουσίαζε μεταξὺ τῶν Ὑποτομέων Καραγκιοσελί καὶ Σινάν-Πασᾶ κενὸν 15 περίπου χιλιομέτρων ὄρεινὸν δύσβατον, μὴ κατεχόμενον ὑπὸ δυνάμεων, ἀλλ' ἐπιτηρούμενον καθημερινῶς δι' ἀναγνωρίσεων, περιπόλων καὶ ἐνεδρῶν Πεζικοῦ καὶ Ἰππικοῦ, ἐκπεμπομένων ἐκατέρωθεν ὑπὸ τῶν δυνάμεων τῶν δύο Ὑποτομέων, συμφώνως προγράμματι ὀριζομένῳ ὑπὸ τῆς Μεραρχίας.

Ἦτοι ἡ I Μεραρχία μετὰ τοῦ 49ου συντ. Πεζικοῦ κατεῖχε μέτωπον 50 περίπου χιλιομέτρων καὶ ἐπετήρει κενὸν 15 περίπου χιλιομέτρων.

IV Μεραρχία : Διοικητής, ὁ ὑποστράτηγος Δημ. Δημιαρᾶς. Ἐπιτελάρχης, ὁ ταγμ. Τσολάκογλου. Σταθμὸς Διοικήσεως, Ἀφιδόν-Καραχισᾶρ.

Ἡ IV Μεραρχία ἐτήρει τὸν Τομέα Καμελάρ-Ντάγ ἀριστερᾶ τῆς I Μεραρχίας μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἀκάρ. Ὁ Τομεὺς τῆς Μεραρχίας ὑποδιηρεῖτο εἰς δύο Ὑποτομεῖς : τὸν Ὑποτομέα Καλεντζίκ (Κέντρα ἀντιστάσεως Καμελάρ καὶ Κισλατζίκ, ὡς καὶ ἀνεξάρτητον μεταξὺ τούτων συνδετικὸν Σημεῖον στηρίγματος περὶ τὸ Μπουγιούκ-Καλεντζίκ), καὶ τὸν Ὑποτομέα Μιχαήλ (Κέντρα ἀντιστάσεως Σεϋλὲν καὶ Καρά-Ἀρσλάν). Ἐκάτερος τῶν δύο Ὑποτομέων κατεῖχετο ὑπὸ συντάγματος Πεζικοῦ, τοῦ τρίτου Συντάγματος τῆς Μεραρχίας (11ου) παραμένοντος ἐν ἐφεδρείᾳ εἰς τὴν ἀνατολικὴν παρυφὴν τῆς πόλεως Ἀφιδόν-Καραχισᾶρ (δύο τάγματα), καὶ εἰς χωρίον Κισλατζίκ (τὸ τρίτον τάγμα).

Εἰς Πυροβολικόν, πλὴν τῶν δύο μοιρῶν ὄρειβ. Πυροβολικοῦ, διέθετεν ἐπὶ πλέον ἓνα οὐλαμὸν ὄρ. πυρ., μίαν μοῖραν τοῦ Α' συντ. πεδ. Πυροβολ., δύο πυρβολαρχίας μακρῶν πυροβόλων

(1) Διὰ τὰς ἐν ἐφεδρείᾳ πυρβολαρχίας τῶν Μεραρχιῶν ὑπῆρχον ἐκ τῶν προτέρων θέσεις ἀνεγνωρισμέναι καὶ ἀμυντικῶς κατηρτισμέναι διὰ πάσας τὰς προβλεπομένας περιπτώσεις.

τῶν 120 χιλ., καὶ μίαν πυρβολορχίαν ὀβιδοβόλων τῶν 15ῷ χιλ. Ἐκ τοῦ πυροβολικοῦ τούτου μία πυρβολορχία πεδινὴ ἦτο τεταγμένη κατ' οὐλαμοὺς ὡς ἀντιαεροπορική, διὰ τὴν κατ' ἀεροπλάνων ἀμυναν τῆς πόλεως Ἀφίων-Καραχισὰρ καὶ σιδηροδρομικῶν σταθμῶν Σμύρνης καὶ Κωνσταντινουπόλεως, ἅπαν δὲ τὸ ὑπόλοιπον πυροβολικὸν ἦτο τεταγμένον εἰς τοὺς Ὑποτομεῖς.

Μεταξὺ τῶν Τομέων τῶν Μεραρχιῶν I καὶ IV παρενεβάλλετο κενὸν διάστημα ὃ περίπου χιλιομέτρων, μὴ κατεχόμενον μονίμως ὑπὸ δυνάμεων, ἀλλ' ἐπιτηρούμενον ὑπὸ τῶν ἐκατέρωθεν τμημάτων τῶν δύο Μεραρχιῶν I καὶ IV.

Ἦτοι ἡ IV Μεραρχία κατεῖχε μέτωπον 25 περίπου χιλιομ.

XII Μεραρχία : Διοικητής, ὁ συνταγμ. Περ. Καλιδόπουλος. Ἐπιτελάρχης, ὁ ταγμ. Ἀθ. Σακέτας. Σταθμὸς Διοικήσεως, χωρίον Κουμαρνάς.

Ἡ Μεραρχία αὕτη, ἀριστερᾷ τῆς IV Μεραρχίας καὶ ἀμέσως βορείως τοῦ ποταμοῦ Ἀκάρ κατεῖχε τὸν Τομέα Ἰντζέ-Καραχισὰρ ὑποδιηρημένον εἰς δύο Ὑποτομεῖς : τὸν Ὑποτομέα Τσαβνταρλῇ (Κέντρα ἀντιστάσεως Ἀκάρ καὶ Κεπέζ), καὶ τὸν Ὑποτομέα Γκιουζελήμ (Κέντρα ἀντιστάσεως Χελώνης καὶ Τσαλισλάρ). Εἰς ἑκάτερον τῶν δύο Ὑποτομέων ἦτο διατεθειμένον ἐν συνταγμα Πεζικοῦ, τοῦ τρίτου συντάγματος τηρουμένου ἐν ἐφεδρείᾳ εἰς τὰ χωρία Ἀμπανάζ (δύο τάγματα) καὶ Ἀκσίν (ἐν τάγμα).

Εἰς Πυροβολικόν, πλὴν τῶν δύο μοιρῶν ὀρειβατικοῦ, διέθετεν ἐπὶ πλεόν μίαν μοῖραν ὀβιδοβόλων Σκόντα ἐκ δύο πυρβολορχιῶν, μίαν μοῖραν τοῦ Α' συντ. πεδ. Πυρ., μίαν πυρβολορχίαν μακρῶν πυροβόλων τῶν 120 χιλ. καὶ ἓνα οὐλαμὸν ὀβιδοβόλων τῶν 15ῷ χιλ. Ἐκ τοῦ ὅλου πυροβολικοῦ τῆς Μεραρχίας ἐτηρεῖτο διαθέσιμος εἰς Σουσοῦζ ἡ μία τῶν μοιρῶν ὀρειβ. Πυρ. τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἦτο τεταγμένον εἰς τοὺς Ὑποτομεῖς. Ἡ Μεραρχία συνεδέετο στενῶς ἐκατέρωθεν μετὰ τῆς IV Μεραρχίας δεξιᾷ καὶ τῆς V Μεραρχίας ἀριστερᾷ.

Ἦτοι ἡ Μεραρχία κατεῖχε μέτωπον 3ῷ περίπου χιλιομ.

V Μεραρχία : Διοικητής, ὁ συντ. Κ. Πέτσας. Τοῦτον διατελοῦντα ἐπ' ἀδείᾳ κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ἐπιθέσεως τὸν ἀνεπλήρου ὁ συνταγμ. Ν. Ρόκας. Ἐπιτελάρχης, ὁ ταγμ. Π. Δεμέστυνας. Σταθμὸς Διοικήσεως, χωρίον Μπόζ-Ἐγιούκ.

Ἡ Μεραρχία αὕτη εὐρισκομένη εἰς τὸ ἀριστερόν τοῦ Σώ-

ματος Στρατοῦ, κατεῖχε τὸν Τομέα Μπορντί, ὑποδιηρημένον εἰς τρεῖς Ὑποτομεῖς : τὸν Ὑποτομέα Μπονστιανλί (Κέντρα ἀντιστάσεως Γαρυφαλάκη καὶ Ὑψηλῆς κορυφῆς), τὸν Ὑποτομέα Καρᾶ-Ἀρσλάν-Τεπέ (Κέντρα ἀντιστάσεως Ἰν-Τεπέ καὶ Καρᾶ-Ἀρσλάν-Τεπέ) καὶ τὸν Ὑποτομέα Ἀγιάζ-Ἰν (Σημεῖον στηρίγματος Μακεδόνης καὶ κέντρον ἀντιστάσεως Σαντζάκ). Τὰ δύο ἐκ τῶν συνταγμάτων ἐτήρουν ἐν τάγμα ὡς ἐφεδρείαν Ὑποτομέως, τὸ δὲ τρίτον σύνταγμα, τὸ εἰς τὸν Ὑποτομέα Ἀγιάζ-Ἰν, ἐτήρει δύο περίπου τάγματα ἐν ἐφεδρείᾳ, ὧν τὸ ἐν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μεραρχίας.

Εἰς Πυροβολικόν, πλὴν τῶν δύο μοιρῶν ὁρειβατικοῦ διέθετεν ἐπὶ πλέον δύο πυροβολαρχίας τοῦ Β' συνταγμ. πεδ. Πυροβολικοῦ, μίαν πυροβολαρχίαν μακρῶν πυροβόλων τῶν 120 χιλ. καὶ ἓνα οὐλαμὸν ὀβιδοβόλων τῶν 155 χιλ. Ἀπαν τὸ πυροβολικὸν τῆς μεραρχίας ἦτο τεταγμένον εἰς τοὺς Ὑποτομεῖς.

Ἦτοι ἡ Μεραρχία κατεῖχε μέτωπον 45 περίπου χιλιομέτρων.

Μ ἡ με ρ α ρ χ ι α κ ἂ σ τ ο ι χ ε ῖ α :

Ἐκ τῶν μὴ ὑπὸ τὰς Μεραρχίας τμημάτων, τὸ ἀπόσπασμα τῆς XIII Μεραρχίας παρέμενεν ὡς ἐλέχθη ἐν ἐφεδρείᾳ εἰς τὸν χώρον Ἐρικμαν, Τσακιρσάζ, πλὴν ἑνὸς τάγματος (τοῦ 5)42 συντ. εὐζώνων) ὃπερ εἶχεν ἀναλάβῃ τὰς φρουρὰς ἐντὸς τῆς πόλεως Ἀφιδόν-Καραχισάρ καὶ ἠδύνατο ἐν πάσῃ στιγμῇ ν' ἀντικατασταθῇ ὑπὸ ὀπλιτῶν διαφόρων Σχηματισμῶν, καθιστάμενον οὕτω διαθέσιμον.

Τὰ δύο ἔφεδρα χειρουργεῖα Στρατιᾶς ἐστάθμευον εἰς Ἰνάς, τὸ Β' ἔφεδρον χειρουργεῖον εἰς Χαμὰμ-Χάλτ, οἱ δὲ λοιποὶ Σχηματισμοί, οὐ μόνον τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς Στρατιᾶς ἐν Ἀφιδόν-Καραχισάρ, καίτοι διὰ τοὺς τελευταίους τούτους Σχηματισμοὺς τῆς Στρατιᾶς, (οἷτινες ἦσαν τὸ Κέντρον ἐφοδιασμοῦ τροφῶν, τὸ Κέντρον ἐφοδιασμοῦ πυρομαχικῶν, τὸ Κέντρον νοσηλευτικόν, τρεῖς μοῖραι Μεταγωγικῶν), ὑπέβαλον ἐπαλειημένως ἀναφορὰς εἰς τὴν Στρατιάν ὅπως, λόγῳ τῆς προκεχωρημένης θέσεως τοῦ Ἀφιδόν, αἱ μὲν τροφαὶ καὶ τὰ πυρομαχικά κλιμακωθῶσιν εἰς δύο ἢ τρεῖς ἐνδιαμέσους σιδηροδρόμους σταθμοὺς μεταξὺ Οὐσάκ καὶ Ἀφιδόν, τὸ δὲ Νοσηλευτικὸν κέντρον μεταφερθῇ εἰς Οὐσάκ, τηρουμένου ἐν Ἀφιδόν παραρτή-

ματος μόνον διὰ τοὺς ἐλαφρῶς πάσχοντας, τοὺς δεομένους, ὀλιγοήμερου νοσηλείας, πρὸς ἀποφυγὴν δαπανῶν μεταφορᾶς.

Ἐκατέρωθεν τοῦ μειώπου τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἐτήρουν τὴν προκάλυσιν δυνάμεις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, δεξιᾷ μὲν ἡ II Μεραρχία, ἀριστερᾷ δὲ τμήματα τῆς XIII Μεραρχίας. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἦσαν ἐγκατεστημένα εἰς τοὺς αὐχένους Κεοῦρ-Ογλοῦ-Καλὲ καὶ Ροκλοῦ-Ντάγ, πρὸς ἐπιτήρησιν τῶν πρὸς Ἰσχανιὲ διαβάσεων.

Σύ ν δε σ μ ο ι :

α') Τηλεγραφικοί :

1) Μόνιμος γραμμὴ Ἀφιὸν-Καραχισάρ, Τονλοῦ-Πουνάφ, Οὔσάκ, Σμύρνη.

2) Μόνιμος γραμμὴ Ἀφιὸν-Καραχισάρ, Κιουτάχεια, Τζεντίς, Οὔσάκ, Σμύρνη.

3) Μόνιμος γραμμὴ Ἀφιὸν-Καραχισάρ, Κιουτάχεια, Ἑσκή-Σεχήρ.

β) Δι' ἀσυρμάτου :

Ὁ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἐπ' αὐτοκινήτου ἀσύρματος ἐν καλῇ μὲν καταστάσει ὡς πρὸς τὸ μηχανικὸν καὶ ἠλεκτρικὸν μέρος, ἀλλὰ μὲ βλάβην τοῦ αὐτοκινήτου του, ἥτις δὲν θὰ ἐπέτρεπε νὰ μετακινηθῇ. Ἡ διαταγὴ τῆς ἐπισκευῆς του ἐν Οὔσάκ εἶχε ληφθῇ τέσσαρας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπιθέσεως. Οἱ ἀσύρματοι τῶν Μεραρχιῶν ἐν καλῇ καταστάσει.

γ') Τηλεφωνικοί καὶ ὀπτικοί :

Πυκνὸν δίκτυον τηλεφωνικὸν καὶ ὀπτικὸν μεταξὺ ὅλων τῶν Μονάδων τῶν Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ (τέως Νότιον Συγκρότημα) μέχρι καὶ τῶν φυλακίων ἀκόμη. Ἐπίσης ἴδιον πυκνὸν δίκτυον τῆς ἀντιαεροπορικῆς ἀμύνης. Αἱ τηλεφωνικαὶ γραμμαὶ ἦσαν αἱ πλεῖσται ἐπὶ στυλίσκων, ἢ ἐντὸς ὀρυγμάτων, ὥστε δὲν ὑπέκειντο εἰς εὐχολὸν καταστροφὴν. Ἡ συντήρησις ὅλων τῶν τηλεφωνικῶν γραμμῶν ἦτο ἐξησφαλισμένη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ (ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ—ΗΘΙΚΟΝ)

I.—Κατάστασις τοῦ Στρατοῦ ὑπὸ ἐποψιν ἐκπαιδεύσεως.

Κατὰ τὰς ἐπανειλημμένως γενομένας ἐπιθεωρήσεις μου εἰς τὰ στρατεύματα τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος, ἀπεκόμισα τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι πλεῖστα τῶν στελεχῶν δὲν εὗρισκοντο εἰς τὸ ὕψος τῆς θέσεώς των, δι' ὃ ἠναγκάσθην τὴν 18. Ἰανουαρίου 1922 νὰ ἐκδώσω τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 261]3, διαταγὴν.

Α' Σ. Σ. (Ν. Σ. Μ.) Στρατηγεῖον 18 Ἰανουαρίου 1922

Ἀριθ. Πρωτ. 261] 3 Ἐμπιστευτικὴ

Π ρ ό ς

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ καὶ τὰς Μερarchίας

I, II, IV, VII, IX, XII

Μοὶ ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ παρατηρήσω, ὅτι κατώτεροι βαθμοφόροι διοικηταὶ τμημάτων εὗρισκομένων ἐν προκαλύψει δὲν δεικνύουσι τὴν ἀπαιτουμένην δραστηριότητα καὶ ἐπιμέλειαν εἰς ἔργα ἀποτελοῦντα ἐπιβεβλημένον καθῆκον αὐτῶν, οἷον εἰς τὴν ἐπιμελῇ ἐξέτασιν καὶ λεπτομεροῇ γνώσιν τοῦ πρὸ τῶν γραμμῶν τῶν ἐδάφους, εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν μᾶλλον πιθανῶν σημείων ἐχθρικῆς προσβολῆς, εἰς τὴν ἐκτίμησιν, ἢ τὴν διὰ δῖατεθειμένων τοπογραφικῶν, ἢ λοιπῶν ὁργάνων μέτρησιν διαφόρων ἀναγκαίων ἀποστάσεων πρὸς ἐκτέλεσιν βολῆς, εἰς τὴν σύνταξιν σχεδιαγραμμάτων, τὴν μελέτην ἀντιπροσβολῶν, τὴν ὁργάνωσιν συγκοινωνιῶν, τὸν τρόπον καλυτέρας καὶ ταχυτέρας ἀναχορηγίας πυρομαχικῶν, διακομιδῆς τραυματιῶν εἰς σταθμὸν ἐπιδέσεως τάγματος, λειτουργίας συνδέσμων καὶ γενικῶς εἰς τὴν πρόβλεψιν τῶν διαφορῶν περιπτώσεων πρὸ τῶν ὁποίων μέλλει νὰ εὗρεθῶσιν, εἰς

τρόπον, ὥστε νὰ ὦσιν εἰς θέσιν, ἐν οἵαδήποτε στιγμῇ, νὰ ἐμπλέξωσιν εἰς τὸν ἀγῶνα τὴν μονάδα αὐτῶν ἄνευ χρονοτριβῆς καὶ ὑπὸ τὰς πλεονεκτικωτέρας συνθήκας. Τὰ ἀνωτέρω θέματα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ὦσιν ἀντικείμενα διαρκοῦς ἀπασχολήσεως ὅλων τῶν βαθμοφόρων, ἐκάστου ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἀρμοδιότητός του, ἀποτελοῦσιν ἐν τῷ συνόλῳ των, ὡς γνωστόν, τὸ σχέδιον ἐνεργείας, τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλεται νὰ ὑπάρχῃ πλήρες δι' ἀπάσας τὰς ἐν ἐκάστῳ τομεῖ διοικήσεις μέχρι καὶ τῆς διμοιρίας.

Αἱ ἐνδεχόμεναι ἐντολαὶ ἀκόμη καὶ αἱ ἀπλούστεραι ἐπιβάλλονται νὰ μελετῶνται καὶ νὰ καθορίζωνται μετ' ἀκριβείας καὶ σαφηνείας.

Ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἔχῃ κατανοηθῇ ὑφ' ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων ἐκτελεστών, ὥστε ἐν τυχούσῃ στιγμῇ οὐδεὶς νὰ ἦ δυνατόν νὰ παρασυρθῇ ἔξω τῆς ἀποστολῆς του.

Ἐκαστος βαθμοφόρος, ἀφοῦ ἀντιληφθῇ καλῶς τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ἰδιαιτέραν ἀποστολὴν τοῦ τμήματός του ἐν σχέσει μὲ τὸ σύνολον τῆς ἀμύνης, δύναται εὐκόλως νὰ καθορίσῃ μετέπειτα πάσας τὰς ἀφορώσας αὐτὸν λεπτομερείας, ἔχει δὲ ὑποχρέωσιν νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σχεδίου ἐνεργείας τοῦ ὅλου Τομέως, καθορίζουσιν ἕκαστος τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ὑποτομέως του καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τούτου συντάσσουσι τὸ σχέδιον ἐνεργείας αὐτῶν. Ἐπίσης οἱ Διοικηταὶ τῶν Κέντρων ἀντιστάσεως, τῶν Σημείων στηρίγματος καὶ τέλος οἱ Διμοιρῖται.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σχεδίων ἐνεργείας τῶν τμημάτων τοῦ Πεζικοῦ καὶ τῶν πιθανωτέρων αὐτῶν ἐντολῶν, καταρτίζονται καὶ τὰ σχέδια ἐνεργείας τοῦ Πυροβολικοῦ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς πλήρους συνεργασίας τῶν δύο ὅπλων.

Εἶναι πράγματι ἀναγκαῖον εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Πυροβολικοῦ νὰ διατελῇ ἐν πλήρει γνώσει τῶν ἐντολῶν καὶ τῆς σχεδιαζομένης ἐνεργείας τοῦ Πεζικοῦ διὰ νὰ δύναται ἐπωφελέστερον νὰ συντρέξῃ εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὡς εἶναι ἐπίσης ἀναγκαῖον καὶ εἰς τὰς Διοικήσεις τοῦ Πεζικοῦ νὰ γνωρίζωσι τί δύνανται ν' ἀναμένωσιν ἐν ἐκάστη περιπτώσει ἀπὸ τοῦ Πυροβολικόν, καὶ μέχρι τίνος ὁρίου δύνανται νὰ βασιζῶνται ἐπ' αὐτοῦ, διότι ὑπάρχουσιν ἐπὶ παραδείγματι πολλάκις ἑδαφικαὶ ζῶναι μὴ βαλλόμεναι ὑπὸ τοῦ Πυροβολικοῦ, εἰς ἃς ἀνάγκη νὰ συγκεντρώσῃ τὸ Πεζικὸν

δραστικώτερον πῦρ ὀπλων, ὀπλοπολυβόλων, ἢ πολυβόλων, ὥστε νὰ ἀντεπεξέλθῃ ἐκεῖ μόνον του, καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς.

Ἐν περιπτώσει ἀμοιβαίας ἀντικαταστάσεως Μονάδων, τὸ σχέδιον ἐνεργείας, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὸν Τομέα, Ὑποτομέα, κλπ. παραδίδεται ὑπὸ τῆς ἀντικαθισταμένης Μονάδος εἰς τὴν ἀντικαθιστῶσαν καὶ ἐξασφαλίζει τὴν συνέχειαν καὶ ταυτότητα ἀντιλήψεων καὶ προσπαθειῶν. Χάρις εἰς τοῦτο ἡ ἀντικατάστασις ἀποβαίνει εὐκόλος, ἐνῶ ἐν ἐλλείψει τοιούτου, θὰ ἦτο πηγὴ δυσχερειῶν καὶ κινδύνων.

Ἀποδίδων μεγίστην σπουδαιότητα εἰς τὴν ὑπαρξίν τῶν Σχεδίων ἐνεργείας, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσω τοὺς Διοικητὰς τῶν Μεραρχιῶν, ὅπως διατάξωσι τὴν διαδοχικὴν ταχεῖαν συμπλήρωσίν των, ἅμα δὲ νὰ παρακολουθήσωσι τὴν πρὸς τὰς διαταγὰς μου συμμόρφωσιν ὅλων τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀρμοδίων καὶ νὰ μοὶ ἀναφέρωσιν ἐν καιρῷ τὴν ἐκτέλεσιν.

Τὸ παρ' ἐκάστης Διοικήσεως καταρτιζόμενον Σχέδιον ἐνεργείας νὰ ἀνακοινοῦται εἰς τοὺς ἀμέσως ὑποδιεστέρους της. Τοῦτο ἐπίσης νὰ ὑποβάλληται ἐν ἀντιγράφῳ εἰς τὴν ἀμέσως προϋσταμένην Διοίκησιν (λόχου εἰς τάγμα, τάγματος εἰς σύνταγμα κ.λ.π.) ὑποχρεουμένην νὰ τηρῇται ἐν γνώσει τῶν λαμβανομένων παρὰ τῶν ὑπ' αὐτὴν μέτρων καὶ νὰ κρίνῃ, ἂν ταῦτα εἶναι σύμφωνα πρὸς τὰς καθορισθείσας προθέσεις της.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Ν. Συγκροτήματος
Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Κοινοποιεῖται

Ἀρχηγὸν Πυροβολικοῦ
καὶ Μηχανικοῦ Α' Σ. Σ.
Δ. Σ. Οὐσὰκ καὶ Κιουταχίας
Στρατιὰν Μ. Ἀσίας : (ὑ.τ.ἀ.)

Ἡ ἐπὶ πολὺν χρόνον παράτασις τῆς ἐν ἀδρανείᾳ καταστάσεως τοῦ στρατεύματος ἀφ' ἐνός, καὶ αἱ ἐξ Ἀθηνῶν ἀφ' ἑτέρου διὰ τοῦ τύπου μεταδιδόμεναι εἰδήσεις περὶ ἐπικειμένης εἰρήνης καὶ συνεπῶς ἀποστρατεύσεως, ἐπέφερον φυσιολογικῶς ποιὰν τινα χαλάρωσιν τῶν ἀσκήσεων, περιοριζομένων κατ' Ἀπρίλιον 1922 εἰς καταρτισμὸν μόνον εἰδικότητων καὶ εἰς ἀσκήσεις μικρῶν τμημάτων Δι' ὃ τὴν 28 Ἀπριλίον 1922 ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 1995]3 διαταγὴν.

Α' Σώμα Στρατοῦ (Ν.Σ.Μ.) Στρατηγεῖον 28 Ἀπριλ. 1922
Ἀριθμὸς 1995]3

Πρὸς

Τὰς Μεραρχίας I, II, IV.

Τὸ Β' Σώμα Στρατοῦ.

Ἐκ τῶν ὑποβαλλομένων μοι ἐκάστοτε ἐκθέσεων τῆς συντελου-
μένης ἐκπαιδευτικῆς ἐργασίας, προγραμμάτων ἐκπαιδεύσεως, ἢ
διαταγῶν τῶν Μεραρχιῶν ἀφορῶσων εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, ἐξά-
γεται, ὅτι ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐργασία ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ περιορίζεται
εἰς καταρτισμὸν εἰδικοτήτων, συμπληρωματικὴν ἐκγύμνασιν τῶν
ἐντασσομένων εἰς τὰς μονάδας νεοσυλλέκτων καὶ ἀσκήσεις ἀκρι-
βείας μικρῶν τμημάτων ἐν συνδυασμῷ μὲ παιδιὰς καὶ συχνὰ
προσκλητήρια, πρὸς ἀπασχόλησιν τῶν ἀνδρῶν, τόνωσιν τοῦ ἡθι-
κοῦ αὐτῶν καὶ διατήρησιν τῆς πειθαρχίας χωρὶς νὰ γίνωνται ἐκ
παράλληλου, παρ' ὅλαις ταῖς Μεραρχίαις καὶ ἀσκήσεις συνόλου,
ἀσκήσεις λόχου καὶ τάγματος, ἀκρίβειαι ἀκόμη συντάγματος ἢ
Μικτοῦ ἀποσπάσματος.

Τὴν ἐκτέλεσιν τῶν τελευταίων τούτων ἀσκήσεων, εἰς ἃς νὰ λαμ-
βάνωσι μέρος πάντες γενικῶς οἱ ὀπλίται, ὥς καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ
θεωρῶ ἀπαραίτητον, διότι ἐξάσκοῦσιν ἰδιαιτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ
τῆς πειθαρχίας τοῦ στρατεύματος, ἀφίνουσιν εἰς τοὺς ἀνδρας τὴν
ἐγκύπρυν τῆς διαρκοῦς προετοιμασίας πρὸς δοῦσιν, συντελοῦσιν
δὲ εἰς τὸν ἀριώτερον κατάρτισμὸν τῶν ὑπαξιωματικῶν, παρέχονσι
τέλος τὸ καλῦτερον μέσον μορφώσεως τῶν ἀξιωματικῶν, δι' οὗς
ἀποτελεῖ ἐξαιρετικὴν εὐκαιρίαν ἢ ἐμπράκτος ἐφαρμογὴ τῶν κανο-
νισμῶν εἰς ἀσκήσεις Μονάδων ἐπιπολέμου συνθέσεως.

Ἀσκήσεις συνόλου δὲν ἐννοῶ ὅτι πρέπει νὰ γίνωνται καθη-
μερινῶς, ἀλλ' ἀπαξ τουλάχιστον τῆς ἐβδομάδος, πρέπει νὰ ἐκτε-
λῇται μία τριὰυτη ἀσκήσις ὑπὸ τῶν ἐν ἐφεδρείᾳ ταγμάτων τῶν
συνταγμάτων τῆς πρώτης γραμμῆς καὶ ὑπὸ τῶν ἐν ἐφεδρείᾳ
συνταγμάτων τῶν Μεραρχιῶν, ὥς καὶ ὑπὸ τῶν διαθεσίμων τμη-
μάτων πυροβολικοῦ μόνων ἢ ὁμοῦ μετὰ δυνάμεως πεζικοῦ, ἀνα-
λόγως τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς τελεῖ ἐκάστη Μονάς. Αἱ
ἀσκήσεις αὗται πρέπει νὰ ἐνθμίζωνται κατὰ τρόπον τοιοῦτον
ὥστε, εἰς μὲν τοὺς ἀνδρας νὰ μὴ ἀποβαίνωσι κοπιώδεις, εἰς δὲ
τοὺς ἀξιωματικοὺς νὰ καθίστανται ὅσον ἐνεστι ἐπαγωγοί. Πρέ-

πει νὰ γίνωνται πάντοτε ἐπὶ τῇ βάσει θεμάτων, μελετωμένων καὶ προπαρασκευαζομένων ἐκ τῶν προτέρων.

Ἐκτέλεις τῶν ἀσκήσεων παρὰ τὸν χώρον τῶν ἐπισταθμιῶν τῶν Μονάδων. Θέματα ἀπλᾶ, μὲ ὑποθέσεις ἀνταποκρινομένας εἰς περιπτώσεις, αἵτινες ἐνδέχεται νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς τὴν πραγματικότητα (ἐνίσχυσις τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου τμήματος τοῦ Τομέως, κάλυψις ὠρισμένου πλευροῦ, ἀνάληψις ἀντεπιθέσεως, κατάληψις ὀχυρωμάτων δευτέρας γραμμῆς κλπ.). Ἀνάπτυξις τοῦ θέματος εἰς πάντας τοὺς ἀξιωματικούς, ἐπίσης δὲ τοὺς ὑπαξιωματικούς καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀνδρας, πρὸς κατανόησιν παρὰ πάντων τῆς σκοπιμότητος τῆς ἀσκήσεως, συγκράτησιν τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ μόρφωσιν τῶν στελεχῶν. Ἀναβολὴ ἐκτελέσεως ἀποφασισθείσης ἀσκήσεως ἐν περιπτώσει κακοκαιρίας, δι' ἐπομένην ἡμέραν καθ' ἣν ὁ καιρὸς θὰ ᾖ καλός.

Ἐκ τε τῶν παρατηρήσεων ἡμετέρων ἀεροπλάνων ἀναγνωρίσεως καὶ παρατηρητηρίων τῶν Τομέων, ὡς καὶ ἐκ τῶν πληροφοριῶν ὄλων τῶν αἰχμαλώτων καὶ αὐτομόλων, ἔχομεν τὴν βεβαιότητα, ὅτι αἱ μονάδες τοῦ ἐχθροῦ, αἱ τε ἐγγὺς τοῦ Μετώπου ἡμῶν καὶ αἱ μεμακρυσμέναι πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀσχεῦνται καθ' ὑπερβολὴν, ἀπέναντι δὲ τῆς καταστάσεως ταύτης, καίτοι βεβαίως ὀφειλομένης εἰς τὸ ἐντελῶς ἀνάσκητον τῶν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐκαστοτε στρατολογουμένων χωρικῶν, θὰ ἦτο σφάλμα ἐκ μέρους ἡμῶν νὰ παραμελήσωμεν ὁποσοδήποτε τὴν ἐκπαίδευσιν. Ἄλλως τε καὶ ὁ ἐχθρὸς παρακολουθῶν διὰ παντοίων μέσων ἡμᾶς, εἶναι φυσικὸν νὰ προσκτᾷ ἔτι δυσαρέστους δι' αὐτὸν ἐντυπώσεις, ἐφ' ὅσον βλέπει συντελουμένην ἐν ἡμῖν ἐκπαιδευτικὴν ἐργασίαν.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Ν. Συγκροτήματος

Κοινοποίησις

Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἀρχηγὸν Πυρ|κοῦ Ν. Σ. Μ.

Ἀρχηγὸν Μηχανικοῦ Ν. Σ. Μ.

Στρατιάν Μ. Ἀσίας (Ὑ. τ. ἀ.)

Ἡ κατάστασις ὑπὸ ἔποψιν ἐκπαιδεύσεως, τῶν ὁπλιτῶν τῶν ἀποστελλομένων εἰς τὸ Μέτωπον, οἱ ὅποιοι ἔδει νὰ εἶχον περὶ πρῶτον τὴν ἀτομικὴν ἐκπαίδευσιν, ἦτο τοιαύτη, ὥστε μετ' ἐπιθεώρησιν περὶ τὸ τέλος Ἀπριλίου 1922, ἐξέδωκα τὴν 1ην Μαΐου τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 2054]3 διαταγὴν :

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Στρατηγεῖον τῇ 1ῃ Μαΐου 1922

Ἀριθ. 2054]3

Ἐπελγούσα

Μὴ Μεραρχιακὰ Στοιχεῖα Α' Σ. Στρατοῦ
καὶ Ν. Συγκροτήματος.

Ἐξ ἐπιθεωρήσεως τὴν ὁποίαν ἐνήργησα, μοὶ ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ σχηματίσω τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὀπλῖται τῶν διαφόρων Σχηματισμῶν δὲν γνωρίζουσιν οὔτε τὸν χειρισμὸν, οὔτε τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ὅπλου αὐτῶν (χρησιν τοῦ κλισιοσκοπίου, σκόπευσιν ἐκ τῶν διαφόρων στάσεων καὶ ἀπὸ τῶν διαφόρων ἀποστάσεων κλπ.).

Οἱ αὐτὸτε εἰδικὴ ὑπηρεσία τῶν ὀπλιτῶν δὲν δικαιολογεῖ τὴν ἐκ μέρους αὐτῶν ἄγνοιαν τοῦ χειρισμοῦ τοῦ ὅπλου των, τὸ ὁποῖον ἐνδέχεται νὰ χρησιμοποιήσωσιν ἐν τυχούσῃ στιγμῇ. Δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ ὀπλίτης ἔχων ὄπλον καὶ μὴ γνωρίζων νὰ χρησιμοποιήσῃ αὐτό.

Μεριμνήσατε, ἄνευ ἀναβολῆς, ὅπως οἱ ὀπλῖται ὑμῶν ἐκμάθωσιν ἅπαντες τὴν χρῆσιν τοῦ ὅπλου ἢ περιστροφῶν, μεθ' οὗ εἰσὶν ὀπλισμένοι ἐντὸς δέκα τὸ πολὺ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήψεως τῆς παρούσης καὶ ἀναφέρατέ μοι περὶ τούτου ὑπευθύνως εἰς τὸ τέλος τοῦ δεκαημέρου.

Ἀναφέρατέ μοι, ἐπίσης, πόσοι τῶν ὀπλιτῶν ὑμῶν δὲν ἔχουσι τυχὸν ἐκτελέσει βολὴν διὰ τοῦ ὅπλου αὐτῶν, ἢ ἔχουσιν ἐκτελέσει ἀνεπαρκῇ τοιαύτην, ὥστε νὰ ἔχωσιν ἀπόλυτον ἀνάγκην ἐπαναλήψεως αὐτῆς.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Ν. Συγκροτήματος
Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

II.—Ἡθικὸν τοῦ στρατεύματος.

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς μετὰ τὸν νικηφόρον Διασυμμαχικὸν πόλεμον, ὁπότεν ἀπεβιβάσθη εἰς Μ. Ἀσίαν κατὰ Μάϊον 1919 εἶχεν ἀκμαῖον τὸ ἠθικὸν του.

Ἐκεῖ ἀνυψώθη ἔτι μᾶλλον, ἔνεκα τῆς μετ' εὐκολίας ἐπιτυχοῦς δράσεως τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐναντίον συμμο-

ριῶν τοῦ ἐχθροῦ, κατόπιν δὲ ἐναντίον ἀτάκτων σωμάτων, μέχρι καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἰουνίου 1920, καθ' ἃς μάλιστα ἐνηργήθη καὶ καταδίωξις τοῦ ἐχθροῦ διὰ σιδηροδρομικῶν συρμῶν μετὰ στρατοῦ (¹).

Μετὰ τὴν ὁργάνωσιν ὅμως κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1920, τῶν ἀτάκτων ἐχθρικῶν σωμάτων εἰς τακτικὸν στρατὸν, ὁ ὁποῖος ταχύτατα ἐφωδιάσθη μὲ ὅπλα συγχρονισμένα, μὲ πολυβόλα, μὲ ὀπλοπολυβόλα, μὲ χειροβομβίδας, μὲ ὀπλοβομβίδας, μὲ πυροβολικὸν διαφόρων διαμετρομαίτων, μὲ ἀεροπλάνα κτλ. ὁ ἡμέτερος στρατὸς κατὰ τὰς πρὸς Ἑσκή-Σεκήρ καὶ Ἀφιὸν-Καραχισὰρ ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου 1921, συνήντησε τὸ πρῶτον σοβαρὰν ἀντίστασιν ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, ὑπόστās σημαντικὰς ἀπωλείας, καὶ ἰδίως εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἀβγκίν, ὅπου ἡ III Μεραρχία (²) ἐδοκιμάσθη σκληρῶς, σκοῦσα περὶ τοὺς 2.000 ἐκτὸς μάχης, καίτοι ἡ δύναμις της εἰς ἄνδρας ἦτο λίαν ἡλαττωμένη ἀνερχομένη μόλις εἰς τὸ ἥμισυ τῆς κανονικῆς συνθέσεως.

Ἐπίσης βραδύτερον (Ἰούλιον 1921) κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τοῦ Ἑσκή-Σεκήρ καὶ τῆς Κιουταχείας ὁ ἡμέτερος στρατὸς ὑπέστη ἀρκετὰς ἀπωλείας, αἵτινες ἐπηρέασαν τὸ ἠθικόν του. Διοικῶν τὸ διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας σχηματισθὲν Βόρειον Συγκρότημα Μεραρχιῶν ἐκ τῶν III καὶ XI, μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ἑσκή-Σεκήρ, ἔλαβον ἐμπιστευτικὴν διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς μὲ τὸ ἐρώτημα: ἐὰν τὸ Στράτευμα ἐπιθυμῇ νὰ συνεχίσῃ τὴν προέλασίν του μέχρις Ἀγκύρας. Ἀπήντησα, ὅτι οἱ ἄνδρες εἶναι κουρασμένοι καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὰς ἐστίαις των· ἐὰν ὅμως ὁπωσδήποτε εἶναι ἀνάγκη νὰ προέλῃ καὶ μέχρις Ἀγκύρας, οἱ ἄνδρες δύνανται νὰ ὑποστῶσι καὶ τὴν θυσίαν ταύ-

(¹) «Καθ' ὃν χρόνον πρὸς Ἀνατολὰς (Καύκασον) ἐξελίσσοντο αἱ ἐπιχειρήσεις (τῶν Τούρκων) ἐναντίον τῶν Ἀρμενίων, πρὸς Δυσμὰς οἱ Ἕλληνες διαρκῶς προελαύνοντες, εἶχον καταλάβει τὴν Προῦσσαν καὶ τὸ Οὐσάκ. . . . Δέν ἦτο δυνατόν ν' ἀντιταχθῶμεν διὰ συμμοριῶν εἰς ἐχθρὸν διαθέτοντα στρατεύματα ὀργανωμένα καὶ ἐφωδιασμένα διὰ συγχρόνων τεχνικῶν μέσων. «Ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος Συνταγ. Τουρκ Γεν. Ἐπιτελ. Τζεβδὲτ Κερὴμ βέη».

(²) Ἐτύγχανον Διοικητὴς αὐτῆς.

την, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως, ἵνα μετὰ ταῦτα περατωθῇ ὁ πόλεμος καὶ ἐπανέλθουν εἰς τὰς ἐστίας των. Κατόπιν ἔμαθον, ὅτι καὶ οἱ Λιοικηταὶ Σωμάτων Στρατοῦ ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἐρωτήματος ἔδωκαν ὁμοίως ἀπαντήσεις.

Οἱ ἄνδρες ἤρχισαν ἀναφανδὸν νὰ ἐκδηλώνουν τὴν δυσαρέσκειάν των διὰ τὴν παρατεινομένην στράτευσίν των, δὲν ἐδίστασαν δὲ νὰ ἐκδηλώσωσι ταύτην πρὸς τὸν τότε Βασιλέα Κωνσταντῖνον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀπονομῆς τῶν παρασήμων ἐν Ἑσχῆ-Σεχίρ, ἥτις ἀναγράφεται καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἐπίσημον Δελτίον Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας μηνὸς Ἰουλίου 1921 καθ' ὃ : «Κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ αὐτοκινήτου τοῦ φέροντος τὸν Βασιλέα εἰς τὴν τελετὴν, ἠκούσθησαν ζοηραὶ κραυγαὶ τῶν εὐρισκομένων ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ Στρατιωτῶν, οἵτινες ἐφώναζον Ἀπόλυσιν ! Ἀπόλυσιν ! »

Ἐπίσης ἐξεδήλωσαν τὸ αὐτὸ καὶ πρὸς τὸν τότε Πρωθυπουργόν, ὅπερ ἐπιβεβαιοῖ τὸ αὐτὸ ἐπίσημον Δελτίον τῆς Στρατιᾶς πληροφοροῦν ὅτι : «Ἀναχωρήσας ὁ κ. Πρωθυπουργὸς μετὰ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ἐκ Κιουταχείας καὶ διευθυνόμενοι εἰς Ἑσχῆ-Σεχίρ, διήλθεν ἐκ τῆς IX Μεραρχίας, οἱ ἄνδρες τῆς ὁποίας, ἀντὶ νὰ ζητωκραυγᾶσιν κατὰ τὴν διέλευσιν τοῦ Πρωθυπουργικοῦ αὐτοκινήτου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνακόψει τὴν ταχύτητά του, ἐφώναζον, Ἀπόλυσιν ! Ἀπόλυσιν ! ».

Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Σαγγαρίου, ὁ ἡμέτερος Στρατὸς ὑπέστη σοβαρὰς ἀπωλείας, αἵτινες μεγάλως ἐπηρέασαν τὸ ἠθικόν του, ὅπερ εἶχε καταπέσει οἰκτροῶς.

Εἰς τὰς κατὰ τὸ 2ον δεκαπενθήμερον τοῦ Σεπτεμβρίου 1921 συναφθεῖσας μάχας ἀνατολικῶς τοῦ Ἀφιον, ἐν σύνταγμα τῆς I Μεραρχίας ἠρνήθη νὰ βαδίσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ δὲ λοιπὸς στρατὸς ἐπολέμησε μετ' ἀπροθυμίας. Ἡ κρίσιμος κατάστασις ἐσώθη τότε ἐκ τῆς προελάσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐκ Σεϊντή—Γαζῆ ἐναντίον τῶν πλευρῶν καὶ νώτων τοῦ ἐχθροῦ, ὅπερ ἠνάγκασε τὸν ἐχθρὸν ν' ἀποσυρθῇ ραγδαίως πρὸς ἀποφυγὴν καταστροφῆς. (1) Ἐπίσης κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰανουαρίου 1922

(1) Ὁ Φεβζῆ πασᾶς ἐπιτελάρχης τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ πασᾶ εἰς συνέντευξίν του κατ' Αὐγουστον 1924 ἐν Τονλοῦ Πουνάρ μεταξὺ ἄλλων εἶπε : «Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Σαγγαρίου διετάξαμεν ἐν τῶν Σωμάτων Στρατοῦ μας μετὰ τοῦ Ἱππικοῦ, ἵνα ἐνα-

διαταχθέντος τοῦ 49ου συντάγματος Πεζικοῦ, ὅπερ παρόμενεν ἐν Ὁτουράκ (περιοχὴ Τουνλοῦ— Πουνάο), ν' ἀντικαταστήσῃ ἕτερον σύνταγμα εἰς τὸν Ὑποτομέα Σαβράν (περιοχὴν Ἀφιόν), ἐν τάγμα αὐτοῦ ἠρνήθη νὰ μεταβῇ

Μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Σαγγαρίου, ἐγεννήθη ἡ πεποίθησις καὶ εἰς τὸν τελευταῖον Ἑλληνα στρατιώτην, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ τὸ τέλος τοῦ πολέμου στρατιωτικῶς, καὶ ὅτι ἔδει ἡ Κυβέρνησις νὰ ἐπιληφθῇ διπλωματικῶς, ὥπως λήξῃ ταχέως ἡ ἀτέρμων, ὅσῳ καὶ ἐπικίνδυνος αὕτη κατάστασις.

Πλεῖστοι ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλῖται παρόμενον εἰς τὸ ἐν Μ. Ἀσίᾳ Μέτωπον συνεχῶς ἐπὶ τριετίαν, χωρὶς νὰ ἴδωσι τοὺς συγγενεῖς των, καὶ ὧν αἱ περιουσίαι κατεστράφησαν. Οἱ ἐν τῷ Μετώπῳ ἐμπόλεμοι λόχοι διοικοῦντο ὑπὸ ἐφ' ἐρέδρων ἀνθυπολοχαγῶν κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐν ᾧ πλῆθος λοχαγῶν καὶ παντὸς ἑτέρου βαθμοῦ μονίμων ἀξιωματικῶν, ἐθεῶντο περιφερόμενοι ἄνευ ἐργασίας εἰς τὸ Ἐσωτερικόν.

Τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν εὐρέθη εἰς τὴν λυπηρὰν ἀνάγκην νὰ ἐκδώσῃ κατὰ Μάϊον 1921 τὴν ὑπ' ἀριθ. 185.062 Ἐγκ. 647 Διαταγὴν λέγουσαν: «Ἐπανειλημμέναι αὐστηραὶ καὶ ἔντονοι Διαταγαί μου ἐξεδύθησαν, ὥπως οἱ εἰς τὴν Στρατιὰν Μ. Ἀσίας διατιθέμενοι ἀξιωματικοὶ μεταβαίνωσι τάχιστα καὶ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἐπιβραδύνσεως εἰς τὰς νέας των θέσεις. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς Διαταγὰς μου ταύτας ἐξακολουθεῖ παρατηρούμενον ὅ,τι ἀνυχῶς καὶ πρότερον· τοῦτέστιν, οἱ μετατιθέμενοι Ἀξιωματικοὶ ἢ δὲν ἐφοδιάζονται ἀμέσως διὰ φύλλων πορείας ἢ καὶ ἐφοδιαζόμενοι παραμένουσιν ἀδικαιολογίτως εἴτε εἰς τὰς φρουράς ἐξ ὧν μετετέθησαν ἢ καὶ εἰς ἄλλας φρουράς δι' ὧν διέρχονται καὶ ἰδίῳς ἐνταῦθα· τινὲς μάλιστα προβάλλουσι καὶ λόγους ὑγείας τοὺς ὁποίους μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς διαθέσεώς των οὐδ' εἶχον

σκήσωσι πίεσιν ἐπὶ τοῦ χαρακωμένου εἰς τὸ Ἀφιόν-Καραχισὰρ ἐχθροῦ. Αἱ μονάδες αὗται ἐξεπλήρωσαν τὴν ἀποστολὴν των μὲ θάρρος καὶ ἐπιτυχίαν. Ἐχθρικὸν ὅμως Σῶμα Στρατοῦ κατελθὼν ἀπὸ Βορρᾶ τὰς ἠνάγκασε νὰ σταματήσωσι τὴν ἐπιτυχὴ δρᾶσιν των καὶ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν βάσιν των.» Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Σῶμα Στρατοῦ ἦτο τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ὅπερ διώκουν κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην.

καὶ ἐπικαλεσθῇ, ἥ αἰτοῦσι νὰ διατεθῶσιν εἰς οἵανδήποτε ἄλλην Μονάδα, πλὴν τῶν τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας, μετερχόμενοι ἀτυχῶς πρὸς τοῦτο παντὸς εἵδους πλαγίας ἐνεργείας. Συνεπῶς, οὔτε οἱ μετατιθέμενοι Ἀξιωματικοὶ συνεμορφώθησαν πάντες πρὸς τὰς Διαταγὰς μου, οὔτε καὶ αἱ ὑπὸ τῶν Κανονισμῶν ἐντεταλμέναι νὰ ἐφορῶσι τὴν κίνησιν Ἀρχαί» καὶ περαιτέρω: «ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις παντὸς Ἀξιωματικοῦ ἀποτελεῖ ζήτημα τιμῆς δι' αὐτόν».

Δι' ἐτέρας τῇ 1922 ὑπ' ἀριθ. 128819/671 Ἑγκ. Ὑπ. Στρατ. διετίσσαντο ν' ἀναχωρήσουν ἐντὸς 4 ἡμερῶν διὰ τὴν Στρατιὰν Μ. Ἀσίας ὀνομαστὶ 255 Ἀξιωματικοί, οἱ ὅποιοι ἀπελθόντες ἐπ' ἀδεία εἰς τὸ Ἑσωτερικόν, ἐξηκολούθουν νὰ παραμένωσι μακρὰν τῶν τάξεων των, καίτοι ἡ ἀδεία των εἶχε λήξει πρὸ 1 1/2 μηνός.

Ἐκ τῶν ὀλίγων Ἀξιωματικῶν, οὔτινες μετέβησαν ἐπ' ἀδεία εἰς τὴν Ἑλλάδα, μικρὸν μέρος τούτων ἐπιστρέφοντες εἰς Μ. Ἀσίαν, περιέγραφον τὴν κατάστασιν τοῦ Ἑσωτερικοῦ μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα, καὶ μετέδιδον εἰς τὸ Στράτευμα τὴν ἀπογοήτευσιν, διότι ἀντὶ ἐνθαρρύνσεως ἦν ἡλπίζον νὰ συναντήσωσιν ἐν Ἑλλάδι, εὗρισκον τοῦναντίον ἀνήκουστον καὶ πρωτοφανῆ ἀδιαφορίαν διὰ τὸν ἐπὶ πλέον τῆς τριετίας ταλαιπωρούμενον καὶ μαχόμενον εἰς τὰ βάθη τῆς Μ. Ἀσίας Ἑλληνικὸν στρατόν, ὁ ὅποιος τοιοῦτοτρόπως ἀντελαμβάνετο ὅτι κατ' οὐδὲν λογίζονται αἱ στερήσεις, αἱ κακονχίαι, οἱ κίνδυνοι καὶ αἱ θυσίαι, αἷς ὑφίστανται ἐν τῷ Μετώπῳ.

Ἡ Πολιτεία ἐνήργει προαγωγὰς, καὶ ἀπένειμεν ἔτι ἀμοιβὰς εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Ἑσωτερικοῦ, χωρὶς νὰ κάμνη οὐδεμίαν διάκρισιν μεταξὺ τῶν ἐν τῷ Μετώπῳ μαχομένων, καὶ τῶν ἐν τῷ Ἑσωτερικῷ ἀνέτως παραμενόντων. Τελεία ἰσοπέδωσις τῶν μὲν καὶ τῶν δέ. Διὰ τοῦτο, ἀθρόως ὑπεβάλλοντο αἰτήσεις ἐκ μέρους τῶν ἀξιωματικῶν παντὸς βαθμοῦ τοῦ Μετώπου, περὶ μεταθέσεώς των εἰς τὸ Ἑσωτερικόν, διότι ἐπείσθησαν ὅτι θὰ χρηθῶσι καὶ ἀμειψθῶσιν ὁμοίως, εἴτε εἰς τὸ Μέτωπον, εἴτε εἰς τὸ Ἑσωτερικόν ὑπηρετοῦσιν. Ἐγεννήθη εἰς ὅλους ἡ πικρία, ὅτι τοὺς καρποὺς τῶν ταλαιπωριῶν, τῶν μόχθων, τῶν κινδύνων καὶ αὐτοῦ τοῦ αἵματος τῶν μαχομένων, καρποῦνται ἐξ ἴσου ἂν μὴ ἐπὶ πλέον καὶ οἱ ἐν τῷ Ἑσωτερικῷ παραμενοντες.

Οἱ Διοικηταὶ τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ τριῶν Σωμάτων Στρατοῦ (Αὐο Στρατ. Κοντούλης, Βου Στρατ. Τρικούπης καὶ Γου Στρατ. Πολυμενᾶκος) δι' ἀναφορῶν καὶ προσωπικῶν ἐπιστολῶν κατὰ Ὀκτώβριον 1921 πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς Στρατιᾶς, διεξετραγώδησαν τὴν λυπηρὰν ταύτην κατάστασιν, ἣτις ἔτεινε νὰ διαλύσῃ καὶ νὰ ἀποσυνθῇ τὸ στρατεύμα.

Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου, παραλλήλως, σὺν τῷ χρόνῳ ἤρχισαν νὰ δυσανασχετοῦν διὰ τὴν παρὰ τῆς ἀτέρμονος ἐκείνης καταστάσεως καὶ οἱ ὁπλίται, οἱ ὅποιοι στρατευθέντες μὲ τὴν προϋπόθεσιν νὰ διεξαγάγουν μίαν ἐκστρατείαν μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας ἤλπιζον, ὅπως εἶχεν ἀφεθῇ νὰ πιστεύσωσιν, ὅτι θὰ ἐπέστρεφον εἰς τὰς ἐστίας τῶν ἀποστρατευόμενοι, ἔβλεπον ἀντιθέτως τὴν κατάστασιν ἐκείνην χρονίζουσαν, καὶ οὐδαμοῦ παρουσιάζουσαν ἐλπίδα ὀριστικῆς λύσεως ἔστω καὶ μεμακρυσμένην.

Ἡ Κυβέρνησις παρὰ τὰς ἐπανειλημμένως ἐκδοιφίσας σχετικὰς διαταγὰς, δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τοὺς ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ παραμένοντας ἀξιωματικούς παντὸς βαθμοῦ, οὐδὲ εἰς τοὺς ἀνυποτάκτους καὶ λιποτάκτας ὁπλίτας, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀνῆρχετο εἰς πολλὰς δεκάδας χιλιάδων, οἵτινες παρόμειναν ἥσυχοι εἰς τὰς ἐστίας τῶν, ἐν ᾧ χρόνῳ παρόμενον οἱ ἄλλοι, οἱ μὴ ἐπιτήδειοι, εἰς τὸ Μέτωπον, μὴ δυνάμενοι δυστυχῶς οἱ τελευταῖοι οὗτοι νὰ τύχωσιν ἀδείας, ἔνεκα τῆς μὴ ἐπιστροφῆς τῶν πρώτων ἀπελθόντων ἐπ' ἀδείᾳ εἰς τὸ Ἐσωτερικόν.

Ἡ μὴ ἐξ ἴσου κατανομή τῶν πολεμικῶν βαρῶν μεταξὺ τοῦ ἐστρατευμένου ἔθνους ἐδηλητηρίαζε καὶ ἐμάραινε τὸν ἐν τῷ Μετώπῳ στρατόν.

Οἱ εἰς τὴν γραμμὴν προκαλύψεως εὐρισκόμενοι ἀξιωματικοὶ καὶ ὁπλίται παρόμενον ἐντὸς προχείρων ὑποστέγων ἢ ὑγρῶν ὀπῶν, ἃς ἀνώρουξαν εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἔζων ὡς τρογλοδῦται.

Πάντες ἀξιωματικοὶ καὶ ὁπλίται ἐπεζήτουν τὸ τέλος τοῦ πολέμου.

Κατὰ τὴν λογοκρισίαν τῶν ἐπιστολῶν, μοὶ ἐδόθη ἀφορμὴ ν' ἀναγνώσω τοιαύτας ὁπλιτῶν ἐκ μέρους τῶν ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ παραμενουσῶν οἰκογενειῶν τῶν, περὶ τῆς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν καὶ

ιδίως οικονομικήν, οἰκτρῶς τούτων καταστάσεως, ὅπερ ἡδύνατο νὰ σπαράξῃ πᾶσαν ἀνθρωπίνην καρδίαν. (¹)

Κατὰ τὰς συχνὰς μεταβάσεις μου εἰς τὰ διάφορα τμήματα πρὸς τὰ ὅποια μετέβαινον διὰ νὰ ἔχω ἰδέαν καὶ ἄμεσον ἀντίληψιν ἐπὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως, προσπαθῶν νὰ διαγνώσω ἅλλὰ καὶ νὰ ἐνισχύσω τὸ ἠθικὸν τῶν ὁπλιτῶν, ὑπέβαλον εἰς αὐτοὺς διάφορα ἐρωτήματα καὶ προσεπάθουν νὰ ἐξάρω τὸ καθήκον καὶ τὴν καρτερικότητα, πλὴν ὅμως σχεδὸν οὐδέποτε παρέλειπον οὗτοι νὰ ὑπαινιχθοῦν τὸν πόθον των πρὸς τερματισμὸν τοῦ πολέμου καὶ ἀποστράτευσιν. Ὁ λογισμὸς πάντοτε ἐκεῖ περιεστρέφετο. Ἐδειαὶ δὲν ἐχορηγοῦντο πλέον μετὰ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ λαβόντες διὰ τὴν Ἑλλάδα δὲν ἐπανήρχοντο πλέον εἰς τὸ Μέτωπον.

Προσεπαθοῦμεν διὰ διαφόρων ψυχαγωγικῶν μέσων, ἀθλητικῶν ἀγώνων, προχείρων θειτρῶν κλπ. νὰ τοὺς διασκεδάσωμεν τὴν στενοχωρίαν καὶ δυσφορίαν.

Ὁ ἱματισμὸς τῶν ἀνδρῶν λίαν ἐλλειπής. Τὸ συσσίτιον δὲν ἦτο ἀνάλογον πρὸς τὰς περιστάσεις. Ἐνεκεν ἐλλείψεως κρέατος, ἐδίδετο τοιοῦτον μόνον δις τῆς ἐβδομάδος.

Πολλὰκις παρετηρήθη ἐλλειψὶς ἐλαίου καὶ ὀσπρίων, τὰ δὲ μίκαρόνια ἐδίδοντο ἄνευ τυροῦ, νερόβραστα, τὰ ὅποια μετὰ τινὰς ἡμέρας οὐδεὶς πλέον ἔτρωγε.

Αἱ ἐν τοῖς Συντάγμασι ὑπὸ τῶν ὁπλιτῶν ἐκδιδόμεναι πρὸς διασκέδασιν ἐφημερίδες σατυρίζουσαι τὴν κακὴν ταύτην κατάστα-

(¹) Τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιστολῶν ἦτο περίπου συντεταγμένον ὑπὸ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν :

«Διατὶ μᾶς ἐγκατέλειπες ; Δὲν ἔχεις καρδιά δὲν μᾶς λυπᾶσαι ;

Ἐπώλησα ὅλα τὰ ζῶα μας καὶ ὅσα εἶχα χρυσαφικὰ διὰ νὰ ἐξοικονομήσωμεν τὰ πρὸς ζῆν. Τὰ χωράφια μας μένουν ἀκαλλιέργητα. Μοῦ γράφεις ὅτι δὲν ἠμπορεῖς νὰ ἔλθης, διότι δὲν σοὶ δίδουν ἄδειαν. Διατὶ ψεύδεσαι ; Πῶς εὐρίσκονται εἰς τὸ χωριὸν πρὸ καιροῦ οἱ Γ. Δ. Κ. Π. κτλ. οἱ ὅποιοι καλλιεργοῦν τὰ κτήματά των χωρὶς νὰ τοὺς ἐνοχλῇ κανεὶς ; Φαίνεται ὅμως ὅτι εὖρες αὐτοῦ ἄλλην γυναῖκα καὶ ἐμᾶς μᾶς ἐγκατέλειπες.

Δὲν ἐπερίμενα ποτὲ ἀπὸ σέ τοιαύτην διαγωγὴν. Ἡμεῖς ἐδῶ πεθαίνομεν καὶ σὺ διασκεδάζεις. Ὁ θεὸς θὰ σέ τιμωρήσῃ δι' αὐτὴν τὴν ἐγκατάλειψιν.

σιν τοῦ συσσιτίου, εἶχον ἡμέραν τινὰ σχετικὴν εἰκόνα : λέβητα κεκλιμένον, ἐξ οὗ ἐχύνοντο νερόβραστα μακαρόνια εἰς τοὺς κύνας οὔτινες ἔτρωγον ταῦτα, μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν : «Τὸ συσσίτιον τῶν ὀπλιτῶν».

Καπνὸς δὲν διενέμετο. Ὅσάκις δὲ σπανίως ἐγίνετο διανομή, ἦτο τόσον κακῆς ποιότητος, ὥστε ἀπερρίπτετο παρὰ τῶν ὀπλιτῶν.

Ἐλλείπει χρήματος, καθυσταθεῖτο ὁ μισθὸς ἐπὶ πολλοὺς μῆνας, (¹)καὶ δὲν ἦτο δυνατὴ οὔτε βελτίωσις τοῦ συσσιτίου διὰ τοῦ προβλεπομένου εἰκοσιπενταλέπτου, δεδομένου ὅτι τὸ συσσίτιον τῶν ὀπλιτῶν ἐχορηγεῖτο παρὰ τοῦ Δημοσίου ἐν μέρει εἰς εἶδος καὶ ἐν μέρει εἰς χρῆμα πρὸς συμπλήρωσιν.

Ἐπίσης εἰς τὴν δυσφορίαν τῶν ὀπλιτῶν συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἢ ἐν Ἑλλάδι Μπολσεβικικὴ προπαγάνδα, ἣτις δι' ἐπιστολῶν πρὸς ὀπλίτας προσεπάθει νὰ ἐπιτύχῃ τὴν διάλυσιν τοῦ στρατοῦ, καὶ ἀφ' ἑτέρου, ἢ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένη ἐφημερὶς «Ρίζοσπάστης», ἣς ἡ κυκλοφορία δὲν ἐπετρέπετο μὲν εἰς τὸ Στράτευμα, διεβιβάζετο ὅμως αὕτη εἰς τὸν Στρατὸν τοῦ Μετώπου διὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, ριπτομένη ὑπ' ἀεροπλάνων, εἴτε δι' ἐχθρικῶν περιπολιῶν, αἵτινες κατὰ τὴν νύκτα προχωροῦσαι μέχρι τῶν ἡμετέρων συρματοπλεγμάτων ἀφηνον, ἢ ἐξήρτων ἐπὶ πασσάλων ὁλόκληρα δέματα ἐφημερίδος «Ρίζοσπάστης». Κατὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης τρόπον μετεβιβάζοντο εἰς τὰς γραμμὰς μας καὶ δέματα ἐλληνικῆς ἐφημερίδος Κωνσταντινουπόλεως, δημοσιευούσης στρατιωτικὰ ἄρθρα ἐνυπόγραφα, ἅτινα ἐκρίθησαν ὑπὸ τῆς Κεμαλικῆς προπαγάνδας ὥς δυνάμενα νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν κατάρωσιν τοῦ ἡθικοῦ τοῦ μαχομένου ἑλληνικοῦ στρατιώτου.

Εἰς τὰς κατὰ μῆνα ὑποβαλλομένας εἰς τὴν Στρατιὰν ἀναφορὰς περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ στρατοῦ ἐτονίζομεν ὅτι «ὁ στρα-

(¹) Δυστυχῶς φαίνεται μόνον διὰ τοὺς ἐν τῷ Μετώπῳ ὑπῆρχεν ἑλλειψις, καθόσον οἱ ἐκ τοῦ Ἑσωτερικοῦ τυχόν τιθέμενοι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἀνώτεροι ἀξιωματικοί, ἐρωτώμενοι, μ' ἐβεβαίουν ὅτι ἐν τῷ Ἑσωτερικῷ ἐμισθοδοτοῦντο τακτικῶς κατὰ μῆνα, καὶ ἐνίστε προκαταβολικῶς ὁσάκις εἶχον ἀνάγκας.

τὸς δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ κάμῃ ἐπίθεσιν», ὅπερ ταυτόσημον τοῦ ὅτι ὁ στρατὸς δὲν εἶναι διὰ πόλεμον. Αἱ ἐφημερίδες παρίστανον ὅτι ἐπικεῖται ἡ εἰρήνη.

Εἶχον ἀρχίσει λιποταξίαι ὀπλιτῶν, κατ' ἀρχὰς μεμονωμένοι καὶ ἄνευ ὀπλισμοῦ, κατόπιν καθ' ὁμάδας, καὶ τέλος περὶ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου 1922, ἦτοι ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς ἐπιθέσεως καθ' ὁμάδας ἐκ 15 καὶ 20 ὀπλιτῶν μεθ' ὀπλισμοῦ. Εἰς τοῦτο πιθανῶς νὰ συνετέλεσεν ἡ παραμονὴ ἐν τῷ Ἑσωτερικῷ ἀκαταδιώκτων πολλῶν δεκάδων χιλιάδων ἀνυποτάκτων καὶ λιποτακτῶν καὶ ἑτέρων χιλιάδων συστρατιωτῶν ἀπεσπασμένων εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Ἑσωτερικοῦ, ἢ ἀσχολουμένων εἰς ἰδιωτικὰς ἐργασίας, ὅπερ δυστυχῶς ἦτο ἐν γνώσει τῶν ἐν τῷ Μετώπῳ ὀπλιτῶν.

Περὶ πάντων τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων, κατέστησα ἐπανειλημμένως ἐνημέρους τοὺς ἀρμοδίους.

Τὸ πρῶτον κατὰ Σεπτέμβριον 1921, ὁπότε διώκουν τὸ Ν. Συγκρότημα Μεραρχιῶν, εἰς τὸν διελθόντα δι' Ἀφιδν-Καραχισὰρ ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Στρατιᾶς ὑποστράτηγον Παύλῳ Κ., ὅστις μὲ ἠρώτησε περὶ τοῦ ἡθικοῦ τοῦ στρατοῦ ἀπήντησα : «Πρέπει νὰ τερματισθῇ ταχέως ἡ ἐκκρεμότης τῆς πόλεμικῆς καταστάσεως, καθόσον παρατηρεῖται εἰς τὸ στράτευμα κόπωσης ψυχικῇ καὶ σωματικῇ, ἡ δὲ ἀνθρωπίνη ἀντοχὴ ἔχει ὅρια, ἃτινα δὲν δύναται τις νὰ ὑπερβῇ ἀτιμωρητεῖ». Μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι εἶναι σύμφωνος, καὶ ὅτι πρὸ τοῦ χειμῶνος 1921 θὰ λήξῃ ἡ κατάστασις αὕτη.

Ἐπίσης περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ στρατεύματος κατέστησα ἐνήμερον τὸν κατὰ φθινόπωρον 1921 ἐπισκεφθέντα τὸ Μέτωπον τότε Διάδοχον Γεώργιον, ὁπότε διώκουν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν παρεκάλεσα τὸν λαβόντα 15ήμερον ἄδειαν διὰ τὸ Ἑσωτερικὸν συνταγματάρχην καὶ ἀρχηγὸν Πυροβολικοῦ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ Ἰωάν. Παπαϊωάννου, ὅπως ἐκθέσῃ εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις ἀρμοδίους τὴν ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατάστασιν τοῦ στρατοῦ, καὶ συντελέσῃ πρὸς λήψιν ὀριστικῆς ἀποφάσεως, καθόσον δὲν δύνανται νὰ παραμένωσιν ἐπ' ἀπειρον ἐν ἀδρανείᾳ δύο ἐμπόλεμοι στρατοὶ ἀντιμέτωποι. Οἱ μὲν Τοῦρκοι, ὥς πληροφροσούμεθα, ἐνισχύονται ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ, ἐν ᾧ ἡμεῖς τοῦναντίον φθίνομεν.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του μοὶ εἶπεν ὅτι, ἀνεκοίνωσε τὴν κα-

τάστασιν ἐν λεπτομερείᾳ εἰς τὸν τέως πρωθυπουργὸν Καλογερόπουλον Ν. (συμπατριώτην του), ὁ ὁποῖος τῷ ἀπήντησεν ὅτι «διατελεῖ ἐν πλήρει γνώσει τῆς καταστάσεως, καὶ ἔχει τὴν γνώμην ὅτι ἔδει νὰ ἐκκενώσῃ ὁ στρατὸς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἀλλὰ πολιτικοὶ λόγοι ἐπιβάλλουσι τὴν ἐκεῖσε παραμονήν».

Οἱ οὕτω πῶς σκεπτόμενοι πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ τῆς Χώρας ὥφειλον νὰ γνωρίζουν ὅτι, ὁπόταν τὰ ζητήματα ἐσωτερικῆς πολιτικῆς τίθενται ἐν πρώτῃ μοίρᾳ, τῆς Χώρας εὐρισκομένης ἐν ἐμπολέμῳ καταστάσει, ἡ μαχητικὴ ἀξία τῆς Χώρας ταύτης ἀρχίζει νὰ καταρρέῃ.

Ἀνέφερον πολλάκις περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Στρατοῦ εἰς τὴν Στρατιάν, ὥς καὶ εἰς τὸν τελευταίως ἀναλαβόντα τὴν Διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς, οὐ μόνον ἐγγράφως ἀλλὰ καὶ προφορικῶς κατὰ τὴν ἐνεργηθεῖσαν ἐπιθεώρησίν του εἰς Ἀφρίον.

Εἰς τὸ ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐμπόλεμον στράτευμα ἐγεννήθη πικρὸν παράπονον διὰ τὴν ἀσύγγνωστον ἀδιαφορίαν τοῦ Ἑσωτερικοῦ πρὸς τοὺς ἐν τῷ Μετώπῳ ταλαιπωρουμένους, μεταβληθὲν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς μῖσος, ὅπερ δὲν ἐξωτερικεύετο μὲν λόγῳ τῆς πολεμικῆς καταστάσεως, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον κατόπιν, μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ κατ' Αὐγούστον 1922 ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν τοῦ Στρατοῦ Μ. Ἀσίας, ἐξεδηλώθη ἐμπράκτως κατὰ τὸν γνωστὸν τρόπον τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἡ Κυρία Ἄννα Α. Παπαδοπούλου, (Μάννα τοῦ Στρατιώτου) ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ «Ἑλεύθερον Βῆμα» 31 Αὐγούστου 1922 κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν τὴν κατωτέρω σχετικὴν ἐπιστολήν μου τοῦ μηνὸς Ἰουλίου 1922 ἀποσταλεῖσαν αὐτῇ ἐξ Ἀφρίων-Καραχισάρ:

«Ἐλαβον τὴν ἐπιστολήν σας καὶ πολὺ ἐλυπήθην διὰ τὴν διαίρεσιν καὶ τὴν διχόνοιαν, ἡ ὁποία ὑπάρχει δυστυχῶς εἰς τὸ Ἑσωτερικόν.

»Εἷς ξένος, ὁ ὁποῖος θὰ ἤθελε νὰ παρακολουθήσῃ τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα ἐκ τῶν ἐφημερίδων, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ μαντεύσῃ, ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶναι εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν, καὶ ὅτι ὁ στρατὸς εὐρίσκεται εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μὲ τὸ ὅπλον ἀνὰ χεῖρας ἀπέναντι ἐχθροῦ καραδοκοῦντος τὴν καταστροφὴν μας καὶ διστάζοντος νὰ προσελάσῃ. Οὐδεὶς λόγος ἐνθαρρυντικός, οὐδεμία τόνωσις ἠθικὴ φαίνεται εἰς τὰς ἐφημερίδας πρὸς

ἐνίσχυσιν τοῦ φρονήματος τῶν ἐν τῷ Μετώπῳ ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι παραμένουσιν ἐπὶ τόσα ἔτη μακρὰν τῶν οἰκογενειῶν των καὶ τῆς ἰδιαιτέρας των πατρίδος. Καὶ ἀγνοεῖ ἡ Ἑσωτερικὴ ἀθλιότης ὅτι μία—ὃ μὴ γένοιτο—καταστροφὴ τοῦ στρατοῦ ἐνταῦθα, θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ συμπαρασύρῃ εἰς τὸν τάφον σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα.....»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΠΡΟΝΟΙΑ ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΕΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΧΘΡΟΥ

Ότε κατὰ Δεκέμβριον 1921, ανέλαβον τὴν Διοίκησιν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος (Α' καὶ Β' Σώματος Στρατοῦ) κατήρτισα ἀμέσως μελέτην ἐνεργείας τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐξέδωκα τῇ 25 Δεκεμβρίου 1921 τὴν ὑπ' ἀριθ. 4345]3 διαταγὴν μου ἀπόρρητον, ἣν ἐκοινοποίησα εἰς τὸ Βόρειον Συγκρότημα καὶ εἰς τὴν Στρατιὰν καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ κατέληγον εἰς συμπέρασμα ἔχον οὕτω : *«Τὸ πλέον εὐαίσθητον σημεῖον τῆς κυρίας παρατάξεώς μας εἶναι ἡ πρωτεύουσα συγκοινωνία πρὸς Σμύρνην, ὁ σιδηρόδρομος. Πιθανωτέρα ἐπομένως, περίπτωσις κυρίας ἐχθρικής ἐνεργείας φαίνεται νὰ εἶναι ἡ κατὰ περιοχῆς Πασσάκιοι, εἴτε Μπανάζ, συγχρόνως δὲ καὶ κατὰ τοῦ ἄκρου ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεως πρὸς ἀντιπερισπασμόν»*. Τοῦθ' ὅπερ ἀκριβῶς, κατ' Αὐγουστον 1922, ἦτο καὶ τὸ ἐπιθετικὸν σχέδιον ἐνεργείας τῶν Τούρκων.

Ἐξετάζω ἐν αὐτῇ : I) Τὰς κυρίας τοῦ ἐχθροῦ συγκοινωνίας ἐν τῇ ἐγγύς ἐχθρική ζώνῃ· II) Τὰς ἐγγύς τοῦ Μετώπου ἐχθρικὰς βάσεις ἐπιχειρήσεων· III) Τὰς διαφόρους περιπτώσεις ἐπιθετικῆς ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος καὶ ἐν συνεχείᾳ προσθέτω :

«IV Διεξαγωγὴ ἀμύνης :

»Ἡ τοπικὴ ἄμυνα ἐν ἐκάστῳ Τομεῖ προσβαλλομένῳ, αὐτονοεῖται ἐνεργῶς μὲ βάσιν τὴν ἀντεπίθεσιν. Ἡ διεξαγωγὴ τῆς ἀμύνης εἰς τοὺς Τομεῖς ἔχει μελετηθῇ ὑπὸ τῶν διοικήσεων τῶν Τομέων, ἀλλὰ καὶ πᾶσα δυνατὴ συμπλήρωσις τῆς μελέτης πρέπει νὰ μὴ παραλειφθῇ, ἰδίως ὡς πρὸς τὰς ἀντεπιθέσεις, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ ἔχωσι καλῶς μελετηθῇ ὑφ' ὅλων τῶν ἐν ἐκάστῳ Τομεῖ διοικητῶν

τῶν Μονάδων, ὥστε νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἄνευ δισταγμῶν, ὅταν ἤθελε παραστῇ ἀνάγκη.

»Διὰ τὴν ἐν τῷ συνόλῳ ὅμως διεξαγωγὴν τῆς ἀμύνης ἐν τῷ Συγκροτήματι, ἡ ὁποία βασίζεται κατ' ἀρχὴν εἰς εὐρυτέρας ἀντεπιθέσεις ἐπὶ τῶν Τομέων, εἰς οὓς ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐπιζητήσῃ ἀπλῶς ν' ἀπασχολήσῃ τὸ μέτωπον, προκύπτουσι διάφοροι πιθαναὶ περιπτώσεις ἐνεργειῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐκ μέρους τῶν Διοικήσεων μελέτη, δι' ὅσας δὲν ἔχει γίνῃ, πρέπει νὰ συμπληρωθῇ.

«V) Συμπλήρωσις μελετῶν :

Πρέπει οὕτω νὰ μελετηθῶσιν αἱ ἐπόμεναι πιθαναὶ ἐνέργειαι :

1) 'Υπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ :

'Αντεπίθεσις ὑπὸ τῶν βορείως τοῦ ποταμοῦ 'Ακὰρ δυνάμεων (καὶ τῶν τριῶν Μεραρχιῶν) πρὸς Μπουλαβαντί, Τσαϊ.

2) 'Υπὸ τῆς XII Μεραρχίας :

'Αντεπίθεσις ἐκ τοῦ Τομέως τῆς πρὸς 'Ανατολὰς (δυνάμεις τῆς XII Μεραρχίας, ἡ δύο Μεραρχιῶν XII καὶ VII).

Τοιαύτη ἀντεπίθεσις, συνδυαζομένη μὲ κίνησιν τυχόν διαθεσίμων δυνάμεων τοῦ Βορείου Συγκροτήματος ('Ανεξάρτητος Μεραρχία) ἀπὸ 'Ακ-Ιν πρὸς Νότον θὰ ἔχῃ σκοπὸν νὰ φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς ἐχθρικὴν προσβολὴν κατὰ τοῦ μετώπου τῶν Μεραρχιῶν V καὶ XIII.

3) 'Υπὸ τῆς IV Μεραρχίας :

'Αντεπίθεσις τῆς Μεραρχίας ἐκ τοῦ Τομέως τῆς πρὸς 'Ανατολὰς (δυνάμεις τῆς IV Μεραρχίας, ἡ ὁμοῦ τῶν δύο Μεραρχιῶν IV καὶ VII).

4) 'Υπὸ τῆς VII Μεραρχίας : (¹)

α') Κίνησις τῆς Μεραρχίας ἀπὸ τοῦ χώρου Μπάλ-Μαχμούτ πρὸς τὴν περιοχὴν 'Εϊρὲτ ἐπὶ σκοπῷ ἀποκρούσεως ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς ἡμετέρας παρατάξεως κατὰ περιοχῆς Μπελτζεμίτσα, Ντουγκιέρ. Κατὰ τοιαύτης ἐχθρικῆς ἐνεργείας, ὑπολογίζεται ὡς σοβαρὰ ἀντίδρασις ἡ ἀπὸ Βορρᾶ κατὰ πλευρὸν προσβολὴ τοῦ ἐπιτεθειμένου ἐχθροῦ διὰ διαθεσίμων δυνάμεων τοῦ Βορείου Συγκροτήματος, οἷον τῆς 'Ανεξαρτήτου Με-

(¹) Ἡ VII Μεραρχία εὐρίσκετο τότε εἰς τὸ Μέτωπον δεξιᾷ τῆς IV περὶ τὸ Μπάλ-Μαχμούτ, ὑπαγομένη εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ.

ραρχίας κινουμένης ἀπὸ "Ακ-"Ιν πρὸς Ντουγκέρ, Τσερκέσκιοϊ.

β') Ἀντεπίθεσις τῆς Μεραρχίας μετὰ τῶν τμημάτων τοῦ δεξιοῦ Ὑποτομέως τῆς IV Μεραρχίας (Σαβράν) ἐκ περιοχῆς Πασσάκιοϊ πρὸς Σαντουκλῆ, δι' ἀνακοπὴν ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς I Μεραρχίας, ἢ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς II Μεραρχίας.

5) Ὑπὸ τῆς I Μεραρχίας (¹):

α') Ἀντεπίθεσις τῆς Μεραρχίας ἐκ τοῦ Τομέως τῆς πρὸς Σαντουκλῆ, πρὸς ἀνακοπὴν ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως κατὰ Πασσάκιοϊ, εἴτε κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς II Μεραρχίας (Σιβασλῆ, Ἰσικλῆ).

β') Κίνησις τῆς Μεραρχίας, πλὴν ἐλαφρῶν δυνάμεων ἀφιεμένων εἰς τὴν προκάλυψιν τοῦ τομέως τῆς, διὰ Σάλκιοϊ πρὸς Ἀλ-τουντάς, Ντουγκιέρ, εἰς περίπτωσιν ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεως (συνδυασμὸς μὲ ἐνέργειαν VII Μεραρχίας πρὸς Ἐϊρὲτ καὶ Ἀνεξαρτήτου πρὸς Ντουγκέρ, Τσερκέσκιοϊ):

6) Ὑπὸ τῆς IX Μεραρχίας: (²)

α') Ἐπιθετικὴ ἐνέργεια πρὸς Σαντουκλῆ.

β') Κίνησις πρὸς Ἀφιὸν-Καραχισάρ.

γ') Κίνησις πρὸς Ν. ὡς τὸ σχέδιον ἀμύνης τοῦ Τομέως Μαιάνδρου.

(Αἱ μελέται ὑποβληταί)

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Ν. Συγκροτήματος Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Παραλῆπται :

Β' Σῶμα Στρατοῦ· Μεραρχίαι I, II, IV, VII, IX, XII. Ἀρχηγὸς Πυροβολικοῦ Α' Σ. Σ. Βόρ. Συγκρότημα (κοινοποίησις μὲ τὴν παράκλησιν ὅπως διατάξῃ τὴν Ἀνεξάρτητον Μεραρχίαν νὰ μελετήσῃ καὶ αὕτη τὴν κατὰ τὰ ἐκτιθέμενα ἐνδεχομένην περίπτωσιν κινήσεώς τῆς πρὸς Νότον, ἐπὶ σκοπῷ συνδρομῆς ἐναντίον ἐχθρικῆς ἐπιθέσεώς κατὰ τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος).

Στρατιὰ Μ. Ἀσίας (ἀναφορά).

(¹) Ἡ I Μεραρχία κατεῖχε τότε μέτωπον εἰς Ἀκάρ-Ντάγ (νοτίως Καρακιοσελί).

(²) Ἡ IX Μεραρχία εὑρίσκετο τότε παρὰ τὸ Τονλοῦ-Πουνάρ.

Τὸ ἐπὶ τοῦ Ἀκάρ-Ντάγ κενὸν ὄρεινόν καὶ δύσβατον (15 χιλ.), μὴ κατεχόμενον ὑπὸ ἡμετέρων στρατευμάτων, ἀλλ' ἐπιτηρούμενον καὶ δι' οὗ διήλθεν κατὰ τὴν ἐπίθεσιν 13]26 Αὐγ. 1922 ὁλόκληρον τὸ ἐκ τριῶν Μεραρχιῶν Σῶμα Τουρκικοῦ ἱππικοῦ, μὲ ἀπησχόλει παντοιοτρόπως. Λιὰ τὸ κενὸν τοῦτο, εὐρισκόμενον κατὰ Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον 1922 μεταξὺ τῶν δύο Μεραρχιῶν I καὶ VII, ἐξέδωκα πρὸς τὴν VII Μεραρχίαν τὴν (ὑπ' ἀρ. 764]3) διαταγὴν : «Ἐκ πολλῶν μέχρι τοῦδε ἐνδείξεων, ἐμφαίνεται, ὅτι τὸ χωρίον Ντοκουσλάρ ἀποτελεῖ κέντρον κατασκοπείας τοῦ ἐχθροῦ χρησιμεῦον ὥς σημεῖον ἐπικοινωνίας τῶν ἐν τῇ ζώνῃ ἡμῶν Ὀθωμανικῶν πρακτόρων τοῦ Κεμαλικοῦ στρατοῦ μετὰ τῶν ἔξωθεν ἀποστελλομένων μέχρι τοῦ χωρίου ἐχθρικῶν ὁμάδων, περιπόλων, ἢ ἀναγνωρίσεων. Παρακαλῶ, ὅπως μελετήσετε τὸ δυνατὸν ἢ μὴ, εἰς αὐτὸ ἐγκαταστήσεως μικροῦ ἡμετέρου τμήματος, πρὸς παρακώλυσιν τῆς τοιαύτης ἐπικοινωνίας, καὶ καλλιτέραν ἐν γένει ἐπίβλεψιν τοῦ μεταξὺ ὑμῶν καὶ τῶν δυνάμεων τῆς I Μεραρχίας κενοῦ διαστήματος, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τοῦ πορίσματος τῆς μελέτης σας ταύτης, διατάξτε ἢ μὴ, τὴν ἐγκατάστασιν, κοινοποιῶντες μοι ἅμα τὴν ἀπόφασίν σας...»

Ἐπίσης, ὁποῖαν κατ' Ἀπρίλιον ἢ Στρατιὰ Μ. Ἀσίας ἀπέσπασεν ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ τὴν VII Μεραρχίαν, κατέχουσιν μέτωπον παραπλεύρως τῆς IV, πρὸς σχηματισμὸν μετὰ τῆς IX Μεραρχίας ἐφεδρείας ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τῆς, πρὸς πλήρωσιν δὲ τοῦ σχηματισθέντος ὥς ἐκ τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς VII Μεραρχίας κενοῦ, ἢ I Μεραρχία ἐπεκτείνασα τὸ μέτωπόν της, συμπεριέλαβε εἰς τὸν τομέα της καὶ τὸ κενὸν τοῦτο, ἐξέδωκα πρὸς τὴν I Μεραρχίαν τὴν ἐξῆς ὑπ' ἀριθ. 3802]1979]2 διαταγὴν μου : «Κατόπιν ἐπανειλημμένων καὶ ἐξηκριβωμένων πληροφοριῶν, τὰ χωρία τῆς περιοχῆς ὑμῶν Ντοκουσλάρ καὶ Γ'ίνικ, εὐρισκόμενα ἐπὶ τῆς γραμμῆς προκαλύψεως καὶ μὴ ἐπιτηρούμενα ἐπαρκῶς, λόγῳ τῆς μὴ διαθέσεως εἰς τὸν Τομέα τοῦτον στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἀποτελοῦσι τὰ σημεῖα ἐπαφῆς τοῦ ἐχθροῦ μετὰ τῶν ἐκ τῆς ἡμετέρας ζώνης πρακτόρων τοῦ ἐχθροῦ. Παρακαλῶ, ὅπως προβῇτε εἰς τὴν ἐκτόπισιν τῶν κατοίκων τῶν ὡς ἄνω χωρίων, καὶ τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν εἰς χωρία ἐτέρας περιοχῆς, πάντως ὅμως βυρεῖως τῆς συνδρομορικῆς γραμμῆς Οὐσάκ, Ἀφιὼν-Καραχισάρ».

Κατόπιν τῆς κατὰ τὰς νυκτερινὰς ὥρας ἐχθρικῆς δράσεως πρὸς κύκλωσιν καὶ ὑφαρπαγὴν τῶν ἡμετέρων φυλακίων (τομεῖς Ἰτζέ-Καραχισάο καὶ Μαιάνδρου) πλὴν τῶν ληφθέντων ἀναγκαίων μέτρων πρὸς ματαίωσιν τῆς ἐνεργείας καὶ παρασκευὴν ἐνεδρῶν ἐναντίον τούτων, διέταξα πρὸς διατήρησιν ἀκμαίου τοῦ ἠθικοῦ τῶν ὁπλιτῶν, ὅπως ἐκτελῶνται συχνὰ ἐπιδρομαὶ εἰς τὴν ἐχθρικὴν ζώνην, καὶ ἐξέδωκα κατ' Ἀπρίλιον 1922 πρὸς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ καὶ Μεραρχίας I, II, IV τὴν ἐξῆς ὑπ' ἀριθ. 1939]3 διαταγὴν :

«Ὅσάκις ἐκτελῶνται ἐπιδρομαὶ ἡμετέρων ἀποσπασμάτων εἰς τὴν ἐχθρικὴν ζώνην, οἱ Λίοικηται τῶν ἀποσπασμάτων, θὰ ὑποβάλλωσι πάντοτε μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐπιχειρήσεως λεπτομερῇ ἔκθεσιν περὶ τοῦ τρόπου ἐνεργείας αὐτῶν, καὶ τῶν ἐν γένει συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐξετελέσθη ἡ ἐπιχείρησις· ἅμα δέ, ἔκθεσιν τῶν ἰδίων αὐτῶν παρατηρήσεων καὶ συγκεκριμένως περὶ τοῦ **πῶς αὐτοὶ οὗτοι θὰ ἐνήργουν, ἂν, διὰ δευτέραν φοράν, διετάσσοντο νὰ ἐκτελέσωσι τὴν αὐτὴν ἐπιδρομήν.** Αἱ ἐκθέσεις, ὑποβαλλόμεναι ἱεραρχικῶς μετὰ τῶν σχετικῶν παρατηρήσεων ὅλων τῶν προϋσταμένων Διοικητῶν, θὰ περιέρχονται τελικῶς ἡμῖν, ὅπως ἐξάγωμεν ὠφέλιμα ἐκάστοτε συμπεράσματα ἐπὶ τῆς διεξαγωγῆς τῶν λεπτῶν τούτων ἐπιχειρήσεων, ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς δίδαγμα διὰ μεταγενεστέρως τοιοῦτου εἴδους ἐπιχειρήσεις».

Τῇ 27 Μαΐου 1922, κατόπιν τῆς ὑπὸ τῆς Στρατιᾶς συγκροτήσεως «Ὁμάδος Μεραρχιῶν» ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς αὐτῆς ἐκ τῶν Μεραρχιῶν VII καὶ IX, καὶ τῆς ἐξακριβωθείσης πληροφορίας περὶ μετακινήσεως τοῦ 2ου Τουρκικοῦ Σώματος Στρατοῦ ἐκ περιοχῆς Τσαϊ βορειότερον πρὸς τὴν τοῦ Ἀζιζιέ, ἐτροποποίησα τὴν εἰρημένην ἀπόρρητον ὑπ' ἀριθ. 4345]3 διαταγὴν μου διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2425]3 τοιαύτης, μὲ ἐντολήν, ὅπως αἱ ὀρισθεῖσαι τότε μελέται ἀναθεωρηθῶσιν, ἢ συμπληρωθῶσιν ἀναλόγως τῆς τροποποιηθείσης διατάξεως τῶν ἡμετέρων δυνάμεων, εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μελετηθῶσιν αἱ ἐπόμεναι πιθαναὶ ἐνέργειαι.

«1) Ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ :

» Ἀντεπίθεσις ὑπὸ τῶν βορείως τοῦ ποταμοῦ Ἀκὰρ δυνάμεων (καὶ τῶν τριῶν Μεραρχιῶν V, XII, XIII) πρὸς Μπυλαβαντί,

Τσαΐ. Διὰ τὴν ἀντεπίθεσιν ταύτην θὰ ληφθῇ ὡς ὑπόθεσις ἀφ' ἑνὸς μὲν, ὅτι θὰ ἐκτελεσθῇ αὕτη ὑπὸ μόνου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ, ὅτι ἀριστερᾷ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, θὰ ἐνεργήσῃ συγχρόνως ἡ Ὁμὰς Μεραρχιῶν.

2) Ὑπὸ τῆς IV Μεραρχίας :

Ἀντεπίθεσις τῆς Μεραρχίας ἐκ τοῦ τομέως τῆς πρὸς Ἀνατολὰς (δυνάμεις τῆς Μεραρχίας, ἐνισχυομένης διὰ τοῦ 56 συντάγματος Πεζικοῦ (1) καὶ πιθανῶς ἑνὸς Συντάγματος τῆς I Μεραρχίας.

3) Ὑπὸ τῆς I Μεραρχίας :

Ἀντεπίθεσις τῆς Μεραρχίας πρὸς Σαντουκλῇ, πρὸς ἀνακοπὴν ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς II Μεραρχίας (Ίσικλῇ, Σιβασλῇ, Ἀχάτκιοῦ).

Ἀντεπίθεσις τῆς Μεραρχίας δι' ὅσον ἔνεστι μεγαλύντερον δυνάμειον αὐτῆς, πρὸς ἀπαλλαγὴν ἐξ ἰσχυρᾶς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως τοῦ δεξιοῦ Ὑποτομέως τῆς IV Μεραρχίας (Ὑποτομέως Καλετζίκ).

4) Ὑπὸ τῆς II Μεραρχίας :

Ἀντεπίθεσις δυνάμειον αὐτῆς πρὸς Σαντουκλῇ, ἐν περιπτώσει σοβαρᾶς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ τομέως Ἀκὰρ-Ντάγ.

(Αἱ Νέαι μελέται ὑπόβληται).

• Ὁ Διοικητὴς τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος
ΝΙΚ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ»

Κατόπιν τῆς κατὰ Ἰούνιον 1922 ὑπὸ τοῦ νέου Διοικητοῦ τῆς Στρατιᾶς, στρατηγοῦ Χατζανέστη, ἐκδοθείσης ὑπ' ἀριθ. 3905]III διαταγῆς του, δι' ἧς διελύοντο τὰ Συγκροτήματα Βόρειον καὶ Νότιον καὶ ἡ Ὁμὰς Μεραρχιῶν, ἐματαιοῦντο αὐτομάτως καὶ αἱ σχετικαὶ διαταγαί μου ὡς Διοικητοῦ τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος (δηλ. τῶν ὑπὸ ἐνιαίαν διοίκησιν διατελούντων Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ), δι' ὧν προεβλέποντο οἱ τρόποι διεξαγωγῆς ἀμύνης τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος δι' ἐκάστην περίπτωσιν ἐπι-

(1) Τὸ 56ον σύντ. Πεζ. διατεθὲν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς I Μεραρχίας τηρούσης μέτωπον λίαν ἐκτεταμένον, κατεῖχε τὸν ἀριστερότερον Ὑποτομέα αὐτῆς, ἀμέσως δεξιόθεν τῆς IV Μεραρχίας.

θέσεως τοῦ ἐχθροῦ. Πρὸς δέ, κατόπιν τῆς διὰ τῆς ἰδίας διαταγῆς ὁρισθείσης νέας συνθέσεως τῶν Σωμάτων Στρατοῦ, καὶ τῆς λήψεως πληροφοριῶν περὶ αὐξήσεως καὶ ἐνισχύσεως τῶν ἐναντι ἡμῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ, ἀποκτήσαντος οὕτω ἀριθμητικὴν ὑπεροχήν, διέταξα μετὰ μελέτην, τὴν προπαρασκευὴν καὶ ὁργάνωσιν ὀπίσθεν ἀμυντικῶν τοποθεσιῶν τῶν Μεραρχιῶν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἀνταποκρινομένων εἰς τὰς κάτωθι διαφορὰς περιπτώσεις ἐνεργειῶν τοῦ ἐχθροῦ, αἵτινες κοινοποιηθεῖσαι, ἐνεκρίθησαν παρὰ τῆς Στρατιᾶς.

1η Περίπτωσης : Ἐχθρικὴ ἐπίθεσις διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀκάρ ποταμοῦ, πρὸς κατάληψιν τοῦ Ἀφίον, σπουδαιοτάτου Κέντρου ἐφοδιασμοῦ καὶ συγκοινωνιῶν, καὶ διακοπὴν τῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας Σμύρνης, Ἀφίον, Ἑσκή-Σεχήρ.

Ἐμελετήθη πρὸς τοῦτο, ἡ ὁργάνωσις δευτέρας τοποθεσίας δυτικῶς τοῦ Ἀφίον, στηριζομένης ἀφ' ἑνὸς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ τῆς IV Μεραρχίας καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς XII. Ἐπεξητήθη, ἐὰν θὰ ἦτο δυνατόν, ἡ ἐν ἀνάγκῃ ἐπέκτασις τῆς ὁργανώσεως 2ας ἀμυντικῆς τοποθεσίας ἐφ' ὅλου τοῦ Μετώπου τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἐξασφαλίζούσης τὴν τε πόλιν Ἀφίον ὥς καὶ τὴν σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν Σμύρνης, Ἀφίον, Ἑσκή-Σεχήρ. Δυστυχῶς ἡ διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους δὲν ἦτο πρόσφορος διὰ τοιαύτην ἐπέκτασιν, τοῦθ' ὅπερ μὲ ἠνάγκασε νὰ διατάξω τὴν ὅσον ἔνεστι ἐπιμελεστέραν ὁργάνωσιν τῶν θέσεων τῶν Μεραρχιῶν I καὶ V, καὶ τοῦ δεξιοῦ τῆς IV, τῶν τμημάτων δηλαδὴ ἐκείνων τοῦ Μετώπου, ἅτινα ἀπετέλουν κοινὸν στοιχεῖον τῆς πρώτης καὶ δευτέρας τοποθεσίας.

Ἡ ἐκτέλεσις ἔργων καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω τμήματος τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας εἶχεν ἀρχίσει τρεῖς περίπου ἑβδομάδας πρὸ τῆς Τουρκικῆς ἐπιθέσεως, εἶχε δὲ γίνεαι ἑναρξίς στρατολογίας ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ἐργατῶν ἐκ τῆς περιοχῆς Κιουταχείας διὰ τὴν ταχεῖαν ἀποπεράτωσιν τῶν ἔργων.

2α Περίπτωσης : Ἐχθρικὴ ἐπίθεσις ἀπ' Ἀνατολῶν βορείως ποταμοῦ Ἀκάρ, πρὸς ἐκτόπισιν τῶν Μεραρχιῶν V καὶ XII.

Ἐμελετήθη τοποθεσία συμπτύξεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς : Θέσεις I Μεραρχίας, δεξιὸν IV Μεραρχίας, καὶ ὑψώματα δυτικῶς Τσακισάζ, βορείως Γκεϊτζιχ-Χαμάν, Τσακήρ-Τεπέ, δυτικῶς Ἰσχανιέ.

3η Περίπτωσης: Ἐχθρική ἐπίθεσις νοτίως ποταμοῦ Ἀχάρ ἐκ Νότου, ἣτις θὰ ἐπετύγγανε νὰ ἐκτοπίσῃ τὰς Μεραρχίας I καὶ IV.

Ἐμελετήθη προσωρινὴ συγκράτησις τῶν Μεραρχιῶν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς ὑψωμάτων: Ταζλέρ, Ντοῦς-Ἀγάτς, Ἀκ-Τισάρ, Κούμαρι, βορείως Μπάλ-Μαχμούτ, νοτίως Κιοπρουλοῦ, νοτίως Ἀραπλῆ-Τσιφλίκ, εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἐπιτευχθῇ προσωρινὴ ἐξασφάλισις τῆς πρὸς Σμύρνην σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας καὶ νὰ καταστῇ ἐφικτὴ ἡ περαιτέρω κίνησις τῶν ὅλων δυνάμεων, ὥς ἡθελε διαταχθῇ ὑπὸ τῆς Στρατιᾶς. Ἡ γραμμὴ αὕτη, ἐγκεκριμένη παρὰ τῆς Στρατιᾶς, εἶχε μελετηθῇ ὑπὸ τῶν Μεραρχιῶν, τμήμα δὲ αὐτῆς εἶχεν ὀργανωθῇ ἀμυντικῶς ὑπὸ τῆς I Μεραρχίας.

Πρὸς δέ, κατὰ τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Ἰουλίου 1922, κατόπιν τῶν τελευταίων πληροφοριῶν περὶ μεγάλων συγκεντρώσεων δυνάμεων ἔναντι ἡμῶν, διέταξα τὴν I Μεραρχίαν, ὅπως ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν ὁδεύσεων, τῶν πρὸς τὰ ὀπίσω ἀγουσῶν ἐκ περιοχῆς Μπάλ-Μαχμούτ, Πασσάκιοι πρὸς περιοχὴν Τονλοῦ-Πουνάρ, Μπουγιούκ-Ὁτουράκ, Πασσατζίκ, διὰ τῆς ἑξῆς ὑπ' ἀριθ. 3003]3 ἀπὸ 21]7]22 διαταγῆς.

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἀρ. 3003]3

Στρατηγεῖον 21 Ἰουλίου 1922

Ἐμπιστευτικὴ

Πρὸς

Τὴν I Μεραρχίαν

(Γραφεῖον 3ον).

Διατάξατε παρακαλῶ ἀναγνώρισιν τῶν ὁδεύσεων, τῶν ἀγουσῶν ἐκ περιοχῆς Μπάλ-Μαχμούτ, Πασσάκιοι πρὸς περιοχὴν Μπουγιούκ-Ὁτουράκ, Πασσατζίκ, τῶν περιλαμβανομένων μεταξὺ τῆς γραμμῆς προκαλύψεως τῆς Μεραρχίας καὶ τῶν ὑψωμάτων βορείως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπάλ-Μαχμούτ, Μπουγιούκ-Ὁτουράκ, ἰδιαιτέρως δὲ τῶν ἐπομένων ὁδεύσεων:

1) Σινᾶν-Πασσᾶ, Ταζλέρ, Ἀλβάν-Πασσᾶ, Καρακιοσελί, Πασσατζίκ.

2) Μπάλ-Μαχμούτ, Μπουλτζέ, Ντοῦς-Ἀγάτς, Καρατζᾶ-Εὐρέν, Γκουνέκιοι, Ὁτουράκ-Τσιφλίκ, Μπουγιούκ-Ὁτουράκ.

3) Μπάλ-Μαχμούτ, Ἀϊβαλή, Κούμαρι, Ἀκ-Τισάο, Τονλοῦ-Πουνάο.

4) Ἀϊβαλή, Μπασκιμσέ, Κιουτσούκιοϊ, Σελκί-Σεράϊ, Κιζίλ-κιοϊ, Τονλοῦ-Πουνάο, Μπουγιούκ-Ὁτουράκ.

Σκοπὸς τῆς ἀναγνώσεως ἔσται νὰ ἐξακριβωθῇ τίνος εἴδους σχηματισμοὶ (ὄρεινοί, πεδινοί, βαρὺ πυροβολικόν, βαρέα αὐτοκίνητα) δύνανται νὰ κινηθῶσιν ἐπὶ ἐκάστης ὁδοῦ, κατὰ τὰς διαφοροὺς ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνώσεως νὰ μὴ ὑποβληθῇ.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Α' Σ. Στρ.

Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΕΧΘΡΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Ὁργάνωσις καὶ Ἐφοδιασμός. Σύνθεσις καὶ Διάταξις.

Ι. Ὁργάνωσις καὶ Ἐφοδιασμός ἐχθρικοῦ στρατοῦ.

Ἐχθρικός ὁργανωμένος στρατός δὲν ὑπῆρχεν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κατὰ τὴν ἀπόβασιν τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ ἐν Σμύρῃ. Ὁ ἡμέτερος στρατός δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὅτι εἶχεν ὑπεροχὴν ἐπὶ τοῦ ἐχθροῦ ἀριθμητικῶς καὶ ποιοτικῶς μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1921.

Κατ' ἀρχὰς (Μαΐος 1919) ὁ ἐχθρὸς ἔδρα διὰ συμμοριῶν, αἵτινες κατόπιν ὁργανώθησαν εἰς ἄτακτα σώματα, ἅτινα στερούμενα συνοχῆς καὶ τοῦ νεωτέρου ὀπλισμοῦ, ἐτρέποντο εἰς φυγὴν ἅμ' ὥς ἤρχιζεν ὁ κανονιοβολισμός. Κατὰ Νοέμβριον 1920 ἤρχισεν ἡ ὁργάνωσις τῶν ἀτάκτων σωμάτων εἰς Τακτικὸν στρατόν.

Εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου 1921, ὁ ἐχθρὸς ἐπαρουσίασε διὰ πρώτην φορὰν τὴν εἰκόνα στρατοῦ Τακτικοῦ, πειθαρχικοῦ, ἔχοντος ἀκμαῖον ἠθικὸν καὶ ἐφοδιασμένου μὲ πυροβόλα κτλ. Δὲν ἐφαίνετο, ὅτι εἶχομεν ὥς ἀντίπαλον ἀπλοῦν ἐπαναστάτην, ἀλλ' ὁλόκληρον τὴν Ἀσιατικὴν Τουρκίαν, ὁργανωμένην ὥς Κράτος ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ.

Κατὰ τὰς ἐκ Προύσης πρὸς Δορύλαιον ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου 1921, διοικῶν τὴν ΙΙΙ Μεραρχίαν, διησθάνθη βαθύτατα τὴν ἀνωτέρω ἐντύπωσιν κατὰ τὴν πολυήμερον μάχην τοῦ Ἀβγκίν, ὅπου οὐ μόνον οἱ ἀξιωματικοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ὀπλίται μας ἐπεδείξαντο ἀφάνταστον ἡρωϊσμόν καὶ αὐτοθυσίαν. Καὶ οἱ Τοῦρκοι ὁμῶς ἀντέστησαν μὲ πρωτοφανῇ ἀνδρείᾳ καὶ μέγαν φανατισμόν, μὴ περιοριζόμενοι εἰς παθητικὴν ἄμυναν, ἀλλ' ἔκτε-

λοῦντες ἀλλεπαλλήλους ἀντεπιθέσεις. Ἀρκεῖ τὸ γεγονός, ὅτι τὴν 16ην Μαρτίου 1921 εἰς τὴν μάχην Ἀβγκίν, μετὰ τὴν περὶ τὸ λυκαυγὲς αἰφνιδιαστικὴν παρὰ τοῦ 12ου συντάγματος τῆς III Μεραρχίας κατάληψιν τοῦ βορείου ἄκρου τοῦ ὑψώματος ἄνωθεν τοῦ Ἀβγκίν, ὅπου ὑπῆρχε σειρὰ ἀλλεπαλλήλων χαρακωμάτων, οἱ Τοῦρκοι πρὸς ἐπανάκτησιν τούτου, ἐνήργησαν ἐντὸς τῆς ἡμέρας 22 ὁρμητικὰς ἀντεπιθέσεις, εὐτυχῶς ἀποκρουσθεῖσας, φθάσαντες πολλάκις μέχρι πάλης σώματος πρὸς σῶμα. Κατὰ τὴν πολυήμερον ταύτην μάχην, τὸ τῆς III Μεραρχίας 2]39 σύνταγμα Εὐζώνων σκληρῶς δοκιμασθέν, ἥλλαξε 4 Διοικητὰς τεθέντας ἐκτὸς μάχης, ἐξ ὧν δύο φονευμένοι (ἀντισυντ. Σταμελᾶκος καὶ ταγματ. Σαμαντᾶς) καὶ δύο τραυματισμένοι (ἀντισυντ. Ζωϊτόπουλος καὶ ἀντισυντ. Δροσινός).

Μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἀβγκίν, τῆς III Μεραρχίας εὐρισκομένης ἐν προκαλύψει ἔξωθεν τῆς Προύσσης, μ' ἐπεσκέφθη ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς ἐφημερίδος «Ἐμπρὸς» κ. Κ. Φαλτάϊς, ὅπως μάθῃ λεπτομερείας περὶ τῆς μάχης Ἀβγκίν. Τοῦτον παρεκάλεσα, ὅπως μεταβιβάσῃ εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις ἁρμοδίους τὰς ἐκ τῆς μάχης ταύτης ἐντυπώσεις μου, ὧν μέρος ἔκρινε καλὸν νὰ δημοσιεύσῃ εἰς τὸ «Ἐμπρὸς» τῆς 9]4]21, ὅπερ ἔγραφε: «. . . Πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὅλοι, ὅτι πρέπει ἡ Ἑλλάς ν' ἀποδυθῇ πάνοπλος εἰς τὸν ἀγῶνα. Ὁ διεξαγόμενος πόλεμος, δὲν εἶναι πόλεμος τῆς Ἑλλάδος ἐναντίον τοῦ ἐπαναστάτου Κεμάλ, εἶναι πόλεμος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς πρὸς τὸ Τουρκικὸν Ἔθνος, πόλεμος μάλιστα σκληρὸς μέχρις ἐξοντώσεως τοῦ ἐνὸς ἐκ τῶν δύο ἀντιπάλων».

Οἱ Τοῦρκοι ἀμέσως μετὰ τὰς παρὰ τὸν Σαγγάριον μάχας, ἐπιχειρήσαντες προέλασιν πρὸς κατάληψιν τοῦ Ἀφιδν-Καραχισάρ κατὰ Σεπτέμβριον 1921 καὶ ἀποκρουσθέντες, ἤρξαντο διαδοχικῶς νὰ μεταφέρωσι τὸ κέντρον βαρύτητος τῶν δυνάμεών των πρὸς Νότον. Ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν, ἀνασύνταξιν, ἐκπαίδευσιν, ἐνίσχυσιν καὶ ἐφοδιασμὸν τοῦ Στρατοῦ των. Μεγάλῃ ἔλλειψι ἀξιωματικῶν ὑπῆρχεν εἰς τὰς Μονάδας. Τὰ κενὰ ἐπληρώθησαν βαθμηδὸν διὰ τῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μεταβαινόντων εἰς Ἀγκυραν, καὶ διὰ τῶν ἐκπαιδευομένων εἰς τὸ ἐκεῖσε συσταθὲν Σχολεῖον.

Ἡ Κυβέρνησις τῆς Τουρκικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἐφαρμόζουσα τὴν γενικὴν ἀρχήν, ὅτι πᾶν ἐν ἐμπολέμῳ καταστάσει εὐ-

ρισκόμενον Κράτος, δέον νὰ συνδυάζῃ τὰς Στρατιωτικὰς πρὸς τὰς Πολιτικὰς του ἐνεργείας, κατώρθωσε νὰ συνάψῃ τὴν Γαλλο-Τουρκικὴν συμφωνίαν τῆς Ἀγκύρας τῇ 20|10|1921, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἐκλονίσθη ἡ πολιτικὴ ὁμοφωνία τῶν Συμμάχων καὶ ἀπελυτρώθησαν τὰ πρὸς τὴν Συρίαν τμήματα τῆς Τουρκικῆς χώρας ⁽¹⁾. Συνέπεια τούτων ὑπῆρξεν ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ἔναντι τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ εὐρισκομένων ἐκεῖ τμημάτων τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, ἅτινα καταστίντα διαθέσιμα διὰ μεταφορὰν, ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἔναντι τῶν ἡμετέρων εὐρισκομένου Τουρκικοῦ Στρατοῦ.

Ἐφωδιάζοντο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως δι' ἅπαντος τοῦ ἐκεῖ ὑπάρχοντος Τουρκικοῦ πολεμικοῦ ὕλικου, τοῦ διατελοῦντος τότε ὑπὸ τὴν φύλαξιν καὶ ἔλεγχον τῶν Συμμάχων, ἐκ Γαλλίας δὲ καὶ Ἰταλίας, μέσῳ Ἀτταλίας καὶ Μερσίνης, διὰ παντοειδοῦς ὕλικου (ἱματισμοῦ, ὕγειονομικοῦ, τηλεγραφικοῦ, τηλεφωνικοῦ) αὐτοκινήτων καὶ ἀεροπλάνων. Ἐκ τῶν Γαλλικῶν ἀποθηκῶν τῆς Συρίας παρεδόθησαν εἰς τοὺς Τούρκους πολυβόλα, χειροβομβίδες, ὀπλοβομβίδες καὶ πυρομαχικά ⁽²⁾. Ἐκ Ρωσσίας διὰ ξηρᾶς μέσῳ Καυκάσου καὶ διὰ θαλάσσης μέσῳ Πόντου, ἐπρομηθεύθησαν χρήματα, παντοειδῆς ὕλικόν καὶ ἰδίᾳ πυροβόλα καὶ πυρομαχικά. Κατὰ τὴν ἑξ Ἀφίον ὑποχώρησίν μας (Αὐγ. 1922) ἡ 2α Μεραρχία Τουρκικοῦ Ἱππικοῦ ἐπιτεθεῖσα δι' ἐπελάσεων ἐναντίον τῆς ἑξ Ἐϋρῆτ πρὸς Ὀλουτζὰκ πορευομένης IX Ἑλλην. Μεραρχίας τῇ 15ῃ Αὐγούστου, ὑπέστη βαρείας ἀπωλείας, ἐγκαταλείψασα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τὰ πυροβόλα της, λυόμενα συστήματος Σνέϊδερ-Δαγκλῆ, ἅτινα ἔφερον χαραγμένας Ρωστικὰς ἐπιγραφάς.

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον διοικήσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς τουρκικῆς χώρας, παρατηρεῖται ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον τοῦ παρ' ἡμῖν τοιούτου. Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ἐνασχῶν δικτατορίαν ἀπόλυ-

(1) Αἱ μετὰξὺ Γαλλικοῦ καὶ Τουρκικοῦ στρατοῦ ἐχθροπραξίαι ἔπαυσαν ἀπὸ τῆς «Συμφωνίας τοῦ Λονδίνου» τῇ 9 Μαρτίου 1921, ἡ δὲ ἐμπόλεμος κατάστασις μετὰξὺ τῶν δύο τούτων Κρατῶν ἔληξεν ἀπὸ τῆς «Συμφωνίας τῆς Ἀγκύρας» τῇ 20 Ὀκτωβρίου 1921.

(2) Κατὰ πληροφoρίας Τούρκων αἰχμαλώτων.

τον, ἐπάτασεν ἀμειλίκτως πᾶσαν ἀντίδρασιν, ἀποθάρρουνσιν, ἢ λιποψυχίαν, διεγείρων διαρκῶς ἐν τῇ χώρᾳ τὸν φανατισμὸν καὶ ἐνισχύων τὸν πατριωτισμόν. Πρὸς ἐξοικονόμησιν προσωπικοῦ, ἐμειώθη εἰς τὸ ἐλάχιστον ὁ ἀριθμὸς τῶν γραφείων καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ἑσωτερικοῦ καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου καὶ τοῦ ὑπουργείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ παράσχη ἡ Μικρὰ Ἀσία χρήματα, τροφάς, ὑλικά διετίθεντο ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ στράτευμα τοῦ Μετώπου. Προαγωγῆς καὶ διπλοῦ μισθοῦ ἐτύγγανον μόνον οἱ ἐν τῷ Μετώπῳ διακινδυνεύοντες ἀξιωματικοί. Τοῦναντίον δέ, ἐκ τῶν ἐν τῷ Ἑσωτερικῷ δι' οἰονδήποτε λόγον παραμενόντων ἀξιωματικῶν οὐδεὶς ἐπροβιβάζετο, ἔστω καὶ ἂν παρέμεινεν ἐκεῖ λόγῳ τραυμάτων. Πρὸς δέ, οἱ ἐν τῷ Ἑσωτερικῷ παραμένοντες ἐλάμβανον μόνον τὸ ἥμισυ τοῦ μισθοῦ, ὃν ἐλάμβανον οἱ τοῦ Μετώπου.

II.—Σύνθεσις καὶ διάταξις ἐχθρικοῦ στρατοῦ. (Σχ. 5)

Ὁ Τουρκικὸς στρατός, ὁ πρὸ τῆς ἐπιθέσεως (Αὐγούστος 1922) εὐρύσχομενος ἔναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ ὑπὸ τὸν Ἰσμετ Πασᾶ, μὲ ἔδραν τὸ Ἄκ-Σεχήρ, ἀπηρτίζετο ἀπὸ: (¹)

α') Τὴν ὁμάδα Νικομηδείας, ἀποτελουμένην ἐκ τῆς 13ης Μεραρχίας, δύο ἀνεξαρτήτων ταγμάτων, καὶ τμήματος ἵππικοῦ· ἐξετείνεται δέ, ἀπὸ θαλάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ, μέχρι τοῦ βορείου κλάδου τοῦ Σαγγαρίου.

β') Τὴν 2αν Στρατιὰν (²) ὑπὸ τὸν Γιακούπ Σεβήκ πασᾶ (τὸ Στρατηγεῖον εἰς Μπουλαβαντί), ἀποτελουμένην ἐκ τεσσάρων Σωμάτων Στρατοῦ, ἥτοι: τοῦ Γ' Σ. Σ., (σταθμὸς διοικήσεως Σιβρι-Χισάρ), μὲ τὰς Μεραρχίας 1ην, 21ην, 41ην καὶ 61ην· τοῦ Β' Σ. Σ., (σταθμὸς διοικήσεως Ἀζιζιέ), μὲ τὰς Μεραρχίας 3ην, 4ην καὶ 7ην· τοῦ ΣΤ' Σ. Σ., (σταθμὸς διοικήσεως νοτιοδυτικῶς

(¹) α) «Ἐκθεσις» τοῦ Μπαχρεντίν Πασᾶ Διοικητοῦ τοῦ ἐν Μ. Ἀσίᾳ Σώματος ἐκ τριῶν Μεραρχιῶν Τουρκικοῦ Ἱππικοῦ.

β) «Ὁ Ἑλληνο-Τουρκικὸς Πόλεμος» ὑπὸ τοῦ τούρκου συνταγματάρχου Γεν. Ἐπιτ. Τζεβήτ Κερήμ.

(²) Ἡ ὀργάνωσις τῶν Στρατιῶν ἐγένετο λήγοντος τοῦ ἔτους 1921.

Μπουλαβαντί), με τὰς Μεραρχίας 16ην καὶ 17ην· καὶ τοῦ Δ' Σ.Σ., (σταθμὸς διοικήσεως ἀνατολικῶς Μπουλαβαντί), με τὰς Μεραρχίας 5ην 11ην καὶ 12ην· συντάγματος βαρέως πυροβολικοῦ καὶ λόχου ἀσυρμάτου. Ἡ Στρατιὰ αὕτη εὐρίσκετο μεταξὺ τοῦ βορείου βραχίονος τοῦ Σαγγαρίου καὶ τοῦ Ἀκὰρ-Τσαϊ.

γ') Τὴν 1ην Στρατιὰν ὑπὸ τὸν Νουρρενδὶν πασᾶ (¹), (Στρατηγεῖον εἰς Τσαϊ), ἀποτελουμένην ἐξ ἐνὸς Σώματος Στρατοῦ, τεσσάρων ἀνεξαρτήτων Μεραρχιῶν Πεζικοῦ καὶ μιᾶς Ἴππικοῦ, ἦτοι τοῦ Α' Σ. Σ., (σταθμὸς διοικήσεως Ἰσακλῇ), με τὰς Μεραρχίας 15ην, 23ην καὶ 57ην· τῶν ἀνεξαρτήτων Μεραρχιῶν 8η ἀνατολικῶς Ἀφιόν, 6ης εἰς πεδιάδα Σαντουκλῇ, 14ης εἰς Πόζαν Ντάγ· δύο συνταγμάτων μεταξὺ Δινὰρ καὶ Τσιβλί, 3ης Μεραρχίας Ἴππικοῦ εἰς Τσάλ καὶ τινων ἀποσπασμάτων χωροφυλακῆς κατὰ μῆκος τοῦ Μαιάνδρου. Ἡ Στρατιὰ αὕτη εὐρίσκετο ἀπὸ Ἀκὰρ-Τσαϊ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Μαιάνδρου, με κέντρον τῆς βαρύτητος νοτιοανατολικῶς τοῦ Ἀφιόν-Καραχισάρ.

δ') Τὸ Σῶμα Ἴππικοῦ ὑπὸ τὸν Μπαχρεντὶν Πασᾶ με ἔδραν τὸ Ἰλγίν, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν Μεραρχιῶν 1ης, 2ας καὶ 14ης, εὐρίσκετο δὲ μεταξὺ Ἀκ-Σεχῆρ καὶ Ἰλγίν.

Ἐκαστον Σῶμα Στρατοῦ, πλὴν τῶν Μεραρχιῶν, περιελάμβανεν ἐπὶ πλεον μίαν μοῖραν Πυροβολικοῦ, ἕλην Ἴππικοῦ, λόχον Ἀσυρμάτου καὶ 1-2 φορητὰ νοσοκομεῖα.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν μάχιμον δύναμιν, ἐκάστη Μεραρχία πεζικοῦ ἦτο κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐπιθέσεως ἰσοδύναμος τῇ ἡμετέρᾳ.

Ἐκάστη Μεραρχία Ἴππικοῦ εἶχε 4 συντάγματα καὶ μίαν πυροβολαρχίαν.

Πρὸς δέ, μετεφέρθησαν ἐγγύτατα τοῦ Μετώπου 30 χιλιάδες νεοσύλλεκτοι, μόλις συμπληρώσαντες τὴν ἐκγύμνασίν των, πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν κατὰ τὸ διάστημα τῶν μαχῶν, παρουσιασθησομένων κενῶν.

Συνεπῶς, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψει ἡ ἀμέσως πρὸ τῆς ἐπιθέσεως μετατόπισις τῶν δύο ἐχθρικῶν Σωμάτων Στρατοῦ Β' καὶ Δ'

(¹) Ἀντικαταστήσαντα ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τὸν Ἀλῆ-Ἰχσάν πασᾶ, ὅστις πράγματι εἶχε προετοιμάσει καὶ ἐκπαίδευσαι τὴν 1ην Στρατιάν.

νοτίως τοῦ ποταμοῦ Ἀκάρ, ὡς καὶ ἡ συγκεντρωθεῖσα μάζα 30 χιλιάδων ἀνδρῶν πρὸς πλήρωσιν τῶν κατὰ τὰς μάχας παρουσιασθησομένων κενῶν, ὁ διὰ τὴν ἐπίθεσιν συγκεντρωθεὶς ἐχθρικός στρατός εἶχεν ὑπεροχὴν ἔναντι μὲν τῶν ἡμετέρων Μεραρχιῶν I καὶ IV δεκαπλασίαν περίπου, ἔναντι τῆς δυνάμεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἑξαπλασίαν, καὶ ἔναντι τῆς ὀλικῆς δυνάμεως τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β' τριπλασίαν. (¹)

(¹) α). Ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου ἤδη ὁ Πρωθυπουργὸς Γούναρης εἰς ἔγγραφόν του τῆς 10/2/22 πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν τῆς Ἀγγλίας λόρδον Κῶρζον διελάμβανε: «..... Ὁ ἐχθρὸς ἐπρομηθεύθη ὑλικὸν πολέμου παρὰ τῶν Σοβιετ τῆς Ρωσσίας.... Τινὲς τῶν Συμμάχων Δυνάμεων προὐχώρησαν τόσον, ὥστε νὰ ἐφοδιάσουν δι' ὀπλῶν καὶ πυρομαχικῶν τὸν ἐχθρόν, μέλλοντα νὰ μεταχειρισθῇ ταῦτα κατὰ τοῦ Συμμάχου τῶν τοῦ Μεγάλου Πολέμου.... Ὁ ἐχθρὸς ἔχει ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν δέκα περίπου χιλιάδων ἀνδρῶν, ὑπερτερεῖ κατὰ τὸ ἱππικὸν καὶ κατὰ τὸν διπλοῦν ἀριθμὸν ἀεροπλάνων.

β) Ὁ συντ. Τουρκ. Ἐπιτ. Τζεβδέτ Κερὴμ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ εἰς τὸ βιβλίον του «Ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος» διαλαμβάνει σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο τὰ ἐπόμενα: «Ὁ Στρατὸς τῆς Ἀνατολῆς ἤρχισε τὰς ἐπιθετικὰς αὐτοῦ ἐνεργείας τὴν 26ην Αὐγούστου 1922, ἔχων ἀπὸ λυτὸν ὑπεροχὴν ἐπὶ τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ ὁποῦ εἶχεν ἄριστα διαπιστώσει τὴν δύναμιν καὶ τὰ μέσα».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΧΘΡΟΥ

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, κατόπιν προτάσεως τοῦ Διοικητοῦ Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας, ἔχοντας ὑπὸ τὰς διαταγὰς του καὶ τὸν ἐν Θράκῃ στρατόν, (¹) ἐνέκρινε τὴν προέλασιν τοῦ στρατοῦ Θράκης πρὸς κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ σκοπῷ, ἐκβιάσεως τῶν Μεγάλων Δυνάμεων πρὸς ἐξεύρεσιν ὀριστικῆς λύσεως τοῦ ζητήματος τῆς Μ. Ἀσίας. Ὁ ἐν Θράκῃ στρατός, ἐνισχυθεὶς ἐκ τμημάτων στρατοῦ τῆς Μ. Ἀσίας, ἔλαβε διαταγὴν νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν προέλασίν του τὴν 17]30 Ἰουλίου 1922, ἀλλὰ δύο ἡμέρας πρότερον, κατόπιν ἐντόνων διακοινώσεων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὑπάτων Ἀρμοστῶν τῶν Μεγ. Δυνάμεων, ἐματαιώθη ἡ πρὸς Κωνσταντινούπολιν προέλασίς του.

Οἱ Τοῦρκοι, αἰσθανόμενοι ἑαυτοὺς ἰσχυροτέρους, καὶ ἔχοντες ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν ἐφ' ἡμῶν, ἤρχισαν νὰ γίνωνται προκλητικοί.

Τὴν 12 Ἰουλίου περὶ τὸ λυκανγές, ἐχθρικὸν ἀεροπλάνον ἵπτατο προκλητικῶς ἄνωθεν τῶν γραμμῶν μας. Τότε ὑψώθη πρὸς καταδίωξίν του ἡμέτερον, ὀδηγούμενον ὑπὸ τοῦ ἐπιλοχίου Στανροπούλου, καὶ κατόπιν ἀερομαχίας, κατέπεσε τὸ Τουρκικὸν πλησίον τοῦ Ἀφίου, ἐφονεύθησαν δὲ οἱ δύο ἐπιβαίνοντες ἀξιωματικοί, ἐξ ὧν εἷς ταγματάρχης διοικητὴς τῆς ἀεροπορίας. (²)

(¹) Ὁ στρατηγὸς Χατζανέστης, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας, ἔθεσε καὶ τὸν ὅρον, ὅπως ἡ Στρατιὰ Θράκης ὑπαχθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του, μετονομαζομένη Δ' Σῶμα Στρατοῦ.

(²) Τὰ πτώματα μετεφέρθησαν εἰς Ἀφίον, ὅπου κατὰ διαταγὴν μου τοῖς ἐγένετο μεγαλοπρεπὴς κηδεία, ἀποδοθειςὼν αὐτοῖς ἐξαιρετικῶν τιμῶν. Εἰς τὴν κηδείαν παρέστην προσωπικῶς, πρὸς μεγάλην τοῦ Τουρκικοῦ λαοῦ ἐκπληξιν καὶ εὐχαρίστησιν. Εἰς τινὰ τῶν συναδέλφων ἐκφράσαντά μοι ποιὰν τινὰ ἀπυρίαν διὰ τὴν εἰς ἐχθροὺς ἀπόδοσιν μεγάλων τιμῶν, τῷ ἀπήντησα, ὅτι κάμνομεν πόλεμον ἐναντίον ζώντων καὶ δὴ ὡπλισμένων καὶ οὐχὶ ἐναντίον νεκρῶν.

Τὴν 6ην Αὐγούστου, οἱ Τούρκοι ἐπετέθησαν καὶ κατέλαβον τὸ προγεφύρωμα καὶ τὸ χωρίον Ὁρτάντζα κείμενα ἐν τῇ κοιλάδι Μαιάνδρου, εἰς τὸν τομέα τῆς II Μεραρχίας. Ἐνεκα τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τοῦ μετώπου τῆς καὶ τῆς ἀποστάσεως ἐξ Οὐσάκ, ἔνθα ὁ σταθμὸς διοικήσεως τῆς II Μεραρχίας καὶ ἐλλείψει μέσων συγκοινωνίας, μόνον μετὰ ὀκταήμερον, ἦτοι τὴν 14]27 Αὐγούστου, συγκεντρωθεῖσιν ἡμετέρων δυνάμεων, κατωρθώθη ἡ ἀνακατάληψις τοῦ τε προγεφυρώματος καὶ τοῦ χωρίου Ὁρτάντζα.

Οἱ Τούρκοι εἶχον λάβει τὴν πληροφορίαν, ὅτι μετεφέρθησαν ἐκ Μ. Ἀσίας εἰς Θράκην ἐξ συντάγματα πεζικοῦ (28,55,56, 57,58 καὶ ἐν τῆς IX Μεραρχίας). Ἡ ἀπόσπασις αὕτη σημαντικῶν δυνάμεων ἐκ Μ. Ἀσίας εἰς Θράκην, ἣν ἴσως ἐξέλαβεν ὁ ἐχθρὸς ὥς πολὺ μεγαλυτέραν τῶν ληφθεισῶν πληροφοριῶν, καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα συνεπείᾳ ταύτης ἐξασθένησις τοῦ Μετώπου μας, πιθανῶς νὰ προεκάλεσε τὴν ὀριστικὴν πλέον αὐτοῦ ἀποφασιν περὶ ἐπιθέσεως.

Πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν συγκεντρώσεών του, ὅλαι αἱ μετασταθμεύσεις καὶ πορεῖαι τῶν Μονάδων τοῦ ἐχθροῦ ἐγένοντο ἐν καιρῷ νυκτός. Διὰ νὰ μὴ ἐφελκύνωσι δὲ τὴν προσοχὴν ἡμῶν, αἱ ὁδοί, αἱ κατασκευαζόμεναι εἰς τὸν τομέα τῆς 1ης Στρατιᾶς διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν πυροβόλων, κατεσκευάζοντο τοιαῦται καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τομεῖς. Πρὸς ἐξαπάτησιν δέ, ἐτέθησαν εἰς κυκλοφορίαν μεταξὺ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ φῆμαι περὶ ἐπικειμένης Ἑλληνικῆς ἐπιθέσεως. Μίαν ἐβδομάδα ἐνωρίτερον, διέκοψαν ἀπάσας τὰς μετὰ τοῦ Ἐξωτερικοῦ συγκοινωνίας τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ ξένοι ἐνόμισαν, ὅτι τοῦτο ὠφείλετο εἰς ἐσωτερικὴν Τουρκικὴν ἐπανάστασιν.

Ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως, αὐτόματος παρουσιασθεῖς εἰς τὴν I Μεραρχίαν, παρέσχε τὴν πληροφορίαν, ὅτι αἱ ἔναντι τοῦ μετώπου αὐτῆς ἐχθρικαὶ δυνάμεις, ηὐξήθησαν καὶ ὅτι ἐλάμβανον χώραν συγκεντρώσεις νοτίως τοῦ ποταμοῦ Ἀκάρ. Ὁ ἐν λόγῳ αὐτόματος εἶχε καταλίπει πρὸ διμήνου τὰς τάξεις τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, διεβίου ὅμως εἰς τὴν περιοχὴν Σαντυκλῆ καὶ τὰς πληροφορίας ταύτας ἐλάμβανε παρὰ τῶν κατοίκων τῶν ἐγγὺς τοῦ Μετώπου χωρίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐκοινολογεῖτο, ὅτι ἐπέκειτο καὶ ἐπὶ τῇ τῶν Τούρκων. Τοιαύτῃ ὅμως πληροφορία, περὶ ἐπικειμένης ἐπιθέσεως, πολλάκις εἶχε διαδοθῇ ὀριζομένης

μάλιστα καὶ τῆς ἡμερομηνίας. Προγενέστεραι ἤδη πληροφοροίαι ἐγνωστοποιοῦν, ὅτι πρὸ τινων ἡμερῶν, εἶχε παρεμβληθῇ εἰς τὴν ἐχθρικὴν προκάλυψιν νοτίως ποταμοῦ Ἀχάρ μεταξὺ τῶν Μεραρχιῶν 8ης καὶ 5ης, ἢ 14η Μεραρχία. Τὴν πληροφορίαν ταύτην ἐπανέλαβε καὶ ὁ προσελθὼν αὐτόμολος, προσθέσας, ὅτι εἶχον ἀφιγθῇ ἐσχάτως εἰς τὴν περιοχὴν Τσιφονῦτ-Κασαμπᾶ αἱ 57η καὶ 23η ἐχθρικαὶ Μεραρχίαι. Αἱ ἀεροπορικαὶ ἀναγνωρίσεις ἐπίσης ἐσημείουν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, αὔξησιν τῶν νοτίως τοῦ ποταμοῦ Ἀχάρ ἐχθρικῶν δυνάμεων. Ἡμέτερος πράκτωρ ἐν τῇ πόλει Ἀφιών, δύο ἡμέρας πρὸ τῆς ἐπιθέσεως ἐπληροφόρησεν, ὅτι μεταξὺ Τούρκων τινων θεωρουμένων ὡς φανατικῶν Κεμαλικῶν, ἐλέγετο, ὅτι ἐπέκειτο ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ. Τέλος, ἐπὶ τῆς ἐχθρικῆς γραμμῆς, ἀπέναντι τοῦ Μετώπου τῶν Μεραρχιῶν IV καὶ I παρατηρεῖτο τελευταίως ἀσυνήθης τις κίνησις, ὡς καὶ βολὴ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, πρὸς ἐπισήμανσιν διαφόρων σημείων. Ὡσαύτως, κατὰ τὴν 11]24 καὶ 12]25 Αὐγούστου παρατηρήθη ἐκ τῶν παρατηρητηρίων τῆς IV Μεραρχίας, κίνησις ἐχθρικῶν τινων φαλάγγων, ὧν ἡ μεγαλυτέρα ἐκ 3.000 περίπου ἀνδρῶν διηυθύνετο ἐκ τῆς περιοχῆς Μιχαήλ πρὸς περιοχὴν Καλλετζίκ. Ἐπίσης παρατηρήθη ἐκκένωσις χωρίων τινων ἐν τῇ ἐχθρικῇ ζώνῃ ἐκ μέρους τῶν κατοίκων, τροπομένων μετὰ τῶν ἀποσκευῶν των πρὸς τὸ Ἐσωτερικόν. Τοιαύτη ὁμως ἐκκένωσις χωρίων εἰς διάφορα σημεῖα πρὸ τῶν γραμμῶν μας καὶ ἄλλοτε εἶχε παρατηρηθῇ.

Τὰς πληροφορίας ταύτας καὶ ἐνδείξεις περὶ ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων, καὶ παρασκευαζομένης ἐπιθέσεως, ἀνέφερον ἀπάσας εἰς τὴν Στρατιάν δι' ἐπανειλημμένων δελτίων καὶ ἀναφορῶν :

($\frac{6970/2459/2}{5/8/22}$, $\frac{3217/3}{10/8/22}$, $\frac{9218/501/2}{11/8/22}$, $\frac{7384/2110/3}{12/8/22}$).

Συγχρόνως ἐξέδωκα τὴν κάτωθι περὶ ἐπαγρυπνήσεως τῶν Μεραρχιῶν διαταγὴν :

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Στρατηγεῖον 9 Αὐγούστου 1922

Ἀρ. 3208]3

Ἐμπιστευτικὴ

Πρὸς τὰς Μεραρχίας I, IV, V καὶ XII.

Λιὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 3176]3 χθεσινῆς τηλεγραφικῆς διαταγῆς μου, συνεστήθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἐνδελεχοῦς ἐπαγρυπνήσεως πάντων

τῶν ἐν τῷ Μετώπῳ βαθμοφόρων καὶ τῆς περιοδικῆς ἐκτελέσεως δοκιμῶν συναγερμού, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐπιφέρωμεν τὴν ἀποτυχίαν εἰς οἵανδήποτε κατὰ τμήματός τινος τοῦ μετώπου ἡμῶν αἰφνιδιαστικὴν τοῦ ἐχθροῦ ἐνέργειαν, ἥς ἤθελε τυχὸν ἐπιχειρήσει νὰ ἐπωφεληθῇ.

Πάντες οἱ βαθμοφόροι πρέπει νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψει αὐτῶν, ὅτι εἰς τὸ μέτωπον ἡμῶν ἡ γραμμὴ ἐπιτηρήσεως συμπίπτει γενικῶς μὲ τὴν γραμμὴν ἀντιστάσεως ὅτι ἐν πολλοῖς, ἡ ὀργάνωσις τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας, ὡς ἐκ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους, δὲν παρουσιάζει τὴν ἀπαιτουμένην κατὰ βάθος ἐλαστικότητα πρὸς εὐχερῇ ἐντοπισμὸν τῶν ἐχθρικών ἐπιτυχιῶν· ὅτι δὲ τέλος ἡ ὅλη παρατάξις μας εἶναι ἐγγύς, ἢ παράλληλος πρὸς τὴν κυρίαν γραμμὴν τῶν συγκοινωνιῶν μας, (τὸν σιδηρόδρομον), εἰς τρόπον, ὥστε ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐχθροῦ εἰς οἵονδήποτε τοῦ ἡμετέρου μετώπου σημεῖον θέλει ἐπιδράσει σπουδαίως ἐπὶ τῆς ὅλης ἡμῶν παρατάξεως.

Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους, εἶναι προφανές, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται νὰ δώσωμεν εἰς τὸν ἐχθρὸν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκμεταλλευθῇ αἰφνιδιαστικὴν του ἐνέργειαν καὶ ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ εἶναι ἐξησφαλισμένη ἡ ταχίστι κίνησις τῶν κατὰ τόπους ἐφεδρειῶν πρὸς ἃ σημεῖα ἤθελε παραστῇ ἀνάγκη, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἐπιτευχθῇ, ἐὰν ἡ μὲν ἐπαγρύπνησις εἶναι ἐνδελεχὴς καὶ πλήρης, τὰ δὲ τμήματα ἅπαντα, ἀπὸ φυλακίων μέχρις ἐφεδρειῶν, συνεγείρωνται αὐθωρεί.

Ὁ κανονισμὸς διαλαμβάνει : «Αἱ αἰφνιδιαστικαὶ προσβολαὶ τῆς ἡμέρας, ἢ τῆς νυκτὸς δὲν δύνανται νὰ ἐπιτύχωσιν, εἰμὴ μόνον ἂν ἡ ὑπηρεσία ἐπιτηρήσεως ἐκτελῇται κακῶς, ἢ ἂν οἱ ἄνδρες δὲν ἔχωσιν ἐξασκηθῇ καλῶς εἰς τὸν συναγερμόν. Ὁ ἐχθρὸς ἐπωφελεῖται τότε τῆς στιγμιαίας ἀταξίας, ἣτις δύνата νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ εἰς τὸ καλὸν ἀκόμη στράτευμα, ὅσάκις τοῦτο ὑπὲρ τὸ δέον ἐμφορεῖται ὑπὸ τῆς ιδέας, ὅτι οὐδὲν θὰ συμβῇ. Τὸ προληπτικὸν φάρμακον εἶναι νὰ διατηρῇται πάντοτε τὸ στράτευμα ἐντὸς ἀτμοσφαίρας μάχης.»

Παρακαλῶ τονίσαιτε τὴν ἀνάγκην τῆς προσεκτικῆς λειτουργίας τῆς ἐπιτηρήσεως καὶ τοῦ συνδέσμου καὶ διατάξατε τὴν ἐκτέλεσιν συχνῶν συναγερμῶν εἰς ὅλα τὰ τμήματα τὰ τε ἐν προκαλύψει καὶ ἐν ἐφεδρείᾳ. Τὰ τμήματα προκαλύψεως πρέπει νὰ ἐκτε-

λῶσι δοκιμὰς συναγερμού δις, ἢ τρεῖς καθ' ἑβδομάδα κατὰ διαφορούς ὥρας, τοῦλάχιστον δὲ ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος κατὰ τὴν νύκτα, *ιδίᾳ πρὸ τῆς χαρavyῆς*, ἣτις ἄλλως τε ἐπιφυλάσσει καὶ τὰς πιθανωτέρας ἐκπλήξεις, ἵνα ἐξακριβῶται ἂν ἕκαστος μεταβαίνη ταχέως εἰς τὴν θέσιν του, καὶ ἂν γνωρίζῃ τὴν ἀποστολὴν του. Εἶναι ἐπάναγκες, ὅπως ἀπὸ τοῦ λοχαγοῦ μέχρι τοῦ στρατιώτου, γνωρίζωσι πάντες τὴν ὀρισμένην δι' αὐτοὺς θέσιν καὶ σπεύδωσιν εἰς αὐτήν, ἐν συναγερμῷ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀμφιβολίας. Εἶναι ἐπίσης ἐπάναγκες, ὅπως οἰοσδήποτε ὀπλίτης καὶ ἰδίᾳ βαθμοφόρος, προσωρινῶς ἀπουσιάζων, ἔστω καὶ δι' ἀγγαρείαν ἀκόμη, ἀντικαθίσταται ὑφ' ἑτέρου γνωρίζοντος τὴν θέσιν του καὶ τὴν ἐντολὴν του, ὥστε οὐδὲν νὰ προκύψῃ κενόν. **Κατὰ ἐπιθεωρήσεις μου εἰς τμήματα προκαλύψεως** διεπίστωσα τὴν ὑπαρξιν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου παρανοήσεων, ἀλλὰ παρανοήσεις δὲν ἐπιτρέπονται, καὶ ἡ καλλιτέρα μέθοδος πρὸς ἐξακρίβωσιν καὶ ἐπανόρθωσιν αὐτῶν εἶναι αἱ δοκιμαὶ τοῦ συναγερμοῦ. Ὡς πρὸς δὲ τὰ ἐν ἐφεδρείᾳ τμήματα, ὁ συναγερμὸς ὡσαύτως θὰ δείξῃ ἂν ταῦτα δύνανται νὰ ἐτοιμασθῶσιν ἀμέσως πρὸς κίνησιν.

Ἄν ὁ ἐχθρὸς ἐπιχειρήσῃ ἐπίθεσιν, καὶ ἀντὶ νὰ αἰφνιδιάσῃ ἡμᾶς, αἰφνιδιασθῇ αὐτός, ἐμπίπτων εἰς φραγμὸν καλῶς συνδυασμένων πυρῶν πεζικοῦ, αὐτομάτων ὅπλων καὶ πυροβολικοῦ, εἶναι βέβαιον, ὅτι θὰ ἀποτύχῃ. Σταματῶν ὀριστικῶς πρὸ τῶν ἡμετέρων συρματοπλεγμάτων θὰ ὑποστῇ καταστροφὴν· ἀρκεῖ ταῦτα νὰ ὧσι καλῶς συνδεδεμένα μὲ σχέδιον τῶν πυρῶν μας (ιδίᾳ πλαγιοφυλάξεις), ὥστε νὰ ἐπανξάνωσι πραγματικῶς τὴν ἀξίαν αὐτῶν.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Α' Σώμ. Στρατοῦ
Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἐπίσης ἐξέδωκα διαταγὴν πρὸς τὰς Μεραρχίας ὅπως ἐκπέμπωσι συχνὰ ἰσχυρὰς περιπολίας πρὸς σύλληψιν αἰχμαλώτων, πρὸς δὲ τὴν Ἀεροπορικὴν ὑπηρεσίαν, ὅπως ἐκτελῇ ἀναγνωρίσεις καθημερινῶς καὶ κατὰ διαφορούς ὥρας τῆς ἡμέρας εἰς τὸν χώρον συγκεντρώσεως τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπειδὴ δέ, ἐν περιπτώσει ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως εἰς τὸν Τομέανοτίως τοῦ Ἀκάο, ἐπροτιθέμην ὡς πρώτην ἐνέργειαν, ἐφ' ὅσον δὲν ἤθελεν ἐπέμβῃ ἡ Στρατιά, νὰ τὸν ἐνισχύσω εὐθὺς διὰ τινος τῶν ἐν τῇ περιοχῇ Ντουγκέρ

εύρισκομένων ἐφεδρικῶν μεραρχιῶν, μὴ ὑπαγομένων δὲ ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου, παρεκάλεσα⁽¹⁾ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ὅπως διατάξῃ τὴν ἐγγυιέραν πρὸς Μπάλ-Μαχμουτ Μεραρχίαν, καὶ ὡς τοιαύτη ἐτύγχανεν ἡ VII, ἵνα ἀναγνωρίσῃ δρομολόγια κινήσεώς της ἐκ τῆς περιοχῆς Ἐϋρὲτ πρὸς τὸν Τομέα τῆς Ιης Μεραρχίας, ἀποστείλῃ δ' ἅμα ἀξιωματικὸν τοῦ Ἐπιτελείου αὐτῆς εἰς τὸ Στρατηγεῖον μου, ἵνα λάβῃ γνῶσιν τῶν περὶ χρησιμοποιοήσεως τῆς Μεραρχίας προθέσεών μου, ἐν ᾗ περιπτώσει ἐξεδηλοῦτο ἡ ἐχθρική ἐπιθέσις. Ἀντίγραφα τῶν διαταγῶν τούτων ὑπεβλήθησαν καὶ εἰς τὴν Στρατιάν, ὅπως τηρῇται ἐν γνώσει αὐτῶν. Πρὸς δέ, τὴν 10]23 Αὐγούστου 1922 δι' ἀναφορᾶς μου (ἀρ. 3217]3) πρὸς τὴν Στρατιάν παρεκάλεσα, ὅπως ἐγκρίνῃ καὶ μετακινήθῃ ἐν σύνταγμα τῆς VII Μεραρχίας εἰς χῶρον Μπάλ-Μαχμούτ.

Ἐπειδὴ ὅμως αἱ ἀεροπορικαὶ ἀναγνωρίσεις ἐσημείουν ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ αὕξησιν τῶν ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων νοτίως ποταμοῦ Ἀκάρ, καὶ αἱ παρατηρήσεις ἐκ τῶν παρατηρητηρίων ζωηροτέραν τὴν κίνησιν ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν γραμμῶν, παρεκάλεσα κατὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς 11ης]24 Αὐγούστου τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ὅπως ἐπὶ τῇ προόψει ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως, ἀποστείλῃ τὴν ἐπομένην εἰς χωρίον Μπογιαλί ('Υποτομέα Σαβράν) ἐν σύνταγμα τῆς VII Μεραρχίας. Τοῦτο ἀνέφερον καὶ εἰς τὴν Στρατιάν, καὶ ἐζήτησα παρ' αὐτῆς, ὅπως διατάξῃ τὴν εἰς τὸν αὐτὸν χῶρον κάθοδον ὁλοκλήρου τῆς VII Μεραρχίας. Τὸ αἰτηθὲν ἐκ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ σύνταγμα τῆς VII Μεραρχίας ἐκινήθη τὴν 12ην Αὐγούστου καὶ ἔφθασε τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης εἰς τὸν χῶρον Γκεϋσλάρ, Μπογιαλί, ὅπως δι' αὐτοῦ φραγθῇ τὸ μεταξὺ κενὸν τῶν δύο Μεραρχιῶν I καὶ IV, καὶ ὅπερ ἔταξα προσωρινῶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς I Μεραρχίας μέχρις ἀφίξεως ἐκεῖ τῆς ὑπολοίπου VII Μεραρχίας. Ἐπειδὴ ὅμως μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς 12ης Αὐγούστου δὲν ἔλαβον ἀπάντησιν τῆς Στρατιᾶς ἐπὶ τῆς αἰτήσεώς μου περὶ μετακινήσεως τῆς VII Μεραρχίας, αἱ δὲ περὶ ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως πληροφορίες καὶ ἐνδείξεις ἔφερον ταύτην ὡς ἐπικειμένην,

(1) Συμφώνως διαταγῇ τῆς Στρατιᾶς δὲν εἶχον δικαιοδοσίαν ἐπὶ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, εἰμὴ μόνον ἐν περιπτώσει ἐκδηλώσεως ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως.

ἡναγκάσθην νὰ ζητήσω παρὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ὅπως ἀποστείλῃ τὴν ἐπομένην 13]26 Αὐγούστου τὴν VII Μεραρχίαν εἰς τὸν αὐτὸν χώρον. Ἐπὶ τῇ προόψει τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως, διέταξα, ὅπως ἐκ τῶν τριῶν χειρουργείων, ἅτινα διέθετε τὸ Σῶμα Στρατοῦ, τὸ μὲν Β' παραμείνῃ εἰς Χαμάμ-Χάλτ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς V Μεραρχίας, τὸ δὲ 2ον καὶ 4ον Χειρουργεῖον τῆς Στρατιᾶς μετακινήθωσι τὴν 13]26 Αὐγούστου εἰς σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Μπάλ-Μαχμουτ καὶ ἐγκατασταθῶσιν ἐκεῖ. Ὁ Διευθ. τῆς ὑγ. ὑπ. Γεν. Ἀρχίατρος Τσουνούκας μεταβὰς ἐπὶ τόπου, ἐπέβλεψε διὰ τὴν καλὴν τούτων ἐγκατάστασιν.

Προβλέπων δὲ τὴν περίπτωσιν τῆς ἀνάγκης μεταφορᾶς στρατευμάτων σιδηροδρομικῶς, ἥ καὶ τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ Ἀφριὸν-Καραχισάρ, καὶ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐκκενώσεώς του διέταξα :

- 1) Τὸν ἐν Ἀφριὸν σύνδεσμον τοῦ IV Γραφείου τῆς Στρατιᾶς, ὅπως συγκεντρώσῃ τὸ ταχύτερον καὶ τηρῇ διαθέσιμα εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Ἀφριόν, ὅσον ἔνεστι πλείονα βαγόνια καὶ ἀριθμὸν τινα ἀτμομηχανῶν δι' ἐνδεχομένας μεταφορὰς, εἴτε στρατευμάτων, εἴτε ὑλικοῦ. 2ον) Τὸν Διευθυντὴν Ὑγειονομικῆς Ὑπηρεσίας νὰ προετοιμάσῃ τὰ τῆς μεταφορᾶς τῶν ἀσθενῶν, οὕτως ὥστε τὴν ἐπομένην, 13]26 τοῦ μηνός, νὰ γίνῃ ἐκκένωσις τοῦ Νοσηλευτικοῦ Κέντρου Ἀφριὸν διὰ μεταφορὰς σιδηροδρομικῶς τῶν ἐν Ἀφριὸν ἀσθενῶν πρὸς Οὐσάκ, Σμύρνην.

Αἱ Μεραρχίαι εἶχον λάβῃ διαταγὴν ἐπαγρυπνήσεως, ὅπως ἔχωσιν ἐντεταμένην τὴν προσοχὴν αὐτῶν πρὸς παρακολούθησιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἀποφυγὴν παντὸς αἰφνιδισμοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΓΕΝΙΚΗ ΕΧΘΡΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΙΣ (¹)

1η ἡμέρα (Σχ. 6)

13]26. Αὐγούστου. Πυκνοὶ κανονιοβολισμοὶ ἀκουσθέν-
τες εἰς ᾽Αφιὸν ἐκ τοῦ δεξιοῦ τῆς IV
Μεραρχίας περὶ ὥραν 4ην καὶ ἡμίσειαν τῆς 13]26 Αὐγούστου
μοὶ ἔδωκαν τὴν πρώτην ἔνδειξιν τῆς ἀρξαμένης ἐπιθέσεως.

Αἱ πρῶται πληροφορίες περὶ τῆς ἐπιθέσεως ἦσαν αἱ ἑξῆς :

IV Μεραρχίας : Ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη τὴν χαραυγὴν εἰς
τὸ δεξιὸν τῆς καὶ ὅτι κατόπιν ἰσχυροτάτου βομβαρδισμοῦ, (²)
κατέλαβε τὴν ἐν τῷ Ὑποτομεῖ Καλεντζίκ κειμένην κορυφὴν
«Μαῦρον Βράχον» καὶ ἔθεσε πόδα ἐπὶ τῶν εἰς τὸ ἄκρον δεξιὸν
τῆς προκεχωρημένων χαρακωμάτων. Ἡ αὕτη Μεραρχία ἀνέφερε
συγχρόνως, ὅτι τὸ 3δον Πεζ. σύνταγμά τῆς, τὸ τηροῦν τὸν δε-
ξιὸν Ὑποτομέα Καλεντζίκ, λόγῳ τοῦ ἰσχυροτάτου βομβαρδι-
σμοῦ (²) καὶ τῆς μεγάλης πιέσεως ὑπέστη τόσῳ ἰσχυρὸν κλονι-
σμόν, ὥστε ὑπῆρχε κίνδυνος διασπάσεως τοῦ Ὑποτομέως τού-
του καὶ ἐζήτει ἐπείγοντως ἐνισχύσεις πρὸς ἀποφυγὴν ρήγματος
εἰς τὸν Ὑποτομέα Καλεντζίκ.

I Μεραρχίας : Ὅτι ἀπὸ τῆς χαραυγῆς ἤρχισεν ἐπίσης ἡ
ἐχθρική ἐπίθεσις εἰς τὸν Τομέα τῆς, ἀνατολικῶς τῆς ἀμαξιτῆς
ὁδοῦ Κιλίτζ-᾽Αρσλάν, Σαντουκλή, καὶ ὅτι αὕτη ἐστρέφετο κυρίως
κατὰ τοῦ Κέντρου ἀντιστάσεως Τιλικί-Κιρι-Μπέλ.

(¹) Σχ. 4 ᾽Αφιὸν - Καραχισάρ.

(²) «Πρὸς διάσπασιν τοῦ μετώπου τούτου οἱ Τοῦρκοι συνε-
κέντρωσαν ὁλόκληρον τὸ διαθέσιμον πυροβολικόν των: 200 πυ-
ροβόλα περίπου ἐφωδιασμένα διὰ 1.000 βλημάτων ἑκαστον.
(Ἐκθέσις Μπαχρεντίν Πασᾶ, Διοικητοῦ τοῦ ἐκ τριῶν Μεραρχιῶν
Σώματος Τουρκικοῦ Ἰππικοῦ).

V Μεραρχίας: Ὅτι ἐξεδηλώθη ἐπίθεσις εἰς τὸ ἀριστερόν της κατὰ τῆς «Δασωμένης Κορυφῆς» (Τομεὺς Μπορντί- Κέντρον ἀντιστάσεως Σαντζάκ).

Τὴν ἑναρξιν τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως ἀνέφερον ἀμέσως εἰς τὴν Στρατιὰν διὰ τοῦ ἑξῆς δελτίου :

Ἀρ. 3265]3 Στρατιὰν Μ. Ἀσίας
Κοινοπ. Β' Σ. Στρατοῦ, Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ Μεραρχίας.

Δελτίον στρατ. καταστάσεως :

Ἀπὸ χαρραυγῆς σήμερον ἐχθρὸς ἀνέλαβεν ἐπίθεσιν ἐπὶ μετώπου ἀπὸ ποταμοῦ Ἀκάρ μέχρι Τιλκί-Κιρι-Μπὲλ συμπεριλαμβανομένου.

Ἐχθρική ἐπίθεσις ἐξεδηλώθη ἐπίσης εἰς ἀριστερόν τομέως Μπορντί.

Μάχη ἐξελίσσεται ὁμαλῶς. Προθέσεις ἐχθροῦ δὲν διηυκρινίσθησαν εἰσέτι.

13/8/22 ὥρα 7.

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Συνεπεῖα αἰτήσεώς μου, τὸ Β' Σ. Στρατοῦ εἶχε διατάξει τὴν VII Μεραρχίαν νὰ κινηθῇ πρὸς τὸν χῶρον Σαβράν, ὑποτομέα τῆς I Μεραρχίας. Ὑπολογίζων ταύτην ἐν κινήσει ἀπὸ τῆς χαρραυγῆς καὶ πρὸς ἐπίσπευσιν τῆς πορείας της ἀπέστειλα πρὸς τὴν I Μεραρχίαν τὴν διαταγὴν :

Ἀρ. 3.266]3

I Μεραρχίαν

Εἰδοποιήσατε παρὰκαλῶ, μέσῳ ἀγγελιαφόρου, VII Μεραρχίαν περὶ καταστάσεως. Λόγῳ ταύτης VII Μεραρχία ν' ἀποφύγῃ μεγάλην στάσιν.

13/8/22 ὥρα 7.20'

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἡ VII Μεραρχία ἤρξατο κινουμένη μόνον τὴν 8.30' πρὸς ἀποφυγὴν, ὥς ἀνέφερε κατόπιν, τῆς παρατηρήσεως ἐκ μέρους ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων, ἅτινα ὑψοῦντο συνήθως μέχρι τῆς 8ης ὥρας.

Πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς IV Μεραρχίας, ἐχρησιμοποίησα τὸ πλη-

σίον μου καὶ ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς μου, ἀπόσπασμα τῆς XIII Μεραρχίας (Πλαστήρα) ἐκδούς τὴν κάτωθι διαταγὴν :

Ἀρ. 3267]3-

IV Μεραρχίαν, Ἀπόσπασμα Πλαστήρα,

Τάγμα καὶ πυροβολοχία ἀποσπάσματος XIII Μεραρχίας νὰ κινηθῇ πρὸς θέσεις ἐφεδρείας Ὑποτομέως Καλεντζίκ, ὅθεν ἐνεργήσωσιν ὑπὸ διαταγὰς IV Μεραρχίας. Ἐν περιπτώσει ἀπολύτου ἀνάγκης, Διοικητὴς ἀποσπάσματος δύναται χρησιμοποίησιν καὶ ὑπόλοιπον ἀποσπάσματος του.

13]8]22, ὥρα 8

Α' Σῶμα Στρατοῦ

N. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Τὸ τάγμα τοῦ 5]42 συντ. Εὐζώνων (ἀποσπάσματος Πλαστήρα), ὅπερ εἶχε τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως Ἀφιδόν, διέταξα ν' ἀντικατασταθῇ τὸ ταχύτερον δι' ὀπλιτῶν τοῦ Α' τάγματος Μηχανικοῦ καὶ τῶν μαθητῶν τῶν δύο σχολείων ἐφεδρῶν ἀξιωματικῶν καὶ νὰ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ συνταγματάρχου Πλαστήρα. Ἐπίσης διέταξα, τὴν ἐπίσπευσιν τῆς μεταφορᾶς τῶν ἐν Ἀφιδόν νοσηλευομένων ἀσθενῶν πρὸς Οὐσὰκ καὶ Σμύρνην, συμφώνως ἐκδοθείσῃ ἀπὸ τῆς προτεραίας διαταγῇ μου, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο, τοῦ συρμοῦ τοῦ μεταφέροντος τοὺς ἀσθενεῖς, ἀναχωρήσαντος περὶ τὴν μεσημβρίαν καὶ δυνηθέντος οὕτω νὰ διέλθῃ τοῦ Κιουτσούκιοϊ ἀκριβῶς πρὸ τῆς διακοπῆς τῆς συγκοινωνίας ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ Ἰππικοῦ.

Ἡ IV Μεραρχία διέθεσεν ἀμέσως τὸ ἀπόσπασμα Πλαστήρα εἰς τὸν δεξιὸν τῆς Ὑποτομέα Καλεντζίκ, καὶ ἔθεσεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ συνταγμ. Πλαστήρα ἀπάσας τὰς εἰς τὸν ὑποτομέα τοῦτον εὐρισκόμενας δυνάμεις τῆς Μεραρχίας. Οὗτος, προπορευθεὶς τοῦ τάγματος καὶ τῆς ὀρειβ. πυροβολοχίας, καὶ ἀντιληφθεὶς ἐπὶ τόπου τὴν σοβαρότητα τῆς τακτικῆς καταστάσεως, μετεκάλεσε καὶ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἀποσπάσματος του, συμφώνως ἄλλως τε καὶ τῷ πνεύματι τῆς διαταγῆς μου.

Ἔτεροι κατόπιν ληφθεῖσαι πληροφορίες ἤρχισαν νὰ διευκρινίζουν τὴν τακτικὴν κατάστασιν, ἣν μετέδωκα εἰς τὴν Στρατιάν διὰ τῆς ἐξῆς ἀναφορᾶς :

Ἀρ. 3269]3.

Στρατιάν Μ. Ἀσίας.

Σώματα Στρατοῦ, Μεραρχίας καὶ Γεν. Στρ. Διοίκησιν.

Ἐπίθεσις ἐχθροῦ συνεχίζεται ζωηρά. Προσπάθειά του στρέφεται κατὰ τοῦ Κέντρον ἀντιστάσεως Σαντζάκ (V Μεραρχίας), ἔνθα ἡδυνήθη κατὰστικῶς «Δασωμένης Κορυφῆς». Κυριώτερα προσπάθεια ἐχθροῦ φαίνεται στρεφόμενη ἀπὸ δεξιῶν IV Μεραρχίας, συμπεριλαμβανομένου μέχρις ἀριστεροῦ I Μεραρχίας συμπεριλαμβανομένου. Ἐπὶ μετώπου τούτου ἐπίσης ἐχθρὸς ἐπέτυχε κατάληψιν ἡμετέρου στηρίγματος παρὰ «Μαθρὸν Βράζον». Προπαρασκευάζεται ἀντεπίθεσις πρὸς ἐκτόπισιν ἐχθροῦ ἐκ σημείων, εἰς ἃ ἡδυνήθη νὰ προχωρήσῃ.

13]8/22 ὥρα 8.30

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Τὴν V Μεραρχίαν, κατέχουσιν λίαν ἐκτεταμένον μέτωπον, — περὶ τὰ 4ῃ χιλιόμετρα — καὶ μὴ διαθέτουσαν ἐπαρκεῖς ἐφεδρείας, μέλλουσιν δὲ νὰ ἐνισχυθῇ ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος στρατοῦ, ἔθεσα διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς διοικήσεως ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Σώματος τούτου καὶ τὸ διέταξα (1) νὰ διοργανώσῃ τὰ τῆς ἀντεπιθέσεως πρὸς ἀνακατάληψιν τῆς «Δασωμένης Κορυφῆς». Τοῦτο ἀνέφερον ἐπίσης εἰς τὴν Στρατιάν διὰ τῆς ἑξῆς ἀναφορᾶς :

Ἀρ. 3270]3.

Στρατιάν Μ. Ἀσίας.

Πρὸς διευκόλυνσιν διεξαγωγῆς ἀγώνος, ἔθεσα V Μεραρχίαν ὑπὸ διαταγὰς Β' Σώματος Στρατοῦ. Κυρίᾳ προσπάθεια ἐχθροῦ φαίνεται στρεφόμενη δεξιῶν IV καὶ ἀριστερὸν I Μεραρχίας καὶ μεταξὺ τούτων διάκενον. Ἀναλόγως ἐξελίξεως καταστάσεως, προτίθεται μετὰκινήσῃ ἐν ἀνάγκῃ σιδηροδρομικῶς πρὸς Ἀφίον καὶ τμήμα IX Μεραρχίας.

13]8/22 ὥρα 8.30.

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

(1) Ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ὑπήγετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου προσωρινῶς μέχρις ἐπεμβάσεως τῆς Στρατιάς, συμφώνως προγενεστέρας διαταγῇ τῆς

Γενικῶς, ἐπέζητησα τὴν εἰς τὰ χαρακώματα κατὰ μέτωπον ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ, χρησιμοποιῶν τὰ πλεονεκτήματα τῆς ὀργανωμένης τοποθεσίας καὶ τὴν προπαρασκευὴν τῆς βολῆς τοῦ Πυροβολικοῦ, μέχρι κατατριβῆς αὐτοῦ, ὅποτε, συνεχιζομένης ἔτι τῆς ἡμετέρας ἀντιστάσεως, θὰ ἐξετελεῖτο ἀντεπίθεσις ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Ἐν περιπτώσει δὲ ἀπωλείας θέσεώς τινος, θὰ ἐπεζητεῖτο ἢ δι' ἀντεπιθέσεως ἐπιτοπίως ἀνάκτησις αὐτῆς.

Ἐπειδὴ ἡ VII Μεραρχία διοικουμένη ὑπὸ συνταγματάρχου κατηνύνητο πρὸς δρᾶσιν εἰς τὸν τομέα τῆς I Μεραρχίας, ὅπου ἤδη εὕρισκετο ἀπὸ τῆς προτεραιᾶς καὶ ἐν τῶν συνταγμάτων της, ἐξέδωκα τὴν κάτωθι διαταγὴν :

Ἀρ. 3282]3

I καὶ VII Μεραρχίας

Ἐνεκα στενῆς συνεργασίας I καὶ VII Μεραρχιῶν εἰς τομέα Ἀκάρ-Ντάγ, VII Μεραρχία τίθεται προσωρινῶς ὁλόκληρος ὑπὸ διαταγὰς διοικητοῦ I Μεραρχίας.

13-8-22 ὥρα 10.

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Οἱ Τοῦρκοι διὰ πυροβολικοῦ μεγάλου διαμετρήματος ἔβαλλον τὰ χωρία Ἐρικμαν καὶ Τσακιρσάζ (δυτικῶς τοῦ Ἀφιόν), ὥς καὶ τὴν χαράδραν Μοναστήρ-Ντερέ, ὅπως ἐμποδίσωσι (εἰς τὸν δεξιὸν Ὑποτομέα τῆς IV Μεραρχίας) πὰς ἐφεδρείας νὰ ἀχθῶσιν εἰς τὴν γραμμὴν τῆς μάχης. Ἐπίσης ἔβαλλον, ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς, κατ' ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα τὸν ἐν Ἀφιὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Βαγδάτης. Οὕτω, ἡ μὲν πόλις τοῦ Ἀφιὸν ἦτο προφυλαγμένη ὑπὸ τοῦ ἀμέσως νοτίως εὕρισκομένου ὄρους Μουατίμπ-Ντάγ, γύρωθεν ὅμως ἐβάλλετο πανταχόθεν ὑπὸ πυρῶν πυροβολικοῦ.

Περὶ ὥραν 10 30' ἔλαβον παρὰ τῆς I Μεραρχίας (Φράγκου) τὴν κάτωθι τηλεγραφικὴν ἀναφορὰν, ἐν ἣ ἀπεικονίζετο ἡ κατὰστασις τῆς Μεραρχίας ταύτης.

Ἀρ. 7390]2971]3

Α' Σῶμα Στρατοῦ.

Ἐχθρὸς διαθέτων ὑπερβολικὰς δυνάμεις ἐξουδετέρωσε Κέντρον ἀντιστάσεως Τιλκί-Κιρλ-Μπέλ Στόπ. Ἐνεργῶ ἀντεπίθεσιν

διὰ τριῶν ταγμάτων, μεθ' ἣν ἐχθρὸς φαίνεται κλονιζόμενος Στόπ.
 Ἀπόσπασμα ἐβδόμης Μεραρχίας ἀναγκάζεται διαθέσω πρὸς
 ἀποσόβησιν ἐνδεχομένων πρὸς Τιλκί Στόπ. Κέντρον ἀντιστάσεως
 Καγιάν- Τιμπὶ διεξάγει σκληρότατον ἀγῶνα ἀνθιστάμενον Στόπ.
 Διέθεσα πρὸς ἐνίσχυσίν του τάγμα καὶ οὐλαμὸν ὀρειβατικοῦ
 πυροβολικοῦ VII Μεραρχίας Στόπ. Κέντρα ἀντιστάσεως Κιλίτζ-
 Ἀρσλάν-Μπέλ πιέζονται σοβαρῶς. Στόπ. Παρακαλῶ λάβετε μέ-
 τρα ἐξασφαλίσεως κενοῦ κατόπιν διαθέσεως δυνάμεών μου Στόπ.
 Ἴλη ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ ἐθεάθη βαδίζουσα διὰ κενοῦ Ντουζ-Ἀ-
 γάτς πρὸς σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Στόπ. Ἀπέστειλα ἡμιλαρ-
 χίαν καὶ οὐλαμὸν πεζικοῦ, εἰδοποιήσας σχετικῶς καὶ φρουραρ-
 χεῖον σιδ. σταθμοῦ Κιουτσούκιοϊ Στόπ. VII Μεραρχία εἰδο-
 ποιήθη συγκεντρωθῇ σιδ. σταθμὸν Μπάλ-Μαχμουτ Στόπ.

Στρατηγεῖον, 13-8-22 ὥρα 9.30'

I Μεραρχία
ΦΡΑΓΚΟΥ

Πρὸς ἀνακοπὴν τῆς ἐναντίον τῆς I Μεραρχίας ἐπιθετικῆς
 ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ προϋτιθέμενη νὰ ἐκτελέσω ἀντεπίθεσιν κατὰ
 τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ καὶ τῶν νώτων τῶν Τούρκων καὶ πρὸς
 προετοιμασίαν ταύτης, ἐξέδωκα τὴν ἐξῆς διαταγὴν :

Ἀρ. 3284/3

I, II Μεραρχίας Κοιν. Στρ. Μ. Ἀσίας

Κυρία ἐχθρικὴ ἐπίθεσις κατευθύνεται ἀπὸ ποταμοῦ Ἀκάρ
 μέχρις Ἀκάρ-Ντάγ μὴ συμπεριλαμβανομένου καὶ ἰδίᾳ I Μεραρ-
 χίαν καὶ δεξιὸν IV Μεραρχίας. Κατόπιν τούτου, διαταχθήσεται
 πιθανῶς ἀντεπιθετικὴ ἐνέργεια δυνάμεων Ὑποτομέως Καραγκιο-
 ζελὶ ἐν συνδυασμῷ μὲ ἀντεπιθετικὴν ἐνέργειαν δυνάμεων Μπα-
 νάζ καὶ λοιπῶν διαθεσίμων τμημάτων II Μεραρχίας καὶ τμη-
 μάτων Μεραρχίας Ἱππικοῦ «Ἐρτζέζ», κατὰ ἀριστεροῦ ἐπιτιθε-
 μένου ἐχθροῦ, μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν Τσουρκουτζᾶ. Ἀντεπίθε-
 σιν διεξαγάγῃ II Μεραρχία Στόπ. Συντάγματα 1/38 Εὐζώνων
 καὶ 7ον Πεζικὸν καὶ λοιπὰ τμήματα νὰ διαταχθῶσιν ὥσιν ἔτοιμα
 πρὸς ἐκκίνησιν εἰς πρώτην διαταγὴν. II Μεραρχία προπαρα-
 σκευάσῃ ἐνέργειαν ἵνα δύναται ἀναληφθῇ ἀντεπίθεσις, ἄνευ βρα-
 δύτητος ὅποτεν διαταχθῇ.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος 1|38 Εὐζώνων ἐξακολουθήσῃ ὑπαγόμενον I Μεραρχίαν.

13|8|22 ὥρα 11.20

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Περὶ τὴν μεσημβρίαν, κατὰ τὰς ἀναφορὰς τῶν Μεραρχιῶν ἡ κατάστασις παρουσιάζετο ὡς ἑξῆς :

I Μεραρχία : Ὁ ἐχθρὸς εἰς τὸ Τιλκί-Κιρι-Μπέλ εἶχεν ἀποθήσῃ τοὺς ἡμετέρους ἐκ τῶν πρώτων γραμμῶν· ἐπίσης εἶχε καταλάβει τὸ σημεῖον στηρίγματος Καγιαντιμπί. Ἡ ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ εἶχεν ἐκταθῇ δυτικώτερον εἰς τὰ Κέντρα ἀντιστάσεως Κιλίτζ—Ἀρσλάν—Μπέλ καὶ Χασάν—Μπέλ ἅτινα ἐπιέζοντο. Ἡ Μεραρχία προητοιμάζεν ἀντεπίθεσιν διὰ τῶν ἐν ἐφεδρείᾳ δυνάμεών της, πρὸς ἀνακατάληψιν τῶν θέσεων τοῦ Τιλκί-Κιρι-Μπέλ.

IV Μεραρχία : Αὕτη ἐξηκολούθει νὰ πιέζεται εἰς τὸ δεξιόν της ἐπὶ τῶν τῆς 2ας γραμμῆς χαρακωμάτων, ἔνθα μετὰ δυσκολίας συνεκρατεῖτο, ἐν ᾧ εἰς τὸ κέντρον καὶ τὸ ἀριστερόν της δὲν εἶχεν ἐκδηλωθῇ ἐπίθεσις, πλὴν ἀνταλλαγῆς πυρῶν πυροβολικοῦ.

XII Μεραρχία : Εἰς τὸν τομέα της παρατηρήθη μικρὰ ἐχθρική κίνησις, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἐκδηλωθῇ ἐπίθεσις.

V Μεραρχία : Ὁ ἐχθρὸς εἶχε καταλάβει τὴν «Δασωμένην κορυφὴν» (Κέντρον ἀντιστάσεως Σαντζάκ).

Κατόπιν τῶν πληροφοριῶν τούτων, σχηματίσας πλέον τὴν πεποίθησιν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς στρέφει τὴν κυρίαν αὐτοῦ προσπάθειαν κατὰ τοῦ μετώπου τῶν Μεραρχιῶν I καὶ IV, ἀπεφάσισα τὴν εἰς Ἀφιὸν-Καραχισάρ ἄμεσον μετάκλησιν τῆς IX Μεραρχίας. Πρὸς τοῦτο, διέταξα τὸν ἐν Ἀφιὸν σύνδεσμον τῆς Στρατιᾶς, ἵνα ἀποστείλῃ ἀμέσως εἰς Ντουγκέρ (σιδηρ. σταθ. γραμμῆς Βαγδάτης) τοὺς διαθεσίμους πρὸς μεταφορὰν συρμούς, τὸ δὲ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἵνα διατάξῃ τὴν IX Μεραρχίαν καὶ συγκεντρώσῃ ἀμέσως ἐν σύνταγμά της δι' ἐπιβίβασιν εἰς Ντουγκέρ, ἡ δὲ ὑπόλοιπος Μεραρχία νὰ ἐτοιμασθῇ πρὸς μεταφορὰν.

Ἀπὸ τῆς 15ης ὥρας ἤρξατο ἡ μεταφορὰ εἰς Ἀφιὸν τοῦ 26ου Συντάγματος IX Μεραρχίας κατὰ τάγμα, τῶν μεταγωγικῶν μεταφερομένων ὁδικῶς εἰς Ἀφιόν.

Ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἐκδηλωθῇ ἐπίθεσις εἰς τὸν τομέα τῆς XII Μεραρχίας, διὰ νὰ ἐξακριβώσω τὰς εἰς τὸν τομέα τοῦτον ἐχθρι-

κὰς δυνάμεις καὶ διὰ τὰ προσελκύσω πρὸς αὐτὸν τὴν προσοχὴν τοῦ ἐχθροῦ, διέταξα τὴν XII Μεραρχίαν ν' ἀποστείλῃ πρὸ τοῦ μετώπου της ἐπιθετικὰς ἀναγνωρίσεις μέχρι βάθους δύο χιλιόμετρων.

Τὴν 16.10 ὥραν ὑπέβαλον τὴν κάτωθι ἀναφορὰν :

Ἄρ. Ε. Π. 3290/3

Στρατιὰν Μ. Ἀσίας.

Κοινοπ. Β', Γ' Σ. Στρατοῦ. Μεραρχίας I, IV, XII, II, IX καὶ Μεραρχίαν Ἱππικοῦ.

Ἐκ μέχρι τοῦδε ἐχθρικῆς ἐνεργείας ἐμφαίνεται, *ὅτι ἐχθρὸς ἐπιζητεῖ ἀπασχολήσῃ μετώπον βορείως Ἀκάρ. ἰδίᾳ ἄκρον ἀριστερὸν V Μεραρχίας πρὸς συγκράτησιν ἐφεδρειῶν μας καὶ μετώπου, ὅτι δὲ καταβάλλει κυρίαν προσπάθειάν του εἰς τὸ μετώπον νοτίως ποταμοῦ Ἀκάρ, ἰδίᾳ ἀπὸ δεξιοῦ IV Μεραρχίας μέχρις ὑποτομέως Σινὰν—Πασᾶ συμπεριλαμβανομένου, τὸ ὁποῖον ἐπίσης πιέζει ἰσχυρῶς.*

Διέταξα καὶ μεταφέρεται σιδηροδρομικῶς εἰς Ἀφιὸν σύνταγμα IX Μεραρχίας καὶ θεωρῶ ἀναγκαῖον μεταφερθῇ εἰς Ἀφιὸν ὑπόλοιπον αὐτῆς, πλὴν ἀποσπάσματος Ἑρικλῆ, καὶ παρακαλῶ ὅπως ἐγκρίνετε τοῦτο.

Προτίθεμαι, ἀναλόγως τῆς ἐξελίξεως τῆς καταστάσεως, ἐνεργήσω αὖριον ἐπιθετικῶς βορείως Ἀκάρ διὰ Β' Σ. Στρατοῦ διαθέτοντος τὰς Μεραρχίας XII, V καὶ πλεῖστον δυνάμεως XIII Μεραρχίας. Ἐπίσης δέ, διὰ δυνάμεων II Μεραρχίας ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τμημάτων Μεραρχίας Ἱππικοῦ καὶ δυνάμεως ὑποτομέως Καραγκιοσελί πρὸς Τσουκουρτζᾶ. Λυσιτελὴς ἐνέργεια Ἀνεξαρτήτου Μεραρχίας πρὸς Μπορντί.

Κατάστασις στιγμῆς ἀκόλουθος : Ἰσχυρὰ πίεσις ἐχθροῦ Κέντρον ἀντιστάσεως Χασάν-Μπέλ, καὶ προπαρασκευὴ ἀντεπιθέσεως ἡμῶν πρὸς ἀνακατάληψιν Κέντρου ἀντιστάσεως Τιλκί-Κιρι-Μπέλ καὶ Σημείου στηρίγματος Καγιαντιμπί, τήρησις ὑπολοίπου μετώπου I καὶ IV Μεραρχιῶν.

Σιδηροδρομικοὶ σταθμοὶ Βαγδάτης ἐβλήθη δις ἀνεπιτυχῶς διὰ βολῶν βαρέως Πυροβολικοῦ. XII Μεραρχία ἄνευ πίεσεως.

V Μεραρχία ἐνεργήσασα ἀντεπίθεσιν ἀνεκατέλαβε «Δασωμένην Κορυφήν».

13|8|22 ὥρα 16.10'

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ»

Ἐκ τῶν μετέπειτα δημοσιευθεισῶν ἐπισήμων ἐκθέσεων τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ περὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Αὐγούστου 1922, ἐμφαίνεται ὅτι, διέγνωσα ἐπακριβῶς τὸ σχέδιον τῶν Τούρκων, ὅπερ ἦτο τὸ διατυπωθὲν ἀνωτέρω ἐν τῇ πρὸς τὴν Στρατιὰν ὑπ' ἀρ. 3290|3 τηλεγραφικῇ ἀναφορᾷ μου (σελ. 296).

Ἄλλως τε, ὅτι τὸ ἐπιθετικὸν σχέδιον τῶν Τούρκων θὰ ἦτο τοιοῦτον, προεῖδον πρὸ ὀκταμήνου ἀφ' ἧς ἀνέλαβον τὴν Διοίκησιν τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1921, ὅποτε κατήρτισα τὴν ὑπ' ἀριθ. $\frac{4345/3}{25/12/21}$ μελέτην ἐνεργείας (ὄρα σελ. 267)

ἐν ἣ ἐπισκοπῶν τὰς πιθανὰς ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ κατέληγον εἰς τὸ συμπέρασμα: *«Τὸ πλέον εὐαίσθητον σημεῖον ἐπὶ τῆς κυρίας παρατάξεώς μας εἶναι ἡ πρωτεύουσα συγκοινωνία πρὸς Σμύρνην, ὁ σιδηρόδρομος. Πιθανωτέρα ἐπομένως περιπτώσις ἐνεργείας φαίνεται νὰ εἶναι ἡ κατὰ περιοχῆς Πασάκιοϊ, εἴτε Μπανάζ, συγχρόνως δέ, κατὰ τοῦ ἄκρου ἀρ' αὐτοῦ τῆς παρατάξεως πρὸς ἀντιπερισπασμόν.»*

Κατόπιν τῆς πληροφορίας, ὅτι ἀνεκατελήφθη ὑπὸ τῆς V Μεραρχίας ἡ εἰς τὸ ἀριστερόν τοῦ τομέως ταύτης κειμένη «Δασωμένη κορυφή» καὶ ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐπετίθετο κατὰ τοῦ δεξιοῦ τομέως τῆς V Μεραρχίας, ἔνθα τὸ κέντρον ἀντιστάσεως «Γαρυφαλάκη», παραπλεύρως τοῦ ἀριστεροῦ τῆς XII Μεραρχίας, ἐξέδωκα τὴν κάτωθι διαταγὴν :

Ἀριθ. 3293|3

XII Μεραρχίαν.

Κοινοπ. Στρατιὰν Μ. Ἀσίας, Σ. Στρατοῦ καὶ Μεραρχίας

Β' Σῶμα Στρατοῦ πληροφορεῖ ταύτην τὴν στιγμὴν, ὅτι εἰς ἀριστερόν V Μεραρχίας δι' ἡμετέρας ἀντεπιθέσεως ἀνεκατελήφθη ἡ «Δασωμένη Κορυφή»· ὅτι ἤδη πιέζεται Κέντρον ἀντιστάσεως Γαρυφαλάκη. Συνδεθῆτε μὲ V Μεραρχίαν, ὥστε ἐν ἀνάγκῃ ἐνισχύσητε ἀγῶνα Κέντρον ἀντιστάσεως Γαρυφαλάκη καὶ διὰ

τμήματος πεζικοῦ, ἐνεργοῦντος ἀντεπιθετικῶς ἐξ ἀριστεροῦ το-
μέως σας.

13-8-22 ὥρα 16.20

Α' Σ. Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Κατόπιν ἀναφορᾶς τῆς I Μεραρχίας, ὅτι τρεῖς ἰσχυραὶ φά-
λαγγες ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ δυνάμεως 500 ἀνδρῶν ἐκάστη, εἰσδύ-
σασαι εἰς τὸ κενὸν μεταξὺ ὑποτομέων Καραγκιοσελῆ καὶ Σινάν-
Πασᾶ διηυθύνοντο πρὸς Βορρᾶν, πρὸς τὴν σιδηροδρομικὴν γραμ-
μὴν, ἐξέδωκα πρὸς τὴν II Μεραρχίαν τὴν κάτωθι διαταγὴν :

II Μεραρχίαν.

Κοινοπ. I Μεραρχίαν καὶ Στρατιὰν Μ. Ἀσίας.

Δι' ἀσυρμάτου. Ἐχθρικὴ δύναμις 1500 ἱππέων διέβη 15ην
ὥραν Ντοκουσλὰρ κατευθυνομένη Καρατζᾶ-Εὐρὲν καὶ Ἀῖβαλῆ.
Τηλεγραφικὴ γραμμὴ Σμύρνης ἀπὸ 17ης ὥρας διεκόπη.

Παρακαλῶ διατάξῃτε ὑμεῖς 1/38 Εὐζώνων, μετὰ τοῦ ὁποίου
ἐπαύσαμεν συνδεόμενοι, κατευθύνῃ τάγμα μὲ οὐλαμὸν ὀρειβα-
τικοῦ πυροβολικοῦ, ὅπως προσβάλλῃ ἱππικὸν τοῦτο καὶ παρακω-
λύσῃ, εἰ δυνατόν, καταστροφὴν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

Πληροφορήσατε σχετικῶς.

13 8/22 ὥρα 18.15

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἄνω πληροφορίαν τῆς I Μεραρχίας, μοὶ
ἀνεφέρετο ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς ὑπηρεσίας Ἀφιών, ὅτι διε-
κόπη ὁ τηλεγραφικὸς σύνδεσμος μετὰ τοῦ Οὐσάκ. Ἦτο φανε-
ρόν, ὅτι ἡ διακοπὴ τοῦ τηλεγραφικοῦ συνδέσμου ὠφείλετο εἰς
τὸ ἐχθρικὸν ἱππικόν, καὶ ὅτι πλὴν τῆς τηλεγραφικῆς γραμμῆς
θὰ εἶχε γίνῃ καταστροφὴ καὶ εἰς τὴν σιδηροδρομικὴν συκοινω-
νίαν. Κατόπιν τούτου, ἔδωκα ἐντολὴν εἰς τὴν I Μεραρχίαν, ὅπως
λάβῃ μέτρα ἀσφαλείας εἰς τὰ νῶτα, πρὸς ἀπόκρουσιν τυχόν ἐπι-
θέσεως τοῦ ἱππικοῦ, διέταξα τὴν σιδηροδρομικὴν ὑπηρεσίαν,
ἵνα προετοιμάσῃ συνεργεῖον πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς σιδηροδρο-
μικῆς συκοινωνίας, καὶ ἐζήτησα πληροφορίας ἀπὸ τὴν ἐν
Οὐσάκ II Μεραρχίαν διὰ τοῦ ἀσυρμάτου, ἐὰν συνεδέετο ἢ οὐ
τηλεγραφικῶς μετὰ τοῦ σιδηρ. σταθμοῦ Κιουτσούκιοῦ πρὸς ἐξα-
κρίβωσιν τοῦ σημείου, εἰς ὃ εἶχεν ἐπέλθῃ ἡ καταστροφὴ.

Λόγῳ δὲ τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως ἐκ τῆς εἰσχωρήσεως ἐντὸς τῶν γραμμῶν μας ἰσχυρῶν δυνάμεων ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, αἵτινες ἀπέκοψαν πᾶσαν ἐπικοινωνίαν τῆς I Μεραρχίας μετὰ τοῦ ὑποτομέως τῆς τοῦ Καραγκιοσελῆ, διέταξα τὴν II Μεραρχίαν, νὰ λάβῃ αὕτη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς τὸν ὑποτομέα τοῦτον τῆς I Μεραρχίας, ὡς καὶ τὰς διαθέσιμους δυνάμεις τῆς Μεραρχίας ἱππικοῦ, καὶ ν' ἀποστείλῃ τὸ ταχύτερον δύνανται εἰς τὴν περιοχὴν Τονλοῦ—Πουνάρ πρὸς προσβολὴν τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ καὶ ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ I Μεραρχία δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀσχοληθῇ σοβαρῶς, ἐφ' ὅσον ἐπιέζετο κατὰ μέτωπον.

Πρὸς τὸ ἑσπέρας, ἀφίκετο εἰς τὸν τομέα τῆς I Μεραρχίας ἡ VII, ἣν εἶχον θέσει προσωρινῶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Διοικητοῦ τῆς I Μεραρχίας λόγῳ τῆς ἀνάγκης στενῆς συνεργασίας τῶν δυνάμεων τῶν δύο Μεραρχιῶν. Συγχρόνως, διεβίβασα τηλεφωνικῶς πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς I Μεραρχίας τὴν διαταγὴν μου : «ὅπως χρησιμοποίησιν συγκεντρωμένην τὴν VII Μεραρχίαν διὰ τὴν καλλιτέραν ἀπόδοσιν, ἀποφεύγων τὴν εἰς διάφορα σημεῖα κατανομήν τῶν τμημάτων τῆς, καὶ τὴν ἀνάμιξιν τῶν μονάδων τῶν δύο Μεραρχιῶν,» μοὶ ἀπήντησεν ὅμως, ὅτι τοῦτο καθίσταται ἀπολύτως ἀδύνατον, καθόσον τὸ μὲν ἀφικθὲν τὴν προτεραίαν σύνταγμα τῆς VII Μεραρχίας εἶχεν ἤδη ἐμπλακῇ εἰς τὸ Τιλκί-Κιρι-Μπέλ, τῶν δὲ δύο ἄλλων συνταγμάτων, τὸ μὲν ἓν, εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κατευθύνῃ ἀπὸ Μπάλ-Μαχμουτ εἰς Σινάν-Πασᾶ, πρὸς ἀντιμετώπισιν ἰσχυρᾶς ἐχθρικῆς πίεσεως, ἣν ὑφίστατο εἰς τὸ δεξιόν του, τὸ δὲ ἕτερον, ἦτο ἠναγκασμένος νὰ τηρήσῃ περὶ τὸ Μπογιαλί, ὡς ἐφεδρείαν διὰ τὸ ἀριστερόν καὶ τὸ κέντρον. Ὁ Διοικητὴς τῆς VII Μεραρχίας ἠκολούθησε τὸ πρὸς Σινάν-Πασᾶ σύνταγμα, ὀρισθεὶς ὡς Διοικητὴς ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ ὑποτομέως Σινάν-Πασᾶ.

Περὶ ὥραν 16.15' ἐλήφθη ἡ κάτωθι πρώτη διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς ἀπὸ τῆς ἐνάρεξως τῶν ἐπιχειρήσεων :

Ἄρ. Ε. Π. 21.976]5.556]III

Α', Β', Γ' Σώματα Στρατοῦ καὶ Μεραρχίαν Ἰππικοῦ.

1) Ὁ ἐχθρὸς ἀνέλαβεν ἐπίθεσιν μεταξύ Ἀκάρ ποταμοῦ καὶ Τιλκί-Κιρι-Μπέλ καὶ εἰς τὸ ἀριστερόν τοῦ τομέως Μπορντι Σιόπ.

II) Καίτοι ὁ τομεὺς τῆς κυρίας ἐχθρικῆς προσπαθείας δὲν διενγκρινίσθη εἰσέτι, φαίνεται ὅτι ἀπέναντι τοῦ τομέως Ἑσκή-Σεχέρ, κυρία ἐπίθεσις αὐτοῦ εἶναι ἀπίθανος Στόπ.

III) Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ νὰ προπαρασκευάσῃ ἐσπευσμένως ἰσχυρὰν μικτὴν δύναμιν τοῦλάχιστον Μεραρχίας, ἐτοίμην νὰ ἐπιτεθῇ πρὸς Μπορντί καὶ Καρατζᾶ-Ντάγ, ἐξουδετεροῦν διὰ τῶν λοιπῶν δυνάμεων του πᾶσαν βορείως Σεϊντί-Γαζή ἐχθρικὴν ἐνέργειαν Στόπ.

IV) Ἡ V Μεραρχία ὑπάγεται τακτικῶς εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ.

Διάθεσις τμημάτων τῆς IX Μεραρχίας εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ δὲν θὰ γίνῃ ἄνευ ἐγκρίσεώς μου Στόπ. Οὐχ ἥτιον, ἡ Μεραρχία αὕτη, πρέπει νὰ εἶναι ἕτοιμος πρὸς κίνησιν Στόπ.

V) Ἡ II Μεραρχία νὰ εὐρίσκεται ἐν συνδέσμῳ μετὰ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, παρ' οὗ θὰ λάβῃ διαταγὰς διὰ τὴν ἐν τῷ τομεῖ Πουνάρμπασι, Σιβασλή, Ἀχάτ-Κιοϊ δροῶσιν τῆς Στόπ.

VI) Ἡ Μεραρχία Ἱπλικοῦ δρωῶσα, ἐν κοινῇ μετὰ τῆς II Μεραρχίας ἐντολῇ, νὰ τηρῇ ἐπίσης τὸν μετὰ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ II Μεραρχίας σύνδεσμον, καὶ λαμβάνουσα γνῶσιν τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, πρέπει νὰ ἐκτελῇ τὰς αἰτήσεις τοῦ τελευταίου τούτου Στόπ.

13/8/22 ὥρα 12.30'

Ἀρχηγὸς Στρατ. Μ. Ἀσίας
ΧΑΤΖΑΝΕΣΤΗΣ

Εἰς τὴν διαταγὴν ταύτην, ἀπλήντησα ἀμέσως διὰ τῆς κάτωθι τηλεγραφικῆς ἀναφορᾶς :

Ἀρ. 3298/3

Στρατιὰν Μ. Ἀσίας (Ἐξαιρετικῶς ἐπεῖγον)

Ἐπὶ 21976/5556 διαταγῆς ἡμῶν, ἀνεφέρω ὅτι, μετακίνησιν συντάγματος IX Μεραρχίας εἰς Ἀφιόν-Καραχισάρ, θεωρῶ ἀπαραιτήτον, καθόσον Α' Σ. Στρατοῦ πιεζόμενον ἰσχυρῶς, οὐδεμίαν διαθέτει ἐφεδρείαν Πρόθεσις ἄλλως τε ἐχθροῦ καταφανής: Ἀπασχολεῖ μέτωπον βορείως Ἀκάρ ποταμοῦ, καὶ καταβάλλει κυρίαν προσπάθειάν του εἰς μέτωπον IV Μεραρχίας καὶ ἰδίᾳ Iης.

Καθ' ὑπαρχούσας πληροφορίας καὶ ἀεροπορικὰς ἀναγνώσεις, βορείως Ἀκάρ δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλαι δυνάμεις. «Δασωμένη κορυφή» ἀνεκατελήφθη εὐκόλως δι' ἡμετέρας ἀντεπιθέ-

σεως. Ὁγκος ἐχθροῦ συγκεντρωμένος νοτίως Ἀκάρ. Προσπάθειά του ἐπιμοχθος, ὅπως ἐπιφέρῃ ρῆγμα ἰν Μεραρχίαν. **Ἀπόλυτος ἀνάγκη ἀποκρουσθῇ ἐχθρός, καθόσον ἄλλως θὰ ἔχη ἄμεσον ἀντίκτυπον ἐπὶ παρατάξεως ὁλοκλήρου Στρατιᾶς.** IV Μεραρχία ἄνευ ἐφεδρείας. Ἀπόσπασμα εὐζώνων διέθεσα δι' ἀντεπίθεσιν εἰς δεξιὸν Μεραρχίας ἐκτὸς τάγματος φρουρᾶς πόλεως. Προηγηθὲν σύνταγμα VII Μεραρχίας ἐνεργεῖ ἤδη καὶ αὐτὸ ἀντεπίθεσιν εἰς Τιλκί-Κιρὶ-Μπέλ.

Παρακαλῶ ἐγκρίνῃτε ἐνεργουμένην μεταφορὰν συντάγματος IX Μεραρχίας ὡς ὑπ' ἀριθ. 3290 ἀναφορά μου (¹) καὶ διατάξατε τὴν ἐν συνεχείᾳ μεταφορὰν ὑπολοίπου Μεραρχίας, πλὴν ἀποσπάσματος Ἑρικλῆ, ἥτις κατὰ τὴν γνώμην μου ἀνταποκρίνεται ἀνάγκας μετώπου Σώματος στρατοῦ.

13/8/22

Α' Σ. Σ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Περὶ ὥραν 16 ἔλαβον παρὰ τῆς II Μεραρχίας τὴν κάτωθι τηλ ἀναφορὰν:

Ἀρ. 26163

Α' Σ. Στρατοῦ

Κοιν. Στρ. Μ. Ἀσίας καὶ Β' Σ. Στρατοῦ.

Ἀναφέρω ὅτι ἵνα δυνηθῶμεν καὶ ἀναλάβωμεν τὸ ταχύτερον ἀντεπίθεσιν περὶ ἧς $\frac{3284,3}{13,8/22}$ διαταγή σας, ἀνάγκη ἀπὸ τοῦδε τεθῶσιν ὑπὸ διαταγὰς μας τοῦλάχιστον τὰ εἰς περιοχὴν «Ἑρτζέζ» τμήματά Μεραρχίας Ἱππικοῦ, ἵνα ἐκτελέσωμεν ἀναγκαίᾳς δι' ἐξόρμησιν συγκεντρώσεις.

13/8/22 ὥρα 13,5

II Μεραρχία Γονατᾶς

Ἀμέσως ἀπήντησα ὡς ἑξῆς.

Ἀρ. 3291/3

II Μεραρχίαν

Κοιν. Στρ. Μ. Ἀσίας

Παρακαλῶ, ὅπως Μεραρχία Ἱππικοῦ, κατόπιν 21976/5556/III διαταγῆς Στρατιᾶς, θέσῃ τμήματά της «Ἑρτζέζ» διάθεσιν II

(¹) Ἰδε σελ. 296.

Μεραρχίας πρὸς ἐνέργειαν ἀντεπιθέσεως, ἣτις πιθανῶς διαταχθῇ ὡς ὑπ' ἀριθ. 3284/3 τηλεγραφικὴ διαταγὴ μου πρὸς II Μεραρχίαν, καὶ ὑπ' ἀριθ. 3290/3 ἀναφορά μου πρὸς Στρατιάν, κοινοποιηθεῖσα καὶ ἡμῖν.

13/8/22 ὥρα 16.20'

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Τὴν 19.30' ὥραν ὑπέβαλον εἰς τὴν Στρατιάν τὸ κάτωθι δελτίον :

Ἀρ. 3297

Στρατιάν Μ. Ἀσίας
Κοίνοπ. Β' Σ. Στρατοῦ, Μεραρχ. κτλ.

Δελτίον Στρατ. καταστάσεως

Δι' ἐπιτυχούσης ἰσχυρᾶς ἀντεπιθέσεως πέντε περίπου ταγμάτων, ἐχθρὸς ἐξεδιώχθη ἐκ Τιλκί-Κιρί-Μπέλ. Δυνάμεις ὑποτομέως Σινάν-Πασᾶ κρατοῦσι σθεναρῶς θέσεις των. Ἐπὶ λοιποῦ μετώπου κατάστασις ἀμετάβλητος.

14/8/22 ὥρα 19.30'

Α' Σ. Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Περὶ τὰς ἐσπερινὰς ὥρας ἐφθάσεν εἰς Ἀφιὸν-Καραχισάρ σιδηροδρομικῶς τὸ πρῶτον τάγμα τοῦ 26ου συντάγματος IX Μεραρχίας, ὅπερ ἐτήρησα ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς μου, ἵνα τὸ διαθέσω κατὰ τὰς παρουσιασθησομένας ἀνάγκας, τοῦ ἀντικατασταθέντος ἐκ τῆς φρουρᾶς τοῦ Ἀφιὸν τάγματος Εὐζωνικοῦ τεθέντος εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ συντάγματός του (Πλαστήρα).

Περὶ ὥραν 22.30' ἐλήφθη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀρ. 22.000 διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς :

Ἀρ. 5602/III

Ἀπολύτου προτεραιότητος
Τηλεγ)κῶς Κρυπ)κῶς

Νὰ ἀποκρυπτογραφηθῇ ἀμέσως

Ἀρ. Ε. Ν. ἐξόδου 22.000

ΕΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΗΘΗ

Ἀπεστάλη τῇ 13/8/1922

Νὰ ἀναφερθῇ ἡμῖν ὥρα λήψεως

Α', Β', Γ' Σ. Στρατοῦ, Μεραρχία Ἱππικοῦ

1ον) Ὁ ἐχθρὸς ἐξεδήλωσε ζωηρὰν ἐπίθεσιν, ἐπὶ μετώπου

Ἀκὰρ μέχρι Σαβρὰν Στόπ. Ἐπίσης ἐπετέθη πρὸς ἄριστερόν V Μεραρχίας Στόπ.

2ον) Ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ δὲν ἐξεδήλωσεν εἰσέτι τὸν τομέα, εἰς ὃν προτίθεται νὰ στρέψῃ κυρίαν προσπάθειάν του.

3ον) Ἡ Στρατιά, μὴ διατεθειμένη νὰ ὑποστῇ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ἐχθροῦ, θὰ ἀναλάβῃ ἐπίθεσιν, τῆς ὁποίας μόνον ἡ σφοδρότης δύναται ἐπὶ τόσον εὐρέως μετώπου νὰ συντρίψῃ τὴν θέλησιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ἀντικειμενικὸς σκοπός, ἀπώθησις τοῦ ἐχθροῦ νοτίως τῆς γραμμῆς συγκοινωνιῶν του.

4ον) Πρὸς τοῦτο :

α) Τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ μετὰ τῆς II Μεραρχίας, τῆς Μεραρχίας Ἰππικοῦ καὶ τῆς VII Μεραρχίας θὰ τηρήσῃ διὰ τῶν δυνάμεων τούτων τὸ μέτωπον ἀπὸ Ἀκὰρ ποταμοῦ καὶ πρὸς Δυσμάς, ἀναλαμβάνον εἴτε τοπικῶς, εἴτε ὀλικῶς πᾶσαν ἐπιβαλλομένην ἀντεπίθεσιν. Ἡ XII Μεραρχία νὰ ᾖ ἐτοίμη ὅπως ἀναλάβῃ ἀντεπίθεσιν ἐν τῇ τομεῖ αὐτῆς.

β) Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ μετὰ τῆς V Μεραρχίας καὶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου τίθενται αἱ εἰς Ἀκ—Ἰν συγκεντρούμεναι δυνάμεις τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ θὰ ἀναλάβῃ ἐπίθεσιν συγκλινόντως, μὲ πρῶτον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν περιοχὴν Ἰτζέ-Καραχισάρ, Μπορντί, καὶ ἀπώτερον Χαμιδιέ, Τσαϊ, τηροῦν ὡς ἐφεδρείαν αὐτοῦ τὴν IX Μεραρχίαν.

Αἱ εἰς Ἀκ—Ἰν συγκεντρούμεναι δυνάμεις τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, καλύπτουσαι τὸ ἄριστερόν αὐτῶν, θὰ κινηθῶσιν ἀποφασιστικῶς πρὸς Νότον διὰ διαταγῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ Στόπ. Ἡ δρᾶσις αὐτῶν θὰ συνδυασθῇ μετὰ τῆς λοιπῆς ἐπιθέσεως. Ἡ ἐκλογή τοῦ δρομολογίου αὐτῶν θὰ εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἔγκαιρος ἀφίξις των.

Ἐπὶ τῆς ταχύτητος καὶ ἀποτελεσματικότητος τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ στηρίζεται ἡ ἐκβασίς τοῦ ὅλου ἀγῶνος.

γ) Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, εἰς διάθεσιν τοῦ ὁποίου εἶναι οἱ συγκεντρωθέντες λόχοι Μηχανικοῦ, θὰ τηρήσῃ τὸν τομέα Νικομηδείας διὰ τῶν ἐκεῖ δυνάμεων, θὰ ἀποσύρῃ δὲ ἐκ τοῦ τομέως Ἑσκή—Σεχέρ, ἐσπευσμένως ἱκανὰς δυνάμεις, ὅπως συγκεντρώσῃ εἰς περιοχὴν Ἀκ—Ἰν δυνάμεις τοῦλάχιστον 4 συνταγμάτων Πε-

ζικοῦ, δύο μοιρῶν ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, μιᾶς πεδινοῦ, καὶ μιᾶς πυροβολοχίας Σκόντα, αἷ θὰ θέσῃ εἰς διάθεσιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, οὕτως ὥστε νὰ δύνανται νὰ κινηθῶσιν ἐντὸς τῆς αὔριον, τηλεγραφοῦν αὐτῷ περὶ τούτου.

Αἱ λοιπαὶ παρὰ τῷ Ἑσκή—Σεχῆρ δυνάμεις τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ θὰ ἐνεργήσουν ἐπιθετικῶς, ἐπὶ σκοπῷ ἀπασχολήσεως τῶν ἐπίσης πρὸς ἀπασχόλησιν ἐκεῖσε δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ, πιεζόμεναι δὲ τυχόν, θὰ ἀμυνθῶσιν ἰσχυρῶς καὶ ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ εἰς τὴν δευτέραν γραμμὴν.

δ) Αἱ διὰ τὴν ἀντεπίθεσιν συγκεντρώσεις θὰ ἐνεργηθῶσι παρὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ νύκτωρ, ἡ δὲ ἐξόρμησις τοῦλάχιστον τῶν V, IX καὶ XIII τὴν πρωΐαν τῆς 15ης τρέχοντος τὸ βραδύτερον.

13/8 22 ὥρα 19.30'

Στρατιὰ Μ. Ἀσία
ΧΑΤΖΗΑΝΕΣΤΗΣ

Μετὰ τὴν λήψιν τῆς ἄνω διαταγῆς, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ μοὶ ἀπέστειλε τὸ κάτωθι τηλεγράφημα:

Ἀρ. 7465 2152/3

Ἄκρως κατεπεῖγον.

Α' Σῶμα Στρατοῦ. Κοινοπ. Σ. Μ. Ἀσίας

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 22000/3 διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς, διέταξα ἀναστολὴν περαιτέρω μεταφορᾶς τμημάτων 26ου Συντάγματος Πεζικοῦ

13.8/22

Β' Σῶμα Στρατοῦ
ΔΙΓΕΝΗΣ

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ δὲν ἐπέτρεψεν, οὔτε τὴν ἐκ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Ντουγκέρ ἐκκίνησιν δύο ἐτοίμων πρὸς ἀναχώρησιν συρμῶν, ἐφ' ὧν εἶχον ἐπιβιβασθῇ τὰ δύο ὑπολειπόμενα τάγματα τοῦ 26ου Συντάγματος.

Πρὸς τῆς καταστάσεως ταύτης, διέταξα τὸν Ἐπιτελάρχην μου συνταγματάρχην Μερεντίτην, ἵνα συνεννοηθῇ τηλεφωνικῶς μετὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, νὰ παραστήσῃ τὸ κρίσιμον τῆς θέσεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, νὰ γνωστοποιήσῃ, ὅτι θ' ἀνέφερον εἰς τὴν Στρατιὰν τὸ ἀνεκτέλεστον τῆς περὶ ἐπιθέσεως πρὸς Ὑπάϊ διαταγῆς της, ἐφ' ὅσον ἐκάμπετο τὸ μέτωπον τῶν Μερορχιῶν.

IV καὶ I, καὶ νὰ παρακαλέσῃ νὰ μὴ διακοπῇ ἡ κίνησις τῆς IX Μεραρχίας. Ἡ συνεννόησις αὕτη ἐγένετο μὲ τὸν ταγματάρχην τοῦ ἐπιτελείου Β' Σ. Στρατοῦ Ρούβαλην, παρ' οὗ ἐζητήθη νὰ παρακληθῇ ὁ Διοικητὴς του νὰ μοὶ γνωρίσῃ τὸ ταχύτερον τὴν ἀπόφασίν του. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ὥρα παρήρχετο, καὶ δὲν ἐλάβανον ἀπάντησιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ὑπέβαλον εἰς τὴν Στρατιὰν τὸ κάτωθι τηλεγράφημα, ὅπερ ἐκοινοποίησα καὶ εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ.

Ἀρ. 3307/3

Στρατιὰν Μ. Ἀσίας
Κοινοπ. Β' Σ. Στρατοῦ

Βῆτα σῶμα στρατοῦ, κατόπιν 22000/3 διαταγῆς σας, ἀνέστειλε μεταφορὰν συντάγματος IX Μεραρχίας, οὗτινος ἐν μόνον τάγμα μετεφέρθη Ἀφιόν, ἀποτελοῦν μόνην ἐφεδρείαν Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ φρουρὰν πόλεως, παρὰ γνωστοποίησιν κρισίμου καταστάσεως ἐν μετώπῳ Α' Σ. Στρατοῦ νοτίως Ἀκάρ. *Ἄν μὴ ἀνθέξῃ πιεζόμενον ὑπὸ ἐχθρικοῦ ὄγκου μέτωπον νοτίως Ἀκάρ, ἐνέργειά σας ἐπιθέσεως Β' Σ. Στρατοῦ προφανῶς ἀνέφικτος.*

13/8/22

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Τὴν τακτικὴν κατάστασιν μέχρι τῆς νυκτὸς ἐγνώρισα διὰ τοῦ ἐξῆς δελτίου στρατιωτικῆς καταστάσεως.

Ἀρ. 3302

Στρατιὰν Μ. Ἀσίας
Σῶματα Στρατοῦ Β' καὶ Γ', Μεραρχίας κτλ.

Ἐχθρὸς δι' ἰσχυρᾶς ἐπιθέσεως ἐπὶ μετώπου I Μεραρχίας, κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ δυτικὸν τμήμα κέντρον ἀντιστάσεως Χασάν-Μπὲλ καὶ σημείου στηρίγματος Καγιάν-Τιμπί. Κέντρον ἀντιστάσεως Τιλκί-Κιρὶ-Μπὲλ ἀνεκατελήφθη δι' ἀντεπιθέσεως ἡμετέρων πέντε ταγμάτων.

Ἐχθρικὸν ἱππικὸν δυνάμεως Μεραρχίας, εἰσέδυσσε διὰ κενοῦ μεταξὺ ὑποτομέως Σινάν-Πασᾶ καὶ Καραγκιοσελῆ καὶ κατευθύνθη πρὸς Καρατζᾶ-Εὐρέν. Ἐλήφθησαν κατ' αὐτοῦ μέτρα. Κατὰ πληροφορίας ἀξιωματικοῦ αἰχμαλωτισθέντος, ἐπιτεθεῖσαι κατ'

ἀνωτέρω τομέως μας δυνάμεις πέντε Μεραρχιών. Πίσεις εξακολουθεῖ ἰσχυρῶς καὶ μετ' ἐπέμβασιν VII Μεραρχίας. Δεξιὸν IV Μεραρχίας ὑφίσταται ἰσχυρὰν πίεσιν, μὴ δυνηθὲν ἀνακαταλάβη ἀπωλεσθὲν πρωτὴν σημεῖον στηρίγματος, παρὰ ἐπέμβασιν ἀποσπάσματος XIII Μεραρχίας ⁽¹⁾. Κέντρον IV Μεραρχίας πιέζεται ἐπίσης ἰσχυρῶς. XII Μεραρχία ἄνευ πίεσεως. V Μεραρχία ἀνεκατάλαβε «Δασωμένην κορυφήν», συνεχίζει ἀγῶνα εἰς δεξιὸν ὑποτομέα Κέντρον ἀντιστάσεως Γαρυφαλάκη. Ἐχθρὸς διαθέτει πολὺ πυροβολικὸν καὶ ἀφθονίαν πυρομαχικῶν. Πρόθεσις ἐχθροῦ καταφανὴς πρὸς ἀνατροπὴν μετώπου ὑποτομέων Καλεντζίκ ⁽²⁾, Σαβρὰν-Πασᾶ ⁽³⁾. Κατάστασις μετώπου τούτου παραμένει κρίσιμος.

Παραμονὴ ἐνταῦθα μετακληθέντος συντάγματος IX Μεραρχίας τυγχάνει ἀπαραίτητος, ὥς ὄντος μόνης ἐφεδρείας Σώματος. Ἀπώλειαί μας εἰσέτι δὲν ἐξηκριβώθησαν. I Μεραρχία ὑπὲρ 300. IV ὑπὲρ 250.

13]8]22 ὥρα 24 Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ μετὰ τὴν λήψιν τοῦ πρὸς τὴν Στρατιὰν ὑπ' ἀρ. 3307]3 τηλεγραφήματος καὶ τοῦ ἑσπερινοῦ ὑπ' ἀρ. 3302]3 δελτίου στρατ. καταστάσεως, ἐπέτρεψε τὴν ἐκκίνησιν τῶν δύο σιδ. συρμῶν, οἵτινες ἔφερον τὴν πρωτὴν εἰς Ἀφιδὸν τὸ ὑπόλοιπον τοῦ 26ου συντάγματος· μοὶ ἐγνώρισε δὲ ὅτι οὐδὲν πλέον αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ ἀποστείλῃ ἐκ τῆς IX Μεραρχίας. Εἰς ἐνίσχυσιν τῆς IV Μεραρχίας ἔθεσα εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς καὶ τὴν παραμένουσαν εἰς Σουσοῦζ XIIβ Μοίραν Ὁρ. Πυροβολικοῦ (τῆς XII Μεραρχίας), ἥτις ἐτέθη εἰς κίνησιν τὸ μεσονύκτιον διὰ τὸν τομέα τῆς IV Μεραρχίας.

Βλέπων τὸν κίνδυνον ὃν διέτρεχε τὸ μέτωπον, προσεπάθησα νὰ τηρήσω τὰς θέσεις πάση θυσίᾳ συμφώνως τῇ ὑπ' ἀρ. 22.000 διαταγῇ τῆς Στρατιᾶς, ἐνισχύων αὐτὰς ὑπὸ τῶν Μεραρχιῶν τοῦ ἐν ἐφεδρείᾳ παραμένοντος Β' Σώματος Στρατοῦ, καθόσον εἶχον τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ὑπὸ τῆς Στρατιᾶς σχεδιαζομένη ἀντεπίθεσις,

⁽¹⁾ Ἀπόσπασμα Πλαστήρα.

⁽²⁾ IV Μεραρχίας.

⁽³⁾ I Μεραρχίας.

βορείως ποταμοῦ Ἀκάρο, κατὰ τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ ἐχθροῦ Τσαϊ, Τσοπανλάρ, δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη ἐλπίδα ἐπιτυχίας, εἰμὴ μόνον, ἐφ' ὅσον τὸ μέτωπόν μας, (ἐφ' οὗ ἐπετίθετο ὁ ἐχθρὸς μὲ συγκεντρωμένας τὰς δυνάμεις του, πρὸς διάσπασιν αὐτοῦ), διετηρεῖτο ἀδιάσπαστον κατὰ τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον, πρὸς παρασκευὴν καὶ ἐκδήλωσιν τῆς ἀντεπιθέσεως, δι' ἣν, ὡς ἐδήλωσεν ὁ Διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἀπητοῦντο δύο ἡμέραι.

Οὕτω μόνον, ἀπασχολουμένων καὶ συγκρατουμένων τῶν κατὰ μέτωπον ἐνεργουσῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ, κατόπιν τῆς ἐκεῖ συγκεντρώσεώς του, θ' ἀπαρουσίαζεν οὗτος ἀλλαχοῦ ἀδυναμίαν. Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει βεβαίως, ὅτι οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχον τοιαύτην ὑπεροχὴν δυνάμεων, ὡς πράγματι συνέβαινεν ἐν τῇ προκειμένη περιπτώσει, καθ' ἣν κατὰ τὴν Ἐκθεσιν καὶ τὸ συνοδεῦον αὐτὴν σχέδιον τοῦ Μπαχρεντὶν πασᾶ, τότε Διοικητοῦ τοῦ ἐκ τριῶν Μεραρχιῶν Σώματος τουρκικοῦ Ἴππικοῦ, πρὸς διάσπασιν τοῦ Μετώπου συνεκεντρώθησαν :

Α) Ὀλόκληρον τὸ διαθέσιμον πυροβολικόν των ἐκ 200 πυροβόλων, ἐφωδιασμένων ἐκάστου διὰ 1.000 βλημάτων.

Β) Τρία Σώματα Στρατοῦ (1ον, 2ον, 4ον), δύο ἀνεξαρτητοὶ Μεραρχίαι (8η καὶ 14η), καὶ τὸ Σῶμα Ἴππικοῦ, ἥτοι : ἑνδεκα Μεραρχίαι πεζικοῦ (8η, 12η, 5η, 11η, 14η, 3η, 7η, 4η, 23η, 15η, 57η), καὶ τρεῖς Ἴππικοῦ (1η, 2α, 14η) πρὸς ἐκτέλεσιν ἐπιθέσεως ἐναντίον τῶν δύο ἡμετέρων Μεραρχιῶν I καὶ IV μεταξὺ Τσαϊ-Χισάρ καὶ Ἀκάρ-Τσαϊ.

Γ) Μία Μεραρχία (6η) πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῶν ἀνωτέρω δυνάμεων, κατ' ἐνδεχομένης ἡμετέρας ἀντεπιθέσεως πρὸς Τσοκουρτζᾶ, ἥς διέταξα μὲν πράγματι, κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ, τὴν προπαρασκευὴν ὑπὸ τῆς II Μεραρχίας⁽¹⁾ οὐχὶ ὁμῶς καὶ τὴν ἐκτέλεσιν, λόγῳ τοῦ ἀπαιτηθέντος μακροῦ χρόνου πρὸς συγκέντρωσιν τῶν δυνάμεων τῆς εὐρισκομένων εἰς μεγάλην ἀνάπτυξιν.

Δ) Πέντε Μεραρχίαι πεζικοῦ (1η, 61η, 16η, 17η καὶ Μικτὴ Μεραρχία Ἴππικοῦ) βορείως ποταμοῦ Ἀκάρ πρὸς συγκράτησιν καὶ ἀπασχόλησιν τῶν ἡμετέρων Μεραρχιῶν V καὶ

(1) Ὅρα σελ. 294 ὑπ' ἀριθ. 3284/3 τηλ. διαταγὴν πρὸς II Μεραρχίαν καὶ σελ. 295 ὑπ' ἀρ. 3290/3 ἀναφ. πρὸς Στρατιάν.

XII καὶ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, δι' ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς V Μεραρχίας.

Ἐν ἣ ὁμως περιπτώσει, ἡ διαταχθεῖσα παρὰ τῆς Στρατιᾶς ἀντεπίθεσις, βορείως τοῦ ποταμοῦ Ἀκάρ κατὰ τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ ἐχθροῦ ἤθελεν ἐκδηλωθῇ μετὰ τὴν διάσπασιν τοῦ μετώπου, τότε ὁ ἐχθρὸς, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀφίση μικρὰν δύναμιν διὰ τὴν συγκράτησιν, ἢ καταδίωξιν τῶν δυνάμεων τοῦ ἔχοντος διασπασθῇ μετώπου, τὰς δὲ λοιπὰς δυνάμεις του νὰ κατευθύνῃ πρὸς τὸ πλευρόν, ἢ τὰ νῶτα τῶν ἐκτελουσῶν τὴν ἀντεπίθεσιν ἡμετέρων δυνάμεων, αἵτινες ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, θὰ διέτρεχον μέγαν καὶ σοβαρὸν κίνδυνον.

Οὕτως ἐσκεπτόμην, ὅποταν ἐκλιπαρῶν τὴν Στρατιὰν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ μετώπου, ἐζήτηουν τὴν ἀποστολὴν δυνάμεων ἐκ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, αἱ δὲ δυστυχῶς δὲν ἀπέστειλεν, ἀποβλέπουσα ὥς φαίνεται μόνον εἰς τὴν ἀντεπίθεσιν, χωρὶς ὁμως νὰ ἐξηγήσασθαι συγχρόνως καὶ τὸ προσβαλλόμενον μέτωπον. (1)

2α ἡμέρα ἐπιθέσεως

(Συνέχεια μαχῶν παρὰ τὸ Ἀφιδν-Καραχισάρ.—Σύμπτυξις).

14/27 Αὐγούστου. Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 22.000/3 διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας:

ἐξέδωκα τὰς ἀκολουθούσας διαταγὰς :

(1) Ἀντεπίθεσιν πρὸς Μπορντί ἐξετέλεσα ἐπιτυχῶς κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1921, διοικῶν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, εὐρισκόμενον περὶ τὸ Σεϊντή—Γαζή. Λαβὼν τότε διαταγὴν παρὰ τῆς Στρατιᾶς νὰ σπεύσω πρὸς βοήθειαν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ εὐρισκομένου περὶ τὸ Ἀφιδν-Καραχισάρ εἰς κρίσιμον θέσιν, διηυθύνθην οὐχὶ πρὸς Ἀφιδν—Καραχισάρ, ἀλλὰ κατ' εὐθείαν πρὸς Μπορντί, ὡς εὐρισκόμενον ἐγγύτερον καὶ εἰς τὸ πλευρόν καὶ τὰ νῶτα τῶν ἐπιτιθεμένων Τούρκων, ἀναγκάσας οὕτω τούτους ν' ἀποσυρθῶσι ραγδαίως ἐκ τῆς ἐνασκουμένης κατὰ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ πίεσεως, πρὸς ἀποφυγὴν καταστροφῆς.

Ἐπίσης ἀντεπίθεσιν τοιαύτην τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ διὰ Μπορντί πρὸς Τσαϊ, Τσοπανλάρ, συμπρατούσης ἢ οὐ, τῆς Ἀνεξαρτήτου Μεραρχίας, ὡς ἡ διαταχθεῖσα ὑπὸ τῆς Στρατιᾶς, εἶχον ἤδη προετοιμάσει μετὰ μελέτην ἣν εἶχον κοινοποιήσει καὶ εἰς τὴν Στρατιὰν κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1921 διοικητῆς ὧν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, κατέχοντος τότε τὰς αὐτάς, αἱ καὶ κατ' Αὐγούστον 1922 θέσει.

Ἀρ. 3305]3

II Μεραρχίαν, Μεραρχίαν Ἱππικοῦ
Κοινροπ. Στρατ. Μ. Ἀσίας καὶ I Μεραρχίαν.

Κατόπιν 22.000]3 τηλεγραφικῆς διαταγῆς Στρατιᾶς (ὑμετέρα II Μεραρχία νὰ λάβῃ γνῶσιν ταύτης ἐκ Μεραρχίας Ἱππικοῦ), ἰδιαθέσιμος δύναμις Μεραρχίας Ἱππικοῦ καὶ II, ὅσον ἔνεστι μεγαλύτερα, νὰ κινηθῇ τὸ ταχύτερον διὰ ταχυτέρου δρομολογίου, ἢ μέσου εἰς χώρον Τασλέρ, Γκιοϊνίκ, νοτιανατολικῶς Τονλού—Πουγάζ, ἔνθα συγκεντρωθῶσιν ὑπὸ διαταγὰς ἀρχαιοτέρου διοικητοῦ, μὲ ἐντολήν· τὴν κάλυψιν κενοῦ μεταξὺ Τασλέρ, Κίρκα, ὡς καὶ ἀσφάλειαν βορείως τούτου σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἔνθα εἰσέδυσαν τμήματα ἐχθρικοῦ Ἱππικοῦ. Προκάλυψιν Μπανάζ θὰ πηρήσητε δι' ὀλιγίστων δυνάμεων. Ἀναφέρατε κίνησιν δυνάμεως καὶ διοικητὴν.

14.8.22 ὥρα 0.50

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἐπηκολούθησαν αἱ κάτωθι διαταγαί :

Ἀρ. 3308]3

I, II, IV, VII, XII Μεραρχίας καὶ Μεραρχίαν Ἱππικοῦ

I. Κατάστασις ὡς τὸ ὑπ' Ἀρ. 3302]3 δελτίον.

II. Συνημμένη ἡ 22000]3 διαταγὴ Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας.

III. Μεραρχίαι αὖριον ἀμυνθῶσιν ἐπὶ θέσεων των, προσπαθεῖν δι' ἀντεπιθέσεων ἀνακαταλάβωσι τυχὸν ἀπωλεσθείσας θέσεις. Διαθέσιμα τμήματα II Μεραρχίας καὶ Μεραρχίας Ἱππικοῦ διετάχθησαν ἀχθῶσιν αὖριον Τασλέρ καὶ ἀναλάβωσι κάλυψιν κενοῦ Τασλέρ, Κίρκα καὶ ἀσφάλειαν, βορείως τούτου σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

14]8]22 ὥρα 1.20'

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἀρ. 3313]3

I, II, IV, XII Μεραρχίας

Διατάξατε ὅπως ὁσάκις ἡμέτερα τμήματα ἀντεπιτιθέμενα καταλαμβάνωσι τυχὸν ἀπωλεσθέντα προηγούμενως χαρακώματά των, ἀφίνωσιν ἀμέσως ἐπ' αὐτῶν μικρὸν ἀριθμὸν ἀνδρῶν, ἢ δὲ ὑπόλοιπος δύναμις τηρεῖται ἐγγὺς ὀπίσω χαρακωμάτων, ὥστε μὴ ὑφί-

σταται βομβαρδισμόν ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, ὅστις ἐπακολουθεῖ ἐπὶ χαρακωμάτων μετ' ἀνακατάληψιν των. Ἐὰν ἐχθρικὸν πεζικὸν ἐπιχειρήσῃ ἀκολουθῶς ἐκ νέου κατὰληψιν χαρακωμάτων, τότε συγκεντρουμένη ὀπίσω αὐτῶν δύναμις νὰ προάγεται τάχιστα πρὸς ἀνατροπὴν ἐχθρικοῦ πεζικοῦ.

14]8]22 ὥρα 5.15'

Α' Σ. Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς 14ης Αὐγούστου, αἱ περὶ τῆς καταστάσεως πληροφορίαι τοῦ μετώπου τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, κατὰ τὰς ἀναφορὰς τῶν Μεραρχιῶν, ἦσαν αἱ ἀκόλουθοι :

I Μεραρχία Εἰς τὸν τομέα τῆς Μεραρχίας ταύτης ἐξηκολούθει ἰσχυρὰ πίεσις ἐπὶ τῶν κέντρων ἀντιστάσεως Κίρκα, Χασάν-Μπέλ, Κιλίτζ-Ἀρσλάν-Μπέλ, ὁ δὲ ἐχθρὸς εἶχεν ἀνακαταλάβει ἐκ νέου μέρος τοῦ Τιλκί-Κιρὶ-Μπέλ, τοῦ ὑπολοίπου εὐρισκομένου εἰς κρίσιμον θέσιν.

IV Μεραρχία: Εἰς τὸν τομέα τοῦτον δὲν κατέστη δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ προβλεπομένη ἀντεπίθεσις κατὰ τὴν χαραυγὴν, διότι ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη ἰσχυρῶς ἅμῃ τῇ ἔφ, κατορθώσας νὰ γίνῃ κύριος καὶ νέων ἀκόμῃ θέσεων, τῶν ἡμετέρων μετὰ δυσκολίας κατορθωσάντων νὰ συγκρατηθῶσιν ἐπὶ τῶν ὀπισθεν θέσεων. Ἐπὶ πλέον, εἰς τὸν τομέα τοῦτον ὁ ἐχθρὸς ἐπεξέτεινε τὴν ἐπίθεσιν του καὶ εἰς τὸ κέντρον, ἐνθα ἐπίσης ἐπέτυχε τὴν κατάληψιν τοῦ ἀνεξαρτήτου σημείου στηρίγματος Καλεντζίκ καὶ τοῦ Προιονοειδοῦς βράχου (Κ. Α. Κισλατζίκ). Ἐπίσης ὁ ἐχθρὸς εἶχε κερδίει ἔδαφος εἰς τὸ μεταξὺ τῶν Μεραρχιῶν I καὶ IV κενόν.

XII Μεραρχία: Εἰς τὸν τομέα τοῦτον οὐδεμία σχεδὸν δραῖσις.

V Μεραρχία : Εἰς τὸν τομέα τῆς V Μεραρχίας ἐσυνεχίζετο ἡ εἰς τὸ δεξιὸν τῆς κατὰ τοῦ κέντρου ἀντιστάσεως Γαρυφαλάκη ἐχθρικὴ ἐπίθεσις, ὅχι ὅμως καὶ σοβαρᾶς σημασίας.

Τὰ δύο τάγματα τοῦ 26ου συντάγματος IX Μεραρχίας ἀφίκοντο σιδηροδρομικῶς εἰς Ἀφιὸν περὶ ὥραν ὅην τῆς αὐτῆς (14 Αὐγ.) καὶ συνηνώθησαν μετὰ τοῦ ἀφ' ἐσπέρας τῆς προτεροῦς σταθμεύοντος τάγματος παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Ἀφιὸν (Κασσαμπά).

Βλέπων τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως εἰς τὸ μέτωπον τῆς IV Μεραρχίας, ἐνίσχυσα αὐτὴν διὰ τοῦ 26ου συντάγματος

Πεζικοῦ ὥς καὶ δι' ὀρειβατικῆς μοίρας Πυροβολικοῦ τῆς XII Μεραρχίας. Πρὸς δέ, διέταξα τὴν XII Μεραρχίαν νὰ ἀποστείλῃ εἰς Ἀφίον, εἰς τὴν διάθεσίν μου, τὸ ἐν ἐφεδρείᾳ σύνταγμά της (46ον), οὗτινος ἐν τάγμα ἐστάθμευεν εἰς Ἀκσίον. Τὰ ἕτερα δύο τάγματα, σταθμεύοντα ἐν Ἀμπανάζ, εἶχον προωθηθῇ εἰς Ἰντελῇ, ἄριστερόν τῆς XII Μεραρχίας, ἵνα ἐν ἀνάγκῃ ἐπέμβωσι πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ εἰς τὸ δεξιὸν τῆς V Μεραρχίας προσβαλλομένου σημείου στηρίγματος Γαρυφαλάκη. Πρὸς ἐνίσχυσιν ἐν τέλει τῆς IV Μεραρχίας διέθεσα καὶ τὸ σύνταγμα τοῦτο, οὗτινος τὰ δύο τελευταῖα τάγματα, ὥς ἐκ τῆς μεγάλης ἐκεῖθεν (Ἰντελῇ) ἀποστάσεως δὲν ἐπρόφθασαν νὰ καταφθάσωσιν εἰς Ἀφίον, ἀνακληθέντα καθ' ὁδὸν κατόπιν τῆς διαταγῆς μου περὶ συμπύξεως.

Εἰς τὴν Στρατιὰν ὑπέβαλον τὴν κάτωθι τηλεγρ. ἀναφοράν.

Ἀρ. 3318/3

Στρατιὰν Μ Ἀσίας
Κοιν. Β' Σῶμα Στρατοῦ.

Ἐχθρὸς ἐπιτιθέμενος νοτίως Ἀκὰρ διὰ δέκα Μεραρχιῶν μὲ ἰσχυρώτατον πυροβολικόν, πιέζει σφοδρῶς μέτωπόν μας. Ἀνάγκη ἀπόλυτος ἐνίσχυθῇ ἐπείγοντως πιεζόμενον καὶ κλονιζόμενον μέτωπον διὰ πάσης διαθεσίμου δυνάμεως Β' καὶ Γ' Σωμάτων Στρατοῦ, διότι σχεδιαζομένη ἐπιθετικὴ ἐνέργεια Β' Σώματος Στρατοῦ, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιφέρῃ ἐγκαίρως ἐπιδιωκόμενον ἀντίκτυπον. Παρακαλῶ διατάξατε.

14/8/22 ὥρα 9. Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Αἱ διαδοχικῶς καταφθάνουσαι πληροφορίες εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ, παρίστων τὴν κατάστασιν διαρκῶς χειροτερεύουσαν, τόσοις εἰς τὸ μέτωπον τῆς IV Μεραρχίας, ὅσον καὶ εἰς τὸ τῆς Ιης, ἥτις εἰς διαταγὴν μου, ἵνα ἐκτελέσῃ ἀντεπίθεσιν πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ δεξιοῦ τῆς IV Μεραρχίας, ἀπήντησεν, ὅτι δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐπιτεθῇ, καθόσον μόλις συγκρατεῖται εἰς τὴν θέσιν της. Τὸ κενὸν μεταξὺ τῶν Μεραρχιῶν I καὶ IV ἡῤῃξανεν, εἶχε δημιουργηθῇ δὲ καὶ ρήγμα εἰς τὸ μέτωπον τῆς IV Μεραρχίας μετὰ κέντρον καὶ δεξιὸν της, ὅπερ διαρκῶς ἡρύνετο, τοῦ ἐχθροῦ κερδίζοντος ἔδαφος πρὸς τὰ ὑψώματα νοτίως χωρίου Ἐρικμαν.

Ἡ IV Μεραρχία διέταξε τὸ 26ον σύνταγμα Πεζικοῦ, εἰς ὃ ἐνέταξε καὶ τὴν ὀρειβατικὴν μοῖραν τῆς XII Μεραρχίας. ὅπως κατευθυνθῇ ἐσπευσμένως εἰς Μουτατίμπ Ντάγ (ἀμέσως Ν. Δ. τῆς πόλεως Ἀφιδόν) καὶ ἐγκατασταθῇ ἐπὶ τῶν Ν. καὶ Ν. Α. τοῦ χωρίου Ἐρικμαν ὑψωμάτων πρὸς παρεμπόδισιν καθόδου τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὴν πεδιάδα καὶ τὴν πόλιν Ἀφιδόν—Καραχισάο.

Περὶ τὴν 9ην ὥραν, οἱ ἀξιωματικοὶ 3ου καὶ 2ου γραφείου τῆς IV Μεραρχίας Ἀνδρόνικος καὶ Πετρονᾶκος, προσελθόντες ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὸ Στρατηγεῖον μου ἀνέφερον ἐκ μέρους τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας, ὅτι τὸ δεξιὸν τῆς IV ἀνετράπη καὶ ὅτι ἡ πρὸς Ἐρικμαν ὁδὸς ἦτο ἀνοικτὴ εἰς τὸν ἐχθρόν, δι' ὃ ἡ Μεραρχία ἠναγκάσθη νὰ κατευθύνῃ ἐσπευσμένως πρὸς τὸ Ἐρικμαν τὴν ἐν Ἀφιδόν ἀντιαεροπορικὴν Πεδινὴν πυροβολαρχίαν, ἵν' ἀναχαιτίσῃ τὴν εἰς τὴν πεδιάδα καθόδον τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὅτι ἐπίσης ἐκλονίζετο καὶ τὸ κέντρον. Οἱ Τούρκοι προωθήσαντες τὸ πυροβολικόν των ἔβαλλον κατὰ τῶν σιδηρ. σταθμῶν τοῦ Ἀφιδόν—Καραχισάο καὶ τῶν δυτικῶς τούτου εὐρισκομένων συγκοινωνιῶν.

Ἐλπίζων ὅτι ἀκόμη θὰ ἦτο δυνατόν νὰ περισωθῇ ἡ κατάστασις, ἐκάλεσα προσωπικῶς εἰς τὸ τηλέφωνον τὸν διοικητὴν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ τῷ ἐζήτησα νὰ μοὶ ἀποστείλῃ δυνάμεις, δόσας εἰς αὐτὸν προθεσμίαν δέκα λεπτῶν, ἵν' ἀποφασίσῃ καὶ μοὶ ἀπαντήσῃ. Πρὸ τῆς λήψεως ὅμως ἀπαντήσεως τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, προσῆλθεν εἰς τὸ Στρατηγεῖον μου ὁ ἐπιτελάρχης τῆς IV Μεραρχίας ταγματάρχης Ἰσολάκογλου, ὅστις μοὶ ἀνέφερεν, ὅτι ἀνετράπη καὶ τὸ κέντρον τῆς Μεραρχίας, καὶ ὅτι ἡ κατάστασις οὐδεμίαν πλέον ἐπιδέχεται βελτίωσιν.

Ἡ I Μεραρχία ἐξ ἄλλου μοὶ ἀνέφερεν, ὅτι ἡ πίεσις τοῦ ἐχθροῦ ἦτο ἰσχυροτάτη, καὶ ὅτι μετὰ μεγίστης δυσχερείας συνεκρατεῖτο ἐπὶ τῶν τελευταίων γραμμῶν τοῦ μετώπου της.

Κατόπιν τούτου, ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐκκενώσεως τοῦ Ἀφιδόν-Καραχισάο καὶ ἐτηλεφώνησα ἀμέσως τὴν ἀπόφασίν μου ταύτην εἰς τὸν Διοικητὴν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ πρὸς γνῶσιν του. Εἰς δὲ τὴν Στρατιὰν ἀπέστειλα τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα:

Ἀρ. 3322.

Ἐξαιρετικῶς ἐπεῖγον

Στρατιὰν Μ. Ἀσίας

Καμφθείσης IV Μεραρχίας καὶ μὴ ὑπαρχούσης ἐφεδρείας,
ἀρχίζει περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐκκένωσις Ἀφίων-Καραχισάρ.

14]8]22

Α' Σῶμα Στρατοῦ

ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἀμέσως κατόπιν ἐξέδωκα τὴν κάτωθι διαταγὴν συμπτύξεως :

Ἀρ. 3.325]3

I, IV, XII Μεραρχίας—Β' Σ. Στρατοῦ

Κατόπιν διασπάσεως δεξιοῦ τομέως IV Μεραρχίας, τὸ Α' Σ. Στρατοῦ θὰ συμπτυχθῇ εἰς τὴν γραμμὴν Τασλέρ, ὑψώματα Ντοῦς-Ἀγάτς, Κούμαρι, Ἀϊβαλῆ, Μπάλ-Μαχμούτ, Κιουπρουλοῦ, Μπουγιούκ-Τζορτζᾶ. IV Μεραρχία εἰς ὑψώματα Κιουπρουλοῦ, I μετὰ VII καὶ ἡ XII ἐκατέρωθεν. Μεραρχίαι νὰ κινηθῶσιν ἐν συνδέσμῳ, κανονιζομένης κινήσεως ἐπὶ IV Μεραρχίας.

Σταθμὸς διοικήσεως Σώματος Στρατοῦ: προσωρινῶς εἰς Γκασλί-Γκιούλ-Χαμάμ.

14]8]22 ὥρα 10.30'

Α' Σῶμα Στρατοῦ

ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Οὕτως, αἱ Μεραρχίαι τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ θὰ κατελάμβανον τοποθεσίας, ἃς εἶχον ἐκ τῶν προτέρων μελετήσῃ καὶ αἵτινες εἶχον ἐγκριθῇ παρὰ τῆς Στρατιᾶς (ᾄρα σελ.274, 3η περίπτωσις). Δι' ἐτέρας διαταγῆς, ὥρισα ὅπως οἱ Σχηματισμοὶ Στρατιᾶς καὶ Σώματος Στρατοῦ σχηματίσουν μίαν φάλαγγα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Πυροβολικοῦ Σταύρου, ἥτις διὰ Μπαγιατ νὰ ἀχθῇ εἰς Ἀραπλῆ-Τσιφλίκ.

Διέταξα τὴν ἐκκένωσιν τῶν Νοσοκομείων σιδηροδρομικῶς πρὸς Ἑσκῆ-Σεχέρ, ὥς ἐπίσης καὶ τοῦ δυναμένου νὰ μεταφερθῇ ὑλικοῦ, τὴν καταστροφὴν δὲ τοῦ ὑπολοίπου ὑλικοῦ καὶ τῶν σιδηροδρομικῶν σταθμῶν. Τὴν καταστροφὴν τῶν σιδ. σταθμῶν ἀνέθεσα εἰς τὸν λόχον Σκαπανέων τοῦ Α' Τάγματος Μηχανικοῦ, ἀπαλλάξας αὐτὸν τῆς ἐν τῇ πόλει φρουρᾶς, ἣν ἀνέθεσα εἰς τὴν Χωροφυλακὴν, τὸν Α' λόχον Γεφυροποιῶν, καὶ τὰ δύο Σχολεῖα ἐφένδρων ἀξιωματικῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ταγματάρχου Βλά-

χου, ὅστις ἐνετάλη νὰ παραμείνη πρὸς φρούρησιν τῆς πόλεως ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς IV Μεραρχίας. Οὗτος ἐτάχθη εἰς τὴν νοτίαν παρυφὴν τῆς πόλεως πρὸς προστασίαν τῆς συμπτύξεως τῶν λοιπῶν μονάδων τῆς IV Μεραρχίας.

Περὶ τὴν 13ην ὥραν, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς φάλαγγος τῶν Σχηματισμῶν καὶ τῶν συρμῶν ἐκκενώσεως, ἀνεχώρησα ἐξ Ἀφιδὸν μετὰ τοῦ Α΄ κλιμακίου τοῦ Στρατηγείου τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ πρὸς Ἀραπλῆ-Τσιφλίκ διὰ Μπαγιάτ. Ἡμίσειαν περίπου ὥραν μετὰ τὴν ἐξ Ἀφιδὸν ἐκκίνησιν, ἐσταμάτησα εἰς τι φυλάκιον τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, καὶ συνέταξα τὸ κάτωθι τηλεγράφημα :

Στρατιάν Μ. Ἀσίας

Κοιν. Β΄ Σ. Στρατοῦ, Γ΄ Σ. Στρατοῦ καὶ II Μεραρχίαν

Ὡς καὶ προηγουμένως ἀνέφερον, κατόπιν ἀνατροπῆς δεξιοῦ μειώπου IV Μεραρχίας καὶ κλονισμοῦ μετώπου Iης, διέταξα σύμπτυξιν Α΄ Σώματος Στρατοῦ ἐπὶ γραμμῆς Ταζλέρ, ὑψώματα Ντουζ-Ἀγάτζ, ὑψ. Ἀϊβαλῆ, Μπάλ-Μαχμούτ, ὑψ. Κιουπρουλοῦ, Μπουγιούκ-Τζοριτζᾶ. Σταθμὸς Διοικήσεως Σώματος Στρατοῦ ἀπὸ 15ης ὥρας σήμερον Ἀραπλῆ-Τσιφλίκ.

14/8|22 ὥρα 13.30' Α΄ Σ. Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Τοῦτο ἀπέστειλα πρὸς μεταβίβασιν εἰς τὸ Β΄ Σῶμα Στρατοῦ διὰ τοῦ ταγματάρχου Βλυσμᾶ, ὃν διέταξα νὰ πληροφορηθῇ καὶ περὶ τῶν νεωτέρων σχέσεων τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ, μεθ' οὗ ἀπὸ τῆς 10.30' ὥρας οὐδεὶς ὑπῆρχε σύνδεσμος. Εἰς δὲ τὴν I Μεραρχίαν ἀπέστειλα τὸν συνταγματάρχην πυροβολικοῦ Παππαϊωάννου ἀρχηγὸν πυροβολικοῦ Α΄ Σώμ. Στρατοῦ μετὰ τοῦ ταγματάρχου μηχανικοῦ Στρίμπερ, ὅπως πληροφορηθῶσι τὰ τῆς ἐν τῷ μετώπῳ τῆς Μεραρχίας ταύτης στρατιωτικῆς καταστάσεως καὶ ἐπεξηγήσωσι τὰς περὶ συμπτύξεως τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἀποφάσεις μου.

Ὀλίγον βραδύτερον, καθ' ἣν στιγμὴν διηρχόμην τοῦ χωρίου Μπαγιάτ, προσῆλθεν ἀξιωματικὸς τῆς XII Μεραρχίας, ὅστις μοὶ ἐπέδωκε τὴν διὰ τοῦ ἀσυσμάτου ληφθεῖσαν κάτωθι διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς (δυστυχῶς ὅμως ἦτο πλέον πολὺ ἀργά).

Ἀρ. 5621/III (Μεταδοθεῖσα διὰ XII Μεραρχίας)

Α', Β', Γ', Σώματα Στρατοῦ.

IX Μεραρχία ὁλόκληρος τίθεται διάθεσιν Α' Σώματος Στρατοῦ μεταφερθησομένη, ὅπου τοῦτο νομίσθη διὰ διαταγῆς του Στόπ. Α' Σῶμα Στρατοῦ νὰ κρατηθῇ πάση θυσίᾳ θέσεις του, διαθέτον ἤδη ὑπεραρκετὰς δυνάμεις Στόπ. Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀναλάβῃ ὠρισμένως ἐντὸς αὐρίου ἀντεπίθεσιν του, προσλαμβάνον ὑπὸ διαταγὰς του καὶ XII Μεραρχίαν.

14/8/22

Ὁ Ἀρχηγὸς Στρατιᾶς
ΧΑΤΖΑΝΕΣΤΗΣ

Περὶ τὴν 16ην ὥραν ἔφθασα εἰς Ἀραπλῇ—Τσιφλίκ. Ἐπειδὴ ὅμως τὸν περὶ αὐτὸ χῶρον, λίαν περιορισμένον καὶ σχηματίζοντα στενωπὸν, ἐθεώρησα ἀκατάλληλον διὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν Σχηματισμῶν καὶ τὴν παραμονὴν τοῦ Στρατηγείου, διέταξα τὴν μετακίνησιν τοῦ Στρατηγείου ὀλίγον τι βορειότερον εἰς Μπαϊράμ—Γκιόλ, ὡς καὶ τὴν στάθμῳσιν τῆς φάλαγγος τῶν Σχηματισμῶν.

Ἐκεῖθεν ἀπέστειλα πρὸς τὴν II Μεραρχίαν τὴν ἐπομένην διαταγὴν :

Ἀρ. 17130

II Μεραρχίαν

Κοινοπ. Στρατιὰν Μ. Ἀσίας

Σῶμα Στρατοῦ ἤρξατο ἀγόμενον γραμμὴν Ταζλέρ, Ντοῦς—Ἀγάτς, Ἀϊβαλῇ, Μπάλ—Μαχμούτ, Κιουπρουλοῦ, Μπουγιούκ—Τζορτζᾶ. Ἀνάγκη διαθέσῃτε ἡμετέρας δυνάμεις πρὸς κάλυψιν διαστήματος ἀπὸ ἀριστεροῦ ὑποτομέως Καραγκιοσελὶ μέχρι σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, διότι *πιθανῶς ἐχθρὸς στρέψη προσπάθειάν του πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ, ὅπως ὠθήσῃ δυνάμεις μας πρὸς βορρᾶν.*

14/8/22 ὥρα 16.40'

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Πλὴν τῆς ἀνωτέρω πρὸς τὴν Στρατιὰν κοινοποιήσεως τῆς πρὸς τὴν II Μεραρχίαν διαταγῆς μου, σχετικῶς πρὸς τὴν πιθανὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐχθροῦ, ὑπέβαλον ἔτι καὶ τὸ κατωτέρω πρὸς τὴν Στρατιὰν τηλεγράφημα ὅπως, τονίσω καὶ πάλιν

τὴν γνώμην μου, ὅτι ὡς προέβλεπον ὁ ἔχθρὸς μετὰ τὴν διάσπασιν τοῦ μετώπου, θὰ ἐπεδίωκε παντὶ σθένει νὰ κατευθύνῃ τὴν κυρίαν του προσπάθειαν πρὸς Τονλοῦ—Πουνάρ, ἵνα ἀφ' ἐνὸς μὲν μᾶς ἀποκόψῃ ἀπὸ τῶν πρὸς Σμύρνην συγκοινωνιῶν μας, καὶ μᾶς ὠθήσῃ πρὸς Βορρᾶν, ἀφ' ἑτέρου δέ, παραλύσῃ τὴν ἐνδεχομένην ἄμυναν τῆς ὠχυρωμένης γραμμῆς τοῦ Τονλοῦ—Πουνάρ, ἣν ἐσκόπουν νὰ καταλάβω ἐν τέλει, στρεφόμενος πέριξ τοῦ ὑποτομέως Καραγκιοσσελὶ ὡς περὶ δεξιὸν ἄξονα στροφῆς.

Δ'. Υ'. (¹). Στρατιὰν Μ. Ἀσίας

Ἐχθρὸς, μετὰ διάσπασιν μετώπου θὰ ἐπιζητήσῃ κατευθύνῃ προσπάθειάν του πρὸς Τονλοῦ—Πουνάρ, ὅπως ὠθήσῃ δυνάμεις μας πρὸς Βορρᾶν, ἀποκόπτων ἡμᾶς ἀπὸ γραμμῆς συγκοινωνιῶν μας. Προτίθεμαι ἐνεργήσω, ὥστε ἐν τέλει καταλάβω παλαιὰν ὠχυρωμένην γραμμὴν Τονλοῦ—Πουνάρ. Φρονῶ ὅτι λόγῳ τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως, καὶ τῆς ὡς ἐκ τούτου σιενῆς συνεργασίας τῶν Σωμάτων Στρατοῦ, ἐνιαία διοικήσεις θὰ εἶναι λυσιτελῆς.

14.8/22 ὥρα 16,40'

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἄμα τῇ ἐγκαταστάσει μου εἰς Μπαϊράμ—Γκιόλ, προσῆλθεν ὁ εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀποσταλεὶς σύνδεσμος ταγματάρχης Βλυσμᾶς, ὅστις μοὶ ἀνέφερεν, ὅτι τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, θεωροῦν ἀδύνατον πλέον τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διατασσομένης ὑπὸ τῆς Στρατιᾶς ἀντεπιθέσεως, θὰ ἀπесύρετό ἐντὸς τῆς ἑσπέρας ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων δυτικῶς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, τοῦ Σταθμοῦ Διοικήσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐγκαθισταμένου ἐντὸς τῆς ἑσπέρας εἰς Ἐϋρέτ. Ἀκολούθως ἐπανῆλθον οἱ εἰς τὴν I Μεραρχίαν ἀποσταλέντες ἀξιωματικοὶ συνταγματάρχης Παπαϊωάννου καὶ ταγματάρχης Στριμπερ, οἵτινες μοὶ ἀνέφερον, ὅτι συνήντησαν τὸ Στρατηγεῖον τῆς I Μεραρχίας εἰς τὰ ἀμέσως βορείως τοῦ χωρίου Μπάλ—Μαχμουτ ὑψώματα καὶ ἐπληροφορήθησαν παρὰ τοῦ Διοικητοῦ τῆς I Μεραρχίας Στρατηγοῦ Φράγκου, ὅτι δὲν

(¹) Ἐπρωτοκολλήθη εἰς Στρατιὰν Μ. Ἀσίας με ἀρ. 5717/15/8/22 ὥρα 2.45'

εἶχε μὲν λάβει εἰσέτι τὴν διαταγὴν τῆς συμπτύξεως (ἴσως ἐκ βλάβης τῆς τηλεφωνικῆς συγκοινωνίας κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς), ὅτι ὅμως τὰ τμήματα τῆς Μεραρχίας, ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ ἐχθροῦ ἐγκαταλείψαντα τὰς ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων θέσεις των, εὗρισκοντο ἤδη ἐν ὑποχωρήσει εἰς τὴν πεδιάδα, καὶ ὅτι τὴν ἐσπέραν θὰ κατελάμβανε τὰ ὑψώματα τὰ ὀριζόμενα ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 3325[3 διαταγῇ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, τοῦ Στρατηγείου τῆς Μεραρχίας ἐγκαθισταμένου εἰς χωρίον Μπασκιμσέ. Ὁ συνταγματάρχης Παπαϊωάννου ἐσημείωσεν ἐπὶ τοῦ χάρτου εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας τὰς θέσεις, ἃς ἡ διαταγὴ τοῦ Σώματος Στρατοῦ ὥριζεν, ὅτι θὰ καταλάμβανον ἐντὸς τῆς ἐσπέρας αἱ λοιπαὶ Μεραρχίαι, ὃ δὲ ταγματάρχης μηχανικοῦ Στρίμπερ συνεννοήθη μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Μεραρχίας, ὅπως ἀποκατασταθῇ τηλεφωνικὴ συγκοινωνία μετὰ Ἀραπλῇ—Τσιφλίκ πρὸς σύνδεσμον μετὰ τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Τὴν νύκτα, ἐστάλη μὲν εἰς Ἀραπλῇ—Τσιφλίκ ὁ Διοικητὴς τῆς τηλεγραφικῆς συγκοινωνίας τοῦ Α' Σώμ. Στρατοῦ λοχαγὸς Χορδάκης διὰ τὸν σύνδεσμον τοῦτον, ἀλλὰ καθ' ὅλην τὴν νύκτα δὲν κατώρθωσε νὰ συνδεθῇ τηλεφωνικῶς μετὰ τῆς I Μεραρχίας. Οὕτω ἡ I Μεραρχία μετὰ τῆς VII ἐνεργούσης εἰς τὸν αὐτὸν τομέα τῆς I, συνεπτύχθησαν ἀμφοτέραι ἄνευ προειδοποιήσεώς μου. Ἐὰν δὲ δεχθῶμεν, ὅτι ἠναγκάσθησαν εἰς σύμπτυξιν ἀπροόπτως, κατόπιν πίεσεως τοῦ ἐχθροῦ, ὥφειλε τοῦλάχιστον ὁ Διοικητὴς αὐτῶν στρατηγὸς Φράγκου νὰ μοὶ ἀναφέρῃ ἀμέσως τὸ γεγονός, ὅπως λάβω σχετικὰς διατάξεις διὰ τὰς τρεῖς ἑτέρας Μεραρχίας, εἰδοποιῶν συγχρόνως καὶ τὸν Διοικητὴν τοῦ Β' Σώματος, ὡς ἔπραξα ἐγὼ, εὐθὺς ὡς ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν τῆς συμπτύξεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ. Ἡ παράλειψις αὕτη τοῦ στρατηγοῦ Φράγκου Διοικητοῦ τῆς I Μεραρχίας, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου εἶχον θέσει προσωρινῶς καὶ τὴν VII διὰ τὴν καλλιτέραν καὶ στενωτέραν συνεργασίαν ἀμφοτέρων τῶν Μεραρχιῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τομέως, ἱκανὴ νὰ ἔχῃ ὀλεθρίας συνεπειὰς διὰ τὰς λοιπὰς Μεραρχίας, δὲν ὑπῆρξε δυστυχῶς ἡ μόνη.

Κατὰ τὴν νύκτα, παρημέλησε νὰ συνδεθῇ τηλεφωνικῶς μετὰ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ὡς εἶχε συνεννοηθῇ ὁ ταγματάρχης Στρίμπερ. Οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' οὐδὲ καὶ ἀπέστειλε σύνδεσμον

παρὰ τῷ Α' Σώματι Στρατοῦ πρὸς λήψιν διαταγῶν διὰ τῆς ἐπομένην.

Μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἀμυντικῆς γραμμῆς τοῦ Μετώπου, ἐκτόπισιν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, κατὰ τὴν 14ην Αὐγούστου, ἀντὶ νὰ συνεχίσω τὴν πρὸς Δυσμὰς κίνησιν, κατέλαβον ἀμέσως κατὰ τὴν νύκτα (14ην-15ην Αὐγούστου) μὲ τὸ Σῶμα τοῦτο τὴν γραμμὴν τῶν ὑψωμάτων Κούμαρι, Μπάλ-Μαχμούτ, Κιουπροουλού, Τσακιρτζέ-Τεπέ, ἅτινα ἀπετέλουν ἰσχυρὰν ἀμυντικὴν γραμμὴν συνεχῇ, ἀναγνωρισθεῖσαν ἐκ τῶν προτέρων παρὰ τῶν Μεραρχιῶν κατόπιν προγενεστέρας διαταγῆς μου πολὺ πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ (ὄρα σελ. 274, 3η περίπτωσις) καὶ ἐφ' ἧς εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ ἐκτελῶσιν ἀμυντικὰ ἔργα. Ἦχθην δὲ εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην, σκεφθεὶς ἀμέσως τότε, ὅτι μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν διάσπασιν τοῦ μετώπου, συμφέρον εἶχον, ὅπως κερδίσω εὐθὺς ἀμέσως, ὅσον οἶον τε πλειότερον πρὸς Δυσμὰς ἔδαφος, εἰς τρόπον, ὥστε νὰ παρεντεθῇ μεγάλη ἀπόστασις μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ ἐχθροῦ πρὸς κέρδος χρόνου, ἀναγκαίου διὰ τὴν ἀνασύνταξιν τῶν Μονάδων.

Τοιοῦτον τρόπον ἐνεργείας, εἶχον ἤδη ἐφαρμόσει ἐπιτυχῶς καὶ εἰς δύο προηγουμένας ἀναλόγους περιστάσεις: 1ον) Κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων ἐκστρατείαν 1913 καὶ περὶ τὸ τέλος αὐτῆς, ἡ III Μεραρχία εὗρισκομένη μεμονωμένη εἰς ἀποστασίαν τινα δυτικῶς τοῦ Πεκτσόβου ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων μεταξὺ Μπεργκαλινίτσας καὶ Ζελενίτσας, ἔνθα ὁ ὕψος 1450, ὑπέστη ἐπίθεσιν κατὰ μέτωπον καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν ὑπὸ μεγάλης δυνάμεως Βουλγαρικοῦ στρατοῦ, ἀποσυρθέντος φαίνεται ἐκ τοῦ παραπλεύρως εὗρισκομένου Σερβικοῦ μετώπου. Ἐπιτελάρχης τότε ὢν τῆς Μεραρχίας ταύτης ὑπέβαλον εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας, ἀείμνηστον στρατηγὸν Δαμιανόν, τὴν ἀμέσως παρ' αὐτοῦ υἱοθετηθεῖσαν πρότασιν, ὅπως ἀποσυρθῶμεν ταχέως πρὸς τὰ ἀνατολικῶς τοῦ Πεκτσόβου ὑψώματα. Ἡ κίνησις ἐγένετο ἐγκαίρως καὶ ἐπιτυχῶς. 2ον) Τὸ αὐτὸ ἔπραξα, ὅτε διώκουν τὴν III Μεραρχίαν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, κατὰ τὴν 20 Μαρτίου 1921, μετὰ τὴν ἐπὶ ἑξαήμερον παραταθεῖσαν σκληρὰν μάχην τοῦ Ἀβγκίν, ὁπότε, ὑποχωρησα-

σὼν ἄνευ εἰδοποιήσεώς μου τῶν δεξιόθεν τῆς III Μεραρχίας μαχομένων, οὐχὶ ἐν στενῇ ἐπαφῇ, ἀλλ' εἰς τινα ἀπόστασιν συμπαρατεταγμένων ἐτέρων δύο Μεραρχιῶν (X καὶ VII) τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ὁλόκληρος ὁ ἐπὶ τοῦ μετώπου Ἀβγκίν, Κοβαλίτσας ἀντιμέτωπος τοῦ Γ' Σώματος Τουρκικὸς Στρατὸς ἐστράφη ἐναντίον τῆς III Μεραρχίας. Αὕτη παρέμεινεν εἰς τὰς θέσεις της, σκληρῶς μαχομένη, μέχρις οὗ ἔλαβε τὴν διαταγὴν ὑποχωρήσεως, καθυστερήσασαν ἐπὶ εἰκοσιτετράωρον λόγῳ διακοπῆς τῆς τηλεφωνικῆς συγκοινωνίας. Τότε ἐχρησιμοποίησα ὁλόκληρον τὴν νύκτα εἰς πορείαν, ὅπως παρεντεθῇ μεγάλη ἀπόστασις μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλ' ἡ III Μεραρχία, κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἄνω περιστάσεις, δὲν ἦτο ἠναγκασμένη νὰ ἐναρμονίσῃ τὴν κίνησιν της πρὸς ἄλλην Μονάδα, καθόσον εἰς μὲν τὴν 1ην περίστασιν εὐρίσκετο μεμονωμένη, εἰς δὲ τὴν 2αν κατόπιν τῆς ὑποχωρήσεως τῶν ἐτέρων δύο Μεραρχιῶν (X καὶ VII) παρέμεινεν ἐπίσης μεμονωμένη, καὶ συνεπῶς εἶχε ν' ἀσχοληθῇ μόνον περὶ τῆς ἐν ἀσφαλείᾳ ἐκτελέσεως τῆς ὑποχωρήσεώς της.

Κατὰ τὴν σύμπτυξιν ὅμως ἐξ Ἀφιδὸν-Καραχισὰρ, τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ ἔδρα συμφώνως πρὸς διαταγὰς τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας, ἣτις εἶχεν ἀναλάβει ἀπὸ τῆς 1ης ἡμέρας τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ συνεδύαζε τὴν ἐνέργειαν τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ. Ὅταν ἐξεδόθη ἡ διαταγὴ ὑποχωρήσεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἦτοι τὴν 14ην Αὐγούστου, εἶχον ὑπ' ὄψει τὴν κατὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς προτεραίας (13 Αὐγούστου) ληφθεῖσαν ὑπ' ἀριθ. 22.000 διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς, καθ' ἣν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἐνισχυόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Γ' Σώματος ὤφειλε νὰ ἐνεργήσῃ ἀντεπίθεσιν πρὸς Τσαϊ. Συνεπῶς δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀπομακρυνθῶ πολὺ τοῦ Ἀφιδὸν-Καραχισὰρ, διότι ὁ ἐχθρὸς, μὴ ἀπασχολούμενος πλέον ὑπὸ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, θὰ ἠδύνατο νὰ συγκεντρώσῃ ἀνενοχλήτως τὰς δυνάμεις του ἐναντίον τοῦ ἐπιχειροῦντος ἀντεπίθεσιν Β' Σώματος Στρατοῦ, ὅπερ οὕτω θὰ ὑφίστατο βεβαίαν καταστροφὴν.

Τὸ κατὰ πόσον ὀρθῶς ποιῶν παρέμεινα ἐκεῖ, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Στρατιὰ Μ. Ἀσίας ἐθεώρει πραγματοποιήσιμον τὴν ἐκτέλεσιν ἀντεπιθέσεως παρὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, οὐ μόνον τὴν 13ην Αὐγούστου (ἀρ. διατ. $\frac{22.000}{13/8/22}$), ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὴν 14ην τὸ ἑσπέρας (ὄρα κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. 5659 διαταγὴν της),

ὅτε διέτασσε τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ νὰ ἐκτελέσῃ ἀντεπίθεσιν πρὸς Τσοπανλάρ, παραλαμβάνον παρὰ τοῦ Α' Σώματος τὴν XII Μεραρχίαν. Συνεπῶς ἡ Διοίκησις τῆς Στρατιᾶς ὑπελόγιζεν, ὅτι τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, εἰς ὃ ἀνῆκεν ἡ XII Μεραρχία κατὰ τὴν ἡμερομηνίαν ταύτην, δὲν ἔπρεπε νὰ εὐρίσκηται λίαν ἀπομεμακρυσμένα τοῦ Ἀφιον.

Πρὸς δὲ ἡ Στρατιά, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι εἶχε διατάξει προηγουμένως ἀναγνώρισιν ἀμυντικῆς γραμμῆς ἀπὸ Προύσσης μέχρις Ἀδραμυτίου, ἡδύνατο ἴσως νὰ ἐλάμβανε τὴν ἀπόφασιν τῆς συμπτώξεως τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β' πρὸς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, ἵνα διὰ τῆς συγκεντρώσεως πρὸς Βορρᾶν ὄλων τῶν Μεραρχιῶν, ἢ τοῦ πλείστου τούτων, εὐρεθῇ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς κατέχων πλευρικὴν θέσιν σχετικῶς πρὸς τὴν γραμμὴν συγκοινωνιῶν, ἀπειλῶν συγχρόνως τὸ πλευρὸν τοῦ ἐχθροῦ—ὅσας τυχὸν ἤθελεν ἐπιχειρήσει πρὸς Σμύρνην—τὴν γραμμὴν τῶν συγκοινωνιῶν αὐτοῦ, ὡς καὶ τὴν βάσιν ἐπιχειρήσεών του (τὸ Τσάϊ).

Τὸ ἐσπέρως περὶ ὥραν 20, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ μοὶ μετεβίβασε τὴν ἐξῆς διὰ τοῦ ἀσυστάτου ληφθεῖσαν διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς :

Ἀρ. 5659.III

Α' καὶ Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ—II Μεραρχίαν

Α' Σῶμα Στρατοῦ χρησιμοποιοῦν διατεθείσας αὐτῷ ἐφεδρείας ν' ἀνακαταλάβῃ θέσεις αὐτοῦ. Ἐὰν ὅμως ὑποχρεωθῇ πρὸς ὑποχώρησιν νὰ διεκδικῇ τὸ ἔδαφος βῆμα πρὸς βῆμα καὶ καλύψῃ γραμμὴν Σμύρνης, συμπτυσσόμενον ἐν ἀνάγκῃ ἀπολύτως ἐπὶ γραμμῆς Ρεσίλ—Τεπέ, Ἀκάρ—Ντάγ καὶ ὑψ. 1980.

Δευτέρα Μεραρχία νὰ καλύπτῃ τὸ δεξιὸν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ὑπὸ τὸ ὁποῖον ὑπάγεται.

Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐκτελέσῃ τὸ ταχύτερον ἀντεπίθεσιν του μὲ κατεύθυνσιν Μπουγιούκ—Τσομπανλάρ.

Γ' Σῶμα Στρατοῦ, καλῦπτον ἀμέσως Δορύλαιον διὰ μικτοῦ ἀποσπάσματος ἐκ 4 τοῦλάχιστον ταγμάτων, κινηθῇ τάχιστα δι' ἀδιαλείπτων πορειῶν πρὸς περιοχὴν Μπορντί.

14/8/22 ὥρα 15,10'

Στρατ. Μ. Ἀσίας
Γ. ΧΑΤΖΑΝΕΣΤΗΣ

Κατόπιν τῆς διαταγῆς ταύτης τῆς Στρατιᾶς, ἐξέδωκα διὰ τὴν ἐπομένην, 15ην Αὐγούστου, τὴν ἐξῆς διαταγὴν :

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ἄρ. 3326/3

Στρατηγεῖον 14 Αὐγούτου
ὥρα 23.30

Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων

I. Σῶμα Στρατοῦ, κατόπιν ἰσχυρωτάτης ἐχθρικής πιέσεως νοτίως ποταμοῦ Ἀκάο, συνεπτύχθη εἰς γραμμὴν Ταζλέρ, ὑψώματα βορείως Ντούζ-Ἀγάτς, ὑψώματα βορείως Μπάλ-Μαχμούτ, ὑψώματα νοτίως Κιουπρουλοῦ, Τσακίρ-Τεπέ. Ἀριστερᾷ ἐν ἐπεκτάσει εἰς ὑψώματα δυτικῶς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κιουταχείας τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ.

II. Αὔριον συνεχισθῇ σύμπυξις Σώματος Στρατοῦ ὡς ἀκολούθως :

XII Μεραρχία τεθήσεται εἰς κίνησιν οὕτως, ὥστε ἡ κεφαλὴ αὐτῆς νὰ διέλθῃ Ἀραπλή-Τσιφλίκ τὴν 5ην ὥραν καὶ ἀχθῇσεται διὰ Τσατάλ-Γσεσμέ καὶ Τσάτ-Κουγιοῦ εἰς ὑψώματα ἀνατολικῶς Μπασκιμσέ καὶ θὰ καταλάβῃ γραμμὴν ἀπὸ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μέχρι Ρεσίλ-Τεπέ. Μεραρχία αὕτη νὰ θέσῃ εἰς διάθεσιν IV Μεραρχίας ἅπαν τὸ ὑπ' αὐτὴν πεδινόν, βαρὺ, καὶ Σκόντα Πυροβολικόν, ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κινηθῇ ἐπὶ δρομολογίου της, νὰ ἀναλάβῃ δὲ ὑπὸ τὰς διαταγὰς της τὰ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς IV Μεραρχίας τεθέντα XIIβ μοίραν ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ καὶ τάγμα 46ου συντάγματος Πεζικοῦ.

III. IV Μεραρχία θὰ τεθῇ ἐν πορείᾳ καὶ θὰ διέλθῃ εἰς ὕψος γεφύρας βορείως Κιουπρουλοῦ τὴν 5 καὶ 30' θὰ ἀχθῇ δὲ διὰ Τσάτ-Κουγιοῦ, Μπασκιμσέ εἰς χῶρον Κουτσούκιοῦ, Ἐϋτζέ ἐν ἐφεδρείᾳ.

IV. I Μεραρχία μὲ τὴν ὑπ' αὐτὴν VII διατελοῦσα ἐν στενῷ συνδέσμῳ θὰ τηρήσῃ θέσεις μέχρι διελεύσεως IV Μεραρχίας βορείως Μπάλ-Μαχμούτ, μεθ' ὃ θέλει συμπύξῃ μέτωπόν της, ὥστε νὰ φέρῃ ἀριστερόν της εἰς ὑψώματα βορείως Κούμαρι καὶ συνδεθῇ μετὰ XII Μεραρχίας καὶ ἀποσπάσματος Καραγκιοσελί.

V. Ἡ φάλαγξ τῶν Σχηματισμῶν τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ Στρατιᾶς ὡς καὶ πεδινοὶ Σχηματισμοὶ τῆς XII Μεραρχίας θὰ

ἀκολουθήσουν τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Κιουτάχειας μέχρις Ἐϋρόετ, καὶ ἐκεῖθεν δι' Ὀλουτζάκ εἰς Κιουτσούκ-Κιοϊ. Ἐκκίνησις 5ην ὥραν.

VI. Τὸ Στρατηγεῖον Σώματος Στρατοῦ θὰ βαδίσῃ μετὰ τῆς XII Μεραρχίας. Σταθμὸς Διοικήσεως Σώματος· Κιουτσούκ-Κιοϊ.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ

Πα ρ α λ η π τ α ι :

Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Β' Σῶμα Στρατοῦ—Μεραρχίαι I, IV, XII

(Εἰς τὴν I Μεραρχίαν δοθήσεται μερίμνη IV)

Ἡ διαταγὴ αὕτη ἀπεστάλη εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ καὶ τὰς Μεραρχίας XII καὶ IV διὰ συνδέσμων, πρὸς τὴν I ἔξ Μεραρχίαν, ἣτις δὲν εἶχεν ἀποστείλει εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ σύνδεσμον, διεβιβάσθη μερίμνη τῆς IV Μεραρχίας. Σημειωτέον, ὅτι ὁ ἀσύρματος Α' Σώματος Στρατοῦ μὴ δυνάμενος νὰ κινήθῃ λόγῳ βλάβης τοῦ αὐτοκινήτου του, εἶχεν ἀποσταλῇ τὴν μεσημβρίαν σιδηροδρομικῶς εἰς Ἐσχῆ-Σεχῆρ, τὸ δὲ Α' Σῶμα Στρατοῦ δὲν διέθετε πλέον ἀσύρματον τηλέγραφον. Διὰ τὴν μετὰ τῆς Στρατιᾶς συνεννόησιν ἐχρησιμοποίει ἐκάστοτε τὸν ἀσύρματον τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ. Ἡ ἀνωτέρω διαταγὴ ὑπεβλήθη καὶ εἰς τὴν Στρατιὰν διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Διὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ συνδέσμου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ὅστις μοὶ μετέφερε τὴν ὑπ' ἀριθ. 5659]III διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς, παρεκάλεσα τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ὅπως μοὶ ἀποστείλῃ τὸν Ἐπιτελάρχην, ἢ ἕτερον ἀξιωματικὸν τοῦ Ἐπιτελείου του, πρὸς πληρεστέραν καὶ ταχύτεραν συνεννόησιν περὶ τῶν μελλόντων νὰ ἐκτελεσθῶσιν ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ τὴν ἐπομένην.

Ὦντως, περὶ τὴν 24ην ὥραν προσῆλθεν εἰς Μπαϊράμ-Γκιὸλ ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ συνταγμ. Βασιλακόπουλος καὶ ὁ ταγμ. τοῦ 3ου γραφείου Ρούβαλης, εἰς οὓς ἀνεκοίνωσα, ὅτι τὸ Α' Σ. Στρατοῦ θὰ κατελάμβανε τὴν ἐπομένην τὴν ὑπὸ τῆς διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς ὀριζομένην γραμμὴν τῶν ὑψωμάτων καὶ ἐζήτησα νὰ μάθω τὰς σκέψεις καὶ προθέσεις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Ὁ Ἐπιτελάρχης ἀπήντησεν, ὅτι τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, κατόπιν τῆς δημιουργηθείσης νέας τακτι-

κῆς καταστάσεως, θεωρεῖ ἀδύνατον τὴν ἐκτέλεσιν ἀντεπιθέσεως, ὅπερ καὶ ἀνέφερεν εἰς τὴν Στρατιάν, καὶ ὅτι διὰ τὴν ἐπομένην θὰ συνεδύαζε τὴν κίνησίν του πρὸς τὴν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, καταλαμβάνον τὴν γραμμὴν τῶν ὑψωμάτων Ρεσίλ-Τεπέ, Ἐϋρέτ, μὲ τὸ Στρατηγεῖον του εἰς Ὀλουτζάκ. Εἰς ταῦτα δὲν εἶχον καμμίαν ἀντίρρησην, παρεκάλεσα μόνον, ὅπως ἡ δεξιὰ του Μεραρχία συνδεθῇ μετὰ τῆς εἰς τὸ ἀριστερόν μου μέλουσας νὰ ταχθῇ XII Μεραρχίας.

Τὴν 23.30' ὥραν ἀπέστειλα διὰ τοῦ ἀστυνόμου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ τὸ κάτωθι δελτίον στορ. καταστάσεως.

Ἀρ. 3 328]3

Στρατιάν Μ. Ἀσίας, Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ

I, II, IV καὶ XII Μεραρχίας.

Σημερινὴ πίεσις ἐχθροῦ σφοδροτάτη. Πλὴν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ δεξιὸν τῆς IV Μεραρχίας προξηνηθέντος ρήγματος, ἡ I Μεραρχία μετὰ τῆς VII ὑπέστησαν τοιαύτην σφοδρὰν πίεσιν, ὥστε ἐγκατέλειψαν τὰ κέντρα ἀντιστάσεως Χασάν-Μπέλ, Κιλίτζ-Ἀρσλάν, Τιλκί-Κιρὶ-Μπέλ καὶ συνεπλύχθησαν εἰς τὰ ὑψώματα βορείως Ντουζ-Ἀγάτς, Μπάλ-Μαχμούτ, πρὶν λάβωσι διαταγὴν συμπτύξεως. Ἀπώλεια δὲν ἐξηκριβώθησαν εἰσέτι, πάντως λίαν σοβαραὶ ἰδίαι I καὶ VII Μεραρχιών. Ἡθικὸν ἀνδρῶν τμημάτων ὑποστάντων μεγίστην πίεσιν, κλονισμένον. Κατελήφθη ἀναφερθεῖσα γραμμή.

14—8—22 ὥρα 23.30'

Α' Σῶμα Στρατ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

3η ἡμέρα ἐπιθέσεως

(Σύμπτυξις πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ. Μάχαι Ἐϋρέτ, Οὔλουτζάκ.)

15/28 Αὐγούστου. Περὶ τὴν 3ην πρωϊνὴν ὥραν ἔλαβον διὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ τὴν ἀκόλουθον ὑπ' ἀριθ. 24083]5703]III διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς :

Ἄρ. Ε. Π. 24083|5703|III

Τηλεγραφικῶς ἀπολύτου προτεραιότητος

Α', Β', Γ' Σώματα Στρατοῦ

1) Α' Σῶμα Στρατοῦ, πιεσθὲν ἰσχυρῶς, διέταξε σύμπτυξιν τῶν δυνάμεών του εἰς γραμμὴν Ταζλέρ, Μπουγιούκ-Τζορτζᾶ.

Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀναφέρει δὲν δύναται ἀναλάβῃ ἀντεπίθεσιν εἰμὴ 16ην τρέχοντος Κατόπιν τούτου, ἀκυρῶ πᾶσαν προγενεστέραν διαταγὴν μου καὶ ἐντέλλομαι τὰ κάτωθι :

2) Β' Σῶμα Στρατοῦ μετὰ τῆς ἐξ "Ακ-"Ιν κινηθείσης Ἀνεξαρτήτου Μεραρχίας τίθεται προσωρινῶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς στρατηγοῦ Τρικούπη.

3) Στρατηγὸς Τρικούπης ἔχει ἐντολὴν κάλυψιν τῆς πρὸς Σμύρνην γραμμῆς συγκοινωνίας, ἐνισχύων τὸ δεξιόν του καὶ ἀναλαμβάνων ἀντεπίθεσιν, εὐθὺς ὡς καταστῇ τοῦτο δυνατόν.

4) Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ πλὴν τῶν εἰς "Ακ-"Ιν δυνάμεων, ἔχει ἐντολὴν νὰ τηρήσῃ τὸ Δορύλαιον, καλύπτον τὴν πρὸς Προὔσαν γραμμὴν συγκοινωνίας.

14|8|22 ὥρα 20.15'

Στρατιὰ Μ. Ἀσίας ΧΑΤΖΑΝΕΣΤΗΣ

"Όταν ἐλήφθη ἡ διαταγὴ αὕτη, εἶχον ἤδη τὴν πρόθεσιν, διατυπωθεῖσαν εἰς τὴν πρὸς τὴν Στρατιὰν τηλεγρ. ἀναφοράν μου (σελ. 316), *ὅπως μετακινούμενος μὲ ἄξονα στροφῆς τὸν ὑποτομέα Καραγκιοσελῆ, καταλήξω εἰς τὴν ὀργανωμένην τοποθεσίαν Τονλοῦ-Πουνάρ.* Διὰ τοῦτο δὲν μετέβαλον τὴν περὶ συμπτύξεως εἰς γραμμὴν Ἀκάρ-Ντάγ, Ρεσίλ-Τεπέ ἐκδοθεῖσαν διαταγὴν μου, ἐπιφυλαχθεὶς νὰ κανονίσω τὴν πέραν τῆς γραμμῆς ταύτης κίνησιν, ἀναλόγως τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων. Μόνον ἀπέστειλα διὰ συνδέσμου εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἵνα μεταβιβασθῇ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου, τηλεγράφημα πρὸς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ καὶ τὴν Στρατιὰν, δι' οὗ ἐζήτουν, ὅπως ἡ Ἀνεξάρτητος Μεραρχία διαταχθῇ καὶ κινηθῇ ἐξ "Ακ-"Ιν διὰ σταθμοῦ Τσερκουράρ, Ἀλτουντάς πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ πρὸς συνάντησίν μου Ὡς ὁμως ἐπληροφορήθην τὴν ἐπομένην, τὸ τηλεγράφημα τοῦτο δὲν μετεβιβάσθη, διότι ὁ ἀσύρματος τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ εἶχεν ἤδη κινηθῇ ἐξ Ἐϋρέτ, ὅταν ἔφθασεν ὁ σύνδεσμος.

Περὶ τὴν ἥραν ὥραν, ἐτέθη ἐν πορείᾳ ἐκ Μπαϊράμ-Γκιόλ πρὸς Ἐϋρέτ, συμφώνως τῇ ἐκδοθείσῃ διαταγῇ, ἡ φάλαγξ τῶν Σχηματισμῶν Σώματος Στρατοῦ καὶ Στρατιᾶς, ἀσφαλιζομένη ὑπὸ τῶν Σχολείων Ἐφεδρῶν ἀξιωματικῶν καὶ τοῦ Α' τάγματος Μηχανικοῦ.

Ἡ φάλαγξ αὕτη, ἅμα ἐπροχώρησεν εἰς ἀπόστασιν τριῶν περίπου χιλιομέτρων ὅπου τοῦ ΜπαϊράμΓ-κιόλ, τόπον σταθμεύσεώς της ὅπου καὶ διενυκτέρευσε, προσεβλήθη ὑπὸ ἐχθρικοῦ Ἴππικοῦ ⁽¹⁾ καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀνακόψῃ τὴν πορείαν της. Περὶ τὰ δέκα αὐτοκίνητα φορτηγά, προπορευόμενα ἐν τῇ φάλαγγι κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ συνέχεια τῆς πορείας τῆς φάλαγγος ἐπετεύχθη, τῇ ἐπεμβάσει τάγματος τῆς XII Μεραρχίας, ληφθέντος ἐκ συντάγματος αὐτῆς διερχομένου τοῦ ὑψώματος τοῦ Μπαϊράμ-Γκιόλ, ἐφ' οὗ εὐρισκόμην καὶ ἀποσταλέντος τῇ διαταγῇ μου μετ' οὐλαμοῦ ὀρειβ. Πυροβολικοῦ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς φάλαγγος.

Τὴν αὐτὴν ὥραν, ἐνηργήθη ὁμοίως ἰσχυρὰ ἐπίθεσις ἐχθρικοῦ Ἴππικοῦ μετὰ πυρῶν Πυροβολικοῦ ⁽²⁾ ἐναντίον τοῦ χωρίου Ἐϋρέτ, ἐνθα τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ μετὰ τῆς IX Μεραρχίας.

Τὸ ἐχθρικὸν τοῦτο ἵππικὸν ⁽³⁾ κατόπιν, πορευόμενον μὲ διεύθυνσιν ἐκ Νότου πρὸς Βορρᾶν, συνηντήθη ὑπὸ τῆς IX Μεραρχίας κατευθυνομένης ἐξ Ἐϋρέτ πρὸς Ὀλουτζάκ, ἣν προσέβαλεν. Ἀπεκρούσθη ὅμως ὑποστὰν σοβαρὰς ἀπωλείας καὶ ἐγκαταλείψαν παρὰ τὸ χωρίον Ὀλουτζάκ 4 ὁρ. πυροβόλα συστήματος Σνάϊδερ-Δαγκλῆ, ἅτινα ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφῶν ἀνεγνωρίσθησαν ὡς προερχόμενα ἐκ Ρωσσίας, ὡς καὶ τινες αἰχμαλώτους, οὓς ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ.

Καθίστατο οὕτω προφανές, ὅτι ἐχθρικαὶ ἰσχυραὶ δυνάμεις ἵπ-

(1) Δύο συντάγματα τῆς 2ας Μεραρχίας Τουρκικοῦ Ἴππικοῦ.

(2) Δύο ἕτερα συντάγματα μετὰ πυροβολικοῦ ἀποτελοῦντα τὸ κύριον σῶμα τῆς 2ας Μεραρχίας Τουρκικοῦ ἵππικοῦ, ἅτινα ἀπώλεσαν τὸ δρομολόγιον τῶν προπορευομένων δύο συνταγμάτων μὲ τὸ ἐπιτελεῖον τῆς 2ας Μεραρχίας (*Εκθεσις Βαχρεντίν Πασᾶ Διοικητοῦ Σώματος Ἴππικοῦ.)

(3) Ἡ 2α Μεραρχία Τουρκικοῦ Ἴππικοῦ.

πικοῦ εἶχον ἤδη ἀχθῇ καὶ εἰς τὸ ἀριστερόν (1) πλευρὸν καὶ νῶτα τῶν ἐν ὑποχωρήσει πρὸς Δυσμάς, ἀγομένων ἡμετέρων δυνάμεων.

Ἡ IV Μεραρχία περὶ τὴν 6ην ὥραν ἐτίθετο ἐν κινήσει. Μετὰ ἡμίωρον περίπου καὶ καθ' ὃν χρόνον ἡ κεφαλὴ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἐξήρχετο τῆς στενωποῦ Κιουπρουλοῦ καὶ εὗρίσκετο περίπου εἰς τὸ μέσον μεταξὺ τοῦ χωρίου Κιουπρουλοῦ καὶ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Μπάλ-Μαχμούτ, ἐδέχθη αἰφνιδίως ραγδαία πυρὰ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ ἐκ Νότου καὶ Νοτιανατολῶν, δηλαδή ἐκ τῶν νοτιοδυτικῶς τοῦ Κιουπρουλοῦ ὑψωμάτων, τῶν μεταξὺ τοῦ χωρίου τούτου καὶ τοῦ Μπάλ-Μαχμούτ κειμένων, ἐνθα ἔδει νὰ εὗρίσκεται ἡ I Μεραρχία καὶ τὸ ἕτερον τῶν προκαλυπτουσῶν τὴν IV Μεραρχίαν ἀποσπασμάτων τῆς XIII Μεραρχίας (Πλαστήρα). Ἡ Μεραρχία αἰφνιδιασθεῖσα, ἀνεστράφη ἐν ἀταξίᾳ πρὸς δεξιὰ καὶ εὐρέθῃ τετμημένη εἰς δύο τμήματα, ὧν τὸ μὲν, ἔκαμψε πρὸς δεξιὰ καὶ ἠκολούθησε τὸ ὁρεινὸν δρομολόγιον διὰ Ρεσίλ-Μπαμποῦ, τὸ καθωρισμένον διὰ τὴν XII Μεραρχίαν, προηγηθὲν τῆς τελευταίας ταύτης, τὸ δὲ ἕτερον μεθ' οὗ καὶ τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας, ἠκολούθησε τὰς ἀνατολικὰς καὶ βορείας κλιτεῖς τοῦ Ρεσίλ-Μπαμποῦ, παρὰ κάμψαν αὐτό.

Ἡ XII Μεραρχία ἠκολούθησε τὸ διὰ τῆς διαταγῆς ὠρισμένον αὐτῇ δρομολόγιον.

Οἱ πεδινοὶ Σχηματισμοὶ τῶν δύο Μεραρχιῶν, οἵτινες ἐπρόκειτο ν' ἀκολουθήσωσι τὸ ἀρχικὸν δρομολόγιον τῆς IV Μεραρχίας, διετάχθησαν κατόπιν τῆς ἀποκοπῆς τοῦ δρομολογίου τούτου, νὰ κατευθυνθῶσι δι' Ἐϋρέτ εἰς Ὀλουτζάκ, ἀκολουθοῦντες τὸ δρομολόγιον τῆς φάλαγγος τῶν Σχηματισμῶν Σώματος Στρατοῦ καὶ Στρατιᾶς.

Περὶ τῆς κινήσεως καὶ κατευθύνσεως τῶν Μεραρχιῶν I καὶ VII, δὲν ἠδυνήθη νὰ λάβω γνῶσιν τὴν πρωτὴν τῆς 15ης Αὐγούστου. Οὐχ ἤττον ὅμως τὸ ὅτι κατὰ τὴν νύκτα τῆς 14 Αὐγούστου, δὲν ἐπετεύχθη σύνδεσμος τοῦ δεξιοῦ τῆς IV Μεραρχίας μετὰ τῆς I, ὡς καὶ τὸ ὅτι τὴν πρωτὴν αἱ Μονάδες τῆς IV Με-

(1) Δεξιὸν ἢ ἀριστερόν ἐν σχέσει πρὸς τὸν ὀπισθεν προελαύνοντα ἐχθρόν.

ραρχίας ἐδέχθησαν πυρὰ ἐκ τῶν ὑψωμάτων Μπάλ-Μαχμούτ, μοὶ ἐνέβαλον ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς 15ης τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι δι' ἀγνώστους εἰς ἐμὲ λόγους, ἡ I Μεραρχία μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὴν VII δὲν κατέλαβον κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς 14ης Αὐγούστου, τὰς καθορισθείσας ὑπὸ τῆς Διαταγῆς θέσεις, αἵτινες θὰ ἐκάλυπτον τὴν ἐπομένην ἀπὸ Νότου τὸ πλευρὸν τῆς πρὸς Δυσμὰς κινήσεως ἀμφοτέρων τῶν Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β'. Αἱ θέσεις αὗται, πλὴν τῆς διαταγῆς ἦν ἔλαβον, εἶχον ὑποδειχθῇ τῇ Μεραρχίᾳ καὶ παρὰ τῶν ἀποσταλέντων παρ' ἐμοῦ τὴν προτεραίαν ἐκ τοῦ Στρατηγείου τοῦ Σώματος, ἀξιωματικῶν, συνταγματάρχου Παπαϊωάννου ἀρχηγοῦ Πυροβολικοῦ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ ταγματάρχου Στρίμπερ διευθυντοῦ τοῦ Μηχανικοῦ (¹).

«Ἐξ ἄλλου, ἡ I Μεραρχία δὲν φαίνεται νὰ κατέβαλε προσπάθειάν τινα πρὸς σύνδεσμον μετὰ τοῦ Στρατηγείου τοῦ Σώματος Στρατοῦ καθόσον, οὔτε ἀπέστειλε ἀξιωματικὸν παρ' αὐτῷ ὡς ὤφειλε κατὰ τὴν νύκτα τῆς 14ης πρὸς τὴν 15ην, πρὸς λήψιν διαταγῆς διὰ τὴν ἐπομένην, οὔτε διὰ τῆς IV Μεραρχίας ἐπεδίωξε τοιοῦτον τι, καίτοι τῇ ἀνεκοινώθη, ὅτι τὸ μὲν Στρατηγεῖον τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ θὰ εὑρίσκετο εἰς Ἀραπλῆ-Τσιφλίκ, τὸ δὲ τῆς IV Μεραρχίας εἰς Κιουπρουλοῦ. Ἐπὶ πλέον ἠμέλησε τὴν ὑποδειχθεῖσαν αὐτῇ, ὡς ἐξετέθη, ἐπίτευξιν συνδέσμου διὰ τοῦ μεταξὺ Μπάλ-Μαχμούτ, Ἀραπλῆ-Τσιφλίκ τμήματος τῆς τηλεφωνικῆς γραμμῆς. Πρὸς δέ, κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου θὰ ἠδύνατο, ἐὰν τὸ ἐπεδίωκε, νὰ λάβῃ πληροφορίας περὶ τῶν διαταγῶν τοῦ Σώματος Στρατοῦ παρ' ἀξιωματικῶν τῆς IV Μεραρχίας ἐγγὺς αὐτῇ διελθόντων, δοθέντος, ὅτι μετὰ τῶν τμημάτων τῆς IV Μεραρχίας ἐκινουῦντο δύο Διοικηταὶ συνταγμάτων αὐτῆς, τοῦ 8ου καὶ 35ου καὶ οἱ δύο Διοικηταὶ μοιρῶν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ αὐτῆς» (²). Σημειωτέον δ' ὅτι, καθ' ὅλην τὴν 15ην Αὐγούστου, οὐδεὶς ἠκούσθη κανονιοβολισμός, οὔτε πρὸς τὴν διατεταγμένην ζώνην πορείας τῶν Μεραρχιῶν τούτων, οὔτε πρὸς τὰς θέσεις, ἃς ἔδει κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου νὰ καταλάβωσι. Μετὰ τῶν Μεραρχιῶν τούτων ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης ἐξ-

(¹) Ὅρα σελ. 317.

(²) Ἐκθεσις Ἀνακριτικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐπιχειρήσεων Μ. Ἀσίας.

έλιπεν ό σύνδεσμος, όστις άτυχώς δέν κατωρθώθη μέχρι τέλους τών έπιχειρήσεων νά έπιτευχθῇ, παρά τās καταβληθείσας προσπαθείας μου.

Μέ τό Στρατηγεΐον μου ήκολούθησα τήν φάλαγγα τῆς XII Μεραρχίας μέχρι τῆς κορυφῆς Ρεσίλ-Μπαμποῦ, καί έκειθεν προηγήθην αὐτῆς κατευθυνόμενος πρὸς Κιουτσούκιοῦ. Καθ' όδόν παρὰ τὰ ύψώματα 'Ολουτζάκ, συνήντησα άρκετὸν άριθμὸν φονευθέντων άνδρῶν καί ίππων τοῦ έχθρικοῦ ίππικοῦ,ώς καί συλληφθέντας αΐχμαλώτους τινάς έν οἷς καί ένα αξιωματικόν. Τό τμήμα τοῦτο τοῦ έχθρικοῦ ίππικοῦ άνήκε εις τήν 2αν Τουρκικήν Μεραρχίαν 'Ιππικοῦ τήν συμπλακείσαν όλίγον πρὶν μετά τῆς IX Μεραρχίας. Τό εκ τριῶν Μεραρχιῶν έχθρικόν Σῶμα 'Ιππικοῦ είσχωρῆσαν μεταξύ τών διαφόρων φαλάγγων εις τὰ νῦτα τοῦ ήμετέρου στρατοῦ, ενήργησε καί έδρασεν έν γένει έπιτυχώς. 'Η εύκολος όμως έπιτυχία του εναντίον 'Εφοδιοπομπῶν καί Σχηματισμῶν συνετέλεσεν, ώστε ή 2α Τουρκική Μεραρχία 'Ιππικοῦ, υπερβάλλουσα τήν πρὸς δρᾶσιν ικανότητά της, αντί νά χρησιμοποιηθῇ ως έφιππον πεζικόν, άπεπειράθη ενεργείαν δι' έπελάσεων εναντίον τῆς πορευομένης IX Μεραρχίας, ήτις τήν απέκρουσε προξενήσασα εις αὐτήν τσαούτας άπωλείας, ώστε έκτοτε έξηφανίσθη, τεθεισα έν έφεδρεία πρὸς ανασύνταξιν πλησίον τοῦ 'Αλτουντάς.

'Εν ᾧ έπορευόμην πρὸς Κιουτσούκιοῦ, καί καθ' όν χρόνον εύρισκόμην εις τό ύψος τοῦ χωρίου 'Ολουτζάκ, απέχοντος περι τὰ τρία χιλιόμετρα άπό τοῦ δρομολογίου, όπερ ήκολούθουν, άπεφάσισα νά παρεκκλίνω πρὸς στιγμήν, μεταβαίνων μέχρις 'Ολουτζάκ, όπως συναντήσω εκεί τὸν Διοικητὴν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ καί λάβω παρ' αὐτοῦ πληροφορίας περι τοῦ ύπ' αὐτὸν Σώματος, τῷ δώσω δέ κατόπιν αναλόγους οδηγίας περι τῆς περαιτέρω ενεργείας. "Όταν έφθασα εις 'Ολουτζάκ, εύρον τό Στρατηγεΐον τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, όπερ είχεν ήδη εγκατασταθῇ εκεί μετὰ τῆς IX Μεραρχίας, ήτις είχεν εγκαταστήσει προφυλακὰς εις τὰ νοτίως 'Ολουτζάκ ύψώματα.

'Εν ᾧ όμως εύρισκόμην είσέτι εκεί, κατέφθασεν ό 'Επιτελάρχης τῆς IV Μεραρχίας, όστις μοι άνέφερεν εκ μέρους τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας του, ότι τό Στρατηγεΐον αὐτῆς μετά τμήματος περίπου 500 μόνον άνδρῶν έξ όλων τών Μονάδων της,

εὐρίσκετο εἰς τὰ ὑψώματα νοτιανατολικῶς τοῦ Ὀλουτζάκ καὶ ὅτι ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας εἶχεν ἀπολέσει ἀπὸ πρωΐας τὰ λοιπὰ τμήματά της, ἅτινα δὲν εἶχε κατορθώσει μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ν' ἀνεύρη, καίτοι ἀφ' ἐνὸς μὲν, προσωπικῶς ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας εἶχε δώσει διαταγὰς περὶ τῆς ἀκολουθητέας διευθύνσεως εἰς διοικητὰς ἐνίων τμημάτων, ἀφ' ἑτέρου δέ, εἶχεν ἐξαποστείλει συνδέσμους πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις πρὸς συνάντησιν τῶν τμημάτων της καὶ συγκέντρωσιν αὐτῶν καὶ ἐξήτει ὁδηγίας, ἂν ὑπὸ τοιούτους ὁρους ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν πορείαν πρὸς Κιουτσούκιοι. Πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης, καὶ ἐπειδὴ ἀφ' ἐνὸς μὲν, δὲν ἐγνώριζον ποῦ εὐρίσκονται αἱ Μεραρχίαι I καὶ VII, ἀφ' ἑτέρου δ' εἶχον ὑπ' ὄψιν μου, ὅτι ἐχθρικαὶ δυνάμεις θὰ ἐκιννοῦντο ἴσως πρὸς Κιουτσούκιοι. Πρὸς δέ, ἔχων τὸ δεδομένον τῆς ὑπάρξεως ἰσχυρῶν δυνάμεων ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ εἰς τὰ νῶτα τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος, ἐθεώρησα παρακεκινδυνευμένον νὰ ὠθήσω εἰς Κιουτσούκιοι, ὅπου ἴσως εὐρίσκοντο ἐχθρικαὶ δυνάμεις, τὴν μικρὰν ἀσύντακτον δυνάμιν τῶν 500 ἀνδρῶν, ὑπόλοιπον τῆς IV Μεραρχίας, ἀποτελουμένην, κατόπιν τοῦ πανικοῦ, ἐκ διαφόρων μικροομάδων καὶ μεμονωμένων ἀνδρῶν ἄνευ ἀκμαίου ἡθικοῦ, καὶ δὴ ἐν καιρῷ νυκτός. Διέταξα ὅθεν τὴν παραμονὴν αὐτῆς κατὰ τὴν νύκτα, εἰς ἣν περίπου θέσιν εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν προστασίαν προφυλακῶν τῆς IX Μεραρχίας. Κατὰ συνέπειαν, διέταξα τὴν ἀναστολὴν τῆς περαιτέρω κινήσεως τῆς φάλαγγος τῶν Σχηματισμῶν πρὸς Κιουτσούκιοι καὶ ἀπεφάσισα τὴν παραμονὴν καὶ τοῦ Στρατηγείου τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ εἰς Ὀλουτζάκ.

Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 15 Αὐγούστου ἦτο ἡ κάτωθι :

Εἶχεν ἀπολεσθῇ ὁ σύνδεσμος καὶ ἡ ἐπαφὴ μετὰ τῶν Μεραρχιῶν I καὶ VII, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ἡ IV Μεραρχία περιορισθεῖσα, δι' οὓς ἀνωτέρω ἐξέθεσα λόγους, εἰς 500 μόνον ἄνδρας, δὲν ἤχθη μέχρι Κιουτσούκιοι Ἀτυχῶς, ἢ μὴ ὑπαρξίς παρ' ἐμοὶ ἰσχυροῦ τμήματος ἱππικοῦ, ἱκανοῦ, ὥστε παρὰ τὰς περιβαλλούσας ἡμᾶς ἰσχυρὰς μονάδας ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, νὰ δύναται νὰ κινήθῃ πρὸς τὰς ἐπιθυμητὰς διευθύνσεις, δὲν μοὶ ἐπέτρεψεν, οὔτε τὴν ἀναζήτησιν τῶν ἀνωτέρω Μεραρχιῶν, οὔτε τὴν λήψιν πληροφοριῶν

περὶ τῆς προόδου καὶ τῆς θέσεως τῶν ἐχθρικῶν φαλάγγων. Ἡ διὰ τοῦ ἄσχυρμάτου τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ καταβληθεῖσα κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην προσπάθεια πρὸς σύνδεσιν μετὰ τῶν Μεραρχιῶν τούτων, οὐδὲν ἀπέφερεν ἀποτέλεσμα.

Τ' ἄνωτέρω γεγονότα εἶχον ὡς ἐπακολούθημα, ὅτι αἱ ὑπολειφθεῖσαι ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς μου δυνάμεις τὴν ἐσπέραν ταύτην, ἀφ' ἐνὸς μὲν εἶχον τὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις, οὐ μόνον εἰς τὰ νῶτα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἀποκαλυφθὲν ὑπὸ τῶν Μεραρχιῶν I καὶ VII πλευρόν, ἀφ' ἑτέρου δέ, εὐρίσκοντο ἐκτὸς (πρὸς Βορρᾶν) τῶν κυρίων καὶ ὁμαλῶν ἐξ Ἀφιδὸν πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ συγκοινωνιῶν, αἵτινες, συμφώνως τῇ διαταγῇ τῆς προτεραιίας, ἔδει ν' ἀποτελέσωσι τὴν ζώνην κινήσεως τῶν Μεραρχιῶν I, VII καὶ IV, ὡς καὶ τῶν πεδινῶν Σχηματισμῶν, μετὰ τὴν ἀπὸ Νύτου ὑπὸ τῶν Μεραρχιῶν I καὶ VII κάλυψιν τῆς πορείας τῶν λοιπῶν πρὸς Δυσμὰς ἀγομένων Μεραρχιῶν τοῦ Α' καὶ Β' Σωμ. Στρατοῦ.

Αἱ ἐκ τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β' ὑπολειφθεῖσαι ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς μου δυνάμεις, ἀπετελοῦντο ἤδη ἐκ τῶν ἑξῆς : 1) Τῆς IX Μεραρχίας πλὴν ἐνὸς τάγματος, καὶ 500 ἀνδρῶν τῆς IV παρὰ τῷ Ὀλουτζάκ. 2) Τῆς XII Μεραρχίας πλὴν δύο ταγμάτων, ὧν εἶχον ἀπολεσθῇ τὰ ἔχνη ἀπὸ τῆς πρωτίας εἰς τὸ ὑψώματα Ἰμπλακ-Ντάγ. 3) Τῆς V Μεραρχίας εἰς τὰ ὑψώματα Ρεσίλ-Μπαμποῦ. 4) Τῆς XIII Μεραρχίας, πλὴν τοῦ ἀποσπάσματος Πλαστήρα (ἐνὸς συντάγματος Πεζ. καὶ μιᾶς μοίρας Ὀρειβ. Πυροβολικοῦ), περὶ Ἐϋρέτ. 5) Τῶν Σχηματισμῶν καὶ τῶν Στρατηγείων τῶν Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ.

Ἡ ἐκδοθεῖσα τὸ ἐσπέρας τῆς 14ης Αὐγούστου διαταγὴ κινήσεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ διὰ τὴν ἐπομένην 15ην Αὐγούστου, συνετάχθη κατόπιν τῆς ληφθείσης τὴν ἐσπέραν ταύτην, μέσφ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς, ἥτις ὥριζεν, ἵνα τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, ἐὰν ὑποχρεωθῇ πρὸς ὑποχώρησιν, διεκδικῇ τὸ ἔδαφος βῆμα πρὸς βῆμα, συμπτυσσόμενον ἐν ἀνάγκῃ ἀπολύτῳ ἐπὶ γραμμῇ Ντουζ-Ἀγάτς, Ρεσίλ-Μπαμποῦ. Ὅποτεν δὲ κατὰ τὴν πρωτὴν τῆς 15ης Αὐγούστου ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου καὶ ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ διετάσσετο πλέον ἢ πρὸς Σμύρνην ὑποχώρησις ἀμφοτέρων τῶν Σωμάτων, ἢ πρόθεσίς μου ἦτο ὅπως μετακινού-

μενος πρὸς Δυσμὰς μὲ ἄξονα στροφῆς τὸ κέντρον ἀντιστάσεως Καραγκιοσελί, καταλήξω εἰς τὴν ὠργανωμένην τοποθεσίαν τοῦ Τονλοῦ - Πουνάρο, τοῦθ' ὅπερ καθωρίζετο εἰς τὸ πρὸς τὴν Στρατιάν (1) ὑποβληθὲν τηλεγράφημά μου τὴν 14)8)22 ὥρα 16.40, ὡς καὶ εἰς τὴν τηλεγραφικῶς πρὸς τὴν II Μεραρχίαν (2) ὑπ' ἀριθ. 17130 τῆς 14)8)22 ὥρα 16 40' δοθεῖσαν πρὸς τοῦτο ἐντολήν. Ἀλλ' ἡ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην (15 Αὐγούστου) δημιουργηθεῖσα τακτικὴ κατάστασις, ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων ἀπροόπτων γεγονότων, ἥτοι τῆς ἀπωλείας τῆς ἐπαφῆς μετὰ τῶν Μεραρχιῶν I καὶ VII καὶ τῆς καταστάσεως εἰς ἣν περιῆλθεν ἡ IV Μεραρχία, δὲν μοὶ ἐπέτρεψε νὰ ἐξακολουθήσω τὴν κίνησιν τῶν ὑπολειφθεῖσων Μεραρχιῶν καὶ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 15ης Αὐγούστου, ὅπως κερδίσω πλειότερον ἔδαφος πρὸς Δυσμὰς. Τοῦτο δέ, διότι εἴχομεν ἀπολέσει τὸν σύνδεσμον μετὰ τῶν πρὸς τὸν ἄξονα τῆς στροφῆς εὐρισκομένων Μεραρχιῶν I καὶ VII, περὶ τῆς θέσεως καὶ τῆς κινήσεως τῶν ὁποίων οὐδὲν ἦτο πλέον γνωστόν. Ἐπειτα δέ, ἐχθρικαὶ Μονάδες καὶ μεγάλα τμήματα ἐχθρικοῦ Ἰππικοῦ μετὰ Πυροβολικοῦ εἶχον εἰσχωρήσει εἰς τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα (διεύθυνσιν πορείας) τῶν φαλάγγων, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ περὶ τὸ ΜπαϊράμΓ-κιόλ, Ἐϋρὲτ καὶ Ὀλουτζάκ γεγονότα. Συνεπῶς ἦτο λίαν ἐνδεχόμενον νὰ προσκρούσωμεν ἐπὶ τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τὴν νύκτα, τὸ δὲ ἠθικὸν τῶν στρατευμάτων μας, καὶ δὴ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς IV Μεραρχίας ἦτο τοιοῦτον, ὥστε ἔδει παντὶ σθένει νὰ ἀποφύγωμεν νυκτερινὴν σύγκρουσιν, ὡς δυναμένην νὰ ἔχη λίαν δυσμενῆ ἀποτελέσματα.

Ἡ ἀντίληψις αὕτη περὶ τῆς τακτικῆς καταστάσεως ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι πρὸς τὸ ἑσπέρας τῆς 15ης Αὐγούστου ἀξιωματικοὶ ἐκ τοῦ αὐχένος Ὀλουτζάκ παρετήρησαν, ὡς μοὶ ἀνέφερον, ἐπὶ τῶν περὶ τὸ Κιουτσούκιοϊ ὑψωμάτων μικρὰ τμήματα ἐχθροῦ μετὰ μιᾶς πυρβολαρχίας, ἣτις ταχθεῖσα πρὸς πυροβολήσιν ἔβαλε πρὸς Δυσμὰς.

Ἐπὶ πλέον, συνεχιζομένης τῆς πορείας κατὰ τὴν νύκτα, ἐπὶ

(1) Ὁρα σελ. 316.

(2) Ὁρα σελ. 315.

ἀνωμάλου ἐδάφους, δι' ἀνεπαρκῶν καὶ δυσχερεσιμάτων ὁδῶν, ἄνευ ὁδηγῶν (τῶν χωρικῶν ἐγκαταλειψάντων τὰ χωρία τῶν καὶ οὐδαμοῦ ἀναφανέντων) διέτρεχον τὸν κίνδυνον αἱ φάλαγγες ἐνεκεν ἐνδεχομένων παραπλανήσεων, νὰ συνάντηθῶσιν ἐν τῷ σκοτει καὶ νὰ συγκρουσθῶσι πρὸς ἀλλήλας. Οὐδὲ δύναται νὰ μὴ ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅποιας δυσχερείας θὰ παρουσίαζεν ἡ ὑποχωρητικὴ ἐπὶ μοναδικῆς κακῆς ὁδοῦ νυκτερινὴ κίνησις ὁλοκλήρου σχεδὸν τοῦ πυροβολικοῦ (δύο πέδινῶν συνταγμάτων, τοῦ ὑπάρχοντος παρὰ τοῖς Σώμασι Στρατοῦ βαρέως Πυροβολικοῦ καὶ Σκόντα τοιούτου), ὥς καὶ ἀπασῶν τῶν ὑφισταμένων Μεταγωγικῶν καὶ Ὑγειονομικῶν μοιρῶν αὐτοκινήτων ἄμφοτέρων τῶν Σωμάτων καὶ τῆς Στρατιᾶς.

Σημειωτέον ὅτι, καὶ πλεῖσται δυσχέρειαι παρενεβάλλοντο διὰ τὴν ἀσφαλεῖ καὶ ἔγκαιρον κοινοποίησιν τῶν διαταγῶν εἰς τὰς Μεραρχίας, καθόσον ἰσχυρὰ τμήματα ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ ἐκυκλοφόρουν εἰς τὰ μεταξὺ τῶν φαλάγγων διαστήματα, καὶ οἱ χωρικοὶ ἐξ ἄλλου ἐβαλλον κατὰ μεμονωμένων ἀνδρῶν. Οὕτω, πορευόμενος ἐκ Μπαϊράμ-Γκιὸλ πρὸς Ὀλουτζάκ ἐβλήθη παρὰ τὸ χωρίον Τσατάλ-Τσεσμέ καὶ ἐδέησε νὰ ἀναμείνω τὴν διέλευσιν δυνάμεώς τινος, ἣτις προέβη εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ χωρίου. Πρὸ τούτου, ὁ λοχαγὸς Πετρουνᾶκος τοῦ 2ου Ἐπιτελικοῦ γραφείου τῆς IV Μεραρχίας, ἐρχόμενος πρὸς συνάντησίν μου, ἐβλήθη παρὰ τὸ Τσατάλ-Τσεσμέ παρ' ᾧ εὕρισκόμεν καὶ ἔφθασε τραυματισμένος.

Κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ἐσκόπουν νὰ φέρω τὰς Μεραρχίας ἐπὶ τῆς ὠχυρωμένης γραμμῆς Τονλοῦ-Πουνάφ, ὅπου ὑπελόγιζον, ὅτι πιθανῶς θὰ συνήντων καὶ τὰς I καὶ VII Μεραρχίας, μεθ' ὧν ὁ σύνδεσμος δὲν ἀπεκατεστάθη καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 15ης, καίτοι πρὸς τὸ ἐσπέρας διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐζητήθη ἡ μετ' αὐτῶν συνεννόησις. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, μίαν ὥραν πρὸ τοῦ μεσονυκτίου ἐξέδωκα τὴν ἐξῆς ἐν περιλήψει διαταγὴν :

1) Αἱ Μεραρχίαι θὰ συνεχίσωσιν αὔριον 16 Αὐγούστου τὴν κίνησιν των πρὸς τὴν παλαιὰν ὠχυρωμένην γραμμὴν Τονλοῦ-Πουνάφ.

2) Αἱ Μεραρχίαι I καὶ VII θὰ προσπαθήσουν νὰ τηρήσουν

τὴν γραμμὴν Ἀκὰρ-Ντάγ, Ἐλβάν-Πασσᾶ, ὑψώματα νοτίως Κιουτσούκιοϊ.

3) Ἡ XII Μεραρχία, πλαγιοφυλασσομένη ἰσχυρῶς πρὸς Νότον, ἀχθήσεται διὰ Μπασκιμσέ πρὸς ὑψώματα Ἀκ-Χισάρ, ἅτινα θὰ καταλάβῃ. Ὡρα ἐκκινήσεως αὐτῆς ἡ 4η.

4) Ἡ V Μεραρχία, ἀκολουθοῦσα τὰς μεταξὺ Τσάτ-Κουγιοῦ καὶ Μπάκ-Τζατζίκ-Τεπέ ἡμιονικὰς ὁδούς, ἀμέσως βορείως δρομολογίου XII Μεραρχίας, ἀχθήσεται δι' Ἐϊτζέ, Κιουτσούκιοϊ εἰς ὑψώματα Ἀραπλῆ. Ἡ Μεραρχία αὕτη θὰ εὕρισκεται ἐν στενῷ συνδέσμῳ μετὰ τῆς XII Μεραρχίας, ἐτοίμη νὰ ὑποστηρίξῃ ταύτην ἐν ἐνδεχομένῳ ἀγῶνι. Ὡρα ἐκκινήσεως ἡ 3η.

5) Ἡ IX Μεραρχία μετὰ τοῦ ὑπολοίπου (500 ὁπλιτῶν) τῆς IV, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τῆς IV (στρατηγοῦ Δημαρᾶ) ἀχθήσεται διὰ δρομολογίου βορείως ὁδοῦ Ἐϊτζέ, Κιουτσούκιοϊ, Σελκί-Σεράϊγ, εἰς χῶρον Κιουτσούκ-Ἀλσλανλάρ. Διέλευσις κεφαλῆς φάλαγγος ἐκ προφυλακῶν IX Μεραρχίας, ἥτις θὰ προηγηθῇ κατὰ κίνησιν, 4ην ὥραν.

6) Ἡ XIII Μεραρχία δι' Ὀλουτζάκ, ἀκολουθοῦσα δρομολόγιον IX Μεραρχίας ἀχθήσεται εἰς Σελκί-Σεράϊγ-Τσιφλίκ. Ὡρα ἐκκινήσεως κεφαλῆς εἰς Ἐϋρέτ ἡ 2α.

7) Ἀπαντες οἱ εἰς χῶρον Ὀλουτζάκ πεδινοὶ Σχηματισμοί, βαρὺ πυροβολικὸν καὶ αὐτοκίνητα τῶν Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ καὶ Μεραρχιῶν ἐν μιᾷ φάλαγγι ὑπὸ ἀντισυνταγματάρχην Σταύρου καὶ κατὰ σειρὰν πορείας ὁρισθησομένην ὑπ' αὐτοῦ θ' ἀκολουθήσωσιν ἀμέσως τὴν IX Μεραρχίαν μέχρι κοιλάδος Πουρσάκ, καὶ ἐκεῖθεν ἀχθήσονται διὰ Χαμουρ-Κιοϊ (¹) εἰς Κιουτσούκ-Ἀρσλανλάρ. Ἡ XIII Μεραρχία θὰ διαθέσῃ εἰς φάλαγγα ταύτην διὰ προστασίαν τῆς τάγμα πεζικοῦ μετ' οὐλαμοῦ ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ.

8) Αἱ Μεραρχίαι, ἐν περιπτώσει συναντήσεως τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς κινήσεως, νὰ ἐπιτεθῶσιν ἀποφασιστικῶς κατ' αὐτοῦ, ἐπιμένουσαι εἰς τὴν προχώρησιν αὐτῶν πρὸς ἀντικειμενικοὺς σκοπούς.

(¹) Κατὰ τὴν ὕνταξιν τῆς διαταγῆς ἐχρησιμοποιήθη ὁ κατὰ Μάϊον 1922 ἐκδοθεὶς Ἑλλην. Χάρτης «Τουμλοῦ-Μπουνάρ Ἀφιδν-Καραχισάρ» Κλ. $\frac{1}{100.000}$.

Τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ θὰ πορεύεται μετὰ τῶν Μεραρχιῶν IX καὶ ὑπολοίπου IV. Θὰ πορεύωμαι μετὰ τῆς XIII Μεραρχίας.

Α' Σ. Στρατοῦ

15-8-22 ὥρα 23.

ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἡ ἀνωτέρω διαταγὴ καθώριζε τοὺς πρώτους ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τῶν Μεραρχιῶν, διότι προϋτιθέμενη νὰ κανονίσω τὴν περαιτέρω κίνησιν, ἀναλόγως τῶν πρώτων τυχόν γεγονότων τῆς ἐπομένης, δεδομένου, ὅτι ὡς ἐκ τῆς στενῆς γειτνιάσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἐθεώρουν λίαν πιθανὴν τὴν μετ' αὐτοῦ συνάντησιν ἐντὸς τῆς ἐπομένης. Ἵνα ἐπιτύχω ὅμως τὴν ταχύτεραν πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ μετάβασιν καὶ συνένωσίν μου μετὰ τῶν Μεραρχιῶν I, VII καὶ IV, ἀποφύγω δὲ κατὰ τὸ δυνατόν τὴν πρὸ ταύτης σύγκρουσιν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, διέταξα ἑναρξιν ἐκκινήσεως τὴν 2αν πρωϊνὴν ὥραν, τὴν δὲ σχετικὴν κίνησιν τῶν διαφόρων Μεραρχιῶν, εἰς διαφόρους κατόπιν ὥρας, εἰς τρόπον ὥστε ἐκάστη Μεραρχία πρὸ τῆς ἐκκινήσεώς της ἐν περιπτώσει συναντήσεως τοῦ ἐχθροῦ, νὰ χρησιμεύσῃ ὡς σταθερὰ πλαγιοφυλακὴ τῆς κινουμένης ὀπισθεν τοιαύτης, ἥτις ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ θὰ ἠδύνατο νὰ τὴν συντρέξῃ. Ἐπίσης καὶ τὰ δρομολόγια τῶν Μεραρχιῶν ὠρίσθησαν οὕτως ὥστε, νὰ μὴ προκύψουν συναντήσεις καὶ ἐπέλθῃ οὕτω ἐπιβράδυνσις εἰς τὴν πορείαν. Ἡ διαταγὴ αὕτη ἐκοινοποιήθη εἰς τὰς Μεραρχίας τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ εἰς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ.

Κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης (15 Αὐγούστου), μοὶ ἀνεφέρθη τὸ πρῶτον ἐν Ὀλουτζὰκ ὑπὸ τοῦ Β' Σώμ. Στρατοῦ, ὅτι τὸ τηλεγράφημά μου τῆς προηγουμένης ἐσπέρας πρὸς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ καὶ τὴν Στρατιὰν περὶ τῆς κινήσεως τῆς Ἀνεξαρτήτου Μεραρχίας διὰ Τσεκουρλὰρ καὶ Ἀλντουντὰς πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ, δὲν εἶχε μεταδοθῇ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τοῦ Β' Σώμ. Στρατοῦ, διότι εὗρίσκετο ἐν κινήσει κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ συνδέσμου εἰς τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Σώματος⁽¹⁾. Κατόπιν τούτου συνέταξα, ὅπως διαβιβασθῇ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, νέον τηλεγράφημα πρὸς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ καὶ τὴν Στρα-

(1) Ὁρ. σελ. 324.

τιάν, ἐν ᾧ ἀνέφερον, ὅτι ἔκρινον πλέον λίαν ἀμφίβολον τὴν ἔγκαιρον κάθοδον τῆς Ἀνεξαρτήτου Μεραρχίας, καὶ παρακεκινδυνευμένην τὴν κίνησιν αὐτῆς μεμονωμένως ἀπὸ Ἀκ-Ἴν εἰς Τονλοῦ-Πουνάρ, παρεκάλουν δὲ ὅπως ἀνασταλῇ ἡ κίνησίς της καὶ τὴν διαθέσῃ ἡ Στρατιὰ καθ' ὃν ἄλλον τρόπον θὰ ἐθεώρει σκόπιμον.

Ἐπὶ πλέον, τὴν αὐτὴν ἐσπέραν συνέταξα καὶ διεβίβασα πρὸς μετὰδοσιν εἰς τὸν ἀσύρματον τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ δελτίον στρατιωτικῆς καταστάσεως πρὸς τὴν Στρατιάν, δι' οὗ ἀνέφερον τὰ γεγονότα τῆς 15ης Αὐγούστου καὶ τὴν ἐνέργειαν τὴν μέλλουσαν νὰ λάβῃ χώραν κατὰ τὴν ἐπομένην 16ην Αὐγούστου. Ἀμφότερα τὰ τηλεγραφήματα ταῦτα μοὶ ἐπεστράφησαν τὴν ἐπομένην παρὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ὥς μὴ μεταβιβασθέντα διὰ τοῦ ἀσυρμάτου, λόγῳ ἰσχυρῶν παρεμβολῶν τῶν ἐχθρικῶν ἀσυρμάτων, ἔνεκα τῶν ὁποίων, ὁ ἀσύρματος τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ κατέστη ἀδύνατον καθ' ὅλην τὴν νύκτα νὰ συνδεθῇ μετὰ τῶν ἡμετέρων ἀσυρμάτων Οὐσάκ, Σμύρνης καὶ Ἑσκῆ-Σεχέρ. Ἐπίσης δὲν κατωρθώθη καθ' ὅλην τὴν νύκτα νὰ συνδεθῇ ὁ αὐτὸς ἀσύρματος μετὰ τῶν ἀσυρμάτων τῶν Μεραρχιῶν I, II καὶ VII, οὓς ἐπανειλημμένως ἐκάλεσε πρὸς συνεννόησιν καὶ μετὰδοσιν τῆς διαταγῆς τοῦ Σώματος Στρατοῦ. Ἐπὶ πλέον, καὶ ἡ XII Μεραρχία παρὰ τὰς προσπάθειάς της, δὲν κατώρθωσε διὰ τὸν ἴδιον λόγον νὰ συνδεθῇ τὴν νύκτα ταύτην μετὰ τῆς I Μεραρχίας, ὥς ἡ διαταγὴ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καθώριζε.

4η ἡμέρα ἐπιθέσεως (1)

(Συνέχεια συμπτύξεως πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ.

Μάχαι Ἰμπιλάκ, Χαμούρκιοϊ)

16/29 Αὐγούστου Τὴν πρωΐαν τῆς 16ης Αὐγούστου, αἱ Μεραρχίαι εὐρισκόμεναι εἰς τὸν χώρον Ἑϋρέτ, Ὀλουτζάκ, Ἰμπιλάκ-Ντάγ, Ρεσίλ-Μπαμποῦ ἐτέθησαν εἰς κίνησιν, πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἐκδοθείσης διαταγῆς ὡς ἑξῆς :

(1) Ὅρα Σχ. 7 Στρατ. κατάστ. 16ης Αὐγούστου καὶ Σχ. 4 Ἀφιδόν-Καραχισάρ.

Αἱ Μεραρχίαι IV (500 ἄνδρες) καὶ IX ἀποτελοῦσαι μίαν φάλαγγα ἐτέθησαν ἐν πορείᾳ ἐξ Ὀλουτζάκ τὴν ὠρισμένην ὥραν πρὸς τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν μὲ πλαγιοφυλακὴν κατὰ τοῦ ἀπὸ Βορρά ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ.

Μετὰ τῆς φάλαγγος ταύτης ἐβάδιζε καὶ τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Ἐκολούθησαν δὲ αὐτήν, ἐκκινήσαντες ἐγκαίρως καὶ οἱ Σχηματισμοὶ Σωμάτων Στρατοῦ καὶ Στρατιάς.

Ἡ XIII Μεραρχία (μείον ἀπόσπασμα Πλαστήρα) λόγῳ βραδείας ἀφίξεως παρ' αὐτῇ τοῦ ἀξιωματικοῦ συνδέσμου, δι' οὗ τῷ ἀπεστάλῃ ἢ διαταγῇ ἐπιχειρήσεων ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἐβράδυνε νὰ τεθῇ ἐν πορείᾳ, ἐκκινήσασα τὴν 5ην ὥραν ἀντὶ τῆς 2ας ἐκ τῶν περὶ τὸ Ἐϋρὲι θέσεών της. Τὴν Μεραρχίαν ταύτην θὰ ἠκολούθει καὶ τὸ Στρατηγεῖον μου, ἀναμένον ἐν Ὀλουτζάκ τὴν διέλευσίν της.

Ἡ V Μεραρχία ἐβράδυνεν ὁμοίως διὰ τὸν αὐτὸν λόγον βραδείας ἀφίξεως τοῦ συνδέσμου, ἐκκινήσασα τὴν 5.30' ἀντὶ τῆς 3ης ὥρας. Ἐβάδισε πρὸς Λυσμὰς ἐν μιᾷ φάλαγγι ἐκ τῶν ἐπὶ Ρεσίλ-Μπαμποῦ θέσεών της, δι' ἡμιονικῆς ὁδοῦ μεταξὺ Τσατ-Κουγιοῦ καὶ κορυφῆς Μπάκ-Τατζίκ-Τεπέ.

Ἡ XII Μεραρχία, συμφώνως τῇ διαταγῇ ἐπιχειρήσεων, ἀνέμενεν ἐπὶ τοῦ Ἰμπιλάκ - Ντάγ τὴν βορείως αὐτῆς διάβασιν τῆς V Μεραρχίας, ὅπως κατόπιν ἀκολουθήσῃ ταύτην, χρησιμεύουσα οὕτω αὕτη ὥς σταθερὰ πλαγιοφυλακὴ πρὸς Νότον.

Πρὶν ὅμως ἐμφανισθῇ εἰσέτι βορείως αὐτῆς διερχομένη ἡ V Μεραρχία, περὶ τὴν 6ην ὥραν, αἱ προφυλακαὶ τῆς XII ἐδέχοντο σφοδρὰν ἐπίθεσιν.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης, ἄρχεται ἡ ἐκ συναντήσεως μάχη τῆς 16ης Αὐγούστου, εἰς ἣν ἔλαβον διαδοχικῶς μέρος ἅπασαι αἱ ὑπ' ἐμὲ Μεραρχίαι ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῶν βορείως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, μὲ μέτωπον πρὸς Νότον. Τὸ μέτωπον ἐξετείνεται ἀπὸ σημείου 1 χιλιόμετρον νοτίως Τσατ—Κουγιοῦ μέχρι νοτίως Χαμούρκιοϊ (1).

(1) Ἡ θέσις τοῦ χωρίου Χαμούρ - Κιοϊ ἐσφαλμένως σημειοῦται ἐν τῷ Χάρτῃ «Τουμλοῦ - Μπουνάρ Ἀφιδὸν - Καραχισάρ» 1)100 000. Πραγματικῶς εὐρίσκεται βορειανατολικῶς σιδ. στ. Κιουτσούκιοϊ περὶ τὰ 2 1/2 χιλ ἀμέσως βορείως ὑψώματος 1221,97 σημειουμένου ἐν τῷ ἰδίῳ χάρτῃ.

Περὶ τὴν 8ην ὥραν, ὁπότεν ἤρχισε νὰ διαρρέῃ ἡ V Μεραρχία ὁπισθεν (βορείως) τῆς XII καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἡ κεφαλὴ τῆς ἔφθανεν εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἀριστεροῦ τῆς XII, αὕτη ζητεῖ ἐνίσχυσιν παρὰ τῆς V, ἡ ὁποία ἀποστέλλει δύο τάγματα τοῦ 44ου συντ. ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Φαληρέαν, ἅτινα ἐπεκτείνουν τὸ ἀριστερὸν τῆς XII.

Περὶ τὴν αὐτὴν ὥραν, ἡ IX Μεραρχία μετὰ τῶν 500 ἀνδρῶν τῆς IV ὑπερβᾷς ἤδη τὸν αὐχένα Ὀλουτζάκ, ἐπλησίαζε τὴν διὰ βασιν τοῦ ποταμοῦ Πουρσάκ, κατευθυνομένη πρὸς τὸν χώρον Χαμούρκιοϊ (¹) Κιουτσούκιοϊ, ἡ δὲ XIII κατέφθανεν εἰς χωρίον Ὀλουτζάκ.

Εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς Ὀλουτζάκ, λόγῳ τῆς ἐκεῖθεν διελεύσεως τῆς μόνης καρροποιήτου ὁδοῦ, ἅπασαι αἱ Μεταγωγικαὶ καὶ Ὑγειονομικαὶ μοῖραι τῆς Στρατιᾶς καὶ τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ, οἱ μὴ μεραρχιακοὶ πεδινοὶ Σχηματισμοί, τὸ πεδινόν, βαρὺ καὶ Σκόντια πυροβολικὸν ἀμφοτέρων τῶν Σωμάτων Στρατοῦ, πλὴν τοῦ προσκεκολλημένου παρὰ τῇ I Μεραρχίᾳ ἐλαχίστου τοιούτου. Ἡ ἀπὸ τοῦ χωρίου Ὀλουτζάκ εἰς τὸν νοτίως αὐτοῦ αὐχένα ἄνοδος πασῶν τῶν ἀνωτέρω Μονάδων, συνήντησε δυσχερείας μεγίστας καὶ ἀπῆτησε χρόνον μακρόν, ἔνεκεν ἰδίως τῆς ἀποτόμου ἀνωφειρίας. Τὰς δυσχερείας δὲ ταύτας ἐπέτεινε τὸ γεγονός, ὅτι ἀπὸ τῆς 8ης περιόπου ὥρας, ὁ νοτίως τοῦ Ὀλουτζάκ αὐχὴν δι' οὗ διήρχετο ἡ ὁδός, ἤρχισε βαλλόμενος ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ἐκ κατευθύνσεως χωρίου Μπασκιμσέ. Λόγῳ τῶν δυσχερειῶν τούτων, ἐπεβραδύνθη πολὺ ἡ κίνησις τῆς φάλαγγος τῶν τροχοφόρων, ὅταν δὲ τὰ πρῶτα τμήματα τῆς XIII Μεραρχίας ἔφθασαν εἰς Ὀλουτζάκ περὶ τὴν 8ην, τὸ χωρίον δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐκκενωθῆ ὑπὸ τῶν Σχηματισμῶν. Ὡς ἐκ τούτου, ἠναγκάσθη νὰ ἀφίσω ἐκεῖ τάγμα μετ' ὀρειβατικῆς πυροβολαρχίας τῆς Μεραρχίας ταύτης, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ὁπισθοφυλακὴ μέχρι πλήρους διαρροῆς τῶν Σχηματισμῶν, καὶ μετὰ τῆς ὑπολοίπου Μεραρχίας ἐβάδισα πρὸς τὸν αὐχένα. Ὁ Διοικητὴς τῆς XIII Μεραρχίας, ὅταν ἔφθασεν εἰς Ὀλουτζάκ, μοὶ παρέδωκε σημείωμα, ριφθὲν εἰς τὴν Μεραρχίαν κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἐξ Ἐϋρὲτ ὑπὸ ἡμετέρου ἀεροπλάνου, πληροφοροῦν, ὅτι τὴν πρωτὴν τῆς 16ης ἐνεφανίσθησαν ἰσχυραὶ ἐχθρικαὶ δυνάμεις εἰς περιοχὰς Πασσάκιοϊ

(¹) Ὅρα ὑπόσημ. σελ. 336.

καὶ Ντοῦς-Ἀγάτς. Ταῦτοχρόνως ἐξ Ὀλουτζάκ, ἐθεᾶτο πρὸς Βορρᾶν μεγάλη ἐχθρική φάλαγξ, πολὺ μεγαλητέρα τῆς δυνάμεως Μεραρχίας, κινουμένη διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Μπαλικλῆ πρὸς Ἀλτουντάς, ἥτις παρ' ἑμοῦ μὲν ἐχαρακτηρίσθη ὡς φάλαγξ ἐξ ὁλοκλήρου Ἰππικοῦ, ὡς ὅμως μοὶ ἀνέφερεν ὁ Διοικητὴς τῆς XIII Μεραρχίας, εἶχε θεαθῇ προηγουμένως πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν καὶ φάλαγξ Πεζικοῦ. Οὕτω, ὁ ἡμέτερος Στρατὸς εὐρέθη περιβαλλόμενος ὑπὸ ἐχθρικῶν δυνάμεων (Σχ. 7).

Ὁ νοτίως Ὀλουτζάκ αὐχὴν, τὸν ὁποῖον διήρχοντο οἱ Σχηματισμοὶ κατ' ὄχημα μὲ μεγάλας ἀποστάσεις, ἐβάλλετο ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἐνίοτε σφοδρῶς, τοῦθ' ὅπερ ἐπέφερεν εἰς τὰ ἐκεῖθεν διερχόμενα τμήματα σύγχισιν, ἀταξίαν καὶ διακοπὴν τῆς κινήσεως. Τοῦτο μὲ ἠνάγκασε νὰ ἐπέμβω, πρὸς ἐπιβολὴν τῆς τάξεως καὶ συνέχισιν τῆς κινήσεως, παραμένων συγχρόνως εἰς τὸν αὐχένα προσωπικῶς πρὸς ἐνθάρρουνσιν.

Ὅταν ἡ προχωροῦσα φάλαγξ τῆς IX Μεραρχίας μετὰ 500 ἀνδρῶν τῆς IV ἔφθιασε περὶ τὰ 3 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τοῦ Χαμούρκιοϊ (¹), ἐθεάθησαν ὑπ' αὐτῆς ἰσχυραὶ ἐχθρικαὶ φάλαγγες ἐκ διαφόρων κατευθύνσεων, αἵτινες κατὰ σημείωμα ἀεροπλάνου, ὅπερ ἔλαβεν ἡ IX Μεραρχία, ἦσαν τῆς ἀκολουθοῦ δυνάμεως : «Δύο ἰσχυραὶ φάλαγγες παντὸς ὅπλου (8.000, 2 μεραρχίαι), ἐκ τῶν νοτίως Κιουτσούκιοϊ ὑψωμάτων πρὸς Βορρᾶν. Ἐτέρα φάλαγξ (2.000) ἐκ διευθύνσεως νοτιοδυτικῶς χωρίου Σεράϊ-Τσιφλίκ, κατευθυνομένη, ὅπως ἐνωθῇ μετὰ τῶν δυνάμεων τῶν κατὰ Τονλοῦ-Πουνὰρ μαχομένων. Ἐτέρα φάλαγξ Μεραρχίας ἱππικοῦ ἐκ τῶν ὑψωμάτων βορείως Σάλκιοϊ. Καὶ τέλος φάλαγγες δυνάμεως περίπου 5.000 ἐπορεύοντο ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Ἰμπιλάκ-Ντάγ. Τὸ ὅλον τῶν δυνάμεων τούτων ὑπελογίζετο εἰς 18.000».

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἐκ Κιουτσούκιοϊ ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἡ IX Μεραρχία ἐκτελεῖ, ὅπως ἦτο ἐν φάλαγγι, κλίσιν ἐπ' ἀριστερᾷ καὶ εὐρίσκεται οὕτω ἔχουσα μέτωπον μήκους 4 χιλιομέτρων. Πρὸς ἀντιμετώπισιν δὲ τοῦ περὶ τὸ Σάλκιοϊ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, ἐτάχθη εἰς τὸ δεξιόν, μέτωπον πρὸς Βορειοδυμάς, ἡ ἡμιλαρχία μετὰ μιᾶς μοίρας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ.

(¹) Ὁρα ὑπόσημ. σελ. 336.

Περὶ τὴν 9ην ὥραν ἤρξατο ἐκατέρωθεν ἀγὼν πυροβολικοῦ, τὴν δὲ 9.30 καὶ πεζικοῦ.

Εὐρισκόμενος ἐπὶ τοῦ αὐχένος Ὀλουτζάκ, ἐπληροφορούμην, ὅτι ἐχθρικὰ τμήματα κατηυθύνοντο ἐναντίον τοῦ δεξιοῦ τῆς μαχομένης XII Μεραρχίας καὶ εἰς μικρὰν σχετικῶς ἀπόστασιν νοτίως τοῦ αὐχένος Ὀλουτζάκ. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἐχθρικῶν τούτων τμημάτων, διέταξα τὴν XIII Μεραρχίαν νὰ καταλάβῃ δι' ἑνὸς τάγματος καὶ μιᾶς μοίρας πεδικοῦ πυροβολικοῦ τὰ ἀμέσως νοτιανατολικῶς τοῦ αὐχένος ὑψώματα, συνάμα δὲ ἀνέκοψα πρὸς στιγμὴν τὴν κίνησιν τῆς XIII Μεραρχίας, μέχρις οὗ διευκρινισθῇ ἡ κατάστασις πρὸς τὸν χῶρον τοῦτον.

Ὀλίγον βραδύτερον, ἐνεφανίσθη ἡ κεφαλὴ τοῦ 33ου συντάγματος (II τάγμα Τρεπεκλή) τῆς V Μεραρχίας, ὅπερ διέταξα νὰ κατευθυνθῇ πρὸς τὰ νοτίως τοῦ αὐχένος Ὀλουτζάκ χαμηλὰ ὑψώματα, πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐκεῖθεν ἐμφανισθεισῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἀνακούφισιν τῆς XII Μεραρχίας, καὶ διευκόλυνσιν ταύτης πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ δρομολογίου μας. Τὸ σύνταγμα τοῦτο περὶ τὴν 11 καὶ 30' ἐπιτεθέν, ἀπώθησε πρᾶγματι τὰς πρὸ αὐτοῦ ἐχθρικὰς δυνάμεις, καὶ καθήλωσεν αὐτὰς ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων βορείως τῶν χωρίων Μπασκιμσέ, Ἐϋτζέ.

Τὸ 33ον σύνταγμα (V Μεραρχ.) μετὰ τὴν ἀπώθησιν τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων καθηλωθέν, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἐδέχθη εἴτα μεγάλην ἐχθρικὴν πίεσιν. Τούτου ἕνεκα διετέθη εἰς τὸ ἀριστερόν του, τὸ κατόπιν πορευόμενον 43ον σύνταγμα (V Μεραρχ.) καταλαβὼν τὸ μεταξὺ τούτου καὶ τῆς XII Μεραρχίας κενόν.

Ἐξηκολούθησα μὲ τὴν XIII Μεραρχίαν τὸ καθωρισμένον δι' αὐτὴν δρομολόγιον. Ὀλίγον περαιτέρω ὁμῶς καὶ πρὸ τῆς ἀφίξεως εἰς τὸν ποταμὸν Πουρσάκ, ἐπληροφορούμην, ὅτι ἡ IX Μεραρχία μετὰ τῶν 500 τῆς IV Μεραρχίας εἶχεν ἐμπλακῇ εἰς ἀγῶνα εἰς τὰ βορείως τοῦ Κιουτσούκιοῦ ὑψώματα. Ἐκεῖ ἀνατολικῶς τοῦ Πουρσάκ, ἀποφασίσας, συγκεντρῶναι τὴν XIII Μεραρχίαν, ἵνα ἀφ' ἑνὸς μὲν καλύψω τὸ ὑπάρχον κενὸν εἰς τὸ μέτωπον τῆς μάχης μεταξὺ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ χώρου μάχης τῆς IX Μεραρχίας καὶ τοῦ τοιούτου τῶν V καὶ XII, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὅπως ἀπὸ τῆς κεντρικῆς ταύτης θέσεως, χρησιμοποιῶν τὴν XIII Μεραρχίαν ὡς ἐφεδρείαν, δυνηθῶ νὰ ἐπέμβω εἰς τὸν ἀγῶνα

εὐκόλως, εἴτε πρὸς τὴν μίαν, εἴτε πρὸς τὴν ἑτέραν ομάδα, ἀναλόγως τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀγῶνος.

Ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης, ἔθεσα εἰς κίνησιν τὸν ἐκεῖθεν διερχόμενον ἀσύρματον τηλέγραφον τῆς V Μεραρχίας καὶ ἐπεχείρησα νὰ ὑποβάλω δελτίον στρατιωτικῆς καταστάσεως εἰς τὴν Στρατιάν, νὰ ἐπικοινωνήσω μὲ τὸν ἀσύρματον τοῦ Οὐσάκ, καὶ νὰ συνδεθῶ μὲ τὰς Μεραρχίας I καὶ VII. Δυστυχῶς οὐδέτερον τούτων ἐπετεύχθη ἔνεκα παρεμβολῶν τοῦ λίαν ἰσχυρωτέρου ἐχθρικοῦ ἀσυρμάτου.

Περὶ τὰς πρώτας μεταμεσημβρινὰς ὥρας, ἡ ἐχθρική πίεσις ἦτο ἰσχυρὰ ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τῶν ὑπ' ἐμὲ τριῶν Μεραρχιῶν IX, V καὶ XII ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ τῆς IX Μεραρχίας μέχρι τοῦ ἀριστεροῦ τῆς XII. Αἱ ἐναντίον τῶν Μεραρχιῶν τούτων ἐπιτεθέμεναι ἐχθρικαὶ μονάδες, κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ Μπαχρεντίν Πασᾶ, ἦσαν δύο Σώματα Στρατοῦ (B' καὶ Δ') καὶ ἡ I Μεραρχία 'Ιππικοῦ πρὸς δέ, ἠπειλοῦντο τὰ νῶτα μου (Βορειανατολικῶς), ἐξ ἐπιθέσεως τοῦ ΣΤ' Σώματος Στρατοῦ καὶ τῶν δύο Μεραρχιῶν 'Ιππικοῦ 14ης καὶ 2ας (Σχ. 7).

Πληροφορηθεὶς, ὅτι ἰσχυρὰ ἐχθρικά τμήματα διευθύνονται ἐναντίον τοῦ δεξιοῦ τοῦ 33ου Συντάγματος, διατάσσω τὴν παρ' ἐμοὶ XIII Μεραρχίαν, ὅπως ἐνισχύσῃ τοῦτο. Ἡ Μεραρχία αὕτη διέθεσε 2 τάγματα τοῦ 26ου ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Τσάκαλον, αἵτινα ἐμπλέκονται εἰς τὸν ἀγῶνα μεταξὺ δεξιοῦ τοῦ 33ου καὶ τοῦ ποταμοῦ Πουρσάκ.

Περὶ τὴν 16ην ὥραν, πληροφοροῦμαι παρὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ ἐπιτελείου λοχαγοῦ Ἀνδρονίκου τῆς IV Μεραρχίας, ὅτι ὁ ἀγὼν τῆς IX Μεραρχίας ἐξελίσσεται ὁμαλῶς, καὶ ὅτι οἱ ἡμέτεροι κατέχουσι τὰ βορείως τοῦ Κιουτσούκ-Κιοῦ ὑψώματα. Ταυτοχρόνως, ἡ XII Μεραρχία ἀναφέρει, ὅτι συνάπτει σκληρὸν ἀγῶνα καὶ ὅτι μετὰ δυσκολίας συγκρατεῖται εἰς τὰς θέσεις της, ὑποχωροῦσα εἰς τινὰ σημεῖα.

Κατόπιν τῶν πληροφοριῶν τούτων, λαμβάνω τὴν ἀπόφασιν ὅπως ἐπιζητήσω τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν προθέσεών μου, ἥτοι τὴν πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ προχώρησιν διὰ βορειοτέρου δρομολογίου, ἀποχωρῶν ἐκ τῆς γραμμῆς τῆς μάχης κατὰ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ σκότους, δι' ὃ ἐξέδωκα τὴν ἐξῆς διαταγὴν :

Ἀρ. 3344]3

Μεραρχίας V, XII, XIII—Β' Σῶμα Στρατοῦ

Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων

I. Ἵνα τὰ Σώματα Στρατοῦ ἀπαλλαγῶσι τῆς ἐχθρικῆς πιέσεως, θέλουσιν ἀποσυρθῇ ἐσπέρας σήμερον ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ σκότους, ἐξακολουθοῦντα τὴν πρὸς Δυσμᾶς πορείαν των.

II. Πρὸς τοῦτο :

Αἱ Μεραρχία XII καὶ V, ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκότους, θὰ βαδίσωσι πρὸς Δυσμᾶς καὶ διερχόμεναι τὸν Πουρσάκ παρὰ τὰ «Μεμονωμένα Κτίρια», θ' ἀχθῶσι πρὸς Κιουτσούκ-Ἑσκή, Ἀρσλανλάρ.

Ἡ XIII θὰ παραμείνῃ εἰς τὴν θέσιν της, ὅπως καλύψῃ τὴν κίνησιν τῶν XII καὶ V Μεραρχιῶν, καὶ εἴτα θὰ ἀκολουθήσῃ τὸ δρομολόγιον, ὥστε νὰ ἀχθῇ εἰς Μπουγιούκ-Ἀρσλανλάρ.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ (IX Μεραρχία) θὰ παραμείνῃ εἰς τὴν θέσιν του πρὸς κάλυψιν τῆς ἀνωτέρω κινήσεως, μετὰ δὲ τὸ πέρας αὐτῶν, θέλει ἀχθῇ εἰς ὑψώματα βορείως σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Τονλού-Πουνάρ, ἔνθα θὰ συνδεθῇ μετὰ τῶν λοιπῶν Μεραρχιῶν.

Ἡ φάλαγξ ἀντισυνταγματάρχου Σταύρου, θὰ συνεχίσῃ κατὰ τὴν νύκτα τὴν πορείαν της, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ μετ' αὐτῆς τάγματος XIII Μεραρχίας μετ' οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ διὰ Χαμούρκιοϊ, Σάλκιοϊ πρὸς Μπουγιούκ-Ἀρσλανλάρ.

III. Πρὸς ἀποφυγὴν ὀλεθρίων συνεπειῶν, ἀνάγκη ἀπόλυτος, ὅπως ἐκάστη τῶν Μεραρχιῶν εἰδοποιῇ ἐγκαίρως τὴν καλύπτουσαν αὐτὴν Μεραρχίαν περὶ τοῦ πέρατος διελεύσεως τῆς φάλαγγός της.

IV. Κίνησις XII Μεραρχίας ν' ἀρχίσῃ ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκότους.

16]8]22 ὥρα 16.30'

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Οὕτω. συμφώνως τῇ ἐκδοθείσῃ διαταγῇ, θὰ συνεχίζετο τὴν νύκτα ἢ πρὸς Δυσμᾶς κίνησις τῶν Μεραρχιῶν ἐξ Ἀνατολῶν καὶ διαδοχικῶς, ὅπισθεν τῶν ἐν στάσει εὗρισκομένων, τῶν τελευταίων τούτων χρησιμευσουσῶν ὡς σταθερᾶς πλαγιοφυλακῆς.

Μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς ἀνωτέρω διαταγῆς μετεκίνησα τὰ πλη-

σίον μου τμήματα τῆς XIII Μεραρχίας ἐπὶ τῶν ἀμέσως δυτικῶς τοῦ Πουρσάκ ὑψωμάτων, καὶ ἠκολούθησα τὴν κίνησιν.

Ἐνῶ διέβαινον τὸν ποταμὸν Πουρσάκ, παρουσιάσθη ὁ ἐκ τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ λοχαγὸς Ρουμπάνης, ὅστις μοὶ ἀνέφερεν, ὅτι ὁ ἀγὼν τῆς IX Μεραρχίας ἐξελίσσεται ὀμαλῶς. Ἐπίσης ἐπληροφορήθην ἐκεῖ τὸ πρῶτον, ὅτι ἡ θέσις τοῦ χωρίου Χαμούρκιοϊ (¹) σημειοῦται ἐσφαλμένως ἐν τῷ χάρτι 1/100.000, ἐφ' οὗ ἐβασίσθημεν πρὸς ἔκδοσιν τῆς διαταγῆς. Τοῦ δρομολογίου δὲ τῆς φάλαγγος τῶν Σχηματισμῶν ὁρισθέντος διὰ τοῦ χωρίου τούτου, σημειουμένου ἐν τῷ χάρτι περὶ τὰ 4 χιλιόμετρα βορειότερον τῆς πραγματικῆς του θέσεως, εὐρέθη ἀπροόπτως ἔνεκα τοῦ λελανθασμένου τοῦ χάρτου ἐν μέσῳ τῶν μαχομένων, καὶ εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς βαθεῖαν τινὰ γραμμὴν ὀλίγον δυτικῶς τοῦ Χαμούρκιοϊ, ἔνθα καὶ ἐβάλλετο ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ.

Ἡμίσειαν ὥραν βραδύτερον, ὅταν ἤρχιζε νὰ ἐπέρχεται τὸ σκότος, προσελθὼν δρομαίως ὁ ταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ Πρωτόπουλος μοὶ ἀνέφερε κατ' ἐντολὴν τοῦ διοικητοῦ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ στρατηγοῦ Διγενῆ, ὅτι τὸ δεξιὸν τῆς παρατάξεως ἀπωθήθη, ὅτι ὀλόκληρος ἡ γραμμὴ τῆς μάχης τῆς IX Μεραρχίας ἐκλονίζετο καὶ ὅτι εὐρισκόμεθα περικυκλωμένοι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Ἀπέστειλα πρὸς τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ τὸν λοχαγὸν Πυροβολικοῦ Βασιλάκη μετὰ τοῦ ἀνωτέρω ταγματάρχου, ἵνα ζητήσωσι σαφεῖς πληροφορίες, περὶ τῆς ἀποτόμου καὶ αἰφνιδίας μεταβολῆς τῆς τακτικῆς καταστάσεως δεδομένου, ὅτι ὁ πρὸ αὐτοῦ ἀφικθεὶς λοχαγὸς Ρουμπάνης, ἐκ μέρους τοῦ ἰδίου Σώματος Στρατοῦ, μοὶ ἔδωκε πληροφορίες καθησυχαστικάς. Ἐπανελθὼν μετ' ὀλίγον ὁ ταγματάρχης Πρωτόπουλος μοὶ ἐπανέλαβε τὰ αὐτὰ, ὡς καὶ τὴν ἀνάγκην ἀμέσου ἐνισχύσεως τῆς γραμμῆς.

Κατόπιν τούτου, διέταξα ὅπως ἐν τῶν διαθεσίμων ταγμάτων τῆς XIII Μεραρχίας κατευθυνθῇ εἰς Χαμούρκιοϊ, ὅπου νὰ τεθῇ ἐν ἀναμονῇ, καὶ συγχρόνως ἔσπευσα καλπασμῶ εἰς συνάντησιν τοῦ διοικητοῦ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, καὶ ὑποστρατή-

(¹) Ὅρα ὑπόσημ. σελ. 333 καὶ 336.

γου Δημαρᾶ. Τούτους συνήντησα μετὰ παρέλευσιν 10 περίπου λεπτῶν καὶ ἐζήτησα πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως. Μὲ ἐπληροφόρησαν, ὅτι «ὁ ἐχθρὸς ἐνισχυθεὶς, ἐπετέθη σφοδρῶς μετὰ μεγάλων δυνάμεων ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τῆς IX Μεραρχίας, ὅπερ παρὰ τὴν ἐνίσχυσίν του διὰ τῶν διαθεσίμων ἐκεῖ δυνάμεων, δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατηθῇ, καὶ ὁ ἐχθρὸς κατώρθωσε νὰ ἀπωθήσῃ τὸ δεξιὸν καὶ νὰ καταλάβῃ τὰ ὑψώματα, ἀ-τινα δεσπόζουσι τῆς πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ ὁδοῦ, καὶ οὕτω ἀπεκόπη ἡ πρὸς τὰ ἐκεῖ ὑποχώρησίς μας. Ἐπηκολούθησεν ἀμέσως ἡ ὑποχώρησις τοῦ ἀριστεροῦ, καὶ τέλος τοῦ κέντρου. Ἡ κατάστασις ἐσώθη πρὸς στιγμὴν ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ, ὅπερ παραμεῖναν ἀκλόνητον καὶ βάλλον διαρκῶς, κατώρθωσε νὰ συγκρατήσῃ τὸν ἐχθρόν». Οὐχ ἦττον, κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχε πεζικὴ δύναμις πρὸς τὸ κέντρον, διετέλουν δὲ οὗτοι ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εὗρισκόμεθα περικυκλωμένοι, καθόσον ἐδέχθησαν πυρὰ καὶ ἀπὸ Βορρᾶ.

Κατόπιν τῶν πληροφοριῶν τούτων, διατάσσω τὴν XIII Μεραρχίαν, ἵνα διαθέσῃ ἐν τάγμα πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς IX, ἡ δὲ ὑπόλοιπος δύναμις καλυπτομένη πρὸς τὸ κενὸν μεταξὺ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς IX καὶ τοῦ Πορσάκ, προστατεύσῃ τὴν σύμπτυξιν τῶν Μεραρχιῶν XII καὶ Y.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, διάφοροι μικροπανικοὶ ἐξηκολούθουν λαμβάνοντες χώραν. Οἱ συγκεντρωμένοι ἐκεῖ ἀξιωματικοὶ συνεζήτουν περὶ τοῦ κρισίμου τῆς καταστάσεως. Τὸ ἡθικὸν ἐνίων ἀξιωματικῶν ἦτο καταπεπτωκός. Ἀξιωματικοὶ τινὲς ἐφρόνουν, ὅτι κατόπιν τῆς ἀποκοπῆς τῆς ὁδοῦ ὑποχωρήσεως ἦτο προτιμωτέρα ἢ ἔναρξις διαπραγματεύσεων πρὸς παράδοσιν. Ἡ τοιαύτη γνώμη μοὶ ἐγένετο γνωστὴ ἀνεπισήμως. Μοὶ ἐπροτάθη ὅμως ὑπὸ τῶν Διοικητῶν τῶν Μεγάλων Μονάδων, ὅπως λάβῃ χώραν σύσκεψις μετ' αὐτῶν πρὸς ἐξέτασιν τῆς καταστάσεως καὶ λῆψιν ἀποφάσεως διὰ τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν.

Ἀπέκρισα κατηγορηματικῶς ἀμφοτέρως τὰς προτάσεις ταύτας καὶ ἔλαβον ἀπόφασιν, ὅπως ὑποχωρήσῃ ὁ Στρατὸς Βορειοδυτικῶς πρὸς Σάλκιοϊ, ὅπου ἐφρόνουν, ὅτι ἡ ὁδὸς μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν θὰ ἦτο ἰσχυρῶς κατειλημμένη. Εἶχεν ἐπέλθει ἤδη τὸ σκότος, καὶ ἀφικνοῦντο εἰς Χαμούρκιοϊ τὰ πρῶτα τμήματα τῆς XII Μεραρχίας, ὅτε ἐξέδωκα προφορικῶς τὴν ἀκό-

λουθον ἐν περιλήψει διαταγήν : «Αἱ Μεραρχίαι θέλουσιν ἀποχωρήσει κατὰ τὴν νύκτα πρὸς Σάλκιοϊ. Ἐν περιπτώσει δὲ συναντήσεως μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, νὰ ἐπιτεθῶσι πρὸς διάσπασιν αὐτοῦ. Τάξις πορείας ἢ ἀκόλουθος :

XII Μεραρχία, φάλαγξ Σχηματισμῶν, V Μεραρχία, XIII Μεραρχία καὶ τελευταῖον ἢ IX Μεραρχία μετὰ τμήματος τῆς IV. Ἡ IX Μεραρχία ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὑποστρατήγου Δημαρᾶ θ' ἀπεσύρετο τελευταία ἐκ τῆς γραμμῆς τῆς μάχης μετὰ τὴν διαρροὴν τῶν προηγουμένων».

Ἡ κίνησις δὲν ἤρξατο ἀμέσως πρὸς Σάλκιοϊ, καθόσον ἡ πρὸς αὐτὸ ὁδὸς δὲν ἦτο ἐπακριβῶς γνωστή, καὶ ἀνεζητήθη κατάλληλος ὁδηγός, τοῦ χρησιμοποιουμένου 1|100.000 χάρτου «Τουμλοῦ-Πουνάρ Ἀφιόν-Καραχισάρ» μὴ ἐμπνέοντος ἐμπιστοσύνην, κατόπιν τῆς ἀποδειχθείσης ἐσφαλμένης θέσεως ἐπὶ τοῦ χάρτου τούτου τοῦ χωρίου Χαμούρκιοϊ. Ἡ κίνησις ἤρξατο περὶ τὴν 23ην ὥραν, μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν ὡς ὁδηγοῦ τοῦ ἱλάρχου Κασσάνδρα, ὅστις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, διοικῶν τὴν ἡμιλαρχίαν του, ἔδρα πρὸς Σάλκιοϊ καὶ ἤτις ἡμιλαρχία ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φάλαγγος. Τὰ τμήματα ἐτέθησαν εἰς κίνησιν πρὸς τὸ ὀρισθὲν δρομολόγιον συμφώνως τῇ ἐκδοθείσῃ διαταγῇ, πλὴν τῆς V Μεραρχίας, ἣτις ἠκολούθησεν ἴδιον δρομολόγιον δυτικώτερον, ἀποσπασθεῖσα τῆς φάλαγγος τῶν ὑπολοίπων δύο Σωμάτων Στρατοῦ, ἢ ὁποία φάλαγξ ἐβάδιζε πρὸς Σάλκιοϊ, καὶ τῆς IX Μεραρχίας, ἣτις συγκεντρωθεῖσα νοτίως τοῦ Χαμούρκιοϊ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν προφυλακῶν, δὲν ἠδυνήθη νὰ παραμείνη, ὅπως ταχθῇ εἰς τὴν οὐρὰν καὶ προηγήθῃ τῆς XIII Μεραρχίας, τεθείσης εἰς κίνησιν τὴν 2αν ὥραν τῆς 17ης

(Σχ. 7). Τῆς ομάδος Μεραρχιῶν τοῦ στρατηγοῦ Φράγκου ἐκ τῶν I, IV, VII καὶ ἀποσπάσματος Πλαστήρα εὐρισκομένων ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ἀκάρ-Ντάγ, Τονλοῦ-Πουνάρ καὶ Χασάν-Τεπέ εἶχεν ἐκλείψει πᾶς σύνδεσμος μεθ' ἡμῶν, εἴτε δι' ἀσυρμάτου, εἴτε διὰ τμημάτων στρατοῦ, εἴτε διὰ συνδέσμων ἀξιωματικῶν, εἴτε δι' ἱππικοῦ, ὡς καὶ κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου. Ὁ συνταγματάρχης Πλαστήρας, εὐρισκόμενος ἐν Χασάν-Ντεντέ-Τεπέ, καὶ ἀντιληφθεὶς φαίνεται τὴν ἀνωτέρω ἀναφερομένην περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν τοῦ 3ου συντάγματος ἀνέφερεν εἰς τὸν στρατηγὸν

Φράγκου ὅτι, «τὴν ὥραν ταύτην διεξάγεται ἀγὼν μεταξὺ ἡμετέρων, ὧν τὸ ἀριστερὸν εὐρίσκεται περὶ Μπασκιμσέ καὶ Τούρκων ἐπιτιθεμένων ἐκ Νότου. Ὅτι οἱ ἡμέτεροι ἀνατρέψαντες τοὺς Τούρκους καταδιώκουν αὐτούς⁽¹⁾, καὶ φρονεῖ ὅτι ἀντεπίθεσις δραστηρία καὶ ἄμεσος πρὸς ὑψώματα Γκιουνέκιοϊ, Κιουτσούκιοϊ θὰ σώσῃ τὴν κατάστασιν καὶ θὰ ἔχῃ μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ ὅτι αὐτὸς μετ' ὀλίγον θὰ ἀντεπιτεθῇ πρὸς Ἀνατολάς».

Ὁ στρατηγὸς Φράγκου υἱοθετεῖ τὴν πρότασιν ταύτην καὶ ἐκδίδει σχετικὴν διαταγὴν ἀντεπιθέσεως, περαίνων μάλιστα τὴν διαταγὴν του μὲ τὴν φράσιν «ἄμεσος ἐκτέλεσις». Ὁ διοικητὴς τῆς VII Μεραρχίας συνταγματάρχης Κουρυσόπουλος λαβὼν γνῶσιν τῆς διαταγῆς ἀντεπιθέσεως πρὸ τῆς ἀποστολῆς της, ἡτήσατο τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐκτελέσεως ταύτης μέχρι : 1ον) διευκρινίσεως τῆς καταστάσεως τοῦ ἄκρου δεξιοῦ ἐπὶ τοῦ Τουκλοῦ-Τεπέ, ἔνθα παρετήρησε κίνησιν ἀνδρῶν φευγόντων ἐν ἀταξίᾳ καὶ 2ον) ἐκδηλώσεως ἐνεργείας τῶν περὶ Τσαλισλάρ ἐχθρικῶν δυνάμεων. Ὁ στρατηγὸς Φράγκου, δυστυχῶς, ἐδέχθη τὴν ἀναβολὴν καὶ ἀντικατέστησε τὴν ἐν τῇ διαταγῇ τῆς ἀντεπιθέσεως φράσιν του «ἄμεσος ἐκτέλεσις», διὰ τῆς φράσεως «ἐκτέλεσις ἅμα διευκρινίσει τῆς καταστάσεως». Οὕτως, ἡ τροποποίησις αὕτη τῆς διαταγῆς ἔσχε τὸ λυπηρὸν ἀποτέλεσμα, τῆς ἀναβολῆς κατ' ἀρχάς, καὶ τῆς παντελοῦς ματαιώσεως ταύτης κατόπιν.

Ἐὰν ἐξετελεῖτο ἐγκαίρως, ὥς εἶχε διαταχθῇ, ἡ ἀντεπίθεσις ἐκ τριῶν συνταγμάτων Πεζικοῦ, δύο μοιρῶν Πυροβολικοῦ καὶ δύο ἰλῶν μετὰ τῆς δεούσης δραστηριότητος πρὸς τὰ ὑψώματα βορείως Γκιουνέκιοϊ, ὑπῆρχον πολλαὶ πιθανότητες, ὅτι ὁ κατὰ τῆς IX Μεραρχίας ἐπιτιθέμενος ἐχθρὸς, δεχόμενος πλευρικὴν ἐπίθεσιν, θ' ἀνετρέπετο, ἢ τοῦλάχιστον ἡ ἐνέργεια αὕτη θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν συνένωσίν μου μετὰ τῶν ἐν Τονλοῦ-Πουνάρ εὐρισκομένων δυνάμεων.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἦτοι ἡ συνένωσις, θὰ ἐπιτυγχάνετο ἐπίσης ἐὰν ὁ στρατηγὸς Φράγκου κατὰ τὴν πρωτὴν τῆς 15ης Αὐ-

(1) Προφανῶς πρόκειται περὶ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ 33ου συντάγματος (δρα ἐν σελ. 339) τοῦ ὁποῖου τὴν κίνησιν εἶδεν ὁ συντ. Πλαστήρας, ὡς εὐρισκόμενος ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Χασάν-Ντεντέ-Τεπέ.

γούστου κατεῖχε τὰς διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 3325]3 διαταγῆς μου ὀριζομένας αὐτῷ θέσεις, αἵτινες τῷ ὑπεδείχθησαν καὶ ὑπὸ τῶν δύο, οὓς ἀπέστειλα ἐπὶ τούτῳ, ἀξιωματικῶν συνταγματάρχου Παπαϊωάννου καὶ ταγματάρχου Στρίμπερ καὶ δὲν ἀπεσύρετο αὐτοβούλως καὶ αὐθαιρέτως εἰς Τονλοῦ-Πουνάρ μετὰ τῶν δύο Μεραρχιῶν I καὶ VII παραβαίνων τὴν διαταγὴν μου, ὅπερ ὑπῆρξεν αἰτία τοῦ αἰφνιδιασμοῦ καὶ τῆς ἀποσυνθέσεως τῆς IV Μεραρχίας καὶ τῆς μὴ καταλήψεως τοῦ Κιουτσούκιοϊ κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου.

5η ἡμέρα ἐπιθέσεως

(Σύμπτυξις πρὸς Μπανάζ.— Μάχη Ἀλῆ-Βεράν.)

17/30 Αὐγούστου. Ἡ XII Μεραρχία μετὰ πορείαν 4 περίπου χιλιομέτρων προσκρούσασα εἰς ἐχθρικὴν ἀντίστασιν, ἠναγκάσθη νὰ ἀνακόψῃ ἐπὶ τινα λεπτὰ τὴν πορείαν αὐτῆς πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς κατόπιν πορείας ἠκούοντο σποραδικῶς καὶ πολλαχόθεν πυροβολισμοὶ προκαλοῦντες ἀνησυχίας καὶ ταραχὴν εἰς τὸ στρατεύμα. Τὰ αἴτια ταῦτα, κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐξαιρετικῶς σκοτεινὴν, ἐπέφερον μεγάλην ἀταξίαν καὶ πλήρη ἀνάμιξιν τῶν Μονάδων. Τὸ σκότος τῆς νυκτὸς καὶ ἡ ἐν γένει κατάστασις, ἐξουδετέρουν τελείως πᾶσαν ἐκ μέρους τῶν βαθμοφόρων καταβαλλομένην προσπάθειαν πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως. Οἱ βαθμοφόροι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀσκήσουν ἐπίδρασιν παρὰ μόνον ἐπὶ τῶν βαδιζόντων ἐγγύτατα πρὸς αὐτούς. Οὐχ ἦττον ἐξηκολούθησεν ἡ πρὸς Σάλκιοϊ πορεία τοῦ στρατεύματος, οὐδεμίαν ὅμως ἔχοντος πλέον συνοχήν.

Περὶ τὴν 6ην ὥραν ἀφικόμην εἰς χωρίον Σάλκιοϊ καὶ διηυθύνθη πρὸς τὸν νοτιοδυτικῶς τοῦ χωρίου καὶ περὶ τὰ δύο χιλιόμετρα ἀπ' αὐτοῦ χῶρον, ἔνθα εἶχον ἤδη συγκεντρωθῇ τὰ πρῶτα ἀφιχέντα τμήματα. Ἐκεῖ ἐπληροφορήθην, ὅτι τμήματα τῆς XII Μεραρχίας (ταγμ. Σταφυλῆς), τὰ πρῶτα ἀφιχθέντα αὐτόθι, εἶχον ἀποστείλει πρὸς τὰ ἔναντι, βορειοδυτικῶς Ἀρσλανλάρ ὑψώματα, περιπόλους, αἵτινες βληθεῖσαι κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἀπεσύροντο. Τόσον τὰ ἐν τῷ χώρῳ συγκεντρώσεως εὐ-

ρισκόμενα τμήματα, ὅσον καὶ τὰ κατόπιν ἀφικνούμενα, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς σπουδῆς πρὸς ἄφιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς ἐκ τῆς ἐν πλήρει καὶ σκοτεινῇ νυκτὶ γενομένης πορείας καὶ τῆς ἐκ τούτων μεγίστης κατὰ τὴν ὁδὸν συσσωρεύσεως, καὶ τῆς νυκτερινῆς συναντήσεως τοῦ ἐχθροῦ, συνεκεντροῦντο αὐτόθι ἐν πλήρει ἀναμίξει μετ' ἄλλων μονάδων ὅλως ἀσχέτων καὶ ἐν ἀταξίᾳ. Πρὸ πάσης ἐνεργείας, διέταξα τὴν ταχεῖαν ἀνασύνταξιν τῶν Μεραρχιῶν, ὁρίσας καὶ τὸν πρὸς τοῦτο χῶρον ἐκάστης τούτων. Ἐξέδωκα δὲ προσέτι καὶ τὴν ἐξῆς ἔγγραφον διαταγὴν :

Ἀριθ. 3347)3

Β' Σ. Στρατοῦ, IV, V, IX, XII, καὶ XIII Μεραρχίας

Παρακαλῶ, ὅπως αἱ Μεραρχίαι μεριμνήσωσιν ἵνα τὸ ταχύτερον ἀνασυγκροτήσωσι τὰ συντάγματά των, ἅτινα νὰ σχηματισθῶσιν ἐν ἀνάγκῃ ἐκ δύο ταγμάτων πλήρους συνθέσεως.

Ἀναφέρατε ἐκτέλεσιν καὶ ἀριθμὸν ταγμάτων.

17)8)22

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἡ ἀνασύνταξις, λόγῳ τῆς φύρδην μίγδην ἀναμίξεως τῶν διαφόρων μονάδων, καὶ τῆς διαρκοῦς ἀφίξεως νέων τοιούτων μέχρι τῆς 11ης ὥρας (τμήματα τῆς XIII Μεραρχίας), ἐβράδυνε νὰ περατωθῇ. Καθ' ὃν χρόνον ἐγένετο ἡ ἀνασύνταξις, ὁ χῶρος συγκεντρώσεως ἐβλήθη ὑπὸ οὐχὶ ἐπιμόνων πυρῶν πυροβολικοῦ, προερχομένων ἐκ τῶν ὑψωμάτων νοτίως Ἀρσλανλάρ. Ὡς ἐκ τούτου καὶ πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ χώρου ἀνασυντάξεως, διέταξα τὴν τοποθέτησιν πυροβολαρχιῶν τινων πρὸς πυροβόλησιν μὲ κατεύθυνσιν βολῆς πρὸς Νότον καὶ Ἀνατολάς, καὶ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τμήματος τῆς XIII Μεραρχίας τοῦ ἀνατολικῶς τοῦ χώρου ἀνασυντάξεως κειμένου ὑψώματος, μὲ μέτωπον πρὸς Ἀνατολάς. Τὸ πρὸς πυροβόλησιν ταχὺν πυροβολικὸν ἔβαλε βολῆς τινὰς πρὸς τὴν εἰκαζομένην θέσιν τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, τεταγμένου ἀφανῶς. Ἐπίσης ἔβαλε ἐναντίον τμημάτων ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, προερχομένων ἐξ Ἀρσλανλάρ, ἅτινα καὶ διεσκόρπισεν.

Ἐχων πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὴν μετὰ τῶν Μεραρχιῶν I καὶ VII

συνένωσίν μου, καὶ ἵνα ἐκτελέσω τὴν διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς, δηλαδή τὴν ἄμυναν βῆμα πρὸς βῆμα τοῦ πρὸς Σμύρνην ἐδάφους καὶ τὴν κάλυψιν τῶν πρὸς Σμύρνην συγκοινωνιῶν, καὶ φρονῶν ὅτι ἴσως εὐρίσκονται εἰσέτι αἱ Μεραρχίαι αὗται εἰς Τονλοῦ-Πουνάρ, ἀπεφάρισσα, ἵνα κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνασυντάξεως καταλάβω τὴν γραμμὴν : ὑψώματα νοτιοδυτικῶς Μπουγιούκ-Ἀρσλανλάρ, ὑψώματα νοτιοδυτικῶς Σάλκιοϊ, μέτωπον πρὸς Νοτιανατολάς, ὅπως οὕτω διὰ τοῦ δεξιοῦ μου συνδεθῶ μετὰ τῶν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Τονλοῦ-Πουνάρ εὐρισκομένων δυνάμεων.

Πρὸς τοῦτο ἐξέδωκα τὴν ἐξῆς διαταγὴν :

Ἀριθ. 3348/3

Ἡ IX Μεραρχία νὰ καταλάβῃ τὰ ὑψώματα νοτιοδυτικῶς Μπουγιούκ-Ἀρσλανλάρ, ἡ δὲ XIII Μεραρχία τὰ ὑψώματα βορείως τοῦ ἰδίου χωρίου, ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἡ συνέχεια συμπτύξεως τῶν Σωμάτων Στρατοῦ.

Τὸ τμήμα τῆς IV Μεραρχίας καὶ ἡ V νὰ συγκεντρωθῶσιν ὀπίσω τῆς IX Μεραρχίας, ἡ δὲ XII νὰ τοποθετηθῇ ὀπίσω τῆς XIII Μεραρχίας.

Οἱ Σχηματισμοὶ Στρατιᾶς καὶ Σωμάτων Στρατοῦ νὰ συγκεντρωθῶσιν ἐν βαθείᾳ γραμμῇ ὀπίσω τῶν Μεραρχιῶν.

Ὑψώματα νοτίως Σάλκιοϊ.

17|8|22 ὥρα 9.30'

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Περὶ τὴν 11ην ὥραν, ἐγνώσθησαν πλήρως τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν δυνάμεων τῶν ἀνασυνταχθέντων τμημάτων τῶν Μεραρχιῶν, ἅτινα ἦσαν τὰ ἐξῆς :

IV Μεραρχία : Ἀπουσίαζεν ὁλόκληρος· εὐρίσκοντο δὲ ἐκεῖ μόνον ὁ Μέραρχος, τὸ ἐπιτελεῖον, ἡ ἡμιλαρχία καὶ 300 περίπου ὁπλῖται ἀνήκοντες εἰς τὰ 11ον καὶ 3ῶν συντάγματα.

V Μεραρχία : Ἀπουσίαζεν ἐπίσης ὁλόκληρος· ἦσαν παρόντες δ' ἐκεῖ 300 περίπου ἄνδρες ἐξ ἑκατέρου τῶν 33ου καὶ 44ου συνταγμάτων.

IX Μεραρχία : Ὁμοίως, ἀπουσίαζε σχεδὸν ὁλόκληρος, πλὴν τοῦ Μεράρχου, τοῦ ἐπιτελείου, τοῦ πυροβολικοῦ, ἐνὸς τάγματος

τοῦ 26ου συντάγματος, ὥς καὶ 60 ἀνδρῶν ἐξ ἑκατέρου τῶν συνταγμάτων 3|40 εὐζώνων καὶ 25ου πεζικοῦ.

XII Μεραρχία : Παρόντες Μέραρχος μετὰ τοῦ ἐπιτελείου, τὰ συντάγματα 14ον καὶ 46ον μὲ λίαν ἡλαττωμένην δύναμιν, κατόπιν τοῦ ἀγῶνος τῆς προηγουμένης ἡμέρας καὶ τὸ πυροβολικὸν τῆς Μεραρχίας.

XIII Μεραρχία : Παρόντες Μέραρχος καὶ ἐπιτελεῖον, τὰ συντάγματα πεζικοῦ 2ον καὶ 3ον, καὶ μία μοῖρα ὄρειβ. πυροβολικοῦ. (Ἡ λοιπὴ δύναμις τῆς Μεραρχίας ἐξ ἑνὸς συντάγματος καὶ μιᾶς μοῖρας ὄρειβ. πυροβολικοῦ ἀπετέλει τὸ ἀπόσπασμα Πλαστήρα, ἀπεσπασμένον ἐκ τῆς Μεραρχίας).

Ἐκ τῶν συνταγμάτων πεδικοῦ πυροβολικοῦ Α' καὶ Β' παρῆσαν δύο μοῖραι τοῦ Α' καὶ τρεῖς τοῦ Β'.

Παρῆσαν ἐπίσης αἱ μοῖραι πυροβολικοῦ Σκόντα I καὶ II.

Καὶ τέλος ἐκ τῶν Μεταγωγικῶν καὶ Ὑγειονομικῶν μοιρῶν τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β' καὶ Στρατιᾶς παρῆσαν περὶ τὰ 150 αὐτοκίνητα.

Οὐδεὶς ἀσύρματος Σωμάτων Στρατοῦ καὶ Μεραρχιῶν ἐλειτούργει.

Περὶ τῶν ἐλλειπουσῶν δυνάμεων, ἡ Ἐκθεσις τῆς ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ὑποστρατήγου Κ. Μαζαράκη Αἰνιάν, Ἀνακριτικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐπιχειρήσεων Μικρᾶς Ἀσίας, δημοσιευθεῖσα κατὰ Ἰούνιον 1924 διαλαμβάνει τὰ ἑξῆς :

«Ἐκ τῶν ἀπουσιαζόντων τμημάτων εἶναι ἤδη γνωστόν, ὅτι τὰ δύο συντάγματα τῆς IV Μεραρχίας 8ον καὶ 35ον (συνταγματάρχαι Καρούδης καὶ Παπαπαναγιώτου) μετὰ τοῦ Μεραρχιακοῦ πυροβολικοῦ ἀπεσπάρθησαν ἀδικαιολογήτως τῆς διοικήσεως τῆς Μεραρχίας, κατὰ τὸν αἰφνιδιασμόν, ὃν ὑπέστη αὕτη τὴν πρωτὴν τῆς 15ης, τραπέντα πρὸς δυσμὰς καὶ ἐνωθέντα τὴν νύκτα τῆς αὐτῆς ἡμέρας μετὰ τῶν ἐν Γουμλοῦ-Μπουνάρ I καὶ VII Μεραρχιῶν.

»Ὁμοίως συνεπεία τοῦ αὐτοῦ αἰφνιδιασμοῦ, ἀπεσπάρθησαν ἀδικαιολογήτως ἐκ τῆς Μεραρχίας καὶ δύο τάγματα τῆς XII Μεραρχίας (41ου συντάγματος, συνταγματάρχης Π. Κωτούλας) ἐνωθέντα μετὰ τῶν πρὸς Δυσμὰς διαρρεόντων τμημάτων τῆς IV Μεραρχίας.

»Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπουσίαν ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς V Με-

ραρχίας, αὕτη ὠφείλετο, ὥς ἀνεφέρθη ἐν τῇ ἀφηγήσει τῶν γεγονότων τῆς νυκτὸς 16ης πρὸς τὴν 17ην Αὐγούστου, εἰς τό, ὅτι ἡ Μεραρχία αὕτη ἀντὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν πρὸς Σάλκιοι πορείαν τῆς ὅλης φάλαγγος τῶν Μεραρχιῶν, βαδίσασα αὐθαιρέτως πρὸς Δυσμὰς καὶ βληθεῖσα ἐκ τῶν ὑψωμάτων δυτικῶς Κιουτσούκ-Ἀρσλανλάρ, ἀπεκόπη εἰς δύο φάλαγγας, ἐξ ὧν ἡ μὲν μικροτέρα ὑπὸ τὸν μέραρχον Ρόκαν ἐξακολουθήσασα τὴν πρὸς Δυσμὰς πορείαν της, εὐρέθη τὰς πρωῒνὰς ὥρας ἐπὶ τοῦ Μπουγιούκ-Ἀρσλανλάρ, ἡ δὲ ἑτέρα, ἡ καὶ ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρα, ἐτράπη πρὸς Σάλκιοι. Ἀμφότεραι αἱ φάλαγγες αὗται τῆς V Μεραρχίας, βαδίσασαι κατὰ τὴν πρωῒαν τῆς 17ης Αὐγούστου κεχωρισμένως καὶ δυτικῶς τοῦ χώρου συγκεντρώσεως τῶν λοιπῶν Μεραρχιῶν ἐν Ἀληβεράν, κατηυθύνθησαν πρὸς τὴν εἴσοδον τῆς κοιλάδος Μουράτ-Τσαῖ. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τούτῳ, σημαντικὸν σχετικῶς μέρος τῆς δευτέρας φάλαγγος, ἠνώθη μετὰ τῶν λοιπῶν δυνάμεων τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ.

»Τὰ εἰς τὴν εἴσοδον τῆς κοιλάδος Μουράτ-Τσαῖ ἐνωθέντα τμήματα, παραλαβόντα καὶ ἕτερα τοιαῦτα διαλελυμένα ἄλλων μεραρχιῶν καὶ ἰδίως τῆς IX Μεραρχίας ἐβάδισαν ἐν μιᾷ φάλαγγι καθ' ὅλην τὴν νύκτα τῆς 17ης πρὸς τὴν 18ην Αὐγούστου διὰ τῆς ὁδοῦ Κεσιλέρ, Οὐγιουλάκ, Μπέλοβα πρὸς Χάν, δυτικῶς τοῦ ὁποίου ἐφθασαν περὶ τὴν 7ην ὥραν τῆς 18ης Αὐγούστου, τραπέντα ἐκεῖθεν διὰ τῆς ὁδοῦ Χάν-Οὐσάν πρὸς Ἀϊνέ-Χάν, μεθ' ὃ πρὸς Ταχμάκ καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Σμύρνην. Ὡρα ἐκκινήσεως ἐκ Μουράτ-Τσαῖ ἡ 16η.

»Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπουσίαν τοῦ πλείστου μέρους τῆς IX Μεραρχίας, φαίνεται, ὅτι τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Μεραρχίας, ὑποχωρήσαν ἐν τάξει ἐκ τοῦ χώρου μάχης τῆς 16ης Αὐγούστου ἐσπέρας πρὸς τὸν χῶρον συγκεντρώσεως τῶν λοιπῶν Μεραρχιῶν νοτίως Χαμούρκιοι, ἀνεμίχθη μετὰ διαλελυμένων τμημάτων ἄλλων Μεραρχιῶν, ἅτινα σχηματίσαντα φάλαγγα ἀσύντακτον ἐβάδισαν κατὰ τὴν πρωῒαν τῆς 17ης πρὸς Βορράν, ἐνωθέντα ὥς εἶδομεν ἀνωτέρω, εἰς τὴν εἴσοδον τῆς κοιλάδος Μουράτ-Τσαῖ μὲ τὴν V Μεραρχίαν, μεθ' ἧς συνεβάδισαν.» Ταῦτα ἀναφέρει ἡ Ἐκθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς.

Περὶ τὴν 11ην ὥραν ἐν ᾧ ἡ XIII Μεραρχία εἶχεν ἤδη καταλάβει τὰ νοτιοδυτικῶς τοῦ Σάλκιοι ὑψώματα, καὶ πρὶν ἔτι αἱ

λοιπαὶ Μεραρχίαι καταλάβωσι τὰς διὰ τῆς ἄνω διαταγῆς (3348]3) καθοριζομένας θέσεις, λαβὼν ὑπ' ὅψιν τὰ γνωσθέντα τὴν ὥραν ἐκείνην ἀποτελέσματα τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν δυνάμεων τῶν ἀνασυνταχθέντων τμημάτων τῶν Μεραρχιῶν, καὶ κρίνων, ὅτι διὰ τῆς διατιθεμένης ἐν ὅλῳ πεζικῆς μαχίμου δυνάμεώς των, μὴ ἰσοδυναμούσης οὐδὲ πρὸς τοιαύτην μιᾶς μεραρχίας, δὲν θὰ ἠδύναντο αἱ Μεραρχίαι, ὀνόματι μόνον τοιαῦται, νὰ ἐκτελέσωσιν ἀποτελεσματικῶς τὴν ἄνω διαταγὴν, οὐδὲ ν' ἀντιμετωπίσωσιν ἱκανοποιητικῶς τὸν ἐχθρόν, μεταβάλλω γνώμην καὶ ἀποφασίζω τὴν συνέχισιν τῆς ὑποχωρήσεως πρὸς Μπανάζ διὰ τῆς ὁδοῦ Σάλκιοι, Ντουνλί, Μπανάζ, τῆς μόνης ἀπομενούσης πιθανῶς ἐλευθέρως, καὶ ἥτις, κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν γνωριζόντων τὸ ἔδαφος, ἐπέτρεπε τὴν διέλευσιν πεδινοῦ πυροβολικοῦ. Πρὸς ἐκτέλεσιν τούτων, κατένειμα τὰς πεδινὰς μοίρας πυροβολικοῦ εἰς τὰς Μεραρχίας καὶ ἐξέδωκα τὴν ἐξῆς ἐν περιλήψει νεωτέραν διαταγὴν :

«Αἱ Μεραρχίαι θὰ συνεχίσωσι τὴν πρὸς Ἀυσμὰς κίνησιν των μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Μπανάζ.

Δρομολόγιον : ὁδὸς Σάλκιοι, Ντουνλί, Μπανάζ.

Τάξις πορείας: XII Μεραρχία, μικρὰ ὁμάς τῆς IV, οἱ Σχηματισμοί, τμήματα τῆς IX καὶ XIII Μεραρχίας.

Τὰ δύο ἐλαχίστης δυνάμεως τάγματα τῆς V Μεραρχίας θὰ σχηματίζουν κινητὰς πλαγιοφυλακὰς ἰδίᾳ ἐκατέρωθεν τῆς φάλαγγος τῶν Σχηματισμῶν.

Ὡρα ἐκκινήσεως 13.

Θὰ βαδίζω μετὰ τῆς XII Μεραρχίας.»

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ τοποθεσίας παραμονῆς, τὸ πρὸς Ἀρσλανλὰρ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν ἔβαλλε συνεχῶς σημεῖα τινα διαβάσεως καὶ βαθείας γραμμὰς, ἐνθα ὑπέθετε συγκέντρωσιν δυνάμεων.

Ἐν ᾧ τὰ πρῶτα τμήματα τῆς ἐπὶ κεφαλῇς ὁρισθείσης νὰ βαδίσῃ XII Μεραρχίας ἐξερχόμενα τῆς κατειλημμένης τοποθεσίας, ἤρχισαν ν' ἀκολουθοῦν τὸ ὁρισθὲν δρομολόγιον, ἐδέχθησαν πυρὰ πολυβόλου ἐκ τῶν δασωδῶν λόφων βορείως τῆς ὁδοῦ Σάλκιοι, Ἀλῆ-Βεράν, καὶ ἐπηκολούθησαν πυρὰ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ἀπὸ τὴν ἰδίαν κατεύθυνσιν (Borqā), ἐξ ᾧν μία ὀβὶς βαρέως πυροβολικοῦ πεσοῦσα περὶ τὸ μέσον τῆς φάλαγγος τῶν παρακολουθούντων με ἀξιωματικῶν τοῦ Α' Κλ. τοῦ Στρατηγεῖου.

ἀνέτρεψε τοὺς πλείστους, ἐφόνευσεν ἵππους τινὰς καὶ ἐτραυμάτισεν ἐνίους ἀξιωματικοὺς μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν ταγμ. πεζ. Γιώτην καὶ συνταγμ. ἐπιμ. Πετρίτην (¹). Ἀμέσως κατόπιν, ἐχθρικὸν πυροβολικὸν ἤρξατο βάλλον ἀπ' Ἀνατολῶν καὶ συγχρόνως ἐνεφανίσθησαν τὰ πρῶτα ἐχθρικά τμήματα βαίνοντα πρὸς ἐπίθεσιν ἐναντίον τῶν ἀνατολικῶν τῆς τοποθεσίας ὑψωμάτων, τῶν κατεχομένων ὑπὸ τῆς XIII Μεραρχίας.

Κατόπιν τούτου, ὑποχρεωμένος νὰ δεχθῶ τὴν μάχην διατάσσω:

«Τὴν XIII Μεραρχίαν, ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἐξ Ἀνατολῶν ἐπιτιθεμένας ἐχθρικάς δυνάμεις.

»Τὴν XII, νὰ ταχθῇ ἀριστερόθεν τῆς XIII μὲ μέτωπον πρὸς Βορρᾶν.

»Τὰ τμήματα τῶν IX καὶ IV Μεραρχιῶν, νὰ ταχθῶσι περὶ τὸ δεξιὸν τῆς XIII, μὲ μέτωπον πρὸς Νότον, πρὸς κάλυψιν καὶ τυχὸν ἐνίσχυσιν τοῦ δεξιοῦ τῆς XIII. Τὰ τμήματα τῆς V Μεραρχίας νὰ συγκεντρωθῶσι πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς τοποθεσίας ὡς ἐφεδρεία.

Ὁ ἀρχηγὸς πυροβολικοῦ νὰ κατανείμῃ τὸ πυροβολικὸν πεδινὸν καὶ Σκόντα πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς γραμμῆς καὶ ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ.

»Σταθμὸς διοικήσεώς μου, ὅπισθεν τῶν σταθμῶν διοικήσεως τῶν Μεραρχιῶν XII καὶ XIII παρὰ τῷ πυροβολικῷ».

Οὕτω, ἡ παράταξις τοῦ στρατεύματος εἶχε σχῆμα πετάλλου μὲ τὸ ἀνοιχτὸν μέρος πρὸς Δυσμάς (Σχ. 8).

Εὐθὺς ἀμέσως διέθεσα τὸ ἥμισυ τῆς ἐφεδρείας πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ ἀπειλουμένου ἐξ ἀρχῆς ἀριστεροῦ πλευροῦ τῆς XII Μεραρχίας καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Ἀλῆ-Βεράν, τηρήσας τὸ ἕτερον ἥμισυ (250 ἄνδρας) πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς τοποθεσίας ὡς ἐφεδρείαν.

Ἡ μάχη ἤρξατο διεξαγομένη μετὰ σφοδρότητος, τῶν ἡμετέρων διατηρούντων τὰς θέσεις των, ἀλλὰ καὶ ὑφισταμένων ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ μεγίστας ἀπωλείας, ἰδίᾳ τῶν ἐν τινι βαθεῖα γραμμῇ συγκεντρωμένων Σχηματισμῶν Στρατιᾶς καὶ Σωμάτων Στρατοῦ.

(¹) Τὴν ἔκκρηξιν ταύτης τῆς ὀβίδος, ἐξ ἧς πυκνὸν νέφος χαλίκων καὶ χώματος ἐκάλυψεν ἡμᾶς, ἰδὼν ὁ περὶ τὰ 200 μ. ἐρχόμενος ὅπισθεν Διοικητῆς τοῦ Β' Σ. Στρ. στρατηγὸς Διγενῆς μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου του, μᾶς ἐξέλαβεν ὡς φονευθέντας.

Λόγῳ μετ' οὐ πολὺ ἐξαντλήσεως τῶν ἐφεδρειῶν καὶ τῆς ληφθείσης πληροφορίας, ὅτι ἐθεάθησαν ἕτεραι ἰσχυραὶ ἐχθρικαὶ δυνάμεις κατευθυνόμεναι ἐναντίον ἡμῶν, ἀπέστειλα τὴν ἐξῆς διαταγὴν πρὸς τὰς Μεραρχίας XII, XIII, τμήματα Μεραρχιῶν IV, V καὶ IX, καὶ ἀντισυνταγματάρχην Νικολαρέαν.

«Κατὰ ληφθείσας πληροφορίας, δύο ἐχθρικαὶ μεραρχίαι ἐφάνησαν πρὸς Βορρᾶν ἐρχόμεναι ἀπὸ Ἀλντουντὰς καὶ διευθυνόμεναι πρὸς Σάλκιοϊ.

»Ὅπως καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀπαραίτητος διατήρησις τοῦ ἀγῶνος μέχρις ἐπελεύσεως τοῦ σκότους, δεδομένου ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἐφεδρεῖαι, διαθέσατε πᾶσαν δυνατὴν δύναμιν Μηχανικοῦ καὶ Σχηματισμῶν.

»Ὁ Ἀντισυνταγματάρχης Νικολαρέας θὰ λάβῃ ὑπὸ τὰς διατάγας του ἅπασαν τὴν δυνατὴν δύναμιν μὴ μεραρχιακῶν σωμάτων καὶ Σχηματισμῶν, ὥς καὶ τοὺς ἄνευ ὑλικοῦ ἄνδρας τῶν μοιρῶν τοῦ βαρέως Πυροβολικοῦ πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς νέας ταύτης ἐπιθέσεως.

»Τὰ ἀνωτέρω τμήματα θὰ συγκεντρωθῶσι πάραντα εἰς τὴν οὐρὰν τῆς φάλαγγος αὐτοκινήτων.»

17]8]22 ὥρα 16 καὶ 15'

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἐπειδὴ δὲ πρὸς στιγμὴν ἀνηγγέλθησαν καὶ ἕτεραι ἐχθρικαὶ δυνάμεις πρὸς Νότον, βαίνουσαι μὲ διευθύνσιν βορειοδυτικὴν πρὸς κύκλωσίν μας, ἠναγκάσθην νὰ διατάξω τὴν τοποθέτησιν τοῦ διαθεσίμου ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ ἐπὶ ὑψώματός τινος πρὸς τὸ δυτικὸν τῆς τοποθεσίας μέρος διὰ τυχὸν ἀπόκρουσιν τῶν ἀνωτέρω ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἐλλείψει διαθεσίμων μονάδων πεζικοῦ.

Περὶ τὴν 17ην ὥραν, διαρκούσης τῆς μάχης, παρουσιάσθη ἐνώπιόν μου ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Καραμάνης, μέ τινος ἱππεῖς τοῦ 5]42 συντάγματος Εὐζώνων, ὅστις μοὶ ἐκόμισε ἐκ μέρους τοῦ συνταγματάρχου Πλαστήρα σημείωμα, ἐν ᾧ ἀνέφερεν, ὅτι ἡ ὁμάς Μεραρχιῶν Φράγκου εὐρίσκεται ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῶν δυτικῶς τῆς γραμμῆς Γενιτσέ, Τσουρουμλὰρ καὶ Χατζηλὰρ κειμένων, καὶ ὅτι τὸ σύνταγμά του εὐρίσκεται ἐπὶ τῶν βορειοδυτικῶς τοῦ Τονλοῦ-Πουνάρ ὁρέων Χασάν-Ντεντέ-Τεπέ. Ὁ σύνδεσμος οὗτος ἀνέφερε

προφορικῶς, ὅτι ὑπῆρχεν ἡμιονικὴ ὁδός, ἣτις ἐκ τοῦ χώρου μάχης ἔβαινε πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ συνταγματάρχου Πλαστήρα κατεχομένην θέσιν, πρὸς ἣν ἡδύνατο νὰ ὁδηγήσῃ τὴν νύκτα τὰ στρατεύματα ἐὰν ἐπεθύμουν.

Λέν ἔκριναν ὁρθὸν γὰ δεχθῶ τὴν γνώμην ταύτην δεδομένου, ὅτι αἱ μονάδες ἐστεροῦντο τελείως, οὐ μόνον τροφῶν ἀλλὰ καὶ πυρομαχικῶν, καὶ ὅτι πρὸ πάσης ἐνεργείας εἶχον ἀνάγκην ἐφοδιασμοῦ, ὃν βεβαίως δὲν θὰ ἐπετύγχανον ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων Χασάν-Ντεντέ-Τεπέ· πρὸς δέ, ἡ μακρὰ φάλαγξ τῶν ὀχημάτων πυροβολικοῦ (πεδινοῦ καὶ Σκόντα), Ὑγειονομικῶν καὶ λοιπῶν Σχηματισμῶν δὲν θὰ ἡδύνατο νὰ παρακολουθήσῃ. Ἐξ ἄλλου δέ, διότι ἦτο πιθανόν, ὥς ἐκ τῶν ὁρατῶν κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ, ὅτι οὗτος κατὰ τὸ πέρασ τῆς μάχης, περὶ τὴν ἐσπέραν, θὰ κατελάμβανε τὴν ζώνην δι' ἣς διήρχετο ἡ ὁδὸς αὕτη, πρὸς τὴν ὁποίαν διαρκῶς προώδευεν ὁ ἐχθρὸς ἐπιτιθέμενος, τοῦθ' ὅπερ ἄλλωστε καὶ συνέβη. Ἐνεκα μάλιστα εἰσδύσεως διαφόρων τμημάτων ἱππικοῦ εἰς τὰ ὀπισθεν τοῦ ἀποσπάσματος Πλαστήρα, ἠναγκάσθη τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο, ὅπως μὴ ἀποκοπῇ ἀπὸ τῆς ὁμάδος Μεραρχιῶν Φράγκου, νὰ ἐγκαταλείψῃ ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκότους, τὸ Χασάν-Ντεντέ-Τεπέ, καὶ νὰ κατέλθῃ εἰς Χαρατζιλάρ, ὅπως ἐγκατασταθῇ ἀριστερᾷ τῆς VII Μεραρχίας.

Ἀπεφάσισα ὅθεν, ἵνα, ἐὰν ἡ μάχη ἐξελίσσεται ὁμαλῶς μέχρις ἐπελεύσεως τοῦ σκότους, κατευθύνω τὰ στρατεύματα πρὸς Μπανάζ διὰ Ντουνλί, ἥτοι εἰς τὰ ὀπισθεν τῆς γραμμῆς τῆς κατεχομένης ὑπὸ τῆς ὁμάδος Μεραρχιῶν Φράγκου, συμφώνως τῇ παρὰ τοῦ συνταγματάρχου Πλαστήρα ἀποσταλείσῃ πληροφορία καὶ ὅπου θὰ ἐπετυγχάνετο ἡ ἔνωσις τῶν στρατευμάτων ὑπὸ πολὺ καλλιτέρους ὅρους διὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν μονάδων.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω σκέψεων περὶ τὴν 18ην ὥραν ἐξέδωκα τὴν ἐξῆς ἐν περιλήψει διαταγὴν:

«Αἱ Μεραρχίαι⁽¹⁾ θὰ προσπαθήσωσι νὰ κρατηθῶσιν ἐπὶ τῶν θέσεών των μέχρις ἐπελεύσεως τοῦ σκότους, ὅποτε θὰ ὑποχω-

(1) Κατ' ὄνομα μόνον μεραρχίαι, διότι οὐσιαστικῶς τὸ σύνολον τῆς μαχίμου δυνάμεως ὄλων τούτων τῶν ἀναφερομένων μεραρχιῶν δὲν ἀντιστοιχεῖ οὐδὲ εἰς μίαν Μεραρχίαν.

ρήσωσι κατευθυνόμεναι συμφώνως τῇ προτέρᾳ διαταγῇ πρὸς Μπανάζ διὰ Ντουνλί μὲ τὴν προηγουμένως ὁρισθεῖσαν τάξιν (XII Μεραρχία—Σχηματισμοὶ—τμήματα IX Μεραρχίας—XIII Μεραρχία)».

Περὶ τὴν 18.30' ὥραν, τοῦ ἐχθροῦ πιέζοντος ἰσχυρῶς διάφορὰ σημεῖα τῆς μαχομένης γραμμῆς, ἤρξαντο τμήματά τινα ν' ἀποσύρωνται ἐν ἀταξίᾳ, προκαλοῦντα κατὰ τόπους μικροπανικούς, ἐν ᾧ τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν κατέχον δεσποζούσας θέσεις, παρ' ὅλην τὴν ἀντίδρασιν τοῦ ἡμετέρου, σιγήσαντος ὅμως κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐξηκολούθει συντρίβον τὰ πάντα, βάλλον σφοδρῶς ἀπὸ Βορρᾶ, Ἀνατολῶν καὶ Νότου καὶ βοηθούμενον εἰς τοῦτο ὑπὸ τῶν ὑψηλῶν παρατηρητηρίων του, ἀφ' ὧν ἐφαίνετο ἅπαν τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἡμετέρας τοποθεσίας εὐρισκομένης ἐν τῇ κοιλάδι, ἔνθα ἰδίᾳ ἐπροξένει τρομακτικὰς ἀπωλείας, προκαλέσαν ἀταξίαν καὶ κατάπτωσιν τοῦ ἡθικοῦ. Ἡ σφοδρότης τοῦ πυρὸς ἦτο τοιαύτη, ὥστε ὁμὰς ἐκ ἡ ὀπλιτῶν, ἐξ ὧν δύο δεκανεῖς, προσῆλθον καὶ μ' ἐξελιπάρησαν νὰ μετατοπισθῶ ἐκ τῆς θέσεως, εἰς ἣν ἤμην, ὅπως μὴ εὐρίσκωμαι ὑπὸ τὸ σφοδρὸν πῦρ τοῦ πυροβολικοῦ.

Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ σκότους, συνεπείᾳ μεγάλης ἐχθρικῆς πιέσεως, τὸ δεξιὸν τῆς XII Μεραρχίας ἤρξατο ὑποχωροῦν, ἡ δὲ ὑποχώρησις ἐπεξετάθη ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τῆς Μεραρχίας. Συγχρόνως σχεδὸν συνέβη κλονισμὸς καὶ ὑποχώρησις τῶν τμημάτων τῆς IX Μεραρχίας. Ἡ ἄτακτος ὑποχώρησις τῶν τμημάτων τούτων, κατεχόντων τὰς ἐναντι πλευρὰς τῆς ἐν σχήματι πετάλου μαχομένης γραμμῆς, μετέδωκε τὸν πανικὸν εἰς τοὺς ὀπισθεν σχηματισμοὺς τῶν διαφόρων μονάδων, προκαλέσασα κατ' ἀρχὰς συσσωρευσιν ἀνδρῶν ἐντὸς βαθείας τινος χαράδρας κειμένης παρὰ τὸ κέντρον τοῦ πετάλου, καὶ εἴτα ἀμέσως διαδροήν, ἰδίᾳ ἐφίππων καὶ ἑλατῶν μὲ ζεύγη ἐν καλπασμῷ πρὸς Δυσμᾶς. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, εὐρισκόμενος πλησίον μου ὁ ἀντισυνταγματάρχης Κωτούλας Ι. θέλων νὰ συγκρατήσῃ τοὺς φυγάδας καὶ ὅπως ἐνισχύσῃ τὸ ἡθικόν, ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν τοῦ Συντάγματος καὶ ἐξήτει νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι. Τὸ τοιοῦτον ἐπέφερεν ἔτι μεγαλυτέραν σύγχισιν πρὸς τὸ μέρος αὐτό, καθόσον οἱ ἄνδρες ἤρξαντο πυροβολοῦντες ἀσκόπως ἐντὸς τῆς χαράδρας, προκαλοῦντες καὶ ἐπαυξάνοντες τὸν πανικόν.

Ἡ διὰ τῆς φωνῆς μου ἐπέμβασις, ὅπως καθησυχάσωσι δὲν ἡδύνατο νὰ ἀκουσθῇ ἔνεκα τοῦ θορύβου, δι' ὃ διέταξα τὸν σαλπικτὴν νὰ σημάνῃ ἐπανειλημμένως «προσοχή». Ἀλλὰ καὶ ἡ σήμανσις αὕτη κατέστη ἀνίκανος νὰ ἐπιβάλῃ τάξιν καὶ μόνον μὲ τὴν πλήρη ἐπέλευσιν τοῦ σκότους καὶ τὴν ἐκατέρωθεν σχετικὴν κατάπαυσιν τῶν πυροβολισμῶν ἐν τῇ γραμμῇ τοῦ πυρὸς ἀπεκατεστάθη ὅπωςδῆποτε σχετικὴ ἡρεμία. Οὕτω παρέμεινε μαχομένη σχεδὸν μόνη ἡ XIII Μεραρχία μέχρι τῆς 20ης ὥρας. Ὁ ἐχθρὸς ἐξετέλει λυσσώδεις ἐπιθέσεις, αἷς ἡ Μεραρχία ἀπέκρουσεν ἀπάσας. Τότε φονεύεται καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ 2ου πεζικοῦ συντάγματος συνταγματάρχης Τσάκαλος.

Οὕτω κατὰ τὴν 17ην Αὐγούστου, τὸ ἐναπομεῖναν ὑπ' ἐμὲ στράτευμα ἀποτελούμενον ἐκ δύο συνταγμάτων τῆς XIII Μεραρχίας μὲ ἡλαττωμένην δύναμιν, καὶ ἐκ τμημάτων ἐτέρων μικρομονάδων, ὧν τὸ σύνολον ἐν γένει εἰς μάχιμον δύναμιν, ὡς ἐρρέθη ἄνωτέρω, δὲν ἰσοδυνάμει οὐδὲ πρὸς μίαν Μεραρχίαν, κατέχον θέσιν ἐν τῇ κοιλάδι καὶ ἀναγκαστικῶς ἐν σχήματι πετάλου ἔνεκα τῶν ἐκ διαφόρων διευθύνσεων γενομένων ἐπιθέσεων, ἡδυνήθη ν' ἀντιστῇ εἰς τὴν μάχην Ἀλῆ - Βερὰν ⁽¹⁾ ἐναντίον ὀκτὼ Τουρκικῶν Μεραρχιῶν πεζικοῦ (61, 16, 17, 12, 11, 5, 3, 23), αἵτινες κατέχουσαι θέσεις δεσποζούσας, ἐπετέθησαν ἐναντίον ἡμῶν ἀπὸ Βορρᾶ, ἀπ' Ἀνατολῶν καὶ ἀπὸ Νότου, (συμφώνως καὶ τῇ ἐκθέσει τοῦ Μπαχρεντίν Πασσᾶ, Διοικητοῦ τοῦ Τουρκικοῦ Σώματος Ἰππικοῦ ⁽²⁾ καὶ τῇ κατωτέρῳ παρατιθεμένη ἀγορεύσει τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ), τὴν δὲ νύκτα, παρὰ ταῦτα, ἡδυνήθη τὸ ἡμέτερον στράτευμα νὰ διαφύγῃ ἐκ τοῦ σχηματισθέντος κλοιοῦ (σχ. 8).

Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ἐκθέτων τὰ τῆς μάχης Ἀλῆ-Βερὰν ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει τῆς Ἀγκύρας εἶπε: «Τὴν 30|17 ἐθεωρήθη καλόν, ἵνα αἱ ἐπιχειρήσεις διευθύνωνται ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ἵνα ἡ κυκλωτικὴ κίνησις συμπληρωθῇ τελεσφόρως. Πρὸς τοῦτο ἡ Α. Ε. ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου μετέβη αὐτοπροσώπως

(1) Ὑπὸ τῶν Τούρκων καλουμένην μάχην Ἀρχιστρατήγου, διότι διηύθυνε ταύτην αὐτοπροσώπως ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ πασᾶς.

(2) Δημοσιευθεῖσα καὶ παρ' ἡμῖν ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ἐλεύθερον Βῆμα» κατὰ Ἰούνιον—Ἰούλιον 1926.

εἰς τὴν 2αν Στρατιὰν καὶ παρὰ τῷ Σώματι Ἴππικοῦ καὶ ἐγὼ ταῦτοχρόνως μετέβην πρὸς Νότον παρὰ τῇ 1ῃ Στρατιᾷ. Ἐκεῖ ἐξήγησα τὴν κατάστασιν εἰς τοὺς ἀρμοδίους καὶ παρώτρυνα ὅλα ἐν γένει τὰ τμήματα εἰς ταχεῖαν ἐπίθεσιν. Ἐκεῖθεν μετέβην παρὰ τῷ Διοικητῇ τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ. Ἡ κατάσταση ἦτο τόσον ἐλκυστική, ὥστε δὲν ἠδυνήθην νὰ συγκρατηθῶ καὶ νὰ μὴ μεταβῶ ἔτι περαιτέρω.

»Μετέβην εἰς τινὰ θέσιν παρὰ τὸ Σάλκιοϊ. Τὸ μέρος αὐτὸ κατεῖχετο προηγουμένως παρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἐκεῖθεν ὡς παρετήρησα, αἱ ἐχθρικαὶ δυνάμεις ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Τρικούπη, αἵτινες ἐστρέφοντο πρὸς Οὐσὰκ εὐρίσκοντο ἐντὸς κύκλου, ὃν ἐσχημάτιζον αἱ δυτικῶς τοῦ Σάλκιοϊ τοποθεσίαι Ἀϊντιμίρ, Ἀντὰ-Τεπέ, Ἀγάτς-Κιοϊ ἔχουσαι τὰ νῶτα των πρὸς τὴν χαράδραν Κιζιλ-Νιάς.

»Τὰ τμήματα τῆς 1ης Στρατιᾶς μας εἶχον περιβάλει τὸν κύκλον τοῦτον καὶ ἀπ' Ἀνατολῶν καὶ Νότου, ἡ 2α Στρατιὰ περιέβαλλεν αὐτὸν ἀπὸ Βορρᾶ, δηλαδὴ Σάλκιοϊ, Μεζὰκ-Μπουνάρ καὶ ἀκόμη δυτικώτερον τούτου. Ἐδόθη ἐπίσης διαταγὴ εἰς τὸ Ἴππικόν μας νὰ πιέξῃ καὶ αὐτὸ τὸν ἐχθρὸν ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὰ πραγματοποιήσαντα τὴν κυκλωτικὴν κίνησιν στρατεύματά μας.

»Δὲν ἔπρεπε πλέον νὰ παραλείψωμεν οὐδέν. Διέταξα ὅλο τὸ πυροβολικόν μας νὰ βάλῃ ἐκ τοῦ πλησίον ὅσῳ τὸ δυνατόν καὶ ἀπὸ ἀποκεκαλυμμένων θέσεων καὶ τῷ ὄντι μετὰ μεσημβρίαν ἐκ τῶν πυρῶν τούτων ὁ ἐχθρὸς ἐβάλλετο πανταχόθεν, καὶ διὰ τῶν ἰδίων μου ὀφθαλμῶν ἔβλεπον ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐδείκνυε σημεῖα ταραχῆς, ἐκτύπα τὸ κεφάλι του πρὸς Βορρᾶν, πρὸς Ἀνατολὰς καὶ πρὸς Νότον. Κάθε κατεύθυνσις εἶχε φραχθῇ διὰ τοῦ πυρός».

Δὲν θὰ λείψωσι βεβαίως οἱ ἐπικριταὶ τοῦ αὐτοπροσώπως διοικοῦντος τὸν Τουρκικὸν στρατὸν κατὰ τὴν μάχην ταύτην Μουσταφᾶ Κεμάλ, ὅτι δὲν κατώρθωσε μὲ τοιαύτην καταπληκτικὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν (ὀκταπλασίαν) καὶ ἐξαιρετικῶς εὐνοϊκὴν τοποθεσίαν (δεσπόζουσαν καὶ κυκλοτερῆ), ἔναντι ἀντιπάλου στρατοῦ εὐρισκομένου ἐν τῇ κοιλάδι καὶ ἐν ἡμιδιαλύσει, νὰ τὸν ἀφίση νὰ διαφύγῃ κατὰ τὴν νύκτα. Ἐν τούτοις εἶναι γνωστὸν, ὅτι ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ δὲν στερεῖται μορφώσεως, οὔτε πείρας, οὔτε καὶ θελήσεως. Αὐτὰ ὅμως συμβαίνουν εἰς τὸν πόλεμον. Ὑπάρχουσι κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς μάχης, ἄγνωστοι παράγοντες, καθι-

στάμενοι γνωστοὶ μόνον μετὰ τὰ γεγονότα, ὅποτε ἐμφανίζονται οἱ σοφοὶ ἐπικριταί, οἱ ὅποιοι θεωροῦντες ὡς δεδομένα στοιχεῖα τοὺς ἀγνώστους κατὰ τὴν μάχην παράγοντας, ὡς εἶνε ἐν τῇ προκειμένη περιπτώσει ἡ κακὴ καὶ οἰκτρὰ ἐν γένει ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν κατάστασις τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ, προβαίνουναι εἰς ἐπικρίσεις, κρατοῦντες τὸν διαβήτην ἀνὰ χεῖρας.

Ἐξ ἑτέρου, ἡ 2α Τουρκικὴ Μεραρχία Ἱππικοῦ κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου συναντήσασα πορευομένην τὴν ἡμετέραν IX Μεραρχίαν, καὶ ἐκλαβοῦσα αὐτὴν ὡς ἐστερημένην ἡθικοῦ καὶ συνέπῳς εὐκολον λείαν, τὴν προσέβαλεν ἐφίπῳς σφυδρῳς πρὸς συντριβὴν καὶ διάλυσιν αὐτῆς. Ἀλλὰ ἀντὶ τούτου, τοῦναντίον, ὑπέστη πανωλεθρίαν αὐτὴ αὕτη ἡ 2α Τουρκικὴ Μεραρχία.

Παρέμεινα ὅθεν μαχόμενος μὲ τὸ τελευταῖον ὑποχωροῦν τμήμα, χρησιμεύσας ὡς τελευταία ὀπισθοφυλακή, ἥτις ἀπασχόλησε τὸ πλεῖστον τῆς Τουρκικῆς δυνάμεως, ἵνα δώσῃ καιρὸν νὰ διαφύγῃ καὶ διασωθῇ τὸ λοιπὸν ἡμέτερον στράτευμα.

Μὴ ἀνευρεθέντων τῶν ἵππων μου κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκκινήσεως⁽¹⁾, ἠναγκάσθην νὰ ἱππεύσω ἓνα ἵππον τῆς ἀκολουθίας τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Περὶ τὴν 21ην ὥραν ἤρξατο ἡ κίνησις τῶν διαφόρων Μονάδων. Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ εὐρίσκωμαι μὲ τὸ τμήμα ἐκεῖνο τοῦ στρατοῦ, ὅπερ λόγῳ τῆς κατὰ τὴν μάχην ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κυκλώσεώς μας, ὥφειλε νὰ ἐπιτεθῇ ὅπως ἀνοίξῃ δίοδον, ἀνεχώρησα μὲ τὸ πρῶτον ἐκκινῆσαν τοιοῦτον μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Δυσμάς, ἥτις κατεύθυνσις εἶχε παραμείνει παραδόξως σχεδὸν ἐλευθέρα. Οὐχ ἥττον κατὰ τὴν ἑναρξιν

(1) Κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ πανικοῦ, διαρκούσης τῆς μάχης μετὰ τῶν διαρρευσάντων ἐν καλπασμῷ πρὸς Δυσμάς ἐλατῶν καὶ ἐφίππων συμπαρασύρθη καὶ ὁ ἵππος μου, ἐκ τοῦ ἐφιππίου τοῦ ὁποίου ἦτο ἀνηρτημένον τὸ ξίφος μου. Τὴν ἐπομένην τὸ ἐφιππον τοῦτο τμήμα συναντηθὲν μεθ' ἑτέρου τοιούτου παραπλανηθέντος κατὰ τὴν νύκτα μεθ' οὗ συνηνώθη, ἔπεσε κατόπιν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ

Ὁ ταγματάρχης Βλυσμᾶς, ὑπασπιστὴς μου, ὡς μ' ἐβεβαίωσε προφορικῶς καὶ ἐγγράφως, εὐρισκόμενος μὲ τὸ παραπλανηθὲν τμήμα καὶ ἀναγνωρίσας τὸν ἵππον μου, ἀπέσπασεν ἐκ τοῦ ἐφιππίου τὸ ξίφος μου, ὅπερ κατακερματίσας ἐξηφάνισε πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας των.

τῆς πορείας μας παρὰ τὸ χωρίον Ἀλῆ-Βερὰν ἠκούσθησαν πυροβολισμοί τινες διὰ πολυβόλου.

Τὸ ἐσφαλμένον τῶν ἐν χρήσει χαρτῶν Κλ. 1]100.000 καὶ 1]250.000 μὴ ἀπεικονιζόντων οὐδὲ κατὰ προσέγγισιν τὸ διατρεχόμενον ἤδη ἔδαφος· ἡ ἔλλειψις ὁδηγῶν λόγῳ τῆς ἐρημώσεως τῶν χωρίων, καὶ τὸ βαθὺ σκότος τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἔσχον ὥς ἀποτέλεσμα καὶ συνετέλεσαν, ὅπως ἡ κυρία φάλαγξ παραπλανηθῇ, ἀπολέσασα κατὰ τὴν νύκτα τὴν ὁρισθεῖσαν κατευθύνσιν καὶ ἀντ' αὐτῆς ἀκολουθήσασα ἑτέραν δυτικωτέραν. Ἐπίσης, μικρά τινα τμήματα μετὰ Διοικητῶν μονάδων, διὰ τοὺς αὐτοὺς ἴσως λόγους παρεξέκλιναν τῆς ἀκολουθητέας κατευθύνσεως, ἅμα τῇ ἐκκινήσει των ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, καὶ διηυθύνθησαν πρὸς τὰ βορειοδυτικῶς τοῦ Τονλοῦ-Πουνάρ ὑψώματα.

6η ἡμέρα ἐπιθέσεως

(Συνέχεια συμπτύξεως πρὸς Μπανάζ).

18/31 Αὐγούστου. Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 17ης πρὸς τὴν 18ην Αὐγούστου, ἔνεκα τοῦ ὀρεινοῦ καὶ δασώδους ἑδάφους, τοῦ λελανθασμένου χάρτου, καὶ ἐλλείψει ὁδηγῶν, ὥς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἐγένετο παρέκκλισις ἐκ τοῦ δρομολογίου, παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας στάσεις κατὰ τὴν σκοτεινὴν νύκτα πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ὀρθοῦ δρομολογίου, καθόσον εἶχον πάντοτε δισταγμούς, φρονῶν ὅτι ἀκολουθοῦμεν λελανθασμένον τοιοῦτον. Ἡ κατὰ τὴν νύκτα παραπλάνησις καὶ ἀποκοπὴ ἀκόμη τῆς φάλαγγος, ἰδίᾳ εἰς τὰ ὀρεινὰ ἑδάφη, δὲν εἶναι τι ἀσύνηθες, οὐ μόνον ἐν ἐχθρικῇ χώρᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν φιλίᾳ τοιαύτῃ. Ὅμοίαν παραπλάνησιν ὑπέστη ἡ 2α Τουρκικὴ Μεραρχία Ἰππικοῦ δύο ἡμέρας πρότερον, ἥτοι κατὰ τὴν νύκτα τῆς 15ης—16ης Αὐγούστου καίτοι εὗρίσκετο εἰς φίλιον αὐτῇ ἑδαφος. (¹)

(¹) «Ἡ 2α Μεραρχία διήλθε τὸ Ὀλουτζάκ, ἀλλὰ τὰ δύο αὐτῆς συντάγματα μετὰ τῆς πυρβολαρχίας, ἅτινα ἀπετέλουν τὸ κύριον σῶμα, ἀπώλεσαν τὸ δρομολόγιον, λόγῳ τοῦ θαμνώδους ἑδάφους τὸ ὁποῖον ἠκολούθουν τὰ δύο ἄλλα συντάγματα μετὰ τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς Μεραρχίας, καὶ οὕτω ἡ Μεραρχία διηρέθη εἰς δύο φάλαγγας.» (*Εκθεσις Μπαχρεντίν Πασᾶ περὶ τῆς δράσεως τοῦ Ἰππικοῦ του).

Εὐρέθην ἐν τέλει κατὰ τὴν χαρὰν γήν, ἀνερχόμενος τὸ Μου-
ράτ-Ντάγ πρὸς τὸν αὐχένα Μπέλ-’Οβᾶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα.
Τὰ παρακολουθοῦντα τὴν φάλαγγα ὁχήματα δὲν ἠδύναντο ν’
ἀνέλθωσι καὶ ὡς ἐκ τούτου, οἱ ὁδηγοὶ αὐτῶν ἠναγκάσθησαν νὰ
τὰ ἐγκαταλείψωσι καταστρέφοντες ταῦτα. Ἄλλως τε πολλὰ τῶν
φορητῶν αὐτοκινήτων ἐστεροῦντο βενζίνης.

Ἀνελθὼν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὑψώματος, τοῦ πρὸς τὸ
Μπέλ-’Οβᾶ αὐχένος, παρετήρησα διμοιρίαν πολυβόλων τασσο-
μένην πρὸς πυροβόλησιν πρὸς ἀπόκρουσιν ἐχθρικοῦ τμήματος,
ἴσως ἱππικοῦ, ὅπερ ἔκ τινος ἀντικειμένου ὑψώματος Μπέλ-’Οβᾶ
καὶ Σερατζίκ, ἔβαλλε δι’ ὅπλο πολυβόλων καὶ πυρῶν πεζικοῦ
ἐναντίον τῆς διὰ τοῦ αὐχένος διερχομένης ἡμετέρας φάλαγγος,
παρακωλῶν τὴν ἐλευθέραν διάβασιν αὐτῆς. Ἐπειδὴ ἡ ἐχθρική
αὕτη ἐνέργεια ἐξεδηλώθη καὶ διὰ πυρῶν πυροβολικοῦ, διέταξα
τὴν τάξιν πρὸς πυροβόλησιν τμήματός τινος πυροβολικοῦ. Λόγῳ
τῶν ἐξαιρετικῶν συνθηκῶν ὑφ’ ἃς εὐρισκόμεθα, παρεκάλεσα τὸν
ὑποστράτηγον Διγενῆ, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς ἀμύνης
τοῦ αὐχένος πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς διαδροῆς τῶν τμημάτων.

Παρακολουθῶν τὴν κίνησιν τῆς φάλαγγος, κατῆλθον τοῦ
ὑψώματος πρὸς τινα μακρὰν στενὴν κοιλάδα, ὁπόθεν ἡ ὁδὸς
διεκλαδοῦτο ἀφ’ ἑνὸς μὲν πρὸς Δυσμάς, ἀφ’ ἑτέρου δὲ πρὸς Νό-
τον. Ἀξιωματικοὶ τινες ὑπηρετήσαντες ἄλλοτε εἰς τὸν τομέα
Μπανάζ, (ὁ χάρις ὡς εἴρηται, ἀτελέστατος ὢν, δὲν μᾶς ἦτο
ἀσφαλὴς ὁδηγός) μᾶς ἐπληροφόρησαν, ὅτι ἡ πρὸς Νότον ὁδὸς
ἦγεν εἰς Μπανάζ, ὅπερ δὲν ἀπεῖχε πλέον τῶν πέντε περίπου χι-
λιομέτρων. Καίτοι ὑπέθετον, κατόπιν τῆς ἄνω πληροφορίας, ὅτι
τὰ προηγουμένα ἐν τῇ φάλαγγι τμήματα, διαρρεύσαντα ἤδη,
εἶχον κατευθυνθῇ εἰς Μπανάζ, ἐν τούτοις πρὸς ἀποφυγὴν παν-
τὸς ἀπροόπτου, διέταξα τὸν διοικητὴν τῆς XIII Μεραρχίας νὰ
ἀποστείλῃ ἐν τάγμα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, μὲ τὴν ἐντο-
λὴν ν’ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐκεῖ κατάστασιν, καὶ ἐὰν ἡ τοποθεσία
ἦτο ἐλευθέρα, ἢ κατεῖχετο ἀσθενῶς νὰ καταλάβῃ ταύτην καὶ νὰ
ζητήσῃ ἐπικοινωνίαν τηλεγραφικῶς ἢ τηλεφωνικῶς μετὰ τοῦ Οὐ-
σάκ. Εἰς τὸ τάγμα τοῦτο προσεκόλλησα καὶ τὸν ταγματάρχην
τοῦ ἐπιτελείου μου Μελισσινόν, ὅπως ἐξ ὀνόματός μου ἐπικοινω-
νήσῃ μετὰ τοῦ Οὐσάκ, ἐν ᾗ περιπτώσει τὸ Μπανάζ δὲν κατεῖ-
χετο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

Μὴ λαμβάνων, μετὰ πάροδον ὥρων τινων, οὐδεμίαν πληροφορίαν ἐκ τοῦ προηγηθέντος τούτου τάγματος, ἀπέστειλα σύνδεσμον πρὸς ἀναζητήσιν του, ὅστις περὶ ὥραν 16ην, μοὶ ἐκόμισε. σημεῖωμα τοῦ ταγματάρχου Μελισσινού, δι' οὗ οὗτος μοὶ ἀνέφερεν, ὅτι τὸ ὅπερ μέχρι τῆς στιγμῆς εἶχον διατρέξει ἔδαφος ἦτο δασῶδες, λίαν ἀνώμαλον καὶ διακεκομμένον· ὅτι ὁ ὁδηγός, ὁ ὑπὸ τῆς Μεραρχίας δοθεὶς εἰς τὸ τάγμα, δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ παράσχη πληροφορίας περὶ τῆς ἀκολουθητέας κατευθύνσεως καὶ τοῦ προσανατολισμοῦ· ὅτι ὁ ἀτελέστατος χάρτης, ἦτο ἀδύνατον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βοήθημα πρὸς καθορισμὸν τῆς πορείας τοῦ τάγματος· καὶ ὅτι εἰς τὴν κατεύθυνσιν, ἣν τοῦτο ἠκολούθει εἶχε προσκρούσει ἐπὶ μικρᾷ ἐχθρικῆς δυνάμεως τὴν ὁποίαν ἀπώθησε καὶ συνέπτυσσε ἤδη τὰ τμήματά του, ὅπως συνεχίσῃ τὴν πορείαν του.

Μὴ δυνάμενος νὰ παραμείνω πλειότερον ἐν τῇ τοποθεσίᾳ ἐν ἣ εὐρίσκόμην μετὰ τῶν λοιπῶν τμημάτων, δεδομένου ὅτι ἡ ἡμέρα ἔκλινεν ἤδη πρὸς τὴν δύσιν, καὶ ἔχων πάντοτε τὴν ἰδέαν, ὅτι εὐρίσκομαι πλησιέστατα τοῦ Μπανάζ, κατόπιν τῶν κατ' ἐπανάληψιν δοθεισῶν μοι ὑπὸ ἀξιωματικῶν βεβαιώσεων, διέταξα τὴν ἐγκατάστασιν ἑνὸς τάγματος ἐπὶ τινος ὑψώματος πρὸς κάλυψιν τῆς διαρροῆς τῆς φάλαγγος, καὶ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς πορείας πασῶν τῶν λοιπῶν Μονάδων πρὸς συνάντησιν τοῦ προαποσταλέντος τάγματος τῆς XIII Μεραρχίας καὶ ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως. Τῆς φάλαγγος προηγήθη τὸ II τάγμα τοῦ 3ου συντάγματος, ἠκολούθησα δὲ μετὰ τὸ Ἐπιτελεῖον τὴν πορείαν τοῦ ἀμέσως ἐπομένου τάγματος.

Κατὰ τὴν πορείαν ταύτην διὰ μέσου δασώδους καὶ λίαν δυσβάτου ἐδάφους, δὲν κατωρθώθη πρὸ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ σκούτου ν' ἀνευρεθῇ τὸ ἀπὸ ἐνωρὶς προαποσταλὲν τάγμα ἀναγνωρίσεως, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ἀπολεσθῇ ἡ ἐπαφὴ καὶ τοῦ προηγηθέντος τῆς φάλαγγος II τάγματος, καίτοι ὁ διοικητὴς τῆς Μεραρχίας, ἔχων ὑπ' ὅψιν τὸ δασῶδες τοῦ ἐδάφους, εἶχε διατάξει νὰ χαράσσῃται τὸ δρομολόγιον τοῦ τάγματος, ὥστε νὰ μὴ ἀπολεσθῇ ἡ ἐπικοινωνία τούτου μετὰ τῆς φάλαγγος. Ἡ φάλαγξ ἐβάδισεν ὀλίγον τι καὶ κατὰ τὴν νύκτα, ματαίως ἀναζητοῦσα τὰς ἀνωτέρω δυνάμεις, ὅποτε, ἵνα μὴ παραπλανηθῇ ἐν τῇ νυκτὶ καὶ λόγῳ τῆς μεγίστης ἐξαντλήσεως τῶν ἀνδρῶν, ἠναγκάσθη νὰ σταθμεύσῃ ἐπὶ τινας ὥρας.

Σημειωτέον, ὅτι οἱ ἀποτελοῦντες τὴν φάλαγγα ἄνδρες ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 16ης μέχρι τῆς ἑσπέρας ταύτης τῆς 18ης Αὐγούστου, οὐδόλως εἶχον ἀναπαυθῆ, ὅτε μὲν πορευόμενοι, ὅτε δὲ μαχόμενοι (μάχαι 16ης καὶ 17ης Αὐγούστου), καὶ ὄντες ἐπὶ πλέον νήστευσι. Ἡ κόπωσης, ἡ ἀσιτία καὶ αἱ παντοειδεῖς συγκινήσεις ἰδίως ἐκ τῆς μάχης τῆς 17ης Αὐγούστου (᾽Αλῆ-Βερᾶν) ἐπέφεραν εἰς πολλοὺς σωματικὴν ἐξάντλησιν καὶ ποιάν τινα ψυχικὴν διαταραχὴν. Οἱ τοιαῦτα ὑποστάντες μεταξὺ τῶν πορευομένων κατὰ τὰς νύκτας τῆς 17—18—19 Αὐγούστου ἐντὸς τοῦ δάσους τοῦ Μουράτ-Ντάγ, ἐξελάμβανον τὰ φυλλώματα τῶν δένδρων ὡς ὥραϊα πάρκα, τοὺς ὀγκώδεις κορμούς τῶν δένδρων ὡς ὥραϊας στήλας πολυτελῶν μεγάρων Ἰσως καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ οἱ δόσαντες τὰς φανταστικὰς πληροφορίας περὶ Μπανάζ, νὰ εἶχον ὑποστῇ ἀναλόγους δραματισμούς. Λοχαγὸν τοῦ ἐπιτελείου τῆς XIII Μεραρχίας βυθισθέντα εἰς λήθαργον τὸ ἀπόγευμα τῆς 18ης Αὐγούστου, οὐδὲν μέσον ἠδυνήθη νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὰς αἰσθήσεις του. Τοποθετηθεὶς δὲ ἐπὶ τοῦ μοναδικοῦ ἀραμπᾶ ἀνῆκοντος εἰς τὸν παρακολουθοῦντα τὴν φάλαγγα ἀρμένιον ἱερέα, ἐπανεῦρε τὰς αἰσθήσεις του τὴν πρωΐαν τῆς 19ης Ἀνώτατος ἀξιωματικὸς παθὼν σκοτοδίνην ἔπεσεν ἐκ τοῦ ἵππου του, καὶ ἔμεινεν ἀναίσθητος ἐντὸς τοῦ δάσους, μετ' ὀλίγον δὲ ἐπάγωσεν ὀλόκληρος. Ὁ παρ' αὐτῷ συνταγματάρχης ἐκλαβὼν τοῦτον ὡς νεκρὸν παρέλαβεν ἐκ τῶν θυλακίων του τὰς ἐν αὐτοῖς σημειώσεις καὶ τὰ ἔγγραφα. Ἐπανῆλθεν εἰς τὰς αἰσθήσεις του μετὰ πάροδον ὥρων. Ὁ Ἀρχίατρος Τσουνούκας μετ' ἱατρικὴν ἐπέμβασιν, θέλων νὰ τὸν ἀποθέσῃ ἐπὶ σανίδος, καὶ ἐκλαβὼν τὸ χάος τοῦ παρακειμένου κρημνοῦ ὡς θύραν κήπου, ἐκινήθη διὰ νὰ λάβῃ τὴν φανταστικὴν θύραν, ἀλλ' ἔπεσε κατὰ γῆς καὶ ὀλίγου δεῖν κατεκρημνίζετο.

7η ἡμέρα ἐπιθέσεως
(Σύμπτυξις πρὸς Οὐσάκ).

19 Αὐγούστου
1 Σεπτεμβρ.

Κατὰ τὴν νύκτα, ἀξιωματικαὶ σταλέντες πρὸς ἀναγνώρισιν ἀνεῦρον μετὰ πολύωρον ἀναζήτησιν περὶ τὴν ἑω τῆς 19ης Αὐγούστου, τὴν θέσιν ἔνθα κατηυλίζετο τὸ ὑπὸ τὸν ταγμ. Βλάχον τάγμα, ὅπερ κατὰ τὴν προτεραίαν εἶχεν ἀποσταλῆ πρὸς

ἀναγνώρισιν τοῦ Μπανάζ, χωρὶς ὅμως ν' ἀνευρεθῇ καὶ τὸ II τάγμα, ὅπερ προεπορεύετο τῆς φάλαγγος τῆς XIII Μεραρχίας καὶ τῶν λοιπῶν τμημάτων.

Ὅποταν ἤρχιζε νὰ φωτίζῃ, κατόπιν νέας ἐξετάσεως τοῦ μέρους ἐνθα εὐρισκόμεθα, ἀνεγνωρίσθη, ὅτι εἴμεθα οὐχὶ εἰς τὰ βορείως τοῦ Μπανάζ ὑψώματα, ἀλλ' ἐπὶ κορυφῆς τινος τοῦ Μουράτ-Ντάγ περὶ τὰ 3 χιλ. νοτιανατολικῶς τοῦ Σουκούρ-Ἐϋρέν. Κατόπιν τούτου, θεωρῶν τὴν πρὸς Μπανάζ πορείαν ὡς ἄσκοπον πλέον, καθ' ὅσον λόγῳ τῆς ἀνακοπῆς τῆς πορείας κατὰ τὴν προτεραιάν διὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐκτιθεμένους λόγους, τὸ Μπανάζ θὰ εἴχε καταληφθῇ ἤδη, ὅταν ἡ φάλαγξ μας κατὰ τὴν 19ην θὰ ἔφθανε ἐκεῖσε, ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν παρ' ὅλον τὸν κάματον τῶν ἀνδρῶν καὶ τὴν ἔλλειψιν τροφῶν καὶ πυρομαχικῶν, νὰ διευθυνθῶ πρὸς Δυσμάς διὰ τῆς κοιλάδος Μουράτ-Τσαΐ καὶ ἀναλόγως τῶν περαιτέρω πληροφοριῶν, εἴτε νὰ κατέλθω εἰς Οὐσάκ διὰ Κιζιλ-Ντάγ, ἐὰν τὸ Οὐσάκ κατείχeto ὑπὸ ἡμετέρων, εἴτε ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, νὰ συνεχίσω τὴν πορείαν πρὸς Δυσμάς.

Ἡ φάλαγξ ἐτέθη ἐν κινήσει τὴν 5ην ὥραν καὶ κατελθοῦσα τὰ βόρεια ἀντερείσματα τοῦ Μουράτ-Ντάγ, εἰσῆλθε εἰς τὴν βαθυτάτην κοιλάδα τοῦ Μουράτ-Τσαΐ. Ἐπὶ τῆς ἀκολουθουμένης ὁδοῦ ὑπῆρχον πρόσφατα ἵχνη διελεύσεως ἡμετέρων τμημάτων, ἴσως καὶ κατὰ τὴν προτεραιάν. Ἀφ' ἐτέρου στενῶς, παρηκολούθουμεθα ὑπὸ ἐφίππων περιπόλων τοῦ ἐχθροῦ.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν, ἐνῶ ἡ κεφαλὴ τῆς φάλαγγος εὐρίσκετο εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Σουμακλή, χωρικοὶ τινες ἀνευρεθέντες, καὶ ἔφιπποι ἀνιχνευταὶ τοῦ ἐχθροῦ συλληφθέντες, ἔδωκαν τὴν πληροφορίαν, ὅτι ὀλίγον τι περαιτέρω ἐν τῇ στενῇ κοιλάδι ἐστάθμευον πεζικαὶ καὶ ἵππικαὶ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς προτεραιάς, τρεῖς ἐχθρικαὶ μεραρχίαι εἶχον ἐκκινήσει ἐκ χώρου βορείως τοῦ Μουράτ-Τσαΐ μὲ κατεύθυνσιν πρὸς αὐτὸ μὲ τὴν ἐξῆς διάταξιν: Δυτικώτερον ἡ 14η Μεραρχία ἵππικοῦ, ἀνατολικώτερον αἱ 16η καὶ 17η Μεραρχίαι πεζικοῦ. Συγχρόνως ἠκούσθησαν πυροβολισμοὶ τινες ἐκ τῶν βορείως τῆς κοιλάδος ὑψωμάτων. Ἡ ἔλλειψις πυρομαχικῶν, καὶ ἡ ἐν γένει κατάστασις τῶν ἀνδρῶν δὲν ἐπέτρεπον ἀνάληψιν ἀγῶνος, ἔστω καὶ μὲ ἐλαχίστην ἐλπίδα ἐπιτυχίας, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸ ἔδαφος ἦτο πρόσφορον πρὸς τοῦτο. Τὸ Μουράτ-Τσαΐ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐκινούμεθα, εἶναι βα-

θυτάτη καὶ στενὴ κοιλὰς μὲ ἀποτόμους ὄχθας, αἵτινες δὲν ἐπέ-
τρεπον τὴν χρησιμοποίησιν κινητῶν πλαγιοφυλακῶν πρὸς προ-
στασίαν τῆς φάλαγγος, καὶ συνεπῶς, μικρά τις ἐχθρική δύναμις
ἐκ πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ ἔκ τινος καμπῆς προσβάλλουσα ἐξ
ἀπροόπτου ἡμᾶς, εὐρυσκομένους ἐντὸς τῆς βαθυτάτης καὶ ἄνευ
ἀμέσου διεξόδου ταύτης κοιλάδος, ἡδύνατο εὐκόλως νὰ μᾶς ἐξον-
τώσῃ ἐξ ὀλοκλήρου, ὥς μὴ καθισταμένης δυνατῆς τῆς ἀντι-
στάσεως.

Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης ταύτης εὐρεθεῖς, καὶ καθ' ἣν
μάλιστα στιγμὴν παρουσιάζετο διέξοδος πρὸς Νότον, διέταξα ἁλ-
λαγὴν δρομολογίου πρὸς Νότον μὲ κατεύθυνσιν τὸ Οὐσάκ, μὲ
τὴν ἐλπίδα τῆς ἀφίξεως ἐκεῖ, ἔστω καὶ ὀλίγον τι πρὸ τῆς καταλή-
ψεώς του ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

Ἄμα ὥς ἡ φάλαγξ ἔκαμψε πρὸς Νότον, διέταξα τὴν ἐγκα-
τάστασιν περὶ τὰ 1000 μ. βορείως τοῦ Σουμακλῆ, σταθερᾶς
πλαγιοφυλακῆς μετ' οὐλαμοῦ ὀρειβ. πυροβολικοῦ, ἵνα προστα-
τεύσῃ τὴν διαδρομὴν τῆς ὅλης φάλαγγος. Ἐν ᾧ αὕτη ἀνήρχετο
τὰ βορείως τοῦ Σουμακλῆ ὑψώματα, ἤρξατο βάλλομένη ἐκ τῶν
βορείως τῆς κοιλάδος ὑψωμάτων ὑπὸ πυρῶν τυφεκίων καὶ ὀπλο-
πολυβόλου. Ἐναντίον τούτων ἔβαλε τὸ ἡμέτερον ὀρειβ. πυροβο-
λικὸν περὶ τὰς 30 βολάς. Ἡ φάλαγξ ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν
πρὸς Ἰσικλῆ δι' ὁδοῦ ἡμιονικῆς ἀνωφεροῦς καὶ λίαν δυσβά-
του. Περὶ τὴν 22αν ὥραν, φθάσαντες εἰς τὰ ὑψώματα βορείως
Ἰσικλῆ, διέταξα στάθμευσιν πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν ἀνδρῶν, οἵτι-
νες ἦσαν λίαν κεκμηκότες. Ἐκεῖ διενυκτέρευσεν ἡ φάλαγξ καλυ-
φθεῖσα.

Διὰ τὴν ἐπομένην διέταξα ἐκκίνησιν τὴν 4ην ὥραν μὲ κατεύ-
θυνσιν τὸ Οὐσάκ καὶ δρομολόγιον : Ἰσικλῆ, Καρατζᾶ-Χισάκ,
Μεσσουδιέ.

8η ἡμέρα ἐπιθέσεως

(Συνέχεια συμπτύξεως πρὸς Οὐσάκ).

20 Αὐγούστου

2 Σεπτεμβρ.

Τὴν ἐπομένην 20 Αὐγούστου, ἡ
φάλαγξ ἐβάδιζε πρὸς Νότον ἄνευ ἀ-
προόπτου τινος, ἀλλὰ βραδύτατα, λό-
γῳ τῆς ἐσχάτης πλέον ἐξαντλήσεως τῶν ἀνδρῶν, καὶ λόγῳ τῆς
πείνης ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὁποίας μετὰ κόπου συνεκρατοῦντο ἐν τῇ

φάλαγγι, διαρκῶς σκορπιζόμενοι τῇδε κάκεισε πρὸς ἀνεύρεσιν τροφῆς. Περὶ τὴν μεσημβρίαν, ἀφικθέντες εἰς τι χωρίδιον (Μοῦγκ-Ἀράπ) βορείως τοῦ χωρίου Καρατζᾶ-Χισάρ, ἐπληροφορήθημεν παρὰ τῶν αὐτόθι κατοίκων, ὅτι τὸ Οὐσάκ εἶχε καταληφθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς προτεραίας. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν φάλαγγα ἄνδρες ἐσύροντο μᾶλλον ἢ ἐβάδιζον. Ἀπὸ τῆς 16ης, ἔλαβον μέρος εἰς δύο μάχας, καὶ ἐβάδιζον συνεχῶς κατὰ τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα καὶ δὴ ἐπὶ δυσβάτων ἡμιονικῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ὁδῶν, μὲ ὀλιγοώρους μόνον τινὰς ἀναπαύσεις. Πλὴν τούτου, οὐδεμίαν εἶχον λάβει τροφὴν ἀπὸ τῆς 17ης καὶ τινες ἀπὸ τῆς 16ης, τρεφόμενοι διὰ χόρτων ἢ ὀπωρικῶν ἐκ τῶν ἐλαχίστων λαχανοκήπων, οὓς εἶχον συναντήσῃ καθ' ὁδόν. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ πυρομαχικά, ὑπῆρχον καθ' ὄπλον μὲν περὶ τὰ 5—10 φουσίγγια, κατὰ πυροβόλον δὲ ἱκανὸς ὀπωσδήποτε ἀριθμὸς βλημάτων. Οὕτω ἐν ἀνακεφαλαιώσει, ἡ κατὰστασις τῆς φάλαγγος ταύτης, ἀποτελουμένης μᾶλλον ἀπὸ ἀνθρώπων ἢ ἐρείλια παρὰ ἀπὸ μαχητᾶς, ἦτο ἀξιοθρήνητος ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν, καθόσον οὗτοι ἀπὸ τῆς 13ης Αὐγούστου ἐμάχοντο, ἠττώντο, ἢ ἐκυκλοῦντο καὶ ὑπεχώρουν, διασχίζοντες τὰς ἐχθρικὰς γραμμὰς διὰ νὰ συνάψουν τὴν ἐπομένην νέαν μάχας ὑπὸ δυσμενεστέρας ἔτι συνθήκας, ἢ ἐβάδιζον κατὰ τὴν νύκτα ἐπὶ τῶν ὁρέων, στερούμενοι τροφῶν ἀπὸ τῆς 16ης καὶ ἄνευ σχεδὸν πυρομαχικῶν πεζικοῦ. Συνεπῶς ἡ φάλαγξ αὕτη ἦτο ταλαιπωρημένη καὶ ἄσιτος μὲ ἐξημμένον τὸ νευρικὸν σύστημα μέχρι παραφροσύνης. Ἐν ἐνὶ λόγῳ τὰ παθήματα καὶ αἱ ταλαιπωρίαι ἦσαν τοιαῦται, ὥστε εἶχον ὑπερβῇ τὸ ὄριον τῆς ἀνθρωπίνης ἀντοχῆς.

Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω πληροφορίας περὶ καταλήψεως τοῦ Οὐσάκ, καὶ μὲ στράτευμα τοιαύτης ὥς εἴρηται καταστάσεως, μὴ δυνάμενος νὰ ἐνεργήσω ἄλλο τι, ἀπεφάσισα νὰ ἐξέλθω τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ἥτις ἠκολούθει τὸ βάθος τῆς κοιλάδος, καὶ καταλάβω ἀμυντικὴν τινὰ τοποθεσίαν, ὅπως ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀποκρύψω τὴν ἐκεῖ παρουσίαν μας κατὰ τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα τῆς ἡμέρας, κατέχων ἅμα πλεονεκτικὴν θέσιν ἀμύνης ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀναπαυθῶσιν οἱ ἄνδρες ἐπὶ τινὰς ὥρας μέχρις ἐπελεύσεως τοῦ σκότους, ὁπότε τιθέμενος εἰς κίνησιν θὰ παρέκαμπτον τὸ Οὐσάκ ἐκ Νότου, ἀκολουθῶν τὴν ἡμιονικὴν διὰ ὑψ. 1.115 (νοτίως Καρατζᾶ-Χισάρ) εἰς Μεσ-

σούδιέ, ἐκεῖθεν διὰ Καπακλάρ πρὸς Νότον εἰς Σαλμανλάρ καὶ εἶτα πρὸς Δυσμάς, κανονίζων τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν ἀναλόγως τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων.

Οὕτως, ἡ φάλαγξ ἐπροχώρησε διὰ Καρατζᾶ-Χισάρ μέχρι τοῦ νοτίως τοῦ χωρίου τούτου ὑψώματος 1155, ὅπερ ἀπετέλει, πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Κιουτάχειας (Ἰούνιος 1921), κέντρον ἀντιστάσεως τῆς ὠχυρωμένης ἀνατολικῶς τοῦ Οὐσὰκ ἀμυντικῆς γραμμῆς, καὶ διέταξα περὶ τὴν 14ην ὥραν τὴν στάθμευσιν αὐτόθι μετὰ τὴν λῆψιν τῶν καταλλήλων μέτρων ἀσφαλείας, καὶ νὰ μὴ ἐμφανίζωνται οἱ ἄνδρες ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς.

Περὶ τὴν 16ην ὥραν, οἱ πρὸς τὸ νότιον μέρος τῆς τοποθεσίας παρατηρηταὶ ἀνήγγειλον τὴν πρὸς τὴν τοποθεσίαν ταύτην προσέγγισιν δυνάμεων ἱππικοῦ εὐρισκομένων εἰς ἀπόστασιν περίπου χιλίων μέτρων ἀπὸ ταύτης, καὶ ἔτι μακρότερον περὶ τὰ τέσσαρα χιλιόμετρα τὴν ἐμφάνισιν ἰσχυρῶν φαλάγγων πεζικοῦ. Ὁ πρὸς παρατήρησιν ἀποσταλεὶς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ταγματάρχης Ρούβαλης, ἐπανελθὼν, ἐπεβεβαίωσε τὰς ἀνωτέρω παρατηρήσεις, προσιδέσας ὅτι κατὰ τὴν ἐκτίμησίν του, αἱ ἐμφανισθεῖσαι μονάδες ἀνήρχοντο εἰς τρεῖς Μεραρχίας πεζικοῦ. Ταῦτοχρόνως ἐγένετο ἑναρξίς πυρῶν πεζικοῦ κατὰ τῆς τοποθεσίας ἀπὸ Νότου.

Κατόπιν τούτου, διέταξα τὸν συνταγματάρχην Καϊμπαλὴν Διοικητὴν τῆς XIII Μεραρχίας εἰς ὃν εἶχον ἀναθέσει τὴν διοίκησιν τῆς ὅλης φάλαγγος, ἀποτελουμένης ἐκ τμημάτων τῆς XIII Μεραρχίας κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ διαφόρων ἄλλων καὶ ἥς τὸ σύνολον τῆς μαχίμου δυνάμεως τῶν συντεταγμένων τμημάτων δὲν ὑπερέβαινε τοὺς 1500 ἄνδρας, ὅπως λάβῃ τὰς ἀναγκαίας διατάξεις πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως καὶ ἀπόκρουσιν τῆς ἐπιθέσεως. Μετ' ὀλίγον ὅμως προσελθὼν ὁ ἀνωτέρω Διοικητὴς μοὶ ἀνέφερεν, ὅτι οἱ ἄνδρες τοῦ παρακειμένου λόχου ἐφεδρείας, διαταχθέντες νὰ βαδίσωσι πρὸς τὴν γραμμὴν τῆς μάχης, ἠρνήθησαν φωνασκοῦντες ὅτι δὲν ἔχωσιν ἀρκετὰ φυσίγγια καὶ ὅτι ἀσκόπως θυσιάζονται. Ἐν ταυτῷ δὲ παρακείμενος σαλπικτῆς, ἄνευ οὐδεμιᾶς διαταγῆς ἤρξατο σαλπίζων «Παύσατε πῦρ», ἐν ᾧ οἱ κατέχοντες τὴν πρὸς Νότον πρώτην γραμμὴν ἄνδρες ἐγκατέλειψαν τὰς θέσεις των, μόλις ἔβαλον βολὰς τινὰς ἐναντίον τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων, ἅτινα εἶχον προσεγγίσει εἰς ἀπόστασιν 600

μέτρων. Ὁργισθεῖς ἔσπευσα πρὸς τὸν ἴδιον σαλπικτὴν καὶ τὸν διέταξα αὐτοπροσώπως νὰ σημάνῃ «ἀρχίσατε πῦρ». ὅπερ καὶ ἐγένετο, διατάξας συνάμα καὶ τὴν σύλληψίν του. Ἀμέσως κατόπιν ἔσπευσα πρὸς τὸν ἀρνούμενον νὰ βαδίσῃ λόχον, προσπαθὼν νὰ πείσω τοὺς ἄνδρας, ἐπικαλούμενος τὰ πατριωτικά των αἰσθήματα, τὸ αἶσθημα τῆς τιμῆς καὶ τὸ καθήκον των πρὸς τὴν Πατρίδα, ὅπως μὲ ἀκολουθήσωσι, προκειμένου νὰ τεθῶ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόχου των, ἵνα ἀντιστῶμεν μέχρις ἐσχάτων. Οὗτοι ὁμως ἐπέμενον ἀρνούμενοι καὶ φωνασκοῦντες, δικαιολογούμενοι, ὅτι δὲν ἔχουσι φυσίγγια καὶ συνεπῶς θὰ θυσιασθῶσιν ἀδίκως καὶ ἀσκόπως. Ἐξ ἄλλου μ' ἐπληροφόρουν διοικηταὶ κατωτέρων μονάδων, ὅτι οἱ ὑπ' αὐτοὺς ἄνδρες ἠρνήθησαν νὰ βαδίσωσι πρὸς τὸν ἐχθρόν· ὅτι ἄλλοι, καταλαβόντες τὰς πρὸς ἄμυναν θέσεις των ἐγκατέλειψαν ταύτας· ἄλλοι ἐξετρέποντο εἰς ὕβρεις ἐναντίον τῶν ἀξιωματικῶν, διότι τοὺς ἐθυσίαζον ἀσκόπως καὶ ὅτι θὰ παρέδιδον τοὺς ἀξιωματικοὺς δεσμίους εἰς τοὺς Τούρκους ἐὰν ἐπέμενον νὰ τοὺς θυσιάσωσιν ἀνωφελῶς, ὡς διετείνοντο.

Εὐρεθεῖς πρὸ τοιαύτης διαθέσεως πνευμάτων, καὶ ἐπιθυμῶν ὅπως παντὶ σθένει τὸ ἀπόσπασμα ἀντιτάξῃ ὅλην τὴν δυνατὴν ἀντίστασιν ἐναντίον τῶν ἐπερχομένων, ἐκάλεσα τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Πυροβολικοῦ τῆς XIII Μεραρχίας ἀντισυνταγματάρχην Μανοῦσον καὶ τὸν διέταξα νὰ βάλῃ διὰ τῶν πυροβόλων τῆς Μεραρχίας ἅπαντα τὰ ὑπάρχοντα βλήματα. Ἡ ἔναρξις ὁμως τῆς βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ ἐβράδυνε. Μετ' ὀλίγον μὲ εἰδοποιοῦν, ὅτι οἱ περιστοιχιζόντες τὰ πυροβόλα ἔνοπλοι στρατιῶται, ἀντιληφθέντες τὰς πρὸς ἐκτέλεσιν βολῆς προπαρασκευὰς τοῦ πυροβολικοῦ, ἐξανέστησαν καὶ ἠπεύλουν, ὅτι διὰ τῶν ἐναπομεινάντων ὀλίγων φυσιγγίων θὰ ἐφόνευν τοὺς πυροβολητάς, ἐὰν οὗτοι ἤρχιζον βολὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· διότι ἔλεγον οὐδέν τι δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ ὅτι οὔτως ἢ ἄλλως θὰ ἐπιπτον εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ὁμως ἐὰν ἠρεθίζετο διὰ μάχης θὰ προέβαιεν εἰς σφαγὴν των, καὶ οὔτως ἐματαιώθη καὶ ἡ τελευταία αὕτη ἀπόπειρα ἀντιστάσεως.

Τότε ἀμέσως ἐξέδωκα διαταγὴν, ὅπως ἅπαντες οἱ ἐπὶ κεφαλῆς τμημάτων μεταβῶσι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν εἰς τὴν γραμμὴν πρὸς ἀντίστασιν μέχρις ἐσχάτων.

Πλὴν ὁμως, πάντες οἱ παρευρισκόμενοι ἀξιωματικοὶ μοὶ ἀνέφερον, ὅτι οἱ ὀπλῖται ἀρνοῦνται νὰ πολεμήσουν καὶ ἐπομένως

μοὶ ὑπέβαλον τὴν γνώμην, ὅτι ὁ ἀγὼν ἦτο ἄσκοπος, καὶ ὅτι μεγαλύτερα ἐπιμονὴ ἐκ μέρους μου, ὥς μόνον ἀποτέλεσμα θὰ εἶχε, τὴν ἐκδήλωσιν τῆς στάσεως ἐνεργώτερον, καὶ ἴσως, ὅπερ θὰ ἦτο ἔτι χεῖρον, τὴν παράδοσιν τῶν ἀξιωματικῶν πρὸς τὸν ἐχθρὸν παρὰ τῶν ἰδίων στρατιωτῶν.

Πρὸ τοιαύτης θλιβερᾶς καταστάσεως εὐρεθεῖς, μὲ συντετριμμένην καρδίαν διέταξα τὴν καταστροφὴν τῶν πυροβόλων καὶ πολυβόλων, ὅπερ καὶ ἐγένετο, μοὶ παρεδόθησαν ἐνυπόγραφοι δηλώσεις τῶν παρευρισκομένων ἀξιωματικῶν περὶ τῆς στάσεως τῶν ὀπλιτῶν, () καὶ ἐν τέλει, ὁπόταν εἶδον, ὅτι λογχοφόροι Τούρκοι ἱππεῖς εἶχον σχεδὸν εἰσχωρήσει εἰς τὰς γραμμάς μας καὶ οἱ ἄνδρες θὰ ἐσφάζοντο ἄνευ ἀντιστάσεως, συγκατετέθηεν νὰ ὑψωθῇ λεικὴ σημαία.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ἐάν, ἀνασκοποῦντες τὴν προεκτεθεῖσαν ξηρὰν καὶ σύντομον ἐξιστόρησιν τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Αὐγούστου 1922, ἀναζητήσωμεν τὰ κύρια αἷτια τῆς πτώσεως τοῦ Μικρασιατικοῦ Μετώπου, καὶ τῆς μετέπειτα ἀτυχοῦς ἐξελίξεως τῶν ἐπιχειρήσεων, δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν, ὅτι ὡς τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὰ ἀκόλουθα :

1ον. Τὸ οὐχὶ σχετικῶς ἀκμαῖον ἠθικὸν τοῦ στρατοῦ, προερχόμενον ἐκ τοῦ ὅτι μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Σαγγαρίου, καθ' ἃς δὲν ἐπετεύχθη ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπός, ἡ μὲν Τουρκικὴ Κυβέρνησις εἶχε τὴν θέλησιν καὶ τὴν δύναμιν νὰ ἐνισχύσῃ δι' ὅλων τῶν μέσων, νὰ βελτιώνῃ διαρκῶς τὸν ἐν τῷ Μετώπῳ στρατὸν τῆς, ἡ δὲ ἡμετέρα δὲν εἶχε τὴν δέουσαν ἐπιβολὴν ὅπως καταδιώκῃ ἐν τῷ Ἑσωτερικῷ τὰς πολλὰς δεκάδας χιλιάδων λιπο-

(1) Αἱ δηλώσεις αὗται κατετέθησαν εἰς τὴν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ στρατηγοῦ Κ. Μαζαράκη Αἰνιὰν Ἐπιτροπὴν τῶν δοσιλόγων.

τακτῶν καὶ ἀνυποτάκτων, οὔτε ν' ἀποστέλλῃ εἰς τὸ Μέτωπον τὰς πολλὰς ἑκατοντάδας τῶν ἐν τῷ Ἑσωτερικῷ κυκλοφορούντων ἀέργων ἀξιωματικῶν. Πρὸς δέ, ἐνῶ παρεῖχεν ἐν ἀφθονίᾳ τὰ μέσα πρὸς συντήρησιν τοῦ ἐν τῷ Ἑσωτερικῷ παραμένοντος στρατοῦ, τοῦναντίον ἐπραττε διὰ τὸν ἐν τῷ Μετώπῳ εὐρισκόμενον. Οὗτος διετρέφετο κακῶς καὶ παρέμενον εἰς τὸ Μέτωπον διαρκῶς οἱ ἴδιοι, μὴ χορηγούμενων ἀδειῶν, ὥς μὴ ἐπανερχομένων τῶν πρώτων ἐπ' ἀδείᾳ ἀπελθόντων. Οὕτως ἐγεννήθη δυσφορία διὰ τὴν ἄνισον κατανομήν τῶν πολεμικῶν βαρῶν μεταξὺ τοῦ ἐστρατευμένου Ἑθνους, ἥτις ἐδηλητηρίαζε καὶ ἐμάραινε τὸν ἐν τῷ Μετώπῳ στρατόν. Τὸ οὐχὶ δὲ ἀκμαῖον ἠθικὸν τοῦ Στρατοῦ κατέπεσε ραγδαίως μετὰ τὴν διάρρηξιν τοῦ Μετώπου.

2ον. Ἡ μεγίστη συνολικὴ ἀνάπτυξις τοῦ Μικρασιατικοῦ Μετώπου, ἐν σχέσει πρὸς τὰς διατιθεμένας δυνάμεις. Ἡ αὐτὴ δυσανάλογος ἀνάπτυξις ἐκάστης Μεραρχίας ἐπὶ τοῦ Μετώπου αὐτῆς, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐπικινδύνων διακένων διὰ τὴν προστασίαν τῆς ὀλίγον ὀπισθεν λειτουργούσης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, τὰ ὅποια ὅμως, παρ' ὅλα ταῦτα, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξαλειφθῶσιν ἐξ ὁλοκλήρου, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἀσθενὴς ἀμυντικὴ ἰσχὺς τῶν κατεχομένων γραμμῶν, καὶ ἡ μὴ ὑπαρξίς ἰσχυρᾶς γενικῆς ἐφεδρείας καὶ ἐπαρκοῦς τοιαύτης τῶν τομέων τῶν Μεραρχιῶν.

3ον. Ἡ κακὴ ὀργάνωσις τῆς Διοικήσεως τοῦ Μετώπου. Τὰ δύο Σώματα στρατοῦ Α' καὶ Β' ἦσαν ἀνεξάρτητα ἀλλήλων, ἐνῶ ἔδει νὰ διατελῶσιν ὑπὸ ἐνιαίαν ἐπὶ τόπου διοίκησιν, καθόσον αἱ ἐνέργειαι ἀμφοτέρων τῶν Σωμάτων Στρατοῦ, λόγῳ τῆς θέσεως καὶ διατάξεώς των, ἦσαν ἀλληλένδετοι, οἱ δὲ δύο ἀντίπαλοι στρατοὶ εὐρίσκοντο ἀντιμέτωποι, καὶ ἐν ἀμέσῳ ἐπαφῇ, συνεπῶς ἀπηρεῖτο λήψις ἀποφάσεων ἄνευ χρονοτριβῆς. Τῆς Διοικήσεως ὅμως τῆς Στρατιᾶς εὐρισκομένης 400 χιλ. μακρὰν τοῦ πεδίου τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Αὐγούστου, δὲν καθίστατο δυνατὴ, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως, ἢ παρὰ τῆς Διοικήσεως ταύτης ὀρθὴ καὶ λελογισμένη, ἀλλὰ καὶ ἔγκαιρος ἐκτίμησις τῆς ἐκάστοτε καταστάσεως.

4ον. Ἡ συντριπτικὴ ὑπεροχὴ ἐχθρικῶν δυνάμεων ἐπὶ τοῦ Μετώπου τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως.

5ον. Ἡ ἀκατανόητος ἐπιμονὴ τῆς ἐν Σμύρνῃ Διοικήσεως τῆς Στρατιᾶς εἰς τὴν παρὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐκτέλεσιν τοῦ

ἐπιθετικοῦ ἐλιγμοῦ πρὸς Ἰσάϊ, ἐνῶ εἶχε καταστῇ αὐτῇ ἐπανειλημμένως γνωστόν, ὅτι τὸ προσβαλλόμενον μέτωπον τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἦτο ἀδύνατον ν' ἀνθέξῃ κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα, ὅπερ ἀπαιτεῖτο μέχρι τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ ἐπιθετικοῦ ἐλιγμοῦ, καὶ ὅπερ κατ' ἀναφορὰν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἀνήρχετο εἰς δύο ἡμέρας ἀπὸ τῆς λήψεως τῆς διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς. Οὕτως ἐπῆλθεν ἡ διάρρηξις τοῦ Μετώπου, χωρὶς νὰ χρησιμοποιηθῶσι διὰ τὴν ἄμυναν τούτου, ἅπασαι αἱ ὑπὸ τοῦ Β' Σώμ. Στρατοῦ διατιθέμεναι Μονάδες, ὧν ἡ ἄμεσος καὶ ἔγκαιρος συμμετοχὴ εἰς τὸ προσβαλλόμενον μέτωπον, ἡδύνατο ἴσως νὰ ἦτο συντελεστικὴ πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ.

βον. Ἡ μὴ ἐκτέλεσις κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου παρὰ τῆς ὁμάδος Μεραρχιῶν Φράγκου (I καὶ VII), τῆς δοθείσης αὐτῇ διαταγῆς παρὰ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, τῆς καὶ προφορικῶς μεταδοθείσης δι' ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο ἀποσταλέντων παρ' αὐτῷ δύο ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν, περὶ καταλήψεως τῆς ἐκ τῶν προτέρων ἀνεγνωρισμένης καὶ ἐν μέρει ὀργανωμένης δευτέρας γραμμῆς τοῦ τομέως τῆς I Μεραρχίας, καὶ ἡ ἐσπευσμένη, ἄνευ ἐχθρικῆς πίεσεως, αὐθαίρετος ὑποχώρησις τούτων εἰς Γονλοῦ-Πουνάρ.

Ἡ ἀδικαιολόγητος αὕτη ἐνέργεια ἄρῃσεν ἀκάλυπτον τὸ πλευρὸν πασῶν τῶν λοιπῶν δυνάμεων Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ, ἐστέρησε ταύτας τῶν πεδινῶν πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ ὁδεύσεων, καὶ κατέστη αἰτία τῶν κατὰ τῶν πλευρῶν των καὶ τοῦ μετώπου των ἐν μέρει, σφοδρῶν ἐχθρικῶν ἐπιθέσεων κατὰ τὴν ὑποχωρητικὴν των κίνησιν τῆς 16ης Αὐγούστου. Πρὸς δέ, ἡ ἀδικαιολόγητος αὕτη ἐνέργεια τῆς ὁμάδος Φράγκου, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπίτασιν τοῦ αἰφνιδιασμοῦ καὶ τῆς ἡμιδιαλύσεως τῆς IV Μεραρχίας κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 15ης Αὐγούστου, καὶ μὴ ἀκολουθήσεως παρ' αὐτῆς τοῦ διατεταγμένου δρομολογίου. Ἡ ἐκ τούτων δὲ δημιουργηθεῖσα κατάστασις τῆς IV Μεραρχίας, ἐματαίωσε τὴν συμφώνως διαταγῇ μου, ἐγκατάστασίν της κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου εἰς Κιουτσούκιοϊ. Ἐὰν τοῦτο ἐγίνετο καὶ παρὰ τὴν μὴ κατάληψιν ὑπὸ τῆς ὁμάδος Μεραρχιῶν Φράγκου I καὶ VII τῶν διαταχθεισῶν θέσεων, πάλιν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ προστασία ταύτης διολίσθησις τὴν ἐπομένην (16ην) πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ τῶν λοιπῶν δυνάμεων τῶν Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β' καὶ συνεπῶς ἡ ἐκεῖσε συνένωσις καὶ ἐγκατάστασις πασῶν τῶν δυνάμεων.

7ον. Ἡ ὑπὸ τῆς ομάδος Μεραρχιῶν Φράγκου κατὰ τὴν 16ην Αὐγούστου ἐπιδειχθεῖσα ἀδράνεια καὶ μὴ ὑπὸ τούτων ὑποβοήθησις δι' ἐπιθετικῆς ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ *κατὰ πλευρὸν ἐνεργείας* ἐκ Τονλοῦ-Πουνάρ, τοῦ εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων χιλιομέτρων διεξαγομένου ἀγῶνος ὑπὸ τῶν λοιπῶν δυνάμεων, πρὸς ἀπώθησιν τοῦ ἀνακόπτοντος τὴν πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ κίνησιν των ἐχθροῦ.

8ον. Ἡ κατὰ τὴν νύκτα 16ης πρὸς 17ην Αὐγούστου μὴ συμμόρφωσις ὑπὸ τινων μεγάλων τε καὶ μικρῶν Μονάδων πρὸς δοθεῖσαν διαταγὴν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἀλλὰ λήψις διαφορῶν κατευθύνσεων ὑπὸ τούτων, ἐξ ὧν ἄλλαι μὲν, καίτοι ἀντιληφθεῖσαι κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 17ης τὸν χώρον συγκεντρώσεως τῶν λοιπῶν δυνάμεων, ἐσυνέχισαν ταύτην πρὸς Δυσμᾶς, ἄλλαι δέ, διελθοῦσαι 5—6 χιλιομ. ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς ἀρξαμένης μάχης τοῦ Ἀλῆ-Βεράν, καὶ ἀντιληφθεῖσαι ταύτην, ἐξηκολούθησαν ἐν τούτοις καὶ αὗται τὴν πρὸς Δυσμᾶς πορείαν των μετὰ τῆς συνεργαύσης ομάδος τῶν Κιρκασίων, οἵτινες γινώσκται τῆς τοπικῆς ἐκείνης περιοχῆς, ἐχρησίμευον ὡς ὁδηγοί. Κατὰ τὴν χρονικὴν δ' ἐκείνην περίοδον οἱ ὁδηγοὶ ἀπετέλουν πολύτιμον ἐφόδιον, τῶν διατιθεμένων χαρτῶν ἀπεικονιζόντων λίαν ἐσφαλμένως τὸ ἔδαφος εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην.

Ἐχω τὴν γνώμην, ὅτι ἐὰν τὰ ἀποσταλέντα εἰς Θράκην 8 Συντάγματα πεζικοῦ ⁽¹⁾, πλὴν τοῦ Πυροβολικοῦ, διετίθεντο εἰς τὸ μέτωπον Ἀφιδν-Καραχισάρ, οὗτινος τὸ δυτικὸν τμήμα ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ πλέον εὐαίσθητον τμήμα τοῦ Μετώπου μας ⁽²⁾, ἀντὶ τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καταδικασμένης ἐκ τῶν προτέρων, οἱ Τοῦρκοι λαμβάνοντες ἀμέσως τὴν πληροφορίαν τῆς ἐνισχύσεως ταύτης, δὲν θ' ἀπετόλμουν ν' ἀναλάβουν ἐπίθεσιν ⁽³⁾. Τοῦναντίον, πληροφορηθέντες τὴν ἐκ τοῦ Μετώπου ἀπόσπασιν δυνάμεων ἀπεφάσισαν καὶ ἐξετέλεσαν τὴν ἐπίθεσιν ⁽⁴⁾. Ἐξ ἄλλου, κρίνων ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀναπτυχθεί-

(1) 3.000 ἐκ τῶν ἐμπέδων τῆς Σμύρνης, ἐν τάγμα ἀνεξάρτητον, 2 τάγματα Εὐζώνων (2|39, 3|40) καὶ 6 συντάγματα πεζικοῦ τὰ 28ον, 55ον, 56ον, 60ον, 62ον καὶ 63ον.

(2) Ὅρα σελ. 267.

(3) Ὅρα σελ. 372.

(4) Τὴν 6ην Αὐγ. (24ην Ἰουλίου) 1922 ὁ Ἰσμέτ πασᾶς ἐξέδωκε

σης ὑπὸ τῶν ἡμετέρων δυνάμεων ἀντιστάσεως ἐπὶ τῶν ἀμυντικῶν ὁργανώσεων τοῦ Μετώπου κατὰ τὰς δύο πρώτας ἡμέρας τῆς ἐχθρικής ἐπιθέσεως καὶ ἐκ τῆς κατὰ ταύτης βραδείας προόδου τοῦ ἐχθροῦ, παρὰ τὴν ἀσύγκριτον ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν του, ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι ἐὰν *ἐγκαίρως* ἀπεστέλλοντο πρὸς τὸ προσβληθὲν τμήμα τοῦ Μετώπου πᾶσαι αἱ διαθέσιμοι δυνάμεις τοῦ Β' Σώμ. Στρατοῦ καὶ ὅσαιδήποτε ἠδύναντο νὰ ἐξοικονομηθῶσιν ἄλλοθι παρὰ τῆς Στρατιᾶς, δὲν θὰ διεσπᾶτο τὸ Μέτωπον, οὐδὲ θὰ ἐπέτρεπεν ἡ ἠθικὴ κατάστασις τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς πρώτης ἀποπείρας, ἐπανάληψιν τῆς ἐπιθέσεως.

Πρὸς δέ, δὲν πρέπει νὰ παρέλθῃ ἀπαράτηρητον, ὅτι λόγῳ τῆς ὑπερμέτρου ἀναπτύξεως τοῦ μετώπου, τῆς κακῆς ὁργανώσεως τῆς διοικήσεως, καὶ τῆς ἀτυχοῦς διευθύνσεως τῶν ἐπιχειρήσεων παρὰ τῆς Στρατιᾶς, ἡ τύχη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐκρίθη δι' ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἀγῶνος 3 μόνον Μεραρχιῶν IV, VII, καὶ I εὐρισκομένων ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς κυρίας ἐπιθέσεως, ὅπου οἱ Τοῦρκοι συνεκέντρωσαν 12 τοιαύτας, 3 Ἰπλικοῦ καὶ κινητὸν ἔμπεδον 30 χιλ. ἀνδρῶν· ἐνῶ εἴχομεν ἐπὶ τοῦ Μετώπου 12 Μεραρχίας, ἐξ ὧν κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις αἱ 8 οὐδόλως ἠγωνίσθησαν διὰ τὴν ἔκβασιν τοῦ κυρίου ἀγῶνος, ἀλλὰ μόνον διὰ τὴν μετέπειτα πρὸς τὴν παραλίαν διευκόλυνσιν τῆς ὑποχωρήσεώς των.

Ἐν τῇ σχετικῇ τῆς 1ης Τουρκικῆς Στρατιᾶς ἐκθέσει τῆς 26ης Ἰουλίου 1922 πρὸς τὸν Διοικητὴν τοῦ Δυτικοῦ Μετώπου Ἰσμέτ Πασᾶν: «Προεβλέπετο, ὅτι κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἐπιθέσεως θὰ ἠναντιοῦντο εἰς ἀπρόοπτον ἐπίθεσιν 2 Ἑλληνικαὶ Μεραρχίαι, ἀλλὰ τὴν ἐπομένην ἦτο δυνατόν νὰ συγκεντρωθῶσιν ἕτεραι 4—6, τὴν δὲ τρίτην ἔπρεπε νὰ ὑπολογισθῶσι 7—8 ἐν συνόλῳ Μεραρχίαι. Πρὸς τοῦτο ἔπρεπε οἱ Τοῦρκοι νὰ συγκεντρώσουν τοῦλάχιστον 10—11 Μεραρχίας διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν ἐπιτυχῶς.....» (Συντ. Τουρκ. Γεν. Ἐπιτ. Τδεβδὲτ Κερῆμ Βέη).

τὴν ἐξῆς διαταγὴν:

«1. Ὁ ἐχθρὸς προβαίνει ἐν Θράκῃ εἰς εὐρεΐαν ἀνασύνταξιν καὶ προπαρασκευὴν τῶν στρατευμάτων του. Πρὶν λοιπὸν προφθάσῃ νὰ μεταφέρῃ τὰ νέα ταῦτα στρατεύματα εἰς Ἀνατολήν, εὐρισκόμεθα εἰς τὴν ἀνάγκην ν' ἀρχίσωμεν ἐπείγοντως τὴν ἐπίθεσιν.....» (Συντ. Τουρκ. Γεν. Ἐπιτελείου Τζεβδὲτ Κερῆμ βέη).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΑΓΟΡΕΥΣΙΝ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΝ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ 21-6-1924

Ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς Βουλῆς τῇ 21ῃ Ἰουνίου 1924, ἑνδεκα δηλονότι ἡμέρας μετὰ τοὺς γενομένους προβιβασμοὺς τῶν ἀντιστρατήγων, ὁ ἐνεργήσας τούτους ὡς Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, τύποις μὲν αἰτιολογῶν, κατ' οὐσίαν ὅμως ἀπολογούμενος διὰ τὴν παράλειψιν κατὰ τοὺς προβιβασμοὺς αὐτοὺς ὅλων τῶν ἀρχαιοτέρων ὑποστρατήγων—μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἐγὼ—εἶπεν ἀναφερόμενος εἰς ἐμέ: 1) Ὅτι ἡ παρατάξις μου ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατ' Αὐγούστον 1922 δὲν εἶχε διάταξιν κατὰ βάθος. 2) Ὅτι κατὰ τὴν 20ην Αὐγούστου 1922, ὅτε εὐρέθην σχεδὸν ἄνευ φυσιγίων περικυκλωμένος ὑπὸ δεκαπλασίων ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ **διέταξα ἄμυναν μέχρις ἐσχάτων**, ἐπὶ τῇ ἀρνήσει τῶν ὀπλιτῶν, ὅπως ἀντισταθοῦν, **ἔπρεπε** νὰ ἀνασύρω τὸ πιστόλι καὶ νὰ φονεύσω 10—15 ἄνδρας, ἀντὶ νὰ περιορισθῶ εἰς τὸ νὰ προτρέπω νὰ πολεμήσουν.

Ὁ Στρατηγὸς Γονατᾶς ἐνήμερος τῶν παρατάξεων τοῦ στρατοῦ καὶ ὅλων ἐν γένει τῶν τότε πολεμικῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ γεγονότων, κάτοχος δὲ εὐρυτάτης στρατιωτικῆς μορφώσεως καὶ βαθυτάτης πολεμικῆς πείρας, ἀπήντησεν ὡς ἔδει κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς.

Πλὴν ὅμως, ὡς ἐκ τοῦ τόπου καθ' ὃν ἐλέχθησαν ταῦτα (ἐν τῇ Βουλῇ ἐν συνεδριάσει), ὀφείλω καὶ ἐγὼ μίαν ἀπάντησιν, τὴν ἑξῆς:

1ον. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν «κατὰ βάθος διάταξιν». Αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ φράσις ἀποτελεῖ ὅρον τῆς τακτικῆς, ὁ ὁποῖος διατυπούμενος διὰ τριῶν μόνον λέξεων, παρέσχεν ὅλην τὴν λεκτικὴν εὐχέριαν ν' ἀπαγγελθῇ κατὰ τὴν ὥς ἄνω συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς. Πλὴν ὅμως, ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιπτώσει εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεφέρθη, ἦτο φύσει ἀδύνατος ἡ ἐφαρμογὴ της. Διότι

ἐφήρμωσα μὲν πάντοτε αὐτὴν καὶ συνέστησα μάλιστα τὴν ἐφαρμογὴν τῆς (ὄρα σελ. 156), τὴν ὁποίαν δὲν θὰ παρέλειπον καὶ ἤδη· ἀλλ' ὁ κατὰ Μάϊον τοῦ 1922 ἀναλαβὼν τὴν Διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς Στρατηγὸς Χατζανέστης μετέβαλε τὴν σύνθεσιν τῶν Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β' καὶ ὥρισεν, ὅτι τὸ **Α' Σῶμα Στρατοῦ θ' ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς ἐπὶ τῆς πρώτης γραμμῆς συμπαρατεταγμένας ἤδη τέσσαρας Μεραρχίας** I, IV, XII καὶ V, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ μὲν I καὶ IV ἀπετέλουν πρότερον μέρος τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, αἱ δὲ XII καὶ V τοῦ Β' Σώματος. Τοῦτου γενομένου, μόλις καὶ μετὰ πολλῶν κόπων καὶ μόχθων κατ' ὠρῆσά νὰ διατηρήσω, ὥς μοναδικὴν ἐφεδρείαν τοῦ Σώματος Στρατοῦ, τὸ ἀπόσπασμα Πλαστήρα, καὶ τοῦτο χρησιμεῦον μᾶλλον ὥς τοπικὴ ἐφεδρεία τοῦ Ἀφιδν-Καραχισάρ, τὸ ὁποῖον ἦτο Κέντρον ἐφοδιασμοῦ τῆς Στρατιᾶς

Τὸ καλυπτόν μετώπον διὰ τῶν ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ ὡς ἄνω συμπαρατεταγμένων ἤδη Μεραρχιῶν, αἱ ὁποῖαι καθ' ἃ προεῖρηται, ἀπετέλεσαν τὸ ὑπ' ἐμὲ Α' Σῶμα Στρατοῦ, εἶχεν ἀνάπτυξιν 170 χιλιομέτρων καὶ ἔπρεπε νὰ εἶναι συνεχὲς ἄνευ κενῶν, ἵνα μὴ διεισδύσουν τμήματα ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ ἢ ἄτακτα σώματα—τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν σπάνια—καὶ καταστρέψουν τὴν ὀλίγον ὀπισθεν καὶ εἰς ἀπόστασιν ἐλάσσονα τῶν 15 χιλιομέτρων κειμένην σιδηροδρομικὴν γραμμὴν, ἀποτελοῦσαν τὴν κυρίαν μετὰ τοῦ Οὐσάκ καὶ Σμύρνης συγκοινωνίαν μας καὶ τῆς ὁποίας ἡ καταστροφή θὰ συνεπήγετο καὶ τὴν διακοπὴν ἐφοδιασμοῦ τροφῶν, πυρομαχικῶν καὶ ἐν γένει ὑλικοῦ τοῦ Στρατεύματος. Παρὰ τὴν ἀνωτέρω δὲ ἀνάγκην τῆς συνεχείας τοῦ Μετώπου, παρέμενον ἐν τούτοις τὰ προαναφερθέντα ἐν τῇ ἐκθέσει κενά. Προσπάθεια ἐπομένως πρὸς συγκρότησιν μείζονος ἐφεδρείας θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν αὔξησιν τῶν κενῶν καὶ τὸν διαρκῆ κίνδυνον διακοπῆς τῶν συγκοινωνιῶν μας. Πῶς θὰ ἡδυνάμην λοιπὸν μὲ ἐν Σῶμα Στρατοῦ, ὅπου πρότερον ὑπῆρχον δύο Σώματα, ὑποχρεωμένος ὢν νὰ **καλύψω μέτωπον 170 χιλιομέτρων ἄνευ κενῶν**, νὰ ἔχω δυγ' χρόνος καὶ κατὰ βάθος διάταξιν; Τίνι τρόπῳ;

Ὁ πόλεμος εἶναι πραγματικότης καὶ ὄχι ἀφηρημένη θεωρία καὶ ὑποθετικοὶ συλλογισμοί, ὁφείλει δὲ πᾶς τις εἰς τὸν πόλεμον νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐργάζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τῆς πραγματικότητος. Κατὰ τὴν προορηθεῖσαν ὁμῶς συνεδρίασιν τῆς

Βουλῆς, ὁ ὧς Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τότε, βασιζόμενος μόνον εἰς τὸ θεωρητικὸν μέρος τῆς ἐκ τριῶν λέξεων φράσεολογίας τῆς τακτικῆς, παρεσύρθη ἑλαφρᾷ τῇ συνειδήσει εἰς βεβιασμένας ἐπικρίσεις ἐναντίον στρατηγοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ μετέσχε ὅλων τῶν πολέμων μας ἀπὸ τοῦ 1897 καὶ ἐντεῦθεν καὶ ὁ ὁποῖος ἀπὸ τοῦ Διασυμμαχικοῦ πολέμου τοῦ 1918 ἀποτελῶν ἑξαίρεσιν, διώκει συνεχῶς εἰς τὸ Μέτωπον Μεγάλας Μονάδας μέχρι καὶ τοῦ 1922.

2ον. Εἰς τὴν δευτέραν ἐπίκρισιν, δίδει τὴν ἀπάντησιν ὁ Στρατηγὸς Ν. Μακρῆς Διοικητὴς τῆς I Μεραρχίας κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897, ὁ ὁποῖος ἀντιληφθεὶς τὴν κατὰ τὸν πόλεμον ἐκείνον δρᾷσιν μου, γράφει εἰς τὸ φύλλον ποιότητός μου: «Ἐπιδοκιμάζω πληρέστατα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Ζαφειροπούλου ἐπιτελάρχου τῆς I Μεραρχίας, πρόσθεν ὑπὲρ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ Τρικούπη Ν. ἐκτιθέμενα ⁽¹⁾ καὶ προστίθηναι, ὅτι ὡς ἀντελήφθην καὶ ἐν ἄλλοις μέρεσιν καὶ διὰ προτροπῶν καὶ ἀπειλῶν ἐσταμάτησε τοὺς φυγάδας, ἰδίως δὲ ἐν Καμηλόβρουσι πρὸ τῆς Ταράτσας διὰ τοῦ περιστροφικοῦ ἔπραξε τοῦτο ἐπιτυχῶς. Ἄν δὲ τυχὸν ἀπονεμηθῶσιν ἠθικαὶ ἀμοιβαὶ πρὸς ἄλλους, καὶ οὗτος δικαιουται νὰ ἀξιωθῇ τῆς μεγαλυτέρας» ⁽²⁾.

(1) «Εἶναι κάλλιστα κατηρτισμένος πρακτικῶς καὶ θεωρητικῶς ὡς ἐκπαιδευθεὶς ἐν ταῖς ἐν Φοντενμπλώ, Σωμοῦρ καὶ Παρισίοις Γαλλικαῖς Στρατιωτικαῖς Σχολαῖς τοῦ Πυροβολικοῦ, Ἰππικοῦ καὶ Γενικῶν Ἐπιτελῶν, καὶ ὅτι ἐξεπλήρωσε, κατὰ τὸν ἀρτίως γενόμενον Ἑλληνο—Τουρκικὸν πόλεμον, τὰ τοῦ διαγγελέως καθήκοντα μετὰ πολλοῦ ζήλου, προθυμίας, ἀντοχῆς, ἐπιτυχίας καὶ θάρρους, διατρέξας πολλάκις προφανῇ κίνδυνον τῆς ζωῆς του κατὰ τὴν ἐν ταῖς μάχαις Κριτῆρι, Φαρσάλοις, Δομοκῶ, Δερβέν—Φούρκα καὶ Ταράτσα, μεταβίβασιν διαταγῶν καὶ πληροφοριῶν, ὥστε ὁ Διοικητὴς τῆς Iης Μεραρχίας ἠτήσατο, διὰ τῆς πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Στρατοῦ Θεσσαλίας ὑπ' ἀριθ. 2.186 ἀπὸ 12 Μαΐου 1897 ἀναφορᾶς του, ἵνα ἐκτιμωμένων προσηκόντως τῶν ὑπὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου προσενεχθεισῶν ὑπηρεσιῶν, ἀμειφθῇ καὶ οὗτος ἐν περιπτώσει ἀπονόμῃς ἀμοιβῶν.

Ἐπιτελάρχης I Μεραρχίας Στρατοῦ Θεσσαλίας
Ζ. Ζαφειρόπουλος»

(2) Ὑπάρχει ἀντίγραφον εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν.

Ὁ στρατηγὸς Ν. Μακρῆς γενναῖος καὶ ἔντιμος στρατιώτης, διακρινόμενος ἐπὶ εὐθυκρισίᾳ, ἐχαρακτήρισε τὴν διὰ τοῦ περιστροφῆς ἐνέργειάν μου ἐκείνην ἐπιτυχῆ, διότι ὑπάρχει καὶ τοιαύτη ἐνέργεια ἀτυχῆς. Τοιαύτη ἦτο, ἐπὶ παραδείγματι, ὡς προανέφερον (σελ. 355) ἡ ἐνέργεια γενναίου συνταγματάρχου, ὅστις κατὰ τὴν μάχην Ἀλῆ-Βερὰν (17 Αὐγούστου 1922), πρὸς ἐνθάρρουνσιν τῶν ἀνδρῶν, καταληφθέντων ὑπὸ πανικοῦ περὶ τὸ ἐσπέρας, ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν καὶ ἐζήτησε νὰ τὸν ἀκολουθήσωσιν. Ἀλλ' ἡ ἐνέργεια αὕτη, λίαν ἐπαινετὴ καθ' ἑαυτήν, ἀπέβη τότε ἐπὶ κακῷ καθόσον δυστυχῶς δὲν συνετέλεσεν εἰμὴ εἰς τὸ νὰ ἐπιδεινώσῃ τὸν πανικόν.

Διὰ τοῦ περιστροφῆς ἐνήργησα πολλάκις, ὅσαςκις ἔκρινα, ὅτι τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ φέρῃ ἀποτέλεσμα, ὡς κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ πολέμου 1912 (μάχη Σαρανταπόρου καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιστάσεις. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1913, τῇ 22 Ἰουνίου περὶ τὴν μεσημβρίαν αἰφνιδιασθείσης τῆς ἐν πορείᾳ εὐρισκομένης III Μεραρχίας παρὰ τῷ Κιλινδίρ, ὑπὸ πυρῶν πυροβολικοῦ, δὲν ἐχρησιμοποίησα περιστροφῆς διὰ νὰ σταματήσω τοὺς ἐν πανικῷ διασκορπιζομένους, ἀλλὰ καίτοι ἐπιτελάρχης ὢν τῆς Μεραρχίας, ἔταξα ἐν σπουδῇ τὸ πυροβολικὸν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς (μοῖραν πεδινὴν) πρὸς πυροβόλησιν, ἥς τὰ ταχέα πυρὰ ἐχρησίμευσαν πρὸς ἀνιθάρρουνσιν καὶ ἀνασύνταξιν τῶν αἰφνιδιασθέντων καὶ διασκορπιζομένων ὁπλιτῶν, οἵτινες κατόπιν ἐπολέμησαν γενναίως. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὑποχώρησιν, ὁπότεν ἠναγκάσθη τὴν 16ην Αὐγούστου πρὸ μεσημβρίας νὰ παραμείνω πρὸς ἐνθάρρουνσιν ἐπὶ τοῦ αὐχένος Ὀλουτζάκ, βάλλομένου ἐνίοτε σφοδρῶς παρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, οὗτινος τὰ πυρὰ ἐπέφερον σύγχισιν καὶ διακοπὴν κινήσεως εἰς τὰ διερχόμενα ἐκεῖθεν τμήματα, ἀντιληφθεὶς ἀξιωματικὸν κεκρυμμένον ὀπισθεν ὁχήματος, τὸν ἠνάγκασα διὰ τοῦ περιστροφῆς νὰ ἀπομακρυνθῇ ἐκ τοῦ δῆθεν προκαλύμματος, διότι παρουσίαζε κακὸν παράδειγμα εἰς τὰ διὰ τοῦ αὐχένος διερχόμενα τμήματα.

Τὴν 20ην Αὐγούστου ὅμως, δὲν εἶχον ἐνώπιόν μου ἄνδρας ἀπολέσαντας πρὸς στιγμὴν τὸ ἠθικόν των, πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ ὁποίου θὰ ἐπέδρα ἴσως συντελεστικῶς μία βιαία ἐνέργεια, ἀλλ' εἶχον ὑπολείμματα τμημάτων, τὰ ὅποια μαχόμενα ἐπὶ ἑπταήμερον ἄνευ διακοπῆς, καὶ ὅτε μὲν ἠττώμενα λόγῳ τῶν ἐκτεθέντων

ἤδη γενικωτέρων αἰτίων, ὅτε δὲ κυκλούμενα καὶ διασχίζοντα κατὰ τὴν νύκτα τὰς ἐχθρικὰς γραμμὰς διὰ τὰ οὐνάψουν ἄλλας μάχας τὴν ἐπομένην καὶ τὰ ἐμπλακοῦν εἰς ἔτι ἀνισοτέρους ἀγῶνας, εἶχον καταστῆ κυριολεκτικῶς ἀνθρώπινα θάκη. Αἱ ταλαιπωρεῖται, αἱ κακουχίαι, αἱ κοπώσεις, ἡ ἀγωνία καὶ ἡ ὑπερέντασις τῶν ψυχικῶν δυνάμεων κατὰ τὰς ἀλληλοδιαδόχους συνεχεῖς μάχας, χωρὶς διαμέσων ἀναπαύσεων καὶ ἄνευ τροφῆς εἶχον ὑπερβῆ τὸ ὄριον τῆς ἀνθρωπίνης ἀντοχῆς καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνδρῶν εἶχον ἀπορρίψει καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ὄπλα των.

Τοιαῦτα ἀνθρώπινα ἐρείπια ἔχων ὥς στράτευμα καὶ μὴ ὢν σωματικῶς εἰς καλλιτέραν κατάστασιν, εἶχον ἐν τούτοις τὸ ψυχικὸν σθένος τὰ διατάξω ἐπανελημμένως τὴν ἀντίστασιν καὶ ἐξακολουθήσιν τοῦ ἀγῶνος μέχρις ἐσχάτων, παραμένων εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν, ἐναντίον ἐχθροῦ νικηφόρου ἔχοντος ἀκμαῖον ἠθικὸν καὶ ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν δεκαπλασίαν.

Παρ' ὅλα ταῦτα, γνωστὰ ἔκτοτε ὄντα, ἠκούσθησαν αἱ ὥς ἄνω ἐπικρίσεις, χωρὶς ὅμως τὰ μοὶ ζητηθῆ καὶ ἐπισήμως εὐθύνη, μολονότι ἐπιμόνως ἠξίωσα τοῦτο ἐγώ (¹).

(¹) Τῇ 18 Ἰουνίου 1924, ἥτοι 4 ἡμέρας πρὸ τῆς συνεδριάσεως ταύτης τῆς Βουλῆς, ὑπέβαλον πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν (Διεύθυνσιν Προσωπικοῦ) ἀναφορὰν, δημοσιευθεῖσαν συγχρόνως καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἔχουσιν οὕτω: Κατόπιν τῆς παραλείψεώς μου ἐκ τῶν ἐσχάτως γενομένων προαγωγῶν ἀντιστρατήγων, ἦν δὲν δύναμαι ν' ἀποδώσω διὰ τὴν ἐπὶ πενταετίαν (1918—1922) ὥς ὑποστρατήγου μὲ διοίκησιν Μεραρχίας, Σώματος Στρατοῦ καὶ δύο Σωμάτων Στρατοῦ δρᾶσιν μου ἐν τῷ Μετώπῳ, ἢ εἰς δυσμενῇ ἀντίληψιν τῆς ὑπηρεσίας διὰ τὰς τελευταίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐπιχειρήσεις, λαμβάνω τὴν τιμὴν ν' ἀναφέρω, ὅτι ἡ Ἐπανάστασις πρὸ ἐνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους συνέστησεν Ἐπιτροπὴν πρὸς ἔρευναν καὶ ἐξακρίβωσιν τῶν γεγονότων τῶν σχετιζομένων μὲ τὰς τελευταίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐπιχειρήσεις καὶ ὧν τὸ πόρισμα ὑπεβλήθη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Δεκεμβρίου 1923.

Ἐκτοτε, ἐπαρουσιάσθη ἐπανελημμένως ἐνώπιον τῶν ἐκάστοτε κ.κ. Ὑπουργῶν τῶν Στρατιωτικῶν καὶ παρεκάλεσα ὅπως δοθῇ εἰς δημοσιότητα τὸ πόρισμα τοῦτο, ἡ δὲ Πολιτεία ἐνεργήσῃ τὰ κατὰ Νόμον καὶ τιμωρήσῃ μὲν τοὺς ὑπέχοντας οἵανδήποτε εὐθύνην ποινικὴν ἢ διοικητικὴν, ἀλλὰ καὶ ἀποκαταστήσῃ τὴν ὑπόληψιν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔπραξαν πᾶν ὅ,τι ἡ τιμὴ καὶ τὸ καθήκον

Βραδύτερον ἢ Οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις μὲ προήγαγεν εἰς ἀντιστρατήγον προχρονολογικῶς μὲ τὴν σειρὰν τῆς ἀρχαιότητός μου καὶ ἐξελέγην ὡς μέλος τοῦ Ἑννεαμελοῦς Συμβουλίου τῶν Ἀντιστρατῆγων διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῶν ἀποτάκτων ἀξιωματικῶν καὶ κατόπιν διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ Στρατεύματος.

ἐπιβάλλει.

Οἱ κ. κ. Ὑπουργοὶ εὑρισκον δικαίαν τὴν αἴτησίν μου, ἀλλ' ὡς ἀφορῶσαν ζήτημα γενικῆς φύσεως, ἐθεώρουν ταύτην ὡς ἀναγομένην εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Παρὰ ταῦτα, τὸ πόρισμα τοῦτο οὔτε εἰσέτι ἐδημοσιεύθη, οὔτε ἐνέργειά τις ἐπ' αὐτοῦ ἐγένετο.

Εἰς τὰ κοινοβουλευτικὰ Κράτη τὰ εὐνομούμενα, τὰ ἄτομα δὲν ἔχουν μόνον ὑποχρεώσεις, ἀπέναντι τῆς Πολιτείας, ἀλλ' ἔχουν καὶ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ στραγγαλίζουν οἱ διαχειριζόμενοι τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, καθόσον ταῦτα καθίστανται σεβαστὰ διὰ τοῦ ἐλέγχου τῆς Βουλῆς.

Εἰς ἕκαστον Κράτος τὰ ἐν τῷ Στρατεύματι στελέχη ἔχουν καθωρισμένην γνώμην περὶ τῆς ἀξίας καὶ ἱκανότητος τῶν ἀνωτάτων στελεχῶν, ἣν ἔχουσι μορφώσει ἐκ τῆς διοικήσεώς των εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἰδίᾳ παρ' ἡμῖν ἕνεκα τοῦ μακροχρονίου τῆς ἐμπολέμου καταστάσεως ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ ὀλιγαριθμοῦ τῶν ἀνωτάτων βαθμοφόρων τῶν δρασάντων εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν ἀφ' ἑτέρου. Ὁ δὲ κ. τέως Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ὁ ὁποῖος ἐνήργησε καὶ τοὺς τελευταίους προβιβασμοὺς τῶν ἀντιστρατῆγων, ἔτυχε νὰ μάθῃ ἐπὶ πλεον τελευταίως καὶ τὴν γνώμην τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ περὶ τῆς ἀξίας καὶ ἱκανότητος τῶν Ἑλλήνων Στρατηγῶν, τῶν πολεμησάντων ἐναντίον τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ, ἐγνώριζε δὲ καὶ τὰ ἀνώτατα στελέχη ἐκ τῆς ἐν τῷ Στρατῷ ὑπηρεσίας του.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, ζητῶ ἀπὸ τὴν Πολιτείαν τῆς Πατρίδος μου Δικαιοσύνην, ἥτοι τὴν παραπομπήν μου εἰς τὸ Στρατοδικεῖον, ἵνα ἐπ' ἀκροατηρίου διευκρινισθῶσι τὰ γεγονότα καὶ ἀναλόγως ὑποστῶ τὰς συνεπειὰς τοῦ Νόμου ἐφ' ὅσον καὶ ἐπ' ἐλάχιστον ὑπέχω εὐθύνην ποινικὴν ἢ διοικητικὴν, ἢ δὲν ἔπραξα ὅ,τι ἡ Τιμὴ καὶ τὸ Καθῆκον ἐπιβάλλει, ἐὰν δὲ τοῦναντίον, ἀποκατασταθῇ ἡ μέχρι τοῦδε ἐν ἀμφιβόλῳ τεθεῖσα διὰ τῆς μὴ ἀναθέσεώς μοι ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας καὶ τελευταίως καιρίως τρωθεῖσα διὰ τῆς παραλείψεως ἐκ τῶν προβιβασμῶν ὑπόληψίς μου.

Ν. Τρικούπης

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, παρ' ὅλα τὰ ἐφευρεθέντα μηχανικὰ καὶ χημικὰ μέσα, ὁ πόλεμος ὑπῆρξε πάντοτε καὶ θὰ εἶναι ἐπίσης καὶ εἰς τὸ μέλλον πρωτίστως καὶ κυρίως ἀγὼν ἠθικῶν δυνάμεων καὶ ψυχικῆς ἀντοχῆς, τὸν ὁποῖον ὀφείλει νὰ διεξάγῃ οὐ μόνον ὁ Στρατός, ἀλλὰ τὸ Ἔθνος ὁλόκληρον, διὰ νὰ δύναται νὰ ἐλπίζει βασίμως εἰς τὴν νίκην.

Πολέμου διεξαγομένου, ὀφείλει τὸ Ἔθνος σύσσωμον νὰ αἰσθάνεται, νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐνεργῇ μὲ τὴν αὐτὴν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος καὶ τῶν ἐπιβαλλομένων θυσιῶν, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ ὁ μαχόμενος στρατός. Ὅχι μόνον οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ Ἔθνος ὁλόκληρον καὶ πᾶς πολίτης καὶ πᾶν ἄτομον, ὅπουδήποτε ἂν εὕρισκεται, ὀφείλει νὰ εἶνε ψυχῇ τε καὶ σώματι ἀφωσιωμένον εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἰὴν ἰδέαν τῆς ἐπικρατήσεως μὲ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν διάνοιαν προσηλωμένην εἰς τὴν πλήρη ἐπικράτησιν καὶ τὴν τελικὴν νίκην.

Ὅταν Ἔθνος τι ἔνεκα μακρᾶς καὶ παρατεταμένης διαρκείας τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, εἴτε καὶ δι' οἷονδήποτε ἄλλον λόγον, αἰσθάνεται κόπωσιν καὶ παύει νὰ διαθέτῃ διὰ τὸν πόλεμον ὅλας τὰς ἠθικὰς του καὶ ὑλικὰς δυνάμεις· ὅταν ὁ ἀγὼν τοῦ πολέμου παύσῃ νὰ δονῇ τὴν ψυχὴν εἰς ἓνα ἐνιαῖον παλμὸν ὁλοκλήρου τοῦ Ἔθνους καὶ νὰ συγκεντρῶνῃ τὴν σκέψιν εἰς ἐνιαίαν ἀπόφασιν καὶ σκοπὸν· ὅταν ἐκδηλοῦται ἀπροκάλυπτος ἡ ἀδιαφορία διὰ τοὺς κινδύνους καὶ τὰς θυσίας τῶν μαχομένων καὶ ὁ στρατός ἐγκαταλείπεται εἰς τὴν τύχην του, οὐδεὶς πρέπει νὰ ἀπορῇ διὰ τὰς συνεπείας καὶ τὰ ἀποτελέσματα.

Ἐξ ἄλλου, στρατὸς παραμένων ἀδρανῆς καὶ ἄνευ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, καταλήγει φυσικῶς εἰς ἄβουλον συρφετόν, ἱκανὸν διὰ πᾶσαν δυσάρεστον περεπέτειαν. Διότι, δὲν εἶναι αἱ συγκινήσεις τοῦ πεδίου τῆς μάχης, αἱ ὁποῖαι κουράζουν τὸν στρατιώτην φυσικῶς, ἀλλ' εἶναι ἰδίως ὁ ἐκνευρισμὸς μιᾶς παρατεταμένης συνεχοῦς ἐκστρατείας ἄνευ σκοποῦ καὶ ἄνευ τέρατος· ἰδίᾳ μάλιστα ὅταν κατὰ τὴν διάρκειαν ταύτης, ὁ στρατιώτης στερεῇται καλῆς καὶ ἐπαρκοῦς διατροφῆς, ὑποβάλλεται εἰς μόχθους,

στερήσεις, κακουχίας καὶ κινδύνους, χωρὶς σκοπὸν καὶ χωρὶς νὰ ἔχη κἄν τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἠθικῆς ἐκτιμήσεως τῶν θυσιῶν του αὐτῶν.

Ὁ στρατιώτης ἐν πολέμῳ διεξάγει διττὸν ἀγῶνα : Τοῦτο μὲν, ἀγωνίζεται νὰ καταβάλλῃ τὸν ἀντίπαλον διὰ τῶν ὅπλων· τοῦτο δέ, παλαίει αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ, ἐντείνων τὰς ἠθικὰς του δυνάμεις διὰ νὰ καταπνίξῃ τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως καὶ νὰ δειχθῇ ἀνδρικῶς ὑπερήφανος ἐκτελεστής τοῦ καθήκοντος.

Καὶ εἶναι γνωστὸν, ὅτι ὁ ἀγὼν τῶν ὅπλων ἐξαργαῖται ἀμέσως καὶ ἀπολύτως ἐκ τῆς τοιαύτης, ἢ τοιαύτης ἐσωτερικῆς πάλης τοῦ στρατιώτου, τὴν ὁποίαν καλοῦμεν « Ἡ θ ι κ ὸ ν τοῦ Σ τ ρ α τ ο ῦ ». Διὰ νὰ διατηρηθῇ δὲ ἀκμαῖον τὸ ἠθικὸν αὐτό, ἀπαιτεῖται ἀπαραιτήτως ἡ συνεχὴς καὶ ἀδιάκοπος τόνωσις, ἡ ὁποία δὲν εἶναι προϊόν, τὸ ὁποῖον νὰ δύναται τις νὰ προμηθευθῇ ἐξ ἐργαστασίου, ἀλλ' ὥς ἐλέχθη ἤδη, εἶναι δυνάμεις ἔχουσα ὡς πηγὴν τοὺς ὅρους καὶ τὰς συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας διεξάγεται ὁ πόλεμος.

Ὅστις ἔσχε τὴν τιμὴν νὰ διοικήσῃ μεγάλας Μονάδας ἐν πολέμῳ, καὶ νὰ παρακολουθήσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοὺς μαχομένους μὲ τὰς συνεχεῖς καὶ ἐνίοτε ἀνεξηγήτους, ἢ καὶ ἐξ ἀπολύτως ἀσημάντων περιστατικῶν ἠθικὰς μεταπτώσεις τοῦ στρατιώτου, ἐκεῖνος μόνον δύναται νὰ γνωρίζῃ, ὅτι ὁ πόλεμος δὲν εἶναι πρᾶξις ἀριθμητικὴ μὲ δεδομένους σταθεροὺς συντελεστίς, ἀλλ' εἶναι πάλῃ δυνάμεων μὲ ὑλικούς καὶ ἠθικούς παράγοντας ἀγνώστους καὶ διαρκῶς μεταβλητούς· τὸ δὲ πρόβλημα εἶναι τοσοῦτον μᾶλλον δυσκολώτερον, καθ' ὅσον μειονεκτικὴ ἡ θέσις εἰς ἣν εὐρίσκεται τις.

Ὁ Γερμανικὸς στρατός, διαρκοῦντος τοῦ Μεγάλου Παγκοσμίου Πολέμου, ἀντεμετώπισεν ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν ἀνθρωπότητα ἐπὶ μίαν τετραετίαν καὶ κατέπληξε διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῆς ἀντοχῆς του. Ὅταν ὅμως ἐστείρευσεν ἡ πηγὴ τῶν ἠθικῶν δυνάμεων καὶ ὁ πόλεμος παρετείνετο ἄνευ σκοποῦ καὶ ἄνευ τέρατος, ἐπῆλθεν ἡ ὑποχώρησις ἐκείνη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1918, καθ' ἣν ὁ ἴδιος αὐτὸς στρατὸς παρουσίασε τὸν πανικὸν καὶ τὴν ἀποσύνθεσιν, τῶν ὁποίων τὴν εἰκόνα δίδει ὁ πολὺς Στρατηγὸς Λούντερτορφ γράφων : « Ἀξιόμαχα συμπαγῇ ὁργανικὰ τμήματα παρεδίδοντο εἰς μεμονωμένους πεζοὺς τοῦ

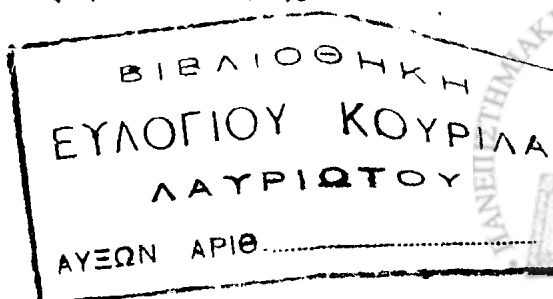
ἐχθροῦ, ἢ εἰς περιπόλους ἐξ ὀλίγων ἱππέων..... Πλειστάκις τμήματά, τινὰ πειθαρχοῦντα καὶ μεταβαίνοντα πρὸς τὴν γραμμὴν τοῦ πυρός, ἵνα ἐνισχύσωσι ταύτην, προεκάλουν τὰς ἰαχὰς καὶ τὰς ἀποδοκιμασίας τῶν κατὰ μάζας φευγόντων.
 Αἱ μονάδες, αἵτινες πειθαρχοῦσαι μετέβαινον, ἵνα ἐνισχύσωσι τὴν γραμμὴν τοῦ πυρός, ἀπεκαλοῦντο ὑπὸ τῶν φυγάδων προδότηι, καθόσον διὰ τῆς τοιαύτης μεταβάσεώς των, συνέτεινον εἰς τὴν παράτασιν τοῦ πολέμου. Οἱ ἀξιωματικοὶ εἶχον ἀπολέσει τὴν ἐπιρροήν των παρασυρόμενοι ὑπὸ τῶν ἀνθρωπίνων κυμάτων».

Ἐν Καπορέτφ τῆς Ἰταλίας παρὰ τὸν Ἰζόντζον, κατὰ τὸ φθινόπωρον 1917, οἱ Αὐстроγερμανοὶ συνέλαβον περὶ τὰς 300 χιλ. αἰχμαλώτων καὶ κατέλαβον ὑπὲρ τὰς 3 χιλ. τηλεβόλα, 3 χιλ. πολυβόλα καὶ τεραστίας ποσότητος ἐφοδιασμοῦ. Παρέστη ἀνάγκη, ὅπως μεταφερθῶσι συντόνως ἐντὸς τοῦ Ἰταλικοῦ ἐδάφους Γαλλικαὶ Μεραρχίαι, διὰ νὰ συγκρατήσωσι τὸν Ἰταλὸν στρατιώτην φεύγοντα.

Ἐν τῷ Μακεδονικῷ Μετώπῳ κατὰ τὸν Διασυμμαχικὸν πόλεμον (Σεπτέμβριος 1918), ἡ Ἀνωτάτη Διασυμμαχικὴ Διοίκησις εἶχε συγκεντρώσει τὸν ὄγκον τῶν δυνάμεών της εἰς τὸν Βουλγαρικὸν τομέα Δοβροπόλιε, Βετρένικον ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐπιτύχη ρῆγμα καὶ ἤρξατο ἰσχυροῦ κανονοβολισμοῦ ἀπὸ τῆς 5ης πρωϊνῆς. Μίαν μόνον ὥραν κατόπιν, ἤτοι ἀπὸ τῆς 6ης πρωϊνῆς, ὁ Βουλγαρικὸς στρατὸς ἀποσυντίθεται, οἱ στρατιῶται ἀπορρίπτουν τὰ ὅπλα των, καὶ λιποτακτοῦν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας των.

Ὁ Ναπολέων ἐξηγῶν τὴν ἄτακτον ὑποχώρησιν τῶν ἐπιλέκτων παλαιμάχων στρατευμάτων του εἰς τὸ Βατερλώ, εἶπεν, ὅτι ἔρχεται στιγμή, καθ' ἣν ὁ πανικὸς ἤμπορεῖ νὰ κυριεύσῃ τὸ πλεόν ἐμπειροπόλεμον στράτευμα, τὸ ὁποῖον τότε μεταβάλλεται εἰς συρφετόν.

Τὰ ἱστορικὰ ταῦτα παραδείγματα καὶ πλεῖστα ὅσα ἄλλα δύναται τις νὰ εὔρῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν πολέμων καταδεικνύουσιν, ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ὑπερβῇ ἀτιμωρητὴ τὸ ὄριον τῆς ἀνθρωπίνης ἀντοχῆς. Ἐν πάσει δὲ περιπτώσει διδάσκουσιν, ὅτι ἡ δράσις ἐνὸς στρατοῦ εἶναι συνυφασμένη καὶ ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἐκ μυρίων ὅσων εὐμενῶν ἢ δυσμενῶν τυχαίων παραγόντων καὶ πε-

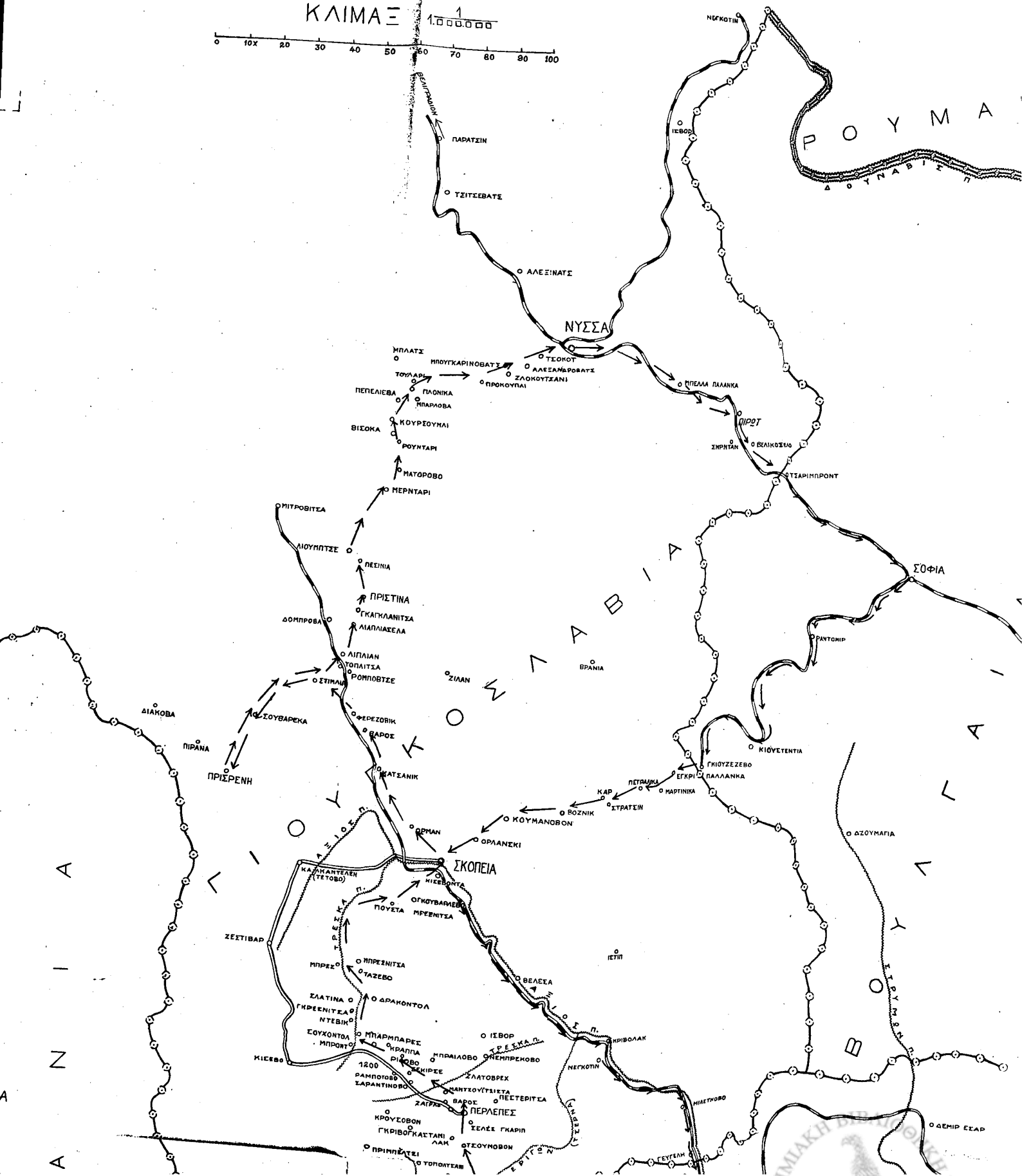

III ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΙΑΣΥΜΑΧΙΚΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ 1918

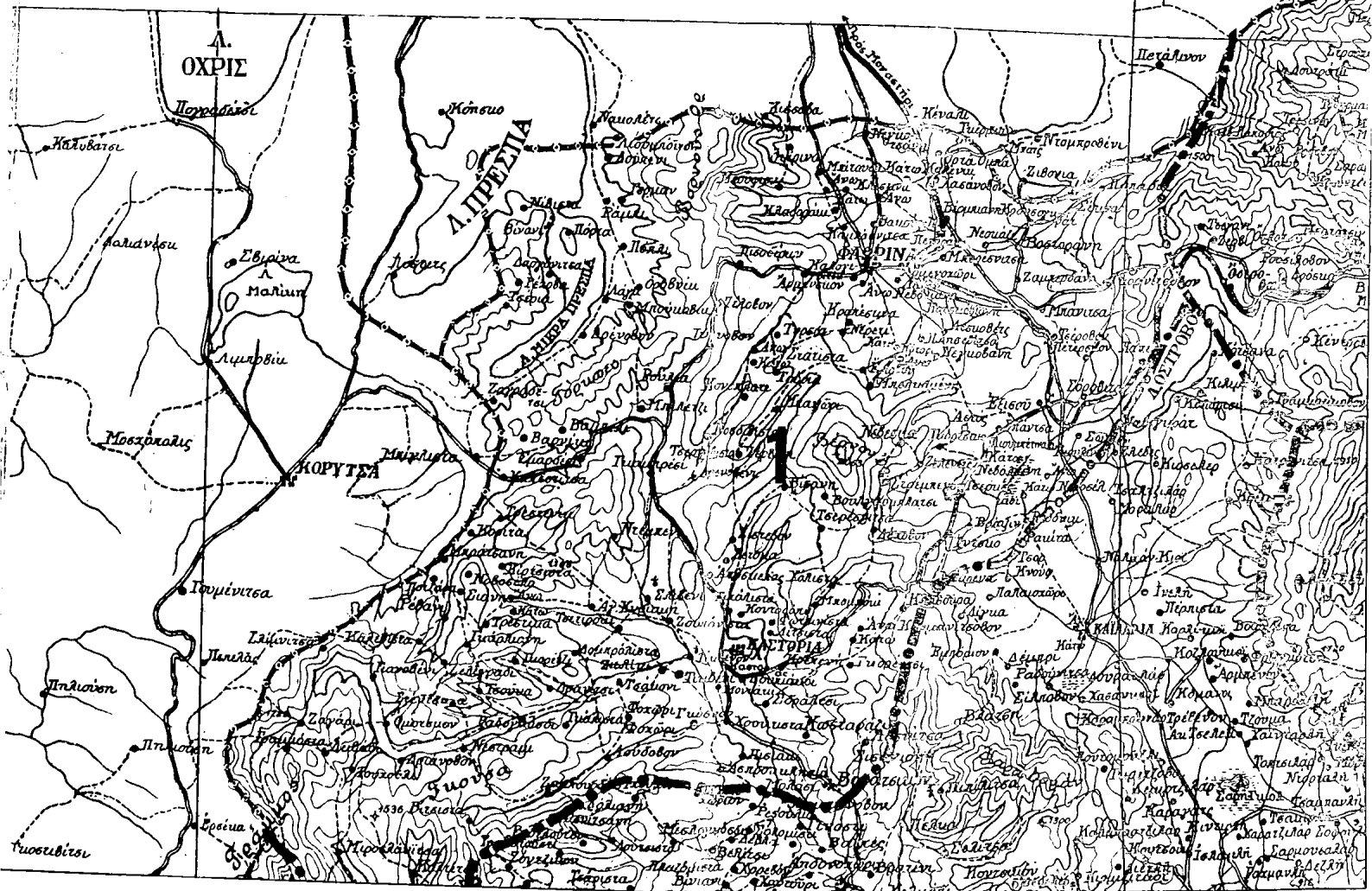
ΚΛΙΜΑΞ

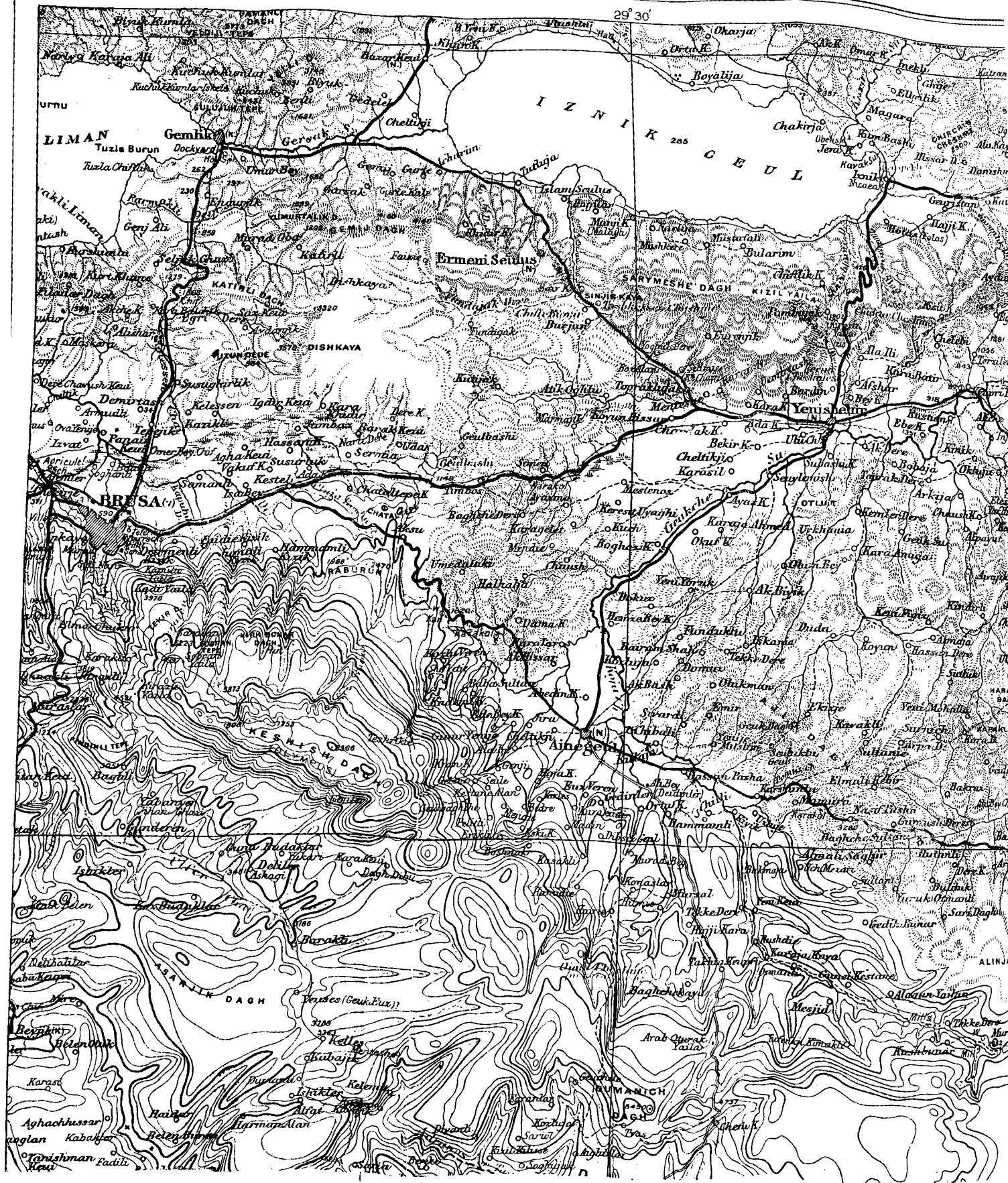
1.000.000

0 10x 20 30 40 50 60 70 80 90 100

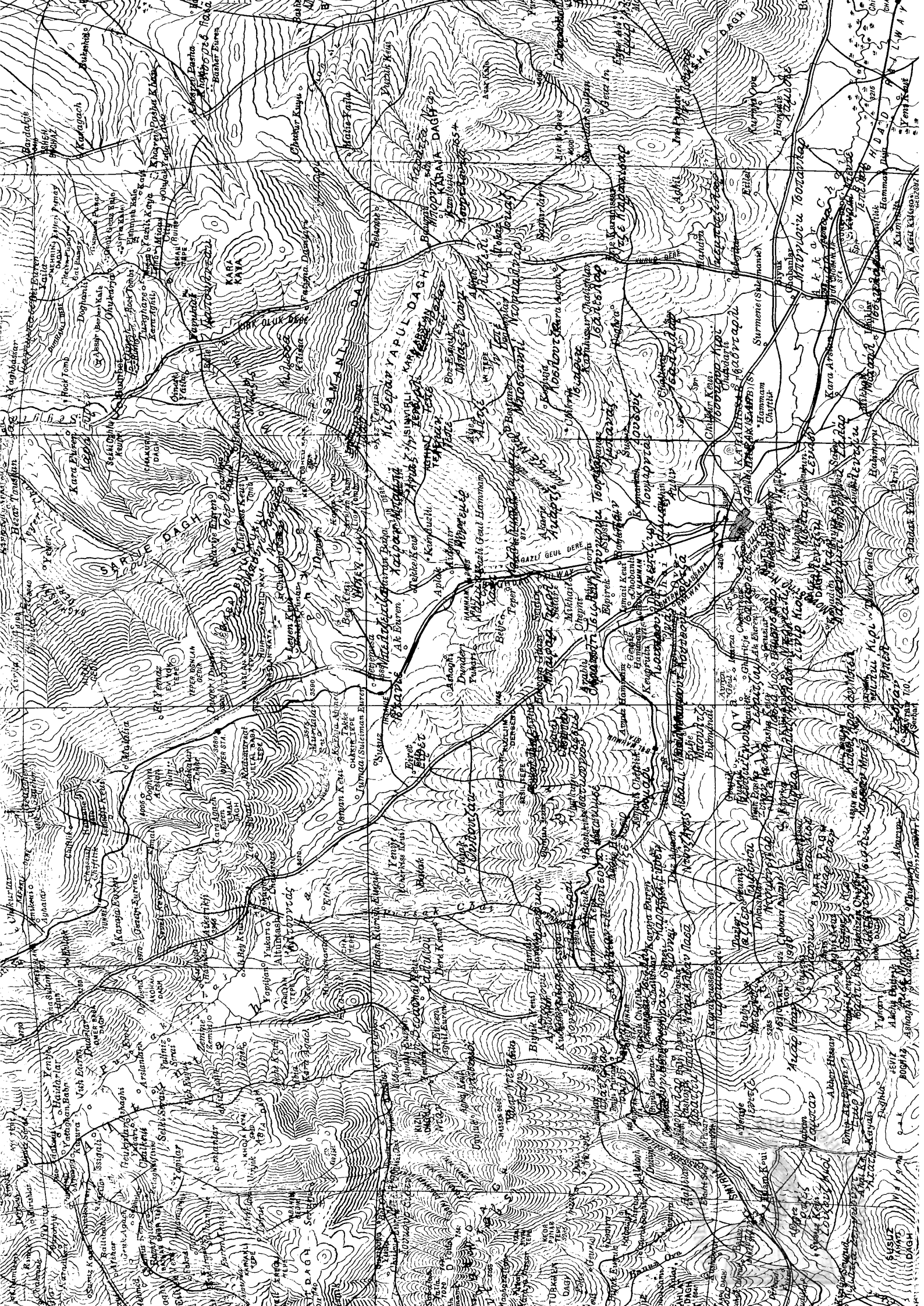

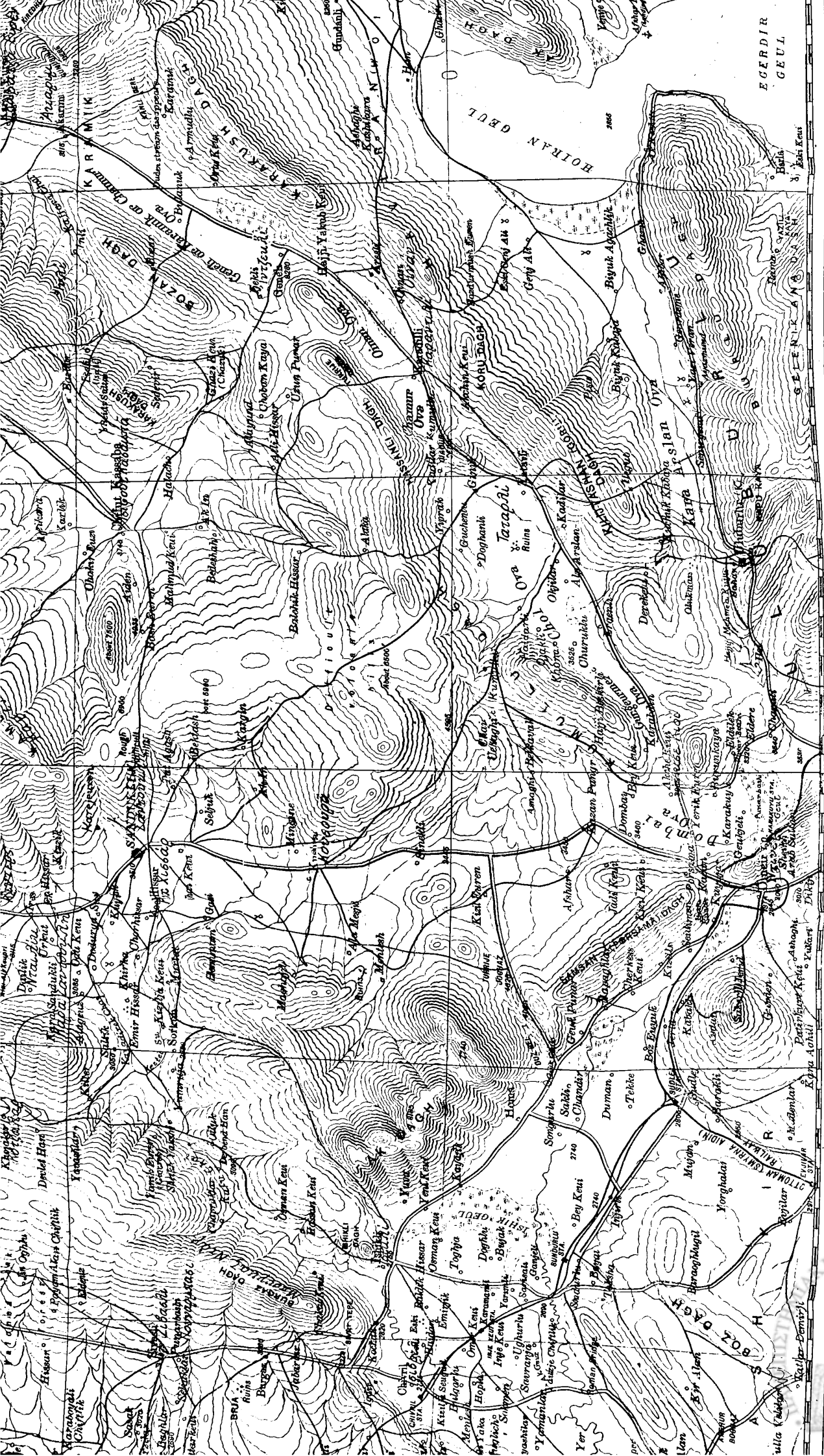
ΚΟΡΥΤΣΑ - ΦΛΩΡΙΝΑ

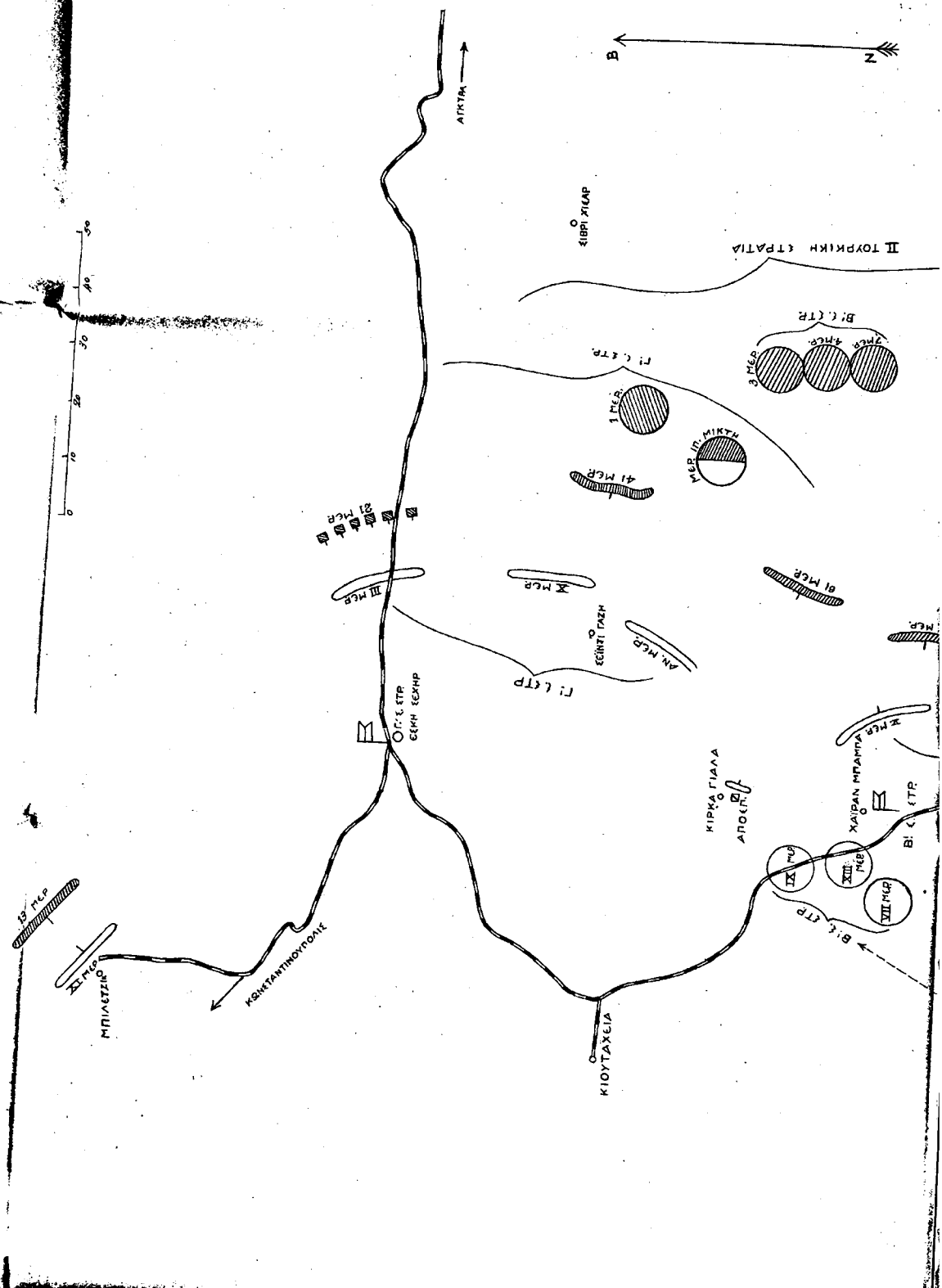

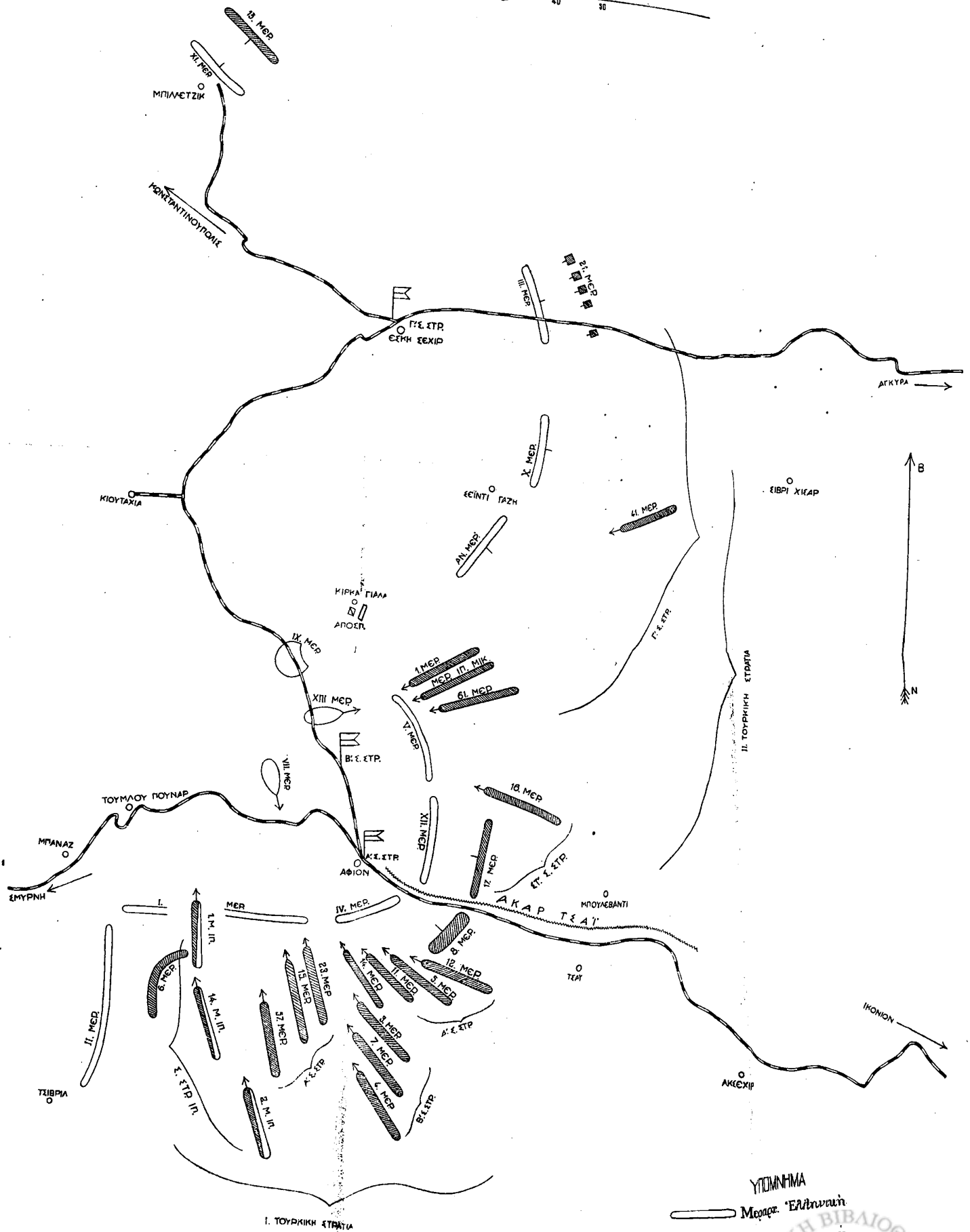
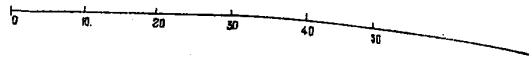

ΣΤΡΑΤ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1972

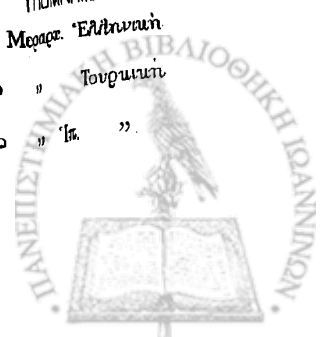
KAIMA	1:750.000

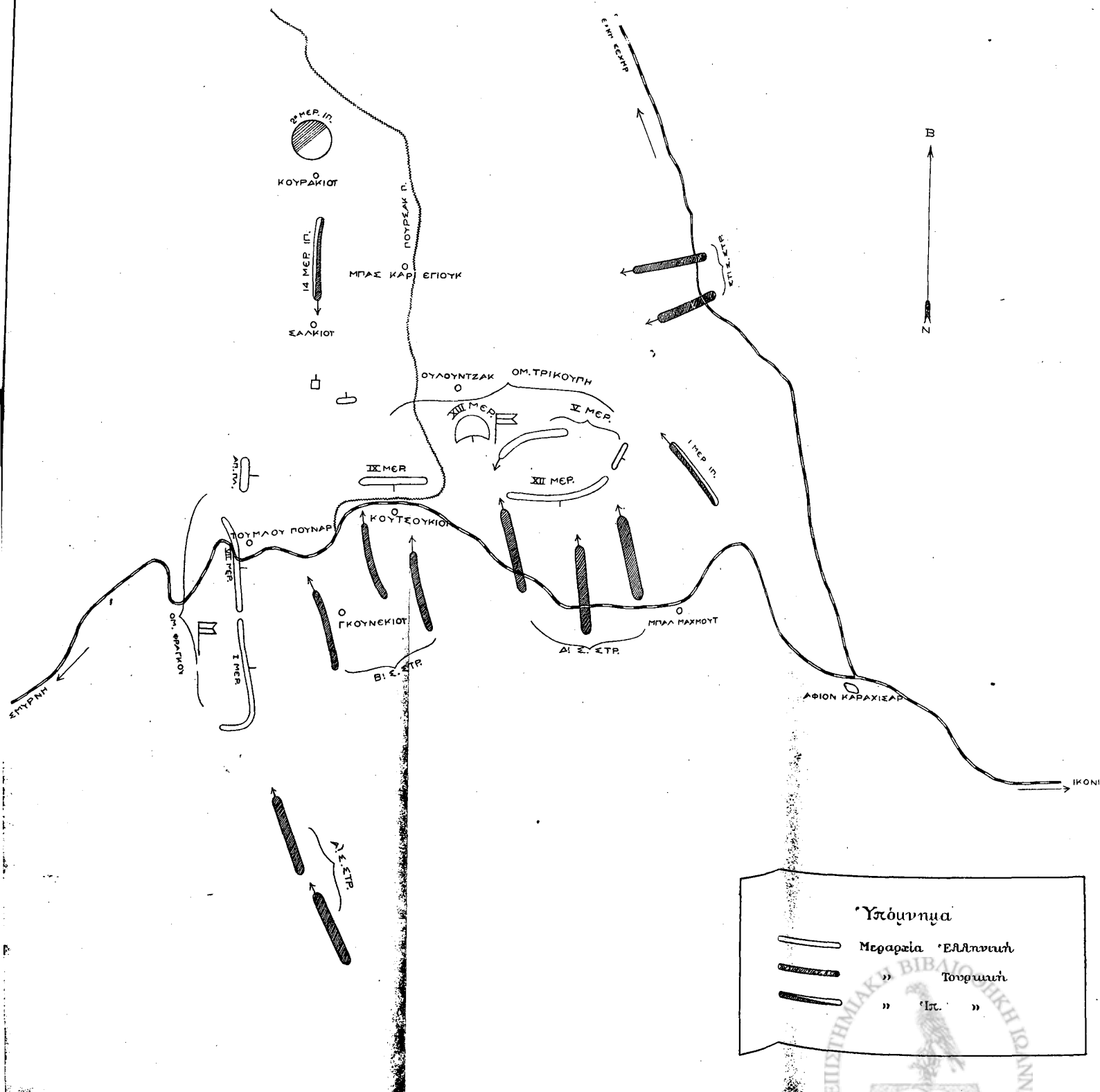
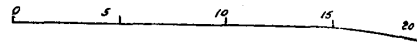
ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Μεγάλη Έκταση
- Μικρή Έκταση
- Τμήμα

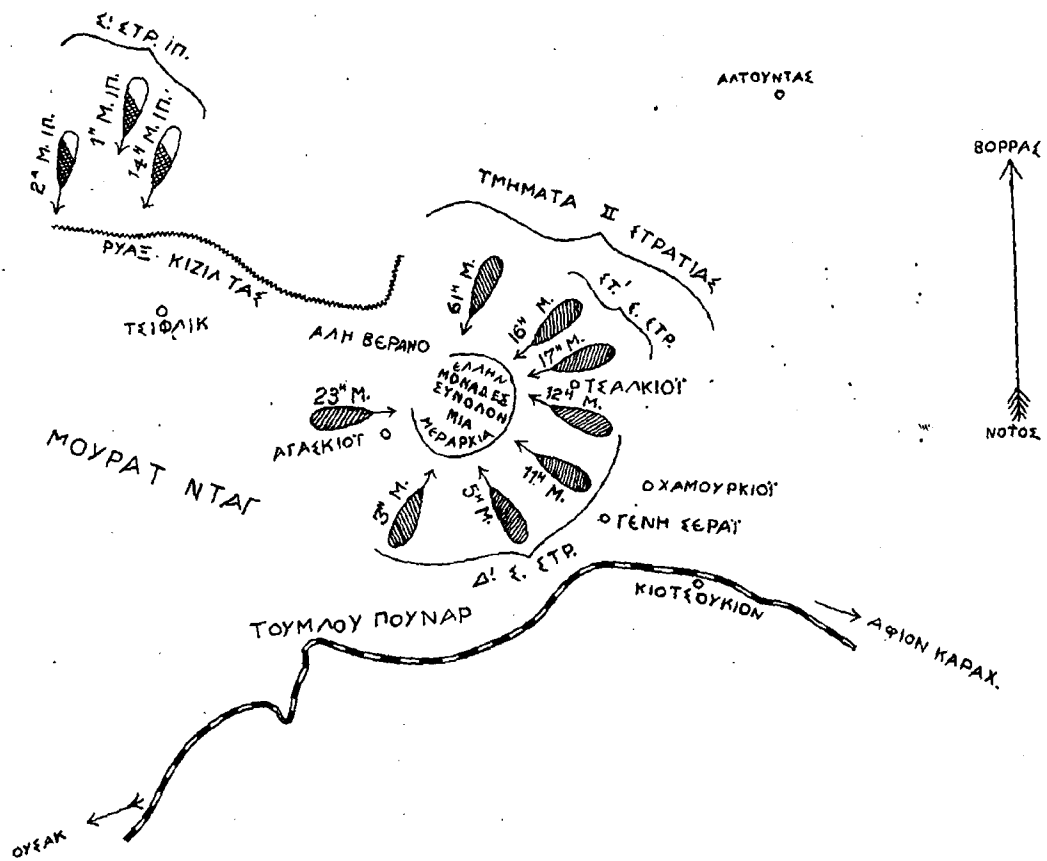

ΣΤΡΑΤ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ 15^{ης} ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1922 ΜΕΣΗΜΒΡΙΑ ΚΑΘ' ΗΝ ΔΙΕ-
ΤΑΧΘΗ ΑΝΤΕΠΙΘΕΣΙΣ ΦΡΑΓΚΟΥ ΑΛΛ. ΕΜΑΤΙΘΩΗ Η ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ

ΚΛΙΜΑΞ 1:250000

ΜΑΧΗ
ΑΛΗ ΒΕΡΑΝ
17 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1922
ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΣΠΕΡΑΣ

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
ΑΛΗ ΡΙΖΑ ΒΕΗ
"ΜΙΛΛΙΕΤ",
Αύγουστος 1927